

SØREN
KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

*Anden forøgede Udgave
ved Niels Thulstrup*

ELLEVE TE BIND

*Søren Kierkegaards Optegnelser
fra 1853 November til 1855 25. September*

TREDIE AFDELING

Optegnelser af Gruppe B 1854–1855

*Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
og Søren Kierkegaard Selskabet*

GYLDENDAL

Søren Kierkegaards Papirer

Bind 11, 3. afdeling, der udkom første gang 1948,
er et uændret fotografisk optryk af originaludgaven,
udført af S. L. Møllers Bogtrykkeri,
København.

Printed in Denmark 1969.

SØREN KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

UDGIVNE AF P. A. HEIBERG, V. KUHR
OG E. TORSTING

ELLEVTE BIND

SØREN KIERKEGAARDS OPTEGNELSER
FRA 1853 NOVEMBER TIL 1855 25. SEPTEMBER

TREDIE AFDELING
OPTEGNELSER AF GRUPPE B 1854—1855

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MDCCCXXXVIII

2014
2013

B
4375
13
1903

v. 11:3

INDHOLD

	Side
Fortale	VII—VIII
Tidstavle	IX—XXIX
Supplement	XXXIII—XXXX
S. K.'s Optegnelser af Gruppe B:	
Til: „Tre ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“ 1854—55	
og „Dømmer selv“ 1855.....	5—9
Diverse 1854—55.....	13—33
Til: Øieblikksstriden 1854—55	37—334
Til: Artikler i „Fædrelandet“ 1854 18. Decbr.—1855 16. Maj	337—382
Til: „Dette skal siges; saa være det da sagt“ 1855 Maj ..	385—390
Til: „Øieblikket“ Nr. 1 1855 24. Maj.....	393—400
Til: Artikel i „Fædrelandet“ 1855 26. Maj.....	403—405
Til: „Øieblikket“ Nr. 2 1855 4. Juni	409—414
Til: „Hvad Christus dømmer om officiel Christendom“	
1855 5. Juni	417—418
Til: „Øieblikket“ Nr. 3—5 1855 27. Juni—27. Juli.....	421—434
Til: „Guds Uforanderlighed“ 1855 Aug.....	437—438
Til: „Øieblikket“ Nr. 6—9 1855 23. Aug.—24. Septbr. ..	441—462
Til: „Øieblikket“ Nr. 10 1855 Septbr.	465—473
Kilde-Angivelse, Manuskript-Beskrivelse og tekstkritiske Op-	
lysninger	477—530

FORTALE

Idet vi med nærværende Bind afslutter Udgivelsen af Søren Kierkegaards Papirer, beklager vi, at Bindets Offentliggørelse er blevet stærkt forsinket. Forsinkelsen skyldes først og fremmest de Arbejdsvanskeligheder af forskellig Art, som Besættelsestiden førte med sig, og dernæst den ene Udgivers svigtende Helbred.

I Fortalen til første Bind blev der stillet i Udsigt, at Udgaven bl. a. skulde omfatte „Alt hvad der i offentlig eller privat Eje eksisterer af Dokumenter og Aktstykker vedrørende S. K., hans Forældre og Forfædre“. Da den i nævnte Fortale fremførte Tanke om, at private Ihændehaveres Interesse for Sagen muligvis vilde bringe yderligere herhenhørende Materiale for Dagen, hidtil kun i meget beskedent Omfang har fundet Bekræftelse, har vi anset det for rigtigst alene at lade vor Udgave omfatte, hvad der „eksisterer eller paaviselig har eksisteret af litterære Søren-Kierkegaard-Manuskripter“, saaledes at Udgivelsen af Dokumenter og Aktstykker maa være en senere Tid forbeholdt.

Med Hensyn til Udgavens Plan, Inddeling og Materiale, Stoffets Ordning, Principperne for Udgavens Fuldstændighed og Gengivelsen af Texten henvises til Fortalen til første Bind.

Elleve Bind omfatter Tidsrummet fra November 1853 til 25. September 1855. Bindet bestaar af tre Afdelinger. Første Afdelings Indhold er Journaloptegnelser for Tidsrummet 1. Marts til Oktober 1854. Anden Afdeling indeholder dels Resten af Journaloptegnelser indtil Januar 1855 og dels løse Papirer for hele Perioden. Tredie Afdeling indeholder de indenfor samme Periode faldende Optegnelser af Gruppe B.

Nærværende tredie Afdeling af Bindet er gengivet efter Original-Manuskripterne i Universitetsbibliothekets (nu Det kgl. Bibliotheks) Samling af Papirer tilhørende Gruppe B 1854-55.

Ved at følge og samle Fodnoternes Sammenvisninger vil man, ligesom i foregaaende Bind, kunne skaffe sig Oversigt over Materialet til flere af de hyppigt tilbagevendende Emner i den store Masse af Optegnelser.

For den Imødekommenhed og Liberalitet, hvormed Benyttelsen af Original-Manuskripterne i Universitetsbibliotheket til enhver Tid er blevet lettet for os, bringer vi nu ved Udgavens Afslutning Bibliothekets Ledelse gennem de fyrretyve Aar vor bedste Tak.

Fremdeles takker vi Carlsbergfondets Direktion for den betydelige Støtte fra Fondets Side, uden hvilken Gennemførelsen af Udgivelsen ikke havde været mulig.

Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag takker vi især for langmodig Forstaaelse af de med det langstrakte Arbejde fremkomne Uregelmæssigheder i Udgivelsens Tempo.

Endelig bringer vi ogsaa vor Tak til dem, der elskværdigt har bistaaet med Oplysninger til Hjælp ved Udarbejdelsen af Noterne.

Ved denne Lejlighed føler vi Trang til i dyb Taknemmelighed at erindre om Hovedudgiveren Underarkivar P. A. Heiberg's afgørende Betydning for Udgaven fra dens første til dens sidste Bind, idet vi tillader os at henvise til, hvad derom er udtalt i tiende Binds tredie Afdeling S. VII ff.

København i April 1948.

UDGIVERNE

TIDSTAVLE

- 1813 Maj 5. S. K. født i Faderens Ejendom paa Nytorv i Kbh. (gl. Nr. 2, ny Nr. 27).
- Juni 3. S. K. døbt i Helliggeist Kirke i Kbh.
- 1821 S. K. sat i Skole i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1823 Jan. 23. Regine Olsen født.
- Febr. 15. Regine Olsen døbt i Vor Frue Menighed i Kbh.
- 1828 April 20. S. K. konfirmeret i Vor Frue Menighed i Kbh., ved første Kapellan J. P. Mynster.
- 1830 Oktbr. 30. S. K. indskrevet som Student ved Universitetet (laud.; Udarbejdelse i Modersmaalet, Græsk, Historie, Fransk: laud. p. c.).
- Novbr. 1. S. K. indskrevet i Kongens Livkorps, 7. Kompagni.
- — 4. S. K. faaet sin Afsked fra Kongens Livkorps som utjenstdygtig.
- 1831 April 25. S. K. fuldendt 2den Examens 1ste Del (Latin, Græsk, Hebraisk, Historie: laud.; Matematik: laud. p. c.).
- Oktbr. 27. S. K. fuldendt 2den Examens 2den Del (Filosofi, Fysik, Matematik: laud. p. c.).
- 1836 April 18. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen (se I A 166).
- 1837 Maj (imellem 8. og 16.) S. K. ved et Besøg hos Rørdams paa Frederiksberg første Gang truffet sammen med Regine Olsen (se II A 67. 68).
- 1837—38 S. K. undervist i Latin i næstøverste Klasse i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1838 April 22. Regine Olsen konfirmeret i Holmens Kirke i Kbh.
- Maj 19. Form. Kl. 10^{1/2}. S. K.s Optegnelse om „en ubeskrivelig Glæde“ (se II A 228).
- Aug. 8.—9. Nat Kl. 2. S. K.s Fader død.
- — 14. S. K.s Fader begravet paa Assistents-Kirkegaard i Kbh. (i Familie-Gravstedet).
- Septbr. 7. udkom: „Af en endnu levendes Papirer. Udgivet mod hans Villie af S. Kierkegaard“. Hos C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno. (Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk: „Kun en Spillemand“). — 42 SS.
- 1839 Febr. 2. Optegnelse af S. K.: „Du mit Hjertes Herskerinde „Regina“, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom“ osv. (se II A 347).
- Aug. 29. S. K. opgjort sin pekuniære Status (Obligationer, Aktier, Part i Ejendommen Nytorv Nr. 2).
- 1840 2. Juni S. K. indgivet sin Examens-Ansøgning til det theologiske Fakultet.

- 1840 Juli 3. S. K. fuldendt theologisk Embeds-Examen (laud.).
 — — 19.—Aug. 6. S. K.s Jyllandsrejse.
 — Aug. 9.—Septbr. „kan i strengere Forstand siges at være den Tid, i hvilken jeg tilnærmede mig hende“ (se X⁶A 149,_s).
 — Septbr. 8. S. K. friet til Regine Olsen (se X⁶A 149,_s).
 — — 10. S. K. faaet Jaord af Regine Olsen (se X⁶A 149,_s).
 — Oktbr. 8. Første Nummer af „Corsaren“, udgivet af Goldschmidt.
 — Novbr. 17. S. K. indtraadt i det Kongelige Pastoral-Seminarium som Nr. 252.
 — — Vidnesbyrd fra Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. Michael Nielsen om S. K.s „ikke almindelige Herredømme over det latinske Sprogs baade mundtlige og skriftlige Behandling“.
- 1841 Jan. 12. om Middagen S. K. efter Tur prædiket i Holmens Kirke over opgiven Text (se III C 1).
 — Juli 16. S. K.s Afhandling: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates“ erklæret af det filosofiske Fakultet for værdig til at forsvares for Magistergraden.
 — Aug. c. 11. S. K. sendt Regine Olsen hendes Ring tilbage.
 — Septbr. 16. S. K.s Disputats (paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag) færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 300 SS.
 — — 29. Kl. 10—2 og 4—7¹/₂ S. K. forsvaret sin Disputats for Magistergraden.
 — Oktbr. 11. S. K. endelig brudt med Regine Olsen.
 — — 25. S. K. pr. Dampskib forladt Kbh. for at rejse til Berlin.
 — Novbr. (imellem 15. og 22.) Schellings anden Forelæsning i Berlin.
- 1842 Febr. 4. Sidste Datering i S. K.s Kollegie til Schellings Forelæsninger.
 — Marts 6. S. K. med Dampskibet „Christian VIII“ ankommen til Kbh. fra Kiel.
 — Maj 29 og Juni 5. Anmeldelse i Fædrelandet, Nr. 890 og 897, af S. K.s Disputats ved Dr. Beck.
 — Juni 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 904: „Aabenbart Skriftemaal“, med en „Efterskrift“ til Dr. Beck (S. V. XIII, S. 397 ff.).
 — Septbr. 10. S. K.s Broder Peter Christian kaldet til Sognepræst for Pedersborg-Kindertofte.
 — Novbr. 11. S. K.s Broder Peter Christian ordineret.
 — — S. K. afsluttet Manuskript til Udgiverens Forord til „Enten—Eller“.
- 1843 Febr. 15. „Enten—Eller. Et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita. Første Deel, indeholdende A.'s Papirer. Anden Deel, indeholdende B.'s Papirer, Breve til A.“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 470 + 368 SS.
 — — 20. „Enten—Eller“ kommen i Handelen (hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel), og s. D. foreløbig anmeldt i Fædrelandet Nr. 1155.
 — — 22. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Dagen Nr. 52.
 — — 23. Uddrag og Omtale af „Enten—Eller“ af Claudius Rosenhoff i Den Frisindede Nr. 23.
 — — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1162 (underskrevet A. F. . . .): „Hvo er Forfatteren af „Enten—eller“ (se S. V. XIII, S. 407 ff.).

- 1843 Marts 1. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. L. Heiberg i Intelligensblade Nr. 24, i Artiklen: „Litterær Vintersæd“.
- — 5. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1168 (underskrevet Victor Eremita): „Taksigelse til Hr. Professor Heiberg“ (se S. V. XIII, S. 411 ff.).
- — 12. til April 9. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Forposten Nr. 11—15 („Fragmenter af en Brevvexling“).
- April 16. Første Paaskedag til Aftensang i Frue Kirke (Biskop Mynsters Prædiken), Regine Olsen nikket til S. K.; i Tiden nærmest forud har hun „hver Mandag mellem 9—10 Formiddag“ mødt ham (se IV A 97).
- Maj 5. Datering af Forordet til S. K.s „To opbyggelige Taler“.
- — 6. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 52 SS.
- — 7. 14. 21. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. Fr. Hagen i Fædrelandet Nr. 1227-28. 1234. 1241.
- — 8. S. K. afrejst fra Kbh. til Berlin.
- — 16. „To opbyggelige Taler“ kommen i Handelen (hos Boghandler P. G. Philipsen).
- — — Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1236: „En lille Forklaring“ (se S. V. XIII, S. 416 f.).
- — — Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin.
- — 25. Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin. „Om en liden Stund skulle I see mig igjen. Jeg er bleven færdig med et Arbeide, der er mig af Vigtighed, jeg er i fuld Fart med et nyt, og mit Bibliothek er mig nødvendigt, ligesom ogsaa et Trykkerie“.
- — Berlin. Datering over Begyndelsen af Manuskriptet til „Gjentagelsen“ (se IV B 97,3).
- Juli Datering over Manuskriptet til Brevet til Læseren i Slutningen af „Gjentagelsen“ (se IV B 97,30). — Sandsynligvis har S. K. ved denne Tid faaet Kundskab om Regine Olsens Forlovelse med Fritz Schlegel.
- Aug. 9. Datering i Manuskriptet til Forordet til „Tre opbyggelige Taler“ (se IV B 159,7).
- Oktbr. 7. „Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de silentio“ og „Gjentagelsen. Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi af Constantin Constantius“ færdige fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 135 SS. og 157 SS.
- — 13. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 62 SS.
- — 16. „Frygt og Bæven“, „Gjentagelsen“ og „Tre opbyggelige Taler“ kommen i Handelen, de to første hos C. A. Reitzel, den sidste hos Boghandler P. G. Philipsen.
- — Anmeldelse af „Enten—Eller“ af H. P. Kofoed-Hansen i „For

- Literatur og Kritik. Et Fjeringaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab“, 1. Bd. 4. Hefte.
- 1843 Decbr. 6. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 84 SS.
- — 19. „Urania. Aarbog for 1844, udgiven af J. L. Heiberg“, med Omtale af „Gjentagelsen“ i Artiklen: „Det astronomiske Aar“, averteret i Adresseavisen Nr. 298.
- 1844 Jan. 1. Artikel af Biskop Mynster i Intelligensblade Nr. 41—42 (under Mærket Kts): „Kirkelig Polemik“ (med Omtale af S. K.s „Opbyggelige Taler“).
- Febr. 24. Lørdag S. K. holdt sin Demis-Prædiken i Trinitatis Kirke (laud.).
- — Slutn. Anmeldelse af „Frygt og Bæven“ af J. Fr. Hagen i Theologisk Tidsskrift, udg. af Scharling og Engelstoft. 8. Bd.
- Marts 5. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 59 SS.
- — S. K. tilendebragt Udarbejdelsen af: „Post-Scriptum til Enten—Eller“ (IV B 59).
- Juni 8. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 70 SS.
- — 13. „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 137. — 164 SS.
- — 17. „Begrebet Angst. En simpel psykologisk-paapegende Overveielse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Af Vigilius Haufniensis.“ og „Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed. Af Nicolaus Notabene.“ (Begge hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averterede i Adresseavisen Nr. 140. — 184 og 111 SS.
- — 30. Omtale af „Forord“ i Ny Portefeuille (udg. af G. Carstensen, red. af J. C. Schytte). 2. Bd., Nr. 13.
- Aug. 31. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard.“ (Hos Boghandler P. G. Philipsen. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 205. — 111 SS.
- Oktbr. 16. S. K. flyttet fra Nørregade 230 (nu Nr. 38) til Ejendommen paa Nytorv.
- 1845 Febr. 9. S. K. hørt Prædiken af Biskop Mynster i Slotskirken (se VI B 157).
- Marts Oprindelig Datering til Hilarius Bogbinders Forord til „Stadier paa Livets Vei“. (Se VI B 7,4.8,2).
- April 29. „Tre Taler ved tænkte Leiligheder. Af S. Kierkegaard“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 98. — 100 SS.
- — 30. „Stadier paa Livets Vei. Studier af Forskjellige. Sammenbragte, befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder“ (Hos

Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 99. — VIII + 383 SS.

- 1845 April 30. Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ [af Dr. Fr. Beck] i Neues Repertorium für die theol. Literatur und kirchl. Statistik, hrsgeg. von H. Th. Bruns. 2. Bd., 1. Heft.
- Maj 6. „Stadier paa Livets Vei“ anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 108.
- — 9. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1883 (underskrevet S. Kierkegaard): „En Erklæring og Lidt til“ (se S. V. XIII, S. 418 ff.).
- — 10. Boghandler P. G. Philipsen forpligter sig med Hensyn til det af ham af S. K. købte Rest-Oplag af 18 opbyggelige Taler: „ikke at tilstille Redakteurer noget Fri-Exemplar eller foranledige dem paa nogen Maade gjorte til Gjenstand for kritisk Anmeldelse eller Besprechen i Bladene“.
- — 13. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
- — 16. H. Martensen udnævnt til Hofprædikant. (Sml. VIIIA 277).
- — 19.20. Feuilleton-Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1890-91 (underskrevet A.): „En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan“ (se S. V. XIII, S. 445 ff.).
- — 24. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
- — 29. „Atten opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ udkomne paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 52 + 62 + 84 + 59 + 70 + 111 SS.
- Decbr. 20. „Gæa“, æsthetisk Aarbog for 1846, udg. af P. L. Møller (med Omtale af „Stadier paa Livets Vei“, særligt „Skyldig? — Ikke-Skyldig?“ i Artiklen: „Et Besøg i Sorø“) averteret i Tillæg til Berlingske Tidende Nr. 302 som skulende udkomme den 22.
- — 25. S. K. sender Afslag til P. L. Møller paa Anmodning om Bidrag til „Gæa“.
- — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 2078: „En omreisende Æsthetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gjæstebudet“, underskrevet: Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af „Stadier paa Livets Vei“, i hvilken det bl. a. hedder: „Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren . . . Og dog, jeg har jo allerede været der; thi ubi spiritus, ibi ecclesia: ubi P. L. Møller, ibi Corsaren“.
- — 29. Svar i Fædrelandet Nr. 2079 fra P. L. Møller: „Til Hr. Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af Stadier paa Livets Vei“.
- — 30. Manuskript til „Afsluttende Efterskrift“ indleveret i Bianco Lunos Bogtrykkeri. (Se E. P. III, S. 269 Note).
- 1846 Jan. 2. Artikel i Corsaren Nr. 276: „Hvorledes den omvandrende Philosoph fandt den omvandrende virkelige Redacteur af Corsaren“, med Tegninger.
- — 10. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 9: „Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning“, underskrevet: Frater Taciturnus.

- 1846 Febr. 7. S. K.s Idee: at uddanne sig til at blive Præst (se VII A 4).
 — — Datering til „En første og sidste Forklaring“, og oprindelig Datering til Forordet til „En literair Anmeldelse“ (se VII B 135,2).
- — 20. „Afsluttende Efterskrift“ færdig fra Trykkeriet.
- — 27. „Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de philosophiske Smuler. Mimisk-pathetisk-dialektisk Sammenskrift, existentielt Indlæg, af Johannes Climacus. Udgiven af S. Kierkegaard“. Med: „En første og sidste Forklaring“, underskrevet S. Kierkegaard. (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 49. — X + 480 + 4 SS.
- Marts 9. S. K. paabegynder sin „Rapport“ i den første „NB-Journal“. (Se VII A 98).
- — 27. 28. Anmeldelse af „Afsluttende Efterskrift“ i Kjøbenhavnsposten Nr. 73 og 74, af „Prosper naturalis de molinasky“ [o: P. L. Møller].
- — 29. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 29, Sp. 475 ff.: „Troen og Dialektiken. Imod S. Kierkegaard“, af P. W. Christensen. Cand. theol.
- — 30. „En literair Anmeldelse. To Tidsaldre, Novelle af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“, udgiven af J. L. Heiberg. Kbhv. Reitzel. 1845, anmeldt af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel, Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 75. — 114 SS.
- — 30. 31. Artikel i nyt Aftenblad (Udgiver og Redaktør H. Trojel) Nr. 75 og 76: „Kjøbenhavnspostens Anmeldelse af „afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“, og: Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“.
- Maj 2. 3. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
- — 5. Oprindelig Datering for Forordet til første Afdeling af „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand“ (se VII B 148, 150, 192,6).
- — 7. „Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Scharling og Engels-toft“, 4. Bds 1. Hefte, med Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ undertegnet: 80. [o: Licent. theol. J. F. Hagen] averteret i Adresseavisen Nr. 107.
- — 16. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
- — 19. Artikel i Den Frisindede (Redaktør og Udgiver Claudius Rosenhoff): „S. Kierkegaard og hans Recensenter“.
- Juni 12. S. K. anskaffet sig Magister A. P. Adlers: „Studier og Exempler“, „Forsøg til en kort systematisk Fremstilling af Christendommen i dens Logik“ og „Theologiske Studier“.
- Septbr. 7. S. K.s Optegnelser i NB-Journalen: Rapport. Resultat.
- — 20. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 52, Sp. 841 ff.: „Troens Dialektik“, af P. W. Christensen, Cand. theol.
- Oktbr. 2. Goldschmidt fratraadt Redaktionen af Corsaren med Nr. 315.

- 1846 Oktbr. 7. Goldschmidt afrejst fra Kbh. med Dampskibet „Christian VIII“ for over Kiel at paabegynde en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien.
- 1846 Novbr. 19. „Dr. H. Martensens trykte moralske Paragrapher, eller det saakaldte „Grundrids til Moralphilosophiens System af Dr. Hans Martensen“, i dets forvirrede, idealistisk-metaphysiske og phantastisk-speculative, Religion og Christendom undergravende, fatalistiske, pantheistiske og selvforguderske Væsen, belyst og bedømt af Magnús Eiríksson, Cand. theol.“ averteret i Adresseavisen Nr. 274.
- 1847 Jan. 24. S. K.s Optegnelse: „Gud være lovet, at alle Pøbelagtighedens Angreb kom over mig. Jeg har nu ret faaet Tid til at lære ind efter, og forvisse mig om, at det dog var en tungsindig Idee med det at ville leve ude paa en Præstegaard, for i Afsideshed og Glenathed at gjøre Poenitentse. Nu staaer jeg ganske anderledes besluttet paa Pletten end jeg nogensinde har gjort.“ osv. (se VII A 229).
- — Datering for Forord til den første Renskrift til Bogen om Adler.
- Febr. 20. til Septbr. 4. Emilie Carlén, En Nat ved Bullar-Søen, oversat paa Dansk, som Feuilleton i Berlingske Tidende Nr. 43-206. (Se VIII A 196).
- — S. K.s Læsning af: Adolf Trendelenburg, Geschichte der Kategorienlehre. Zwei Abhandlungen. Berlin 1846.
- Marts 13. „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand af S. Kierkegaard. Første Afdeling: En Leiligheds-Tale. Anden Afdeling: Hvad vi lærer af Lillierne paa Marken og af Himmels Fugle. Tre Taler. Tredie Afdeling: Lidelsernes Evangelium. Christelige Taler.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 61. — 4 + 155 + 64 + 140 SS.
- — S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- April 29. Billet fra C. Molbech til S. K. ang. „Enten—Eller“ som udsolgt (se VIII A 84).
- Maj 5. Optegnelse af S. K. om Forskel mellem Synd og Anfægtelse (VIII A 93).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 107).
- Juni Plan for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“ (VIII A 180-184).
- — 28. Biskop-Mynster faaet tildelt Rang i 1. Klasse Nr. 13.
- Juli S. K. paatænkt Rejse til Berlin, men i Stedet aflagt Besøg hos Christian VIII (se VIII A 249).
- Aug. 2. S. K. færdig med Tryk-Manuskript til „Kjerlighedens Gjerninger“. (VIII A 219).
- — 3. S. K. paatænkt Rejse til Stettin, og til Efteraaret „en ordentlig Udenlandsrejse i længere Tid.“ (VIII A 227).
- — S. K. i Underhandlinger med Boghandler Reitzel om dennes Overtagelse af Rest-Oplagene af de hos ham udkomne Skrifter

- af S. K.; tillige indledet Forhandling med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 227).
- 1847 Aug. S. K.s Optegnelse: „Fra nu af skulde der altsaa rykkes ind i det specifik Christelige“ (med Brug af „de occultis non judicat ecclesia“), „Synds-Forladelsen“, „Et strengere videnskabeligt Værk om den geistlige Talekunst med stadigt Hensyn til Aristoteles Rhetorik“. (VIII A 229).
- — S. K. foretaget Revision af sine ældre Dagbøger (se VIII A 231).
- — 14. S. K. tænkt paa Rejse til Berlin, men holdt tilbage bl. a. ved Tanken paa de indledede Forhandlinger med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 246).
- — 15. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen om Hamanns Ægteskab (se VIII A 251).
- — 16. S. K. besluttet at blive hjemme, begyndt en Badekur. „Imorgen bringes Manuscript [til „Kjerlighedens Gjerninger“] i Trykkeriet“. „Jeg føler nu Trang til i en dybere Forstand at komme til mig selv ved at komme nærmere til Gud i Forstaaelsen af mig selv. Jeg maa blive paa Stedet, og fornyes ind efter. . . . Mit Tungsind maa jeg see at faae nærmere fat Der rører sig Noget i mig, som tyder paa en Metamorphose.“ (VIII A 250).
- — Ideen til Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse.“ (VIII A 256).
- — Plan for Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 271-276).
- — 23. Boghandler Philipsen tilbyder S. K. 500 Rdl. for et nyt Oplag af „Enten—Eller“ paa 1000 Exemplarer; S. K. vil have 700 Rdl.
- — 27. S. K. prædiken i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen.
- — 28. Boghandler Philipsen vil kun give 500 Rdl. for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- — 30. S. K. nægter Boghandler Philipsen Forlaget for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- Septbr. 29. „Kjerlighedens Gjerninger. Nogle christelige Overveielser i Talers Form af S. Kierkegaard. Første og Anden Følge“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 229. — 2 + 224 + 203 SS.
- Oktbr. S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- — S. K. paatænkt under Titlen „Ungdoms-Arbejder“ at udgive: 1) Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv. 2) Lovtale over Efteraaret. 3) Rosenkilde som Hummer. 4) Skrift-Prøver. (VIII A 339).
- — 11. Billet til S. K. fra Professor F. C. Petersen med Tak for tilsendt Exemplar af „Kjerlighedens Gjerninger“.
- — 14. Brev til S. K. fra Magnús Eiríksson med Bøn om pekuniær Understøttelse.

- 1847 Oktbr. Datering for et oprindeligt Forord til den senere Fjerde Afdeling af „Christelige Taler: Taler ved Altergang om Fredagen“.
- — Ideen til Nr. III af „Indøvelse i Christendom: Fra Høiheden vil han drage Alle til sig“. (VIII A 371).
- — Ideen til Nr. II af „Indøvelse i Christendom: Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (VIII A 381).
- Novbr. 3. Regine Olsen viet til Fridrich Schlegel i Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn.
- — 4. S. K. Besøg hos Biskop Mynster: „Han sagde han havde meget travlt — saa jeg øieblikkeligt gik. Men han var ogsaa meget kold mod mig. Han er dog nok stødt for den sidste Bog [Kjerlighedens Gjerninger].“
- — S. K. paabegyndt Journal NB⁸ (VIII A 400).
- — Datering for Forord til Bogen om Adler i omlagt Skikkelse.
- Decbr. 1. S. K. afsluttet Omlægning af Bogen om Adler i dens tredje Skikkelse (VIII A 440).
- — 2. P. L. Møller, Kritiske Skizzer fra Aarene 1840—47, averteret i Adresseavisen Nr. 284.
- — 14. 15. 17. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Nyt Aftenblad Nr. 291. 292. 294. (VIII A 496).
- — — J. P. Mynster, Prædikener holdte i Kirkeaaet 1846-47, averteret i Adresseavisen Nr. 294.
- — 20. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Berlingske Tidende Nr. 297.
- — 23. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 302.
- — 24. S. K. tilskødet Ejendommen Nytorv 2 til Christiane Elisabeth Bützow f. Schöne, Enke efter Vexelmægler F. C. Bützow (Lavværge A. T. Hagen); Købesum 22000 Rdl., hvoraf 10000 Rdl. kontant, Resten i 4 p. Cts Prioritets-Obligationer paa 5000 og 7000 Rdl. henholdsvis til S. K. og Broderen. Skødet (tinglæst 3. Jan. 1848) indeholder Klausul om S. K.s Fraflytning af Lejligheden „søndre Halvdel af 1. Sals Etage“ til Paaskedag 1848.
- — Udkast til „Introduktion“ til Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 469). — Datering af Forordet i den endelige Udarbejdelse til Afhandlingen.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB⁴ (VIII A 483).
- — Plan for Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“. (VIII A 486).
- — Idee til „Sygdommen til Døden“. (VIII A 497).
- 1848 Jan. Instrux for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“. (VIII A 504).
- — Udkast til paatænkt Subskriptions-Indbydelse af S. K. paa „Opbyggelig Læsning“, et Fjerdingaarsskrift begyndende fra 1. Juli.
- — 20. Christian VIII død.

- 1848 Jan. 25. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 2. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 20.
- — 28. S. K. afsluttet Lejekontrakt med Garvermester Gram om Lejligheden Hjørnet af Rosenborggade og Tornebuskegade 156, fra April Flyttedag; aarlig Leje 290 Rdl.
- Febr. 11. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg, Kirkeligt Tidsskrift. 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 35. (VIII A 545).
- — — Plan for en ny Bog af S. K. under Titel: „Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom“, hvori „Sygdommen til Døden“ anføres som en Afdeling. (VIII A 558). — Anfægtelser med Hensyn til Udgivelsen af „Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“.
- Marts 6. Manuskript til „Christelige Taler“ indleveret i Trykkeriet.
- — 8. Artikel af Professor Sibbern om Goldschmidts „Nord og Syd“, i nyt Aftenblad Nr. 57.
- April Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. (VIII A 637-639).
- — 19. S. K.s Optegnelse: „Mit hele Væsen er forandret. Min Skjult-hed og Indesluttethed er brudt — jeg maa tale“. Besøg af Lægen Oluf Bang. (VIII A 640).
- — Udkast til: „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (VIII A 643).
- — 24. 2. Paaskedag. S. K.s Optegnelse: „Nei, nei min Indesluttethed lader sig dog ikke hæve idetmindste ikke nu“.
- — 26. „Christelige Taler af S. Kierkegaard. Første Afdeling: Hedningenes Bymringer. Christelige Taler. Anden Afdeling: Stemninger i Lidelsers Strid. Christelige Taler. Tredie Afdeling: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse. Christelige Foredrag. Fjerde Afdeling: Taler ved Altergang om Fredagen. Christelige Taler“. (Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 101. — 103 + 74 + 96 + 77 SS.
- Maj 11. Brev til S. K. fra Sognepræst F. L. B. Zeuthen med Tak for „Kjerlighedens Gjæringer“ og Bemærkning om Næringssorg. (VIII A 644).
- — — Optegnelser af S. K. om Synds-Forladelse og Tro. „Forunderligt, hvor dog Guds Kjerlighed overvælder mig . . . nu er der vaagnet et Haab i min Sjæl, at Gud dog kunne ville hæve hiin mit Væsens Grund-Elendighed“. (VIII A 649. 650).
- — 13. S. K.s „Rapport angaaende Sygdommen til Døden“. (VIII A 651).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB⁸. (IX A 1).
- — Idee til en ny Pseudonym: Anticlimacus. (IX A 9).
- Maj-Juni Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.“ (IX A 33).

- 1848 Juli 16. S. K. paabegyndt Journal NB⁶. (IX A 152).
- — 20. S. K.s Optegnelse: „Og nu maa Læren om Syndsforladelsen for Alvor frem. Titlen kan blive: Helbredelsen fra Grunden, eller Syndernes Forladelse og Forsoningen. Forinden bliver det dog rigtigst at skrive en mindre Bog „Salig Den, som ikke forarges paa mig“.“ (IX A 176).
- — 24.-27. Feuilleton-Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 188-191 (underskrevet Inter et Inter): „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“.
- Aug. S. K.s Optegnelser: „Det bliver dog vistnok det Rigtige: engang at give Samtiden et bestemt og ikke-redupliceret Indtryk af hvad jeg siger mig selv at være, hvad jeg vil o: s: v:“. (IX A 212).
- „ . . . Mit Helbred er meget svagt, og denne Tanke har faaet megen Magt over mig, at jeg nu skulde døe“. (IX A 216).
- Reflexioner over „indirecte“ og „directe Meddelelse“. (IX A 218. 221-224. 233-235). — Forholdet til Rasmus Nielsen. (IX A 229-231).
- — Bogen om Adler omlagt til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ I-VI. (IX A 216).
- — 21. S. K. paabegyndt Journal NB⁷. (IX A 252).
- — 23.-26. Onsdag-Lørdag: „de for mig mærkelige Dage (især Torsdagen eller Natten fra Onsdag til Torsdag, hvor jeg havde ladet være at bede for R[asmus] N[ielsen], fordi jeg havde været lidt utaalmodig paa ham . . . atter taget hendes Forhold [Regine Olsen] frem“. (IX A 262).
- — 26. S. K. kørt til Fredensborg, truffet Etatsraad Olsen (Regine Olsens Fader) i Skipper-Alléen og søgt Samtale med ham, men han unddraget sig. (IX A 262).
- Septbr. 1. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen (Thema: „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“). — Udkast til Taler over: „Ypperstepræsten“ og „Pharisæeren og Tolderen“. (IX A 266-269. 272).
- Oktbr. Datering for Optegnelse, Forord og Efterskrift til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“. (IX B 8.10.11.14.24).
- Novbr. S. K.s Optegnelse: „Meget anstrengt er jeg dog, men nu har jeg ogsaa snart naaet Maalet. Det Skrift „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ er nu saa godt som færdigt“. (IX A 293).
- — S. K.s Optegnelser om „en ganske egen Anfægtelse“. (IX A 331-334).
- — 26. S. K. paabegyndt Journal NB⁸. (IX A 376).
- Novbr.-Decbr. S. K.s Plan om at udgive et Bind: „Fuldendelsens samtlige Værker“. (IX A 390).
- Decbr. Datering for Renskrift til Afhandling af S. K.: „Hr. Phister som Captain Scipio (i Syngestykket „Ludovic“) En Erindring og for Erindringen“, underskrevet Procul. (IX B 68).
- 1849 Jan. 1. S. K. i Vor Frelzers Kirke, Visby prædiket (X¹ A 2).

- 1849 Jan. 2. S. K. paabegyndt Journal NB⁹. (X¹ A 1).
- — Plan til Forord til „Fuldbringelsens samtlige Værker“. (X¹ A 45).
- — Spørgsmaalet om Udgivelse af det færdigt liggende Forfatterskab tages op: først Embedsstilling, saa Udgivelse; „Dommen over Christenheden“ med Mærket „digterisk, uden Myndighed“. (X¹ A 56).
- — Modreflexioner: 2det Oplag af „Enten—Eller“ maa have Ledsagelse i Retning af det Religiøse. (X¹ A 74).
- — Betænkeligheder ved Udgivelsen af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“; „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 78.79).
- Febr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁰. (X¹ A 81).
- — 19. De „Tre Noter“ (af Bilagene til „Synspunktet“) tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 115-118).
- — S. K.s Reflexionskamp om Forholdet til Christus som „Forbilledet“ (Tanken om „Martyriet“) og som „Frelser“ („Forsoningen“). (X¹ A 132-135).
- — Optegnelse med Exempel paa christelig Opvækkelse i „Situation“. (X¹ A 136).
- Marts Genoptagelse af Tanken om at „træde i Karakter“ ved Udgivelse af Forfatterskabet med „Dommen over Christenheden“. (X¹ A 138 med flere).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster og ladet et Ord falde om Ansættelse ved Pastoral-Seminarier. (X¹ A 167).
- — Optegnelse om „Vidnesbyrdet“ som „den Form af Meddelelse der sandest træffer Midten mellem ligefrem og indirecte Meddelelse“. (X¹ A 235).
- — S. K. er i Gang med Udarbejdelsen af de tre „gudelige Taler“ om „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“.
- April Tilbageslag i Retning af „ikke at forvildes ved altfor eensidigt at stirre paa Christus som Forbilledet“. (X¹ A 246).
- — Talerne om „Lilien og Fuglen“ bestemmes til Ledsagelse af 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 250).
- — S. K. har udarbejdet „Regnskabet“ („En Note“), koncentreret Extrakt af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“, men det skal ikke udgives. (X¹ A 266).
- — S. K.s „Følgeblad“ til „Regnskabet“ med Beretning om „hvad der blev ham fortalt allerede som Barn: at man spyttede paa Christus, at Mængden („de der gik forbi“) spyttede ad ham og sagde: tvi Dig“. — „Dette har jeg gjemt dybt i mit Hjerte . . . denne Tanke er mit Liv“. — Indført i Journalen (X¹ A 272).
- — Tanken om at „træde i Karakter“ stemples som „selvplagerisk“ (X¹ A 273.275), som „Blanding af Tungsind og Religiøsitet“ (X¹ A 280).

- 1849 April 25. S. K. slaaer fast, at han i Forhold til det højeste christelig-religiøse Ideal: at blive „Sandhedsvidne“, maa nøjes med at blive dets „ulykkelige Elsker“ („Digteren“). (X¹ A 281).
- Maj 2. S. K. paabegyndt Journal NB¹¹. (X¹ A 295).
- — 4. Tilbageslag i Retning af at „træde i Karakter“; S. K. bestemmer at udgive de to Afhandlinger af „Cyclus“: III. „Har et Menne-ske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ og VI. „Om Forskjellen mellem et Genie og en Apostel“. (X¹ A 302).
- — 5. De to Afhandlinger af „Cyclus“ er bleven sendt til Gødwad. (X¹ A 302). — „Mærkt seer det ud; og dog er jeg saa rolig. Denne min Geburtsdag vil blive mig uforglemmeligt!“ (X¹ A 309).
- — 14. 2det Oplag af „Enten—Eller“ og „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 111. — 51 SS.
- — 15. S. K. modtager med Bud Billet fra Fredrika Bremer, om hun kan vente hans Besøg Christi Himmelfartsdag (17. Maj); S. K. sender hende Afslag. (Se E. P. VI, S. 622).
- — 19. „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ (Gyl-dendalske Boghandling. Trykt hos Louis Klein) averteret i Adresseavisen Nr. 116. — 85 SS.
- — — „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philoso-phien. 1. Deel“, averteret i Adresseavisen Nr. 116.
- — Tanken om at bryde af som Forfatter efter egen fri Beslutning karakteriseres som „verdslig-stolt“: „at meddele Sandhed er religiøst, fordi man anseer det for Pligt at udsætte sig for den Lidelse, som er forbunden med at forkynde det Sande“. (X¹ A 413).
- Juni Tilbageslag: „Nei, nei, jeg kan ikke, og det er jo ogsaa som en Umulighed at jeg skulde nu kunne svinge mig høiere og dristi-gere end da jeg var begunstiget ved at have Formue“. (X¹ A 421).
- — 4. Reflexionskampen om „Pseudonymitet“ indledes: „Som den Flod Guadalquivir etsteds styrter sig under Jorden og saa atter kommer frem: saaledes maa jeg nu styrte mig i Pseudonymitet . . . og væsentligen bliver der saa at gjøre Noget i Retning af Embedssøgen og saa Reisen“. — Tilbageblik paa det „Idee-Slag“ der har staaet. (X¹ A 422).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster, Besøget kun ganske kort, S. K. faaet Indtrykket: „indlade sig vil han ikke“. (Se X¹ A 497).
- — Motto til Skrifterne til „Indøvelse i Christendom“: „Jeg føler mig ikke stærk nok til at ligne Dig saaledes, at jeg døer for Dig eller Din Sag; jeg nøies med det Mindre, med tilbedende at takke Dig, at Du vilde døe for mig“. (X¹ A 425).
- — Hjertesuk over ikke længere at have Raad til at være Forfatter (X¹ A 442).

- 1849 Juni Optegnelse om Syndsforladelsens og Forsoningens Forhold til Begrebet „Straf“, „en virkelig Transsubstantiation i Forhold til Straf“. (X¹ A 462).
- — Optegnelse om Tungsinds-Anfægtelser overfor Tanken om Kristus som „Frelser“. (X¹ A 477. 478).
- — 22. S. K. søgt Biskop Mynster forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 23. S. K. søgt Kultusminister Madvig forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 24. 25. S. K. igæn ude i Tanken om at „træde i Karakter“, „at Gud ikke er tjent med Mennesker der klikke i det afgjørende Øieblik“. — „Dersom Positionen ikke tages nu i dette Øieblik, eller dog nu snarest muligt, er Total-Virkningen af Forfatter-Virksomheden tabt; endsige da, naar jeg nu først skulde lade nogen Tid gaae hen, (og hvo veed hvorlænge) søge ind paa Embedsveien, og saa udgive det Øvrige lidt efter lidt og pseudonymt“. (X¹ A 494. 499).
- — 25. S. K. har været hos Biskop Mynster, men er bleven afvist med, at han ikke havde Tid. (Se X¹ A 497).
- — Natten mellem 25. og 26. Regines Fader, Etatsraad Olsen, død.
- — Tanken om Udgivelse af „Synspunktet“ igæn opgivet, men S. K. bestemt sig for Udgivelsen af „Sygdommen til Døden“; han har sat sig i Forbindelse med Bianco Lunos Bogtrykkeri og faaet Meddelelse om, at det kan begynde Trykningen strax. (X¹ A 508. 509).
- — 27. [?] S. K. om Aftenen faaet Kundskab om Etatsraad Olsens Død.
- — Natten mellem 27. og 28. [?] S. K. sovet uroligt, med Repliker pro et contra i Samtale med sig selv.
- — 28. [?] Manuskript til „Sygdommen til Døden“ afleveret i Trykkeriet; den endelige Bestemmelse bliver, at Pseudonymen „Anti-Climacus“ sættes paa Titelbladet som Forfatter, S. K.s Navn kun som Udgiver. — „Jeg maa beklage og anklage mig selv for, at der virkelig i adskilligt af det Foregaaende som er optegnet i denne Journal findes Forsøg paa at exaltere mig selv, hvilket Gud vilde tilgive mig. Jeg er hidtil en Digter ubetinget ikke mere, og det er en fortvivlet Kamp for at ville gaae ud over min Grændse“. (X¹ A 510).
- — Optegnelser: „Den Afvei ligger dog kun altfor nær, at ville reformere, opvække hele Verden — istedetfor sig selv, og er ret en Afvei for urolige Hoveder med megen Phantasie . . . Denne Feil har jeg ogsaa, at jeg bestandigt digtende ledsager mig selv, og nu fordrer næsten fortvivlet af mig selv, at jeg skal handle saaledes som det vilde være i Charakteren“. (X¹ A 513). — „Der er egentlig skeet noget Andet. Den hele Lidelse med Reflexions-Arbeidet i den senere Tid, er egentlig blevet min egen Opvækelse. Først nu kan jeg sige, at Christus er kommet saaledes til at vise sig for mig, at der ved en Frelser forstaaes En, som

- hjelper En ud af sin Elendighed, ikke blot En, som hjælper En at bære den". (X¹ A 518).
- 1849 Juli 1. (Søndag). Regine „med hele Familien“ været i Helliggeistes Kirke (til Højmesse-Prædiken af Kolthoff); S. K. ogsaa været til samme Prædiken: „Hun naaede . . . at vi omtrent mødtes, idet jeg passerede ned fra Pulpituren. Hun ventede maaskee dog, at jeg skulde have hilst. Jeg holdt imidlertid Øinene hos mig selv“. (Se X¹ A 570).
- — 19. S. K. paabegyndt Journal NB¹². (X¹ A 542).
- — — „Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen.“ averteret i Berlingske Tidende Nr. 169.
- — 22. (Søndag) S. K. i Helliggeistes Kirke til Højmesse-Prædiken af Kolthoff. (Se X¹ A 570).
- — — Anmeldelse af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“ i Dansk Kirketidende 4. Bind, Sp. 718f. (Se X¹ A 551).
- — 30. „Sygdommen til Døden. En christelig psykologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse. Af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 176. — [VIII] + 136 SS.
- Aug. S. K. paabegyndt Læsningen af Martensens Dogmatik. (Se X¹ A 553 og flere Optegnelser).
- — 24. Datering for S. K.s Optegnelser: „Mit Forhold til „Hende“. Noget Digterisk“, indført i et særskilt Bind. (X⁵ A 148 ff.).
- — 26. Datering for Optegnelse om „Hende“ i Journalen. (X¹ A 659).
- — 31. „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenreisning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed. Af Dr. A. G. Rudelbach.“ averteret i Adresseavisen Nr. 204.
- Septbr. 12. Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849) averteret i Adresseavisen Nr. 214.
- — Datering for Forordet til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB¹³. (X³ A 69).
- Oktbr. 15. „Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“. En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen“, averteret i Adresseavisen Nr. 242.
- — Optegnelse: „ . . . hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring. Lad En, der ret er sig bevidst at være

- en Synder, have martret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige, saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken Forvandling, naar det bliver ham tydeligt, at Christus er Frelsen, er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øjeblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øjeblikke." (Se X³ A 136).
- 1849 Oktbr. Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti Climacus. (X² A 147).
- — 29. Manuskript til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“ afleveret i Bogtrykkeriet. (Se X³ A 148).
- — 30. S. K.s Broder holdt Foredrag i Roskilde Præstekonvent, med Omtale af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ og Sammenstilling af Martensen og S. K. som repræsenterende henholdsvis „Besindigheden“ og „Extasen“.
- Novbr. 1. Anmeldelse af Rasmus Nielsens Skrift: Mag. S. K.s „Johannes Climacus“ og Martensens „Christelige Dogmatik“, i Flyveposten Nr. 256.
- — 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁴. (X² A 164).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X² A 177).
- — 13. „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“, tre Taler ved Altergangen om Fredagen. Af S. Kierkegaard. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri), averteret i Adresseavisen Nr. 267. — 42 SS.
- — Optegnelse om „at blive ædru“. (X³ A 178).
- — Optegnelse om „Anfægtelse“. (X³ A 182).
- — Optegnelse med Anordning af Forordene til „Indøvelse i Christendom“. (X³ A 200).
- — 19. S. K. skrevet til Schlegel med et Brev til „hende“. (Se X³ A 210. Kske Papirer, S. 131ff.).
- — 21. S. K. har modtaget Skrivelse fra Schlegel med Brevet til „hende“ indlagt uaabnet. (Se X² A 210).
- Decbr. 16. P. Chr. Kierkegaards Foredrag i Roskilde Præstekonvent trykt i Dansk Kirketidende Nr. 219.
- — 22. „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik“. Kritisk-polemisk Afhandling“ af P. M. Stilling, averteret i Berlingske Tidende Nr. 303.
- — 28. „Aanden i Naturen“ af H. Chr. Ørsted, anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 306. (Se X² A 302).
- 1850 Jan. 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁵. (X² A 329).
- Febr. 14. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁶. (X² A 468).
- — Optegnelse: „Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angest til Tro“. (Se X² A 493).

- 1850 Febr. Optegnelse. „Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. Heller ikke „Regnskabet“ kan udgives nu . . . den Bekymring for mine Finantzer . . . i ethvert Fald kan jeg ikke holde ud længere . . .“ (Se X³ A 511).
- — Optegnelse: „Angaaende Skrifter om mig selv . . . jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den sidste Produktivitet være udgivet efter min Død . . . Imidlertid jeg døde ikke . . . Opdragelsen har været: efter [i 1848] at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person . . . Lad Samtiden selv fordre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget . . .“ (Se X² A 515).
- Marts 2. „Journalistisk Fripostighed“, Artikel af E. Schack i Fædrelandet Nr. 52. (Se X³ A 588).
- — Optegnelser om Læsningen af det Nye Testamente („Brevet fra den Elskede“), Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X² A 555-556).
- — 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁷. (X² A 574).
- — 8. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „I Anledning af Hr. Schacks Artikel i „Fædrelandet“ af 2den Marts.“ (Se X² A 588).
- — 11. „Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde“? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio“, besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [Magnús Eiríksson]“, averteret i Adresseavisen Nr. 59. (Se X² A 601).
- — 18. E. Schack: afsluttende Artikel i Striden med Goldschmidt, i Fædrelandet Nr. 65. (Se X² A 588).
- — 26. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „Hr. Schacks Bedrift“. (Se X² A 588).
- April Optegnelse: „ . . . En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gjør Vanskeligheden . . .“ (Se X² A 619).
- — Optegnelse: „Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen.“ (X² A 632).
- — Optegnelse: „Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflexionen om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakter. Tværtimod denne fortsatte Reflexeren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende. Dette gjælder dog kun i Forhold til religiøse Afgjørelser . . .“ (Se X² A 636).

- 1850 April 6. „Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universitetet i Kjøbenhavn i Vinteren 1849-50“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 80.
- — 11. Samtale med R. Nielsen om dennes Forfatterskab. (X⁸ A 2).
- — 18. S. K. modtaget Brev fra R. Nielsen, hvori denne „renoncerer paa at ville spadserere med mig om Torsdag“. (X⁸ A 2).
- — S. K. flyttet til Nørregade 43.
- — 30. Samtale med R. Nielsen: „Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere“. (X⁸ A 12).
- Maj 5. S. K. til Aftensang i Frelserens Kirke. (X⁸ A 30).
- — Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X⁸ A 34).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁸. (X⁸ A 44).
- — 19. Mynster prædiket til Højmesse i Slotskirken. (X⁸ A 56).
- Juni 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁹. (X⁸ A 158).
- — 14. „Dogmatiske Oplysninger. Et Leilighedsskrift“ af H. Martensen, averteret i Adresseavisen Nr. 137.
- Juli 11. S. K. paabegyndt Journal NB²⁰. (X⁸ A 254).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X⁸ A 265).
- — Optegnelse: „Angaaende Udgivelsen af de senere Skrifter . . . hvis jeg nu døde, . . . paa den anden Side, skal jeg leve, saa maatte jeg jo til at udgive dem“. (Se X⁸ A 289).
- — 21. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 299).
- — Optegnelse: „Bibelen for „den Enkelte“. . . . Brev fra den Elskende“, Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (X⁸ A 348).
- Aug. Manuskript til „Indøvelse i Christendom“ afleveret til Trykkeriet. — „Skal jeg derimod leve, da er der intet Øieblik at spille — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet“. (Se X⁸ A 381.391).
- Septbr. 8. S. K. hørt Kofoed-Hansen til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 422).
- — Optegnelse: „Om min Forfatter-Virksomhed“ maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det forstyrrende komme „Indøvelse i Christendom“ for nær . . .“. (Se X⁸ A 423).
- — 11. S. K. paabegyndt Journal NB²¹. (X⁸ A 438).
- — 27. „Indøvelse i Christendom. Af Anti-Climacus. Nr. I. II. III. Udgivet af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 227.
- Oktbr. 22. Samtale med Biskop Mynster efter at denne havde læst „Indøvelse i Christendom“. (Se X⁸ A 563-564).
- — 27. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X⁸ A 583).
- Novbr. 13. S. K. paabegyndt Journal NB²². (X⁸ A 611).
- — 24. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X⁸ A 668).
- Decbr. 18. „Clara Raphael. Tolv Breve, udgivne af I. L. Heiberg“, averteret i Berlingske Tidende Nr. 296.
- — 20. „En opbyggelig Tale af S. Kierkegaard“, averteret i Adresseavisen Nr. 299.

- 1850 Decbr. 28. „Dr. H. Martensens dogmatiske Oplysninger belyste“ af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 305.
- 1851 Jan. 18. [?] Optegnelser: Om „Hende.“ (X⁸ A 769-771).
- — 19. Optegnelse: „Idag prædikede Mynster: om det christelige Livs Skønhed — og meget skønt.“ (Se X³ A 782).
- — 22. S. K. paabegyndt Journal NB²⁸. (X⁴ A 1).
- — 31. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 26: „Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende.“ (Se X⁴ A 25. 79).
- Marts 13. „Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark“ af Biskop Mynster, averteret i Berl. Tid. Nr. 61. (Se X⁴ A 195; sml. X⁶ A 166. X⁶ B 171 ff.).
- April 20. S. K. paabegyndt Journal NB²⁴. (X⁴ A 240).
- Maj 2. Samtale med Biskop Mynster. (Se X⁴ A 270).
- — 5. S. K. paa Tur til Hirschholm. (Se X⁴ A 288).
- — Optegnelse: „Hvorledes det gik til med Udgivelsen af den sidste Pseudonym: Anti-Climacus Sygdommen til Døden.“ (X⁴ A 299-303).
- — 18. S. K. prædikede i Citadelskirken. (X⁴ A 318. 323. X⁶ B 33).
- Juni 8. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X⁴ A 330).
- Aug. 7. „Om min Forfatter-Virksomhed“ og „To Taler ved Altergangen om Fredagen“, averteret i Berl. Tid. Nr. 181. (Se X⁴ A 351).
- — 9. Samtale med Biskop Mynster: „velkommen hjem fra Visitatsen; Deres Høiærværdighed har vel ogsaa allerede visiteret hos mig, de to smaa Bøger jeg har sendt Dem.“ (X⁴ A 373).
- — Optegnelse: „Mit Forhold til Mynster nu — Indøvelse i Christendom — det med Goldschmidt.“ (X⁴ A 377).
- — 13. Optegnelse: Anmeldelsen af mine to sidste Bøger. (X⁴ A 380).
- Septbr. 10. „Til Selvprøvelse, Samtiden anbefalet. Af S. K.“ udkommet.
- — 16. Artikel i Flyveposten Nr. 215 af 4651 angaaende „Om min Forfatter-Virksomhed.“ (Se X⁴ A 408).
- Novbr. 29. S. K. paabegyndt Journal NB²⁵. (X⁴ A 423).
- 1852 Maj Optegnelse: „Om Hende“. (X⁴ A 540).
- — 9. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (Se X⁴ A 540).
- Juni 4. S. K. paabegyndt Journal NB²⁶. (X⁴ A 546).
- — 19. Optegnelse: „Om mig selv.“ (X⁴ A 560).
- Aug. 30. S. K. paabegyndt Journal NB²⁷. (X⁵ A 1).
- Septbr. 10. Optegnelse: „Idag er det altsaa 12 Aar siden jeg blev forlovet.“ (X⁵ A 21).
- Oktbr. 16. „Om Magister S. Kierkegaards Forfattervirksomhed. Iagttagelser af en Landsbypræst“, averteret i Adresseavisen Nr. 244. (Se X⁵ A 60; sml. X⁶ B 144-161).
- 1853 Febr. 13. Optegnelse: „Min Opgave. Og om mig selv.“ (X⁵ A 89).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB²⁹. (X⁵ A 90).
- Marts 25. Optegnelse: „Hvad jeg har villet.“ (X⁵ A 104).
- Maj 27. Optegnelse: „Mit Livs Operation totalt, som jeg nu omtrent forstaaer det, eller som jeg muligen vil komme til at forstaae det.“ (X⁵ A 125).

- 1853 Oktbr. 13. Optegnelse: „Om mig selv.“ (X⁵ A 146).
 — Novbr. 2. Optegnelse: „Mit Bestik.“ (X⁵ A 147).
- 1854 Jan. 30. Biskop Mynster død. (Se XI¹ A 1).
- April 15. Martensen udnævnt til Biskop.
- Maj 5. S. K. paabegyndt Journal NB³⁹. (XI¹ A 50).
- — 27. „Om personlig Sandhed og sand Personlighed“ af R. Nielsen, averteret i Berl. Tid. Nr. 121. (Se XI¹ A 449).
- Juni 5. Martensen ordineret. (Se XI¹ A 72).
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB⁸⁰. (XI¹ A 170).
- Aug. 16. S. K. paabegyndt Journal NB⁸¹. (XI¹ A 328).
- Oktbr. 11. S. K. paabegyndt Journal NB⁸². (XI¹ A 499).
- Novbr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB⁸³. (XI² A 74).
- — 24. S. K. paabegyndt Journal NB⁸⁴. (XI² A 141).
- Decbr. 3. S. K. paabegyndt Journal NB⁸⁵. (XI² A 188).
- — 13. S. K. paabegyndt Journal NB⁸⁶. (XI² A 240).
- — 18. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 295: „Var Biskop Mynster et „Sandhedsvidne“, et af „de rette Sandhedsvidner“ — er dette Sandhed?“ (se XI² A 265. 411. 425.)
- — 28. Artikel af Martensen i Berlingske Tidende Nr. 302.
- — 30. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 304: „Derved bliver det!“ (se XI² A 265).
- 1855 Jan. 9. Anmeldelse i Berlingske Tidende Nr. 7 af: „Dr. Søren Kierkegaards Angreb paa Biskop Mynsters Eftermæle, belyst af I. Paludan-Müller“.
- — 10. Artikel af Rasmus Nielsen i Fædrelandet Nr. 8: „En god Gjerning.“ (se XI² A 413).
- — 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 10: „En Opfordring til mig fra Pastor Paludan-Müller.“ (se XI² A 425).
- — 16. Artikel af Rasmus Nielsen i Fædrelandet Nr. 13: „Til Høiælbaarne Høiærværdige Biskop Martensen. Et Spørgsmaal.“
- — 29. Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 24: „Stridspunktet med Biskop Martensen; som, christeligt, afgjørende for det i Forveien, christeligt seet, mislige kirkelige Bestaaende.“ og „To nye Sandhedsvidner.“
- Marts 20. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 67: „Ved Biskop Mynsters Død.“
- — 21. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 68: „Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?“
- — 22. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 69: „Hvad der skal gøres. — det skee nu ved mig eller ved en Anden.“
- — 26. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 72: „Den religieuse Tilstand.“
- — 28. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 74: „En Thesis — kun een eneste.“
- — 30. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 76: „„Salt“; thi „Christenhed“ er: Christendoms Forraadnelse; „en christen Verden“ er: Affaldet fra Christendommen.“

- 1855 Marts 31. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 77: „Hvad jeg vil?“
- April 3. Artikel af N—n. i Fædrelandet Nr. 79: „Forslag til Hr. Dr. S. Kierkegaard.“
- — 7. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 81: „I Anledning af et anonymt Forslag til mig i dette Blads Nr. 79.“
- — 11. Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 83: „Var det rigtigst nu at „standse med Klemtningen“?“ og „Christendom med kongelig Bestalling og Christendom uden kongelig Bestalling.“
- — 24. Artikel af J. Victor Bloch i Fædrelandet Nr. 94: „I Anledning af „Forslaget“ til Dr. S. Kierkegaard.“
- — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 97: „Hvilken grusom Straf!“
- Maj 10. Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 107: „Et Resultat“ og „En Monolog.“
- — 15. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 111: „Angaaende en taabelig Vigtighed lige over for mig og den Opfattelse af Christendom, som jeg gjør kjendelig.“
- — 16. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 112: „Til det nye Oplag af „Indøvelse i Christendom“.“
- — 24. „Dette skal siges; saa være det da sagt.“, averteret i Adresseavisen Nr. 118. (Se XI² A 413).
- — 26. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 120: „At Biskop Martensens Taushed er ¹⁾ christeligt uforsvarlig; ²⁾ latterlig; ³⁾ dum-klog; ⁴⁾ i mere end een Henseende foragtelig.“ (se XI² A 413).
- — — „Øieblikket, Nr. 1“ udkommet (se XI² A 413).
- Juni 6. „Øieblikket, Nr. 2“ udkommet.
- — 16. „Hvad Christus dømmer om officiel Christendom“ udkommet.
- — 28. „Øieblikket, Nr. 3“ udkommet.
- Juli 9. „Øieblikket, Nr. 4“ udkommet.
- — 30. „Øieblikket, Nr. 5“ udkommet.
- Aug. 24. „Øieblikket, Nr. 6“ udkommet.
- — 31. „Øieblikket, Nr. 7“ udkommet.
- Septbr. 3. „Guds Uforanderlighed. En Tale. Af S. K.“ udkommet.
- — 14. „Øieblikket, Nr. 8“ udkommet.
- — 25. „Øieblikket, Nr. 9“ udkommet.
- — — Datering for S. K.'s sidste Optegnelse: „Dette Livs Bestemmelse christeligt.“ (XI² A 439).
- Oktbr. 2. S. K. lader sig indlægge paa Frederiks Hospital.
- Novbr. 11. S. K. dør.

FORKLARING TIL DE AF UDGIVERNE I TEXT OG NOTER BENYTTED E TEGN OG FORKORTELSER M. M.

Med *Kursiv* betegnes Udgiver-Bemærkninger.

- *U. D.* i Marginen betegnes de udaterede Stykker.
- [†] [*] osv. betegnes at † * osv. ikke findes i Original-Manuskriptet, men er tilføjet af Udgiverne.
- almindeligt Tryk i < > betegnes Tilføjelser af S. K. selv indenfor Textens Plads i Original-Manuskriptet (se Fortale I S. XX).
- — — i &S; betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Marginen i Original-Manuskriptet (se Fortalen VII.2, S. IX).
- — — i < &S; betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Original-Manuskriptet begyndende indenfor Textens Plads fortsat og sluttende i Marginen.
- — — imellem || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blyant af S. K.
- — — imellem || || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blæk af S. K.
- I, II, osv. efterfulgt af Nummer- eller Side-Angivelse henvises de til foregaaende Bind af denne Udgave.
- Ktl. Nr. betegnes Nummer i den trykte: „Fortegnelse over Dr. Søren A. Kierkegaards efterladte Bogsamling, som bort-sælges ved offentlig Auction Tirsdagen den 8de April 1856 og følgende Dage“ osv.
- S. V. — „Søren Kierkegaards samlede Værker udgivne af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange“. (1. Udg.).
- Kske Papirer — „Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udg. af Raphael Meyer“ (Kbh. 1904).

B

TIL:
„TRE ETHISK-RELIGIEUSE
SMAA-AFHANDLINGER“

1854—55

OG

„DØMMER SELV“

1855

1854

Til

„Tre ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger.“

I

1854

Marts 1.

Den Passus om Biskop Mynster gaaer ud. Det bliver det Rigtige, hvad jeg atter og atter havde besluttet, medens jeg saa dog igjen hittede paa Noget for at kunne lade den staae, fordi jeg nu engang har denne tungsindige Hengivenhed for den gamle Mand.

Da derfor i sin Tid de tre religieuse Smaa-Af. bestemtes til at udgaae pseudonymt, meente jeg det dog maaskee lod sig gjøre, at lade denne Passus staae, thi en Pseudonym er jo ikke mig selv. Tillige meente jeg, at naar der i Forordet staaer, hvad jo Sandhed er, at Skriftet er før 48, saa lod det sig dog gjøre; thi 48 og den følgende Tid er det egl. der saa stærkt har blottet Biskop M., at jeg ikke kan forsvare efter den Tid at tale saaledes.

Nu døde han. Jeg kom atter til at tænke paa de tre Smaa-Afhandlinger og hiin Passus, om den nu ikke kunde blive staaende, eller om den kunde blive staaende mod at jeg satte en Anmærkning under, at den er før 48, at jeg efter den Tid ikke engang turde tillade en Pseudonym at tale saaledes om Biskop M. Men en saadan Anmærkning vilde jo bevirke lige det Modsatte af hvad hiin Passus tilsigtede: at forherlige Biskop M.

Altsaa: den gaaer ud.

d. 1 Martz 1854.

Den Passus om Mynster, som vel gaaer ud.

2

U. D.

Lad osv. som VII B 235, S. 43 Lin. 8—10 honoris causa men Lin. 10 f. Forhold: Stats-Kirkens øverste Geistlige, visseligen og

¹Sml. X⁶ B 36—63. Den Passus] sml. X⁶ B 162—170. VII B 235, S. 43 f. Mynster] sml. 2. XI³ A 437 og Sammenvisninger. Nu døde han] sml. XI¹ A 1, og se Note dertil. ²Mynster] sml. 1.4.

1854

dens troeste Tjener, Sjellands beundrede Biskop — han udtrykker ogsaa det Almene, af ham kan man lære. Biskop M. har *Lin. 14—17* righoldigt *Lin. 17 f.* med ædruelig Besindighed, *Lin. 18 f.* Hoveder, har *Lin. 19 f.* Nyt han *Lin. 20 f.* tværtimod *Lin. 21—23* som en af dets fasteste. Og *Lin. 23—27* nye *Lin. 27—S. 44 Lin. 1* Gamle, og at *Lin. 31 f.* dette Gamle, som man i Sommerens |Hede| Varme kan længes efter Kildens Kølighed. Naar *Lin. 20—22* Lærer? Naar han er en Mand i Alder men i Besindighed en Olding. Og *Lin. 23 f.* er Olding i Alder og Besindighed men hjertefrisk som en Yngling. Thi *Lin. 25—28* kunne svale næsten med en Oldings Besindighed; og det er, naar Dagen hældes, naar det stunder mod |Aften| Afskeden *Lin. 29 f.* Ild. — Men er Dette ikke en Fornærmelse *S. 45 Lin. 1* Saadant; [rettet fra: ?] dersom *Lin. 2* Biskop M. jo ingen stor Mand; saa har han jo aldrig fulgt med Tiden; saa *Lin. 3 f.* selv var istand *Lin. 5—8* de diverse *Lin. 8 f.* ligge opdyngede) skal *Lin. 9 f.* Noget.

- 3 Ændring i Manuskriptet til Nr. 2 af „Tre ethisk-religieuse Smaa-
U. D. Afhandlinger“, Udslettelse af „den Passus om Mynster“
[VII B 235, S. 43⁸ Lad . . . 45¹⁰ Noget.]:

- 1 VII B 235, S. 43⁸ Lad . . . ¹⁰causa,] udslettet med Blyants-Sløjfer
- 2 VII B 235, S. 43¹⁰ men . . . ¹¹Biskop med Marginal-Tilføjelsen
X⁶B 58, 2] udslettet med Blæk-Sløjfer
- 3 VII B 235, S. 43¹¹ — og . . . ¹⁸lære.] det udenfor Blyants-Udslettelserne X⁶B 58, 3 udslettet med Blæk-Sløjfer
- 4 VII B 235, S. 43¹⁸ Biskop . . . 45¹⁰ Noget.] det efter tidligere
Blæk- og Blyants-Udslettelser (se X⁶B 58 og 4—7) resterende udslettet med Blæk-Bølgelinier og -Sløjfer

1855

4
1855 Marts

Til de „tre ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“

[I Marginen med Blyant: Bruges ikke.]

Efterskrift af S. Kierkegaard

Marts 1855.

Dette lille Skrift af Pseudonymen vil bidrage til sandere at forstaae mig, om det end i en anden Forstand gjør det vanskeligere

at forstaae mig. Dog denne Vanskelighed hører med til den sande Forstaaelse; jeg er ikke saa ganske ligefrem at forstaae, og vil aldrig blive forstaaet af Dem, der ville have Alt ligefrem.

Jo længere jeg lever, [*rettet fra*: Som Socrates taler om, at han har en Dæmon, saaledes] forvisser jeg mig mere og mere om, at der maa være et Dæmonisk i mit Væsen, en Idealitet, som gjør, at jeg \leq , i hvilke forskellige Forhold jeg har været, \geq aldrig har forholdt mig ligefrem i Forholdet. Nei, overalt har Forholdet været dette: jeg er selv Den, som har ||anvendt|| brugt mine Kræfter til at skabe mig de Vanskeligheder, den Modstand, til hvilken jeg saa har forholdt mig, Noget jeg ofte ikke selv har vidst at jeg gjorde, men først bag efter forstaaet, at jeg havde gjort det.

Saaledes forstaaer jeg det ogsaa nu, at jeg, just Den, der har Forretningen mod det Bestaaende, min sande Opgave, at jeg i lang Tid har afgivet det meest betryggende Forsvar for det Bestaaende, vendt hele min Dialektik mod Dem, der gave sig af med at ville angribe det. Altsaa, istedetfor lige frem at forholde mig til den min Opgave: at angribe det Bestaaende, strax begyndende der, vel ogsaa ligefrem knyttende Forbindelse med hvad der var af Opposition: har jeg begyndt lige modsat, modarbeidet mig selv ved at forsvare, hvad der dog skulde ende med at angribes, og modarbeidet mig selv ved at bringe mig i et stridende Forhold til Oppositionen, der ligefrem seet maatte siges at være paa samme Side som jeg.

Og atter ved nu at udgive dette lille Skrift skaber jeg mig selv en Modstand. Dette lille Skrift fremstiller nemlig hvad der idealt maa fordres af Den, som skal tage Forretningen mod det Bestaaende — og det er mig selv. Men i en saa karakterløs Tid som vor, hvor Idealerne i enhver Henseende ere tabte, har man naturligviis atter aldeles ingen ideal Forestilling om hvad der fordres af Den, som vil kæmpe mod det Bestaaende. Dette kunde jeg saa benytte mig af til, for en yderst billig Priis at komme til at gjælde for noget Stort i Egenskab af Opposition. Det er ganske vist; thi saa vist som det er, at Biskop Mynster ingenlunde havde Ideali-

Socrates] sml. 9. XI² A 416 og Sammenvisninger. Mynster] sml. 2.5.

1855

tet nok til ideelt at kunne forsvare det Bestaaende — den <Idealitet> formaaede kun jeg at udvise — lige saa vist er det, at der i Samtiden ikke er en Eneste, der har Idealitet ||nok|| til at [rettet fra: kan] udvise Idealet for det at være Opposition.

Hvad gør jeg altsaa idet jeg udgiver dette lille Skrift? Jeg paa en Maade væbner Samtiden mod mig ved at spille den en Idealitet i Hænderne, som ellers slet ikke var til for den. Og saaledes har jeg atter her Formelen for min Existeren: jeg har aldrig < i Forhold til Nogen> forholdt mig ligefrem i Forholdet, men i Grunden til mig selv; thi den Modstand, som gør mig Sagen vanskelig, ja farlig, den kommer fra mig selv, har jeg selv først anbragt.

5
U. D.

Til de tre ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger.

Efterskrift af S. Kierkegaard.

- 3 Ved at udgive disse tre Smaa-Afhandlinger mener jeg at gjøre
det <kirkelige> Bestaaende den Tjeneste at løfte Fordringen til det
at ville reformere op i et Idealitetens Høieste, hvad hverken den
6 afdøde verdslig-kloge Mester, Biskop Mynster formaaede, eller
den nuværende halvbefarne Kluddrer, Biskop Martensen for-
maaer. Saaledes forsvare jeg det Bestaaende. Seet i Ideen er
9 dette den eneste Art <af> Forsvar, der er sand; Enhver, hvem
Sandhed beskjeftiger og som kun interesserer sig for, at den maa
seire, kan ikke ville forsvare et ||<kirkeligt>|| Bestaaende paa no-
12 gen anden Maade. At forsvare et kirkeligt Bestaaende ved Hjælp
af at ville sætte Gud en Voxnæse paa og kaste Menneskene Blaar
i Øinene, altsaa ved at ville holde baade Gud og Menneskene for
15 Nar, at forsvare et kirkeligt Bestaaende ved Hjælp af Øienfor-
blindelse: er, christeligt, Forbrydelse, og kan vel ogsaa kun falde
Dem ind, hvem Sandhed er Noget, man lader staae hen, en Chi-

⁶ Mynster] sml. 4.11. Martensen] sml. 9. XI² A 413 og Sammenvisninger.

1855

maire, en Phantasie, og derimod Profiten, Besiddelsen af verdslig Magt, tryk Nydelse det Vigtige — saaledes har jeg rigtignok aldrig forsvaret det Bestaaende.

3

Til de tre ethisk-religieuse Smaa-Afhdl.

6

1855 April

Efterskrift af S. Kierkegaard.

d. ||3|| April. 55

Ved osv. som 5 Lin. 3 f. kirkelige Lin. 4—6 <formaaede>, Lin. 6—9 af Forsvar der er sand; Enhver, |som| hvem Sandhed beskjeftiger og som kun ||ønsker at|| interesserer Lin. 10 f. ||<kirke-
ligt>|| Lin. 11—15 ved Hjælp \times med Blyants-Sammenviſning: af Øienforblindelse | og ved Hjælp \times af Politie-Magt \times Tugthuset, Rasphuset \times | : er christeligt Forbrydelse \times | \times som kunde siges, christeligt, at qualificere for Tugthuset \times |, og kan vel ogsaa kun falde Dem ind, hvem Sandhed er Noget man lader staae hen [rettet fra: omtrent ||noget|| som Keiserens Skjæg], en Chimaire, Lin. 18 f. tryk Nydelse [rettet fra: Tryghed til at kunne nyde] Lin. 19 f. Bestaaende.

Til „Dømmer selv“ Forordet.

7

1855 Marts

Enten falder Forordet reent bort, og blot det her følgende anbringes, eller dette tilføies som en Efterskrift.

i Martz 1855.

Denne osv. som S. V. XII, S. 481 Lin. 2 f. holdt ||i den Art|| |Formildelse og| <med Blyant: i> Fjernhed, baade Lin. 3—7 usand.

¹ Sml. X^o B 9—30.

DIVERSE

1854—55

Hvorledes det gik til med at jeg frivilligt forlangte at blive
udskjeldt af Corsaren.

8
U. D.

Danmark er lille, vi kjende Alle hinanden; det danske Folk har afgjort Sands for det Comiske, Latterens Angreb det meest frygtede; Corsaren, talentfuldt betjent af G. og P. L. M., havde naaet en aldeles uproportioneret Udbredthed, vendt Forholdet reent om — jeg var, (oprigtigt og alvorligt meent) blevet lovprist og berømmet og udødeliggjort af Corsaren: da forlangte jeg frivilligt at blive udskjeldt.

Der skete hvad dog maaskee ikke Enhver havde ventet — thi det er jo dog en egen Sag at skulle forhaane og udskjelde aldeles det Samme som man har lovprist og beundret — men hvad jeg i ethvert Tilfælde var forberedt paa.

Men der skete tillige noget Andet, hvad jeg dog ubetinget burde have været fritaget for: det at jeg frivilligt havde forlangt at blive udskjeldt blev sat i Forbindelse med min Charakteer — og unægteligt staaer det ogsaa i Forbindelse med min Charakteer — <men det> blev lagt mig til Last.

Herved blev Sagen en anden; ikke blot at jeg blev, om muligt, latterliggjort af C. <det var saa mangan Anden ogsaa> og efter den største Maalestok som vel ingen Anden: jeg blev lagt for Had og det Hele kom til at interessere som en Strid, hvor det gjaldt om at tiltrodse sig at have Magt over mig. <og det at jeg frivilligt havde udsat mig derfor, det gjorde, heed det, at Alt hvad der kunde komme over mig var vel fortjent.>

⁸frivilligt] sml. 9.XI³A 432 og Sammenvisninger. forlangte . . . udskjeldt] sml. 9.XI³A 85 og Sammenvisninger. Corsaren] sml. 9.XI³A 432 og Sammenvisninger.

(1854-55)

Dette burde jeg have været sikkert mod. ξ eller rettere i denne Henseende burde der være gjort Noget for at sikre mig. \geq Forholdet var i sin Tid saaledes, at \langle vistnok \rangle Enhver ξ af de Dannede \geq , ubetinget Enhver i privat Samtale var af den Mening, at det med Corsaren var utaaleligt — men Ingen vilde handle. Naar saa endelig En beslutter at gjøre det, saa er det uforsvarligt, at der ikke er en Eneste, der gjør Forsøg paa at opretholde Fortolkningen af min Handling, at det sandeligen ikke var Noget jeg skulde lastes for, men takkes for, takkes af Enhver, der privat var — oprigtigt! — af den Mening, at der burde handles. Thi at man ordentligviis ikke pleier at tage Hensyn til saadanne Blade som Corsaren, det vidste dog vistnok Ironiens Magister saa godt som Nogen; men at Sagen just var den enorme Udbredelse Bladet havde naaet, at det gjorde et overordentligt Skridt fornødent. Derfor var Enhver \langle af de Dannede \rangle privat af den Mening, at der burde handles — men saa er det dog ubilligt, naar da En beslutter at handle, saa ved Taushed at lade som var dette hverken mere eller mindre end en Fadaise, „thi saadanne Blade pleier man ikke at tage Hensyn til.“ Men, førend jeg handlede, var det jo det vi Alle vare enige om, at Udbredelsen forandrede Sagen.

Saaledes blev jeg paa en Maade Offret, et Offer, om man saa vil, for Corsarens Vittighed — dette havde jeg selv forlangt; men jeg blev et Offer i en anden Forstand, et Offer for den \langle fornemmere \rangle Smaalighed, der misundelig paa en Forfatter, som stod uden Plet uden det mindste Stænk, hvem Ingen hidtil havde vovet at angribe eller endog blot røre ved, nu benyttede sig af at han, — var det noget Forkeert, noget Lavt han gjorde? nei, den benyttede sig af, at det var lidt for høit, lidt for høimodigt, til at passe ind i den herskende Middelmaadighed. ξ hvad det naturligviis paa ingen Maade vilde have været, hvis man ikke offentligt havde fortiet, hvad man privat sagde til hinanden: det er utaaleligt, der bør gjøres Noget. \geq

Man skal neppe i noget andet Lands Literatur vise en Forf., der har oplevet Dette.

Offret] sml. 31 . XI³ A 438 og Sammenvisninger.

Corsarens Goldschmidt
om sit Forhold mod mig. 9
U. D.
⚡sammenvist med Blyants-Dobbeltkors: 3
og
et Følgeblad
ved denne Anledning⚡ 6

d. S. Kierkegaard
Corsarens Goldschmidt, for Tiden den elegante, galante, pi-
kante, interessante, galante, elegante Redakteur af Journalen [*med* 9
Blyant rettet fra: Modejournalen] „Nord og Syd“ har i denne
Journals sidste Hefte fundet Anledning *⚡med Blyant: Anm. cfr.*
p. 5⚡ til at oplyse, at deri gjør man ham da Uret, naar man (hvor- 12
vidt det er saa, lader jeg staae hen) stadigt forekaster ham hans
Angreb paa mig i Corsaren; thi i Forhold til mig var han da fuld-
kommen i sin Ret. 15

* *

[*I Marginen:* For mig er G. moralsk død, saa længe han ikke
angrende har tilbagekaldt sit 6aarige Offentlige ved Corsaren, og
særligen sit Forhold mod mig. 18

Saasnart han har gjort det, er han i Forhold til mig i samme
Tilfælde som enhver Anden, der vil yttre sig om mig; og er det
ikke usandsynligt, at jeg vil tage Hensyn til ham fremfor mange 21
Andre.]

[*I Teksten med lodret Blyants-Streg i Marginen:*

Som bekjendt er der, naar man skal eller vil slaae, intet Farli- 24
gere end for Alvor at komme til at slaae paa, hvad der ikke for
Alvor lader sig slaae paa, som (for at tage et sandseligt Billede)
som hvis en Mand vilde lægge hele sin Styrke i Slaget og med den 27
slaae efter en af de Prikker, som vise sig for en Øiensvags Øie.

Opmærksom herpaa skal jeg med al mulig Alvor vaage over,
at jeg ikke gaaer hen og tager det alvorligt med hvad Hr. G. kan 30
behage at sige betræffende sit Forhold mod mig.

⁹Goldschmidt] sml. 8. 15. i denne... sidste Hefte] Nord og Syd.
Red. og udg. af M. Goldschmidt. Ny Række. 7. Bd. (Kbh. 1855) S. 197 ff. (i Artiklen
„Redacteur C. S. A. Bille“, som er dateret 6. Febr. 1855). p. 5] o: S. 18 Lin. 5—
S. 19 Lin. 7.

(1854-55)

- For mig er og bliver Cand. G. en Dreng, en Pog, saa længe han ikke ved angrende Tilbagekaldelse faaer forandret det Dreng-
- 3 Forhold, han selv har indtaget til mig. Den, der, naar En siger til ham: maa jeg blive udskjeldt, <Den der> gjør det, bestemmer sig derved i et Dreng-Forhold til den Første.
- 6 Dette er Cand. G.s Forhold til mig[†]. Hvor taabelig derfor den den Tale, han fører i „Nord og Syd“, hvor umuligt, selv om jeg vilde det, at kunne alvorligt tage Hensyn til saa taabelig Tale.
- 9 Han taler om, at han høist unødigt gik til det Angreb paa mig. Men her er jo slet ikke Tale om et Angreb. Efterat have i et Par Linier [anbragt en behørig Dosis Foragt *rettet fra*: samlet al den
- 12 Haan og Foragt, som omtrent var mulig], forlanger jeg — der var blevet lovpriist og udødeliggjort af ham — jeg forlanger (altsaa [*rettet fra*: thi] jeg er den Begyndende og saaledes, om man
- 15 saa vil, den Angribende) jeg forlanger at blive udskjeldt, overladende til ham selv, hvad han nu vil behage at gjøre; hvorpaa han saa [tager fat *rettet fra*: begynder at rase, spytte, sparke, række
- 18 Tunge o: D:]. Og dette kalder han et Angreb, et Angreb, han høist unødigt gik til! I Sandhed formaaede Nogen at faae mig til alvorligt at tage Hensyn til den Tale: ja, saa var jeg rigtignok til Nar.
- 21 Videre siger Cand. G. om Angrebet, at han gjorde det skarpt. Fortræffeligt, dette vil nemlig sige: han rasede i al mulig Arrigskab og Uartighed, fyldte et heelt Numer af Corsaren alene med
- 24 [†]*Paalangs i Marginen indklammet med Blyant*: Anm. Forøvrigt gjorde han sig da ogsaa selv latterlig. Thi naar man til En, der be-
- 27 fatter sig med at gjøre Andre latterlige, siger: maa jeg blive udskjeldt, gjort latterlig, er man kommet ham i Forkjøbet, og har gjort ham latterlig eller bevirket, at han, hvis han gaaer ind paa dette Forlangende, gjør sig selv latterlig. G. meente, at Drengestreger
- 30 o: D: var Ironie, fik ogsaa ganske rigtigt hele Massen til at grine; men Socrates f. E. vilde vel dømme saaledes: det Menneske gjør sig jo selv latterlig ved at gjøre det efter Forlangende af Den, mod
- 33 hvem han gjør det.

unødigt] man kunde rette: nødigt eller ugerne. Socrates] sml. 4.55.

Arrigskab mod mig, og forraadte forresten, at Midlerne endda
 just ikke vare saa store, hvad man fik at see, da, saa at sige, alle
 Skuffer paa een Gang bleve trukne ud og benyttede mod Een. Og ³
 derom hedder det: han gjorde det skarpt. I Sandhed, hvis Nogen
 kunde faae mig til for Alvor at indlade mig paa den Tale, vilde
 jeg være til Nar som Jean de Frances Forældre, der ikke havde ⁶
 Alvor til at give Jean de France en god Dag med hans Fran-
 zosisk.

For mig er, som sagt, Cand. G., ved det Forhold han selv har ⁹
 indtaget til mig, en Dreng; den Tale han fører gjør derfor det
 Indtryk paa mig, som hvis et Barn, til hvem Faderen havde sagt:
 „Du maa gjerne slaae mig“ og som saa havde slaaet Faderen, ¹²
 som hvis dette Barn vilde fortælle Historien saaledes: „jeg gik
 høist unødigt til den Afstraffelse, men da han selv havde forlangt
 det, gjorde jeg det skarpt“, hvortil Faderen vel maatte sige: „nei, ¹⁵
 virkelig min Dreng!“.]

*

*

[*Overstreget med Blyants-Streger overkors:* Maaskee er Sagen
 at forstaae saaledes. At hans 6aarige Virksomhed bag Sjoueren, ¹⁸
 at det for G. er og bliver en forbistret Ting, forstaaer han meget
 godt selv. Kløgtig som han er, seer han vel ogsaa, at blandt Alle,
 mod hvem han rasede fra Skjulet bag Sjoueren, er den ham Far- ²¹
 ligste mig, S. K., som ogsaa <er> deri forskjellig fra alle de An-
 dre, at jeg (om man saa vil: lidt mere fornemt) kom <med Extra-
 Post,> „selvbestilt“ i Corsaren. Tillige opdager han, at der er ²⁴
 som en Skjebne over ham, at det er saa langt fra, at han i Aare-
 nes Løb slipper mere og mere bort fra hans 6aarige bag Sjoue-
 ren, at det snarere er som kom Gjengjeldelsen ham nærmere og ²⁷
 nærmere, og uden at han tør regne paa, at det Ak weih mir, ak
 weih mir, som engang hjalp ham (jeg mener hans Medlidenheden
 paakaldende Roman „en Jøde“) nu vil hjælpe ham. Saa har han ³⁰
 maaskee tænkt som saa: lad mig blot see at blive S. K. qvit, Re-
 sten af de Angrebne kan jeg nok slippe fra; og derfor rask vovet:

hans... Roman „en Jøde“] sml. VII B 8, S. 170, og se Note dertil.

(1854-55)

dem af alle de Angrebne man mindst skulde forekaste ham, er da S. K., thi her var han da fuldkommen i sin Ret, han (hvor sentimentalt!) gjorde det høist unødigt, men han (hvor gravitetisk!) han gjorde det skarpt. „Nei, virkelig min Dreng!“.]

[*Til det følgende i Marginen med Blyant: Anm. ad p. 1*

6 En i vore Forhold indviet Mistænkelig kunde maaskee falde paa, om der ikke skulde stikke Noget under, om ikke G. (den høie Geistligheds Protegé, vel i Egenskab af Sandhedsvidne)

9 kunde tilsigte — maaskee, maaskee endog under Haanden foranlediget — at gjøre een eller anden Geistlig en Tjeneste, ved, hvis det var muligt, at faae mig til at indlade mig og saaledes

12 Opmærksomheden mig betræffende bortledet fra den Sag, jeg i Øieblikket forfølger, og saaledes atter Opmærksomheden bortledet fra den høist uheldige Stilling, i hvilken den høivelbaarne

15 høiærværdige Biskop Martensen, der, hvad jo kan hænde den Bedste, synes at være i Uheld, har bragt hele det kirkelige Bestaaende ved først — uheldigt — at svare og at svare høist uheldigt, og ved saa — alleruheldigst — efterat have svaret uheldigt at ville indtage Tausheden, en Taushed der er lige saa uheldig som det Middel til at gjøre sig usynlig at tage en hvid Pind i

21 Munden; thi han med den hvide Pind i Munden opnaaer kun, at man seer det mere, at han har en hvid Pind i Mund, og den Martensenske Taushed siger høit (høiere end det sletteste Svar kunde

24 sige det; saa høit, at ogsaa Provindsialisterne, og endog de oprindelige for Biskop Martensen stemte, kunne høre det; saa høit, at det endog kan høres i et Naborige; saa høit, at selv den Menigemand kan høre det) den siger høit, hvad den betyder, er alt-saa ikke Taushed. Men saa kunde det jo være meget hensigtsmæssigt ved Hjælp af Corsarens G. at faae om muligt hele Opmærksomheden mig betræffende hen paa et ganske andet Punkt.

30 *Herfra overstreget med Blyants-Streger overkors:* Og G. — i dybere Forstand en Tomhed som Elverpigerne, der ere hule i Ryggen — er jo ganske brugbar, har tillige bestandigt en lykkelig

Anm. ad p. 1] se S. 15 Lin. 11 f. Martensen] sml. 5. 14. ved... at svare] Berl. Tid. 1854, Nr. 302 (28. Dec.). (Aftrykt S. V. XIV, S. 11 ff.).

Rapport til Fordærvelsen og Misundelsen her i Landet, hvilken gjerne seer at G. bruger hvad Talent og Kløgt han har til at svække det Bedre, og hvis saa dette Bedre aldeles seierrigt paa- 3 viste det Tomme i hvad G. siger, saa vinder det Bedre dog ikke blot ikke derved, nei, det taber paa en anden Maade, idet Misundelsen vender Forholdet om og lægger det Bedre det til Last, 6 at det har villet tage Hensyn til hvad G. siger.]

Et Følgeblad ved denne Anledning.

Goldschmidt, hvem jeg, det veed han selv, oprindeligt har meent det saare vel, og hvem jeg endnu uforandret vil det vel,[†] 9 er forresten naturligviis ikke hvad der hovedsagligt beskjeftiger og beskjeftigede mig ved alt Dette med Corsaren.

Nei, hiin Handling af mig hænger i dybeste Grund sammen 12 med hele min Tilværelses Hensigt, og med hvad ganske særlig Opgave jeg har at løse.

At Tilstanden i de sidste Aar af Christian d. VIII.^s Regjering 15 maa betragtes som en sædelig Opløsning, vil blive Historiens Dom, og ligeledes, at denne sædelige Opløsning blandt andre Udtryk ogsaa fandt et meget karakteristisk Udtryk i den, i For- 18 hold til Landets Størrelse næsten vanvittigt uproportionerede Subscription, som Corsaren havde under G.^s [*med Blyant rettet fra*: G. og P. L. Møllers] Redaktion — thi som „Corsaren“ og 21 Forholdene nu ere, er Sagen en anden.

[†] Anm. Men saa længe han ikke angrende har tilbagekaldt sit Forbigangne, maa jeg, ubetinget, enten aldeles ignorere hvad han 24 siger, eller jeg maa behandle ham som en Dreng. Derimod kan det gjerne være, at jeg kan komme til for Alvor at tale om ham, saa der muligt kunde indtræde et Tilfælde, ligt [*rettet fra*: der 27 ligner] det i Selskabslivet at tale om En, som er tilstede, som staaer ved Siden af En, hvilket er det stærkeste Udtryk for at ignorere.

I Marginen: [*med Blyant*: Anm.] Men for mig er, som sagt, G. ind- 30 til videre moralsk død; indlade mig med ham kan jeg ikke, derimod var det vel muligt jeg kan komme til at tale om ham.

(1854-55)

Blot saaledes seet, maatte jeg ethisk føle mig forpligtet til at handle, især naar jeg ovenikjøbet skulde lovprises af den; thi
 3 herved frembragtes jo den Tilsyneladelse, at jeg, Ironiens Magister, og Corsaren (ogsaa Ironie!) vare eensartede.

Derfor handlede jeg kort og godt. I det Øieblik at ville yderligere forklare mig, kunde jeg ikke falde paa, det kunde let have
 6 være blevet misforstaaet, som vilde jeg afværge, at der ikke blev raset mod mig, det bedste G. og P. L. M. formaaede. Og desuden
 9 ere nu Menneskene engang saaledes: Den, der skal paatale, hvad Skade der afstedkommes ved Latterens Misbrug, han maa selv, uden at gjøre det Mindste for at afværge det, have udholdt, at Lat-
 12 teren har faaet Lov at rase mod ham, saa længe den selv vilde; har han saa tillige endog frivilligt udsat sig derfor, indrømmes ham en vis Myndighed i denne Henseende.

15 Men at der vilde komme en Tid, da denne Sag atter toges op, har jeg aldrig betvivlet. Og letsindigt som det danske Folk <vistnok> er, derhos fast ikke til at styre, naar det gjælder om at efter-
 18 ligne hvad det hører skal være Mode andre Steder: er det danske Folk dog ikke samvittighedsløst, vil ogsaa villigt besinde sig paa, hvilket afskyeligt, væmmeligt Tyrannie der i sin Tid blev øvet af
 21 denne store Mand G., der endog liig fyrstelige Personer, ikke personligt var synlig, men kun lod sig repræsentere — af en Sjouer; hvilken uberegnelig Skade, der er bevirket ved denne
 24 Skjøge-Litteratur, som altid var „sikkert at beholde det sidste Ord, ligesom Ingen er sikkrere paa at beholde Fortougsret end et offentligt Fruentimmer“; hvilken oprørende Art Grusomhed, der
 27 blev afstedkommet ved dette Goldschmidtske 6aarige Pengeforetagende, Corsaren — hvilken oprørende Grusomhed, ja, thi hvad er dog selv det at brændes ved en sagte Ild, eller at radbrækkes,
 30 eller, som i andre Lande, indsmurt med Honning at kastes for Insekter, — hvad er dog det i Sammenligning med denne Grusomhed: at grines ihjæl!

33 Dog endnu dybere hænger hiin Handling (at jeg forlangte at
 frivilligt] sml. 8.

blive udskjeldt) sammen med hvad ganske særligt er min Opgave.

Tilstanden i Christenheden, især i Protestantismen, og aller- 3
meest i Danmark er: Middelmaadighed, Aandløshed, Spidsbor-
gerlighed — Idealerne ere bortkomne, glemte, og Middelmaadig-
heden selvbehageligt rykket op til at indtage Høisædet. 6

Her ligger nu min Opgave. Jeg skal, som jeg oftere har sagt
det, røre ved Hjælp af Idealerne; svag, ak, som en Digter, skal
jeg røre ved Hjælp af Idealerne. Dog har jeg ogsaa en Politie- 9
Magt, og det er: Latteren. Der er i vore Tider Intet man er saa
bange for, som for at blive udleet [*rettet fra*: udgriint]: nu vel,
derfor har jeg først selv frivilligt udsat mig derfor, at jeg ogsaa 12
saaledes kunde være berettiget til at bruge den eneste Magt, som
kan tage det op med Spidsborgerlighed og Middelmaadighed, Lat-
teren, hvilken Magt derfor blev mig forundt. Og saaledes forstaaes 15
det Ord, som man nu i den sidste Tid atter bringer i Erindring,
det Ord i den sidste Diapsalm i Enten—Eller, om altid at have
Latteren paa sin Side. [*i Marginen*: hvilket Ord dog maa forstaaes 18
saaledes som ogsaa senere en Pseudonym begrænder det: deres
(Latter) som virkelig forstaae, hvad det Latterlige er.]

Men just fordi jeg saaledes, tjenende Christendommen, skal, 21
om fornødent gjøres, bruge Latteren, just derfor var det saa uen-
delig vigtigt, at jeg itide \leq og saa marqueret som muligt \geq afvær-
gede ethvert Fællesskab med den Latter som Corsarens G. [*oven-* 24
over: Caper-Compagniet G. og P. L. M.] commanderede.

See, derfor forlangte jeg at blive udskjeldt; og denne Handling,
der engang vil blive beundret som sand Viisdom, den vil i Evig- 27
heden, altid fornyet, glæde mig, denne Handling, der i Øieblikket
udsatte mig for Alles Latter, Mængdens, som grinte af G.^s Uar-
tigheder, og de Klogeres, som loe af, at jeg frivilligt vilde udsætte
mig saaledes.

forlangte...udskjeldt] sml. 8. 12. i den sidste Diapsalm] sml.
XI^a A 299, S. 303, og se Note dertil. en Pseudonym begrænder det]
S. V. XIII, S. 432.

10

U. D.

Kladde til [9]:

- 1 ⁹interessante,] interessante, | amusente |
- 2 S. 16²⁷ latterlig.] latterlig. || han mangler i dybere Forstand Blik for det Comiske, hvad ogsaa er Tilfældet med G. ||
- 3 S. 16³⁸ det.] det; || Socrates vilde samtykke det Udtryk Frater Taciturnus brugte, at G. Comik viste sig at være som en Lirekasse, man kan bestille til at gjøre Musik, et Udtryk, der vistnok er betegnende for hele G.^s Tilværelse. ||
- 4 S. 18⁴ Dreng!“.] Dreng!“
 Med Blyant: Dobbeltkors cfr. Hoslagte.
- 5 S. 18⁶ En] *Med Blyant: Dobbeltkors* ad pag. 4.
 [*Overstreget med Blyantsstreger paaskraa:*
 Saaledes er det maaskee at forstaae. Og da jeg just nu har udsat mig for, at der efter den størst mulige Maalestok er blevet raset mod mig og min Charakter af hvad der, som jeg erfarer, dog skriger høiere end „Æsler og Landsbydegne“ Kjellinger og Præster: saa har muligt G. tænkt, nu er Øieblikket, nu maa jeg til den billigste Priis kunne slippe fra den hele Historie med S. K.] *≤ Med Blyant: Ny Udgang ≥ En*
 I Marginen med Blyant: Anm. ad pag. 1.
- 6 S. 19⁸ Et . . . Anledning.] *rettet fra: Efterskrift.*
- 7 S. 19²³ Men] | Dog maa jeg ligefrem ansee det for min Pligt, for Sædelighedens Fordring til mig, at jeg saa længe han ikke angrende har tilbagekaldt sit offentlige Forbigangne, ikke for Alvor tager noget Hensyn til hvad han siger; gjør han det, saa staaer det mig frit, om jeg vil tage Hensyn eller ikke. | Men
- 8 S. 20³⁰ af . . . ³²ihjel!] *Med Blyants-Sammenvisning paalangs i Marginen; i Texten:* | ved G.^s Corsar, hvilken uberegnelig Skade, den har afstedkommet, hvilket oprørende Grusomhed der blev øvet ved dette Goldschmidtske Pengeforetagende Corsaren. |
- 9 S. 21¹¹ bruge] bruge | min Magt, |

³Frater Taciturnus brugte] S. V. XIII, S. 432 f. ⁵Æsler og Landsbydegne] Holberg, Erasmus Montanus. 3. Akt, 3. Sc.

|| Tilstanden i Danmark. || Det farligste [rettet fra:
Det eneste farlige] Angreb i Danmark.

11
U. D.

I et lille Land er alle Forhold smaae; i et lille Land, med kun een eneste Bye, som dog ikke er større end at Alle kjende hinanden, maa Smaalighed nødvendigviis være den souveraine Magt. Derfor vil det farligste Angreb være i Retning deraf.

Angrib en Mand, viis, at han iaar siger lige det Modsatte af hvad han sagde ifjor — gjør Intet. Angrib en Mand, viis, at alle disse høie Talemaader, det være nu om Patriotisme, ell. om Chrstd., o: s: v:., at de ere, ja <at de> ere Talemaader, at det Manden vil er Profiten — viis Det, lad det være sandt: gjør Intet. Og hvorfor ikke? Fordi saadan er vi omtrent alle sammen — ergo, qvitterer vi hinanden gjensidigen.

Nei, intet saadant kan blive farligt i Danmark, Angrebets Farlighed maa jo svare til, hvilke der ere de Dømmende.

Derimod er der et Angreb som er farligt og yderst farligt i D. just fordi det svarer til Tilstanden i Danmark, det er Angrebet i Retning af Piat, Angrebet paa en Mands Paaklædning, ell. hans Navn, eller hans Figur, eller hans private Levemaade o: D: ξ — naar denne Mand forresten har et Navn, thi ellers vilde det jo især i Tidens Længde blive altfor lidt endog for Piattet. ξ

Lad mig tage et Exempel, og jeg holder mig forvisset om, at den Mand, jeg agter at bruge som Exempel, vil forstaae det som en Compliment; thi som Figaro siger til Grevinden: „Deres Naade var den eneste Dame i Spanien, med hvem jeg turde vove Det“ saaledes er han vel omtrent den eneste Mand i D., der er hærdet nok til ikke at misforstaae, at man vover at bruge ham saaledes.

Tag Oberst Tscherning. Hvis ellers nogen Mand i D. er blevet angrebet i alle mulige Retninger af alvorligt Angreb, da vel han. Jeg paastaaer, at man ikke formaaer at svække ham paa den

¹¹ Paaklædning] sml. XI² A 11, og se Note dertil. Navn] sml. X⁴ A 87, og se Note dertil. Levemaade] sml. XI² A 11, og se Note dertil. Figaro siger] sml. S. V. VI, S. 111, og se Note dertil.

(1854-55)

Maade. Thi posito — det er, som man vel kan begribe blot en fingeret Antagelse — posito det var sandt, sandt Altsammen: for egl. at skulle være svækket ved saadant Angreb, maatte han leve i et Samfund, som bestod af alvorsfulde Charakter-Msker — men i Danmark qvitterer vi hinanden gjensidigen: ergo betyder Angrebet ikke stort.

Derimod saae jeg engang glimte frem et Blink i Retning af et Angreb — o, kjere Oberst T., hvor megen Erfaring De end har, De kjender dog maaskee ikke Forholdene saa godt, at det, hvis De ellers saae det, er faldet Dem ind, hvad her truede.

Angrebet var i Retning af hans Støvler, at de var ikke pudsede, at han kom i Rigsdagen med Støvler som ikke vare pudsede, og derfra satte Angrebet saa smaat dette i Forbindelse med Oberstens Charakter. Store Gud, Oberst T., hvis dette var blevet til Noget, hvis det ikke var blevet til et blot Blink: her var det Charakter-Angreb, som er farligst i D. \leq Det redigeres saa bedst saaledes, at man ikke siger, at de ikke ere børstede, men at de ikke ere rigtigt børstede. Deels vil det jo give Piattet mere Anledning til at komme i Bevægelse, der kan jo ordentlig blive Disputer derom, deels vil det give Anledning til at hver Enkelt maa tage Sagen alvorligt, see nøie til for at see om de ogsaa ere rigtigt børstede. Med denne Redaktion er saa Angrebet forresten vel beregnet; thi ogsaa denne Fordeel har det, at det ikke er som hvis man f. E. paasagde ham en Legemsfeil, hvor det jo engang for alle er afgjort, om han har den eller han ikke har den, hvorimod det med Støvlerne bliver jo paa en Maade til eller muligt hver Dag, saa man hver Dag maa passe paa og see efter, om hans Støvler idag ere rigtigt børstede, eller det ikke skulde \langle være \rangle Tilfældet, og dermed afgjort beviist (baade af Støvlerne og ex consensu gentium) hans Hovmod, og Stolthed og Indbildskhed
o: s: v: \geq

Du som læser dette, Du smiler mistroisk ell. vantroende, eller Du seer paa mig med store Øine, om det ogsaa virkelig er Alvor: | o, | min Ven, Du kjender ikke D., og forsaavidt Du \langle jo \rangle er

Dansk, heller ikke Dig selv, som jeg oprindeligen har kjendt det, og senere <efter Forventning> har lært at kjende det. Just dette Angreb er det eneste Angreb, som er farligt i Danmark: det er Piat, som bliver sat i Forbindelse med Charakter, fremdeles det er saa uendelig populairt, at det interesserer ubetinget Enhver — og vi kjender jo Alle sammen hinanden.

Naturligviis er det ikke min Mening — var det Tilfælde maatte Du med Rette faae ringe Tanker om mit Blik paa Livet — det er ikke min Mening, at det Angreb er farligt samme Dag; men just deri ligger igjen det Farlige, thi et Angreb som er farligt samme Dag, er ikke nær saa farligt som et der er farligt Aaret efter; det Lumske, det Snigmorderiske, det er det Farligste, det Snigmorderiske, dette Ord er dog forresten ikke betegnende, thi et Snigmord fuldbyrdes jo i et Øieblik, men det jeg taler om maatte man snarere kalde det snigende Mord, et Snigmord, der snigende bruger Aar for at myrde.

Altsaa tag dette Angreb, paa Oberst T^s Støvler og derfra paa hans Charakter. Lad det nu blive ført med lidt Talent, men fremfor Alt med ufortrøden Idelighed, ideligere end den nærmeste Kræmmer averterer sine Varer, for at klæbre sig fast ved ethvert Msk., tvinge ham til at blive vidende enten han vil eller ei — lad Angrebet blive ført saaledes et halv Aar. Marquer det saa stærkt, at endogsaa Oberstens Tjener bliver bange, at maaskee snart Ingen tør være Oberstens Tjener, af Frygt for denne idelige Omtale, der naturligviis er i allerhøieste Grad skrækkindjagende for den menige Mand.

Lad nu det halve Aar være gaaet, efter den størst mulige Maalestok vel benyttet, hvad saa? Saa vil det være naaet, hvad neppe maaskee den ivrigst averterende Kræmmer naaer — og det er vel ganske naturligt, thi vistnok kan intet Avertissement være populairere, lettere at forstaae end det om Støvlerne, men det er ingenlunde saa interessant, thi det staaer ikke, paa den uhyre populaire Maade, i Forbindelse med en Mands Charakter — det vil være naaet, at hele Samfundet er vidende, den fornemste Frøken undseer sig ikke ved at være vidende, og Rendesteens-

(1854-55)

kjærlingen er meget godt fornøiet med at være vidende, Professorens og Skomagerdrengen, Statsmanden og Skraldemanden, Grevinden og Tjenestepigen, Generallieutenanten og Vægteren, Alle ere de vidende, med eller mod deres Villie, selv den meest Udviklede kan ikke sikkre sig derimod, uvilkaarligt minder Synet af Oberst T. ham om det det om Støvlerne, om det dog virkelig skulde være Tilfælde, at det var Trods eller Deslige af T., — og det er besynderligt, i Dag er virkelig hans Støvler ikke just synderlig blanke — — —.

Nu er det naaet, nu er der Forretninger at gjøre for T^s Fjender. Det er nemlig let at see, at dette Angreb, som hans fornemmere Fjender ikke kunne være bekendte at føre mod ham, det kan de ypperligt benytte. Det gjælder nemlig bestandigt <blot> om at sætte det ene og Samme fast og sætte det i Forbindelse med Charakteren. Det lader sig jo gjøre paa finere Maade. Det følger jo ganske af sig selv, at naar en Mand paa den Maade Aar efter Aar Dag ud og Dag ind er i Alles Munde saa forandres Dommen om ham; thi selv om han var stor nok til ikke at forandres under alt Dette, de medlevende Dømmende maatte jo næsten være hele Charakter-Msker, for at dette Idelige ikke skulle faae en Indflydelse paa deres Dom.

Som sagt dette ville hans Fjender kunne benytte, paa en finere Maade, det vil sige, de plumpere blandt hans Fjender ville gjøre det plumpere, de finere finere.

Og efter 4 Aars Forløb vil dette Angreb ganske være trængt igjennem i D. Skal jeg gjøre en Prøve paa det? Nu vel. Hvis der findes en Mand, som ved sin hele Tilværelses Form danner, og almdl. saaledes anerkjendt i Danmark, Modsætning til et saadant Angreb i Retning af Piat — hvis \leq Danmark er saa lille, at \geq ogsaa han kan beslutte sig til at benytte sig deraf mod Oberst T.: ja, saa er det rigtigt, saa er dette Angreb det allerfarligste i Danmark. Men en saadan Mand havde vi jo i den afdøde Biskop, det var jo Fløiel og Silke og Fornemhed, og Alvor og Christendom baade først og sidst. Og dog byder jeg mit Hoved paa, at hvis disse

afdøde Biskop] sml. 5.12.

to, T. og Mynster, havde haft med hinanden at gjøre, hvis da T. havde gjort ell. yttret Noget som ikke behagede Biskop M., at han da, klog som han var, havde sagt til sig selv: kæmpe med T. kan jeg ikke, han har flere Kræfter end jeg — men dette med Støvlerne, naar jeg paa en fiin Maade kunne benytte det imod ham, saa betænker jeg mig ikke paa at benytte mig deraf.

„Fædrelandets“ Forhold til min Forf. Virksomhed.

12
U. D.

Da jeg kastede mig mod „Corsaren“ stod Sagen omtrent saaledes. Den Viisdom havde Enhver — jeg da vel ogsaa — at slige Blade som „Corsaren“ ignorerer man. Godt. Men, men, Alt maa forstaaes cum grano salis. „Corsaren“ havde naaet en saa enorm, for Landet uproportioneret Udbredelse, at Alle vaandede sig under dette Tyrannie. Og paa „Fædrelandets“ Contoir var det længst Dommen: der maa gjøres Noget; ikke som var der nogen Aftale mellem „Fædrelandet“ og mig, langt fra ikke. — Da handlede jeg; det var den største Tjeneste, der i det Øieblik kunde gjøres „Fædrelandet“, Giød vad kom ilende op til mig for at faae Artiklen og stod hos mig mens jeg skrev det Sidste — ikke som var der nogen Aftale mellem „Fædrelandet“ og mig, langt fra ikke, det vilde jeg ikke have.

Altsaa, jeg handlede. Hvad gjorde saa „Fædrelandet“? Da det saae, at Sagen blev farlig, taug det, ubetinget — og det Hele kom til at staae som en Galskab af mig. Det „Fædrelandet“ var sig selv pligtigt at gjøre var at levere en Interpretation, at min Handling ikke var Galskab men uegennyttig Opoffrelse. Jeg forlangte Intet af „Fædrelandet“, langt fra jeg bestyrkede endog i Intet at gjøre — men hvad „Fædrelandet“ skyldte sig selv og hvad jeg tænkte i mit stille Sind er noget Andet.

Dette var det første Forræderie mod mig.

Fra det Øieblik saa, at „Fædrelandet“ saae, at jeg var kommet paa Kant med Publikum, saae mig prisgiven til en Pøbel-Forføl-

¹³kastede mig mod] sml. 9.40.

(1854-55)

gelse — fra det Øieblik iagttog „Fædrelandet“ (der en Tidlang jo endog havde et eget Literatur-Blad og i ethvert Tilfælde altid har haft en vis Plads for Literatur) den dybeste Taushed; for Den, der kun af „Fædrelandet“ blev vidende om dansk Litteratur, var det, som var jeg slet ikke til. Jeg har ikke forlangt Noget, langt fra — men hvad „Fædrelandet“ skyldte sig selv og hvad jeg tænkte i mit stille Sind er noget Andet. Paa Contoiret forklarede man mig uopfordret (thi jeg har Intet begjeret) privat, at man ingen Anmelder kunde faae, at man ansaae mig for en saa betydelig Forf., at der egl. heller Ingen var, der kunde paatage sig det. Aha! Saa høit stod jeg altsaa — omgivet af alt muligt Piat og Forhaanelse. Men saa kunde jo „Fædrelandet“ engang givet denne Forklaring af sin Taushed. See her Forræderiet!

Og under alt Dette har jeg holdt ud Aar efter Aar i lang Tid hver evige Aften at tale med Giød vad som Ven med Ven, og han har kunnet tale til mig om, hvor uforsvarligt baade Heiberg og senere Mynster og flere Andre handlede mod mig ved privat at anerkjende min Betydning og officielt enten at fragaae det eller at tie — og det er „Fædrelandet“, der alleruforsvarligst har baa-ret sig saaledes ad mod mig, og Giød vad er Redakteuren, og Scenen for Samtalen er paa „Fædrelandets“ Contoir!!!! Og dog har jeg holdt meget af Giød vad og holder meget af ham og der er meget Elskværdigt ved ham. —

13
U. D.

Blot et Ord betræffende Prof. R. Nielsens
Skrifter efter 48.

For at man da ikke skal misforstaae min Taushed, som Samtykke, blot et Ord: fra mit Synspunkt kan jeg ikke blot ikke samtykke, men maa ubetinget misbillige <disse> Hr. Prof. N.^s Skrifter; ja, medens jeg som Forf. vistnok har oplevet Adskilligt, der ikke med Føie kan regnes til det Fornøielige, er Prof. N.

Mynster] sml. 11.13. ¹³R. Nielsens] sml. 14. XI³ A 413 og Sammenvisninger.

Optræden dog det Eneste, der har bedrøvet mig, endog dybt bedrøvet mig. — Dette for, om muligt, at forhindre min Taushed misforstaaet som Samtykke. Forøvrigt er jo hermed, hvad man let vil see, ikke fra nogetsomhelst andet Synspunkt, yttret nogen-somhelst Dom om Prof. N.^s Skrifter.

Hvorfor jeg maa ubetinget misbillige Skrifterne, hvorfor Prof. N.^s Adfærd har bedrøvet mig, endog dybt bedrøvet mig, skal jeg ikke udføre, Pladsen vilde jo ikke engang tillade det. Desuden er der vel kun meget Faae, som have Forudsætninger til denne Sag betræffende ret at kunne forstaae mig; Den, der har de fleste Forudsætninger dertil er Prof. N. selv, og ham har jeg gjentaget privat sagt det, kan yderligere sige ham det.

Hvorfor jeg derimod hidtil har tiet, kan jeg oplyse korteligen. For det Første har jeg stadigen været privat foranlediget til at vente, at „det næste Skrift“ vilde være saaledes, at jeg fra mit Synspunkt maatte kunne billige det. For det Andet er jo Prof. N. en Mand med <saadanne> Kundskaber og Evner, at man kan vente en Tid paa <ham>. For det Tredie, var det mig vitterligt, at Prof. N. med megen Iver havde anvendt Tid paa at sætte sig ind i mine Skrifter af hvilke han ogsaa, i sproglig og stilistisk Henseende, er som besat. For det Fjerde havde Prof. N. ved sin Optræden voldet sig Ubehageligheder fra en ganske anden Kant, saa jeg ξ (især saa længe den egl. Chef for Cotteriet den gamle Biskop levede) \geq ugjerne vilde yttre min Dom, naar denne ikke kunde være billigende. For det Femte har jeg ogsaa for min egen Skyld maatte tage dette Skridt i Betænkning, da jeg ξ , belært af Erfaring, \geq maa vente, at det, ||som Hovmod og Stolthed, vil|| i høi Grad <vil> blive lagt mig til Last i den Kjøbstad, hvori jeg lever, hvor jeg udgriint har — Blikket op ad! — har den Ære at tjene Chrstd. [*overstreget med Blyants-Streger paaskraa*:, hvor man, ||— Gud være lovet! idetmindste ikke hidtil har naaet, hvad man|| med Djævels Vold og Magt synes at ville, hvis jeg ellers skal blive <forstaaet,> agtet og elsket: at min Stræben skal i høitidelige Talemaader hykkelsk tjene egennyttige og lurvede Formaaler.]

(1854-55)

14
U. D.Er der Mening i at kalde Prof.
Nielsen min Apostel?

d.

S. Kierkegaard.

Som bekjendt er det en gammel, gammel Uvane i Verden, især almindelig i smaae Forhold hvor den just er allerfordærveligst, at bruge de stærkeste, de høieste Udtryk om det Ubetydelige, hvorved man meningsløst forvirrer Alt, besviger det sande Udmærkede, gjør <selv> Alt for redningsløst at synke dybere og dybere i <selvtilfreds> Jammerlighed og indbildsk Middelmaadighed.

I en Kjøbstad, jo mindre den er desto mere, er dette ganske almindelig Tilfældet. ||Lad mig danne et Exempel.|| Og da den danske Vaudevilles vittige Forfatter Prof. Heiberg engang har brugt Korsøer, saa lad mig ogsaa bruge denne Bye <til Exempel>, den er — som der staaer i Vaudevillen, hvor Tjeneren læser det op af Geographien — en lille By.

Dersom der i Korsøer lever en Mand, som ved Pøsegilder, Kongens Geburtsdag, Grundlovsfester o: D: skriver Viser: øieblikkeligt er han Korsørs Goethe. Driver han det til at skrive en Slags Comedie, som bliver spillet paa Kjøbstadens Privattheater: saa er han Korsørs Schakspeare — altsaa han er baade Goethe og Schakspeare. Kan en af Lærerne ved Skolen i Byen lidt Græsk, og tillige i Clubben forbause Medlemmerne ved sin Dialektik, saa er han Korsørs Plato. Og hvis Malermesteren i Korsøer foruden at male Skildte tillige maler et Portrait: øieblikkeligt er han Korsørs Raphael. Kort, hvad der i den virkelige Verden er udvalgt af disse utallige Millioner, hvad der i den virkelige Verden <næsten kun> findes paa Aarhundreders Afstand fra hinanden: de findes samtidigt i den Bye Korsøer, „en lille By ved det store Belt.“

Da jeg derfor, idet jeg begyndte som Forfatter, meente at have forvisset mig om, at denne Uvane desto værre allerede kun altfor

¹⁴ Nielsen] sml. 13. Heiberg . . . Korsøer] i Vaudevillen: Kong Salomon og Jørgen Hattemager (Khh. 1825). i Vaudevillen] 1.Sc.

meget havde taget Overhaand i Kiøbh., og da jeg i de Aar jeg har været Forf. desto værre kun altfor meget har maatte sande, at denne Uvane mere og mere tager Overhaand i Kiøbstden Kiøbh.: besluttede jeg [og har senere kun fundet mig foranlediget til at fornye min Beslutning *rettet fra*: og gjentog senere min Beslutning], for mit Vedkommende at gjøre hvad jeg formaaede for at anbringe en uendelig Maalestok i Forhold til min Forf.-Virksomhed.

Saa har jeg, saa høitideligt som muligt, sagt om mig selv, negativt: jeg er ikke noget Sandheds-Vidne, positivt: jeg er en egen Art Digter og Tænker, altsaa jeg har ikke engang kaldet mig en Lærer i Chrstd., hvad dog enhver Præst kalder sig. Ikke Satan selv skal kunne sige, at dette er for meget sagt om mig; og hvis jeg engang skulde fremstilles for de Herlige, de Udmærkede, jeg veed det, Dommen vil aldrig blive, at jeg saaledes har talet usandt, at jeg har sagt for meget om mig selv.

Saaledes staaer Sagen. Da kommer der pludselig en Anmelder i Kiøbhposten og erklærer (i Anmeldelse af Prof. N.^s sidste Bog) Prof. N. for min Apostel. Død og Pine, nu bliver der sku Forfremmelse [*rettet fra*: Avancement]. Er Prof. N. Apostel, hvad maa saa jeg blive? saa maa jeg vel blive — ja Forfatteren lader os heller ikke i Uvished. Jeg forekommer under den Benævnelse: „Mesteren“. Altsaa: Apostelen — Mesteren. Det er ganske <som i> det nye Testamente. Og jeg er forvisset om, at, hvis jeg nu, istedetfor at skrive denne Artikel, sagde hiin anonyme Forf. et Par forbindtlige Ord: saa blev jeg næste Gang høitideligt proclameret til Verdens Frelser, maaskee endog til den sande Verdens Frelser, for at forhindre, at jeg da ikke skulde blive forvexlet med noget saa Ufuldkomment som Jesus Christus. Og hvis saa Forf. i Kbposten gjorde det, saa vilde det — det vilde behage Kjøbstaden, vi var jo i Grunden alle tjente dermed, der blev jo Avancement for os Alle. Derimod vil denne Artikel slet ikke behage

Sandheds-Vidne] sml. 31. XI² A 425 og Sammenvisninger. Digter] sml. 22. XI² A 363 og Sammenvisninger. i Kiøbhposten] Kjøbenhavnsposten 1854, Nr. 138 (18. Juni). — Anmeldelsen (af „Om personlig Sandhed og sand Personlighed“) er underskrevet: E. S.

(1854-55)

Kjøbstaden, det veed jeg; jeg veed det, der vil blive raabt paa, at det er Stolthed og Hovmod, og Hovmod og Stolthed. Det vil Spidsborgerne gjøre. Og den fornemmere Misundelse, som forstaaer det Retsindige i at jeg gjør hvad jeg gjør, vil saa — det veed jeg, jeg veed det \lesssim , efter den størst mulige Maalestok, \gtrsim af Erfaring — lurvet benytte sig af, at jeg \lesssim , hvem Alt syntes at føie, hvis jeg blot selv vilde, \gtrsim saaledes selv skaber mig Vanskeligheder og Modstand \lesssim idet jeg, ikke som almindeligt er, verdsligt værger mig mod nedsættende Dom, men kun, religieust, tilbageviser taabelig eller misforstaaet Lovprisning. \gtrsim Dog gjør jeg det med Glæde; thi Eet veed jeg ogsaa, at det er Gud i Himlene særdeles velbehageligt, Alt hvad et Msk. kan gjøre for at gjøre Middelmaadigheden imod \langle Satan og Publikum og Kjøbstaden tiltrods. \gtrsim

\lesssim At kalde \gtrsim Prof. Nielsen en Apostel! Lad os see efter. Prof. N. er allerede en ældre Mand, i mange Aar gift, Familiefader, kongelig Embedsmand, Rangsperson, Prof., R. af D.: hver eneste af disse Bestemmelser er en Protest mod at kalde ham en Apostel, ligegyldigt hvis Apostel han saa skal kaldes. Fremdeles; naar man agter paa hans tidligere offentlige Liv, hans Forfatter-Virken, saa vil man finde, at han har deeltaget i meget Forskjelligt. For blot at blive ved Eet, da Systemet i sin Tid florerede, var han trods Nogen Systemets gehorsamer Diener. Saa afflorerede Systemet — og saa fik det Udseende, som vilde Prof. N. gaae ind paa Mit, dog uden at han paa nogen afgjørende Maade betegnede Forandringen.

Læg alt dette sammen: er der saa mindste Mening i at kalde Prof. N. min Apostel? Det maa da være, at det Ord Apostel er kommet til at betyde lige det Modsatte af hvad det oprindelig betyder (En, der forlader \langle Alt $\rangle \lesssim$ — „see, vi have forladt alle Ting“ \gtrsim) og nu betyder: En \langle der \rangle tager Alt med.

Det gjør mig i en vis Forstand ondt, at jeg maa skrive dette, nemlig for Prof. N.^s Skyld, da han jo dog ikke kan gjøre for, at et taabeligt Msk. i Kiøbhposten hitter paa at kalde ham min Apostel. Ja, hvad mere er, Prof. N. synes mig at have Ret til at besvære sig over denne Forf. i Kiøbhposten; thi mig forekommer

see . . . Ting] Matth. 19,27.

det, at Prof. N. ingenlunde kan siges at have anmeldt sig som Noget der skulde ligne det at være min Apostel. I hans første store Bog (Evangelietroen og den moderne Bevidsthed) hvor dog Forandringen var foregaaet, ignorerede han mig jo næsten. Senere trak han et af mine pseudonyme Skrifter frem, dog nok ikke for min Skyld, men for at angribe Biskop Martensen. Og forresten træder han op som aldeles selvstændig. Det er egl. Omverdenen, der bestandigt har piint og plaget ham med, at det var Mit han brugte — men han har sandelig aldrig givet sig ud for at være min Apostel.

Og [derom siger jeg jo ikke Noget *rettet fra*: dette har jeg ikke Noget at indvende imod]. Derimod vil jeg, da det nu engang er blevet sagt paa Prent, at han er min Apostel, benytte Leiligheden til at erklære saa bestemt som muligt: at jeg fra mit Synspunkt paa ingen Maade kan billige Prof. N. Optræden [*rettet fra*: Skrifter], hvad jeg gjentagent har sagt ham selv privat; at jeg paa ingen Maade kan samtykke i, at hans Opfattelse skulde være Forstaaelsen af || min Forf. Virksomhed. || hvad jeg har villet.

første store Bog] sml. X¹ A 343, og se Note dertil. trak han ... frem]
sml. X² A 266, S. 196, og se Note dertil. Martensen] sml. 9.31.

TIL:

ØIEBLIKSSTRIDEN

1854—55

(1854-55)

Mit Forhold til Biskop Mynster
i en kortest mulig Antydning.

15
1854 Marts

Martz 1854.

S. Kierkegaard.

At jeg da ikke engang for Historiens Dom skal komme til,
christeligt, at staae i et altfor besynderligt Lys paa Grund af det 5
Væsen, jeg har gjort af Biskop M., bliver det vel rigtigst, at jeg
giver en Oplysning, Noget jeg baade skylder Christendommen og
Forholdene og min egen Stræben, der forholder sig i christelig
Hensigt til Biskop M.^s Christendoms Forkyndelse; nu da han
er død, kan jeg gjøre det. Det var mit Ønske, mig et dyrebart 10
Ønske, at det kunde holdes hen, saa længe han levede — jeg tak-
ker Styrelsen, at det indrømmedes; hvor vanskeligt det mod Slut-
ningen faldt mig, hvor nær det var, at jeg dog maatte have negtet
mig Ønskets Opfyldelse, veed kun jeg.

Hvad der bestemte mig til at indtage det Forhold til Biskop M., 15
som jeg indtog, var dels et reent Personligt, dels ogsaa en chri-
stelig Hensigt, derfor har jeg tilbageholdt, kun een eneste Gang,
og da ikke uden Forbehold, <med et Par Ord> yttret <mig om>,
hvad jeg, christeligt, meente om hans Christendoms Forkyndelse.

Naar man betænker, at Biskop M. blev 78 Aar gammel, maa 20
man vel høiligen undres over, hvorledes det er gaaet til, at denne
Mands Christendoms Forkyndelse egentligen aldrig har været
Gjenstand for noget Angreb. Om det burde være sket tidligere,

¹⁵ Mynster] sml. 13. 19.

afgør jeg ikke; men i ethvert Tilfælde jeg er fra første Øieblik af hans, om jeg saa tør sige, fødte Opposition.

- Men dette udtrykte jeg ikke, tvertimod udtrykte jeg noget Andet. Da jeg havde gjort den æsthetiske Deel af mit Forfatterskab
- 5 færdig, da jeg (i en Efterskrift til „Afsluttende Efterskrift“) havde efter den størst mulige Maalestok gjort Plads for Biskop M., gjort Plads for ham som Eneste i Danmark, gik jeg til ham. Mit Ord var: jeg er aldeles uenig med Dem, saa uenig som det er muligt. At gribe Sagen saaledes an tilfredsstillede mig reent personligt.
- 10 Min Tanke var: privat siger jeg ham, hvor uenig jeg er med ham, det skylder jeg Sandheden, men ud efter skal han ikke svækkes ved et Angreb, tvertimod ham løfter man <op> endog over hans virkelige Værd, han er en Repræsentation, der skal stadses med. ||, selv arbejder man indirecte.||

- 15 Biskop M^s Svar lød: De er Complementet til mig.

- Jeg skal nu ikke videre opholde mig ved, om det dog ikke egentligen er en underlig Deling, at den Ene, lønnet med alle jordiske Goder og Fordele, tager Christendommen saaledes, at den skaffer al mulig Nydelse, den Anden, vistnok mere anstrengt end nogen
- 20 Præst i Danmark, maa for egen Regning, lønnet med Utak, saa endog forhaanet forkynde Christendom, og at saa den Første ikke engang med et Ord vidner for den Anden, men indskrænker sig til at sige ham det privat i sin Stue: dette skal jeg ikke videre opholde mig ved; jeg har ikke forlangt det anderledes, mig til-
- 25 fredsstillede det ganske, det tilfredsstillede mit Tungsind, det tilfredsstillede min Hengivenhed for den gamle Mand, min afdøde Faders Præst, det tilfredsstillede min æsthetiske Beundring for alt det Udmærkede hos Sjellands beundrede Biskop.

- Men dette med Complementet har en anden Vanskelighed.
- 30 Dersom det nemlig var saa, at Biskop M^s Christendoms Forkyndelse ξ , <i hans Mund> sandt, \geq forholder sig til et Complement, saa maatte man jo, enten dette Complement er til eller ikke, kunde

i en Efterskrift] S. V. VII, S. 542. uenig med] sml. XI² A 314. 419. Complementet til mig] sml. XI² A 419, og se Note dertil. Faders] sml. 28. XI² A 437 og Sammenvisninger.

see det paa hans Forkyndelse, den maatte saa at sige udvise, at den forholder sig til et Complement. Men saaledes stod Sagen ikke, Biskop M. havde tvertimod, som man siger om en Tegner, rundet af, sluttet af, hans Christendoms Forkyndelse det var Christendommen heel og holden fix og færdig, den sande Christendom — først da der kommer et Menneske, som i dyb Ærefrygt er aldeles uenig med ham, først da faaer Biskop M. Øinene op og siger: det er Complementet til mig. Dette er en Mislighed.

Og der er en anden Mislighed ved dette om Complementet. Er det nemlig saa, at min Virken forholder sig som Complementet til hans Forkyndelse, saa maa dette jo officielt noteres, det kan jo ikke gaae: officielt er Biskop M^s Christendoms Forkyndelse den sande Christendom, privat er Mag. K. Complementet. Jeg siger det ikke for min Skyld, jeg forlanger ingen Forandring, mig er det godt som det er, det tilfredsstiller mig personligt, og hvad christelig Hensigt jeg kan have haft kunde ikke have Noget derimod.

Saa gik Tiden hen; jeg blev ganske rolig ved at levere Complementet.

Men der kan ikke være gaaet meget lang Tid, førend Biskop M. allerede er blevet opmærksom og har sagt til sig selv: trods al det Menneskes oprigtige Hengivenhed for mig, er det noget nær en fatal Ting med dette Complement; der er Øieblik, hvor det seer ud som maatte det ende med, at Complementet vilde rende hele min Forkyndelse over Ende og gjøre den til Usandhed. Jeg for mit Vedkommende var saare langt fra at tilsigte noget Saadant, og er i ethvert Tilfælde aldeles uskyldig om det skeer; thi skeer det, maa det være Følgen af den Mislighed privat at have et Complement som man officielt ikke har, ellers kan det aldrig skee.

Saa gik Tiden, nu ere vi i Aaret 48. Det var en Katastrophe. I en saadan Katastrophe er den Christendom Biskop M^s Forkyndelse repræsenterer, aldeles uholdbar; dersom der i Oppositionen er een eneste Charakter, saa er ∞ — jeg seer her Sagen fra

Charakterer] sml. 11.19.

1854

Mynsters Side — > Alt tabt; thi det Biskop M. repræsenterer er ikke Christendom, er, christeligt, en charakteerløs Formildelse og Fortoning, der kun ved Hjælp af en Tilstaaelse kan bringes i Forstaaelse med Christendommen. Dette har vistnok Biskop M. selv til en vis Grad seet; men har han formodentlig tænkt, der er i Oppositionen ikke een eneste Charakteer — ergo behøver vi slet ikke at gjøre Noget.

Den Mening var jeg ikke af. Jeg var af den Mening, at dette er, christeligt, utilladeligt, at Christendommen jo er Sandheden, og at man altsaa ikke tør benytte sig af den <tilfældige> Omstændighed, at der i Øieblikket ikke er en Charakteer i Oppositionen. Nei, man maa see hvad sandt der kan eller kunde ligge i Oppositionen og saa derefter gjøre Indrømmelsen. Saa enig som jeg var med Biskop M. om, at det Bestaaende af al Magt skulde forsvares, saa uenig var jeg maaskee med ham om, hvorledes det skulde forsvares, jeg meente det skulde forsvares christeligt, han meente maaskee: jeg hjælper mig med verdslig Klogskab.

Jeg rettede da mit Blik paa den officielle Christendoms Forkyndelse hersteds, Biskop M., om den ikke agtede at gjøre Noget. Nei, Biskop M. han (godmodige Avisskrivere have — grusomt satirisk! — fremstillet det som beundringsværdigt) han bliver staaende, medens det Gamle han tilhører falder, han bliver staaende, „han passer“.

Ja, saa maa Complementet gjøre sit Bedste. Her ligger et Skrift af mig, som hedder „Indøvelse i Christendom“. Dette er i en Katastrophes Øieblik som 48 og derefter, med en officiel Christendoms-Forkyndelse som den Mynsterske, <, christeligt,> det eneste mulige Forsvar for det Bestaaende. | det forsvarer det nemlig ved at gjøre Christendommen en Tilstaaelse, ikke ved at skjule eller tilsløre. ||

Førend jeg satte denne Bog ud i Verden, havde jeg, i christelig Hensigt, søgt at virke paa den gamle Mand, paa forskjellig Maade men dog omtrent saaledes, „De er nu Biskop M. en gammel Mand; De har nydt Livet som sjældent, sjældent noget Menneske; efter menneskelig Sandsynlighed har De kun nogle faae Aar at leve i

— o, saa indvie disse sidste ene til Christendommens Tjeneste:
 ifør Dem hele Deres Værdighed, brug al den Talens Magt, <som>
 De raader over, træd saa frem for Folket, men vend ikke Talen
 til Tilhørerne, nei, vend den mod Gud i Himlen, [vov at bruge
 Dem selv, *rettet fra*: vov at anklage Dem selv] og siig saa: 5
 disse Tidets Forvirring har lært mig, at jeg har været for mild i
 at forkynde Christendom, slaaet af paa den; ikke Eder skylder
 jeg at sige dette, men Dig, o Gud, skylder jeg det! Gjør det, gjør
 det, De skal see en enorm Virkning deraf; gjør det; De kan ikke
 komme til at regiere, saa længe De ikke har gjort Gud denne 10
 Tilstaaelse, men gjør det, og saa — tag saa paa Tømmerne.“

Saa satte jeg Bogen ud; den er Forsvaret for det Bestaaende,
 vel at mærke ikke ved at skjule eller tilsløre men ved at gjøre
 Christendommen en Tilstaaelse; dette rigtigt forstaaet var, chri- 15
 steligt, det eneste mulige Forsvar for det Bestaaende og tillige
 det meest Dræbende for Oppositionen. Hvor gjerne jeg end vilde,
 jeg turde ikke ligefrem raade eller bede Biskop M. at erklære
 sig for denne Bog, saa var jeg faldet ud af min Charakter; thi
 saa sandt som det er, at jeg har afgivet Complementet, saa <sandt>
 er det ogsaa, at hvis der er Usandhed i den Mynsterske Forkyn- 20
 delse, maa jeg blive Dommen, eller maa det just ved min Stræ-
 ben blive aabenbart.

Det viste sig, at Biskop M. kunde ikke beslutte, dristigt vovet
 at erklære sig for den Opfattelse.

Nu vel, naar han ikke kunde det, saa var der kun Eet til han 25
 kunde, hvis han skulde vedblive at være betydelig, han kunde
 reise sig i hele sin Styrke, vende sig mod Complementet, tordne
 denne Bog ned i Helvede som en rædsom Afskyelighed „en van-
 hellig Leeg med det Hellige“ — i Dagligstuen vil man nok ogsaa
 have mærket Symptomer af noget Saadant. Jeg for mit Vedkom- 30
 mende, jeg var forberedt; for Mynsters Skyld havde jeg, naar han
 ikke vilde følge Complementet ønsket det. Men jeg maatte sige
 til mig selv: dertil er M. for gammel og for omspændt af Din
 Virksomhed.

1854

Nu blev naturligviis Complementets Tilværelse ham en Plage, da han ikke havde kunnet beslutte sig til at følge med det og heller ikke til at kaste sig mod det; han blev saa — ak, maaskee var dog jeg, om end velmeenende, Skyld deri! — i Ubetydelig-
 5 hedens Forstand lidenskabelig. Saa skrev han — ogsaa til Tak for Artiklen mod Rudelbach — en Linie, hvor han, om end med sædvanlig Forsigtighed fik mig sat paa Linie sammen med Goldschmidt.

Hvis Nogen nu vilde sige til mig: fra det Øieblik har Du vel
 10 opgivet Biskop M.? saa vilde jeg svare: ja, og derpaa vilde jeg svare: nei, jeg begyndte næsten at haabe men paa en ny Maade; naar en Mand lidenskabeligt er faret op, bliver han stundom, naar man da ikke yderligere hidser ham, mild bag efter, bevæget — saa var det jo muligt. I ethvert Tilfælde Biskop M. er saa betyde-
 15 lig, at hvis man kan faae denne Tilstaaelse af ham, at det ikke er Christendom han har repræsenteret men <en> Formildelse, saa er dette den for Christendommen ønskeligste Vending der er mulig i Danmark, thi Biskop M. er en Repræsentation, der bærer et Land. Derfor maa han ikke svækkes (at han ikke bliver
 20 mindre som Repræsentation) ikke angribes (thi det er at gjøre ham det umuligt) derfor maa der — hvad ogsaa ganske tilfredsstillende min Hengivenhed — ventes, om muligt, til det Sidste.

Men døer han uden denne Tilstaaelse, saa fordrer Christendommens Interesse, hvad jeg forresten ogsaa skylder mig selv,
 25 at denne Forkyndelse snarest muligt protesteres, at vi da ikke blive hængende i den, ikke faaer en jævn Fortsættelse, der vel endog gjør den Mynsterske Forkyndelse til den sande, sande Christendom. Thi var det end ti Gange og, om man saa vil, nok saa redeligt en from Sviig (pia fraus) af Biskop M. saaledes at
 30 formilde og fortone Christendommen, for nemlig at vinde Menneskene for den; og har end Biskop M. hvert Øieblik af sit Liv været villig nok til i sit Inderste at gjøre Gud Tilstaaelsen, hvad

Saa skrev han] sml. X⁴ A 195, og se Noter dertil. Artiklen mod Rudelbach] sml. X⁴ A 79, og se Note dertil. — Sml. X³ A 334 og Sammenvisninger. Goldschmidt] sml. 9. 19.

jeg aldrig kunde ville betvivle: skal en saadan Christendoms Forkyndelse paa nogen Maade være, christeligt, holdbar, maa det paa een eller anden Maade ende med at Tilstaaelsen ogsaa gjøres os Mennesker. Dette maa, christeligt, fordres; om hans Forkyndelse, kunstnerisk, var mageløs, eneste, hans „Skikkelse plastisk, hans Sprogform uopnaaet“ gjør jo, christeligt hverken fra eller til.

Dersom Biskop M. havde været til at bevæge, hvad kunde der ikke være naaet, hvilken Opvækkelse! og tillige hvor skønt, hvor høitideligt, hvor opløftende, uden Allarm, som nu maaskee vanskeligt kan undgaaes, skjøndt den dog kun kan være Misforstaaelse; og hvor mildt, hvor fredeligt, hvor forsonligt, medens der nu maaskee skal kæmpes, og kun Gud veed, hvor heftigt; hvor mangan Taare kunde være sparet, som nu maaskee skal rinde om end i Løndom, hvor mangt et Suk være forebygget, hvor mangt et Angstskrig, som nu maaskee skal høres om end mod den Ængstedes Villie! Det er muligt, om det end Alt kun kan komme ved Misforstaaelse, men nu er det muligt. Er det da saa tungt, naar man er blevet 70 Aar gammel, naar man har nydt Livet alle dets Goder efter en saadan Maalestok som Biskop M., medens det dog vel stundom maa være faldet paa Sinde, hvorvidt det kan hænge rigtigt sammen med at naae alt Dette ved at forkynde Christendom, og med den Art Christendoms-Forkyndelse, da i det 70de Aar, eller i det 72de Aar eller i det 76de Aar eller Dagen før man dør at gjøre Christendommen en Tilstaaelse: kan det være saa tungt? Det maa vel været det, siden endog den Mand, hvem jeg dog bestandigt hænger ved i tungsindig Beundring og Hengivenhed, ikke kunde beslutte sig dertil. Men kan det være saa tungt, saa maa jeg vel neppe kunne gjøre mig en Forestilling om, hvor tungt det er, som hine Herlige fuldkommede, der med et heelt Liv for sig i Forsagelse forkyndte Christendom, Evangeliets Daarskab, 20, 30, 40 Aar maaskee i Forsagelse, som lønnes med Had, Forbandelser, Mishandling, Marterdøden.

1854

16

1854 Marts

Kladde til [15], Begyndelsen, Lin. 1—19:

⁵, christeligt,] *Tilføjelse i Marginen med Blyants-Sammenvisning*

¹⁰Det . . . ¹⁴jeg,] *Tilføjelse i Marginen med Blyants-Sammenvisning*

¹⁷tilbageholdt . . . ¹⁸<mig om>,] | ogsaa | || bestandigt || tilbageholdt & eller ikke uforbeholdent udtalt [*rettet til*: kun een eneste Gang || <med et Par Ord > ||, og da ikke uden Forbehold, med et Par Ord yttret <mig om>], >

17

U. D.

Kladde til [15²⁰—S. 39³⁰]

1 ²⁰Naar] [36¹⁻¹² *overstreget og overkradset med Blyant*]
[Med Blyant: _____]

Naar

2 ²⁰maa] | saa | maa

3 ²³Angreb.] Angreb ||, ||. || nogen Kritik. ||

4 S. 38² fødte] | hans | fødte

5 S. 38³ udtrykte jeg *anden Gang*] *rettet fra*: gjorde jeg

6 S. 38⁶ gjort . . . ⁷ Danmark] *Tilføjelse i Marginen*

7 S. 38⁸ saa . . . muligt.] *Tilføjelse i Marginen*

8 S. 38⁹ At . . . an] *rettet fra*: Dette

9 S. 38⁹ personligt.] personligt. | og i christelig Hensigt, *herover*:
og ogsaa i hvad christelig Hensigt jeg kan have haft |

10 S. 38¹¹ det . . . Sandheden] *Tilføjelse i Marginen*

11 S. 38¹¹ men . . . svækkes] *rettet fra*: men han er en for Christendommens Forhold i Danmark saa betydelig Mand, at hvis han kunde vindes, var der saare meget vundet; det kan <da> ikke være rigtigt at forsøge at svække ham

12 S. 38¹² ham . . . ¹⁴indirecte. ||] *rettet fra*: det gjælder om, at gjøre det meest mulige af ham — men for at vinde ham.

S. 38¹⁶ om . . . ¹⁷en] *rettet fra*: at det dog egl. er 13

S. 38¹⁸ Christendommen saaledes, at] *rettet fra*: den Side af 14
Chrstd., som

S. 38²⁰ lønnet . . . ²¹endog] || forkynde Chrstd. || < lønnet med 15
Utak, > || og || saa endog [*rettet fra*: endogsaa] || udgriint og ||

S. 38²¹ og . . . ²⁸Stue:] *rettet fra*: — og at det saa er Comple- 16
mentet. Nei, at dette er underlig Deling

S. 38²⁴ har . . . anderledes] har || talet || || begjeret ||, < ikke for- 17
langt [*rettet fra*: ønsket] det anderledes >

S. 38²⁶ Mand . . . ²⁸Biskop.] Mand, || og endelig Biskop M. er en 18
for Chrstd. i D. saa vigtig Mand, at der for ham maa gjøres Alt. ||
<, min Lin. 7 f. <alt> Lin. 8 hos || ham || || Biskop M. || Sjellands be-
undrede Biskop. >

S. 38²⁹ Men] || Altsaa dette skal jeg ikke dvæle ved. || Men 19

S. 38³² maatte] *rettet fra*: maa 20

S. 39^{5 f.} den sande Christendom] *Tilføjelse i Marginen* 21

S. 39⁶ som] *rettet fra*: og ligesom tager i Døren, lukker den 22
op, derpaa bukker

S. 39⁷ er . . . ham] *Tilføjelse i Marginen* 23

S. 39⁸ Mislighed.] Mislighed. ; jeg siger det ikke for min 24
Skyld, || jeg har Intet begjeret, mig tilfredsstillede | < mig er det
meget godt som det er. > |

S. 39⁹ Og der er] Og [*rettet fra*: Men] der er || endnu || 25

S. 39⁹ ved] ved || Complementet. || 26

S. 39¹⁴ jeg . . . ¹⁵er,] *rettet fra*: jeg har Intet begjeret, tvert- 27
imod

S. 39¹⁵ mig . . . ¹⁶haft] *rettet fra*: mit Tungsind, min person- 28
lige Hengivenhed < for den Gamle >, og min christelige Hensigt

- 29 S. 39²² mig,] mig, og trods hvad man maa indrømme hans
Evner og Gaver,]
30 S. 39²⁶ var] *rettet fra*: er
31 S. 39²⁹ har] *rettet fra*: haver.

18
U. D.

Kladde til [15, S. 39⁸¹—43³³]

- 1 S. 40² Christendom] Chrstd. || \leq er Noget, der kun i meget
stille Tider \geq ||
2 S. 40² er, . . . ³Fortoning] er <, christeligt, > en <charakteer-
løs> Formildelse \leq og Fortoning \geq
3 S. 40¹³ Saa . . . ¹⁷Klogskab] *Tilføjelse i Marginen*
4 S. 40²⁰ han . . . ²³staaende] *Tilføjelse i Marginen*
5 S. 40²³ passer“.] passer“. || \leq Anm. Godmodige Avissskrivere
have — grusomt satirisk! — fremstillet det som beundringsvær-
digt, at Biskop M. blev staaende i 48, da Alt faldt; det beun-
dringsværdige vilde dog nok have været, om han, i Overeens-
stemmelse med hvad hans Prædiken og de stille Timer foranle-
digede til at vente, havde haft Charakteer [*rettet fra*: Mod] til at
falde med de Andre der faldt. \geq ||
6 S. 40²⁴ gjøre sit Bedste] *rettet fra*: handle
7 S. 40²⁹ gjøre Christendommen en Tilstaaelse] *rettet fra*: til-
staae, hvad uforsvarligt der er deri
8 S. 40³⁰ tilsløre] tilsløre || det Uforsvarlige deri ||
9 S. 40³¹ f., i christelig Hensigt,] *Tilføjelse i Marginen*
10 S. 41⁹ gjør det; . . . ¹¹Tømmerne.] *Tilføjelse i Marginen*
11 S. 41¹³ ikke . . . men] *Tilføjelse*
12 S. 41¹⁴ Tilstaaelse; . . . ¹⁶Oppositionen.] Tilstaaelse. \leq ; dette
Lin. 14 f. || for det Bestaaende || og tillige det meest drøbende for
Oppositionen. [*overstreget med Blyants-Streger overkors og paa-*

skraa: thi | at forsvare det Bestaaende, (ikke derved at man vil skjule, tilsløre) ||, hvad uforsvarligt der er deri) || | men | ved || at gjøre Tilstaaelse <om hvordan vi har det> og saa || <ved ligeoverfor Idealets Fordring for det at være Christen> at henflye til Naaden, | derved trykker man jo vistnok ned || <paa det Bestaaende, det seer næsten ud som angreb man det, >||, men man | skrues [rettet fra: skrues] || derved tillige ogsaa || Prisen for det at være Opposition saa uendelig høit op, at | intet Msk. |, kun een med gudd. Myndighed kan være Oppositionen || og saaledes forsvares [rettet fra: forsvarer man] det Bestaaende ||, <og derved bringes [rettet fra: og tillige bringer man] Christend. uden for Skudvidde.> <Bogen fremstiller Idealets Fordring til det at være Christen; jeg siger saa i Forordet: det kan jeg ikke, jeg henflyer til Naaden; men derved siges tillige til Oppositionen: min gode Opposition, vil Du være Opposition maa Du overtage denne Fordring, men det kan jeg gjerne sige Dig: det kan Du ikke.>]

S. 41²⁸ dristigt vovet] *Tilføjelse* 13

S. 42⁸ — ak, . . . ⁴deri! —] *Tilføjelse i Marginen* 14

S. 42⁵ — ogsaa . . . ⁶Rudelbach —] *Tilføjelse i Marginen* 15

S. 42¹⁰ ja . . . ¹¹svare] *Tilføjelse i Marginen* 16

S. 42¹¹ men paa en ny Maade] *Tilføjelse i Marginen* 17

S. 42¹² stundom . . . ¹³ham,] *rettet fra*: ofte 18

S. 42¹⁷ ønskeligste] *rettet fra*: fordeelagtigste 19

S. 42¹⁹ svækkes . . . ²⁰ikke] *Tilføjelse* 20

S. 42²⁰ (thi . . . ²¹umuligt)] *Tilføjelse i Marginen, rettet fra*: (thi saa gjør man ham det umuligt *rettet fra*: thi saa gjør han det ikke, og selv om han gjorde det, blev det jo ikke frivilligt og altsaa mindre betydningsfuldt) 21

S. 42²³ fordrer . . . ²⁵protesteres] *rettet fra*: maa der snarest muligt [rettet fra: øieblikkeligt], og marqveret, mærkes [rettet fra: slaaes] falsk paa denne [rettet fra: hans] Forkyndelse 22

1854

23 S. 42²⁸ Thi . . . S. 43⁶ til.] *rettet fra*: [Saa blev det dog Resultatet, hvad der ogsaa fra Første af, christeligt, var min Mening|| jeg omtrent sagde til min længst afdøde Fader, hvad jeg især efter 48 [*rettet fra*: i den sildigere Tid] alt som jeg selv mere og mere udvikledes, saae tydeligere og tydeligere *rettet fra*: Det var dog fra Første af min Mening]: Biskop M^s Christendoms Forkyndelse er, **christeligt**, baade i den ene og i den anden Forstand, Øienforblindelse. Om den kunstnerisk var *Lin. 15 f.* jo, christeligt hverken fra eller til.

24 S. 43¹¹ skjøndt . . . Misforstaaelse] *Tilføjelse*

25 S. 43¹⁷ Det . . . ¹⁸ muligt.] *Tilføjelse i Marginen*

26 S. 43²⁰ medens . . . ²³ -Forkyndelse] *Tilføjelse i Marginen*

27 S. 43²¹ det . . . Sinde] *rettet fra*: dog vel Samvittigheden stundom har mindet om

28 S. 43²⁴ eller i det 76de . . . ²⁵ døer] *Tilføjelse*

29 S. 43²⁶ Det . . . ²⁹ tungt,] *Tilføjelse i Marginen, med Rødkridts-Sammenvisning*

30 S. 43³¹, Evangeliets Daarskab,] *Tilføjelse i Marginen*

31 S. 43³² 20, . . . maaskee] *rettet fra*: indtil det Sidste

32 S. 43³² Forsagelse, . . . ³³ Martyrdøden.] Forsagelse & som *Lin. 16 f. Marterdøden. &!*

Med Blyantsklamme: Han døde; fra Hæder og Værdighed, og Titler og Stjerne og Baand, og de store Indkomster og Gjestebudene og Qvinders tilbedende Beundring er han nu med hele sit store Apparat af verdslig Klogskab og diplomatiske Kunster indgaaet til Regnskabet, til Dommen, hvor Dommeren er den Forhaanede, Bespottede, Bespyttede, Korsfæstede, hvis Lære („følg mig efter“) Biskop M. altsaa (thi der kom jo ingen Tilstaaelse) paastaaer at have forkyndt i mere end een Msk-Alder.

Blot et Ord om Biskop Mynster.

19

1854 Marts

Blot et Ord, for, frigjørende, at ende Tausheden.

..... Nu kan og maa og vil jeg sige det: Biskop M^s Christendoms Forkyndelse var, **christeligt**, baade i den ene og i den anden Forstand, en Formildelse, en Fortoning, uden Charakter, 5 var — og var det end ti Gange nok saa velmeent — Øienforblindelse, hvis ellers det nye Testamente afgjør hvad Christendom er; og, christeligt, karakterløs som den var, var den medskyldig i Demoralisationen, et Medvirkende til Charakterløsheden i Danmark. Om den, kunstnerisk, var mageløs, eneste, hans 10 „Skikkelse plastisk, hans Sprogform uopnaaet“, gjør jo, christeligt, hverken fra eller til. & — Og hans Kirkestyrelse — var det end ti Gange nok saa velmeent — var, christeligt, Majestætsforbrydelse, thi, Christendommen er uendeligt, om Du saa vil, for fornem til at kunne eller ville betjenes ved diplomatiske, tilslø- 15 rende Kunster; om den, menneskeligt, var beundringsværdig, mageløs, gjør jo, christeligt, ikke til men fra. <—> Men at hans Christendoms Forkyndelse og hans Kirkestyrelse forskaffede ham alle mulige jordiske Goder, Fordele, Nydelser, hvad, menneskeligt, visseligen var i fuldeste Maade fortjent og ganske i sin Or- 20 den, gjør <atter>, christeligt, ikke til men fra.>

Saa fast jeg har staaet paa ikke blot ikke at angribe Biskop M. saa længe han levede; saa ubevæget som jeg har tilbageviist hans Fjenders directe eller indirecte Tilskyndelser om at angribe <ham>, tilbageviist dem med den Forklaring, at saa længe han 25 levede, vilde jeg, hvis Nogen angreb ham, føle mig kaldet til at kæmpe for ham: saa enig er jeg med mig selv om, at jeg nu kan og maa og vil tale. Det var mit Ønske, mig ogsaa et dyrebart Ønske, at det maatte kunne holdes hen, saa længe han levede; jeg takker Styrelsen, at dette indrømmedes! 30

* *
¹⁹Mynster] sml. 15. 22. Charakter] sml. 15. 31. Skikkelse . . . uopnaaet] sml. 15, S. 43, og se Note dertil.

1854

Til anonyme Indsigelser agter jeg ikke at tage Hensyn, ogsaa af særlig Grund.

i Martz 1854.

S. Kierkegaard.

20

Udarbejdelse i Renskrift til [19]

1854 Marts

1

⁸; og . . . ¹⁰ Danmark.] *Tilføjeelse i Marginen*

2

²⁸ tale . . . ³⁰ indrømmedes!] tale <.> \leq Det osv. som Lin. 27-29 indrømmedes! \geq || uforbeholdent. ||

3

S. 50² Grund.] Grund. *Med Blyant indklammet*: Som bekjendt forvirrede det sig mod Slutningen af hans Liv saaledes for Biskop M. eller rettere han sank saa dybt, at han — forvirrende — blev paa Prent — i christelig Interesse? — Ven og Beskytter — ganske uden videre! — Ven og Beskytter af den litteraire Foragteligheds udtjente <, og hidtil idetmindste ikke angergivne, > Redskab, Corsarens Goldschmidt \leq , blev det paa eet Sted saaledes, at det virkelig seer ud som vilde han derved gardere sig eller Christendommen mod, ja mod mig. \geq . Saa var det jo ikke umuligt, at maa-skee G. selv eller en lignende Anden kunde, [baade af Kjerlighed til Biskoppen og af Kjerlighed til mig *rettet fra*: ogsaa fordi jeg er Part i Sagen], føle sig opfordret til at træde i Skranken for Biskop M. Men Billighed synes at fordre, at hvis Hr. G. selv eller nogen Anden af Æres-Legionen vil kæmpe for Biskop M., at det saa — jeg negter ikke, det forandrer Sagen enormt — at det saa skeer med Navn under; og da jeg ikke kan sikkre mig det, vælger jeg, ogsaa af denne særlige Grund, ikke at tage Hensyn til nogen anonym Indsigelse.

21

Kladde til [20]

1854 Marts

1

19⁸ Nu] *rettet fra*: Saa lad det da være sagt, nu

2

19⁵ Forstand,] Forstand, || øienforblindende ||,

²⁰ paa Prent] sml. 15, og se Note dertil. Goldschmidt] sml. 15. 23.

19⁵ Fortoning, . . . ^{6f.} Øienforblindelse,] Fortoning, ξuden || chri- 3
stelig || Charakteer, osv. som 19 Lin. 5 f. — || var || Øienforblin-
delse >

19²⁸ tale . . . ³⁰ indrømmedes!] tale <. Det osv. som Lin. 28 f. 4
han [rettet fra: den gamle Mand] osv. som Lin. 29 f. indrømme-
des!> || og uforbeholdent||.

20, 3³ eller . . . dybt,] Tilføjeelse i Marginen 5

20, 3⁴ — i christelig Interesse? —] Tilføjeelse i Marginen 6

20, 3⁴ — ganske . . . ⁵ Beskytter] Tilføjeelse i Marginen 7

20, 3⁶ <, og . . . angergivne,>] Tilføjeelse i Marginen, med Bly- 8
ants-Sammenviisning

19, S. 50⁸ S. Kierkegaard.] S. K. 9

Agt derpaa! [Udslettet med Streger paaskraa: **Agt paa dette** 22
Tegn, det er et Udraabstegn! U. D.]

[I Marginen i Blyants-Parentheser: Til Overveielse.

Et Tegn, agt derpaa!]

[Paalangs i Marginen: (Et Tegn i Tiden — o, agt derpaa itide!)]

Er jeg <, christeligt,> „en Overdrivelse“, er det sandt;
eller er ikke egentligen noget ganske Andet ξ, christe-
ligt, > det Sande?

At den Dom, hvilken man fra forskjellige Sider har søgt at ud-
brede om mig og min Stræben, er den, at jeg er en Overdrivelse,
en sær Overdrivelse: det veed jeg vel.

Men er det sandt? Fast maa jeg antage, at altsaa den Bog, som
hedder det nye Testamente, ikke er til. Thi er den til, skal den
afgjøre, hvad Christendom er — og vil man læse i den: sande-
ligen, saa er det saa langt fra, at jeg er en Overdrivelse, at det

²² Sml. 30.

1854

meget mere seer galt ud for mig, fordi jeg, efter dens Maalestok, kun er en Jammerlighed — hvad jeg <jo> ogsaa har udtrykt derved, at jeg siger om mig selv, at jeg kun er en Digter. Saa langt er det fra, at jeg, christeligt, er en Overdrivelse.

Det Sande er derfor nok noget Andet. Den verdslige Middelmaadighed, der enten <ligefrem> giver alt Høiere en god Dag, naar det ikke bringer jordisk Fordeel, eller, raffineret, tjener, som det hedder, et Høiere, dog saaledes, at man tillige vinder den jordiske Fordeel, denne verdslige Middelmaadighed udgives og udgiver sig for at være Christendom, sand Christendom, og naar den drives i det Store da sand christelig Viisdom. Saa lever der samtidigen et Menneske, som blot en lille Smule taber den jordiske Fordeel af Syne: øieblikkeligt er Dommen: det er en Overdrivelse, en sær Overdrivelse, ikke den sande Christendom \leq Mangel paa christelig Viisdom \geq .

*

*

Sømanden lodder, for at erfare hvor dybt Vand han har under sig; han udkaster ogsaa stundom en Line, for, som det hedder, at lokke Farten, det er, for at faae at vide hvor hurtigt Skibet bevæger sig: lod da nu, kast Linen <ud> | for at maale Farten |, og døm saa selv, i hvilken Grad vi, christeligt er paa Grund og staae stille i Verdslighed, naar Dommen om en Stræben, der i Forhold til Det nye Testamente kun er Jammerlighed, [*i Marginen* en Stræben, hvis Bedste just er selv at ville tilstaae dette, |] kan være den, at det er en Overdrivelse.

Efterskrift.

Saa længe Biskop M. levede har jeg tiet, taus fundet mig i, vel endog selv hjulpet til, at Dommen var den: Mynster, det er christelig Viisdom; K. er en Overdrivelse. Hvad der bestemte mig, var deels, at jeg nærede en stor Hengivenhed for den gamle Mand, deels at jeg meente, at det hørte med til christelig Selvfor-

negtelse at fuldkomme det Sandere men ikke at ansees der for; og desuden har jeg haft flere andre Grunde. Nu er den gl. Mand død, altsaa dette Hensyn borttaget; tillige har jeg i Aarenes Løb af sørgelig Erfaring lært, hvorledes man, usømmeligt, benyttede, om man saa vil, mit Tungsind eller min Selvfornegtelse til at forvirre: saa vil jeg ikke længere tie, men engang sige, hvad Sandhed er. Hvad jeg kan være meest betænkelig ved Aerkjendelsens Honorar bliver vel neppe ||saa|| farligt.

Blot et Ord om Biskop Mynster.

23

1854 Marts

[. Nu *rettet fra*: Saa lad det da være sagt, nu] kan og osv. som 19 Lin. 3—5 Forstand, ||ikke Christendom, *rettet fra*: øienforblindende, *rettet fra*: Øienforblindelse, ||en Formildelse, en Fortoning, —| < uden ||christelig | Charakter, Lin. 5 f. vel-meent <—> var Øienforblindelse > hvis ellers det ||det|| Nye Testamente afgjør, hvad Christendom er. Om den, kunstnerisk, [*rettet fra*: kunstnerisk], Lin. 10 f., christeligt [*rettet fra*: **christeligt**], hverken fra eller til.

Det er ikke mit Ønske at skulle blive foranlediget til at maatte 10 tage denne Sag polemisk op; mit Ønske er tværtimod, om man — nu hvorfor ikke saaledes? — om man „velvilligt“ vilde forstaae, at jeg kan det ikke anderledes, kan ikke ville holde dette Ord tilbage, og om man derfor vilde lade det uden Modstand.

Skæer det imidlertid anderledes, da er det min Beslutning, at 15 tage Hensyn til† enhver Indsigelse der gjøres, om end Sprogformen

† Anm. Med anonyme Indsigelser maa jeg dog gjøre en Undtagelse, i nærværende Tilfælde ogsaa af særlig Grund. Som bekjendt sank Biskop M. i Slutningen af hans Liv saa dybt, at han

²³ Mynster] sml. 22. 27.

1854

- er nok saa maadelig | — thi christeligt kommer det slet ikke an paa Sprogformen||; men jeg siger det forud, Sagen vil ||for hver Indsigelse| ≤ kun derved≥ blive, og blive det i samme Grad som Indsigelsen er heftigere, alvorligere og alvorligere. Dette er min
- 5 Beslutning. Og saa fast jeg har staaet paa, |selv|| ikke blot ikke at angribe ham, saa længe han levede, || men beundrende at gjøre Plads for ham||, saa ubevæget som 19 Lin. 23 f. angribe ham, tilbageviist <dem> Lin. 25 f. ham: lige saa fast staaer jeg nu paa dette. Derfor hvo Du er, Du som maaskee bliver yderst op-
- 10 bragt over denne Artikel, og vil til at gjøre ≤ endog den heftigst mulige≥ Indsigelse, gjør som jeg har gjort det, see Dig vel for, inden Du handler: et hensynsløst Menneske ≤ — dette vil svare til den heftigst mulige Indsigelse — et hensynsløst Menneske,≥, og var han end nok saa dum og nok saa lidt indviet, er dog et
- 15 farligt Menneske; men hvo Du end er, saa meget indviet er Du dog nok, at Du veed, at jeg egentligen ikke er den mindst Indviede.

i Martz 1854.

S. Kierkegaard.

- formodentlig i christelig Interesse — paa Prent blev Ven og
- 20 Beskytter af den litteraire Foragteligheds udtjente Redskab Corsarens Goldschmidt; og hvo veed, om ikke hans Excellence, om end skjultere, har holdt Forbindelse med Andre af denne „Kreds“. ≤ til hvilken ogsaa Biskoppens Biograph Hr. P. L. Møller hører, et Talent, der skal være lige excellent, netop lige excellent i at
- 25 lovtale og i at bagtale.≥ Saa var det jo ikke umuligt, at maaskee S. T. Hr. G. selv, eller |med Respekt at sige| en lignende Anden kunde, ogsaa fordi jeg er Part i Sagen, føle sig opfordret til anonymt at træde i Skranken for Biskop M. Men Billighed synes at fordrø, at hvis Hr. G. selv eller nogen Anden af Æres-Legionen
- 30 vil kæmpe for [rettet fra: forsvare] Biskop M., osv. som 20,3 Lin. 14—16 med <Ridderens> Navn Lin. 16 f. Grund at gjøre en Undertagelse med alle anonyme Indsigelser.

Goldschmidt] 20.40.

1854

<Overkradset med Blyant: Et Følgeblad. i Marginen: Rødkridts-
Dobbeltkors>

24

1854 Marts

Overstreget med Blyants-Streger paaskraa og overkors:

Et Ord om Biskop Mynster

i Martz 1854

S. Kierkegaard

At jeg osv. som 15 Lin. 4 komme til at Lin. 5 f. at jeg siger et Ord, nu han er død. Det var mit Ønske — jeg takker Styrelsen at det opfyldtes — at jeg kunde holde det hen saa længe han levede; hvor vanskeligt det faldt mig, hvor nær det || dog || var || kommet til Brud || <at jeg dog maatte have negtet mig> Ønskets Opfyldelse || dog var blevet <mig> negtet || >, veed kun jeg.

Hvad der bestemte mig || i mit Forhold til || til at indtage det Forhold til Biskop Lin. 15 f. Personligt, deels en christelig Hensigt. Forresten var og er min Mening denne: hans Christendoms Forkyndelse var <, christeligt >, baade i den ene og i den anden Forstand Øienforblindelse; om den, kunstnerisk, var mageløs, eneste, [i Marginen: hans Skikkelse „plastisk“, hans „Sprogform uopnaaet“] gjør jo, christeligt, hverken fra eller til.

Til 24:

Blot et [rettet fra: Et] Ord om Biskop M.

25

U. D.

. Nu osv. som 19 Lin. 3—6 10 Gange nok saa velmeent — var Øienforblindelse, hvis ellers det N. T. afgjør hvad Chrstd. er. Om den Lin. 10—12 til.

Til 25:

<Med Blyant: —————>

26

1854 Marts

Det er ikke mit Ønske at skulle blive foranlediget <til> at maatte tage denne Sag polemisk [rettet fra: vidtløftigere] op; mit Ønske er tværtimod, om man — nu hvorfor ikke saaledes [rettet fra: bruge det Ord]? — om man „velvilligt“ vilde forstaae, at jeg

1854

||ikke|| kan det <ikke> anderledes, kan ikke [rettet fra: ikke kan] ville holde ||denne lille Artikel|| <||denne Artikel|| ||dette Ord|| dette Ord> tilbage, og om man derfor vilde lade det uden [rettet fra: ikke vil gjøre det] Modstand.

Skeer det imidlertid anderledes, da er det [rettet fra: dette] min |faste| Beslutning, at tage Hensyn til enhver Indsigelse[†], der gjøres ξ om end Sprogformen er nok saa maadelig [rettet fra: i nok saa maadeligt en Sprogform] || — thi christeligt kommer det slet ikke an paa Sprogformen || \geq ; men jeg siger det forud, Sagen

[†] Anm. Med anonyme Indsigelser maa jeg dog gjøre en Undtagelse, |og| i nærværende Tilfælde ogsaa af særlig Grund. Som bekjendt osv. som 23 Lin. 19—S. 54 Lin. 21 ξ — formodentlig i christelig Interesse — \geq S. 54 Lin. 21 f. „Kreds.“ ξ til hvilken ||jo|| ogsaa Biskoppens Biograph Hr. P. L. Møller hører, et Talent, der skal være [rettet fra: er] lige excellent, netop lige excellent i at lovtale og i at bagtale. \geq Saa var det jo ikke umuligt, at maaskee S. T. Hr. G. selv eller |med Respekt at sige| en <lignende> Anden |af Sjouer-Foreningen| kunde, ogsaa fordi [rettet fra: især da] jeg er |den anden| Part i Sagen, føle sig opfordret til anonymt at ||holde Lovtale over Biskop M. ||træde i Skranken for Biskop M. [*Indklammet med Blyant og overstreget med Blyants-Streger overkors:* Hvis jeg da ikke havde sikkret mig ved denne almindelige Erklæring betræffende anonyme Indsigelser, maatte jeg jo tage Hensyn til en saadan, og derved bringes i den snurrige [rettet fra: besynderlige] Situation at maatte tage Hensyn til en anonym Artikel, medens jeg, hvis den samme Artikel havde haft Navn under, dog vel [herover: maaskee], tiltrods for min |faste| Beslutning at tage Hensyn til enhver navngiven Indsigelse, ||—|| ξ just i dette Tilfælde \geq kunde være fritaget derfor [rettet fra: for at tage Hensyn]; thi om Danmark i dette Øieblik har noget Hæderens Navn saa betydningsfuldt, at det ubetinget paabyder Taushed, afgjør jeg ikke, men Navnet Goldschmidt eller ξ et lignende \geq især under en Artikel om Biskop M. det imponerer vel ubetinget til Taushed. <Dette siger jeg ene og alene fordi det er

vil [kun derved *rettet fra*: for enhver Indsigelse der gjøres] blive, og blive det i samme Grad som Indsigelsen er heftigere, alvorligere og alvorligere. [*Overstreget med Blyants-Streger overkors*: At jeg veed Beskeed, ja, ved den levende Gud, det veed <jeg>; at jeg veed at stille en Sag frem, det veed dog maaskee mine Landsmænd, i ethvert Tilfælde saa kan vi jo faae at see, om jeg kan det; og at jeg, alt i Forhold til som Indsigelsen ||er,|| gjøres, agter at afsløre, agter at gjøre Brug af hele mit, om jeg saa tør sige, Politie-Kjendskab: ja,|| ved Mindet om min <afdøde> Fader, det er min Beslutning.] < Dette er min Beslutning. Og saa fast jeg har staaet paa, selv|| ikke blot ikke at angribe ham, saa længe han levede, ||men beundrende <at> gjøre Plads [for ham *rettet fra*: for ham saa længe han levede]; saa fast|| ubevæget osv. som 19 Lin. 23—25 ham, Lin. 25—26 ham: <lige> saa fast staaer jeg nu paa <dette.> [*overstreget med Blækstreger paaskraa*: , at hvis der gjøres <navngiven> Indsigelse mod denne lille Artikel, skal der, hvad enten det er Venner eller nu maaskee hans Fjender som vil forhindre det, der skal <uforbeholdent> blive talet.]> Derfor

Sandhed, og Sandhed der engang skal siges, ingenlunde fordi jeg paa nogen Maade vil G. det ilde, hvad vel ogsaa G. selv er vidende om. Jeg erindrer det ogsaa, at da i sin Tid Biskop M. forglemte sig selv, var G. ikke Den, der paa nogen usømmelig Maade benyttede sig deraf mod mig, tværtimod han søgte snarere at gjøre det godt; dette erindrer jeg, og skal ikke glemme ham det.) <Sammenviisning med Blyants-Dobbeltkors: [Men Billighed synes at fordre *rettet fra*: Men saa meget synes jeg dog jeg med Billighed kan forlange], at hvis Hr. G. eller nogen Anden af Æres-Legionen vil <ridderligt>|| kæmpe for [*rettet fra*: forsvare] Biskop M., at det saa — jeg negter ikke, at| det forandrer Sagen enormt — at det saa skeer [*rettet fra*: maa skee] med <Ridderens> Navn under; og [*rettet fra*: under. Men] da jeg ikke kan sikkre mig det, [vælger jeg, ogsaa af denne særlige Grund, *rettet fra*: har jeg søgt at sikkre mig ved] at gjøre en Undtagelse med alle anonyme Indsigelser.>

1854

hvo Du er, Du som maaskee bliver yderst opbragt over denne Artikel og vil <til at> gjøre ξ endog den heftigst mulige> Indsigelse, gjør som jeg har gjort det, see Dig vel <for>, inden Du handler: et hensynsløst Msk., ξ — dette vil svare til den heftigst mulige Indsigelse — et hensynsløst Msk.> og var han end nok saa dum og nok saa lidt indviet, er dog et farligt Msk., ||men jeg er hverken den Dummeste ell. den mindst Indviede. || ξ men hvo Du end er, saa meget indviet er Du dog nok, at Du veed, at jeg egentligen ikke er den mindst Indviede.>

[I Marginen: I Martz 1854. S. K.]

27
U. D.

Biskop Mynsters Christendoms- Forkyndelse.

Hvad jeg her gjør, gjør jeg med Sorg; dog det skal gjøres, derom er jeg nu enig med mig selv, jeg faaer ikke Fred før det er gjort. Jeg betragter det som en Formildelse af Forsynet, at jeg fritoges for at gjøre det medens han levede. Men selv efter hans Død, hvor gjerne vilde jeg ikke tie. Ingen ||vredes|| bebreide mig at jeg gjør det, eller om Nogen vil det — nu, det finder jeg mig vel i; det Smertelige bliver for mig, at jeg har maattet gjøre det, thi, oprigtigt talt, til syvende og sidst er der vistnok ikke Mange, vel rettere kun meget Faae, maaskee Ingen, der har været Biskop M. oprigtigere hengiven og gjort sig mere Glæde af at beundre det, msklig talt, Udmærkede hos ham, end jeg, der ogsaa paa en afdød Faders Vegne følte mig bunden til ham.

Med Blyantsklamme langs hele Texten:

28
U. D.

Du Afdøde; medens Du levede, har Du haft Nok, der bøiede sig for Dig — for at opnaae Noget; jeg har Intet opnaaet, dog har

²⁷ Mynsters] sml. 23.30. Faders] sml. 15.28.

Ingen bukket dybere for Dig — Gud være priset, at det kunde holde, saa længe Du levede, ||tak, | ξ at Du tillod det, tak ξ ||, at Du var kjerlig og deeltagende og i ædel Forstand ophøiet nok til velvilligen at ville forstaae || ξ ; Du vidste det, jeg har aldrig dulgt det for Dig, tak for hvad Kjerlighed og Deeltagelse Du har viist 5 ved velvilligen at ville forstaae det, ξ , tilgiv (hvad jeg da [rettet fra: dog] heller ikke glemte at sige, medens Du levede) tilgiv, om jeg næsten har plaget Dig ved idelig at gjentage, at hvad <der> hovedsagligen beskjeftigede mig (thi „trods min Beundring jeg er aldeles uenig med Deres Høiærværdighed“) var Mindet om 10 en afdød Borger her af Staden, hvem Du ogsaa længe efter hans Død mindedes paa Prent, Din gamle Tilhører, Din taknemlige Læser, min Fader!

Du Afdøde; ved din Grav er der |nu| tilstrækkeligt blevet basunet; og som Du engang skjemtsomt — hvo kunde glemme Din 15 Skjemt, saa lidet som alt det Andet, der, sundt og sandt, var udmærket hos Dig! — som Du skjemtsomt sagde til mig „lidt basunes maa der“, som Du sagde det, saa maa det vel være: o, men ikke sandt, lidt Sandhed maa der ogsaa høres, lidt Sandhed — og uden Basuner. 20

Kladde til 28, med Blyantsklamme langs hele Texten.

29
U. D.

Du Afdøde; ||Du har||, medens Du levede, <har Du> haft Nok der bøiede sig for Dig <—> for at opnaae Noget; jeg har Intet opnaaet, dog har Ingen bukket dybere for Dig —. Gud osv. som S. 59 Lin. 1—5 viist ||imod mig|| ved velvilligen Lin. 6—8 at hvad der hovedsagligen beskjeftigede mig (thi „trods min Beundring jeg er aldeles uenig med Deres Høiærværdighed [rettet fra: Dem]“) var Lin. 10—19 høres ξ , lidt Sandhed ξ — og uden Basuner!

1854

30

U. D.

Opgjørelse.

Biskop Mynster er christelig Viisdom:
 jeg (S. Kierkegaard) en sær Overdrivelse.

[Med den Mynsterske Chrstds-Forkyndelse forholdt det sig saaledes [rettet fra: Saaledes forholdt det sig med den Mynsterske Chrstds-Forkyndelse]. Den [rettet fra: Det] var hans Levebrød, hans Embede, hans glimrende Carriere, lønnet med mægtig Indflydelse, stor Anseelse, næsten al mulig jordisk Nydelse, endog potenseret — — alt Dette trækker, christeligt, fra cfr. det nye Testamente.

Jeg er ikke Embedsmand, ikke saaledes sikkert Magt og Anseelse; mit Levebrød er det heller ikke, thi jeg sætter Penge til derved; jeg er Ingenting, mindre end Ingenting, en bekjendt Carrikatur, som til Latter gaaer omkring paa Gaden | ξ hvad jeg (men dette trækker da i Sandhed, christeligt, ikke fra) selv <, vidnende for Sandhed, > frivilligt | har forlangt | har foranlediget > — — sammenlignet med det Mynsterske ligger dette Chrstd. (det nye Testamente) adskillige Point nærmere, uden at jeg dog siger, at jeg repræsenterer det nye Testamentes Chrstd., nei, langtfra.

Saa længe den gamle Mand levede var Dommen den: det Mynsterske er Viisdom — Kierkegaard er en sær Overdrivelse. Jeg ikke blot fandt mig deri, men jeg bidrog endog selv til, at det omtrent var Dommen; det gjorde jeg af mange Grunde, ogsaa af Hengivenhed for den gl. Mand, ogsaa fordi jeg meente just det hørte med til christelig Selvfornegtelse og af flere andre Grunde. ξ medens jeg tydeligt nok saae, at Biskop M. fik Meget for Meget, fik baade i Sæk og i Pose, fik alle Goderne og tillige — at det var christelig Viisdom. >

Nu, han er død, mener jeg ξ — <tillige> ogsaa fordi jeg har gjort Erfaring betræffende, hvor usømmeligt man har benyttet sig af mit Tungsind ell. min Selvfornegtelse — > at skyldte mig

³⁰ Mynster] sml. 27. 31. Levebrød] sml. 40. XI³A 426 og Sammenvisninger. Selvfornegtelse] sml. 31. XI³A 436 og Sammenvisninger. Tungsind] sml. XI³A 156 og Sammenvisninger.

selv og Sandheden og Forholdene, at jeg — hvad enten det |nu| finder Andres Bifald eller ikke — ligefrem siger: saaledes forholder det sig ikke. Den Mynsterske Chrstds Forkyndelse er, naar det nye Testamente skal afgjøre Sagen, saa langt fra at være christelig Viisdom, at den er hverken mere ell. mindre end et uhyre Sandsebedrag, Verdslighed sandsebedragerisk omklædt til Chrstd. — Enhver kan jo see efter i det nye Testamente. Det jeg har repræsenteret, er i Forhold til det nye Testaments Chrstd. Og det er neppe for meget sagt, om jeg siger om mig selv: „jeg er kun en Digter“, hvori ligger, paa den ene Side, den uhyre Afstand fra at være hvad det nye Testamente forstaaer ved at være Chrsten, paa den anden Side Afstanden fra at være — enten i Selvbedrag Hildet eller Bedrager.

Der gives i Danmark vistnok ikke en eneste Præst, der er i 31
Charakteer af at være Christen. „Præsten“ — skjøndt ved Eed U. D.
forpligtet paa det N. T. og ordineret — er ikke en Jesu Christi Discipel saaledes som denne findes beskrevet i det N. T., ei heller er „Præstens“ Liv paa nogen Maade i Retning af at stræbe derefter, men ganske forskjelliggjort derfra og i jævn Stræben bort derfra. „Præsten“ er en Slags Professor, <(som var det i Mathematik, Historie, Tysk, Fransk)> der erhverver sit Udkomme, gjør Carriere & bliver Rangsperson > o: s: v: ved objektivt at foredrage nogle Lærdomme af det N. T., nogle Lærdomme, thi &(for blot at tage Det)& den ||hele|| Side af det N. T., der vilde belyse [rettet fra: forstyrre] hele dette Væsen, forties naturligviis. Der er i D. vistnok ikke een Præst, der kunde udholde den Prøve, selv for Menighedens Forsamling at maatte høit oplæse hvad der findes |især i Evangelierne| om Jesu Chrsti Efterfølgelse og hvad der findes af Advarsler mod Phariseerne. Naar han skulde læse det Første høit &(det om Selvfornegtelse, Forsagelse, om Intet at eie, „I have annammet det for Intet, giver

Digter] sml. 22. 31. ⁸¹ Charakteer] sml. 19. 40. ved Eed] sml. 38. XI² A 426 og Sammenvisninger. Efterfølgelse] sml. 57. XI² A 434 og Sammenvisninger. Selvfornegtelse] sml. 30. 45. I have annammet osv.] Matth. 10, 8.

1854

det for Intet“ o: s: v: o: s: v:; det om at lide for Læren, <om> at bespottes, forhaanes, udgrines forfølges o: s: v: o: s: v:)>, maatte, hvis han ikke selv rødmede, vel Menigheden rødme paa hans Vegne; naar han skulde læse det Sidste, maatte vel næsten Enhver sige til sig selv: Gud i Himlene, det er jo „Præsten“ der advares mod, „vogter Eder for Dem, som gaae i lange Klæder, som sidde øverst tilbords ved Nadverne, som kaldes Veiledere og Rabbi“ o: s: v: o: s: v:.

Men naar Forholdet er dette hjælper det saa, at Præsten er ved Eed forpligtet paa det N. T.? Nei, det hjælper visseligen ikke, thi det hjælper kun til at gjøre „Præsten“ ξ — hvor, msklig talt, uskyldigt vistnok de Fleste af dem ere komne ind deri — \geq til Meeneder og den offentlige Gudsdyrkelse til Gudsbespottelse eller et Forsøg i Retning af at gjøre Nar af Gud. At samles hver Søndag paa et helligt Sted, at paakalde Gud, at han vil være tilstede, derpaa at fremtage en Bog, man kalder „Guds-Ord“ ξ *overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: (der jo dog vel heelt og holdent ikke partiviis skal være Norm og Regel for hvad der læres) \geq — og saa af dette Guds Ord ganske vilkaarligt at udelade at fortie hvad der ikke falder os Mske beleiligt. Dette er at gjøre Nar af Gud. Naar saa ovenikjøbet Præsten er ved hellig Eed forpligtet paa dette Guds-Ord: saa er det, i at gjøre Nar af Gud, at være saa nærgaaende som muligt.

Man erindre, hvad jeg atter og atter og atter har gjentaget, „jeg er uden Myndighed kun en Digter“ — men jeg vil (og ethvert redeligt Msk. vil være enig med mig at ville dette) jeg vil have Klarhed ind i dette, istedetfor at gjøre Kunster for at tilsløre vil jeg, i Forhold til hvad mig er forundt af Evne og Gave, bestræbe mig for at afsløre.

Den nu afdøde Biskop M. ξ *med Blyants-Sammenvisning og lodret Blyants-Streg*: der fra Hæder og Værdighed og Fløiel og Stjerner og Baand, og de rige Indkomster og || Gjestebudene den øverste Plads ved || Gjestebudene og Qvinders tilbedende Beun-

lide for Læren] sml. 8.53.
sml. 30.32.

Digter] sml. 30.38.

Biskop M.]

dring nu er indgaaet til Regnskabet og Dommen for den Korsfæstede, Bespottede og Bespyttede^z var omtrent af den Mening: det holder vel nok det Par Aar jeg lever. Hvor ugudeligt og uchristeligt en saadan Tanke er, det veed Enhver, altsaa ogsaa Prof. M., desuden veed jeg det af hans egen Mund. Desuagtet har Prof. M. i sin Prædiken (5te Søndag e: H: t. K.) Mindetalen over Biskop M., vovet at fremstille Biskop M. som christeligt Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, at anvise ham Plads i „den hellige Kjæde af Sandhedsvidner, der fra Apostlernes Dage [*rettet fra*: Tider] strækker sig til vore Tider“ — et heldigt Forsøg i Retning af at lege Christendom.

Biskop M. døde. Den nye Biskop er saa maaskee igjen af den Mening: det holder vel nok min Levetid o: s: v: o: s: v:.

Min Mening er — og mig synes enhver Redelig maa være enig med mig — min Mening er: nei, holdt nu.

[Mit Forslag. *rettet til*:

32

1854 Marts

Til Samtiden

Et Forslag — og dog ikke et Forslag.]

||i Martz 1854.||

Saa lad ||det|| da i Guds Navn være sagt, [hvad alt mit Tidligere 5
er Forarbeide for *rettet fra*: at jeg i Guds Navn kan komme til at
begynde; det Tidligere var kun Forarbeide:], <forholder sig til
og ventede [*rettet fra*: venter] paa,> <saa jeg i een Forstand nu
staaer ved Slutningen, i en anden just nu ved Begyndelsen!>

Naar man tager det nye Testamente og holder det ved Siden 10
af ||hvad der hos os almindeligviis forkyndes som Christendom,
maa vistnok Enhver kunne see, at Forskjellen er den, at det der
hos os officielt forkyndes som Christendom,|| <den her i Landet
almindelige Christendoms „Forkyndelse“ (dette Ord taget baade

Prof. M.] sml. 14. 38. i sin Prædiken] se til S. V. XIV, S. 5. Sandhedsvidne] sml. 14. 49.

1854

i den ene og i den anden Forstand) maa vistnok Enhver kunne see, at Forskjellen er den, at den hos os officielle Christendoms „Forkyndelse“ (dette Ord taget baade i den ene og i den anden Forstand) er lige det Modsatte af hvad det nye Testamente kalder Christendom.

Jeg tvivler om, at der skulde være nogen Præst saa indskrænket, at han ikke selv til en vis Grad kan see det, og derfor privat har en Viden om, at det ikke hænger rigtigt sammen. Endnu mindre betvivler jeg, at der skulde være nogen Præst, som jeg
10 ikke i privat Samtale skulle kunne overbevise, saa han — i den private Samtale — vilde sige: ja, det er i Grunden sandt hvad De siger, Christendommen er egentligen ikke til.

Men saa lidet som jeg betvivler dette, saa lidet følger jeg for mig selv, at de samme Personer maaskee ville gjøre mig den størst mulige
15 lige Modstand, naar jeg siger det offentligt, „det gaaer umuligt an, det bliver altfor frygteligt alvorligt.“ Hvorledes, altfor frygteligt alvorligt, jeg troede, at dette just var det frygteligt Alvorlige, at lade Alt blive som det er, og derved forvandle den offentlige Gudsdyrkelse til <en Art> Gudsbespottelse, hvorved man hver
20 Søndag gjør Nar af Gud; thi det er at gjøre Nar af Gud, at der privat er en Viden om, at det ikke hænger rigtigt sammen, medens officielt Alt bliver uforandret. Saa maa altsaa det Alvorlige, det frygteligt Alvorlige Præsten tænker paa, være noget Andet — Følgerne i jordisk, i timelig, i borgerlig Henseende.

25 Man misforstaae mig ikke. Det er mit inderligste Ønske, baade for min egen Skyld — thi jeg er ikke den Stærke — og for Andres Skyld, blandt hvilke der (for <ikke> at tale for almindeligt og derved sige mindre) er Den og Den, hvem jeg elsker lige saa høit som mig selv — altsaa det er mit inderligste Ønske, at Alt
30 maa blive saa mildt og stille og fredeligt som muligt, og derfor er det igjen mit Ønske, at man til den Ende blot vil lade mig, uforstyrret, om Sagen. Just det man — thi lad os være ærlige! — just det man meest frygter, Følgerne i jordisk, i timelig, i bor-

officielle Christendoms] sml. 53. XI² A 435 og Sammenvisninger.
Christendommen... ikke til] sml. 38. XI² A 435 og Sammenvisninger.

gerlig Henseende, er hvad jeg slet ikke er bange for; min Tanke er, at Alt — hvis man ikke griber forstyrrende ind — i denne Henseende kan blive aldeles uforandret. Det var ||heri|| \leq betræffende saadanne Forandringer \geq jeg saa afgjort samstemmede med den afdøde Biskop; hvor ofte har jeg ikke gjentaget det for ham: jeg 5 er <— i denne Henseende —> saa konservativ, at hvis jeg maatte raade, skal der \leq , om end Oppositionen nok saa ivrig insisterer derpaa, \geq ikke forandres saa meget som en Knap i den interimistisk ansatte Undergraverkarls Kjole.

Det jeg tilsigter er noget Andet; og mener jeg, at hvis jeg — 10 lad os tænke det — trængte igjennem, som jeg kunde ønske det, jeg mener, at derved vil være vundet [rettet fra: naaet]:

at ||gjøre|| faae en Ende paa den Fremgangsmaade at ville skjule, tilsløre den sande Tilstand;

at faae det Sandere til at lyse ind i Tilstanden; 15

at det fremtidigen bliver muligt, at der <christeligt> kan arbeides for Christendom, hvilket jo er umuligt, saa længe der bruges end den mindste Kunst for at skjule sand Tilstand, end sige, naar der som under den afdøde Biskops Kirkestyrelse efter stor Maalestok bruges alle mulige Kunster for at skjule, at til- 20 dække — og hvorfor? til hvad Ende? ja det begriber jeg ikke, thi jeg indseer dog ikke, hvad det kan hjælpe at skjule, at tilsløre i et Anliggende, betræffende hvilket man gaaer et Evigheds Regnskab imøde.

Dette mener jeg maa kunne naaes, hvis jeg fik Lov til at trænge 25 igjennem — og saa maatte der Eet endnu <kunne> naaes, som jeg vil udføre lidt videre, just fordi jeg meget godt veed, at vi Mennesker ere saa langt fra at være saaledes Aand, at ikke — lad os være ærlige, hvortil Kunster i et Anliggende, betræffende hvilket man gaaer et Evigheds Regnskab imøde! — at ikke det 30 Jordiske, det Timelige dog egentligen er Det, der beskjeftiger os meest. Det jeg mener der vil naaes er, at Præsten vil glædes derved, at mere end een vil sige: det lindrede, det lindrede min Samvittighed.

1854

Lad mig engang tale om, hvad der er saa menneskeligt. Man er 25 Aar gammel, theologisk Candidat, man er forlovet; den geistlige Vei er den, til hvilken man har gjort sig duelig, og man veed [ellers ikke nogen *rettet fra*: ingen anden] Vei, ad hvilken
 5 man kunde erhverve Udkommet — Ingen har gjort En opmærksom, at her skulde kunne være nogen Betænkelighed: saa bliver man Præst; lykkelig ved Tanken om nu at kunne gifte sig og komme i Virksomhed tiltræder man Embedet. Saa gaaer der nogle Aar, man er allerede Familieforsørger — saa vaagner der en-
 10 gang en Tvivl, en Betænkelighed. Men nu, nu vilde der fordres næsten en Helts Kraft for med Kone og Børn og Alt hvad dertil hører at bryde ud af Det man <engang> — ak, glad og lykkelig gik ind i, uden dog maaskee at vide stort mere derom end at man gjorde det „naturligviis ligesom alle Andre.“ Resultatet heraf bliver
 15 Noget, der sjældent omtales især i vore Tider, og som dog maaskee findes hyppigere i vore Tider: en besværet Samvittighed; det omtales sjældent, just derved bliver Tilstanden værre; og dette, at det sjældent omtales, er ||atter|| et indirecte Beviis for, at en besværet Samvittighed maa være endog noget Almindelige-
 20 gere i vor Tid, just derfor denne stiltiende Overenskomst: lader os aldrig røre ved det Punkt, lad os gjensidigen sikkre hinanden derimod ved at dømme det at røre derved som Mangel paa Dannelse.

En besværet Samvittighed! Saa bliver man et Dobbelt-Væsen: privat, personligt er man Eet, officielt er man noget Andet. Og
 25 jo mere det piner En, desto vigtigere er det for En — ak, saaledes forstaaer man det! — at holde Ørene stive, ikke at lade sig gaae paa, at kunne afværge enhver personlig Berøring denne Sag betræffende, hvilken man kun officielt, paa Embedsvegne har med at gjøre. Saa bliver — det er nok det Sikkreste! — Religionen
 30 objektivt betjent, objektivt forkyndes Læren — personligt? „det maa De undskylde, det er Mangel paa Dannelse at spørge mig om min personlige Mening“; Præsten er objektivt Embedsmand, Alt, Alt er objektivt, og dette skal tillige være det allermeest Tilforladelige. Jeg er af en anden Mening, jeg seer heri just det
 35 Utilforladelige, et indirecte Beviis for, at der er Usikkerhed, Usikkerhed, Noget man skjuler, Noget man ikke vil ud med.

Ikke vil jeg — saa maatte jeg tale anderledes, og i ethvert Tilfælde kan det dog kun forekomme meget sjældent — ikke vil jeg tale om, hvorvidt det — desto værre! — kan lykkes et Menneske i Aarenes Løb at perfectionere sig saaledes i den Kunst at være objektiv, at han tilsidst selv slet Intet mærker til den besværede 5 Samvittighed. Dette Sjældne taler jeg ikke om; jeg taler om det, der er saa menneskeligt: i en ung Alder er man, menneskelig uskyldigt, kommet ind i Noget — og nu sidder man i det, er Embedsmand, Forsørger, Familiefader, har maaskee saaledes forstaaet allerede Sorger nok, og saa har man ovenikjøbet en be- 10 sværet Samvittighed, man forhærder sig ikke mod den, dertil er man for retsindig, men man har heller ikke Mod til at vove Alt for at kæmpe sig ud deraf, og saa bliver det derved.

Ingen misforstaae mig; hvis En [*rettet fra*: Nogen] tilfældigen skulde være opmærksom paa min personlige Leven, jeg beder 15 ham, ikke at misforstaae den, som var det paa nogen Maade i fjendtlig Hensigt, at jeg er ugift, uden Embede o: s: v.: Nei, dette har en ganske særlig Grund; og saa — jeg dølger det ikke — saa er det rigtignok ogsaa, for at jeg, hvis man skulde gjøre mig Sagen altfor broget, kan legitimere mig og trække langt nok ud. 20 Men gjør man ikke det, saa er ingen Præst i Landet ved at være Præst mere interesseret i at kæmpe for Præsten end jeg frivilligt er det. Jeg vilde just naae, at Præstens Samvittighed bliver lettere — thi jeg er baade høflig og ham hengiven nok til at antage, at han retsindigt har en besværet Samvittighed, at han ikke er 25 blandt hine store Kunstnere, der have perfectioneret sig i at forvandle den tungeste Oppakning, et Menneske kan bære paa, en besværet Samvittighed til det Letteste et Menneske kan have paa: ingen Samvittighed.

Kort og godt, der maa gjøres *[en]* Tilstaaelse, betræffende hvor- 30 ledes vi forholde os til det nye Testamente, man maa finde sig i, at Tilstanden blottes — uden det faaer man hverken fremtidigen en bedre Tilstand, ei heller Præsten en lettere Samvittighed.

Ved en Tilstaaelse, ved lige over for det nye Testamente at faae Tilstanden blottet er man dog i Forstaaelse med Christen- 35

1854

dommen: dette er hvad jeg tilsigter. Nu jeg siger det, bliver jeg næsten bange, om det dog ikke er for lidt, om jeg ikke maaskee tillige tilsigter noget Andet, at spare mig selv. Derfor maa jeg tilføie: saaledes forstaaer jeg det nu; men jeg kan ikke vide, om
 5 der skal rykkes længere ud.

Men det er mit inderligste Ønske for min egen Skyld — thi jeg er ikke den Stærke — og for Andres Skyld, om det kan blive derved. Og skeer det ikke — saaledes forstaaer jeg det nu — maa det komme af, at man ved Misforstaaelse gjør mig Modstand,
 10 eller det maa være en Straf over os for den nu afdøde Biskops hele Kirkestyrelse. Thi Alt det der tales og skrives om hans Uerstattelighed er da, christeligt, det meest Bagvendte. Nei hele hans Kirkestyrelse — og var det end ti Gange nok saa velmeent — var, christeligt, en Afskyelighed, Christendommen det Mod-
 15 bydelige, thi den var at skjule, tilsløre, sætte Forgylndning paa, plettere, forblinde Øinene, Alt maaskee velmenende — men Christendommen er Sandhed, og Sandheden som gjør aabenbar. Han efterlader ogsaa derfor som Resultat et uhyre Sandsebedrag; thi mange Aar levede han jo, Indflydelse havde han, og virksom var
 20 han, det lader sig ikke negte. Men naar en Mand skal ud ad Amagerport, saa hjælper det jo aldeles ikke, at han, en udmærket Fodgænger, med priisværdig Ufortrødenhed, i forceret Skridt iler ud ad Nørreport — og saaledes: Christendommen vil betjenes christeligt; om En er i Besiddelse af alle mulige Gaver og Evner,
 25 beundringsværdig, i Retning af Øienforblindelse, og er villig til at ville tjene Christendommen dermed: alt Sligt er Christendommen ikke blot det Ligegyldige, men er den i inderste Hjerter imod — saa det vel var muligt, at der var Unaade over os for en Kirkestyrelse, der, christeligt, var Majestæts-Forbrydelse, da
 30 Christendommen er uendeligt, om Du saa vil <for> fornem til at betjenes diplomatisk. Og paa den anden Side, naar Christendommen i lang, lang Tid er blevet saaledes betjent, saa vil Menneskene maaskee være saa hildede i Sandsebedraget, at det Mildeste af Alt, Forslaget om <en> Tilstaaelse, finder den heftigste
 35 Modstand og foranlediger den heftigste Kamp. I Forhold dertil

maa saa igjen Forslaget forandres; men da det er det Mildeste kan det jo ikke blive til det Mildere.

Mit Forslag var og er da:

at vi see at faae sand Tilstand gjort op, finde os i denne Blottelse; 5

derpaa gjøre Christendommen Tilstaaelsen, og saa overtage Consequentserne af hvad vi, christeligt, have faaet at vide om os selv;

og endeligen, at vi, for ikke at modarbeide dette, midlertidig afholde os fra Alt, der kunde bestyrke i det 10
 Modsatte, saaledes f. E. fra Alt, hvad der hedder at ville reformere Kirken; thi skal der være Mening deri, da maa jo antages, at dette er i sin Rigtighed, at vi ere Christne, men det Sande er just, hvad Blottelsen vil vise, at vi ikke ere Christne, ei heller vort Liv en Stræ- 15
 ben i Retning deraf, men Fjernelse derfra — hvis ellers det nye Testamente afgjør, hvad Christendom er. Lad os da ikke — for at adsprede! — sammenkalde Synoder, ei heller — for at vinde Opsættelse! — nedsætte Comisioner, nei skal der saaledes gøres Noget, saa lad 20
 der blive forordnet en almindelig Bod- og Bededag. Text kan man ikke komme i Forlegenhed for, ei heller for En, der kan vælge Texten; det Vanskelige bliver maa-skee at finde Den, der ret kunde som man siger læse En (os) Texten. 25

Lad mig gjentage: det er mit inderligste Ønske, baade for min egen Skyld (thi jeg er ikke den Stærke) og for Andres Skyld, at Alt maa gaae saa stille, saa fredeligt, saa mildt, saa ønskeligt af, som muligt — og jeg haaber det.

Men skal det være anderledes, skal der kæmpes: nu vel, jeg 30
 med mit Liv synes at egne mig til at gaae i Kamp. Jeg er et eenligt Menneske, har hverken Kone eller Børn eller den Art Sorger og Bekymringer og Hensyn. Jeg er Ingenting, skal ikke behøve

1854

- at nedlægge nogen Præstekjole, da jeg aldrig har haft nogen paa; tilhører ||ingen| ikke nogen Stand, der særligen, selvisk eller deeltagende, er interesseret i min Skjebne. Kjendt af Mange er jeg dog dem Alle som en Fremmed, selv de Nærmeste, der paa for-
- 5 skjellig Maade forstaae: det er et Menneske man maa lade gaae sit eget skæve Skud. Mængden finder min Tilværelse latterlig [*i Marginen*: (paa en Maade efter min Ordre, forsaavidt det er efter Ordre af det uartige Barn i Litteraturen, som jo af mig fik Tilladelsen)], nogle Færre finde den rørende, men Alle paa een
- 10 eller anden Maade sær, hvad jeg egentligen ikke finder sært. Saaledes er jeg eensom. Ja, saa eensom, at mit Liv, forsøgt i meget Veemodigt, ogsaa forsøgtes i dette Veemodige: ikke at kunne komme til at takke de tvende Mennesker, hvem jeg og — atter Veemod! — veemodigt skylder meest. De tvende Mennesker
- 15 nemlig, hvem jeg skylder hvad jeg kan være blevet som Forfatter ere tvende Afdøde: en Olding, hans tungsindige Kjerligheds Feilgreb, en ganske ung Pige, næsten kun et Barn, hendes elskelige Uforstands Taarer. Du som læser dette, indrøm mig Plads for en lille Henvendelse til disse Tvende, det hører med til Sagen. Du
- 20 fortræffelige Mand, Du gjorde mig vistnok saa ulykkelig, som jeg kunde blive det; men Du gjorde det af Kjerlighed — og Du blev den Elskede. Du elskelige Barn, jeg gjorde Dig vistnok saa ulykkelig som Du kunde blive det; men jeg gjorde det af Kjerlighed — Du var den Elskede! Dette blev mine Forkundskaber, ved
- 25 Hjælp af hvilke jeg, alt som jeg i Aarenes Løb udvikledes, blev opmærksom paa Christendommen. Thi hvad er ifølge det nye Testamente Christendom, hvorfra de rædsomme Collisioner, i hvilke det nye Testamente aander; og hvortil den idelige Formaning om ikke at forarges? Kommer ikke begge Dele deraf, at Christen-
- 30 dommen veed med sig selv, at det at blive Christen er at blive, menneskelig talt, ulykkelig for dette Liv, dog saligt forventende en evig Salighed? Thi [*rettet fra*: Og] hvad er ifølge det nye Testamente det at blive elsket af Gud, mon ikke: at blive, menne-

det uartige Barn] sml. X⁶ B 125. en Olding] sml. 28. 82. ung Pige] sml. 87. XI¹ A 484 og Sammenvisninger.

1854

skelig talt, ulykkelig for dette Liv, dog saligt forventende en evig Salighed — anderledes kan ifølge det nye Testamente Gud som er Aand ikke elske et Menneske; han maa gjøre Dig ulykkelig, dog er det af Kjerlighed, salig Den, som ikke forarges. Og hvad er ifølge det nye Testamente det at elske Gud? det er at ville 5 blive, menneskelig talt, ulykkelig for dette Liv, dog saligt forventende en evig Salighed — anderledes kan ifølge det nye Testamente et Menneske ikke elske Gud, som er Aand. Og alene fra dette Synspunkt vil det være indlysende, at Christendommen egentligen ikke er til, at den Smule Religieusitet, som findes i 10 Landet, paa een eller anden Maade er Jødedom.

Til 32:

Efterskrift.

33

U. D.

Til anonyme Indsigelser agter jeg ikke at tage Hensyn, af den ganske simple Grund, at i Samvittighedssag er det Nonsens at være anonym.

Men jeg har forresten ogsaa en særlig Grund. Billighed synes at fordre, osv. (*bortset fra Ortografi og Interpunktion*) som 41 Lin. 5 — 13 ikke, og mig synes at hvad jeg har talet i det Foregaaende er baade saa høfligt og saa velvilligt mod Præsten som muligt; men Lin. 14 f. Betragtning, og at Lin. 15—17. Hvis jeg skulde gaae i en Kamp for Gasbelysningen, synes jeg Billighed fordrede, at jeg blev sikkret mod, at alle De, som pecuniært ere interesserede i Lin. 20—S. 85 Lin. 9 Indsigelse.

Udarbejdelse til [32]

34

U. D.

*||i Martz 1854.||...⁹Begyndelsen!>]

1

Saa lad det da i Guds Navn være sagt ||og hermed i Guds Navn min Gjerning begyndt; >at jeg i Guds Navn kan komme til at begynde >|| — || det Tidligere var kun Forarbeide. ||>hvad alt mit Tidligere er [*rettet fra: var*] Forarbeide for, <forholder sig til og ventede paa,> saa Lin. 8—9 Begyndelsen!>

Jødedom] sml. 57. XI³A 268 og Sammenvisninger.

1854

- 2 ¹⁰ og holder . . . ¹³ Christendom, || og || lægger || <holder det> ved Siden af , hvad der ≤ || nok || <hos os> almindeligen> forkyndes som Chrstd., maa vistnok Enhver kunne see, at Forskjellen er den, at det [der hos os officielt forkyndes som *rettet fra* : vi kalder] Chrstd. |
- 3 S. 64 ¹⁵ offentligt,] offentligt [*rettet fra* : officielt], || thi ||
- 4 S. 65 ¹ er hvad jeg slet ikke er] *rettet fra* : just det er jeg mindst
- 5 S. 65 ⁸ Det . . . ⁹ Kjole.] *Tilføjelse i Marginen*
- 6 S. 65 ¹⁰ Det] | Nei, i den Henseende kan man være ganske ubekymret mig betræffende, || jeg || der vel snarere vilde kæmpe i modsat Retning for at afværge Forandringer i det Jordiske, det Timelige, det Borgerlige. | Det
- 7 S. 65 ¹⁹ afdøde] || nu || afdøde
- 8 S. 65 ²⁰ stor] *rettet fra* : den størst mulige
- 9 S. 65 ²¹ og . . . ²⁴ imøde.] *Tilføjelse i Marginen*
- 10 S. 66 ⁶ Betænkelighed] || Vanskelighed || Betænkelighed
- 11 S. 66 ⁸ tiltræder man Embedet] *rettet fra* : bliver man gift og Embedsmand
- 12 S. 66 ¹¹ med . . . ¹² hører] *Tilføjelse i Marginen*
- 13 S. 67 ⁵ tilsidst] tilsidst || <officielt> ||
- 14 S. 67 ⁵ den besværede] *rettet fra* : hvad man kunde kalde en besværet
- 15 S. 67 ⁶ Samvittighed.] Samvittighed. [*i Marginen* : || ligesom hiin Forbryder, hvem det ikke i fjerneste Maade faldt ind at gjøre sig

¹⁶ Sml. S. V. XIV, S. 206.

en Samvittighed at sværge falsk i en Sag, hvor han kunde frelse sig ved Eed, og først da Dommeren besøgte ham i Arresten og sagde til ham||]

S. 67¹¹ man . . . ¹⁸ derved.] *Tilføjelse i Marginen* 16

S. 67¹² retsindig] *rettet fra*: brav 17

S. 67²⁴ — thi . . . ²⁹ Samvittighed.] *Tilføjelse i Marginen* 18

S. 67²⁴ forvandle . . . ²⁵ Oppakning] *rettet fra*: omsætte det Tun- 19
geste

S. 68² bange] ||ganske|| bange 20

S. 68² lidt] *rettet fra*: mildt 21

S. 68⁶ Men] *rettet fra*: Sandeligen 22

S. 68¹¹ Kirkestyrelse.] *Hertil i Marginen, i Blyants-Parenthes*: 23
Anm. Saa fast osv. som 19 Lin. 22 f., saa ubevæget jeg Lin. 23 f. angribe, tilbageviist dem med den Forklaring, at [saa længe han levede vilde jeg hvis Nogen angreb ham *rettet fra*: jeg, hvis Nogen angreb ham saa længe han levede vilde] føle Lin. 26 f. er jeg nu med Lin. 27 f. <ogsaa> et dyrebart Ønske, at det kunde holdes hen, saa længe han [*rettet fra*: den gamle Mand] levede; Lin. 29 f. indrømmedes!

S. 68^{15r}, pletterer,] *Tilføjelse i Marginen* 24

S. 68¹⁷ og . . . aabenbar.] *Tilføjelse i Marginen* 25

S. 68¹⁸ Resultat] Resultat ||af hele sin Chrstds Forkyndelse og 26
Kirkestyrelse||

S. 68¹⁸ thi . . . ²⁰ negte.] *Tilføjelse i Marginen* 27

S. 68²¹ Amagerport] Vesterport [*rettet fra*: Amagerport] 28

S. 68²¹ en . . . ²² Ufortrødenhed] *Tilføjelse i Marginen* 29

1854

- 30 S. 68²³ Nørreport] Nørreport <eller endog ad Østerport>
- 31 S. 68²⁸ for . . . ³¹ diplomatisk.] *Tilføjelse i Marginen*
- 32 S. 68³¹ at betjenes] <at kunne eller ville> at betjenes
- 33 S. 69² Mildere.] Mildere.
Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: Min er Skylden saa ikke; det var og er mit inderligste Ønske, baade for min Skyld — thi jeg er ikke den Stærke — og for ||de elskede Andres Skyld, og for alle|| Andres Skyld, at Alt maatte blive saa mildt som muligt.
- 34 S. 69³ Mit . . . ²⁵ Texten.] *paa et vedlagt Blad, med Rødkridts-Sammenvisning*
- 35 S. 69²¹ Bededag.] Bededag||; Texten blive: vare I Abrahams Børn gjorde I Abrahams Gjerninger — Gud kan opvække Abraham Børn af disse Stene.||
- 36 S. 69²¹ Text . . . ²⁵ Texten] *Tilføjelse i Marginen*
- 37 S. 69²⁶ Lad mig] *rettet fra: At jeg til Slutning skal*
- 38 S. 70¹³ og — . . . ¹⁴ veemodigt] *Tilføjelse i Marginen*
- 39 S. 70^{16f.} tungsindige Kjerligheds Feilgreb] *rettet fra: ædle Viisdoms Formaninger*
- 40 S. 70³⁴ Liv] Liv [*i Marginen: ||; at blive ulykkelig, men husk vel paa, det er fordi Gud elsker Dig, det er af Kjerlighed han gør Dig ulykkelig — salig Den, som ikke forarges!||*]
- 41 S. 71²; han . . . ⁵ forarges.] *Tilføjelse i Marginen*
- 42 S. 71⁵ Liv] Liv [*i Marginen: ||; at ville blive ulykkelig, thi Du vil jo elske Gud, [||men han fordrer, at Du skal hade Verden, de Elskede, Dig selv,||] <altsaa vil Du som han vil> hvis Du vil elske ham, altsaa elsker Du, hvis Du elsker Gud, Den, der msklig talt*

gjør Dig ulykkelig, glem det ikke, det er af Kjerlighed til Dig, at han vil elskes af Dig, det er af Kjerlighed — salig Den, som ikke forarges!||]

S. 71⁷ Aand.] Aand. [*i Marginen*: || at <ville> blive ulykkelig, 43 thi Du vil jo elske Gud, som gjør Dig, msklig talt, ulykkelig, dog af Kjerlighed, thi han vil jo gjøre Dig, ved at turde elske ham, saligt forventende en evig Salighed.||]

S. 71¹⁰ Landet.] Landet || — og Gud veed, det er kun Lidet — || 44

Til 34:

Efterskrift.

35
U. D.

Til anonyme Indsigelser agter jeg ikke at tage Hensyn, af den ganske simple [*rettet fra*: mere end tilstrækkelige] Grund, at i Samvittighedssag er det Nonsens at være anonym.

Men jeg har forresten [*rettet fra*: tillige] ogsaa en særlig Grund. Billighed osv. som 41, Lin. 5 f. nogen Præst [*rettet fra*: Præsterne] Lin. 6 <mod mig>. Lin. 6 f. <mod mig>, Lin. 7—10 <han kæmper for> Lin. 10 f. <i Det han kæmper for> Lin. 12 <derfor> at Lin. 12 f. <kun> Lin. 13 ikke <og mig synes, at hvad jeg har talet i det Foregaaende er baade saa høfligt og saa velvilligt mod Præsten som muligt>; men Lin. 14 f. Betragtning. <med Blyants-Sammenvisning>: og at Lin. 15 f. <eller borttages> ved Anonymitet med Blyants-Overkradsning *rettet fra*: at hvad der dog nok er et Moment for ham <i hans Handlen>, ogsaa bliver et Moment for os Andre i vor Dømmen. > Hvis jeg <med Rødkridts-Sammenvisning>: — man Lin. 17 f. Lysven. [*rettet fra*: Lysven!] — > skulde gaae i en Kamp for [*rettet fra*: angaaende] Gasbelysning, ||saa|| synes jeg at Lin. 19 f. mod, at alle De, som pecuniært ere interesserede i Lin. 20—S. 85 Lin. 2 den Skrivende [*rettet fra*: en Saadan [*rettet fra*: dem]]], nei men S. 85 Lin. 2—8 f. Indsigelse. <Desuden kan man jo ikke vide, om Geistligheden <med Blyants-Sammenvisning>: vel ikke, men hvad der jo gjør det Samme, een eller anden enkelt ||Præst|| Geistlig> ikke kunde faae i Sinde at leie Goldschmidt,

1854

Noget som vistnok den afdøde Biskop var betænkt paa. Men G^s mulige Forsvar for Chrstd. Kirken, Geistligheden o: s: v: bør <netop [rettet fra: ogsaa] fordi Sproget bestemt bliver nydeligt, Stilen fortræffelig <Artiklen i høi Grad interessant og remarquabel,>> billigviis være — jeg negter ikke det forandrer Sagen enormt, <saa enormt at> maaskee ||saa|| ikke engang Nogen <saa> leiede ham — med Navn under. Og da jeg ikke kan sikkre mig det, vælger jeg ogsaa af denne særlige Grund, ikke at tage Hensyn til nogen anonym Indsigelse.}

Hvad S. 85 Lin. 10—13 være.

Til 34:

36
U. D.

En lidt udførligere Efterskrift.

Dersom saa dette Ord om Biskop M. faaer Lov at gaae uden Modstand, saa vil jeg maaskee kunde paa en saa forsonlig og fredelig Maade som muligt, levere en Opfattelse af Biskop M^s Christendoms Forkyndelse, Noget jeg vel baade skylder Christend. og Forholdene og min egen Stræben, der [rettet fra: thi denne] forholder sig saaledes i christelig Hensigt til Biskop M^s Chrstds. Forkyndelse, at den ikke ret kan forstaaes uden denne. I 12 Aar har jeg tiet betræffende hvad jeg egl. meente om Biskop M^s Christendoms Forkyndelse, ja, jeg har ikke blot tiet, men jeg har, i christelig Hensigt, udtrykt noget Andet, uden at man dog derfor kan sige, at det var usandt.

Derefter som umiddelbar Fortsættelse: [17. 18]

37
1854 Marts

Min christelige Paastand.

I Martz 1854.

S. Kierkegaard.

Biskop Mynster osv. som 38 Lin. 3—9 Naade Lin. 9—11 Danmark.

Hvad der bestemte mig Lin. 12 f. udføre.

Men nu er han altsaa død; og dette har for mig Betydning, jeg er nu udviklet dertil, og nu *Lin. 15—18 f.* Fleertallet i sit *Lin. 19—22* Christendom et Indbegreb *Lin. 23—28* Virksomhed.

Om da Andre ved *S. 79 Lin. 11 f.* om at benytte *Lin. 13* forstaaer ved *Lin. 13 f.* om at *Lin. 15 f.* Paastand — thi skjøndt jeg er, ak, kun en Digter, og „kun en Digter, der vil, om muligt, røre ved Hjælp af Idealerne“, dog er jeg en Standsning [*rettet fra: Standsningen*]. Vil *Lin. 18—21* en Standsning [*rettet fra: Standsningen*]; *Lin. 21 f.* en Standsning [*rettet fra: Standsningen*]. Jeg er ingen Magt men en Svaghed, *Lin. 23 f.* Menneske; *Lin. 24—29* Standsningen.

Standser! Som *Lin. 23—S. 80 Lin. 4* blive det, thi *Lin. 5* heftigste sandselige *Lin. 6 f.* Christen, endnu mere den Indbildning, at man er det, og allersikkrest, sikkrere end om den slet ikke var til, er man sikkert mod Christendommen, naar man *Lin. 10* har Christendommen, *Lin. 10 f.* Christendom *Lin. 11 f.* nye Testamente kalder Christendom, at *Lin. 13—15* Christendom *Lin. 15 f.* farligste [*rettet fra: allerfarligste*] *Lin. 16 f.* Christendom) der udføres, bortskaffes hvad af Christendom *Lin. 18—19 f.* lidt ||—|| (alt *Lin. 20—22* Flere) ||—|| forvandles — uden at man dog er opmærksom derpaa — til et stort fælleds Foretagende i Retning af at gjøre Nar af Gud. Eller var det ikke at gjøre Nar af Gud, naar man, privat vidende, officielt lader *Lin. 28 f.* nye Testamente *Lin. 30—32* stik Modsatte, den trivielle Modsætning; naar *Lin. 33 f.* Samme, heller ikke det Modsatte, men hverken det Ene eller det Andet, hvilket just er det Christendommen og Guds Ord meest Modsatte; naar *S. 81 Lin. 3 f.* egentlig *Lin. 4—7 f.* Afgjørelser eller endnu *Lin. 8—10* hinanden — var det ikke at gjøre Nar af Gud, naar <man> saa, ladende som Ingenting, samledes i Guds Huus for Gud til den Art officielle Gudsdyrkelse, formodentlig i den Formening, at naar vi blot kalde det Christendom, saa kan vi nok bilde Gud ind, at det er Christendom!

1854

38

1854 Martz

Min christelige Paastand.

I Martz 1854.

S. Kierkegaard.

Biskop Mynster er nu altsaa død; ifølge Kirkens Lære følger saa — Gud veed, om der blandt os findes Nogen, som har Alvor
 5 nok til at fatte og til at kunne bære denne Alvor; ak, „jeg er kun en Digter“! — ifølge Kirkens Lære følger saa Regnskabet og Dommen, hvor Dommeren er den Fornedrede, Bespottede, Bespyttede, Korsfæstede, hvis Lære var „følg mig efter, jeg er Veien“ — Dommen, „hvor Naade gaaer for Ret“, hvor Domme-
 10 ren er Forsoneren, hvis Lære Biskop M. gennem mere end en Menneske-Alder har forkyndt i Danmark.

Hvad der har bestemt mig til at indtage det Forhold til Biskop M., som jeg indtog, skal jeg her ikke udføre.

Men nu er han altsaa død; og dette er for mig af Betydning,
 15 jeg er nu udviklet dertil, [*rettet fra*: kan nu] og nu kan jeg ville sige og ganske directe, hvad jeg hidtil kun har sigtet paa mere indirecte, og nedlægger herved min christelige Paastand: at — hvad forresten, medens Ingen vil ud med Sproget, vistnok Fleertallet [*rettet fra*: næsten Enhver] i sit Indre mere eller mindre
 20 tydeligt har en Viden eller en Mistanke om — at Christendommen egentligen ikke, kun meget uegentligen er til, at vi her i Landet under Navn af Christendom have istedetfor Christendom [*i Blyants-Parenthes*: |for den store Deel | et Indbegreb af — velmeent — Vrøvl og Talemaader, eller et Indbegreb af — vel-
 25 meente — Sandsebedrag og Skuffelser og Øienforblindelser og Tvetydigheder og Fortoninger og Halvhed og Charakterløshed o:s:v:o:s:v:, hvilket unegteligt, for hans Deel, ogsaa skyldes den nu afdøde Biskops mangeaarige, verdenskloge Virksomhed. [*Med*

Mynster] sml. 32.40. Digter] sml. 31.57. Forsoneren] sml. XI²A 295 og Sammenvisninger. Christendommen ... ikke ... til] sml. 32.49.

Blyantsklamme: en Virksomhed, som nu maaskee Prof. Martensen — hvor beskedent han end bekjender, hvad sandt er, sig at staae langt tilbage for Mesteren — er saare villig til af al Magt at fortsætte, hvad jeg allerede seer af hans Mindetale over Biskop M. „før Jordefærden“. Som han da ved Biskop M^s Død forstaaer 5
sit Liv paa sin Maade, og vel forstaaer, at det netop gjælder om, „Jordefærden“ <med> iberegnet at benytte Farten af Biskop M^s Virken, saaledes forstaaer jeg nu ved Biskop M^s Død mit Liv paa min Maade, at det nu netop gjælder om at standse, og nedlægger derfor herved min christelige Paastand.] 10

Om da Andre |nu| ved Biskop M^s Død forstaae deres Liv saaledes, at det nu gjælder om, „Jordefærden“ med iberegnet| at benytte Farten af hans Virken: jeg forstaaer |nu| ved Biskop M^s Død mit Liv paa min Maade, at det nu netop gjælder om: at **standse**, og nedlægger derfor herved <, standsende,> min 15
christelige Paastand. ≍ — thi, skjøndt jeg er ak, kun en Digter, og „kun en Digter, der vil om muligt røre ved Hjælp af Idealerne“, dog er jeg en Standsning. Vil man, velvillig som jeg er, komme mig velvilligt imøde, maa Alt blive mildt, rørende. Vil man gjøre mig Modstand, det kan blive tungt for mig, men jeg er dog en 20
Standsning; vil man gjøre mig heftig, den heftigste Modstand, det kan blive frygteligt for mig, men jeg er dog en Standsning. Jeg er ingen Magt <men en Svaghed>, staaer ikke i Spidsen for noget Partie, et eenligt Msk.; dog har jeg en Magt, en Dobbelt-Magt: Veemod til at røre, hvis man saa vil, Satire, hvis man saa vil. 25
Dette ene og samme Dobbelte er min Magt, og er just Standsningens Magt. Men denne Standsningens Magt har jeg saaledes i Svaghed, at jeg, enten jeg vil eller ei, tvinges, og derfor er jeg Standsningen.≍

|Standser| ≍ *indklammet med Blyant*: — ak „jeg er kun en 30
Digter“, det er altsaa ikke sagt som naar den Myndige siger: standser, nei: standser, for idetmindste at see Eder for!≍ ||, for idetmindste at see Eder for|| <Standser>! Som der nu arbeides,

1854

- arbejdes der ikke i Retning af at gjøre Mskene til Christne, men — uforsættligt — i Retning af at bestyrke dem i den Indbildning, at de ere det, og saaledes i Retning af at forhindre dem i at blive det ||, men sikkert sig — uforsættligt — paa den
- 5 snildeste Maade|| ξ ; thi mere end Kjød og Blod og de heftigste <sandselige> Lidenskaber og det meest fordærvede Sind er til Hinder for at blive Chrsten, <endnu mere> den Indbildning, at man er det, og allersikkert <, sikkert end om den slet ikke var til,> er man ξ <sikkert> mod Chrstd. naar [rettet fra: derved at] man
- 10 frembringer og opretholder et Skin af, at man jo har Chrstd., medens dog det man kalder Chrstd. er baade i den ene og i den anden Forstand deri forskjelligt fra hvad det N. T. kalder Chrstd., at det er lige det Modsatte. Ved den Art Christendoms „Forkyndelse“ (dette Ord taget baade i den ene i og i den anden Forstand)
- 15 som er den officielle, indføres der ikke Chrstd. i Landet, tvertimod der udføres (og — uforsættligt — paa den farligste Maade nemlig under Navn af at indføre Chrstd.) ξ der udføres, bortskaffes ξ hvad af Chrstd. der fra tidligere Tider kan være i Landet. Enden maa blive, at den offentlige Gudstjeneste lidt efter lidt
- 20 ||—|| |alt i Forhold til som den Chrstd., der var fra tidligere Tider, svinder op, og | (alt i Forhold til som en privat Viden om, at det ikke hænger rigtigt sammen sniger sig ind i stedse Flere og Flere) ||—|| forvandles ||til en Art offentlig Gudsbespottelse|| <— uden at man dog er opmærksom derpaa —>, <til> et stort fælleds
- 25 Foretagende i Retning af ||— uden at man dog er opmærksom derpaa — i Retning af|| at gjøre Nar af Gud. ξ *Med Blyants-Sammenvisning*: Eller var det ikke at gjøre Nar af Gud, naar man <privat vidende, officielt> lader som Ingenting, medens Alt er forandret; naar Læreren (Præsten) edeligt forpligtes paa det N. T.
- 30 er ordineret, medens han dog ikke blot ikke har Portrait-Lighed med en Jesu Chrsti Discipel, men ikke engang Karikatur-Lighed, nei er lige det stik Modsatte <*med Blyants-Sammenvisning*: den trivielle Modsætning>; naar Læren, der forkyndes som Guds-Ord er deri forskjellig fra Guds Ord at den ikke er det Samme heller

edeligt] sml. 31.57.

ikke ||lige ganske|| det Modsatte men hverken det Ene ell. det Andet hvilket just er det Chrstd. og Guds Ord meest Modsatte <med Rødkridts-Sammenviſning:; naar Situationen, i hvilken der der tales (og Situationen er det jo egl. der bestemmer, hvorledes det siges er at forstaae) naar Situationen ikke ligner den i det nye 5 Testamente mere end en Spidsborgers Dagligstue <og Barnets Legestue> ligner den rædsomste Virkeligheds frygteligste Afgjørelser, eller, ||om muligt|| endnu mindre, forsaavidt man, aandeløst, dog giver det Udseende af, at de tvende Situationer ligne hinanden> — var det ikke at gjøre Nar af Gud, naar man <saa> 10 ladende som Ingenting, samledes i Guds Huus, for Gud, til den Art <officiell> Guds-Dyrkelse <formodentlig i den Formening, at naar vi blot kalde det Chrstd., saa kan vi nok bilde Gud ind, at det er Chrstd.!>

Kladde til [38] *Begyndelsen* [38¹—S. 79¹⁰].

39

1854 Marts

² S. Kierkegaard.] S. K.

1

³ ifølge . . . ⁶ saa] *med Blyants- og Blæk-Overstregning rettet* 2 *fra*: fra Hæder og Værdighed, fra Rang og Titler, og de rige Indkomster, og Gjestebudene, og yppig Nydelse af de fineste Raffinements, og Qvinders tilbedende Beundring o: s: v: o: s: v: er han nu — maaskee iklædt Fløiel og Silke og Guldmoer! — indgaaet til

⁸ var . . . ¹¹ Danmark.] *med Blyants- og Blæk-Overstregning* 3 *rettet fra*: (følg mig efter) Biskop M. med saa vidunderligt Held har forkyndt <i Danmark> gennem mere end een Msk-Alder <— han er nu indgaaet til Dommen, „hvor Naade gaaer for Ret“, „et Msk. frelses ene af Naade“ >.

¹⁴ af] af ||temmelig|| [*i Blyants-Parenthes*: ||afgjørende||]

4

¹⁵ jeg er . . . ²¹ at] *rettet fra*: ||jeg staaer nu|| Nu kan jeg begynde [*rettet fra*: der begyndes].

5

Og ved Begyndelsen sætter man sin Paastand <ind>, ell. man
gør Begyndelsen med at sætte sin Paastand <ind>, hvad jeg her-
ved gør: at

- 6 ¹⁵ jeg er . . . ville] jeg kan nu og [nu kan *rettet fra*: kan nu]
ville *rettet fra*: nu kan jeg og maa og vil *rettet fra*: nu kan jeg
ville
- 7 ¹⁶ sigtet paa] *rettet fra*: sagt
- 8 ¹⁷ christelige] i *udvisket Blyants-Parenthes*
- 9 ^{23f.} — velmeent . . . ^{24f.} velmeente —] *Tilføjelse i Marginen*
- 10 ^{25f.} og Tvetydigheder og Fortoning] *Tilføjelse i Marginen*
- 11 ²⁷ for hans Deel, ogsaa] *rettet fra*: Alt for en saa stor Deel
- 12 ²⁸ verdenskloge] *rettet fra*: ufortrødne, talentfulde
- 13 ²⁸ Virksomhed . . . S. 79¹ maaskee] Virksomhed, en Virksomhed,
som nu maaskee || „Mestersvenden“ || *xi Blyantsklammer og over-
streget med Blyants-Streger overkors*: Biskop M^s „høire Haand“
var vel for meget sagt, altsaa Biskop M^s venstre Haand, *xi*
- 14 S. 79² bekjendte] bekjender
- 15 S. 79⁴ hvad . . . ⁵ Jordefærden“.] *Tilføjelse i Marginen*
- 16 S. 79⁵ „før Jordefærden“.] *rettet fra*: til hvilken jeg imorgen
skal tage Hensyn.
- 17 S. 79⁶ og . . . ⁸ Virken] *rettet fra*: og mener nu omtrent at staae
ved Begyndelsen
- 18 S. 79⁹, at], ||og mener nu at staae ved Begyndelsen — og *xi*(thi
jeg mener, at det gjælder netop om at standse)*xi* nedlægger her-
ved min christelige Paastand|| |mener|, at
- 19 S. 79¹⁰ christelige] i *udvisket Blyants-Parenthes*
-

Umiddelbar Fortsættelse til 39:

≤#

Et Følgeblad. ≥

<[Med Blyant: NB] Følgebladet bruges ikke.>

#

40
U. D.

[Overstreget med Blyants-Streger overkors: Mit Ønske er baade for min egen Skyld — thi jeg er ikke den Stærke, ak, kun en Digter! — ogsaa for Andres Skyld, at Alt maa blive saa stille og fredeligt og mildt som muligt.] Hvad „Præsten“ angaaer, da er jeg, som kun altfor tydeligt indseer hans vanskelige Stilling i disse Tider, ham oprigtigt hengiven. Det ≤ behøver jeg ikke at forsikre, det ≥ har jeg beviist. Det var <forsaavidt> ogsaa for hans Skyld, som det var i Chrstds Interesse, at jeg i sin Tid ≤, afværgende, ≥ vendte det ≤, overmægtige, ≥ triumpherende profane ≤Sæderne opløsende> Griins hele Magt mod mig. Sandeligen i et <saa> lille Land som Danmark hvor Alle kjende hinanden, i et Folk med saa afgjort Sands for det Comiske som det danske, naar der Geistligheden ikke er mere Charakteer og i Charakteer end den er hos os — da vee den, hvis det profane Griin, talentfuldt betjent, havde rettet sig mod den. Det var — Gud veed det! — med den nu afdøde Biskops Prædiken ved min Side, at jeg ≤ — egl. var det Biskop M., der skulde have gjort det! — ≥ forlangte at blive udskjeldt af den den Gang saa mægtige „Corsar“, som |<forresten>| beundrende havde lovpriist og berømmet mig og min Stræben. Det var med Biskop M^s Prædiken ved min Side! ||som bekjendt endte det med,|| ≤ med Rødkridts-Sammenviisning: <For en historisk Fuldstændigheds Skyld tillade man mig| endnu blot et Lidet.> Udfaldet blev, som „man“ kunde vente det, og som jeg var forberedt paa; derimod skete der senere Noget, som dog maaskee ikke engang „man“ havde ventet, og som jeg i ethvert Tilfælde ikke, ved min idelige Læsen i „Mynsters Prædikener“, var forberedt paa, det endte, som bekjendt, med, ≥ at den nu afdøde Biskop, |denne <||om ikke|| (Guds-Mand? ||saa dog)||>

⁴⁰ Charakteer] sml. 31.45. Biskop M.] sml. 38.41. forlangte... udskjeldt] sml. 12. Corsar] sml. 20.62.

1854

Fløiels-Mand | ≥ Forfatteren af „Mynsters Prædikener“ ≥, || erklærede sig || blev <—> ganske uden videre! — || Ven || paa Prent Ven og Velynder [*rettet fra*: Beskytter] af G., ja fik — omend med sædvanlig Forsigtighed! — mig <sat> paa Linie sammen med G., Noget jeg naturligviis ikke kunde falde paa at lægge G. til Last, selv om han i sin Tid ikke, hvad jeg ikke har glemt, saa langt fra paa nogen usømmelig Maade at benytte sig deraf mod mig, havde søgt at gjøre det Modsatte. [*indklammet med Blyant*: , hvad jeg ikke har glemt G., der — og det er mig nok, om Andre veed det er mig ligegyldigt — der visseligen veed, at jeg har aldrig villet ham personligt ilde.]

Til 39:

En Efterskrift.

41
U. D.<[*Med Blyant*: NB] Efterskriften bruges ikke.>

Til anonyme Indsigelser agter jeg ikke at tage Hensyn, ogsaa <af> særlige Grunde, og for at nævne een ogsaa af denne særlige

5 Grund. Billighed synes nemlig at fordre, at jeg dog idetmindste burde sikkres mod, at nogen Præst skrev anonymt mod mig. Lad os see, hvorfor? En Præst skriver en Artikel mod mig, den er ypperlig skrevet, varm veltalende o: s: v:; men den er anonym. Herved skeer en Uret mod mig; thi det Moment skal og bør

10 komme med i Betragtning, at det han kæmper for er hans Levebrød, at han i egoistisk Forstand er interesseret i Det han kæmper for. Jeg siger ikke derfor, at det er Levebrødet, der begeistrer ham, eller at han kun prædiker for sin Smør-Æske, langt fra ikke, jeg er, som sagt, „Præsten“ oprigtigt hengiven; men jeg siger, at

15 det Moment maa komme med i Betragtning, at det derfor maa være til for os Andre, ikke skjules eller borttages ved Anonymitet. Hvis jeg — man misforstaae ikke dette Billede, som var jeg nu bleven en moderne Lysven — hvis jeg skulde gaae i Kamp for Gasbelysningen, synes jeg, at Billighed fordrede, at jeg blev

20 sikkret mod, at Nogen, som pecuniairt er interesseret i Tranlam-

⁴¹Levebrød] sml. 30. 86.

perne, fik Lov at skrive anonymt. Jeg siger ikke, at det er det Pecuniaire, der bestemmer den Skrivende, nei, men jeg siger, at en saadan Artikels mulige Vigeur, Varme, Veltalenhed, overbevisende Magt, dog forandres Noget, naar Artiklen ved at være anonym, foranlediger til at antage, at det Bestemmende er ene 5 og alene den rene Begeistring for Tranlamperne.

Og da jeg ikke kan sikkre mig det, vælger jeg, ogsaa af denne særlige Grund ikke at tage Hensyn til nogen anonym Indsigelse.

Hvad jeg her har skrevet kunde synes at røbe et fjendtligt 10 Sindelag mod „Præsten“, lad mig derfor gjentage: der er neppe Nogen, der, christeligt, mener det bedre med Præsten end jeg. Men lidt paa min Post maa jeg dog ogsaa være, jeg har jo desuden ogsaa gjort sørgelige Erfaringer med Biskop Mynster.

Er Tabet af Biskop Mynster uerstatteligt?

42
U. D.

< *I Marginen*: Denne Passus findes i Slutningen af den Opsats: Til Samtiden, et Forslag og dog ikke et Forslag.>

Ja, det hører jeg. Men, sandeligen, christeligt er dette dog nok den størst mulige Feiltagelse; christeligt maatte man vel snarere sige: vee os, om der ikke er Unaade over os for Biskop Mynsters hele Kirkestyrelse. Thi hans Kirkestyrelse — og var det end ti Gange nok saa velmeent — var, christeligt, en Afskyelighed, Christendommen det Modbydelige, da den var at skjule, tilsløre, sætte Forgylnding paa, plettere, forblinde Øinene, Alt maaskee velmeent — men Christendommen er Sandhed [*rettet fra*: Sandheden], og Sandheden, som gjør aabenbar. Han efterlader derfor ogsaa som Resultat et uhyre Sandsebedrag; thi mange Aar levede han jo, Indflydelse havde han, og virksom var han, det lader sig ikke negte. Men naar en Mand skal ud ad Vesterport, saa hjælper

1854

det jo aldeles ikke, at han, en udmærket Fodgænger, med priisværdig Ufortrødenhed i forceret Skridt gaaer ud ad ξ Nørre- eller endog ud ad ζ Østerport — og saaledes: Christendommen vil betjenes christeligt; om En er i Besiddelse af alle mulige Gaver og Evner, beundringsværdig, i Retning af Øienforblindelse, og er villig til at ville tjene Christendommen dermed: alt Sligt er Christendommen ikke blot det Ligegyldige, men er den i inderste Hjerter imod — saa det vel var muligt, at der var Unaade over os for en Kirkestyrelse, der, christeligt, var Majestæts-Forbrydelse, da Christendommen er uendeligt, om Du saa vil, for fornem til at kunne eller ville betjenes diplomatisk.

43
U. D.

„At kige Stjerner.“

|<Ældre end Slutningen af 1854.>|

Det er ikke om Astronomien jeg agter at tale; lad den være god for sig. Det er om Christendommen, om det at være Christen; og Det jeg sigter til, er den Straf i Julelegen at kige Stjerner.

<1.>

Altsaa. „Hvis Pant er dette?“ „Hr. H^s“ „Hvad Straf skal han lide?“ „Han skal gaae ind i et mørkt Værelse og kige Stjerner“.

Saa gaaer han derind. Lad ham nu glemme Alt, men tænke med al Lidenskab paa Eet, ξ <at> han dog ikke er ganske ene i det mørke Værelse, ζ at Gud er tilstede, som siger til ham „Er Du en Christen? Svar mig; dog ikke hvad Du svarer skal gjøre Udslaget, men hvorledes Du svarer, om Du svarer ganske oprigtigt. Thi hvis Du ikke svarer ganske oprigtigt, da lader jeg — og Du veed jeg den Almægtige formaaer det — jeg lader Dig styrte død om her paa Gulvet, og Du skal aldrig mere komme til at lege Juleleeg, eller til at kige Stjerner.“ Han svarer „Du Forfærdelige, saa afgjørende har jeg aldrig tænkt mig dette Spørgsmaal. Jeg gaaer i Kirke hver Gang Hofprædikant Petersen prædiker, det er, hver

⁴⁸At kige Stjerner] sml. 310.

6te Søndag, det er mere end adskillige af mine Omgangsvener; jeg læser ogsaa stundom eet eller andet religieust Skrift; jeg troede virkelig, at jeg havde Troen og var Christen, saa meget mere som jeg har maattet finde mig i, at disse mine Omgangsvener stikle paa og spotte over min Gaaen-i-Kirke. Men naar det skal 5 tages saa alvorligt, saa tilstaaer jeg i al Oprigtighed: jeg er egentligen ikke Christen.“ Derpaa lukker vi Døren op, og han gaaer ind til Selskabet.

2.

„Den Næste! Hvis Pant er dette?“ „Frøken T^s“ „Hvad Straf 10 skal hun lide?“ „Hun skal gaae ind i et mørkt Værelse og kige Stjerner.“

Lad hende nu glemme Alt, men med al Lidenskab tænke paa Eet, at Gud er tilstede, som siger til hende: „Jeg veed det, Du gjemmer skjult i Din Sjæl et lønligt Ønske; Du har aldrig talt til 15 noget Menneske derom, Du tør det ikke; dog er dette Ønske egentligen Dit Livs Indhold, Du lever af og for dette Ønske: nu vel, dette Ønske skal vorde Dig opfyldt og ganske efter Ønske, hvis Du aldeles oprigtigt svarer paa det Spørgsmaal: er Du en Christen? Forfærdes ikke, det er ikke hvad Du svarer der gjør 20 Udslaget, nei, det er blot om Du er ganske oprigtig.“ Hun svarer. „Du, Kjerlighedens Gud, o, tag ikke for haardt paa mig; jeg er kun en stakkels Pige; jeg er voxet op i mine Forældres Huus, er blevet som de andre Piger; men saaledes har jeg ikke tænkt over dette Spørgsmaal — jeg bliver saa angst, mig synes, at vel neppe 25 mange Mænd kunne have Alvor nok til at tage Sagen saa alvorlig. Det er en saa uhyre Vægt, Du lægger paa Svaret, at mit Ønskes Opfyldelse skal afhænge deraf. Dog alene dette, at jeg mener, at Det er den uhyre Vægt, er vel Beviis for, at jeg egentligen ikke er Christen; thi ellers var vel Spørgsmaalet derom mig 30 i og for sig selv <endnu> vigtigere end mit Ønske.“ Og hvis der ikke var mørkt derinde, jeg troer, man vilde have seet, at Guds Øie med særdeles Velbehag hvilede paa denne Pige; thi i hendes Uerfarenhed var der mere Viisdom end i mange studerede Mænds megen Viden.

35

1854

3

„Den Næste! Hvis Pant er dette?“ „Pastor Fs“ „Hvad Straf skal han lide?“ „Han skal gaae ind i et mørkt Værelse og kige Stjerner.“

- 5 Lad ham nu glemme Alt, især alt dette Travle om, at det er Staten og Diplomaten og Politiken af Vigtighed, at der er Christendom i et Land, at den behøves for at støtte Thronen o: s: v:; lad ham derimod med al Lidenskab kun tænke paa Eet, at Gud er tilstede, som siger til ham: „Er Du en Christen? Du har som
- 10 Lærer ved hellig Eed forpligtet Dig; Du har ved en hellig Handling modtaget den Hellig-Aands Bistand: Du har saaledes et stort Ansvar, hvis Du ikke er Christen. Dog skal dette ikke gjøre Udslaget, nei, men Din Oprigtighed. Svar oprigtigt! hvis ikke, saa lader jeg det store Ansvar, der i et Hestehaar hænger over Dit
- 15 Hoved, styrte med mere end Centner-Vægt knusende over Dig.“ Han svarer: „Tak, o, Gud, tak, at Du stiller Sagen saaledes for mig; thi saa tør jeg jo oprigtigt tilstaae, at jeg egentligen ikke er Christen. Det er gaaet mig, som det vel er gaaet Flere end mig. I en ung Alder bliver man Præst. Saa gifter man sig — en Familie er knyttet til En. Saa vaagner Tvivlen. Men nu er det
- 20 for silde, nu maa man, som vi Mennesker sige, holde Ørene stive; man tvinges længere og længere ind i Usandhed, bliver saaledes mindre og mindre Christen, medens man dog nu end mere haardnakket trodser paa, at man da naturligviis er Christen, siden man
- 25 er Lærer i Christendom. Tak derfor, o, Gud, at Du stiller Sagen saaledes for mig.“ Derpaa lukker vi Døren op, og han gaaer ind til Selskabet.

*

*

- Dette Selskab bestod af 25 Personer. Hver især gik ind i det mørke Værelse, der blev Vidne til Tilstaaelsen „jeg er egentligen
- 30 ikke Christen.“ — Nu ere de alle 25 forsamlede i Selskabs Salen. Er dette et Selskab af Christne? Ja, naturligviis, vi ere jo Alle Christne, vi ere et christent Folk o: s: v:.

Kladde til [43]:

44

U. D.

¹⁹ Stjerner] Stjerner, thi fra Helvede seer man ingen Stjerner 1

S. 87³³ i hendes . . . ³⁴ studerede] *rettet fra*: man finder stundom i en Piges Uerfarenhed mere Viisdom end i de forfarne 2

S. 87³⁵ Viden.] Viden. Saa lukker vi Døren op, og hun gaaer ind til Selskabet. 3

S. 88²⁶ Derpaa . . . ²⁷ Selskabet.] *i Marginen, i Texten*: | . . . 4
 Dog, efterat jeg nu har gjort dette Indblik i mig selv og Dig denne Tilstaaelse: saa bliver det vel nødvendigt, at jeg nedlægger mit Embede?“ „Nei, min Ven, nei, bliv Du kun i Dit Embede, men glem ikke, at indøve det med Menigheden, at dette dog egl. ikke er Chrstd. Gjør Du det, og varetager Du forresten Din Gjerning, saa skal jeg lægge Velsignelse til, og Du skal engang i Din Død have den Glæde af Dit Liv, at Du virkelig har været til Gavn. Kun Eet maa Du ikke, for ingen Priis, eller jeg lader det store Ansvar, som i et Hestehaar hænger over Dit Hoved, styrte med mere end Centner-Vægt knusende over Dig, Du maa ikke spille klog, ikke være Diplomat og gjøre Kunster, sigende: det maae vi skjule for Menigheden. Kun det maa Du ikke.“ Saa lukker vi Døren op, han gaaer ind igjen til Selskabet. |

S. 88³² Folk o: s: v:.] Folk o: s: v:

5

| At bakke snagvendt
 eller|

45

U. D.

„Jeg er, naar det fordres af mig, villig til
 at offe Alt for Christendommen.“

| <Ældre end Slutningen af 1854.> | 5

Naar der skal være Mening og Sandhed i det „at forsikkre“
 er Loven denne: en Mand kan forsikkre Villighed i Forhold til

⁴⁵ Sml. 310. offre Alt] sml. 31.99.

1854

- Det, som er lavere end hvad hans Liv udtrykker, men ikke omvendt. F. E. en Officeer af Armeen, af Artilleriet, kan sige: jeg skal, naar det fordres af mig, være villig til at gjøre Tjeneste som Borger-Officeer. Meget godt; thi det Sidste er lettere end det
- 5 Første. Eller; En, der kun drikker Vand, kan sige: nu vel, naar det fordres af mig, skal jeg være villig til at drikke Viin. Anderledes naar En, der er vant til hver Dag at drikke sin Flaske eller halve Flaske Viin vil sige: jeg er villig, naar det fordres, at drikke Vand. Ja, tak min gode Mand — saa gjør det, thi ellers turde
- 10 „Forsikringen“ her blive Galimathias og noget endnu Værre.

Nemlig, man tager det Jordiske, man nyder det, og saa raffinerer man Nydelsen ved Hjælp af Forsikringen, at man er villig, altsaa man frembringer det Skin, at man er en saadan from Mand, en saadan Charakter.

- 15 Lad os tænke det videre i Fordærvethed. „At offre Alt for Christendommen“ og „hvis det fordres“. Dersom man ikke antager, at Christendommen udenvidere fordrer dette af Enhver, saa der slet ikke er Noget at vente paa, da det er fordret: saa seer dog vel Enhver let, at <det> der maatte kunne bidrage til,
- 20 at der blev Spørgsmaal om, at det fordredes at offre Alt, var, hvis der blev Bevægelse; thi i bevægede Tider kræves der Offere, i bevægede Tider bliver det aabenbart, om Den, som forsikkrede at han er villig, nu ogsaa er det.

- Dersom der nu var en Mand, der førte denne Tale (forsikkrede,
- 25 at han er villig) men ikke var af den Mening, at det udenvidere til enhver Tid er fordret af den Christne — dersom vi da saae ham anvende sin Kraft, sin Gave paa at skaffe Bevægelse, for at den Situation kunde blive til, hvor det maatte blive aabenbart, om han virkelig var villig eller ikke: da var der Mening i hans
- 30 Forsikkren. Dersom vi derimod see En, der forsikkrer „at han, hvis fordres, er villig“, anvende al mulig Klogskab, alle mulige Midler for at forhindre Bevægelse, altsaa for at forhindre Tilblivelsen af den Situation, hvor det maatte blive aabenbart, om han virkelig er villig: ja, saa bliver denne Forsikkren kun et Raffine-

ment. En saadan Forsikkrende er en Falskner mod Verdsligheden, i hvis Nydelse han deeltager trods nogen Verdslig; men de andre Verdslige nøies ogsaa med at være Verdslige, de nyde ikke Anseelse som Gudelige, Hellige. Og han er en Falskner mod hine alvorlige Skikkelser, der virkeligen offrede Alt; 5 thi naar paa den Maade en Forsikkring <er> nok, saa bliver deres Alvor jo næsten en latterlig Overdrivelse. En saadan Falskner naaer det, trods Ordsproget, at faae baade i Sæk og i Pose: han faaer, hvad de Verdslige ikke faae, Hellighedens Glands, og han faaer tillige, hvad hine Gudelige ikke fik, alt det Jordiske. 10

O, min Gud, det menneskelige Hjerter er saare svigefuldt; derfor lader os være yderst forsigtige med at forsikkre betræffende hvad vi ere villige til hvis det fordres! Vor Tale være: ja — ja, nei — nei! Hvad mit Liv udtrykker, det har jeg Lov til at sige, men behøver det egentligen ikke, da mit Liv udtrykker det. „Hvad 15 der er derover“, at forsikkre, „er af det Onde“.

Kladde til [45]:

46

S. 91¹⁰ fik] fik ||og aldrig faae||

U. D.

1

„Jeg er det endnu ikke, men jeg stræber“.

47

U. D.

|<Ældre end Slutningen af 1854.>|

„Det er jo dog virkelig ogsaa en ganske vilkaarlig og uretfærdig, og det er tillige en meningsløs Adfærd, pludselig Kl. 4 Eftermiddag at antaste et Menneske, foreholde ham den christelige 5 Fordring, og naar det befindes, at hans Liv ikke udtrykker den, da slutte: ergo, er Du ikke en Christen. Herre Gud, jeg er det vel ikke, men jeg stræber, og det er jo dog — hvis vi ikke reent skulle blive gale — det Høieste der kan blive Spørgsmaal om, en Stræben.“ 10

Naa, naa, godt Ord igjen. Men naar Du selv siger „jeg er det

⁴⁷Sml. 310.

1854

ikke, jeg stræber“, saa siger Du jo „jeg er det ikke“, og er det saa ikke underligt, at Du vil, at det at Du siger, Du stræber, skal give Dig Ret til at sige, at Du er det, Ret til at kalde Dig Christen? Hvis En, der stræbte efter at blive Millionair, men endnu
 5 kun havde drevet det til at eie 3 Mark, hvis han i Betragtning af, at han, som han sagde, stræbte, vilde kalde sig Millionair, mon da vi Mennesker vilde være taabelige nok til at gaae ind paa den Sprogbrug, og mon han ikke egentligen gjorde rigtigst i, just for at holde sig vaagen til at stræbe, at sige til sig selv „jeg er ikke
 10 Millionair“, at han da ikke ved at sige det og sige det til sig selv skulde bidrage til at han ikke blev det.

Altsaa, vi ville ikke kalde En Millionair, eller finde Mening i, at han kaldte sig saa, En, der kun havde drevet det til at eie 3 Mark men sagde sig selv at stræbe efter Millionen — og mon vi
 15 vilde blive tilbøiligere til at kalde ham Millionair, naar vi, just i det Øieblik da han atter paastod, han var Millionair, fordi han stræbte, med Forundring saae, at han gav den ene af de 3 Mark bort, saa han nu kun havde 2 Mark, men dog, saa sagde han, stræbte?

20 Det er Dette, jeg egentligen vil dvæle ved, dette, at dersom der skal være Mening i, dersom det skal være tilladeligt at antage Navn af Noget, blot fordi man stræber der efter, saa maa man <da> idetmindste ligne En, der stræber.

Sæt Opgaven var: at løbe Væddeløb. Dersom der da kom en
 25 Mand gaaende ganske jævnt, med Stok i Haanden og Pibe i Munden og ovenikjøbet Noget under Armen: nu, han løber dog nok ikke Væddeløb? Nei, men „han stræber, det kommer nok lidt efter lidt.“ Derpaa fortsætter han ganske roligt sin Gang, ja der skeer tillige noget Andet, der kommer en lille Dreng løbende
 30 efter ham, bringer ham en Overfrakke, og vi see med Forundring, at han, der allerede havde een Overfrakke paa (hvilket slet ikke forholder sig til at løbe Væddeløb), nu tager nok een paa, og det næsten i samme Secund han siger: jeg løber vel ikke, men det kommer nok, jeg stræber. Altsaa under Forsikkring om at stræbe

er hvad han gjør at bringe sig selv mere og mere i en Tilstand, der mindre og mindre forholder sig til: at løbe Væddeløb.

Christendommens Fordring er at afdøe. Rørt siger Præsten, just for at skaffe Sandhed i sin Tale „jeg tilstaaer det, jeg er det endnu ikke, men jeg stræber.“ Denne Præst sidder i kongeligt 5 Embede; og just i de samme Dage har han indgivet Ansøgning om Befordring; fremdeles, just den samme Søndags Aften er der Selskab hos en velfornemme, mægtig Mand, hvorom Præsten siger til sig selv „stricte taget behøvede jeg vel ikke at gaae derhen; men hvis jeg ikke kommer, veed jeg meget godt, hvad det 10 betyder, jeg faaer ingen Decoration denne Gang, og den vilde være mig til stor Gavn just i dette Øieblik, da jeg søger“ — „jeg er ikke afdød, men jeg stræber, det kommer nok.“

Nei, saa foretrækker jeg at sige det ligefrem til Gud: dette med at afdøe, det stræber jeg ikke efter. :kommer vel aldrig til 15 at stræbe derefter; jeg kan ikke faae ud af mit Hoved, at jeg „af Naade“ dog nok slipper ind i Evigheden uden dette. Men i ethvert Tilfælde, jeg gjør ligefrem Anskrig, at Du, o, Gud, kan faae fat paa mig, faae Ram paa mig — og det beder jeg Dig, at Du vil tage! — hvis det er saaledes det Fordrede, at Saligheden afhænger 20 deraf. / *Marginen*: Men jeg forsøger ikke at holde Dig for Nar, at narre Dig, Mennesker og mig selv, nei, jeg gjør sand Tilstaaelse — saa meget Sandt er der dog i mig.

Kladde til [47]:

48

U. D.

¹ Jeg . . . ikke] *rettet fra*: Jeg har endnu ikke naaet det

1

S. 92²³ ligne] *rettet fra*: være saaledes bestedt, at man ligner 2

S. 92^{27f.} nok lidt efter lidt] nok, lidt efter lidt kommer det nok 3

S. 92³⁴ Altsaa . . . S. 93² Væddeløb.] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 93¹⁴ Nei,] Nei, ||o Gud||, 5

S. 93¹⁴ Gud] *rettet fra*: Dig 6

afdøe] sml. 57. XI³A 426 og Sammenvisninger.

1854

49

U. D.

Kirkestyrelsen.
(Mynster—Martensen).
og
Christendommen.

5 Den afdøde Biskop Mynster var, det maa Enhver indrømme, en Mester i Retning af Øienforblindelse; og var Det han brugte og hvori han excellerede hovedsagligen: Værdighed, Fornemhed, Kunst-Præstation, æsthetisk Bravour o: s: v.: Det var ved at henlede og fæste de Medlevendes Opmærksomhed paa dette, 10 christeligt, aldeles Ligegyldige, at det lykkedes ham ganske at bortlede Opmærksomheden fra det, christeligt, Vigtigere eller rettere det Afgjørende: at Christendommen slet ikke er til.

Prof. Martensen blev Efterfølgeren, en Forandring, en saa kjendelig Forandring, at Enhver, der har noget Blik, blot af det 15 Lidet der er skeet strax vil kunne skjønne Forandringen, i hvilken ny Retning vi nu skal have — Øienforblindelse. Biskop Martensen synes nemlig rigtigt at have forstaaet, at Det Biskop Mynster brugte, lader sig ikke mere bruge; og dette er ganske sandt. Deels gjælder det altid i Forhold til Øienforblindelse, at anden 20 Gang er uhyre mislig, deels var den afdøde Biskop i den Grad Mester i Sit, at selv om Biskop Martensen ξ , den afdøde Biskops [keitede Høire-Haand *rettet fra*: venstre Haand], \geq i alle disse Retninger var adskilligt mindre keitet [*rettet fra*: klodderagtig] end han er, det dog vilde være saare voveligt at have en saadan 25 Erindring til Maalestok.

Biskop Martensen har da valgt noget nyt Noget, det han har valgt er — og ganske tidssvarende — Øienforblindelse i Retning af hvad man kunde kalde: Journalist-Geskæftighed, Journalist-Vigtighed og Travlhed. Nu kommer der et Hyrdebrev, nu en 30 Skrivelse til Præsterne, nu til Provsterne, nu til Degnene, nu til Menigheds-Raadene, Alt trykkes, beregnet paa at interessere et høistæret og høistæret dannet Publikum, at overbevise dette høist-

ærede Publikum om, hvilken virksom Kirkestyrelse vi har, hvorledes der vaages over Retroenheden her i Landet, hvorledes der gjøres Alt for at tilfredsstille Tidens Fordringer — thi det gjælder om er at faae officielt Røre, at der er stadigt væk officielt Noget paa Færde, Noget at tale om, Noget, der beskjeftiger. [I *Marginen*: omtrent som naar i Frankrig Regjeringen, frygtende for en Katastrophe [*rettet fra*: Revolution], selv arrangerer en afledende Emeute].

Ved saa, bestandig industrielt opfindsom i nye Hidsninger (Incitament) uafbrudt at henlede de Medlevendes Opmærksomhed paa dette, christeligt, aldeles Ligegyldige, skal det maaskee <lykkes> Biskop Martensen ganske at bortlede Opmærksomheden fra det, christeligt, Vigtigere eller rettere det Afgjørende: at Christendommen slet ikke er til.

Og naar saa Biskop Martensen engang er død, saa vil det vel gaae ham, som det gik med den afdøde Biskop Mynster: der vil En, en mulig Efterfølger, træde frem paa Prædikestolen og i de stærkeste Udtryk fremstille Biskop Martensen som SandhedsVidne, et af de rette SandhedsVidner ξ et Leed med i den hellige Kiæde af SandhedsVidner, der fra Apostlenes Dage strækker sig gennem Tiderne. ξ — det gjorde Martensen i Forhold til Mynster. Og saa vil denne Lovtaler maaskee (ligesom Martensen blev Mynsters Efterfølger) blive Martensens Efterfølger — og ved Hjælp af Øienforblindelse i et nyt Mynster ganske bortlede de Medlevendes Opmærksomhed fra det, christeligt, Vigtigere eller rettere det Afgjørende: at Christendommen slet ikke er til.

Maaskee skal det gaae saaledes, thi hvo skulde vel formaae at standse Biskop Martensen i Farten, som egentligen begyndte fra „Jordefærden“ det vil sige med Biskop Martensens Tale „Søndagen før Biskop Mynsters Jordefærd“, hvor Enhver, der har Sands for Sligt, strax opdager Færten.

Christendommen . . . ikke er til] sml. 38.53. SandhedsVidne] sml. 31.57. Tale] sml. 31, og se Note dertil.

1854

50 *Kladde til [49]:*

U. D.

1 ⁸ og] *Herunder i Blyants-Klammer, overkradset med Blæk:*

Min forandrede Stilling.

S. Kierkegaard.

2 ⁷ og hvori han excellerede] *Tilføjelse i Marginen*3 ¹³ blev Efterfølgeren] *rettet fra:* er nu blevet hans Efterfølger4 ¹³ en Forandring . . . ¹⁴, at] *Tilføjelse i Marginen*5 ¹⁵ Forandringen,] *Tilføjelse i Marginen*6 ²⁵ Biskop . . . han] *rettet fra:* Det Biskop Martensen saa7 ^{30 f.} nu til Menigheds-Raadene] *Tilføjelse i Marginen*8 ³² at . . . S. 95 ^{3 f.} det det] *rettet fra:* i Sagen. Det det9 S. 95 ⁴ officielt] *rettet fra:* Liv og10 S. 95 ⁵ officielt] *Tilføjelse*

11 S. 95 ⁶ beskjeftiger . . . ⁸ Emeute.]} beskæftiger \approx omtrent osv. som Lin. 6 f. Katastrophe selv arrangerer en afledende Emeute \approx , om muligt Alle] <overkradset med Blyantsmasse:, baade Hr. Sladdermund og Hr. Sluddermand>

12 S. 95 ²⁷ Maaskee . . . formaae] *rettet fra:* Dog maaskee skal det ikke gaee saaledes, det bliver dog maaskee rigtigst, ganske simplement og ligefrem at gribe sinkende ind, for om muligt

13 S. 95 ³¹ Færten.] Færten.

[*Paalangs i Marginen, overstreget med Blyants-Streger overkors:* Det var for mig omineust, da i sin Tid den afdøde Biskop Mynster i den Grad faldt ud af Charakteren, at han ganske glemte — ikke Chrstd., nei i Charakter af den var han aldrig, men ganske glemte Anseelsen, Værdigheden, Fornemheden og paa Prent no-

biliterede Corsarens Goldschmidt: det var for mig ominøst; thi det var, i en ganske anden Forstand end den senere paafulgte, Biskop M^s Død. Men som Sagen nu staaer, er det igjen blevet mig ominøst dette med Mynster og Goldschmidt: med min bedste Villie kan jeg ikke værgе mig mod det Indtryk af Biskop Martensen er det ikke Goldschmidt der er blevet Biskop.]

[*I Marginen paaskraa*: Artiklen i Berlingske var ikke af Redakteuren Hiorth.] 51 U. D.

Er dette et tilfældigt Samtræf af Begivenhed,
eller er det Lidt af „de rette Sandhedsvidners“ Taktik?

Søndag S. Kierkegaard. 5

Da jeg i Løverdags-Aftes, uden endnu at have læst den Berlingske Tidende, talte med en af mine Bekjendte, faldt Talen blandt Andet paa, om Biskop Martensen skulde ville svare. I den Anledning bemærkede jeg „det vil vi faae at see iaften af den Berlingske Tidende; thi da han, som jeg seer, skal prædike imorgen, 10 saa vil Svaret, hvis der kommer Svar, vistnok komme iaften.“

Tingen er den. At Biskop Martensen leilighedsviis vil forsøge at praktisere i den afdøde Biskops Maneer, betvivler jeg ikke. Men dette kjender jeg nu kun altfor godt fra den afdøde Biskops Tid, at naar der var passeret Noget, Noget, der beskjeftigede, Noget i 15 Forhold til hvilket man havde Interesse af at bemægtige sig Opinionen, saa traf det sig gjerne saa besynderligt, at just i de samme Dage, naar Biskoppen skulde prædike om Søndagen, brugtes Pressen — og saa prædikede Biskop Mynster om Søndagen. Naar det gjælder om at redigere, at stemme Opinionen, er dette jo ganske hensigtsmæssigt, hvorimod unegteligt Søndagens „stille Ti- 20 me“ blev, mildest talt, lidt urolig for Den, der ikke kunde und-

⁵¹ Artiklen i Berlingske] Berl. Tid. 1855, Nr. 5 (6. Jan.). — Artiklen er underskrevet: W. Hjort, Cand. theol. — Sml. S. V. XIV, S. 24. Martensen] sml. 49.57. Mynster] sml. 49.53.

1854

drage sig for at fatte en Mistanke, om ikke denne varme, <rige,> fulde Veltalenhed, dette himmelske Blik, disse Taarer, denne qvalte Hulken, denne Legemets synlige Skjælven medens Ar- mene hævedes til Bøn, om ikke alt Dette, kunstnerisk saa Fuld-
 5 endte fiint, fiint forholdt sig til hvad Pressen fra en anden Side havde tilsigtet at bevirke.

Saaledes stod Sagen for mig. Jeg kommer hjem — faaer den Berlingske Tidende: nei, Intet fra Biskop Martensen.

Men — en (forresten ubekjendt, ikke Redakteuren af evange-
 10 lisk Kirketidende) Candidat Hiorth har leveret Artikel. Ah, alt-
 saa en Candidat prædiker i den Berlingske Tidende; maaskee har Biskoppen faaet nok, og lader nu Tjenesten besørge af en Can-
 didat — maaskee, eller det er maaskee kun et tilfældigt Sam-
 træf af Begivenhed, at en Candidat prædiker mod mig den Løver-
 15 dagaften i Berlingske Tidende, da Biskoppen prædiker om Søn-
 dagen.

Til Candidaten vil vel, haaber jeg, Hr. Biskoppen <vide at> tage et naadigt Hensyn, hvortil <ogsaa> jeg anbefaler ham paa det Bedste; men tage Hensyn til hvad han siger mod mig kan jeg
 20 virkelig ikke, Noget han vel heller ikke har ventet. Derimod vil jeg i denne Anledning blot gjøre en almindeligere Bemærkning. Jeg seer meget godt, at det Vanskelige i min Stilling er, at da Bi-
 skop Mynster, som jeg har sagt det, tilnærmelsesviis kan siges at bære en heel Slægt, saa vil omtrent hele Befolkningen ikke have
 25 anden Christendoms Kundskab end den fra Biskop Mynsters Prædiken, selvfølgelig vil jeg indtil videre bestandigt faae Uret; thi mine Skrifter, der dog, som det hedder i „om min Forfatter-
 Virksomhed“ have afgivet „et Correctiv“ til et Bestaaende, ere kun lidet læste. Det vil selvfølgelig lige over for en Samtid af
 30 Mynsterske Christne falde saare let for enhver Student, Candi-
 dat, Præst at godtgjøre, at jeg har den fuldkomneste Uret. Blot et Exempel vil jeg tage af Hr. Candidat Hiorths Artikel. Jeg har sagt, at Biskop Mynsters Prædiken tilslører, fortøner, fortier udelader
 noget af det meest Afgjørende, det om at afdøe o: s: v: . Hr. H.

i „om min Forfatter-Virksomhed“] S. V. XIII, S. 507.

oplyser nu at i Biskop Mynsters Betragtninger forekommer ogsaa det Bibelord: jeg døer daglig. Fortræffeligt! Er hermed nu afkræftet, hvad jeg har sagt, eller er det ikke meget godt muligt, at hele Forbindelsen, tilslørende, fortonende gjør at det kommer til at betyde noget Andet end hvad det egentligen betyder i det nye 5 Testamente, men hvorom de Samtidige i Almindelighed ikke vide stor Beskeed, just fordi de kun have deres Christendoms Kundskab per Mynster. Og dernæst er hermed (at det Bibelord forekommer i hans Betragtninger) min Paastand afkræftet om Misforholdet mellem Mynsters Søndag og Mandag? Du, som læser 10 dette, forsøg det, erindre Dig Biskop Mynster om Mandagen — og lad ham saa sige ja, jeg veed det meget godt, Du havde for ingen Priis faaet ham til \leq for Alvor \geq at sige det om Mandagen, men tænk Dig det dog, tænk Dig Biskop Mynster sige om Mandagen „jeg døer daglig“: og jeg forlanger ikke mere for at naae, 15 hvad Æsthetikeren i Enten-Eller i hiin sidste Diapsalm sætter saa overordentlig Priis paa „at have Latteren paa sin Side.“

Dog tilbage til denne Artikels egentlige Indhold. Altsaa en Candidat prædiker Løverdagaften i Berlingske Tidende — Biskoppen om Søndagen i Slotskirken. 20

Og just samme Løverdag averteres i Adresseavisen et Skrift af en Capellan mod mig — det averteres, eller vel snarere (thi der er brugt fast colossale Bogstaver) det udraabes, og ligeledes endnu samme Løverdagaften i Berlingske Tidende — — og om Søndagen prædiker Biskop Martensen. 25

Er dette et tilfældigt Samtræf af Begivenhed eller maaskee Lidt af de rette Sandhedsvidners Taktik? Er det et Træf er det jo unegteligt meget heldigt for at <naae at> faae Larmen og Spektaklet sat i størst mulige Bevægelse. Er det derimod paa nogen Maade tilsigtet, er her Hensigt — saa kan man heri see et ringe 30 Bidrag at belyse hvad der <fra Prædikestolen proclameres> under Navn af at være Sandhedsvidne, af de rette Sandhedsvidner.

i hiin . . . Diapsalm] sml. 9, S. 21, og se Note dertil. i Adresseavisen] 1885, Nr. 5 (6. Jan.). et Skrift . . . mod mig] sml. S. V. XIV, S. 22 ff.

- 52 *Kladde til [51]*
 U. D.
 1 ¹³Maneer] *rettet fra*: Stiil
 2 S. 98⁹(forresten . . . ¹⁰Kirketidende)] *Tilføjeelse i Marginen*
 3 S. 98¹⁷Til . . . ²⁰virkelig ikke,] *rettet fra*: Til hvad Candidaten
 siger kan jeg virkelig ikke tage Hensyn,
 4 S. 98²²Vanskelige] *rettet fra*: Mislige
 5 S. 99⁴tilslørende, fortonende] *Tilføjeelse i Marginen*
 6 S. 99⁶men . . . ⁸Mynster] *Tilføjeelse i Marginen*

53 [I Blyants-Parenthes: Hvo jeg er og] hvad jeg vil.
 U. D.

Da nu den gamle Biskop er død, og dette Hensyn <bortfaldet>, hvilket [*rettet fra*: der] tilligemed saare meget Andet bestemte mig til at holde det ubestemt, [i Blyants-Parenthes: hvo jeg egl. er,] hvad jeg vil: kan og skal og vil jeg nu tale saa ligefrem som det vel er muligt [*rettet fra*: ganske ligefrem].

Jeg forstaaer det som min mig ganske særligen af Styrelsen anviste Opgave, til hvilken jeg tidlig blev udseet langsomt opdraget og hvori jeg nu først indvilliger ganske, vel ogsaa fordi jeg har bestandigt forstaaet, at dette vel egl. blev omtrent det Samme som at jeg maatte blive et Offer — jeg forstaaer det som min Opgave: at foretage en fuldstændig Revision af alle de christelige Forestillinger, at faae de christelige Forestillinger [*rettet fra*: dem] pillede ud af de Sandsebedrag, hvori vi har faaet dem indviklede, og derved, af al den Magt, den Almægtige [*rettet fra*: Styrelsen] maatte have forundt mig, og ved den Villighed til at lide, som ||den kan|| <han>, baade ved Strenghed og Mildhed, <kan> have opelsket i min Sjæl, at virke [i Retning af *rettet fra*: til] Opvækelse. [i Marginen: hvilket da i D. er af den meest paatrængende Nødvendighed, da en kunstnerisk fuldendt og med stor verdslig

⁵³gamle Biskop] sml. 51.55. lide] sml. 31.57.

Klogskab fint betjent Chrstds Forkyndelse gennem mer end en Msk.-Alder har hexet os ind i en Art æsthetisk Fortryllelse.]

Men forinden anseer <jeg> det som mit Ansvar lige overfor det Bestaaende, et Udtryk for, hvorledes jeg anerkjender et Bestaaende som Instants, saa bestemt saa uforbeholdent som muligt at udtale min Mening, min Dom om det Bestaaende, og derved paa enhver Maade gjøre det muligt for det Bestaaende, hvis det [*rettet fra*: dette] anseer dette for det Rette, at tage Forholdsregel mod mig med den Magt og Myndighed, som det jo har. [*i Marginen*: efter derfor, med stor Anstrengelse at have gennem Aarenes Løb bevaret mig fri for at være i Spidsen for Partie o: D:, vaagende over kun at være et eenligt Msk. (hvad forresten hænger sammen med, at jeg i allerhøieste Forstand ganske særligen har Op-gave)]

Min Dom er da: at sammenlignet med som Tilstanden var da Luther fremtraadte, er det ved nærmere Eftersyn en Lindring hvad der synes ved første Øiekast det Forfærdelige, at der var 95 Theses — thi nu er der kun een Thesis: Chrstd., det n: T.^s Chrstd. er slet ikke til.

Det er naaet, især i Protestantismen især i D. at man har faaet lige det stik Modsatte af hvad det n: T. forstaaer ved Chrstd. til at være Chrstd.

Den officielle Chrstds „Forkyndelse“ <(dette Ord taget i dobbelt Betydning)> her i Landet er, naar man lægger det n: T: ved Siden, efter min Mening: et maaskee velmeent Forsøg i Retning af at holde Gud for Nar. & naar man ikke vil undgaae det ved at tilstaae, at dette er ikke det nye Testamentes Chrstd., [*indklammet med Blyant*: og i saa Fald maa hele den nu brugelige Chrstds Forkyndelse totalt omgjøres, der maa ikke gjøres Alt, for at opretholde [*herover*: maaskee velmeent] det Skin, at det er det n: T.^s Chrstd. vi har, men omvendt maa der gjøres Alt, for at faae at see, hvorledes vi i Sandhed forholde os til det n: T.^s Chrstd.]]

At deeltage i en saadan offentlig Gudsdyrkelse anseer [*rettet*

Luther] sml. 57. XI² A 346 og Sammenvisninger. Chrstd. . . . ikke til] sml. 49.57. officielle Chrstds] sml. 32.57.

1854

fra: maa] jeg selvfølgelig ansee] for Skyld, og]just] for den Art Skyld, som sidst tilgives i Evigheden, da det er Majestæts-Forbrydelse. Jeg deeltager derfor heller ikke længere i den off. Gudsd. og har allerede længere ikke gjort det.

Nu staaer det til det Bestaaende at handle.

Lades jeg uforstyrret [*i Marginen*: saa jeg ikke maaskee skal actioneres, arresteres, maaskee endog henrettes], begynder jeg paa min Opgave: [at arbeide i Retning af at afklæde de christelige Forestillinger og Begreber Sandsebedragenenes Omklædning og *rettet fra*: at revidere de christelige Forestillinger og Begreber, at afklæde dem Sandsebedragenenes] Forklædning.

Tillige arbeider jeg i Retning af Opvækkelse, og <er> den Magt, jeg skal bruge (saaledes forstaaer jeg det ved Styrelsen) den er — ja, man vil studse, men dog er det saaledes — den er: Latteren! Styrelsen veed nok at finde det Rette. Tilstanden i Kirken er ikke, at Geistligheden er nedsjunket i Tøilesløshed og vilde Udsvævelser, paa ingen Maade, nei, Tilstanden er at den er nedsjunken i Aandløshed, i triviell Spidsborgerlighed, og trukket Menigheden med ned i dette jævne Aandløse og Middelmaadige. Her kan kun en Magt bruges: Latterens. Men vel at mærke gudelig indviet, som den er det, naar jeg betjener den — og see derfor var det, at det behagede Styrelsen, at jeg, forgudet af den profane Grinen, frivilligt skulde udsætte mig for at blive — om man saa vil — Grinets Martyr, for saaledes indviet og helliget med den gudd. Styrelses allerhøieste Bifald at blive en plagende „Bremse“ for en vækkende Svøbe over al denne Aandløshed, der i verdsliggjort Middelmaadighed har faaet Chrstd. vrøvlet ned til en Ubedydelighed, til <at være> aandløs Afmagt, qvalt i Sandsebedrag.

54
U. D.

Mit Program:

Enten — Eller.

Af

S. Kierkegaard.

Til 54:

At det er Latteren der skal bruges — derfor det Ord i „Enten 55
— Eller“ den sidste Diapsalm; U. D.

Men den Latter skulde først gudeligt helliges og fromt indvies.
Det blev den efter den størst mulige Maalestok. Socrates.

Et Exempel. Mynster var christelig vurderet comisk, ligesom
naar En der skulde løbe Væddeløb vilde tage tre Frakker paa:
saaledes at ville forkynde den Bespottede, den Bespyttede, at
ville forkynde Forsagelse og Selvfornegtelse — og saa pompeust
optræde i Silke og Fløiel og i Besiddelse af alle jordiske Fordele
og Goder. Men dette samme Comiske er igjen, christeligt, til at
græde over; thi det er til at græde over, at dette har gjældt for
christelig Alvor og Viisdom.

Op saaledes skal det Comiske benyttes, Latteren skal ikke seire,
ei heller skal det ende med Latteren, nei, den er blot en Magt, der
skal gjøre lyst i Skramleriet og Sandsebedragene, at det saa om
muligt maatte lykkes mig at „røre ved Hjælp af Idealerne“

Til 54:

Enten — Eller! Vi maae have seet efter, hvorledes det forhol- 56
der sig med den christelige Fordring, med hele den Side af det U. D.
Christelige, som nu forties.

Det maae vi have seet efter, og saa maae vi: enten — eller,
enten maae vort Liv udtrykke den Fordring, og saa ere vi be-
rettigede til at kalde os Christne; eller, hvis vort Liv udtrykker
noget ganske Andet, saa maae vi give Afkald paa at kaldes
Christne, vi maae nøies med at være en Tilnærmelse til det at
være Christen o: D:

Dette Sidste tilsigter jeg <idetmindste indtil videre>; men Sand-
heden skal der ind i Sagen, denne Skulken og Fortien og For-
dølgens og Fortonen, maa bort, Gudsdyrkelsen maa ikke være —
at gjøre Nar af Gud.

⁵⁶ den sidste Diapsalm] sml. 9, S. 21, og se Note dertil. Socrates]
sml. 9.117. Mynster] sml. 53.57. røre... Idealerne] sml. 37, og se
Note dertil.

1854

57

U. D.

Til 54:

[*Overstreget med Blyants-Streger paaskraa* : Og her staae vi ved Punktet; lad det saa være sagt, det maa dog siges.]

Σ. . . Saa være det da <(Artiklen mod Prof. M. om Biskop M. blev „Anledningen“) saa være det da> sagt, det skulde [*rettet fra* : skal] og maatte [*rettet fra* : maa] dog <engang> siges!>

Det lader sig slet ikke negte, at hele den officielle Chrstds Forkyndelse ξher i Landet, saavel naar man agter paa hvad der siges, som <paa> hvad Lærerens (Præstens) Liv udtrykker er noget [ganske]. Andet end hvad der staaer i det N.T.; det lader sig slet ikke negte, at hele den officielle Forkyndelse — for blot at tage Eet — ξ udenvidere fortier og udelader ξ hvad Præstens Liv da heller ikke bringer i Erindring, ξ en heel Side af det Christelige, det om at afdøe, om frivillig Forsagelse, om at korsfæste Kjødet, om at lide <for> Læren: hvorledes forstaae vi os selv i [at gjøre] Dette, bliver den offentlige Gudstjeneste, hvor man hver Søndag fremtager <en Bog man kalder> Guds Ord, ξ hvilket man lægger til Grund — saa hedder det — for Prædikenen, og paa hvilket man beraaber sig, ξ bliver den ikke fra Gudstjeneste forvandlet til Spot, naar man saa vilkaarligt tillader sig at behandle dette Guds Ord [*rettet fra* : Ordet], at man udelader hvad der ikke falder En beleiligt, medens dog — er dette ikke atter Spot! — Læreren er ved hellig Eed forpligtet paa det N. T., dertil ordineret ξ, hvilket jo antages at betyde, at han er særligen meddeelt en Hellig-Aand ξ — hvorledes forstaae vi os selv heri.

Man erindre, hvad jeg atter og atter og atter har gjentaget: „jeg er uden Myndighed, kun en Digter, tilhørende Gjennemsnittet af Msk.“ jeg gjør mig ikke bedre end Andre, kun at jeg ikke hverken ved Eed er forpligtet paa det N. T. ei heller ordineret Mand. Nei jeg gjør mig paa ingen Maade bedre end de Andre, blot [*rettet fra* : kun] vil jeg at det skal gøres vitterligt, jeg vil have Sandhed ind deri, have det høit og lydeligt sagt at saaledes bære vi os

⁵⁷ Prof. M.] sml. 51.62. Biskop M.] sml. 55.62. officielle Chrstds] sml. 53.89. afdøe] sml. 47.144. lide] sml. 53.60. ved . . . Eed] sml. 38. 102. Digter] sml. 38.

ad. Men jeg gjør mig ikke bedre end Andre. Og det er derfor ikke sandt hvad den gamle Biskop engang sagde til mig, at jeg talte som om de Andre foer til Helvede, nei, \leq hvis man ellers kan sige at jeg taler om at fare til Helvede, saaledes taler jeg: \geq farer de Andre til Helvede, saa farer jeg med $\parallel \leq$ saaledes taler jeg, hvis man ellers kan sige jeg taler om at fare til Helvede. $\geq \parallel$. Men det troer jeg ikke, jeg troer tvertimod, at vi alle blive salige, jeg med, Noget der vækker min dybeste Forundring.

Men, som sagt, Klarhed skal og maa der bringes ind i dette, vi maae have det sagt, denne Skulken er afskyelig [*rettet fra*: netop ikke Gudsdyrkelse]. Vi maae \leq — for blot at tage Eet — \geq have hele den Side af Chrstd. frem igjen, for at see, hvorledes det hænger sammen med den [*med Blyants-Udslettelse rettet fra*: denne] christelige Fordring, om man kan være Chrsten uden at efterkomme den. Men ikke dette Lumperie: at fortie den.

[Biskop M. døde i rette Tid [*rettet fra*: beleiligt]; *rettet fra*: Og til den Ende skal jeg nu yderligere rykke frem;] Gud være lovet at det kunde gaae hen, saa længe han [*rettet fra*: den gamle Biskop] levede.

Han | den afdøde Biskop, han \parallel havde egl. bragt Chrstdom ind under Bestemmelse: baade-og, eller tillige, baade det Timelige og det Evige, det Evige og tillige det Timelige. [*i Marginen*: — det [*rettet fra*: dette] udtrykte hans Liv; og Livet er det dog egl., der prædiker, det med Munden forslaaer ikke [*rettet fra*: kun lidt], især naar man saa ikke engang bruger Munden til \langle atter og atter \rangle at gjøre den Tilstaaelse „mit Liv udtrykker noget ganske Andet“.] For at faae seet efter, maa Chrstd. anbringes under Bestemmelsen: Enten — Eller.

Jeg er uden Myndighed, kun en Digter — men snurrit nok \leq jeg forekommer \langle hersteds endog paa Gaden \rangle under \geq Navnet „Enten — Eller“

Belysningen er „Enten — Eller“; \leq under denne Belysning, maa, at jeg skal drage dette frem, eftersees: \geq [*rettet fra*: Og under Belysningen „Enten — Eller“ er det \leq der skal eftersees: \geq] Læren

alle blive salige] sml. XI³ A 410 og Sammenvisninger.

om Chrsti Efterfølgelse; Læren om Naaden, om den kan give Afład for det Tilkommende ξ slaae af paa Fordringen for det Tilkommende eller kun tilgive det Forbigangne ξ , Læren om Kirken, om ikke Chrstd. i Ro, Bestaaende Chrsthed er — Jødedom.

[*Indklammet med Blyant*: O, Luther Du havde dog 95 Theses: i dette Øieblik er Tilstanden den, at der kun er een Thesis: Chrstd. er slet ikke til.]

Overhovedet [*rettet fra*: Kan man] ξ — for ved et Par Spørgsmaal at give nogle Antydninger — overhovedet kan man ξ være Chrsten uden at være Discipel ||, det er dette der maa eftersees. ξ kan man endog <som Lærer> være ||Lærer i Chrstd.,|| ved hellig Eed forpligtet paa det N. T. og være ordineret uden at være Discipel: lader dette sig gjøre? — [*med Blyant: Sammenvisningsmærke* cfr. Hoslagte] ξ . Lader dette sig gjøre, at man vender Chrstdommen, der i det N. T. især i Evangelierne er idel Forpligtelse (og saaledes opfattedes den ogsaa i den første Kirke, man erindre blot, at man derfor endog udsatte Daaben til Dødsleiet) lader det sig gjøre at vende Chrstd. saaledes, at den er idel, idel Gave, Foræring, Præsent „Vær saa artig“, lader dette sig gjøre kan man paa den Maade være Chrsten? — Lader dette sig gjøre, at vende Chrstd., der i det N. T. især i Evangelierne er: hvorledes Gud vil være elsket, vil elskes <af os>, lader det sig gjøre, at vende den saaledes, at den ene og alene er: hvorledes Gud elsker os, saa man for ganske at sikkre sig mod, hvad der unegteligt kan falde os Msker meget ubeleiligt at skulle elske Gud, endog gjør det til Formastelse at ville elske Gud — lader det sig gjøre at vende Chrstd. saaledes og saa at være Chrsten? <—> Lader det sig gjøre, at vende Chrstd., der kom ind i Verden for <sædeligt> at styrke og opflamme Mskene, at vende den saaledes, at den bruges til at demoralisere dem, <ved Hjælp af „Naaden“> kan man paa den Maade være Chrsten? — Gaaer det an at tage Forargelsens Mulighed, der staaer ved alt Christeligt fordi nemlig Chrstd.

Chrsti Efterfølgelse] sml. 31.175. Naaden] sml. 144. XI³ A 439 og Sammenvisninger. Jødedom] sml. 32.86. Luther] sml. 53.105. Chrstd. . . . ikke til] sml. 53.105. Hoslagte] o: 58.

er sig bevidst, at den for at gjøre Msket evigt saligt maa gjøre ham timeligt ulykkeligt (og just deri stikker Forargelsens Mulighed) gaaer det an reent at tage Forargelsens Mulighed <bort>, saa Chrstd. bliver ganske ligefrem understøttende i Retning af at nyde dette Liv, gaaer det an paa den Maade at være Chrsten? — Gaaer det an at tage fra Jødedommen, der just fordi den ingen evig Salighed havde at give Anvisning paa, havde Forjættelser for dette Liv, gaaer det an fra Jødedommen at tage Forjættelserne for dette Liv, og fra Chrstd., der just fordi den fordrer Forsagelse af dette Liv har Evighedens Forjættelser, at tage Evighedens Forjættelser, og saa at slaae dette sammen saa det bliver rigtigt (to Gange) bon-bon, gaaer det an at kalde dette Chrstd. og paa den Maade at være Chrsten? \leq Lader dette og dette og dette o:s:v;, <o:s:v> lader det sig <, christeligt,> gjøre? \geq Og om det lod sig gjøre i Betragtning af „Naaden“, maatte der dog ikke fordres idetmindste Eet, at vi gjorde os det tydeligt hvad det er vi har gjort, efter hvilken uhyre Maalestok vi trækker paa „Naaden“?

Man glemme ikke: „jeg er uden Myndighed, kun en Digter,“ ja, „kun en Digter der vil, om muligt røre, ved Hjælp af Idealerne.“

Men Idealerne var det just at han den gamle Biskop ved sin store Klogskab — o, farlige Magt, farligere end Rigdom, der dog skal være saa farlig, at det er lettere at en Kameel gaaer gennem et Naaleøie end at en Riig indkommer i Guds Rige — Idealerne var det just at han den gl. Biskop ved sin store Klogskab var ifærd med at afskaffe. \leq medens han dog havde det Sande at han vistnok var villig til at tilstaae at han <da> ikke var noget Sandhedsvidne. \geq Prof. M. „gaaer videre“ — det kunde man vente af Prof. M. — han gaaer videre i at afskaffe Idealerne han udraaber fra Prædikestolen [*rettet fra*: Og det er et Forsøg i samme Retning naar Prof. M. fra Prædikestolen udraaber] Biskop M. som Sandhedsvidne et af de rette Sandhedsvidner. Ak, som man i Husholdningerne afskaffer Prøve Sølv og bruger Plet — \leq saa

røre... Idealerne] sml. 55, og se Note dertil. Sandhedsvidne] sml. 49. 82.

1854

[*rettet fra*: saaledes] var det ikke i gamle Dage, man havde enten Sølvtoi, og saa var det Prøve Sølv, eller man havde ||slet|| ikke Sølvtoi, men man havde ikke Noget, som skulde være Sølvtoi — saaledes tilsigter Verdslighed [*rettet fra*: Verdsligheden] og Travlheden [*rettet fra*: Travlheden] at afskaffe Idealerne og anbringe det Pletterede, saa faae vi baade-og, man faaer alle jordiske Fordele og er tillige Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner.

Til 57:

Blyants-Sammenvisningsmærke

58
U. D.

Vil ikke det sande Christelige eller det Christelige i Charakter til enhver Tid frembringe den samme Virkning, den Virkning som forudsiges i det N. T.: Forfølgelse, er dette ikke <ogsaa> det N. T.^s Mening? Naar der <da> nu tildags aldeles ikke er Tale eller Tanke om Forfølgelse, lader det sig ikke forklare deraf, at Ingen af os er i Charakter af at være Christen, at nu tildags ved en sand og alvorlig Christen, som Præsten titulerer os Kirkegængere, <maa> forstaaes en karakterløs Pialt, et Nittengryn — og slige Msker forfølges ikke i denne Verden, det staaer heller ikke i det N. T.; eller <en> verdslig-klog Piffikus — og slige Personer forfølges ikke i denne Verden, det staaer heller ikke i det N. T., eller en godmodig Fyr, eller En aldeles ligesom alle vi Andre, og ligesom Præsten, der igjen er ligesom alle vi Andre, <o: s: v:> || — og slige Personer forfølges ikke i denne Verden, det staaer heller ikke i det N. T. o: s: v: || Altsaa ved ikke at være Christen i Charakter undgaar vi alle || Mand || Præsten med || og Degnen || o: s: v: vi undgaar ganske rigtigt Forfølgelse, ja hvad mere er, vi Lægfolk vi har adskillig Bequemmelighed af at være Chrsten og Præsten samt flere Andre har endog Fordeel [*rettet fra*: Profit] deraf — men lader dette sig gjøre, kan man være sand, alvorlig Christen, som Præsten kalder os, kan man være en sand, alvorlig Lærer i Chrstd., som vi til Gjengjæld kalde Præsten, kan man være det, uden at være i Charakter af at være Christen, lader dette sig gjøre? —

⁵⁸ Charakter] sml. 45.82.

1854

[Overkradset med Blyant:

59

U. D.

„Men („da Alle vare sovede ind“) ved
Midnat skete der Anskrig“ Mtth: 25,6.]

„Men („da de Alle vare sovede ind“) ved Midnat
skete der Anskrig.“
(Mtth: 25,6).

Af
S. Kierkegaard.

Ved Idealerne — mod Sandsebedragene:
for Evigheden!

Til 59:

<Med Blyant: i Decmb. 1854.>

60

1854 Decbr

Naar man holder det nye Testamente ved Siden, sees kun altfor let — og da det privat vides kun altfor almindeligt, er det paa høie Tid, at det offentligen siges: at den Christendom, som forkyndes her i Landet, ikke er det nye Testamentes Christendom; nei, den offentlige Gudsdyrkelse \leq (hvor skjøn, hvor tiltalende, hvor tilfredsstillende den end kan være for os Mennesker) den offentlige Gudsdyrkelse \geq — med det nye Testamente ved Siden; og naturligviis uden at det er Hensigten — [overkradset med Blyant: en Art Gudsbespottelse [herover: Majestæts-Forbrydelse]], ||et (tankeløst-velmeent eller gavtyveagtigt) Forsøg i Retning af|| \leq <den> er ([maaskee ved velmeent Misforstaaelse maaskee ogsaa listigt rettet fra: med velmeent Misforstaaelse eller maaskee en listig Gavtyvestreeg?]) i Retning af \geq at |gjøre Nar af Gud eller at| holde Gud [med Blyants-Overstregning rettet fra: ham] for Nar. 5 10 15

Det være da sagt, det skal siges; og ligeledes dette Næste: hvo Du end er, hvilket Dit Liv forresten — ved at lade være at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse, som den nu er, har Du bestandigt een og en stor Skyld mindre, den: ikke at deeltage \leq med Blyants-Sammenvisning, overstreget med Blyants-Streger paaskraa: 20

1854

- ved udenvidere o: som var dette det nye Testamentes Christendom, at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse, <som den nu er> andrager Du det Ansvar at deeltage> <hvilket Dit Liv forresten — ved at lade være at deeltage i den Art Gudsdyrkelse og Christendom har Du bestandigt een og en stor Skyld mindre, den ikke at deeltage> i at [holde Gud for Nar *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: gjøre Nar af Gud] ved at kalde Christendom hvad der ikke er Christendom, hvad der ikke ligner det nye Testamentes Christendom mere end Firkanten Cirkelen. [*overstreget med Blyants-*
- 10 *Streger paaskraa og overkors*: ikke mere end det at nyde <ligner> det at lide, det at elske sig selv det at hade sig selv, det at eftertragte Verden det at forsage den, det at være ganske hjemme i Verden det at være en Fremmed og Udlænding i Verden, det at gaae til Dands, i Forretninger, paa Frierie det at følge Christum efter o: s: v: o: s: v: ξ — — ligner det ikke mere, nei ikke mere; det hvad vi kalde „Lærer i Christendom“ (Præst) ligner ikke mere hvad det nye Testamente forstaaer ved Lærer i Christendom, ikke mere end en Dragkiste ligner en Dandser, forholder sig ikke mere til hvad det nye Testamente forstaaer ved en
- 20 Lærers Opgave, ikke mere end en Dragkiste forholder sig til at dandse; og det vi kalder Christen ligner ikke mere hvad det nye Testamente kalder Christen, ikke mere end de Rekrutter, Falstaff har hvervet, ligne vaabenføre, velbevæbnede, kamplystne Soldater, og forholder sig ikke sandere til at stræbe i Retning af hvad
- 25 det nye Testamente forstaaer ved at være Christen, ikke sandere end en Mand, der i jævn Gang stræber ud ad Vesterport kan siges at stræbe i Retningen: ud ad Østerport.>]]

- Hermed — ja, o Gud, [skee nu Din Villie, [*rettet fra*: Din Villie maa jo dog være det Bedste] uendelige Kjerlighed! *med Bly-*
- 30 *ants-Udslettelse rettet fra*: ikke uden Frygt og Bæven, dog tillidsfuld og glad!] — hermed, har jeg talet [*rettet fra*: byder jeg Slag]; hvor alvorligt, hvor afgjørende det kan blive, veed intet Menne-ske. Men skulde en tvetydig [*rettet fra*: foragtelig] Klogskab. der

en Dragkiste . . . at dandse] sml. J. L. Heiberg, Recensenten og Dyret, 16. Sc. de Rekrutter . . . hvervet] sml. S. V. XIV, S. 59, og se Note dertil.

bedst veed med sig selv Sammenhængen [*rettet fra*: sin Uredelighed], finde det klogest ||ikke at tage Slag||, om muligt at lade som Ingenting: [jeg har dog talet — og det Bestaaende dog maaskee tabt *rettet fra*: bliver det altsaa kun et Angreb, ||hvilket jeg nu skal begynde||. — og saa maaskee dog et tabt Slag], thi man kan ogsaa 5
 tabe [ved at tie *rettet fra*: et Slag ved ikke at tage Slag], <især naar Forholdet er, som jeg siger det, at Mangfoldige veed mere eller mindre tydeligt, hvad jeg veed, kun at Ingen vil sige det. Thi naar saa er, behøves blot Een, et Offer, Een til at sige det — og nu er det sagt. [*Overkradset med Blyantsmasse*:, ||og|| mit 10
 Livs Gjerning væsentligen fuldkommet, ||jeg væsentligen offret||, hvortil jeg tidligt blev udseet, langsom opdraget, og hvori jeg nu endelig indvilliger ganske.]>

Til 60:

<Med Blyant: Med mindst mulige Petit.>

Et Par Følgeblade.

61

U. D.

Til 61:

Stridskræfterne ere [*med Blyants-Udslettelse rettet fra*: Bliver det Kamp, ere Stridskræfterne] unegteligt meget ulige. Jeg er ganske bogstavelig et eenligt Menneske, har tilmed svækket mig ved — Gud være lovet at jeg gjorde det! — ved frivilligt at ud- 5
 sætte mig for at blive (istedetfor hvad [jeg blev *rettet fra*: den var saa god at ville]: ||beundrende|| lovprist [*rettet fra*: lovprise] og berømmet [*rettet fra*: berømme]) <at blive> udskjeldt af den litteraire [Foragteligheds Redskab: Goldschmidt *rettet fra*: Foragtelighed], hvad en fornemmere Misundelse saa igjen har be- 10
 nyttet: saaledes er jeg man kunde fristes til at sige næsten mindre end et eenligt Menneske, det mindst Mulige. Paa den anden Side et Bestaaende, betjent af tusinde Embedsmænd, hver igjen repræsenterende Menighed [*med Blyants-Udslettelse rettet fra*:

62

U. D.

offret] sml. 57.62. ⁶²frivilligt] sml. 9.67. udsætte mig for] sml. 40.99. Goldschmidt] sml. 40.99.

1854

Tusinder]; et Bestaaende som jo tillige er i Besiddelse af den jordiske Magt og Myndighed; et Bestaaende, der i den Grad ogsaa aandeligt er mig overmægtigt, |at den nu afdøde Biskop Mynster følte sig i christelig Alvor, Viisdom o: s: v: saa ophøiet over
 5 min Ringhed, at for hans Syn, eller seet fra hans Høihed viste jeg mig omtrent paa ||lige|| Linie med Corsarens Goldschmidt, medens den Næstcomanderende, nu den Øverste, Prof. Martensen følte sig i den Grad min Ubetydelighed overlegen, at han| [*i Marginen*: at Kirkens Overhoved, Biskop Martensen] ikke engang har
 10 [*rettet fra*: havde] fundet Leilighed til at gjøre sig bekendt med mine Skrifter.

Dog dersom Sagen engang skulde stille sig saaledes, at Nogen vilde sige: det Bestaaende havde dog gjort <langt> bedre i tidligere at være med Alvor gaaet ind paa den „Kierkegaardske
 15 Vidtløftighed“ [*med Blyants-Udslettelse rettet fra*: Opfattelse af Christendom Mag. K. har repræsenteret]: jeg har i ethvert Fald længe og dybt nok bukket for et Bestaaende, som til Gjengjæld kun har haft Fornemhed eller Dumhed eller i lykkelig Forening begge Dele. Selv derfor om det gik saaledes, at dette Angreb
 20 endte for mig saa ulykkeligt som muligt, at jeg slet Intet udrettede og kun blev et unyttigt Offer: jeg mener, at det Bestaaende har et Ansvar mod mig; thi det Bestaaende kunde ved lidt tidligere at være gaaet ind paa Mit, hvad Billighed krævede, forhindret mig fra at maatte vove saa langt ud, som jeg er bleven tvungen til.
 25 Jeg siger, om det endte saaledes, at jeg ||kun|| blev et unyttigt Offer, man misforstaae mig ikke, som meente jeg, at der, christeligt, gaves unyttige Offere. Nei, selv om der ikke var eet eneste Menneske, der havde Gavn af at jeg offredes, derfor er det ikke unyttigt, paa ingen Maade, det har uendelig Værd for mig selv. Saa
 30 ledes forstaaer ogsaa Christendommen det, dens Mening er: det at offres har ubetinget Værd, Værd i og for sig selv; om det gavner Alle, Mange, Nogle, Enkelte, en Enkelt er Tilgiften, Styrelsens Tilgift; men det at offres er det der har Værd, og Styrelsen er ikke et barnagtigt Menneske, der dømmer efter Udfaldet, eller

lønnen i Forhold til Udfaldet, hvilket da ogsaa af den Grund vilde være taabeligt at antage, da jo Gud selv er Den, der raader for Udfaldet, og hvis der skulde gjøres Forskjel, snarere Den turde haabe lidt større Løn, Den der skjøndt han blev Offer som de andre Offrede, havde Det mindre, at han ikke som disse havde 5 Glæden af at gavne Andre ved at offres. Men alt Dette om Udfaldet hører blot med til det menneskelige Vrøvl, hvorved man kommer bort fra Sagen, som er: det at offres, hvilket ubetinget har Værd og ubetinget Løn, Værd i sig selv og Løn i sig selv.

Fortsættelse til 62:

*

*

63

U. D.

||Og nu Noget [*herover*: et Par Ord] bestemt for ham, hvem jeg kalder min Læser.

Min kjere Læser! Skal der i Danmark kæmpes religiøst, og skulde der behøves Offere: der er i D. neppe noget Menneske, der saaledes synes at egne sig dertil som just jeg. Jeg osv. som 32, S. 69 Lin. 31—S. 70 Lin. 6 latterlig, nogle Færre finde den rørende, men Alle paa een eller anden Maade sær, hvad||

Til 61:

[*

*

rettet til:

64

U. D.

Hvorledes anbringes et Afgjørende.]

||Men hvis Du|| <Den Indsigelse jeg har gjort mod det Bestaaende er afgjørende, hvis nu Nogen, |som jeg kalder min Læser|> vil sige — og jeg er forberedt paa, at selv det mig velvilligste Menneske vil tale saaledes — ||Angrebet|| Indsigelsen er dog <saa> frygteligt afgjørende, da osv. som S. V. XIV, S. 107 Lin. 6—11 et Afgjørende [*rettet fra*: Ubetinget] &— og dette <hvad vistnok jeg ikke formaaer ubetinget, ja hvad intet Msk. formaaer ubetinget> er Opgaven [*med Blyants-Udslettelse rettet fra*: min Opgave]> — lader sig ikke gjøre paa samme Maade som alt Andet ||anbrin-

1854

ges||; og *Lin. 13—15* for Alt [*rettet fra*: af al Magt] passes paa, at det <, saavidt <det er> muligt,> ikke skeer, at den ogsaa til en vis Grad gaaer ind herpaa, hvorved Alt er tabt. Nei, et [*rettet fra*: det] Afgjørende [*rettet fra*: Ubetinget *rettet fra*: Ubetingede] anbringes anderledes <end Andet>. Som Rov-Dyrets Spring paa sit Bytte, som Ørnens Stød i Faldet, saaledes anbringes et Afgjørende [*rettet fra*: Ubetinget]: pludseligt og samlet i Eet (intensivt). Og som Rov-Dyret ener Snildhed og Kraft: først snildt holder sig ganske ||rolig|| stille, ||ubetinget stille|| — saaledes stille kan intet tamt Dyr være [*rettet fra*: holde sig]; og saa ||heelt|| samler sig heelt i eet eneste Spring eller Stød, ||som intet tamt Dyr|| — saaledes kan intet tamt Dyr samle sig til eller reise sig i Springet: saaledes anbringes et Afgjørende [*rettet fra*: Ubetinget]. Først ||ubetinget|| stille — saa stille er Veiret aldrig paa en stille Dag, saa stille er det kun før Torden; ||—|| og saa, saa bryder det løs. Saaledes anbringes et Afgjørende [*rettet fra*: Ubetinget]. [*i Marginen, indklammet med Blyant, og overstreget med Blyants-Streger overkors*: det bryder løs, [eller, i et andet Billede, Tausheden brydes *rettet fra*: saaledes taler man ogsaa [*rettet fra*: som man ogsaa taler] om at bryde Tausheden], man bryder den, ||nemlig hvis den virkelig er holdt||, det kan [*rettet fra*: hvad] Intet [*rettet fra*: intet] som kun er til en vis Grad gjøre [*rettet fra*: gjør], thi det er naturligviis ogsaa kun til en vis Grad taust, det [*rettet fra*: kan] hverken holder [*rettet fra*: holde] Tausheden eller bryder den [*rettet fra*: bryder løst].) Og troe Du mig, jeg *overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: vistnok „kun en egen Art Digter og Tænker uden Myndighed“ jeg *z* kjender kun altfor godt Tidens Brøst, at den er Charakteerløshed, Alt til en vis Grad. Men som |, for at hentyde til hvad Digteren taler om, som| *S. 108 Lin. 1—3* Alt, ||ubetinget||, end *Lin. 3—5* et Afgjørende [*rettet fra*: Ubetinget] enhver [*rettet fra*: end den mindste] Berøring af og med [*rettet fra*: med og af] *Lin. 5—8* Enten — Eller. [*I Marginen, med Blyant, sammenvist med Blyants-Dobbeltkors*: cfr. Hoslagt]

Til 64:

[I Marginen med Blyant: ad pag. 11. Dobbeltkors] 65

Thi osv. som S. V. XIV, S. 108 Lin. 9—19 ||paa Bredderne, at U. D.
 deraf dog intet Barns Tilblivelse følger|| [i Marginen: det Lin. 19 f.
 Theater-Ægteskab]: saaledes Lin. 21 f. theatralsk [rettet fra: en
 ufrugtbar Omfavnelse, som] griber Lin. 22—25 Livets Spøg [ret-
 tet fra: det Barnagtige]: Lin. 25—33 thi ||kun|| hvad der er Guds
 Tjeneste ||var|| er ||stemplet||: Enten — Eller.

Fortsættelse til 64:

[Men i mig, i min tause Inderlighed har Indsigelsens Tilbliven 66
 en Historie rettet fra: Derfor er det ogsaa gaaet saaledes til med U. D.
 min Indsigelses Tilbliven]. Jeg har nu i lang Tid holdt mig ||ube-
 tinget|| taus. I al den Tid har jeg ikke <just> været uvirksom. ||Intet
 mindre.|| Nei, Jeg har <ogsaa> i en Stigen Skridt for Skridt gien- 5
 nemgaaet mindre afgjørende Former, i hvilke jeg kunde sige Det,
 jeg har at sige. Enhver saadan Form har jeg gjort ||fuldkommen
 rettet fra: fix og|| færdig. Saa har jeg overveiet, om jeg kunde ville
 sætte den ud i Verden. Men nei, min Sjel vilde ikke samtykke.
 ||Jeg valgte en mere afgjørende Form, det gik ligesaa||. Endeligen 10
 fandt jeg den Form, som Indsigelsen har, den er afgjørende [ret-
 tet fra: ubetinget], og see, min Sjel hvilte [rettet fra: hviler] gan-
 ske i den. Forsaavidt vil nu, da Skridtet er gjort, Sagen <maaskee>
 en Stund komme til at see mindre afgjørende ud <forsaavidt jeg
 først maaskee udgiver noget Tidligere>, thi jeg skal nu til at an- 15
 bringe det Mellemliggende [rettet fra: alt det Tidligere], ||alle||
 Overgangene, hvilke høre med, kun at de, omvendt, komme bag
 efter, saa der ikke betingelsesviis Skridt for Skridt naaes det meest
 Afgjørende, hvilket er en mindre afgjørende og saaledes ufuldkom-
 nere Form for hvad jeg har at anbringe; men 'at der begyndes med 20
 det meest Afgjørende. ||, det er, ubetinget.||

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: Og nu min kjere
 Læser, farvel; vil Du <fremdeles> følge med, | det bliver lidt an-

1854

strengt, men vil Du det||, siger jeg: „vel saa!“; vil Du det ikke:
Gud befalet!

< *

* > [Hertil: NB]

Men Dig, uendelige Kjerlighed, ξ, Du som jo følger med, > hvad
skal jeg sige til Dig! Ja, hvis Menneskene kunde faae at vide hvor-
5 ledes Du, at jeg skal tale saaledes, hvorledes Du mishandler mig,
i hvilke Qvaler jeg har levet og lever ξ hvorledes mit Livs Dag
gaaer hen og det bliver aldrig Dag >: jeg er forvisset om, at, skjøndt
Deeltagelsen for mig ellers ikke er stor, at dog Mskene, som det
stundom skeer i Forhold til et Barn, der mishandles af Forældrene,
10 at saaledes Menneskene vilde gjøre et Forsøg paa at vriste mig
ud af Din almægtige Haand, uendelige Kjerlighed!]

Til 66:

67
U. D.

< Med Blyant: Bruges ikke.

*

* >

| Efterskrift. |

[Overstreget med Blyants-Streger overkors og paaskraa: Min Op-
5 gave tør jeg for ingen Priis svigte. Skridtet jeg har at gjøre, skulde
gjøres ||saaledes|| og er nu gjort saaledes, at Alt er muligt. Vil det
Bestaaende i mig see en |det endog i sjelden Grad Hengiven og
Velmenende: det vilde være mig |usigelig kjert ξ; jeg er det i Sand-
hed, som jeg tør være det. > Vil det i mig see et farligt Menneske,
10 en Fjende, eller i ethvert Fald vil det see fjendtligt paa mig: Skrid-
tet er fra min Side gjort saaledes, at det for det Bestaaende er
gjort muligt, [at tage enhver, ubetinget enhver Forholdsregel med
stærk Blyants- og Blæk-Overkradsning rettet fra: hvis <det> saa
var, at paastaae mig straffet paa Livet]. Thi jeg har ikke — hvad
15 jeg for ingen Priis turde; det vilde i langt høiere Forstand gjælde
mit Liv saaledes at svigte — jeg har ikke til en vis Grad gjort
Indsigelse mod det Bestaaende, nei Indsigelsen er ubetinget. Saa-
ledes maatte den gjøres, saaledes er det Sandhed og Sandhed i
mig: nu staaer det til det Bestaaende. Jeg har — elskende Sand-
20 heden og ærbødig for hvad Aand er — hensigtsfuldt i stadig Sti-
gen lagt mit Liv saaledes tilrette, at det i een Forstand er uende-

lig let for det Bestaaende at blive mig qvit: et eenligt Menneske, der selv frivilligt har forlangt at blive og blev Carricatur. ', hvorved <jeg> forresten dog har vundet den Fordeel, at hvis man skulde ville hitte paa at erklære <mig> for en Slags gal Mand, at jeg da derom kan sige: <det er> bag efter, et længst Overstaaet 5 og Tilbagelagt. Men, som sagt, i een Forstand er jeg uendelig let for det Bestaaende. | Vi ville nu faae at see, om det i en anden Forstand er saa let at blive mig qvit, om det i een Forstand uendelig Lette, jeg er, et Noget man skulde synes et Bestaaende kunde blæse bort som et Fnug, om dette Fnug ikke i en anden 10 Forstand har en egen Art Tyngde i sig. | Men Gud veed det, mit Ønske er, at være i god Forstaaelse med det Bestaaende; og medens jeg seer Alt mørkt, som vistnok Ingen i det Bestaaende seer det, saa seer jeg maaskee, maaskee ogsaa Udvei, hvor Ingen i det Bestaaende seer den — hvis det Bestaaende saa vil det. | 15

Du Almægtige, ja Du veed i Sandhed at stramme en Bue! Den nys afdøde Biskop — sørgelig Ihukommelse! — forlod mig med den Forklaring, at Buen var meget, meget for høit spændt — saa blev den strammet mange, mange Gange høiere! Frygtelige Qval saaledes at skulle være Bue, || en Bue, som der ikke blot bruges 20 al Magt men Almagt til at stramme|, frygtelige Qval, stakkels, stakkels Menneske — det veed Du bedst, Du Almægtige! || Men hvor saligt, hvilken uendelig Lethed at være Pilen|| ≤ Men dog saligt, saligt, saligt, vidunderlige Løn for Synder, <Forvildelser,> Vildfarelser, Misgreb Feiltrin: > : uendelige Kjerlighed! Stød mig 25 bort, forkast mig, glem mig, hvis dette var Kjerligheden muligt: blot det at have haft saa meget med Dig at gjøre, at Du kastede mig bort, er uendelig meget mere værd end Alt hvad Verden og Menneskeheden har at byde, saa meget værd, at det evigt vil kunne erindres, at end ikke en Evighed kunde bringe det i Glemsel eller 30 af Sinde — og saaledes, <ja,> ak saaledes bliver Du dog ikke af med mig, uendelige Kjerlighed!

[Med Blyant: —————]

1854

- Men hvo Du end er, som læser dette, glem det ikke: hvilket Dit Liv forresten er — ved at lade være at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse, som den nu er, har Du bestandigt een <og en stor> Skyld mindre, den ikke at deeltage i at gjøre Nar af Gud.
- 5 Jeg for mit Vedkommende sætter ikke min Fod i nogen Kirke. Derimod betaler jeg naturligviis Præste-Penge, som jeg pleier; og Enhver, som kunde ønske <et> veiledende Vink af mig, formaner jeg, fremtidig en dog at tegne sig for høiere Præste-Penge, for at holde det saa klart som muligt, hvad det er vi strides om. Men, som sagt, i Kirke gaaer jeg ikke, førend jeg har
- 10 faaet det Bestaaende ind paa det Spørgsmaal: hvorledes forholde vi os med vor Christendom til det nye Testaments Christendom.]
- Rødkridts-Dobbeltkors og i Marginen Rødkridts-Dobbeltkors [med Blyant: cfr. Hoslagte]*

Til 67:

68
U. D.<Med Blyant: Bruges ikke i Marginen:
Rødkridts-Dobbeltkors>

*

*

- [Overstreget med Blyants-Streger overkors: Blot [et Ord om mig selv med Blyants-Overkradsning rettet fra: Eet endnu] — og det er mig saa ||uhyre|| uendelig vigtigt at blive ganske forstaaet: jeg er Intet mindre end hvad man kalder en dyb religieus Natur, jeg er en uhyre sandselig Natur; jeg er Intet mindre end hvad man kalder et helligt Menneske, jeg er lige det Modsatte; end ikke
- 10 Mod kan jeg egentlig siges at vise, thi det er dog kun meget uegentlig, at den Soldat kan kaldes modig, der modig gaaer mod Fjenden, fordi bag ham staaer med skarp ladt Gevær en Mand, der skyder ham ned, hvis han ikke — modig gaaer mod Fjenden. Saaledes har jeg, gudeligt veiet, aldeles intet Værd, er \leq i Betragt-
- 15 ning af hvad jeg personligt kan have forskyldt — just derfor har jeg stræbt at bevare min Forfatter-Virken desto renere og uegen-
- nyttig som en Offrelse — er \geq bedst at sammenligne med en af [den Sort Mennesker, Spioner kalder man dem, rettet fra: de

Hoslagte] 5: 68.

Slyngler,] som Politiet \leq , der paa Grund af deres forbigangne Liv har dem ubetinget i sin Magt, \geq bruger rigtignok just til de for Samfundet farligste og meest forviklede Sager: saaledes er jeg, thi jeg er frygteligt vel underrettet, og Øine har jeg som sjældent et Menneske. \leq — og jeg er, ak ikke for min Dyds Skyld, ubetin- 5 get i Styrelsens Magt. \geq | Forskjellen er kun, at Politiet ikke just kan kaldes Kjerligheden — som derimod Du er det, uendelige Kjerlighed, Du som i frelsende Barmhjertighed bruger et saadant Menneske, bruger ham just for at frelse ham.]

Men ligner jeg en Spion, saa ligner Politiet aldeles ikke Dig, 10 er i den Grad forskjellig fra Dig, at det uendeligt, ingen Lighed har med Dig: uendelige Kjerlighed!]

Til 68 :

<Med Blyant: Bruges ikke.> 69

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa og overkors: U. D.

Inderligst.

*

*

Du hvem jeg har kaldet min Læser, har Du ikke tænkt derpaa, mig er det ikke undgaaet, at vi nu muligt maae skilles ||ad||; 5 i ethvert Tilfælde — jeg beder Dig! — see Dig ret alvorligt for, om Du fremtidigen kan ville følge mig eller ikke; jeg overtaler ikke, jeg snarere advarer [rettet fra: advarer snarere]. Men vil Du det, saa siger jeg: vel saa; vil Du det ikke: Gud befalet!

*

*

[I Marginen med Blyant: NB] 10

Men Dig, uendelige Kjerlighed, Du som jo følger med, hvad osv. som 66, S. 116 Lin. 3—6 lever, hvorledes Lin. 6 f. Dag: jeg Lin. 7 f. Menneskene, som Lin. 8—Lin. 11 Kjerlighed! Dog af mig skulle De ikke faae Noget at vide, pfui over Den, som kunde ville klage over, hvad Lidelse der bibringes ham af Kjerligheden! Men 15 selv hvis jeg vilde tale, de forstode mig dog ikke, nei, istedetfor

at have Deeltagelse vilde de forstaae mit Liv som Hovmod — og derpaa saa godt de formaae slaae løs paa mig. Og dette veed Du, og — hvor grusomt! — Du forhindrer det ikke, nei, Du lader det skee, og hvad værre er, jeg venter det endnu Tungere af Forholdet til Dig: siig det saa selv, er Du ikke Grusomheden, siig det selv; thi jeg siger det ikke, nei, jeg siger: Du er Kjerligheden, uendelige Kjerlighed!

*

*

<Med Blyant: NB>

Uendelige Kjerlighed, ja osv. som 67, S. 117 Lin. 16—20 Bue, frygtelige Lin. 21 f. Almægtige. Men Lin. 23 f. Synder, Forvildelser, Lin. 24 f. Feiltrin: uendelige Lin. 25—31 ja, ak Lin. 31 f. Kjerlighed!]

Udkast til 69:

70
U. D.

Inderligst.

For min Læser.

<Med Blyant:

*

*>

[<Hvo Du end er som læser dette, hav Mod til meest af Alt at frygte at være i en Indbildning, saa kan Du ogsaa faae Sandheden at vide> Du hvem jeg har kaldet min Læser, lad see Dig, <har osv. som 69 Lin. 4 f. skilles; i Lin. 6 see Dig> nu ret Lin. 6 f. kan ville [rettet fra: vil] følge mig eller ikke; jeg overtaler Dig ikke, jeg snarere advarer <med Blyant: cfr. Hoslagte> . Men Lin. 8 f. befalet!

*

*

Men Du uendelig Kjerlighed, Du som jo følger med o: s: v: den Passus

[I Marginen med Blyant: NB]

*

*

[I Marginen med Blyant: NB]

Uendelige Kjerlighed, ja Du veed i Sandhed at stramme en Bue o: s: v: den Passus, der i det oprindelige Manuscript begynder Du Almægtige, ja Du veed i Sandhed at stramme en Bue.

⁷⁰Sml. 296. Hoslagte] o: 71.

Til 70:

Anm. Derfor osv. som Anm. S. V. XIV, S. 226 f. Lin. 1 f. til- 71
bage. ||Jeg kalder mig derimod en menneskelig Redelighed, og U. D.
eg|| Men Lin. 2—S. 227 Anm. Lin. 3 Christne.

Fortsættelse til 66, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:

Dog osv. som 69 Lin. 13 f. Noget [rettet fra: det] Lin. 14 f. 72
Men [rettet fra: Og] Lin. 15 f. de forstode mig dog ikke [rettet U. D.
fra: de kunde dog ikke forstaae mig], nei, istedetfor <at have>
Deeltagelse med,| vilde S. 120 Lin. 1 f. Du, ||—||, og <— hvor
grusomt! —> Du Lin. 3—5 Grusomheden |, selv||, siig Lin. 5—7
Kjerlighed!

Fortsættelse til 72, overstreget med Blyants-Streger overkors og
paaskraa:

<[Med Blyant: * *

73
U. D.

[Overkradset med Blyant: Efterskrift.]

Min Opgave osv. som 67, Lin. 4—6 gjøres og Lin. 6—11 <fra
min Side> Lin. 11 f. [at Lin. 12 Forholdsregel med Blæk-Over-
kradsning rettet fra: hvis det Lin. 13 f. Livet [stærkt overkradset]].
Thi Lin. 14—16 svigte! — ||men|| jeg Lin. 16—20 er — ||systematisk
hensigtsfuldt Lin. 20 f. at jeg i| det Lin. 21—S. 117 Lin. 2
Carricatur & hvorved jeg <forresten> Lin. 3 f. paa at ||gjøre|| er-
klære mig Lin. 4 : det er bagefter, Lin. 5—7 Bestaaende. 3. Vi
Lin. 6—8 om dette i Lin. 8—18 spændt — og saa Lin. 18—26 for-
kast mig, [stærkt overkradset med Blyantsmasse: glem Lin. 26—30
i Glemme eller Lin. 30 f., ja, ak, Lin. 31 f. Kjerlighed!]

* *

Men S. 118 Lin. 1—3 een og en stor Skyld Lin. 4—7 ønske
et veiledende Lin. 7—12 Chrstd.

Fortsættelse til 72, overstreget med Blyants-Streger overkors:

74
U. D.

*

*

Blot osv. som 68 Lin. 4—6 saa uendelig Lin. 6—S. 119 Lin. 2
<just> Lin. 2—4 [Øine har jeg *rettet fra*: jeg har Øine] som Lin.
4—12 Kjerlighed.

Overkradset med Blyant:

75
U. D.

[*Med Blyant*: NB] Efterskriften falder maaskee bedst
bort, saaledes, at blot den sidste
Udgang, der begynder „Blot Eet
endnu o: s: v: bliver Efterskriften.

Til 75, overkradset med Blyant:

76
U. D.

Titlen bliver maaskee bedst:

I Christendommens Navn!

af

S. Kierkegaard.

Til 76, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:

77
U. D.

Titlen blev vel bedre lidt fuldstændigere:

Anskriget ved Midnat.

Eller ligefrem med Evangeliets Ord:

Men ved Midnat skete der Anskrig.

Kladde til 59:

78
U. D.

Indsigelsen. *med Blyants-Overkradsning rettet til:*
I Christendommens Navn! *med Blyants-Overkradsning rettet*
til: Anskriget. *med Blæk-Overstregning rettet til:*
„Men („da Alle vare sovede ind“) ved
Midnat skete der Anskrig“.

⁷⁷ Evangeliets Ord] Matth. 25,6.

[I Marginen: |Mod „Christenhed“| |For
Chrstd. — mod Chrsthed;| Ved [rettet
fra: for] Idealerne — med Sandsebe-
dragene: for Evigheden!]

Til 78, Kladde til 60:

<Med Blyant: i Dec. 1854.> 79

Naar osv. (med de sædvanlige Ordforkortninger) som 60 Lin. 2 f. 1854 Decbr.
da [rettet fra: at] Lin. 3—6 nei [rettet fra: at] den Lin. 6—9 ξ; og
Lin. 9 Hensigtenξ — |en Art Gudsbespottelse|, Lin. 10—14 at
|gjøre Nar af Gud| ξ'eller at| holde |ham| <Gud> for Nar.ξ.

Det være da [rettet fra: Hermed være det] sagt Lin. 16 f. <er>,
|hvilken end| Dit Lin. 17—20 den ikke: at have deeltaget| Lin.
20—S. 110 Lin. 2, som den nu er, Lin. 3—8 er Chrstd. ξhvad
Lin. 8 f. Cirkelen. [overstreget med Blyants-Streger overkors: ikke
mere end det at nyde ligner Lin. 11 f. eftertragte [rettet fra: tragte
efter] Verden det at forsage den [rettet fra: Verden], det at være
<ganske> Lin. 12—14 følge Jesum efter o: s: v: o: s: v:.] [med
Blyants-Dobbeltkors cfr. Hoslagte]ξ

Hermed — ja, Lin. 28—31 — har Lin. 31 f. det kan blive
[rettet fra: det skal blive] veed || kun Guden|| intet Msk. Men skulde
[rettet fra: Skulde] en Lin. 33—S. 111 Lin. 1 |ikke at tage Slag|, om
muligt at lade som Ingenting : [jeg har dog talet — og det Be-
staaende maaskee dog tabt rettet fra saa bliver det altsaa kun et
Angreb ||, hvilket jeg nu skal begynde, || — og saa maaskee dog
et tabt Slag for Modparten], thi man kan ogsaa tabe ||et Slag|| ved
[at tie rettet fra: ikke at tage Slag naar det bydes.] ξisær Lin.
6—8 behøves der blot Een, et Lin. 8—11 tidlig Lin. 11 f. lang-
somt opdraget, og hvori jeg nu indvilliger ganske.ξ

Til 79, sammenvist med Blyants-Dobbeltkors:

— [ligner det ikke mere, nei ikke mere det hvad vi kalde Læ- 80
rer i Chrstd. (Præst) ligner ikke mere rettet fra: saa det hvad vi U. D.

⁷⁹ Hoslagte] Ϸ: 80.

1854

kalde Præst ikke ligner] hvad osv. som (med de sædvanlige Ord-forkortninger) 60, S. 111 Lin. 16—21 ligner <ikke mere> Lin. 21—24 ikke sandere [rettet fra: lige saa lidet] Lin. 24 f. ikke sandere end [rettet fra: lige saa lidet som] en Lin. 26 af Vesterport Lin. 26 f. af Østerport.

Fortsettelse til 79:

81
U. D.

[Med Blyant: NB]

[I Marginen paaskraa: [med Blyant: NB] Dette bliver og det Følgende, for sig selv med et Titelblad: et Par Følgeblade.]

*

*

Stridskræfterne osv. som 62 Lin. 1—5 ξ (istedetfor hvad [jeg blev rettet fra: den var saa god at ville]: ||<beundrende>|| lovpri-set [rettet fra: lovprise] og berømmet [rettet fra: berømme] ξ <at blive> Lin. 7—10 fristes <til at sige |saaledes|> næsten Lin. 10—S. 112 Lin. 2 Grad, <ogsaa rettet fra: endog> aandeligt Lin. 3—11 Skrifter.

Dog dersom Sagen engang [rettet fra: nogensinde] skulde Lin. 12 f. gjort langt bedre Lin. 13—17 for et [rettet fra: det] Bestaa-ende, Lin. 17 f. <eller i lykkelig Forening begge Dele.> Selv Lin. 19—25 at jeg blev et unyttigt Offer, man misforstaae mig ikke, som meente jeg, at [, christeligt, gaves unyttige Offer rettet fra: det kunde skee]. Nei, Lin. 27—33 ; <men> det at offres Lin. 33—S. 113 Lin. 7 hører <blot> med Lin. 7—9 og Løn i sig selv.

82
U. D.

Biskop M. Svar i den berlingske Tidende.

Biskop M. har overrasket mig med et Svar || i B. T. || Han har overrasket mig. Da nemlig, som bekjendt, Biskop M. i sin Tid har oplyst [rettet fra: oplyste], at hans Eiendommelighed ikke tillod

⁸²Biskop M.] sml. 62.89. i den berlingske Tidende] 1854, Nr. 302 (28. Decbr.). i sin Tid] sml. X³ A 118, og se Note dertil.

ham at gjøre sig bekjendt med hele min vidtløftige Literatur, var jeg, idet jeg udgav min lille Artikel i Fædrel., fuldkommen forberedt paa den Oplysning, at Biskop M. havde en lignende Eienommelighed i Forhold til at gjøre sig bekjendt med ganske korte Artikler. Desuden er jo mit Kjendskab til Biskop M. hverken fra igaar eller iforgaars, saa jeg godt veed, at han er af den Art Sandhedsvidner, som foretrække at tie, at forblive uvidende, saa længe det paa nogensomhelst Maade er mulig, hans Valgsprog Leporellos Ord: jeg svarer ikke, hvem det saa er, jeg svarer ikke. Altsaa blev jeg overrasket. Derpaa læste jeg Artiklen og blev atter overrasket; thi — nu, hvorfor skulde jeg ikke sige det naar det er sandt — den er ubetydeligere end jeg, naar Biskop M. vilde svare, havde ventet.[†] Fast er det som havde min lille Artikel gjort Biskop M. til et ganske andet Msk: han svarer — hvor forandret! noget saare Ubetydeligt — ogsaa en Forandring! han er overmaade grov — ligeledes en Forandring!

[*Overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: Artiklen er ubetydelig. Den Omstændighed at den er af Biskop M., at han, rangerende med Conf.; iklædt Fløiel, oppebærer Tusinder for at forkynde Chrstd.: denne Omstændighed gjør ikke Artiklen betydeligere i mine Øine, da ifølge det nye T: christeligt Alt er omvendt af hvad Ordenen er i det Verdslige, just den Chrstds Forkyndelse Biskop M. repræsenterer den allerlaveste.]

[Svar behøvedes egl. ikke. Imidlertid skal jeg *rettet fra*: Svar behøvedes egl. ikke; thi hvad han Stridspunktet betræffende oplyser, er Intet, og personlige Fornærmelser med er jo ikke værd

[†]Anm. Og da det hvad den afdøde Biskop Mynster angaaer er mig saa uendelig vigtigt ikke at gjøre den Mand end den mindste Uret, eller hvis jeg gør det, da ikke at slippe for at lide derfor: saa vil jeg bede een eller anden blandt de udmærkede Mænd, der vare hans Venner, hvis fornødent gjøres, at tiltale mig; thi som jeg seer, Biskop Martensen duer ikke dertil.

Artikel i Fædrel.] 1854, Nr. 295 (18. Decbr.). Sandhedsvidner] sml. 57. 89. Leporellos Ord] sml. S. V. XIV, S. 94, og se Note dertil. Mynster] sml. 67. 89.

1854

at svare paa. Imidlertid skal jeg *rettet fra*: Forsaauidt kunde jeg gjerne lade Artiklen ubesvaret, men skal] dog | med Glæde | for Deres [*rettet fra*: de Manges] Skyld, i hvis Øine Biskop M. er | Noget | maaskee endog noget Overordl., | samlet | under nogle Punkter belyse hans Artikel. [*rettet fra*: , hvad hans Artikel søger at forvirre.]

1) Stridspunktet er: Var Biskop Mynster et S. V., et af de rette, en af den hellige Kiæde? Biskop Marts. stiller nu Sagen saaledes: jeg skal have sagt, at ethvert S: V. ogsaa er et Blodvidne, og at, hvis det er sandt, saa har jeg Ret Martensen Uret; men at det ikke er sandt.

Ganske vist Deres Høiærv.; men det er heller ikke sandt, at jeg har sagt det. For at vise, at Biskop My. ikke var et S: V: anbragte jeg en stigende Fremstilling af, hvad der, christeligt forstaaes ved et S: V:, udviste først det at være S: V: uden at deri endnu laae, at det var at være Blod-Vidne; og endte saa med, benyttende mig af, at Biskop M. havde skærpet Ordet S: V: ved at tilføie „et af de rette“ S: V: at fremstille et Blodvidne. Men jeg har ingenlunde sagt, at ethvert SV: er et Blodvidne. Og hvad der bliver Hovedsagen, i en Anmærkning til Artiklen udviste jeg egl. Stridspunktet ved at paapege Forskjellen mell. den Art Chrstds Forkyndelse: at være Embedsmand, Rangsperson, Forkyndelsen Ens verdslige, glimrende Carriere — og det at være et lidende Sandhedsvidne, uden at jeg end med et Ord gjorde et lidende S: V: eenstydigt med et Blodvidne.

2) Benyttende den nu som urigtig efterviste Paastand, at jeg skal have gjort SV. eenstydig med Blod V., antyder saa Biskop M. en Indvending mod mig, hvilken ogsaa andetsteds skal være gjort, at paa den Maade var jo ikke engang Apostelen Johannes et Sandhedsvidne. Svaret herpaa er indeholdt i det Foregaaende, jeg har ikke i Artiklen gjort S: V: eenstydigt med Blod V., altsaa er der i hvad jeg har sagt Intet til Hinder for, at Apostelen Johannes kaldes et S: V: Derimod imødeser jeg — og med en vis Spænding, thi skulde det lykkes, har jeg rigtignok tabt — jeg imødeser, om Biskop M. formaaer at oplyse, at Apostelen Joh.

var kongelig Embedsmand, Rangsperson, Forkyndelsen hans egen verdslige, glimrende Carriere. Og see derom er det jeg har talt og taler, sigende: enten — eller, enten maa Chrstds Forkynderen opgive den Art Existeren eller han maa give Afkald paa Titelen: S: V:. Hvis ikke grundforvirres alle christelige Begreber, og Resultatet bliver, at Chrstds Forkyndelse er ikke blot ligesaa <noget ligesaa> Verdsligt [*rettet fra*: verdsligt] som alt andet Verdsligt, men, verdsligere end det Verdslige ved dette Raffinement tillige at være S: V:.

3) Jeg har i min Artikel, christeligt rigtigt, sat Lidelse og S: V: sammen, og christeligt rigtigt ved Lidelse forstaaet: at lide for Læren, har, saaledes forstaaet benegtet, at Biskop My. kan kaldes et Sandh. V., et af de rette S. en af den hellige Kiæde.

Dette søger Biskop Martensen at afkræfte ved nogle forflygtigende Bemærkninger om, [hvad der skal forstaaes ved at lide, at der jo ogsaa gives andre Lidelser end haandgribelige Forfølgelser *rettet fra*: at man jo ikke kan vide hvad en Mand har lidt i sit Indre o: s: v:]. Ganske vist [*rettet fra*: Nei], Deres Høiv. Høiærv. [men det forandrer ikke Sagen det allermindste. Chrstd. er, som overalt, ogsaa paa dette Punkt saa saare klar. *rettet fra*: ikke saaledes. Chrstd. er, som overalt, saa ogsaa her, yderst klar.] || Et er at lide || [*overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: for Læren, det er S: V^s Kjende, et Andet er at have al mulig jordisk Fordeel og Profit af at forkynde Læren. Og herom er det jeg taler og siger: enten — eller: vil man have al mulig Fordeel, saa maa man give Afkald paa Titelen: S: V:, et af de rette S: V. en af den hellige Kjæde.] Ifølge Chrstdommen [*rettet fra*: det n: T.] er Verden og Chrstd. to ueensartede Størrelser, deraf kommer det at den sande Forkyndelse forholder sig til at lide. Og Eet er at lide for Læren, S: V^s Kjende, at lide for Læren ved f. E., at forkynde den i Armod og Ringhed (hvilket jo er anden Lidelse end „haandgribelig Forfølgelse“) et Andet er at have al mulig jordisk Fordeel og Nydelse efter den største mulige Maalestok af at forkynde Chrstd.: og herom er det jeg har talet og taler sigende: enten — eller, een af Delene ikke begge Dele: al Fordeel og Nydelse

1854

og tillige Titel af S: V: et af de rette S: V:, en af den hellige Kiæde.

[*Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: 4.*] Jeg har sagt, at Sandheden var, at Biskop Mynster var nydelsessyg. I den Anledning tager Biskop Martensen stærkt paa,]

4) Jeg har sagt, at Biskop Mynsters Prædiken fortøner tilslører, fortier udelader noget af det meest afgjørende Chrstlige. Dette vil Biskop Martensen afkræfte ved at oplyse, at Gaverne ere forskellige, og at en Herrens Tjener skal vogte sig for at sige Mere end just han er sendt til at sige. Fortræffeligt! Paa den Maade staaer det altsaa ikke fast, hvad Chrstd. er, man udelader det meest Afgjørende og forsvarer sig ved at sige: Gaverne ere forskellige. Ah saa! Een har saa maaskee den Gave at forkynde Chrstd. som „Profiten leve“, en Anden den Gave i Forsagelse at forkynde Chrstd. som Forsagelse: men begge Dele er sand Chrstd., kun at Gaverne ere forskellige.

5) Jeg har sagt, <at Sandheden er> at Biskop Mynster var nydelsessyg. I den Anledning tager Biskop Martensen stærkt paa, at tale saaledes om en af de arbeidsomste Mænd i D. Og hvad Biskop Martensen siger, har han Ret i, Mynster var en af de arbeidsomste Mænd i D., efter mine Begreber et non plus ultra af en Embedsmand; men dette forandrer ikke min Doms Rigtighed. Mynster var ≤, med al sin Udmærkethed som Embedsmand, ≥ Epicuræer, [at nyde Livet med Forstand, med Smag], hans Livs Løsen var den gamle epicuræiske Sætning: nil beatum nisi quietum, Ro, Stilhed maae vi have, thi ellers kan man ikke nyde Livet. Og derfor var han i Væsen saa grundforskjellig fra hvad Chrstd. egl. er; thi Chrstd. er just — Uro.

6). Biskop Martensen siger at den Betragtning <af Biskop My.> til hvilken jeg er kommet, er jeg kommet til „efter at have frigjort mig fra Pietæts Forholdet til min Fader“. Dette er uforskammet Usandhed. Jeg har sagt, at det blev mit Livs Ulykke, at jeg ogsaa

Epicuræer] sml. XI² A 353 og Sammenvisninger. gamle . . . Sætning] sml. XI² A 353, og se Note dertil. Fader] sml. 32. 87.

af Pietæt for en afdød Fader, af hvem jeg er opdragen ved Mynsters Prædiken, har honoreret Skinnet at Biskop My. var et Charakter Msk. istedetfor at protestere det. Hvilken Uforsømmethed der af at ville bevise at jeg har frigjort mig fra Pietæts Forholdet til min afdøde Fader. Det er jo just af Pietæt mod den afdøde Fader at jeg holdt ud, hvad jeg har udholdt i Forholdet med Biskop M.: Men det er dog virkeligt afsindigt at forlange, at dette skulde blive ved ogsaa efter Biskop Mynsters Død, saa jeg Biskop My. betræffende aldrig maatte sige, hvad Sandhed er, fordi jeg, saa længe han levede, „ogsaa af Pietæt for min afdøde Fader“ ikke har sagt det, ikke maatte sige det, ikke engang naar Biskop Martensen fra en Prædikestoel, altsaa krænkende den Helligdom, i hvilken han taler, fornærmende den Gud, hvis Nærværelse han jo har sikkert sig ved Bøn før Prædikenen, grundforvirrende alle christelige Begreber fremstiller Biskop My. som S: V. et af de rette S: V. en af den hellige Kjæde!

Og forsaavidt Biskop Martensen faaer anbragt en Hentydning til, at jeg har skrevet en Tale, som hedder: den Kjerligheds-Gjærning at erindre en Afdød — og formodl. derved tilsigter at frembringe den Vending, at det skal være en Modsigelse, at jeg, der taler om kjerligt at erindre en Afdød, kan tale saaledes — o: sandt — om afdøde Biskop Mynster: da er Sagen jo saare simpel. Jeg har virkeligen ikke blot talt om men ogsaa øvet den Kjerligheds G. at erindre en Afdød — ham min afdøde Fader. Mit Liv er næsten gaaet op i at være hans Søn, at erindre ham; der er ikke gaaet nogen Dag, uden at jeg mindes ham, ogsaa idag har jeg erindret ham, hvad jeg ogsaa gjør imorgen og saaledes indtil Enden. Ja jeg har erindret ham, ogsaa af Pietæt mod ham har jeg udholdt Alt i Forholdet til Biskop Mynster saa længe han levede, og er Sandheden den, som nok engang vil komme for Dagen, at Biskop M. misbrugte mit Tungsind, benyttede sig af, at jeg paa Grund af dette Forhold til min Fader var villig til at finde mig omtrent i Alt.

1854

<Og nu til Det om den offentlige Moral, om min Artikel i Fædrelandet som et Brud paa den offentlige Moral. |noget Forargeligt.||>

⁷⁾ Hvad Biskop Martensen formodentlig som velbestalteter Sjellands Biskop finder sig foranlediget til i den offentlige Morals Navn at tale om, det Forargelige i min Handling: gjør intet Indtryk paa mig. Deels ξ (hvilket er Hovedsagen) deels \geq er det Misforstaaelse, deels <er> Biskop Martensen en saa subaltern Personlighed, at han virkelig ikke kan imponere allermindst i Fløiel, ligesom en Domestik <jo> ikke imponerer i sit Livrée, men endnu mindre naar han har Herskabets Grevens Klæder paa.

Og forsaavidt han endeligen ξ hvad der vel ogsaa hører med under Rubrikken: den offentlige Moral. \geq er kommet ind paa det ikke utaknemlige Thema, at tale om det Afskyelige i, at al min Hengivenhed for den afdøde Biskop My. altsaa har været en Maske, som jeg nu har afkastet, <altsaa> at jeg er en Slags Jesuit, En, der maaskee vedkjender mig en høiere Genialitetens Moral: da er jeg bange for, at vor dydzirede Sjellands Biskop [*i Marginen*: at Den, der medens Biskop Mynster levede havde alle Fordelene af Forholdet til Biskop Mynster, medens jeg dog vel ikke havde end den mindste Fordeel af men kun skadede mig selv ved dette Forhold, jeg er bange for, at han, den nuværende Sjellands Biskop, Dr. Martensen] her er kommet ind paa et <for ham> yderst farlig Gebeet, thi jeg kan egl. ikke betvivle, at han f. E. gennem Pastor Paulli og Andre maa have en Forestilling om, at lige overfor den Afdøde har jeg virkelig ikke baaret Maske; der er vistnok neppe nogen Anden, der har talt saa uforbeholdent til Biskop Mynster som jeg. Derimod, ja jeg tilstaaer det, jeg har ξ ogsaa af Pietæt for en afdød Fader \geq begaaet den skrækelige Forbrydelse, at opretholde en større Forestilling om ham end jeg virkelig havde. [*i Marginen*: ogsaa i sin Tid ligeoverfor Prof. Martensen, da han i Spidsen for Systemet <for at gjøre Carriere> skulde til at svække Biskop Mynster [*rettet fra*: den Gamle] som En der ikke havde fulgt med Tiden.] Mod den Afdøde kan dette jo dog

vel ikke kaldes en Forbrydelse, skulde det da være Forbrydelse mod Nogen, maatte det være mod de Medlevende, og vilde jeg sige: nu ja, jeg har begaaet den Forbrydelse, ogsaa af Pietæt for en afdød Fader at holde mere af Biskop Mynster end af de Andre, naar jeg, uden just at forskyldte nogen svar Usandhed, kunde bidrage til, hvad jeg vidste glædede den Gamle saa meget, at opretholde den størst mulige Forestilling om ham, naar jeg kunde det, vilde jeg finde mig

Anm. Skjøndt Udtrykket er tydeligt nok, skal jeg gjerne forklare mig lidt udførligere. Jeg er Mynsters <egen> Prædiken om Mandagen : jeg er den — ironisk nok — troskyldige Consequents af M^s Prædiken. Jeg er nemlig opdragen ved M^s Prædiken — men ikke af Biskop Mynster, saa havde jeg vel i Dagligstuen faaet Vink om, at saaledes gaaer det ikke til <om Mandagen,> i det praktiske Liv, og at i det praktiske Liv retter man sig efter som det gaaer til i det praktiske Liv. Nei, jeg er ved Mynsters Prædiken opdragen af en simpel borgerlig Mand, et uhyre Villies Menneske, og jeg fik Intet at vide i Dagligstuen om, at det ikke gaaer saaledes til i det praktiske Liv, og at man der skal rette sig efter, hvorledes det gaaer til i det praktiske Liv. Med Indtrykket af Mynsters Prædiken, dette om Grundsætninger, om Charakter-Handling o: s: v., dermed blev jeg af min Fader sendt ud i Verden „det er Det Du har at rette Dig efter“. Hvad derfor Biskop Mynsters Liv fra Ende til anden mangler, hvad der ikke er Spor af i hele hans Liv, thi han hjalp sig om Mandagen med verdslig Klogskab: Charakter-Handling, det har mit Liv. Og derfor tager mit Liv, der dog er Mynsters Prædiken, sig i de Flestes Øine ud som en Art Galskab, hvilket i en vis Forstand er ganske i sin Orden. Thi i en stille Time at skildre en Charakter-Handling, det tager sig ikke ud som Galskab — det vidste Biskop Mynster ypperligt; men om Mandagen at sætte en christelig Charakter-Handling ind i denne Middelmaadighedens Verden: det tager sig ud som Galskab — og derfor vogtede han sig vel derfor. —

83

U. D.

5

10

15

20

25

1854

Haarde Nemesis af den guddommelige Styrelse: i Skikkelse af en Tungsindigs oprigtigste og meest uskræmte Hengivenhed at faae sin egen Prædiken sig ganske nær, ved sin Side, og saa ikke <høit, offentligt> at turde sige: Mennesket har Ret, hans Liv for-
 5 holder sig ganske anderledes til min Prædiken end mit eget; og paa den anden Side heller ikke <høit, offentligt> at turde sige: Mennesket har Uret, thi i saa Fald vilde Svaret maaskee blevet: det er jo Deres egen Prædiken!

84 Anm. Skjøndt osv. som 83 Lin. 1 |dog| gjerne Lin. 1—6 til om
 U. D. Mandagen, i Lin. 7—15 \lesssim Hvad Lin. 15—18 Liv <der dog er M^s Prædiken> sig Lin. 19—25 vogtede han sig nok for det. \gtrsim —
 Haarde Side 132 Lin. 1—3 faae || Consequentsen af || sin egen Prædiken sig ganske nær <ved sin Side> Lin. 3—8 Prædiken!

1855

85
 U. D.

Mine Forkundskaber

Til 85, overkradset med Blyant:

86 Thi lad mig engang sige Dig Sandheden [rettet til: Derimod; har
 U. D. Du dog Mod til at ville have det Mod, der meest af Alt frygter det at være i en Vildfarelse, saa kan Du ogsaa faae Sandheden at vide] betræffende det at blive Chrsten. Sandheden er: det at blive Chrsten er at blive, msklig talt, ulykkelig for dette Liv, Forholdet er: jo mere Du indlader Dig med Gud, og jo mere han elsker Dig, jo mere vil Du blive, msklig talt, ulykkelig for dette Liv, jo mere vil Du komme til at lide i dette Liv.

Og denne Tanke, der rigtignok som et Lyn opklarer [rettet til: lader en noget forstyrrende Belysning falde over (hvad der jo skal være det nye T^s Chrstd.!)] hele det næringsdrivende [rettet til: muntre] \lesssim ækle [rettet til: børne-avlende, <carriere-gjørende,>] livs-

⁸⁶meest af Alt... Vildfarelse] sml. 70, og se Note dertil. lide] sml. 62.68. næringsdrivende] sml. 41.99.

lystige] > Præste-Laugs Gavtyvestreger og Chrsthedens [rettet til: livslystige Trafik samt Chrsthedens rettet til: livslystige Trafik og som et Lyn afdækker [rettet til: gennemlysner] dette phantastiske] Blendværk <Maskeraden, Selskabs-Legen, Narrestregen> med <<— alle Sandse-Bedragenes Tilhold, [General-Løgner]! —> „Christenhed“ >, christne Stater, Lande, en christen Verden >, denne Tanke er for et stakkels Msk. frygtelig, dræbende, fast overmenneskeligt anstrengende. Dette veed jeg paa tvende Maader af Erfaring. Deels deraf, at jeg egl. <ikke> kan holde den Tanke ud, og derfor blot opdagende øiner denne sande christelige Bestemmelse af det at være Chrsten <medens jeg for mit Vedkommende hjælper mig til at udholde Lidelse med en langt lettere Tanke, en jødisk, ikke en i høieste Forstand christelig: at jeg lider for mine Synders Skyld>; deels deraf, at paa ganske særlig Maade ved mit eget Livs Forhold maatte føres til at blive opmærksom herpaa; hvis ikke, var jeg aldrig blevet opmærksom, og havde endnu mindre formaaet at bære Trykket af denne Tanke <; men jeg blev, som sagt, hjulpet ved mit eget Livs Forhold>.

[Fortsættelse til 86, overskrevet: Mine Forkundskaber.], dels ⁸⁷udstreget med Blyant, dels overstreget med Blyants-Streger over-
kors U. D.

Som nemlig mit Liv forsøgt i meget Veemodigt, saa ogsaa deri, at de tvende Msker, [hvem jeg elsker høiest], hvem jeg skylder hvad jeg kan være blevet som Forfatter, dem skylder jeg det dog kun veemodigt: en Olding, hans tungsindige Kjerligheds Feilgreb; en ganske ung Pige, næsten kun et Barn, hendes elskelige Uforstands Taarer. Lad mig henvende et Ord til [rettet til: Du, til hvem jeg taler [rettet fra: for hvem jeg skriver dette], indrøm mig Plads for en Henvendelse til] hver af disse Tvende, hvem jeg (atter Veemod!) er hindret i personligt at kunne takke <— indrøm mig Plads for en saadan Henvendelse, det hører med til Sagen> >: Du fortræffelige Mand, Du gjorde mig vistnok omtrent saa ulyk-

jødisk] sml. 57. 87. ⁸⁷Olding] sml. 82. 89. ung Pige] sml. 32.

1855

kelig som jeg kunde blive det, men Du gjorde det af Kjerlighed: Du blev den Elskede; Du elskelige Barn, jeg gjorde Dig vistnok omtrent saa ulykkelig som Du kunde blive det, men jeg gjorde det af Kjerlighed, Du var den Elskede![§] Mit eget Livs Forhold vare mine Forkundskaber, ved Hjælp af disse blev jeg alt som jeg udvikledes i Aarenes Løb, [*rettet fra*: See dette er mine Forkundskaber, ved Hjælp af hvilke jeg, alt som jeg udvikledes i Aarenes Løb, blev] <mere og mere> opmærksom paa Chrstd. og paa Bestemmelsen: at blive Chrsten. Hvad er nemlig ifølge det n: T: det at blive Chrsten, hvortil den idelige og idelige Formaning mod det at forarges, og hvorfra de frygtelige Collisioner (at hade Fader, Moder, Hustrue, Børn o: s: v:) hvori det n: T: aander? mon ikke begge Dele, fordi Chrstd. meget godt veed, at det at blive Chrsten er at blive msklig talt ulykkelig for dette Liv, dog saligt forventende en evig Salighed. Thi hvad er ifølge det n: T: det at blive elsket <af> Gud? det er at blive, msklig talt, ulykkelig for dette Liv, dog saligt forventende en evig Salighed — anderledes kan, ifølge det n: T: Gud, som er Aand, ikke elske et Msk. <?>; han gør Dig ulykkelig, men han gør det af Kjerlighed, salig Den, som ikke forarges![§] Og hvad er ifølge det n: T: det at elske Gud? det er at ville blive, mskligt talt, ulykkelig for dette Liv, dog saligt forventende en evig Salighed — anderledes kan et Msk. ikke elske Gud, som er Aand. Og alene ved Hjælp heraf kan Du see, at <det n: T^s> Chrstd. slet ikke er til, at den Smule Religieusitet der findes i Landet høist er Jødedom.

[*Overkradset med Blyantsmasse*: Altsaa see Dig nu ret alvorligt for, om Du fremtidig vil følge med; vil Du det, siger jeg: vel [*rettet fra*: ret] saa; vil Du det ikke: Gud befalet!]

Til 87, overstreget med Blyants-Streger overkors:

88 U. D. [§]Paalangs i Marginen: I Kjere, |som aldrig nogen Dag var af min Tanke: | jeg kan Intet gjøre til Gjengjeld for Eders Kjerlighed; i Lidelser er jeg udcommanderet til Lidelser, kun Eet mig ind-

[§] se 88. Chrstd. . . . ikke til] sml. 57.105. Jødedom] sml. 86.106.
^{**}Lidelser] sml. 86.

1855

rømmet, Historiens Erindring: forsmaaer da ikke denne Gjen-
gjæld, Eders Minde skal, til sin Tid [*rettet fra*: naar det engang af
mig er] indsat i sin Ret, leve lige saa længe som mit. Ak, men
hvor liden Værd denne Historiens Erindring har, føler jeg bedst
selv, og især nu, nu da jeg ømmer mig i disse tvende Forhold,
som jeg aldrig har ømmet mig i dem, fordi det er mig, som vilde
nu ogsaa Evigheden [*rettet fra*: Chrstd. for evigt] skille os ad —
thi Du, fortræffelige Mand, Du vidste dog egl. ikke, hvad Chrstd.
er, og Du, elskelige Barn, ja naturligviis uendelig langt mindre!

Martensen paa Bispestolen.

89

U. D

Skjøndt det var ved en Forurettelse mod en ældre Collega,
at Martensen blev Biskop, sees det dog tydeligere og tydeligere,
at jeg umuligt kunde ønske mig nogen Anden paa Bispestolen end
just ham. Den Mand (det seer jeg tydeligere og tydeligere) har 5
Gave (thi Gaverne ere forskellige, som han selv siger i B. Tidende
N° 302) han har Gave til, det Mindste han foretager sig, strax at
give en Blottelse af det Bestaaendes svage Sider. Saaledes passe
vi to ganske for hinanden, der behøves egentligen ikke flere end
han og jeg: han til — derhos med Officialiteten af at være Kir- 10
kens Primas — han til at give Blottelsen, og jeg (der dog heller
ikke er ganske uden Gaver) jeg — til at see den.

Enhver der kjender det Mindste til mine Skrifter, vil vide, hvilke
store Anstrengelser jeg har gjort for at faae kastet en Belysning
over dette Punkt om at være Sandhedsvidne; derfor disse idelige 15
og idelige Gjentaelser: jeg — skjøndt dog min Christendoms-
Forkyndelse ligger det nye Testaments Christendom adskilligt
nærmere end den af kongelige Embedsmænd og Rangspersoner,
hvis Carriere Forkyndelsen er — „jeg er ikke noget Sandheds-
vidne.“ 20

Sagen er, jeg har meget klart seet: ligger her ikke en uhyre
Mislighed, at Christendom forkyndes paa den Maade, og at vi

⁸⁹ Martensen] sml. 82.91. ældre Collega] s: H. N. Clausen; sml. S.V. XIV, S. 9, og se Noter dertil. B. Tidende N° 302] 28. Decbr. 1854; se S.V. XIV, S. 11 ff. Sandhedsvidne] sml. 82.91.

1855

aldrig faae nogen nærmere Forklaring om, hvorledes dette er at forstaae, medens dog denne Art Forkyndelse aldeles ikke ligner det nye Testamentes Christendom. Og dernæst, er Misligheden ikke atter den, at uagtet disse Forkyndere saaledes aldeles ikke
 5 ligne hvad det nye Testamente forstaaer ved Christendoms Forkyndere, gjøre de dog saa smaat en Fordring paa at være tillige Sandhedsvidner.

Men har jeg sagt til mig selv: lige ud at sige dette Sidste, lader sig ikke gjøre. I samme Øieblik reiser hele Standen sig som een
 10 Mand og erklærer det for Usandhed. Og da jeg stricte taget ikke har noget Faktum at holde mig til (medens jeg dog derfor meget godt kan i fuldeste Maade have Ret) vil Følgen blive, at jeg kommer til at staae som En, der har sagt noget Usandt, hvorved jeg kun lidet vilde have gavnet den Sag, jeg har den Ære at tjene.
 15 Saa uendelig vigtigt er dette Punkt for mig.

Da dør Biskop Mynster. Nu er Øieblikket, tænker Prof. Martensen. Ham var det naturligviis af yderste Vigtighed at styrke sig ved at det fik Udseende af, at han var Den, der arvede Mynsters Tradition, saa Valget af ham vilde faae og fik (hvad en Be-
 20 kjendt af mig ikke uvittigt bemærkede) en vis Lighed med hvad der oftere forekommer i det borgerlige Liv, at naar en Mand dør, at da Enken fortsætter Professionen under en duelig Mestersvends Bestyrelse.

Saa holdt han Erindringstalen. Du som læser dette, har Du seet
 25 en Fisker sidde maaskee flere Timer og vente — Øieblikket iforveien saa afspændt som man kan blive det af saaledes at sidde og vente — men nu, nu, hvilken Forandring: der er Bid! Har Du seet en Politie-Agent, der maaskee gennem Aar har sporet en Criminal-Forbrydelse, ventet men forgjeves, ventet et Faktum,
 30 saa han turde [gaae ligefrem *rettet fra*: ligefrem trække Skildt] tilværks — fem Minutter iforveien saa træt, næsten ligegyldig, og nu, nu, hvilken Forandring, nu: her er et Faktum, lønnende de mange Aars Møie og Venten.

Mynster] sml. 82.91.
 dertil. XI³ A 307, S. 332.

Erindringstalen] sml. XI¹ A 142, og se Note

Det var Erindringstalen over Biskop Mynster: jeg fik Faktum; hvad jeg ved store Anstrengelser gennem flere Aar kun har naaet at hentyde svagt, indirecte paa, det fik jeg officielt ved en Skjenk af Prof. M.

Nu stod blot tilbage, at han kom paa Stolen. Var han ikke blevet Biskop, var der jo vistnok ikke skeet ham Uret, men dog vilde der <|| i saa Fald || for mig> have været noget Forstemmende i at angribe ham. || under denne Antagelse ||. Fremdeles hans Ord havde jo i saa Fald heller ikke faaet den Betydning. Nei, han blive Primas, saa er Alt fuldendt som jeg ønsker det. Det er Kirkens Primas, der har canoniseret Forgængeren, tillige er det (som at den danske Konge nobiliterede Københavns Borgere) en Compliment til <hele> Standen, der ved den nye Biskops Regjeringstiltrædelse <officielt> promoveres til at være tillige Sandhedsvidner, hvilket vistnok ikke er (hvad — for at erindre om Biskop Mynsters Inddeling — een og anden Stude- eller Lhombre-Præst vilde foretrække) en Gageforhøjelse men dog et Agreement, og derhos <Noget man er saa let> at, som det siges om Overtøi: man mærker slet ikke man har det paa, noget endnu Lettere end (hvad denne Væren ellers bedst kunde sammenlignes med) en af de Phantasie- 20 Frakker, der falbødes i Sommer, men som dog veiede 2½ Lod, medens denne Phantasiefrakke („tillige Sandhedsvidne“) veier aldeles Intet, | liig den Paaklædning en latinsk Satiriker beskyl- der de romerske Damer for at bære, betegnende deres Letfærdig- 25 hed, naar han siger: de ere klædte i en Vind|. Som i Katholicis- men den nye Prælat maaskee skjenker Kirken en kostbar Prydelse: saaledes skjenkede den ny Primas hele Standen, Hver især: en Phantasie-Frakke.

Der er dog en dyb Ironie i Tilværelsen. Det har vistnok efter den største Maalestok beskeftiget Martensen at arve Mynsters 30 Tradition — og det var skjult for hans Øine, at der er En med, der — indrømmende den Gamle at leve ud — længst forstod [*rettet fra*: har forstaaet] det som sin Opgave at confiskere den Mynsterske Tradition, og blot kunde ønske (for at jeg skal hentyde til en

1855

fra en tidligere Tid bekjendt Politie-Historie, hvilken jeg dog ikke kan udføre, hvor overordentlig den end passer) En der blot kunde ønske at faae Martensen „i Frakken“ for at standse denne Tradition.

*

*

- 5 Det var Erindringstalen. I den Anledning gjorde jeg saa Indsigelse, og Biskop Martensen svarede i Berlingske Tidende og see: atter en Skjenk og Gave af yderste Vigtighed for den Sag, hvilken jeg har den Ære at tjene.

- Hvor ofte har jeg ikke, som en Rovfugl sit Bytte, og som en
10 Politieagent den Mistænkte, omkredset dette Punkt: er ikke egentligen den hele Christendom vi har her i Landet officiel Christendom.

Min Læser, Du veed vel, hvad derved forstaaes; men lad mig dog [blot sige to Ord *rettet fra*: klare yderligere op].

- 15 Al Christendom, som da allerede al Religion, er og skal være personlig Sag: af Personlighed skal der tales til Personlighed; dette gjør al Religion <og> især da Aandens Religion endnu bestemtere Fordring paa end f. E. Elskov gjør paa Personlighed, Elskov, der dog har en Angest for <det Officielle og> Alt, hvad der
20 ligner det Officielle, fordi dette mistænkeliggjør det Personlige, gjør det tvetydigt, om man er personligt elsket eller kun officielt.

- Men naar nu en Religion forkyndes af Embedsmænd, fremkommer saa ikke her let noget af det Farligste for al sand Religieusitet: at Forkynderen personligt kan holde sig udenfor ved at
25 det er paa Embedsvegne han taler (altsaa maaskee som f. E. en Jurist, der paa Embedsvegne procederer i en Sag) og Tilhøreren holdes hen i den Tvetydighed, om det er den Talendes personlige Overbeviisning eller det er — paa Embedsvegne, officielt. I ethvert Tilfælde maatte man da ønske en Forstaaelse betræffende, hvor
30 ledes denne Art Forkyndelse forholder sig til det nye Testaments Christendom, der har en ganske anden Art Forkyndelse, om det er et Fremskridt (maaskee ved Hjælp af Christendommens

[Indsigelse] sml. XI² A 265, og se Note dertil. officiel Christendom] sml. 57.

Perfectibilitæt) eller Noget der ved Indulgents kan indrømmes, kort hvorledes det, ligeoverfor det nye Testamente, er at forstaae.

See, dette er et saare [*rettet fra*: uhyre] vigtigt Punkt at faae belyst, hvorledes vi — med det nye Testamente ved Siden — forstaae os i, at Forkynderne ere saaledes forskjelliggjorte fra hvad det nye Testamente forstaaer ved Christendoms Forkyndere. 5

Saaledes staaer Sagen, da kommer Svaret af Kirkens Primas i Berlingske Tidende N° 302. Fornemt indhyllet i det Fløiel, hvilket unegteligt den Gamle, æsthetisk seet, har imponerende, som sjelden et Menneske har baaret Fløiel, vil Mestersvenden eller hvad han (ogsaa forraadende, hvo han egentlig er, om ikke ved at snyde Næsen i Fingrene saa dog ved at tale om Ørefigen o: D:) hvad han maaskee bedre ligner: den pantsatte Bondedreng — imponere. Artiklen selv er en Ubetydelighed, som jeg derfor har afviist. 10

Men derimod er der en Yttring i den, som maaskee i eet Minut skjenker mig fuldt, hvad jeg [gjennem lange, møisomme Aar] kunde ønske. 15

Kirkens Primas taler med Myndighed nedsættende om mig og siger, at jeg „har kun en Christendom uden Kirke og uden Historie“, godt nok vilde jeg svare, naar jeg blot ikke har en Christendom uden det nye Testamente. 20

Dog det egentligen Lykkelige er endnu ikke kommet; men nu kommer det. Primas vedbliver, at jeg søger Christus i Ørknerne og i Kamernerne.

„I Kamernerne“ — det med Ørken passer jo ikke [paa] vort Clima, saa det vil jeg lade falde bort — altsaa i Kamrerne. I Kamernerne, hvad vil dette sige? Det vil nok omtrent sige: „Du, S. Kierkegaard, jammerlige, ringe, maadelige Menneske Du har kun en privat Christendom, en privat Religion, Du har“ — jeg beder Deres Høiærværdighed „tael Ordet ud, og blues ei derved“ . . . altsaa frisk ud med Sproget, ikke sandt, jeg har ingen officiel Christendom, ingen kongelig privilegeret Christendom, jeg er en christelig Frimester. 25 30

[har afviist] sml. XI² A 265, S. 268, og se Note dertil. tael . . . derved]
se Wessel, Kjerlighed uden Strømper. 4. Optog, 3. Oprind.

Ganske vist (det veed jeg kun altfor godt) var den afdøde Biskop længst løbet fast i et Sandsebedrag, saa han tilsidst havde sat sig i Hovedet, at sand Christendom kun kan forkyndes af kongelige Embedsmænd og Rangspersoner, hvis Carriere Forkyndelsen er; ganske vist, han vilde, saa langt han, forsigtigt skjult, uden egentlig Fare kunde naae, for ingen Priis taale, at Christendom forkyndes af Andre end kongelige Embedsmænd og Carriere-Gjørende; ganske vist, der er kun een, han har gjort en Undtagelse med, saa han, uagtet jeg ikke var i Uniform, dog ønskede at bevare god Forstaaelse med mig — af mange Grunde: men til at yttre sig saaledes officielt havde man ikke faaet ham. Læs hans Prædiken, hvilken jeg kan udenad, og Du skal see „hans Prædiken“ forholder sig just til en „Christus i Kamerne“. Misligheden ved ham var netop den, at han selv (uden nogensinde at give Oplysning om, hvorledes vi forstaae dette sammenholdt med det nye Testamente) var den kongelige Embedsmand, Rangsperson, Forkyndelsen hans egen <glimrende> paa Nydelse rige Carriere; og Misligheden var saa, at han om Mandagen unegteligt (skjult bag det kongelig danske Cancellie) regjerede i Retning af officiel Christendom — men at sige det paa den Maade ξ kun en Christus i Kamerne ξ : nei, dertil var den Gamle for klog, dertil var han, allerede i en meget ung Alder: for gammel.

Altsaa ξ en Christendom, der ellers ikke sigtes for at være usand, ξ en Christus i Kamerne, en privat Religion: det er Det, der skal advares mod, det er Det der ligeoverfor Folket skal med Myndighed tales nedsættende om ξ officiel Christendom derimod det er den sande Christendom, ikke Noget, som lige over for det nye Testamente kun ved Indulgents kan indrømmes ξ . Jeg kan dertil kun svare: glædeligt Nytaar Biskop Martensen.

Ja, det bliver sandeligen et nyt Aar det vi gaae ind i — og Gud i Himlene, Du veed det, hvorledes jeg har trængt til Forandringen! Fast gyser jeg, naar jeg tænker paa, hvad jeg har udholdt, fordi jeg „ogsaa af Pietæt for en afdød Fader“, tungsindigt havde hexet mig ind i, den Gamle skal og maa ikke svækkes, Alt hvad

han gjør, skal gjælde for Viisdom, Alt skal taales, og høist privat siges ham paa det Alvorligste, ja ikke blot skal jeg taale Alt (og der vil fremkomme mærkelige Ting, naar jeg engang vil oplyse dette nærmere) men saa langt jeg mægter skal man vide, at man gjør mig imod ved at gjøre, sige, foretage Noget, som ikke er 5 efter den Gamles Hoved, kunde føre til at den Gamle blev svækket.

Dog spildte ere disse Aar jo dog <langtfra> ikke, jeg har meget mere naaet i dem at faae hele min „vidtløftige Literatur“ indsat i Literaturen, indtil dens Time kommer; og forgivees er det 10 sandeligen heller ikke, hvad jeg har lidt. Nei, Styrelsen veed bedst, hvorledes et Menneske skal opdrages i Forhold til det Særlige, hvortil just han skal bruges. Og Den, der skal bruges til at være Harme over al verdslig Kløgt og Øienforblindelse, han opdrages ved — at lide det Harmfulde, dog saaledes (hvilket jo ogsaa er 15 mit Tilfælde) at han er Intet mindre end en slet og ret Lidende, derimod En, som bestandigt selv frivilligt har fundet sig i at holde ud, hvilket kun giver Harmen mere Spændkraft [*rettet fra: Spænding*].

Kladde til [89] 90
U. D.

¹Bispestolen.] *rettet fra: Bispestolen!* 1

³sees det dog] *rettet fra: bliver det mig* 2

⁵(det . . . ⁸Sider.) *rettet fra: vil neppe kunne skrive 10 Linier* 3
uden at give en Blottelse af det Bestaaendes svage Sider.

¹¹(der . . . ¹²jeg] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 136¹⁵ Saa . . . mig.] *i Marginen, i Teksten, overstreget med* 5
Streger paaskraa:

See derfor disse mangeaarige store Anstrengelser med indirecte at komme ind paa dette Punkt, indirecte at faae anbragt

frivilligt] sml. 67.157.

1855

Belysning — Anstrengelser der <dog> kun give saa lidet Udbytte.

- 6 S. 137¹ Det . . . Faktum;] *rettet fra*: Det var Erindringstalen. Altsaa,
- 7 S. 137² store] *rettet fra*: uhyre
- 8 S. 137³ fik jeg officielt] faaer jeg officielt [*rettet fra*: complet]
- 9 S. 137⁵ stod blot tilbage] *rettet fra*: var det mig blot af Vigtighed
- 10 S. 137¹⁵ — for . . . Inddeling —] *Tilføjelse i Marginen*
- 11 S. 137²¹ der] *rettet fra*: som Uhde averterede
- 12 S. 137^{22f.} veier aldeles Intet] *rettet fra*: er endnu langt lettere
- 13 S. 137³² — indrømmende . . . ud —] *Tilføjelse i Marginen*
- 14 S. 138² passer] passer | i selv det mindste Detail |
- 15 S. 138⁵ gjorde jeg saa] *rettet fra*: har jeg saa gjort
- 16 S. 138⁷ atter en] atter [*rettet fra*: Atter] en *rettet fra*: Øieblikkeligt en ny
- 17 S. 138¹⁸ Min Læser, Du] *rettet fra*: Du som læser dette,
- 18 S. 138¹⁸ forstaaes] maa forstaaes
- 19 S. 138¹⁹ Angest] *rettet fra*: Afskye
- 20 S. 138²⁰ fordi . . . ²¹officielt.] *i Marginen, med Blyants-Sammenvisning, i Texten*: |Formular, f. E. at frie efter en Formularbog, og elske den Elskede efter Vendinger af en Haandbog for Elskende o: s: v.|

S. 138²² Embedsmænd,] Embedsmænd, |og dette Punkt aldrig 21
belyses (hvorledes vi forstaae den Art Forkyndelse sammenholdt
med det n: T.^s)|

S. 138²⁸ I . . . S. 139² forstaae.] *Tilføjelse i Marginen* 22

S. 139⁷ da kommer] *i Marginen, i Texten:* |Jeg har gjort Ind- 23
sigelsen mod at fremstille Biskop My som Sandhedsvidne, og nu
følger|

S. 139¹¹ (ogsaa . . . ¹² o: D:)] *Tilføjelse i Marginen* 24

S. 139¹¹ forraadende,] forraadende ||sin Simpelhed ved at|| 25

S. 139¹⁷ fuldt] *rettet fra: complet* 26

S. 139^{17f}. jeg . . . ønske.] jeg |gjennem lange, møisomme Aar kun 27
[*rettet fra: neppe*] har naaet svagt, tilnærmelsesviis, indirecte.|

S. 139²² uden] uden — 28

S. 139³¹ derved“ . . .] derved“, |den Skrædder er en Helt . . | 29
< . . . >

S. 140¹ (det . . . godt)] *Tilføjelse i Marginen* 30

S. 140⁵ saa . . . ⁶ naae,] *Tilføjelse i Marginen* 31

S. 140¹¹ til . . . ham.] |man havde aldrig faaet ham|| til at 32
yttre sig <saaledes> officielt |paa den Maade.|| [*i Marginen:* havde
man ikke faaet ham; |han havde nok hittet paa, at finde en anden
Indsigelse, og ikke ladet det staae <saaledes>: Din Chrstd. kan
være sand men den er kun privat.||

S. 140³¹ nei,] nei, ||min Ven,|| 33

S. 140²¹ dertil . . . ²² Alder] |Jeg kunde have levet 100 Aar med 34
den Gamle, det var blevet Uforandret: om Søndagen en Christus
i Kamrene, om Mandagen officiel Chrstd.: men at sige det om

1855

Mandagen, |dertil| var den Gamle ja |var han [*med Blyant rettet fra: han var*] allerede i en meget ung Alder var han dertil|

35 S. 141⁹ i dem at faae] at have

36 S. 141¹⁴ Harmen] ||som en|| Harmen

91 Har jeg insinueret, at Biskop Martensen ved sin Erindringstale
U. D. har villet bringe sig selv i Erindring til den ledige Bispestol?

Dette siges af Tusinder og Tusinder; og som jeg seer siges det ogsaa af En, der ellers mener, at jeg har Ret.

5 Saa lad os da, for hans Skyld, see, om det er saa. Her er Stedet: „en Erindringstale, hvad den maaskee ogsaa forsaavidt kan kaldes, som den bringer Prof. Martensen i Erindring til den ledige Bispestol.“

Er nu herved med et Ord [*rettet fra: hermed*] sagt eller <blot>
10 hentydet til, at Prof. Martensens Hensigt med Talen var at bringe sig selv i Erindring? Nei, der er sagt, hvad Sandhed er, at det Faktum, at Prof., som selv er en Kandidat til Bispestolen, holder en Erindringstale over den afdøde Biskop, bringer ham i Erindring til den ledige Plads. Det Samme vilde have været Tilfældet,
15 hvis en anden af Candidaterne til den ledige Bispestol havde paataget sig at holde en Erindringstale over den afdøde Biskop. Det lader sig nu engang ikke undgaae, naar man selv er Kandidat til Embedet, og saa holder en Erindringstale [*rettet fra: Erindrings-*
16 *talen*] over Forgængerens, saa bringer dette En i Erindring til
20 Pladsen, Ministeren, Kongen eller hvo der bortgiver Embedet, maa ved at høre eller læse en saadan Erindringstale uvilkaarligt komme til at tænke paa: Forfatteren af denne Tale er jo blandt Candidaterne.

Det jeg derfor tilsigtede med hiin indskudte Sætning, var at
25 lade en fortjent comisk Belysning falde over den Taktløshed, der

⁹¹ Martensen] sml. 89. 95. siges . . . af En, der osv.] sml. Fædrelandet 1855, Nr. 8 (10. Jan.), Sp. 3. afdøde Biskop] sml. 89. 93.

er hvad Takt [*rettet fra*: saa karakteristisk for] Biskop Martensen <har>. Jeg idetmindste havde i hans Sted aldrig paataget mig at holde Erindringstalen over Mynster, jeg vilde paa enhver Maade have unddraget mig, af to Grunde. Først af Hensyn til mig selv, for ikke at bringe mig selv i en comisk Belysning. For det Andet af Hensyn til den Afdøde. Eller er det ikke taktløst ||mod en Afdød||, at bevirke, at Alt, hvad der sandt[†] kan siges, om at den Afdøde er uerstattelig, at Ingen kan erstatte ham, for en Deel svækkes, faaer en Bismag, en Afsmag derved, at den Talende er en mulig Efterfølger, der (uden i fjerneste Maade at have dette til Hensigt) [kan synes (thi det er ikke saa) *rettet fra*: maaskee] beskedent [at anbefale *rettet fra*: anbefaler] sig selv. En mulig Efterfølger skulde altid have Takt nok til ikke at paatage sig at holde Erindringstalen over Forgængeren. Det er dog sandt hvad der staaer i „Kjerlighedens Gjerninger“, at kun Den, som har naaet, i det kjerligste Folk omtrent eenstemmigt at blive erklæret for det meest selvkjerlige Menneske, kun han <kan> tale om Kjerlighedens Gjerninger uden at befrygte, at Nogen skulde troe han tænkte paa sig selv: og saaledes vil ogsaa Den bedst kunne holde Erindrings-talen over en afdød Biskop, Den, der ikke i fjerneste Maade ligger <—> en Candidat til Embedet.

Altsaa her er ikke Spor af nogen Insinuation fra min Side; det er en velfortjent Belysning jeg har anbragt i Forhold til Biskop Martensens seeværdige Takt.

Hermed er da dette berigtiget; ved at være sagt af En, der maa antages at mene mig det vel, har det faaet Betydning. Som det kan beskjæftige f. E. Nationalbanken, at hvad Penge der udgaaer fra den, Skillinger eller Millioner, ere rigtigt talte: saaledes beskjæftiger det mig i høi Grad, at der ikke undslipper min

[†]Anmærk. Naturligviis forbeholder jeg mig min Protest [*rettet fra*: Protesten] mod, at Tabet af Biskop Mynster i Egenskab af Sandhedsvidne skulde være uerstatteligt.

i „Kjerlighedens Gjerninger“) S. V. IX, S. 352. Sandhedsvidne] sml. 89.93.

1855

Pen Noget, som kunde kaldes en Insinuation. Det beskjeftiger mig i høj Grad, og især nu i dette Øieblik. Thi Søn som jeg er af ξ — min daglige Erindring! — \geq afdøde Michael Pedersen Kierkegaard, forhen Hosekræmer her i Byen (men Hosekræmeren
 5 boer som bekendt i Kjælderen, oftest endog i de laveste Kjældere) har jeg ret følt, og vil ikke lade sidde hvad der (som slig Yttring af en mig Velmenende) i mindste Maade kunde forhindre mig i ret at føle hele min Fornemhed lige over for en Fløiels Biskops lave Insinuationer.

10

Efterskrift.

Det er, som man vil see, den Omstændighed, at en forresten mig Velvillig har sagt, at jeg skulde have forskyldt en Insinuation mod Biskop Martensen, det er denne Omstændighed, der har bevirket, at jeg ξ (uden dog dermed at betyde, at jeg i ethvert
 15 tilsyneladende eller virkeligt lignende Tilfælde vil eller vil kunne gjøre det Samme) \geq har taget til Gjenmæle — hvad jeg haaber, han ikke vil føle sig fornærmet over, men meget mere glæde sig over, fordi det, hvad jeg forudsætter, er ham kjert at see, at jeg ogsaa i dette Punkt har Ret. At kunne tage Hensyn til Støien
 20 og Spektaklet af hvad der, som jeg erfarer, dog raaber høiere end „Æsler og Landsbydegne“ Kjellinger og Præster eller med eet Ord Kjellingspræster er aldrig faldet mig ind.

Blot et Ord endnu. Det er mig naturligtviis <kjert>, om Nogen, stille eller udtrykkende det offentligen, mener mig det vel; jeg
 25 takker enhver Saadan, tør ogsaa vide med mig selv, at jeg har fortjent, at man mener mig det vel. Men Enhver, der virkeligen mener mig det vel, og offentligen vil ytre sig, beder jeg at anvende den største Forsigtighed, at han ikke velmenende kommer til at skade mig istedetfor at gavne, at han f. E. ikke lader sig i den
 30 Grad imponere af Spektaklet, at han mener, at min Sag trænger til at „forsvares“. O, I mine Venner, hvem jeg virkelig er kjer, og Eders Antal er dog maaskee endda ikke saa ganske lidet, glæder Eder med mig, jeg er i den Grad i Fordelen, har i den Grad Ret

afdøde . . . Kierkegaard] sml. 89.99. Æsler og Landsbydegne] sml. 10,5, og se Note dertil.

baade mod Biskop Mynster (mod hvem jeg endog har mere end Ret) og mod Biskop Martensen, at jeg just derfor finder det ganske i sin Orden, at Kjellinger og Præster efter den største Maalestok bruges for at allarmere Befolkningen — det er nemlig Afmagt. Og det er ogsaa Afmagt, at jeg hver Dag bliver „tilintetgjort“; thi hvad Tilintetgjørelse angaaer er een Gang nok; derimod er det et af de allertilforladeligste Udtryk for, at En er seirrig, at han „hver Dag“ tilintetgjøres, thi dette vil jo sige: der gøres alt Muligt for at tilintetgjøre ham, men man formaaer det ikke.

10

Kladde til [91]

92

U. D.

² villet] *rettet fra*: haft til Hensigt at

1

⁴ ogsaa] *rettet fra*: endog

2

⁵ os . . . Skyld,] os <, for hans Skyld,> ||da||

3

^{5f}. Stedet:] Stedet. Biskop Martensen har holdt en Erindrings-tale over Biskop M.]

4

⁹ herved . . . hermed]] her ved med et Ord |hentydet til|,

5

²² er . . . ²³ Candidaterne.] *rettet fra*: kunde jo blive Eftermanden.

6

S. 145 ⁶ Eller . . . ²¹ Embedet.] *rettet fra*: thi Virkningen svækkes ved at man ikke kan frigjøre sig fra at erindre, at det er en mulig Efterfølger, der taler. Man prøve det. Hvad saaledes Prof. Martens. <, sandt,[†]> i Tale siger om det Uerstattelige i Tabet af Biskop M., at Ingen kan erstatte ham o: D: — faaer dette ikke en Bismag en Afsmag derved, at den Talende er en mulig Efterfølger.

7

S. 145 ²³ velfortjent] *rettet fra*: i høi Grad fortjent

8

1855

- 9 S. 145²⁴ seeværdige Takt.] *rettet fra*: bekjendte Taktløshed.
- 10 S. 145²⁵ ved . . . ²⁶ Betydning.] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: Sligt sagt af En, der [maa antages *rettet fra*: synes] at mene mig det vel (om han end skader mig ved [forresten *herover*: dette Punkt fraseet] at ville *rettet fra*: at ville] „forsvare“ mig — thi jeg har <baade mod Biskop Mynster og mod Biskop Martensen> i den Grad Ret, at jeg ikke trænger til noget Forsvar) maa jeg tage Hensyn til.
- 11 S. 146⁶ vil ikke] vil [ikke *rettet fra*: Intet][†]
Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: [†] Anm. Men det at det er sagt af en <mod> mig ellers velvilligt Stemt er noget Saa-dant, thi det rasende Modparties Vrælen betyder mig aldeles Intet.
- 12 S. 146⁶ hvad . . . ⁷ Velmenende)] <hvad> der ξ (som slig Yttring af en mig Velmende) \geq
- 13 S. 146¹⁷ men . . . ¹⁹ Ret.] *Tilføjelse i Marginen, med Blyants-Sammenvisning*
- 14 S. 146²¹ eller . . . ²² Kjellingspræster] *Tilføjelse i Marginen*
- 15 S. 146²³ Blot . . . endnu] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*:
 Men da jeg maa befrygte, at det vilde blive mig for vidtløftigt, hvis jeg skulde tage Hensyn til [enhver [*rettet fra*: hvad] Skade der muligt kunde tilføies mig af *rettet fra*: enhver mulig Uret mod mig af] Velmenende: saa vil jeg ogsaa i denne Henseende fremtidigen indrette mig paa, hovedsageligen at forholde mig taus. Men lad mig dog sig blot et Ord
- 16 S. 146²⁴ , stille . . . offentligen,] *Tilføjelse i Marginen*
- 17 S. 146²⁶ Men . . . ³³ mig,] *med Blyants-Udslettelse og Blyants-Sammenvisning rettet fra*: Men Hjælp <i Sagen> trænger jeg egl. ikke til; o, mine Venner,

S. 146³³ har . . . S. 147² Martensen,] *Tilføjeelse i Marginen* 18

S. 147^{7f.} er seirrig] *rettet fra*: har Magten 19

S. 147⁹ tilintetgjøre ham] *rettet fra*: ||gjøre| bevirke det 20

„Madame Burmann.“

d. S. Kierkegaard. 93 U. D.

I „de Uadskillelige“ er der en Samtale mellem Hr. og Mdm. Burmann, hvilken jeg ofte er kommet til at tænke paa i denne Tid.

Talen er om Forlovelser. Md. B. har forklaret, at Forlovelsens 5
Betydning er, at de Elskende lære hinanden at kjende. „Men“
siger Hr. B. „hvis nu de Elskende ved saaledes at lære hinanden
at kjende, tillige lære at forstaae, at de ikke passe for hinanden:
maa de saa hæve Forlovelsen?“ „Ih, Gud Fader bevares, nei!“
„Ja, men saa kan de jo lige saa gjerne gifte dem strax“ „Ih Gud 10
Fader bevares nei!“

*

*

Dersom jeg havde villet aldeles kjendeligt ξ og med min An-
skuelses hele Forskjellighed \geq angribe Biskop Mynster, medens
han levede, saa vilde Md. Burmann have sagt „Ih Gud Fader be-
vares, at angribe en Olding, at forbitte en Olding hans sidste 15
Levedag“ „nu vel, saa lad mig vente taalmodigt, til han er død.
Men naar saa ovenikjøbet en uheldig Ven ved sin Opfattelse af
Biskop Mynster gør hans hele Tilværelse til en, endog oprørende,
Usandhed, hvad den efter mit Begreb ikke var, medens Mynster
levede, og hvad den ikke er, naar den er uden Fordring paa til- 20
lige at være Sandhedsvidne: saa maa jeg da vel gjøre den chris-
telige Indsigelse?“ „Ih, Gud Fader bevares nei; at angribe en
Afdød, det er jo rædsomt“.

⁹³ I „de Uadskillelige“] J. L. Heiberg, De Uadskillelige, 5. Sc. Myn-
ster] sml. 91.95. Sandhedsvidne] sml. 91.95.

See herom er ikke videre at sige end: det er Vrøvl, eller: det er Madame Burmann.

Selv i Forhold til den alvorligste Sag, er det umuligt at forhindre, at, naar den skal bringes an i denne (Syndens og om muligt endnu sandere Vrøvlets) Verden, at da den største Magt i Samfundet „Vrøvlet“ øieblikkeligt bemægtiger sig den, og endog, tusindtunget som det er, vil gjøre sin Opfattelse til Alvoren: det er umuligt at forhindre, at det bemægtiger sig Sagen, det Høieste der kan naaes, er, om muligt at forhindre, at Vrøvlet ikke i den Grad seirer, at det bliver Alvoren.

94 *Kladde til [93]*
U. D.

1 ¹⁰nei!“] nei,“ |svarer Md. B.]

2 ¹³villet] *rettet fra*: besluttet mig til

3 ¹⁴angribe] ||at|| angribe

4 S. 150⁴(Syndens . . . ⁵Vrøvlets)] *Tilføjelse i Marginen*

5 S. 150⁸forhindre, . . . Sagen] forhindre | Vrøvlet| <at det [*rettet fra*: den] bemægtiger sig Sagen

95
1855 Jan.

Ved Biskop Mynsters Grav.

d. Januar

S. Kierkegaard.

Da det, efter hvad jeg seer, for denne Saison nok [*rettet fra*: Da, efter hvad jeg seer af Aviserne, det nok for denne Saison] bliver Mode, at den ene Præst efter den anden [paa Prent *rettet fra*: i en Avis] træder hen til Mynsters Grav, for ξ (befrygtende, at hvis han ikke siger det, saa vil det ikke blive sagt) \succ allarmende Folkets Mængde, Fruentimmer og Børn, at sige den Ene

⁹⁵Mynsters] sml. 93.97.

omtrent det Samme som den Anden, aldeles til Overflod, da dette Samme igjen er omtrent det Samme som hele Stormen siger be-
træffende den gruelige Forbrydelse ξ i Anledning af nogle usande \geq
at tale nogle sande Ord om en Afdød: saa vil ogsaa jeg, der rigtignok
er uden den (christelige?) Alvor at være kongelig Embedsmand, 5
Rangsperson, Carriere-Gjørende, jeg vil, forstaaende det som min
Pligt, just fordi en i høi Grad kunstnerisk fuldendt og med sjel-
den verdslig Klogskab fiint betjent Christendoms-Forkyndelse
gjennem mere end en Menneske-Alder har skjult over, hvad Chri-
stendom egentlig er — saa vil ogsaa jeg tale et Ord ved Mynsters 10
Grav, og sige:

Han er nu død; fra Titler og Værdigheder, fra de rige Ind-
komster, ξ fra den øverste Plads ved Gjestebud \geq fra Qvinders
tilbedende Beundring, fra Tilfredsstillelsen af <ikke> at have for-
smaaet paa enhver Maade at benytte den verdslige Klogskab, han 15
i saa høi Grad besad, fra Nydelsen af Forfinelsens |meest| udsøgte
Raffinements ξ fra at have sit Liv igjennem været en Statskirkes
tilsidst dens øverste Tjener, uden nogensinde (hverken da Stats-
kirken stod eller da den faldt) at have forklaret, hvorledes den
Art Christendom forholder sig til det nye Testamentes Christen- 20
dom: fra alt Dette \geq er han nu <ifølge Christendommens Lære>
indgaaet til Regnskabet, hvor Dommeren er den Fornedrede, Be-
spottede, Bespyttede, Korsfæstede, hvis Lære („følg mig efter“
 ξ „mit Rige er ikke af denne Verden“ \geq) Biskop Mynster gjennem
mere end en Menneske-Alder med saa vidunderlig Fremgang har 25
forkyndt i Danmark.

Han har, medens han levede, haft det i sin Magt med et Ord
at oplyse <os Andre om>, hvorledes han forstod den Art Christen-
doms-Forkyndelse, han repræsenterede, lige over for det nye Te-
stamentes Christendom ξ der lærer Askese, frivillig Forsagelse, 30
fordrer den meest ubetingede Ueensartethed med denne Verden,
afskyer al Brug af verdslig Magt, raaber vee, vee over den Art
Gudsdyrkelse, <dette Skin,> som, istedetfor at følge efter i Lidelse,
bygger Propheternes Grave <og pryder de Retfærdiges Grav-
steder>, hvad det nye Testamente endog stempler som Forbry- 35

1855

delse og lige saa stor som den at slaae Propheterne ihjel <med Blyants-Sammenvisning: (Mtth. 23,29 fl. Luc. 11,47.48.)> — <han har haft det i sin Magt> og det havde været af yderste Vigtighed. Det skete ikke, og bliver hans Sag.

- 5 Derimod maa jeg i allerhøieste Grad forstaae det som min Sag, naar jeg seer, at Kirkens nye Primas ved fra Prædikestolen at fremstille Biskop Mynster som Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, en af den hellige Kiæde, og altsaa derved i de stærkeste Udtryk at auctorisere den Art Christendoms Forkyndelse
- 10 som det nye Testamentes Christendom — jeg maa i allerhøieste Grad forstaae det som min Pligt, med al den Magt det kan have behaget den Almægtige at forunde mig, med al den Villighed til at lide han, baade ved Strengthed og ved Mildhed, kan have opelsket i min Sjel, at kaste mig derimod og gjøre Indsigelse, protestere mod, at en Christendoms-Forkyndelse, der selv i høieste
- 15 Grad behøvede [*rettet fra*: behøver] en Forklaring lige over for det nye Testamente, auctoriseres og fortsættes (hvorved saa igjen, omvendt, Fortsættelsen baglænds styrkes) uden nogen nærmere Forklaring lige over for det nye Testamentes Christen-
- 20 dom.

⁹⁶
1855 Jan. *Kladde til [95]*

- 1 ⁵Mode] Mode (ligesom Polka var Mode i forrige Vinter og Menuet i denne) bliver Mode]
- 2 S. 151¹aldeles . . . ²omtrent] *rettet fra*: hvilket aldeles ikke behøvedes da dette Samme igjen er omtrent *rettet fra*: hvilket igjen omtrent er
- 3 S. 151²Stormen] *rettet fra*: Byen
- 4 S. 151²betræffende . . . ⁴Afdød] *Tilføjeelse i Marginen*

nye Primas] sml. 91.99. Sandhedsvidne] sml. 93.99.

S. 151 ² betræffende] <i>rettet fra</i> : om	5
S. 151 ⁴ tale] <i>rettet fra</i> : sige	6
S. 151 ⁵ er . . . være] <i>rettet fra</i> : ikke er	7
S. 151 ¹⁷ sit . . . ¹⁸ dens] <i>rettet fra</i> : været en Statskirkes	8
S. 151 ¹⁹ at] med et Ord at	9
S. 151 ⁸³ Gudsdyrkelse, <detto Skin,>] <i>rettet fra</i> : Chrstd.	10
S. 151 ⁸⁵ hvad . . . stempler som] <i>rettet fra</i> : og erklærer, den Art Gudsdyrkelse for ikke blot ikke at være Gud velbehagelig men at være	11
S. 152 ¹ og] <i>rettet fra</i> : ja	12
S. 152 ¹⁰ det . . . Christendom] <i>rettet fra</i> : sand Chrstd.	13
S. 152 ¹⁷ auctoriseres] udenvidere auctoriseres	14
S. 152 ¹⁷ (hvored . . . ¹⁸ styrkes) <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	15

Med Hensyn til „Dagbladet“.

97

U. D.

d. S. K.

Dagbladet synes nu at være kommet ind paa den Opfattelse af Sagen, at jeg væsentligen har Ret.

Derimod mener saa Dagbladet, at den simple Forklaring af min 5 Optræden er, at jeg har forandret min Anskuelse efter Biskop Mynsters Død, og <at> Alt hvad jeg i modsat Retning oplyser, faaer jeg Ingen til at troe.

Kun et Spørgsmaal. Har Dagbladets Redakteur læst blot f. E. „Indøvelse i Christendom“? Ellers kunde han jo (forsaavidt Sa- 10
gaar interesserer ham — eller dog forsaavidt han vil tale med)

⁹⁷ Dagbladet] 1855, Nr. 11 (13. Januar). Mynsters] sml. 95. 99.

1855

læse den. Bogen var saaledes indrettet, at hvis Biskop Mynster ikke havde Aandsfrihed nok til ubetinget at erklære sig for den, (thi i saa Fald er den ved Hjælp af det tre Gange gjentagne Forord et Forsvar for det Bestaaende) da er den et saa dræbende

5 Angreb paa Biskop Mynsters hele Christendoms-Forkyndelse som vel er muligt; kun Biskop Mynster selv kunde gjøre et endnu mere dræbende Angreb paa sig selv. Sammenholdt med denne Bog ere de Udtryk jeg nu bruger søde Ord.

Og fordi den Afdøde ikke havde Aandsfrihed hertil, derfor var

10 ogsaa hans Dom over denne Bog affattet i det meest lidenskabelige Udtryk, hvad heldigviis en Levende vil kunne bevidne, Pastor Paulli, og heldigviis uden at gjøre Brud paa nogen confidentiel Meddelelse, thi det var det ikke, tværtimod spurgte <Pastor> Pauli udtrykkeligt Biskop Mynster, da han yttrede denne Dom:

15 om han (Paulli) maatte sige det til mig, hvortil Biskop Mynster svarede: ja. Og nu har jeg ikke noget mod, at den for mig saa ugunstige, saa (afmægtigt) knusende Dom kommer ud. Saa længe Biskop Mynster levede, har jeg <(naturligviis overladende Modparten, hvorvidt den vilde sætte hiin Dom i Circulation)> holdt

20 den nede [*rettet fra*: ønsket det holdt nede]; thi dels er denne saa lidenskabelige Dom af Biskop Mynster over „Indøvelse i Christendom“ endnu farligere for ham end Bogen, og dels var det jo Afmagtens Tegn, naar Sjellands Biskop, den mægtige Biskop Mynster indskrænker sig til at tordne i Dagligstuen og per Paulli,

25 istedetfor at gjøre officielle Skridt for at afværge det Forfærdelige, at en Forfatter, som har den Udbredelse jeg har, driver „vanhelhellig Leeg med det Hellige“. Thi dette er Dommen, om hvilken det tillige heed til Pastor Pauli „jeg skal nok sige Kierkegaard det selv, naar han kommer til mig“, hvad dog — ja, man kan

30 jo troe mig, om man vil, eller lade det være, det maa jeg finde mig i — ikke skete. Thi da jeg strax den følgende Morgen efter Samtalen med <Pastor> Pauli talte med Biskop Mynster, kunde jeg trods min indstændigste Bøn at han vilde ytre sig uforbehol-

tre Gange gjentagne Forord] sml. X⁶ B 173, S. 275, og se Note dertil. X⁶ B 232, S. 375. en Levende... bevidne] sml. X⁶ A 563. Paulli] sml. 82.

dent, at han hvis \leq det var hans Mening at \geq jeg havde fortjent det, vilde „irettesætte mig“, kunde jeg ikke faae ham til at sige mere end: jeg troer rigtignok ikke, at De har gavnet ved den Bog.

<i>Kladde til [97]</i>	98 U. D.
¹ Med Hensyn til] <i>rettet fra</i> : Til	1
^{5r} af min Optræden] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	2
⁹ Redakteur] <i>rettet fra</i> : Redaktion	3
S. 154 ² til] til dristigt [<i>herover</i> : rask] vovet	4
S. 154 ² den] den †	5
S. 154 ⁶ kun . . . ⁷ selv] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	6
S. 154 ⁹ Og] †Anm. Og	7
S. 154 ²¹ saa lidenskabelige] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	8
S. 154 ²² endnu] om muligt endnu	9
S. 154 ²³ Tegn] sikkreste Tegn	10
S. 154 ²⁴ og per Paulli] <i>Tilføjelse</i>	11
S. 155 ¹ hvis . . . ² vilde] hvis det var hans Mening at jeg fortjente det, vilde <i>rettet fra</i> : vilde, hvis jeg havde fortjent det,	12
S. 155 ³ Bog.] Maade. Bog.	13

1855

99

U. D.

Blot et Par Ord om mit Forhold til Biskop Mynster.

Mit Forhold til Biskop Mynster er et saa mangeaarigt, fra min Side saa dybt anlagt, saa omhyggeligt gennemført, at der vil be-
 5 høves Tid, før det ret kan forstaaes, og vel endog udførligere Op-
 lysninger fra min Side, hvis det ganske skal forstaaes. Men da,
 som sagt, „Biskop Mynster er en Mand, der tilnærmelsesviis kan
 siges at have baaret en heel Slægt“, kan jeg vel begribe, at min
 Artikel mod Biskop Martensen har \leq hvad, jeg tilsigtede, \geq maattet
 10 virke temmelig stærkt; derfor strax her et Par Ord for at bidrage
 til at bevirke eller forebygge, at den ikke kommer til at virke
 anderledes stærkt end jeg kunde ville det.

Den Christendoms Forkyndelse Biskop Mynster repræsente-
 rede, at være Embedsmand, høi Rangsperson, at oppebære Tu-
 15 sinder, mange Tusinder i Løn, at stadse i Silke og Fløiel, at sidde
 øverst tilbords ved Gjestebud, at være den verdsligt mægtige
 Mand o: s: v: denne hele Christendoms Forkyndelse har ikke
 Medhold i det nye Testamente.

Saaledes staaer Sagen. Da begynder en Yngre at arbeide; denne
 20 Yngre er mig. Hans Arbeiden ligger det nye Testamentes Chri-
 stendom mange Points nærmere end Biskop Mynsters Christen-
 doms Forkyndelse, han er forholdende sig til [*rettet fra*: i] de Be-
 stemmelser, som det nye Testamente lægger Eftertrykket paa
 [*rettet fra*: accentuerer]. Han er nøiagtigt Ingenting, har ikke for-
 25 falsket sin Forkynden til Levebrød eller Embeds-Carriere; for
 egen Regning, [\langle endog \rangle] sættende Penge til, arbeider han efter
 en Maalestok som, udspueteerligt, Biskop Mynster aldrig har ar-
 beidet. Videre. Da han bliver samtidig med en fuldkommen sæde-
 lig Opløsning, der fandt sit meest karakteristiske Udtryk i den
 30 af Goldschmidt og P. L. Møller, med en enorm Subscription redi-
 gerede Corsar, beslutter han, som det er en sand Christendoms

⁹⁹Mynster] sml. 97.104. Biskop . . . en heel Slægt] S. V. XIV, S. 9.
 Levebrød] sml. 86.117. Martensen] sml. 95.101. Goldschmidt]
 sml. 62.155.

Forkynders Pligt, han beslutter med Biskop Mynsters Prædiken ved sin Side (dette er bogstaveligt sandt) med den Biskop Mynsters Prædiken (hvilken, det lader sig ikke negte, Biskop Mynster selv sveeg om Mandagen) med den ved sin Side beslutter han lidende at vidne mod denne sædelige Opløsning — og, roest, 5 udødeliggjort af Pøbelagtighedens Presse, forlanger han at blive udskjeldt og blev det — — atter rigtigt mærket i Forhold til hvad det nye Testamente forstaaer ved at forkynde Christendom.

Naar nu et Menneske saaledes har i enhver Henseende [*rettet fra* alle Maader] givet Afkald paa enhver jordisk Løn for sin 10 Stræben, saa kan der kun være Tale om een Løn, der da strængt taget ikke kan kaldes Løn, den: at det bliver kjendeligt, seet, at det er det Sandere, han arbejder for, hans Stræben den sandere.

Saaledes staaer Sagen. Men sagde jeg til mig selv: denne Kjendelighed kan Du ikke naae, uden paa een eller anden Maade 15 at svække Indtrykket af Biskop Mynster. Og det maa ikke skee, „han skal leve ud, begraves med fuld Musik“ Thi 1) Biskop Mynster er min afdøde Faders Præst. 2) han er en i mange Henseender udmærket Mand. 3) han er dog vistnok velmenende kommet ind i det Usande, hvori han nu engang er, og en gammel Mand 20 kan man ikke forlange at forandre totalt. 4) han bærer tilnærmelsesviis en heel Slægt, saa en Strid mellem ham og mig vilde være af den forfærdeligste Art for saare Mange. 5) det hører med til sand christelig Selvfornegtelse at give Afkald ikke blot paa al jordisk Løn men endog paa den Kjendelighed, at man giver Af- 25 kald derpaa.

Hvad gjorde altsaa jeg? Al den Anseelse jeg kunde have erhvervet som Forfatter samler jeg i et Eneste, forvandler det til en Præsent til Biskop Mynster, det skete i Efterskriften til Afsluttende Efterskrift. Derpaa gik jeg selv personligt til Biskop 30 Mynster, og sagde (den første Gang jeg talte med ham, førend jeg endog vilde sætte mig paa den Stoel, han bød mig) i de stærkeste Udtryk: jeg er saa uenig med Dem som vel er muligt.

forlanger...udskjeldt] sml. 62.105. givet Afkald] sml. 45. han skal...fuld Musik] S.V. XIV, S.10. Faders] sml. 91.182. i Efterskriften] S.V. VII, S. 542. første Gang] sml. VIII A 232.

1855

Saa blev jeg ved at arbeide. I mine Skrifter har jeg sandeligen ikke forandret min Anskuelse, mit Liv forandredes heller ikke, nei, jeg vedblev Aar efter Aar at repræsentere den sandere Christendoms Forkyndelse. Kun Kjendelighed lige over for Biskop
 5 Mynster vilde jeg ikke have; her blev Alt det Gamle: Biskop Mynsters Christendoms Forkyndelse \leq dette med Fløilet, Storkorset, de mange Tusinder om Aaret, den verdslige Magt o: s: v: \geq var christelig Alvor og Viisdom, min \langle Forkyndelse \rangle en Særhed, en sær Eiendommelighed, en sær Overdrivelse o: D. Og dette har
 10 jeg holdt ud Aar efter Aar gennem de bedste Aar af mit Liv — Alt ogsaa af Hengivenhed for den gamle Mand.

I disse Aar er der nu Meget, som hører med til Historien om mit Forhold til Biskop Mynster, men som jeg her ikke kan udføre.

- 15 Saa dør han. Og derpaa fremtræder der paa Prædikestolen en Mand, der hverken er Biskop Mynster eller min afdøde [*rettet fra: gamle rettet fra: afdøde*] Faders Præst, Prof. Martensen, og, forvirrende alle christelige Begreber i deres dybeste Grund, krænkende det Guds Huus, i hvilket han taler, fornærmende \langle den \rangle
 20 Gud, hvis Nærværelse han jo har sikkert sig ved i Bøn til Prædikenen at paakalde ham, fremstiller han \leq , Menigheden til Efterlevelse, \geq Biskop Mynster som Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, anviser ham Plads i den hellige Kjæde af Sandhedsvidner, som fra Apostlenes Dage o: s: v:
 25 For at gjøre det kjendeligt, at det ikke i fjerneste Maade er jordiske Goder og Fordele jeg strider om, forholder jeg mig taus, indtil Bispestolen er blevet besat — og med Biskop Martensen. For ikke at gribe paa nogensomhelst Maade forstyrrende ind i Subscriptionen til det Monument, man har betænkt at reise for
 30 min gamle Biskop, tier jeg atter en Stund. Endeligen taler jeg, og gjør Indsigelse.

Du som læser dette — hvis Du har elsket Biskop Mynster (og det er netop Dig, jeg kunde ønske at tale til): hold nu Dit Sind

Sandhedsvidne] sml. 95.102. Monument] sml. XI³ A 437, S. 436, og se Note dertil.

<roligt> blot i 5 Minutter og Du skal see, Du vil sige til Dig selv:
 „Sandheden bliver nok den, at det er Mag. K. der i Forholdet til
 Biskop Mynster har viist en Resignation, som sjeldent en Yngre
 i Forhold til en Ældre; Sandheden bliver nok den, at vi, som kalde
 os Mynsters Venner, Tilhængere, Beundrere snarere ere i en Gjeld 5
 til Mag. K.“ Og saaledes, just saaledes er det! Tiltrods for Nogen,
 som paastaaer at have elsket Biskop Mynster, og maaskee haft
 Nydelse deraf eller vel endog Fordeel — jeg har elsket Biskop
 Mynster, thi jeg har elsket ham til min egen Skade. Mine bedste
 Aar ere gangne hen i frygtelige Anstrengelser med Afkald paa Alt 10
 hvad der hedder jordisk Løn — og det Eneste, jeg kunde faae:
 Kjendeligheden, har jeg givet Afkald paa, saa længe den gamle
 Mand levede; thi bliver jeg kjendt, er Biskop Mynster svækket.
Med Blyants-Sammenvisning: Og derfor I Qvinder — thi det er
 vel nærmest Eder, som gjøre den meste Qvalm — værer stille, 15
 stille: <trods al Eders oprigtige og uskrømtede Hengivenhed, item>
 trods alle Eders Knix for den Gamle, al Eders Neien og Tilbeden,
 trods alle Eders broderede Jule og Nytaars og Geburtsdags Præ-
 senter jeg har <i Hengivenhed> tjent Biskop Mynster ganske
 anderledes — men Sandheden skal ogsaa høres! Hvis I da virke- 20
 ligen have hans Minde kjært, saa forholder Eder rolige; der er ved
 hvad jeg har sagt, ikke skeet ham ikke den fjerneste Uret, men i
 samme Grad, som man gjør Spektakel, i samme Grad nødsages
 jeg til at tage Sagen eftertrykkeligere. Og derfor larmer ikke som
 var der skeet noget Himmelraabende, fordi jeg har sagt nogle 25
 sande Ord om Biskop Mynster, *||nei||* det Himmelraabende skete
 for nu snart et Aar siden da man <vovede> fra Prædikestolen,
 Menigheden til Efterlevelse, at fremstille Biskop Mynster som
 christeligt Forbillede, et Sandhedsvidne, en af den hellige Kiæde. >

Skulde endeligen Nogen vilde sige: men christeligt er dette 30
 tilladeligt, at Du saaledes paa en Maade har skjult over Noget?
 saa lad mig da ogsaa med et Par Ord klare op her. Sæt nu, at
 dette har været min Tanke. Det er en Usandhed, Biskop Mynster
 er inde i, det er ikke det nye Testamentes Christendom han re-
 præsenderer. Dog med det Onde, med Magt at ville forcere ham, 35

1855

det hjælper ikke, er blot at forhærde ham. Men skulde det ikke være muligt at røre ham? Biskop Mynster er jo som Psychologen meget klartseende Mand, og han seer, det veed jeg, meget godt, hvilken Resignation jeg viser i Forholdet til ham: skulde det ikke
 5 være muligt at røre ham? Thi det er jo dog rørende, at jeg om Mandagen lider for hans Prædiken om Søndagen (og det gjør jeg, medens han derimod sviger den) det er jo dog rørende, at jeg bringer Offerne, medens han tager alle Fordele — og at jeg saa ikke er Den, der gjør Fordring paa nogen Kjendelighed lige over
 10 for ham, tværtimod, at jeg er Den, der bukker dybest for ham, at jeg overalt er tilstede, hvor det gjælder om at dække Biskop Mynster, (og skal der engang klares op i den danske Literaturs Forhold i de sidste 10 Aar, der vil fremkomme meget Mærkeligt i denne Henseende) at jeg er Den, der tager Sag mod hans Fjen-
 15 der, at jeg indfrier de utaknemlige Opgaver — mig synes det er rørende: skulde det ikke kunne lykkes < mig > at røre den Gamle? Han er nu en Olding, det lakker ad Aften — Regnskabet venter: skulde det ikke kunne lykkes mig at røre den Gamle, saa det endte med — sandt, det kan være tungt, bittert, men det vil
 20 gjøre Regnskabet lettere — saa det endte med, at han selv frivilligt gav den Erklæring, at den Christendom han har repræsenteret ikke er det nye Testaments Christendom, men en paa mangfoldig Maade i Sandsebedrag tilsløret Formildelse?

Du som læser dette, siig kan Du tænke Dig nogen mere rø-
 25 rende Art Opvækkelse (og Opvækkelse skal vi have, her hjælper ingen Sludder og Vrøvl, vi skal have Opvækkelse ξ vi skal ud af den verdslige Fortryllelse, hvori just Biskop Mynsters Christendoms Forkyndelse ved sin kunstneriske Fuldendthed har tryllet os ind ξ) men kan Du tænke Dig nogen mere rørende Opvækkelse
 30 end hvis dette var skeet? Og havde det saa været tilraadeligt, at gjøre denne Mulighed umulig ved at forandre mit Forhold til ham?

Men Sagen er: det at jeg saaledes gennem en lang Række af Aar, i tungsindig Hengivenhed for den Gamle og af flere andre Grunde, har givet Afkald paa den Kjendelighed, der, christeligt,
 35 tilkommer mig, har bevirket, at jeg af de Samtidige sees i en reen

forkeert Belysning, og desto værre kan den gamle Biskop ikke siges fri for at have bidraget dertil ved at misbruge min Hengivenhed for ham og min christelige Resignation.

<i>Kladde til [99]</i>	100 U. D.
⁵ Tid] længere Tid	1
¹⁰ stærkt; ... ¹² det.] <i>rettet fra</i> : stærkt. Saa skal jeg gjerne strax med et Par Ord klare en Deel op.	2
²⁷ udisputeerligt] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	3
S. 157 ⁹ i enhver Henseende] <i>rettet fra</i> : i alle Maader <i>rettet fra</i> : paa enhver Maade	4
S. 157 ²¹ at] at skabe om	5
S. 157 ²³ saare Mange] <i>rettet fra</i> : de mange Ubefæstede, Svagere	6
S. 158 ¹¹ ogsaa] <i>Tilføjelse</i>	7
S. 158 ^{18f} krænkende] <i>rettet fra</i> : vanhelligende	8
S. 158 ²² har] nogensinde har	9
S. 158 ³³ hold ... S. 159 ¹ roligt] <i>rettet fra</i> : samle nu Dit Sind	10
S. 159 ⁶ Tilhængere] <i>rettet fra</i> : Velyndere	11
S. 159 ⁸⁰ dette] dette forsvarligt	12
S. 160 ² som Psycholog] <i>Tilføjelse</i>	13
S. 160 ²⁶ Opvækkelse] Opvækkelse , just derfor er jeg med	14
S. 160 ⁸⁰ tilraadeligt] <i>rettet fra</i> : forsvarligt af mig	15
S. 160 ⁸³ , i ... ⁸⁴ Grunde,] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	16

1855

101
U. D.I Anledning af Prof. N. Optræden ved
denne Leilighed.

d.

S. K.

Jo mere jeg seer derpaa, desto større bliver min Betænkelighed, om ikke Prof. N. er ifærd med at afstedkomme en Forvirring [*i Marginen*: at frembringe et idealiserende Feilsyn], om ikke maaskee hans digteriske Phantasie, hans kirkehistoriske Kundskaber, hans stadige Læsning i mine pseudonyme Skrifter samvirke til, at han istedetfor ganske prosaisk at see Sagens sande Skikkelse, digterisk seer [*rettet fra*: arrangerer] et Noget, som ikke er det Faktiske.

Prof. N. vil, som det synes, underhandle med Biskop M. og paa følgende Vilkaar. Biskop M. skal have Ret i, mskligt talt, at kalde det Skridt jeg har gjort, en slet Handling, men i en langt høiere, i gudd. Forstand, er det maaskee en god Gjerning, dette er Prof. N^s Contra-Sætning.

Men heri seer jeg et Digterisk, som forandrer Sagen [*i Marginen med Blyants-Sammenvisning, overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: der ingenlunde ligger saa høit, hverken saa lavt, at det, mskligt, er en slet Handling, jeg har gjort, eller saa høit, at det skulde være en, guddommeligt, god Gjerning.]. Det Skridt jeg har gjort kan paa ingen Maade, med nogen Ret kaldes en msklig slet Handling. Der er ikke i fjerneste Maade Tanke om, at jeg, ved, i Anledning af nogle usande Ord om en Afdød, at have sagt nogle sande Ord skulde have brudt nogensomhelst ethisk Forpligtelse, eller paa nogen Maade forsyndet mig mod det Ethiske. Der kan i det Høieste være Tale om, at jeg har stødt an mod et endog temmelig snerpet Decorum, hvilket just det Ethiske paa ingen Maade tillader at forvexles med det Ethiske. Men naar saa er, saa er der heller ingen Foranledning til at løfte min Handling op i det Gudd.^s Sphære, som var det Skridt jeg har gjort en Handling, hvortil jeg ikke blot var msklig uberettiget men hvorved jeg

¹⁰¹ Prof. N. Optræden] sml. XI² A 413. S. 403, og se Note dertil. — Sml. 14.102. Biskop M.] sml. 99.107.

endog forsyndede mig mod det Ethiske, medens jeg kunde være gudd. berettiget, og Handlingen saaledes forstaaet være en god Gjerning.

Nei, kjere Prof. Nielsen, det er der ingen Anledning til, det er meget for høit, er en digterisk Arrangeren.

Men i Kirkens Historie ||der|| forekommer hiin, den høieste, Collision (en, mskligt, slet Handling, dog, gudd., en god Gjerning) [rettet fra: forekomme slige Collisioner]; og i mine pseudonyme Skrifter er denne Collision fremstillet [rettet fra: ere slige Collisioner fremstillede]; og Prof. N. har et Moment af noget Digterisk i sig; og jeg er jo, om man saa vil, Forf. af de pseud. Skrifter: saa kan det kun altfor let hænde, at man digterisk kan komme til at see paa Sagen og derved komme til at løfte den for høit.

I Kirkens Historie, siger jeg, forekomme slige Collisioner, især i Catholicismen. Og er ikke atter her Prof. N.^s Phantasie med i Spillet, naar han — thi saaledes kommer det virkelig til at vise sig for En — naar han digter Biskop Martensen den ulykkelige Martensen til at være Paven, der skal „til Kirkens Beroligelse afsige en ufeilbar Dom“. Du, gode Gud og Fader, den ulykkelige Biskop Martensen, som (just i det Øieblik han, udisputeerligt, har begaaet en slem Buk) skal afsige en „ufeilbar Dom“. [Paalangs i Marginen, med Blyants-Sammenvisning: Anm. Tanken selv er besynderlig <: > |, man tænke sig en| luthersk Kirke „beroliget“ ved, at der i den afsiges en „ufeilbar Dom“ ∴ en luthersk Kirke beroliget ved Hjælp af at vi har faaet Paven igjen.]

Nei, lad os blive ved det [simple Faktiske rettet fra: Msklige], |der er aldeles ingen Anledning til at løfte Sagen højere|; det Hele er ganske simpelt: jeg har sagt nogle sande Ord om en afdød Mand, det er en ærlig Sag. Biskop Martensen har begaaet en Fadaise, det er ogsaa ganske mskligt; og haaber jeg at han ikke af Prof. N. lader sig forlede til at begaae en ny Fadaise: at afsige en ufeilbar Dom.

I Marginen, med Blyants-Sammenvisning: Mange ville studse ved denne Artikel, Mange misforstaae den — jeg regner paa at

til Kirkens . . . Dom osv.] se Fædrelandet 1855, Nr. 13 (16. Jan.).

1855

Een hverken vil studse ell. misforstaae: Prof. N., hvem jeg (hvad just han vil forstaae) ret meget takker for, at han i sin Artikel om vort personlige Forhold, sandt, har brugt Forbigangenhedens Tempora („den Gang jeg talede med K.“ o: s: v:) at da Ingen skulde kunne falde paa, at vi To, der bogstaveligt næsten aldrig sees, <privat> aftalte Noget med hinanden.

102
U. D.

Der er to Arter Christendom (Pastor Fog i den Berlingske Tidende) — maaskee er der flere?

„Vil Du have flint Sand, eller vil Du have grovt Sand?“ (Peer Degn).

5 d.†

[S. K.]

En Dag saae jeg en Mand gaae gennem Gaden saaledes slingrende, at man maatte antage ham for beruset. Idet han passerede en Plads, hvor der holder Droscher, bleve to Droschekudske opmærksomme paa ham; og den ene sagde til den anden „seer Du ham; han har nok faaet Noget af den Retning, som ledsager et
10 Mennesket til Rendestenen“ — og Hr. Pastor Fog er, i Egenskab af Retnings-Major, saa god yderligere at ville give Striden den Retning, der ledsager en Strid ind i Vrøvl. Hvo der er en Elsker deraf, han følge blot denne Mand, thi han har Retningen.

15 †Anm. Artiklen er skrevet i de Dage, da man i Berlingske Tidende læste Hr. Pastorens Taksigelse til Prof. <R.> Nielsen. Den Gang vilde jeg ikke lade den trykke. Men Pastor Fogs Optræden havde noget Typisk ved sig, saa jeg derfor finder det passende, at han hædres med den Anerkjendelse at staae som Repræsentant
20 for Præste-Vrøvlet, som, under Navn af Christendom, i Liden-skabsløshedens Form („der er to Arter“) foredrager hvad der i sin Sandhed er det Lidskabeligste af Alt: Christendom.

¹⁰² Pastor . . . Tidende] sml. S. V. XIV, S. 195, og se Note dertil. Vil du have osv.] sml. XI² A 148, og se Note dertil. 252. Prof. Nielsen] sml. 101.107.

Der er to Arter af Christendom har Hr. Pastor Fog opdaget, eller mener endog at burde takke Prof. Nielsen for den Opdagelse.

Der er to Arter af Christendom! Det nye Testamente er af en noget anden Mening, det aander i Enten—Eller; i det nye Testamente er Alt sat paa Spil, Himmel—Helvede, Alt paa Spil, indtil 5 at hade Fader, Moder, sit eget Barn, enten—eller; det nye Testamente er af den Mening, at Den, der ikke seer, at der kun er een Art Christendom, kun Eet som er Christendom, han er, christeligt, lige saa ubrugelig som, i det daglige Liv, en Synaal uden Øie, al hans øvrige Iver og Villighed lige saa latterlig, som hvis en Sy- 10 naal ved desto større Villighed vilde erstatte Manglen af Øie.

Men der er to Arter af Christendom — maaskee flere? Denne Opfattelse hjælper til at gjøre Christendommen i Aandløshedens Forstand populair ξ er at præke Christendom ned i Ubetydelighed i — Præk. ξ . Thi ganske rigtigt, i Forhold til sandselige, timelige, 15 jordiske Ting er det næsten en Latterlighed at anvende Enten—Eller. Lad os tage et Exempel af det daglige Liv, f. E. „Smør“. Hvis En i Forhold til Smør vilde anbringe Enten—Eller, saa svarer der ganske rigtigt „naa, naa, ikke saa ivrigt, der er flere Arter Smør; der er aldeles extra udmærket Herregaardssmør fra Fyen 20 og Langeland; der er godt Herregaardssmør fra Sjælland og Jylland; der er meget godt Husholdningssmør og Bønder-Smør; der er ogsaa meget godt Mad-Fedt, som næsten er lige saa godt som Smør.“ Og dette er en meget fornuftig Tale om Smør. Men fordi, som Ordsproget, saa ofte kun altfor sandt, siger om Præsten: han 25 prædiker blot for sin Smør-Æske, derfor er Christendom virkelig ikke Noget af samme Art og Væsen som Smør.

Hvis det kunde falde mig ind at tage Sagen saaledes, var jeg fuldkommen berettiget, om jeg hos Cultus-Ministeren androg paa, at saadan Præst udendvidere blev afskediget. Ingen, der ved Eed 30 er forpligtet paa det nye Testamente, har Lov til offentligen ganske ugenert at sige: der er to Arter af Christendom. Dog paa den Maade kunde det aldrig falde mig ind at tage Sagen, nei, hvis jeg havde Indflydelse paa Sligt, vilde jeg meget mere indstille denne

Præst, eller dette Sandhedsvidne, til en Gageforhøielse; thi naar man anvender Livet her paa Jorden til at perfectionere sig i Præk [rettet fra: Vrøvl], hvorved man dueliggjøres til at gaae reject i Evigheden, saa synes det billigt, at man i dette Liv gjør alt saa
5 godt som muligt for en saadan Mand.

⟨Med Blyant: S. K.⟩

103 *Kladde til [102]*
U. D.

1 ¹Der . . . ²Tidende)] Der er to Arter Chrstd. [med Blyants-Udslettelse rettet fra: „Der er to Arter Chrstd.“] <(Pastor Fog <i den Berlingske Tidende>)>

2 ¹¹, i Egenskab . . . ¹²Striden] rettet fra: saa god. Og saaledes synes det ogsaa <at> Striden nu er ifærd med at faae Noget af

3 ¹⁵er] er |som man seer af dens Dato lidt ældre,|

4 ¹⁷Pastor Fogs Optræden] rettet fra: Pastor F. Optræden og hans Præk rettet fra: det er faldet [rettet fra: faldt] mig ind, at Pastor F. med samt hans Præk

5 ^{18f.}saa . . . at han] rettet fra: og at han derfor passende

6 ¹⁹som, . . . ²²Christendom.] med Blyants-Udslettelse og Rødkridts-Sammenviisning rettet fra: han der ogsaa, hvor langt han end forresten staaer under denne Mand, har det tilfælles med den fra Fragment-Striden bekendte Hauptpastor G., at som G's Navn, efter hvad en af mine Pseudonymer har bemærket, forholder sig til det han under Lessings Behandling blev: en „ergötzlich“ Figur, saaledes forholder ogsaa Pastor Fogs Navn sig blot med en Vokal mere, digtersk, til Det Hr. Pastoren repræsenterer.

7 S. 165 ¹Der . . . Christendom] Anførselstegn udslettet med Blyant
Sandhedsvidne] sml. 99.107.

S. 165² Opdagelse.] Opdagelse.

8

Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: Der er to Arter af Chrstd. — ja, naar vi blot lade dette staae som Grundsætning, to Arter af Chrstd., maaskee endog flere, saa er det Noget for Professorer, Præster, Degne, og alle Næringsdrivende.

S. 165³ Der . . . Christendom] *Anførselstegn udslettet med Blyant* 9

S. 165⁶; det . . . ¹¹Øie.] *Tilføjeelse i Marginen* 10

S. 166¹ eller dette Sandhedsvidne] *Tilføjeelse i Marginen* 11

Det Utaknemlige i min Stilling seer 104
jeg meget godt — [og saa det, da jeg
valgte *rettet fra*: derfor valgte jeg] den. U. D.

d. S. K.

Det Utaknemlige ligger i, at da, som jeg har sagt [det], Biskop Mynster tilnærmelsesviis kan siges at have baaret en heel Slægt, saa vil omtrent hele Samtiden ikke have anden Chrstds Kundskab end den fra Mynsters Prædiken; thi mine Skrifter, der dog, [som jeg har sagt det i] \leq (cfr. \geq „om min Forf. V.“) afgive „et Correctiv“ til <det> Bestaaende ere kun saare lidet læste, hvortil jeg selv har bidraget ogsaa af Omsorg for den afdøde Biskop; jeg har ikke ønsket, at det saa længe han levede, <ret> skulde blive seet, hvorledes hele hans Chrstds Forkyndelse her angribes.

Men naar omtrent hele Samtiden ere Mynsterske Chrstne eller ikke have anden Chrstds Kundskab eller andet Blik paa hvad Chrstd. er end fra Mynsters Prædiken: saa vil det selvfølgelig falde den ene Student, Candidat, Præst efter den anden saare let for denne Domstoel aldeles fyldestgørende at oplyse [*rettet fra*: gjøre det indlysende] — hvad der jo i Grunden er afgjort iforveien — at Mynster har fuldkommen Ret, jeg aldeles Uret. Og at dette

en af mine Pseudonymer har bemærket] S. V. VII, S. 72. ¹⁰⁴ jeg har sagt] sml. 51. Mynster] sml. 99.105. som jeg har sagt det] S. V. XIII, S. 507.

1855

skeer, seer jeg, at det vil skee venter jeg, deri seende det Utaknemme i min Stilling.

Til hvad der saaledes vil blive sagt er det fra min Side egl. en spildt Uleilighed at tage Hensyn; thi jeg kjender Terrainet her hjemme alt for godt til ikke at vide, at der neppe vil fremkomme Noget, hvortil der ikke allerede er taget Hensyn i mine Skrifter.

Fremfor Alt maa jeg vogte mig for ||og af al min Magt|| ikke at tage Hensyn til hvad der vil føre Sagen ud i almdl. vidtløftigere lærd, videnskabelig Discuteren eller Discureren. Det hører just til [rettet fra: er just] min Opgave at vaage derover, og atter heri er det Utaknemme i min Stilling i en Samtid, som endnu bestandigt troer paa det Videnskabelige, det Lærde; o: d.: Men jeg skal vel [rettet fra: nok] vogte mig; jeg veed nok, hvad jeg veed be- træffende det Videnskabeliges Forhold til det Chrstlige, ||og jeg veed||, at der i Himlen sidder en Almægtig, som længst med Harme har seet paa alt dette Uvæsen med det Videnskabelige, længst har seet, at alle Gavtyvestregerne i Chrstheden hænge sammen med det Videnskabelige, at det Videnskabelige er det listigst Opfundne, hvorved man har unddraget sig det Chrstliges Alvor i Kamp Person med Person, og det Christeliges Fordringer til Existentsen, Livet.

Væsentligen har jeg <da> kun at forholde mig rolig, roligt at finde mig i alle mulige Sigtelser for Hovmod, for Hjerteløshed, for Impietet, og Gud veed hvad, alle mulige Sigtelser i Retning af Mangel paa Alvor, Videnskabelighed, Grundighed o: s: v: o: s: v: Dette har jeg at holde ud. Saa har jeg at vaage over, at vi ikke komme ind i det Videnskabelige, hvad jeg skal stræbe at bevirke dels ved Taushed, dels <maaskee> ved engang imellem at anbringe et Hidsende [rettet fra: hidsende Epigram], der kan holde den Ild vedlige, hvilken jeg har tændt ξ eller rettere til hvilken jeg har trængt igjennem ξ ||— paa Chrstdommens Vegne. Thi hvad er Chrstd.? „Ildspaesættelse“ svarer det nye Testamente, „Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden“ siger Chrstus. Men denne Ild har man faaet slukket ved Vand og ved Vrøvl og ved det Viden-

siger Chrstus] Luk. 12,49.

skabelige og ved Msk.-Tallet Millioner og Trillioner Chrstne, christne Riger og Stater, en christen Verden. Og atter heri seer jeg det Utaknemlige i min Stilling, at skulle af al Magt arbeide for at faae Ild og Ilden til at brænde i en Samtid, der er lyksaliggjort i den Indbildning, at sand Chrstd. er at slukke Ild, at berolige, at bedaare ved det Kunstneriskes og verdslig Klogskabs Fortryllelse. \leq Dog forgjeves gjør man mig Modstand; [*med Blyants-Sammenviſning*: thi som der staaer etsteds i den første Tale] af mine „opbyggelige Taler i forskjellig Aand“ om den ved Tillid til Gud i Sandhed Begeistrede, at han er ikke som en Smule Lyse Stump, hvis <Smule> Flamme gaaer ud for en Vind, nei han er en Ildebrand, Storm kan ikke standse den, og Ilden i hans Ord er som hiin græske „Vand kan ikke slukke den“; og] som der <mod Slutningen> staaer i den sidste Tale af de [*rettet fra*: mine] „opbyggelige Taler i forskjellig Aand“: Ilden har seiret! Og i en anden Forstand er da min Stilling sandelig ikke utaknemlig; o, min Gud, hvor skulde jeg være utaknemlig nok til at tænke eller sige Sligt! \geq

Stemning.

105
U. D.

O, Luther! . . . Og dog i een Forstand lykkelige Vilkaar, thi den Gang var der dog 95 Theses; nu derimod er der kun een Thesis: Chrstd. er slet ikke til.

Christd. er slet ikke til; men vi <— thi jeg taler kun om os Danske, saavidt jeg kan være vidende —> |ere| <— ved at have den objektive Lære —> mere eller mindre beroligede i et uhyre Sandsebedrag, <at vi ere Christne.>

Dog anklager jeg, der jo desuden fra Begyndelsen har sagt og atter og atter og ideligt at jeg er uden Myndighed, jeg anklager Ingen, dømmer Ingen, ikke en Eneste, hverken Læg eller Præst medens jeg mener, at Enhver, der siger sig selv at være en Christen, item, at Enhver, der har paataget sig at være Lærer i Chrstd. for Gud har et Ansvar.

staaer etsteds] S. V. VIII, S. 195. i den sidste osv.] S. V. VIII, S. 416.

¹⁰⁵ Luther] sml. 57. Chrstd. . . . ikke til] sml. 87.146.

1855

Men jeg dømmer Ingen. Skulde jeg dømme Nogen, maatte det være mig selv: at jeg maaskee har ladet altfor lang Tid gaae hen, inden jeg gjorde dette Skridt. eller at jeg, da det nu endelig skeer, dog maaskee ikke gjør det eftertrykkeligt nok. Thi hvad der vel er Gjenstand for de Manges Higen som det Herlige, at turde sige om sig selv: mig blev Meget betroet, det tør jeg med god Samvittighed sige om mig selv for Gud; det vilde vistnok ogsaa være lysteligt for mig, dersom ikke den anden Side af Sagen med mere end Centner-Vægt faldt paa min ængstede Samvittighed „... af ham skal og Meget fordres!“. Og det kunde synes herligt, frydfuldt at turde sige om sig selv: jeg har haft Tro til at løfte et Bjerg — og dette tør jeg med god Samvittighed sige for Gud; men det er ikke saadan frydefuldt, thi Sagens anden Side, denne anden Side, fra hvilken jeg maa see den: denne Spænding indtil Døds Angest, hvis nu Troen ikke strakte til, og Bjerget, som jeg løfter, styrter over mig, saa jeg vel havde <den> Tro der tør sige til et Bjerg „løft Dig“ — — og det løftede sig — — og styrtede over mig — saa var det jo dog uendeligt, uendeligt bedre ikke at have haft en saadan Tro.

For at naae det Punkt, som nu er naaet, er hidtil Alt af mig blevet anvendt: Tid, Kræfter, Formue. Tillige har jeg, for at sikkre mig den behørige Kjendthed, frivilligt udsat mig for at blive latterliggjort. Jeg har gjort Tjeneste som Carrikatur i Kiøbh., ξ, spilt i Comedien, ζ kjendt under Øgenavn selv i Bøger nævnet paa den Maade o: s: v: o: s: v: Herved er vundet, at vi nu kan komme til Sagen. Hvis jeg tænkte mig en Anden ξ en Ukjendt ζ vilde udenvidere begynde med den Thesis: Chrstd. er slet ikke til — han maatte da være forberedt paa at sinkes idetmindste en to tre Aar indtil Alle fik leet tilstrækkeligt af ham, og det var hørt og atter hørt Alt hvad der kan siges af Grin og Commerce o: s: v: Dette har jeg, som forsynlig Mand, itide bragt nogenlunde <i> Orden, saa

af ham . . . fordres] Luk. 12, 48. udsat mig for] sml. 99. 117. spilt i Comedien] sml. XI² A 299, S. 306, og se Note dertil.

der endda <i dette Øieblik> maaskee ikke ere ret mange der lee, naar de høre den Thesis: Chrstd. er slet ikke til.

Biskop M.

„Hvorfor skal det saaledes sættes paa Spidse?“

Fordi det er gudelig Sag. Al Politik er saadan „til en vis Grad“. Gudelig Sag er: Enten—Eller. Σ Men just dette er det jo, der paa det religiøse Gebeet har affødt det uhyre Sandsebedrag, dette at man — jeg antager at det er saa — fromt har betjent Chrstds Sag politisk, verdsligklogt, saa man dog fik „nogen Chrstd.“ og „Noget er jo bedre end Intet“ — ja, politisk, men, christeligt er dette en uhyre Vildfarelse. Σ

Vil Samtiden have Tillid til mig, og forholde sig roligt, medens jeg fuldkommer min Opgave: saa skal der ikke afstedkommes den mindste Ulempe, thi det er kun en Inderlighedens Bevægelse der skal gøres — og i saa Fald kan der for mig ligge et saa glæderigt Liv, som jeg <sandeligen> aldrig har tænkt mig det; og jeg tør med god Samvittighed tage derimod, thi jeg har først indfriet mit Forhold til Gud, jeg har sat min Thesis ind, høit og lydeligt, denne Thesis: Christendommen er slet ikke til. Vil derimod Samtiden gøre mig Modstand: dette lægger jeg slet ikke Dølgmaal paa, den er jo langt langt stærkere end jeg, jeg et enkelt Msk., der ovenikjøbet ikke har benyttet min Tid til at sikkre mig ved at stifte Partie, men tværtimod har gjort Alt for at svække mig selv, har stødt Dem fra mig, der vilde slutte sig til mig og derved forbittret dem, har frivilligt udsat mig for at blive latterliggjort o: s: v: Det er da let at see, at i saa Fald vil mit hidtil ikke just sorgfrie Liv, blive saaledes besværligt, at vel Ingen skal misunde mig det: i Guds Navn, jeg har dog indfriet mit Guds-Forhold, jeg har sat min Thesis ind: Chrstd. er slet ikke til.

Biskop M.] sml. 104.107.
Sammenvisninger.

Forhold til Gud] sml. 193. XI³ A 274 og

1855

¹⁰⁶ [Foroven paa Siden, udslettet med Blyants-Overkradsning og
U. D. Blyants-Streger paaskraa: Det er dette jeg vil efter ringe Evne,
Klarhed vil jeg have ind deri, ξ , vee over dette afskyelige Skulke-
rie, der har villet skjule den sande Tilstand; og \geq det er dette jeg
vil, efter bedste Evne, Opvækkelse vil jeg.]

Eller er [rettet fra: Er] det Christendom at berolige Mskene blot derved at de ere døbte, var det ikke just denne objektive Beroligelse Chrstus <kom for at tage bort> ubetinget vilde have bort ξ overstreget med Blyants-Streger paaskraa: (saa han da altsaa ikke kom for at bringe den men for at borttage den) \geq , og derfor saa ubetinget forhindrede Jøderne i at berolige sig ved (den objektive Beroligelse) at de vare omskaarne, Abrahams Børn (objektivt)?

Er det Christendom at berolige Mskene derved at de objektivt ere rettroende, er det ikke just denne Art (den objektive) Beroligelse, som Christus ubetinget vilde have bort og derfor at han stadigt bruger en Samaritan (den objektivt Ikke-Rettroende) som den Priselige i Sammenligning med Jøden (den objektivt Rettroende)? ξ Er det Christendom at gjøre det at døe til Alvoren og fortie Dommen? \geq

[Overkradset med Blyant: Ja, dersom Talen blot var om, at Tilstanden var en ufuldkommen en svag Stræben i Retning af det Christelige, saa havde jeg Uret at jeg greb det saaledes an. Men saaledes er]

107
U. D.

Biskop Martensens Taushed
eller
et Bidrag til Sandhedsvidnernes Charakteristik.

Naar jeg i en foregaaende Artikel har sagt, at Biskop M. har en for det Bestaaende især i dette Øieblik skjebnesvanger Gave til, ved det Mindste han foretager sig at blotte een eller anden af

¹⁰⁶ Jøderne] sml. 87.152. ¹⁰⁷ Martensens] sml. 101.129. i en foregaaende Artikel] S. V. XIV, S. 31.

det Bestaaendes svage Sider: kunde det synes besynderligt, at jeg, nu da som det synes Biskop M. vil slaae ind paa det for ham Klogeste, at tie, det kunde synes besynderligt, at jeg saa atter gjør Indsigelse mod denne hans Taushed.

Saa besynderligt er det imidlertid ikke, [og tillige er] denne hans Taushed $\text{ør } \xi$, nærmere seet, z atter en Bekræftelse af, hvor sandt det er, hvad jeg har sagt, at han ved det Mindste han foretager sig ξ — og at tie er ogsaa at gjøre Noget — z blotter een eller anden af det Bestaaendes svage Sider.

Blandt de mange forskellige Øienforblindelsens Kunster, som den nu afdøde Biskop øvede med Mesterskabets Behændighed var ogsaa den: at bruge Taushed, at ignorere, hvor det maaskee var farligt at tale; og blev saa denne feige Klogskabs Taushed sminket op til, christeligt, at være Mildhed, Fred, Forsonlighed, Viisdom. Men Eet maa man sige om Biskop Mynster han bar sig altid klogt ad.

Anderledes med Biskop Martensen, som derfor ogsaa ved sin <keitede> Taushed kommer til at blotte den i en Række Aar, christeligt aldeles uforsvarligt brugte Taushed fra det Bestaaendes Side.

Vil man nemlig være taus og da saaledes at denne Taushed skulde kunne betyde Overlegenhed, Viisdom o: D:: saa maa man være taus fra Begyndelsen af. Men det var Biskop Martensen ikke, nei, han skrev en Artikel mod mig, hvori han paa den alleruheldigste Maade kom 'til at forraade, hvad hans Taushed har haft at betyde og fremtidigten har at betyde.

Hvad hans Taushed har haft at betyde. Ja, thi mit Mellemværende med Biskop M. er jo en gammel Historie. Men taus har Biskop Martensen altid holdt sig; og det lod sig prægtigt gjøre, saa længe den gamle Mester i denne Falsknen levede og opretholdt Forestillingen om den Art Taushed, item saa længe jeg af Pietets-Hensyn til den gamle Biskop lod Alt gjælde, honorerede alle hans falske Vexler. Men taus holdt, som sagt, Biskop Martensen sig. Han holdt sig taus ligeoverfor Pseudonymen Joh. Cli-

1855

macus, han holdt sig taus ligeoverfor Prof. N. Benyttelse af Pseudonymen mod ham, ja han har taus mere end een Gang paa Prent læst, at den Pseudonym har tilintetgjort ham: men M. har tiet.

Da skriver jeg en Artikel mod Biskop Martensen, en Artikel hvor jeg ikke kunde undgaae at sigte paa den afdøde Biskop Mynster. I samme Øieblik bliver der en Larm her i Byen af Fruentimer og Børn og Præster ||og Gud veed hvad.|| kort en Larm af de til at larme bedst skikkede ξ en Larm om det at bryde Gravens Fred, at hudflette en Afdød o: s: v: o: s: v: ξ. Hvad skeer? Funtus siger Biskop M. her er Noget for mig; i Spidsen for denne Larm, kan jeg styrte mig over S. K. Det gjorde han, og i den Berlingske T. væltede den høivelb. højærv. — den tause — Biskop en Masse Grovheder af sig.

Jeg for mit Vedkommende har intet Hensyn taget til hans Grovheder, men gjort Sagen alvorligere[†] — og nu vil Biskop Martensen atter indtage Tausheden! Herre Jemini hvilken Prostitution for det Bestaaende, for Chrstd. her i Landet, for Standen, hvis synlige — ja han er jo dens synlige Overhoved, men sandere maa man vel nu kalde ham dens usynlige Overhoved, han der i Lighed med (hvad Aviserne i denne Tid erindrer os om) — Strudsen vel, som denne Fugl mener ved at stikke Hovedet under Jorden at gjøre sig usynlig, ved at tie at gjøre sig umulig at faae fat paa.

[†]*Paalangs i Marginen:* Anm. Ogsaa saaledes er Sagen blevet alvorligere. I Anledning af min første Artikel, støiede Alt, fast hele Befolkningen: i det Øieblik behøvedes det altsaa mindst, at Biskop Martensen taledes mod mig. I Løbet af nogle faae Uger forandrer saa Dommen sig ganske mærkeligt, man faaer Øinene op for, at her nok er noget Andet paafærde end man i første Nu meente, ligeledes for, at Biskop M. nok har forløbet sig betydeligt; fremdeles man foranlediger paa Prent Biskop M. til at yttre sig: og nu, nu da der var god Grund til at bryde Tausheden, hvis han oprindeligt havde tiet, nu vil han iagttage Taushed efter at have talet, da han var mindre opfordret.

Prof. N.] sml. 102.136. i den Berlingske Tidende] sml. 82, og se Note dertil. ved at tie] man kunde tilføje: mener.

Hvor denne Taushed karakteriserer Biskop M. og derved igjen hvad han formdl. forstaaer ved et Sandhedsvidne. Du, som læser dette, see engang lidt nøiere efter, og lad Dig ikke forstyrre af, at jeg siger, hvad der jo maa siges, hvis Belysningen skal blive sand. See engang paa denne Biskop Martensens Taushed! Lige over for hvem er det han vil indtage den? Det er lige over for mig. Siig det selv, er det ubeskedent af mig, at jeg anseer mig, litterairt for at være i det Mindste fuldk. lige saa berettiget en Størrelse som Biskop Martensen. Altsaa Tausheden er over for: i det mindste Ligemand — og denne Taushed skal være Overlegenhed! Dernæst, denne Taushed indtages efter paa den allersimpleste Maade saa omtrent i Spidsen for Gade-Spektaklet at have støiet med i Allarmen! Og denne Taushed er lige overfor en i aller højeste Grad berettiget christelig Indsigelse, der skærpet, har sat Sagen, christeligt, paa Afgjørelsens Spidse.

Hvilken Jammerlighed! Dog blæse være med det. Men denne Taushed er, christeligt, utilladeligt. En christelig Biskop — og som vil være Sandhedsvidne, har dog vel: at vidne, det vil sige, ikke at declamere om Søndagen, men at vidne om Mandagen. Med Flid bringer jeg atter denne Forskjel i Erindring; thi i Talen som Biskop Martensen har holdt ved sidste Bispevielse, der siger han selv, om det vel sømmer sig for Hyrderne, Overhyrden ikke at staae fast, men at vakle som Rør. Charmant, det er Søndags dramatisk Forlystelse — thi hvorledes denne faste Mand staaer fast om Mandagen det seer vi jo nu. Og dog mener formdl. Biskop Martensen at affinde sig med den *«ifølge Apostelens Forskrift»* enhver Chrsten, end sige enhver Biskop, end sige ethvert Sandhedsvidne paahvilende Pligt ikke at tie lige over for berettiget Indsigelse, han mener vel at have affundet sig med den Pligt ved *«costumeret <ikke blot i Fløiel men> i Guldmoer»* at have declameret 2^{den} Juledag i Frue-Kirke.

Denne Taushed skal derfor ikke — taust — taales, men stemples som hvad den er: dum, feig, uchristelig. *«Med Blyants-Sam-*

Sandhedsvidne] sml. 102. i Talen . . . Bispevielse] sml. S. V. XIV, S. 32, og se Note dertil; det anf. findes S. 16. Apostelens Forskrift] f. Eks. Rom. 3.

1855

menvisning: Den hjælper ham derfor heller ikke det Mindste, tværtimod, denne Taushed er himmelraabende, raaber, anklagende mod ham, høiere end den meest høirøstede Dumhed eller Uforskommenhed kunde raabe. Og saaledes vil den vedblive at raabe; ja som man ordsprogligt taler om punisk Redelighed om græske Calender o: D:, saaledes vil man fremtidig tale om: Martensensk Taushed, naar man vil betegne en Taushed, som er dum, feig, uchristelig, og som — fortjent — har den Mærkelighed, at den straffer sig selv. >

*

*

Du som læser dette, lad mig tale et Par Ord til Dig. Du har neppe nogen Forestilling om, i hvilken Grad hele det kirkelige Bestaaende, christeligt, er en Usandhed, og, hvad der gjør det værre, i hvilken Grad de Vedkommende selv ere vidende derom: døm derfor langsomt, om Du seer mig trænge saa stærkt paa, at jeg nu atter protesterer denne Biskop Martensens Taushed. Lad mig sige <Dig> det ||forud||, at Du kan være opmærksom: Forholdet er saaledes, at Den der i Sandhed skal tjene Chrstd. kunde komme i det Tilfælde selv at maatte forlange, at der blev anlagt Sag mod ham, selv at maatte forlange at blive arresteret, selv at maatte forlange at blive henrettet — i den Grad er det Bestaaende selv vidende om hvor usandt det er, i den Grad blot bekymret for at det kan holdes hen saa længe som muligt. Paa den Maade vilde man saa maaskee værge sig: lige over for den meest beretigede christelige Indsigelse vil man tie, og hvis Modparten nødes til selv at maatte forlange at blive sagsøgt, arresteret, henrettet saa vil man see at slippe derfra ved at fremstille det som en Art Galskab, hvad det jo ogsaa maa synes alle Spidsborgere og Næringsdrivende og al den Middelmaadighed, af hvilken Præsterne leve.

Som det herligste af Alt kom Chrstd. ind i Verden, som hvad den er, det Gudd.: vil Du see det Jammerligste af Alt, saa betragt det i Danmark under Navn af Chrstd. kirkeligt Bestaaende med Biskop M. <— som Sandhedsvidne! —> i Spidsen.

Overkradset og overstreget med Blyant:

Stemning fra min Samtidighed
med Biskop Mynster.

108
U. D.

I tre Billeder.

Af.

Til 108:

<Med Blyant, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:

109
U. D.

II>

Stemning fra min Samtidighed med
Biskop Mynster.

[*overkradset med Blyant*: i tre [rettet til: to] Billeder.]

5

[*Overkradset med Blyant*: Hvad jeg har lidt i dette Forhold, [ønsker jeg ikke i dybere Forstand at indvie Andre i *rettet fra*: veed kun Gud. I dybeste Forstand at indvie Andre deri, ønsker jeg ikke]. Men forsaavidt disse Lidelser forholde sig til Christendommens Sag, kunne de vel have Betydning for Andre. Dog skal jeg gjøre 10
Fremstillingen saaledes, at det ganske almindeligt vil kunne læses med Interesse.

[Overstreget med Blyant: 1ste Billede.]

Tænk Dig et meget stort Skib, om Du vil endnu større end de store Skibe, man nu tildags har, lad det rumme 1000 Passagerer, 15
og, naturligt, Alt være efter den størst mulige Maalestok indrettet beqvemt og komfortabelt og luxuriøst o: s: v:.

Det er ved Aften. I Kahytten gaaer det lystigt til: Alt paa det pragtfuldeste oplyst, Alt straalende, Concert-Musik høres, kort Alt er Fryd, Gammen, Nydelse; og Støien og Larmen fra den 20
glade, overgivne Lystighed lyder ud i Aftenen.

¹⁰⁸Mynster] sml. 107.109. ¹⁰⁹Mynster] sml. 108.111.

Oppe paa Dækket staaer Captainen; hos ham den Næstcom-
manderende. Denne tager Kikkerten fra Øiet for at række Cap-
tainen den; han svarer: behøves ikke; jeg seer den nok den lille
hvide Prik i Horizonten — det bliver en frygtelig Nat.

- 5 Han uddeler derpaa, med den erfarne Sømands ædle, behjer-
tede Rolighed, sine Ordre: Mandskabet bliver oppe i Nat; selv
skal jeg tage Commandoen.

Han gaaer saa <ind> i sin Lukaf. Noget stort Bibliothek har han
ikke ført med |sig|, dog har han en Bibel. Han slaaer den op, og
10 forunderligt nok, han slaaer den op just paa det Sted: i denne Nat
skal Din Sjel kræves af Dig. Forunderligt!

Efterat have holdt sin Andagt klæder han sig om til Natte-Tje-
neste, og er nu, heelt og sundt, den fuldbefarne Søemand.

- Men i Kahytten gaaer det lystigt til; Sang høres der og Musik
15 og Conversation og Støi, og Larm af Tallerkener og Fade, og
Champagnen knalder, Captainens Skaal drikkes o: s: v: o: s: v:
— „det bliver en frygtelig Nat“; og maaskee skal i denne Nat
Din Sjel kræves af Dig.

- Er dette ikke frygteligt? Og dog veed jeg et endnu Frygteligere.
20 Alt er det Samme, kun Captainen er en Anden. I Kahytten gaaer
det lystigt til; og den Lystigste af dem alle er Captainen.

- Den hvide Prik i Horizonten den er der: det bliver en frygte-
lig Nat. Men Ingen seer den hvide Prik, eller aner hvad den be-
tyder. Dog nei (dette vilde heller ikke være det Frygteligste), nei,
25 der er En, der seer den og veed hvad den betyder — men det er
en Passageer. Han har jo ingen Comando paa Skibet, kan Intet
foretage. For dog at gjøre det Eneste han formaaer, lader han Cap-
tainen anmode om, blot et Øieblik at komme op paa Dækket. Det
varer noget; endelig kommer han, men vil Intet høre, og iler spø-
30 gende ned igjen til Selskabets larmende, overgivne Glæde i Ka-
hytten, hvor Captainens Skaal drikkes under almindelig Jubel,
hvorfor han takker forbindtligst.

I sin Angst beslutter den stakkels Passageer at vove endnu

det Sted] Luk. 12,20.

engang at uleilige Captainen; men nu er han endogsaa uhøflig mod ham. Dog den hvide Prik staaer uforandret i Horizonten „det bliver en frygtelig Nat“.

Er dette ikke endnu frygteligere? Frygteligt var det med disse tusinde sorgløst støiende Passagerer, frygteligt, at Captainen er den Eneste, som veed hvad der forestaaer: o, men det er jo dog det Vigtigste at Captainen veed det. Altsaa frygteligere, at den Eneste, der seer og veed hvad der forestaaer er — en Passageer.

*

*

At der, christeligt, sees den hvide Prik i Horizonten, som betyder: der staaer et frygteligt Veier og truer — dette vidste jeg; ak, men jeg er og var jo kun Passageer.

[*Udslettet med Blæksløjfer:*

2^{det} Billede.

[Tænk Dig en ung Kone; det er ingen Stadsdame, nei, hun er, saaledes kunne vi jo tænke det, ret hvad man kalder en dygtig Kone i sit Huus.]

„At vi“ siger hun „trænger til en General-Reengjøring, det er vist;“ „men“ vedbliver hun „Eet af To, jeg siger med Mag. Kierkegaard Enten-Eller, enten maae vi paa en fiin Maade see at faae gamle Tante bort nogle Dage, eller vi maae lade General-Reengjøringen fare; thi at gjøre reent, naar hun er hjemme, er hverken det Ene eller det Andet“.

Med denne gamle Tante forholder det sig saaledes. Hun er Søster til den unge Kones Moder; || forresten en skøn og elskelig gammel Kone. | hun [*rettet fra*: Hun] bæres | derfor ogsaa | paa Hænder i Huset, især af den unge Kone, hvem det er en Trang paa enhver optænkelig Maade at udmærke og næsten tilbede denne gamle Kone —

— „men skal det være en General-Reengjøring, saa maae vi see paa en fiin Maade at faae gamle Tante bort saa længe“.

1855

Tænk Dig, der gaaer Tid hen, og man kan ikke faae gamle Tante til at tage bort.

Tiden gaaer hen, den unge Kone bliver forstemt. Forgjeves vil hendes Mand forklare hende, at det er da ikke saa farlig en Sag det
 5 Hele. „Aah“ svarer hun „det forstaaer Du Dig ikke paa, Du fatter slet ikke, hvad jeg lider, hvor frygteligt jeg egentligen lider, det forstaaer kun et Fruentimmer, hvad det er for en Qval at gaae hver evigste Dag og see paa, hvordan Snavset sidder overalt — og ikke kunne komme til at faae gjort reent ret tilgavns.“ „Men,
 10 min kjere Pige, Du kan jo gjerne komme til, fordi Tante er hjemme; og jeg skal gjerne tage bort nogle Dage.“ „Det var en god Tale; hvad bryder jeg mig om Dig, Du maa gjerne blive hjemme og blive med afsæbet. Nei, Tante det er enten -eller; er Tante hjemme, forstaaer jeg det som min Opgave at passe paa, at der
 15 ikke blæser en Vind paa hende — og med dette Hensyn at skulle faae retskaffens [*rettet fra*: generaliter] gjort reent, nei, min Ven, umuligt!“

*

*

At, christeligt, just Oppositionen [*rettet fra*: At vi, christeligt,] i høi Grad trængte til en retskaffens Reengjørelse og Afsæbning: det
 20 er vist. Men saa længe den gamle Biskop lever: nei; enten-eller! At vi, christeligt, i allerhøieste Forstand trænger til, efter den størst mulige Maalestok at faae Alt blottet — og at saa den afdøde Biskops Styrke bestod i: at kunne skjule, i hvilken Kunst han virkelig var Mester, saa der just efter ham behøves en Mester i
 25 den Kunst at kunne blotte!]

[3de [*rettet til*: 2de] Billede.

Med Blyants-Overkradsning rettet til:

Stemning fra min Samtidighed med
 Biskop Mynster.

30

—————]

Tænk en ung Officeer, vi kan jo tænke os det, en dygtig ung Officeer.

Det er i Slaget. Vor unge Officeer commanderer et halvt Batterie.

Han seer (og vi kan jo tænke os, at han seer rigtigt) han seer: | Gud i Himlene, | mine tre Kanoner i dette Øieblik rettede paa dette Punkt — og Seiren er vor. 5

Men; just paa det Punkt (eller om ikke paa det Punkt saa dog saaledes, at det er umuligt at rette Kanonerne mod det Punkt) paa det Punkt holder hans egen General, den gamle Feldtmarskalk Friedland med sin Stab.

Tænk hvad denne unge Officeer maa lide! „Jeg er ung“ siger 10 han til sig selv „min Fremtid var afgjort, dersom jeg kunde komme til at bruge mine Kanoner. . . . o, | min Gud, | men det er Øieblikke om at gjøre.“ Der er gaaet et Øieblik „Blæse være med mig selv“ siger den unge Officeer til sig selv „men Slaget kunde afgjøres, naar jeg blot kunde komme til at bruge mine Kanoner: o |, min 15 Gud, |, dette er dog frygteligt, at det er min egen General, der holder saaledes, at jeg ikke kan komme til at bruge mine Kanoner.“

*

*

At det eneste Middel til, christeligt, at tvinge Oppositionen var at anbringe Idealerne, det saae jeg; men saa ikke at kunne komme til det, fordi den gamle Biskop (min General) ikke ønskede 20 Reflexen af Idealernes Anbringelse! ≤ Eller hvis jeg alligevel gjorde det (thi <jeg> var jo ikke i det Subordinations-Forhold [rettet fra: Forhold] til ham som en Officeer er det til sin General) at dette saa af ham maaskee vilde blive forstaaet som et Forræderie, en Troløshed, fordi han ikke ønskede hiin Reflex! ≥ Det forstaaer sig, 25 han havde sine gode Grunde til ikke at ønske den. Thi uagtet jeg gjorde Alt, og var villig til at gjøre Alt for at bortlede Opmærksomheden fra denne Reflex, han forstod dog, at om det ogsaa kun var meget, meget Faae, der saae det: Reflexen maatte belyse, at det, christeligt, ikke hang rigtigt sammen med den gamle Biskops 30 egen Christendoms-Forkyndelse. Men Situationen er dog saa forstemmende som muligt, omtrent som vilde man tænke sig følgende Tilfælde. Det er i Mørke og der er Fare. Da iler En til, Villigheden

1855

og Hengivenheden selv, han iler til, og, meget rigtigt, med en Lygte. Og nu viser det sig, at De, han vil hjælpe, dog ikke ønske, at der er Lygte med; thi naar der kommer Lygte med er det ikke til at undgaae, at de ikke selv blive sete — og det ønske de ikke.

*Til 109:*110
U. D.

Moralen.

Klogere end alle vi Kloge (hvad dog de Kloge som oftest ere ukloge nok til ganske at glemme) er den Magt, der (hvad ogsaa som oftest ganske glemmes) overalt er med: Styrelsen.

- 5 Denne Styrelse har saadan sine egne Tanker, og ere dens Tanker sjældent Menneskenes Tanker.

⌘Med Blyants-Sammenvisning, med Blyant: cfr. Hoslagte⌘

- [Udslettet med Blæk-Sløjfer: Jeg havde <af> mange forskellige Grunde, og ført dertil paa mange forskellige Maader, fattet den
10 Tanke, at ville forsvare det kirkelige Bestaaende.

- Styrelsen har nok haft den Tanke, at just jeg var Den, der skulde bruges til at rive det Bestaaende omkuld. Men for at forebygge, at sligt Foretagende da ikke skulde blive et ungt Menneskes utaalmodige, maaskee overmodige Dristen maatte jeg først forstaae lige
15 det Modsatte som min Opgave, og nu, i inderlig forstaaet, megen Piinagtighed, udvikles til Opgaven, naar Øieblikket kom.

Hvad jeg nu vil sige, er det min Pligt at sige, fordi det er sandt; om man vil gjøre et skrækkeligt Spektakel, kan, efter hvad jeg har oplevet i Danmark, ikke have stort at betyde for mig. Jeg]

*Til 110, med Blyants-Sammenvisning:*111
U. D.

- Min Enighed med den afdøde Biskop var i een Forstand fuldkommen, i en anden Forstand dog saaledes, at Uenigheden kunde blive lige saa stor. Enigheden var i: at ville forsvare det Bestaaende ⌘og kæmpe mod Oppositionen.⌘ Uenigheden var betræffende: hvorledes det <Bestaaende> skulde forsvares. Han vilde
5

¹¹⁰ Hoslagte] s: 111. ¹¹¹ afdøde Biskop] sml. 109.

verdsligt klogt, diplomatisk, forsvare det ved at tilsløre, skjule, ved Øienforblindelse, hvori han var en Mester, ved kløgtig Brug af Smaae-Midler a la Louis Philip, ved Firen og Lempen og Tingen, om fornødent gjøres. Jeg vilde, religieust, forsvare det ved den størst mulige Redelighed betræffende Intet at skjule, men at ved- 5 gaae den sande Tilstand.

Enige i at ville forsvare det Bestaaende \propto og kæmpe mod Oppositionen \propto , forfulgte saa han Sit, jeg Mit. Følgen heraf blev, at tilsidst maatte Forholdet stille sig saaledes for ham, at han mig betræffende maa have tænkt: „gid jeg blot var det Menneske qvit. 10 Min Klogskab er mere end nok for at jeg ypperligt kan hamle op med en saa karakterløs, og saa kluntet betjent Opposition, som den vi har paa det religieuse Gebeet. Men dette Menneske med hans Forsvar er mig yderst fatalt — og det kan jeg ikke engang komme til at sige. Alle troer, at han forsvarer \propto det Bestaaende \propto , 15 Alle troer, at han er mig i høieste Grad personligt hengiven — og det er han vistnok ogsaa — selv siger han, at han forsvarer det Bestaaende: og saa blotter han i den Grad Tilstanden, at hans Forsvar er det farligste Angreb, dobbelt farligt, fordi det, som var det forhexet, er mig, den Eneste som har Klogskab og Oversku- 20 else nok til at see Faren, umuligt at faae Folk det gjort begribeligt, saa det, hvis jeg ymtede om Sligt, vel vilde ende med, at man (hvad der er mig det Modbydeligste af Alt) fattede en Mistanke, om jeg ikke er blevet gammel, aflægs, en svækket Olding, der seer Farer, hvor ingen Fare er.“ 25

Hvad mig angaaer, da blev for mig Følgen af dette Forhold, at jeg dybere og dybere forvissede mig om det Bestaaendes Grund-Jammerlighed, \langle og \rangle at jeg ved at tære det Harmfulde i Situationen mere og mere blev udviklet.

Men hvad man kalder Opposition var jeg ikke og er jeg ikke, 30 jeg der jo bestandigt har taget Parties mod Oppositionen. Jeg var Forsvaret for det Bestaaende, det — **redelige** — Forsvar for det Bestaaende. Og saa viser det sig — hvor frygteligt ironisk! — at dette just er det Allerfarligste for det Bestaaende. Jeg vil forsvare det Bestaaende, dog saaledes at vi ere ganske ærlige betræffende 35

hvorledes det i Sandhed hænger sammen med os: og Følgen heraf er, at, da det Bestaaende ikke vil ud med Sproget, nødsages jeg — for Forsvarets Skyld — til mere og mere at blotte den sande Tilstand, hvorved det saa mere og mere bliver tydeligt, at det
5 kirkelige Bestaaende er et Bestaaende, for hvilket det er den største Fare at forsvares **redeligt**. Aha! Det Bestaaende har altsaa den Mærkelighed, at det kun gavtyveagtigt kan forsvares. Men et saadant Bestaaende er jo derved eo ipso godtgjort at være en Gavtyvestreeg. Kun glemme man ikke, at jeg har villet forsvare det
10 Bestaaende, [det er det Bestaaende selv, der forvandler mig til Angrebet *rettet fra*: Bliver jeg Angrebet paa det Bestaaende, saa er det det Bestaaende selv, der forvandler mig dertil] ved ikke at kunne og ikke at ville tjenes ved et — redeligt Forsvar.

I Ideen seet var jeg den Eneste, der kunde forsvare det Bestaaende; Idee har Mynster aldrig befattet sig med, den var ham endog
15 i inderste Hjerter imod; og verdslig-klog, herskelysten, nydelsessyg, som han var, elskede han derfor kun og opelskede han kun en dresseret Middelmaadighed. [Men i Ideen seet viser det sig nu, derved at det redelige Forsvar anbringes *rettet fra*: Bliver jeg da
20 Angrebet paa det Bestaaende, saa maa det være, fordi Ideen saaledes fører det med sig, fordi det i Ideen seet maa, derved at det redelige Forsvar anbringes, vise sig], at det Bestaaende kun lader sig forsvare ved Usandhed og Øienforblindelse: ikke lader sig forsvare. Saa bliver jo rigtignok Forsvaret Angrebet, dog ved at
25 være Forsvaret; og saa opfyldes mig betræffende et Ord, som Assessoren i „Enten—Eller“ siger til det unge Menneske: Du angriber aldrig Noget, førend Du er Den, der bedst kunde forsvare det.

Altsaa det redelige Forsvar blev det livsfarligste Angreb paa
30 det Bestaaende. Frygteligt; frygtelige Beviis for, i hvilken Grad det Bestaaende er Usandhed og Blendværk og Løgn! Fra dette, ved at være Forsvaret, det dybest anlagde Angreb reiser derfor heller aldrig det Bestaaende sig mere; det kan maaskee, maaskee ikke, en Tid friste et Skin-Liv, men Døden har mærket det.

<i>Kladde til</i> [109]	112 U. D.
¹⁻⁵] Stemning [<i>rettet fra</i> : Stemninger] fra min Sam- tidighed med Biskop Mynster. [<i>Overkradset med Blyant</i> : I <tre [<i>rettet til</i> : to]> Billeder.]	1
⁶⁻¹²] <i>Overstreget med Blyants-Streger overkors</i>	2
¹⁰ Betydning] <i>rettet fra</i> : Interesse	3
¹⁸] <i>uden Overstregning</i>	4
¹⁴ Tænk]	5
[Vil Du have en Forestilling om et ængstende Frygteligt, saa see paa dette Billede. Tænk	
¹⁵ lad det rumme] <i>rettet fra</i> : som kunne rumme 4 til 500 Passa- gerer. Tænk Dig et saadant Skib, lad der være	6
¹⁹ straalende . . . høres] straalende, <Alt Oprømted, de mange Stemmer lyde mellem hinanden, og saa høres der> Concert-Mu- sik høres <høres>	7
S. 178 ⁵ med . . . ⁶ Rolighed,] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	8
S. 178 ¹⁶ Captainens Skaal drikkes] <i>rettet fra</i> : og „dette skal være Captainens Skaal“	9
S. 178 ²⁴ (dette . . . nei] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	10
S. 178 ²⁹ noget] <i>rettet fra</i> : syv lange og syv Brede	11
S. 178 ^{29f.} iler spøgende] <i>rettet fra</i> : skynder sig blot at komme	12
S. 178 ³¹ hvor . . . ³² forbindtligst.] <hvor . . . forbindtligst. i et humoristisk Gjensvar. >	13
S. 179 ¹ uhøflig] <i>rettet fra</i> : gnaven	14

1955

- 15 S. 179¹²—S. 180²⁵] *Overstreget med Blyants-Streger overkors og paaskraa*
- 16 S. 179²⁶Trang] Trang |hver Morgen at kysse hende paa Haanden, og||
- 17 S. 180⁵Du fatter . . . ⁶egentligen lider] *Tilføjelse i Marginen*
- 18 S. 180¹¹; og . . . ¹³afsæbet.] *Tilføjelse i Marginen*
- 19 S. 180²¹ At . . . ²⁵blotte!] *Tilføjelse i Marginen, overstreget med Blæk-Streger overkors*
- 20 S. 180²⁶⁻²⁹] 3^{die} |med Blyants-Overkradsning rettet til: 2^{det} med Blyants-Overkradsning rettet til: med Blyant: 3^{die}] Billede.
- 21 S. 181⁴ ||Gud i Himlene||] Gud i Himlene
- 22 S. 181⁸hans egen General] *Tilføjelse i Marginen*
- 23 S. 181¹² ||min Gud,||] min Gud,
- 24 S. 181^{15f.} ||, min Gud||], min Gud
- 25 S. 181³² muligt] muligt ||: der raabes om Hjælp||
- 26 S. 181³³ Det . . . Fare] *rettet fra*: Der raabes om Hjælp i Mørke
- 27 S. 182² han vil hjælpe] *rettet fra*: der havde raabt om Hjælp

113
U. D.

Stemning fra min Samtidighed med
Biskop Mynster

Tænk osv. som 109, S. 180 Lin. 30—S. 181 Lin. 3 seer: mine Lin. 4—7 Punkt] [af 112 Stykket svarende til 109, S. 180 Lin. 26—S. 182 Lin. 4, med Begyndelsen (svarende til 109, S. 180 Lin. 1—S. 181 Lin. 8.) overstreget med Blyants-Streger overkors, og med Blyants-Overkradsning af 112, 23 og 24]

1855

Kladde til [110.111]

114

U. D.

110² Klogere . . . ⁶ Tanker.] *Tilføjeelse i Marginen*

1

110⁶ Tanker . . . ¹⁹ Jeg]] Tanker

2

111^{8f} religieust] *rettet fra*: christeligt

3

S. 183⁷ Enige . . . ⁸ Mit.] *rettet fra*: Saa gik vi, om jeg saa tør sige, 4
sammen, hver sin Vei, han forfulgte Sit, jeg Mit.

S. 183¹⁷ vistnok ogsaa] <vistnok> ogsaa, ||det troer jeg selv|| 5S. 183²⁰, den . . . ²¹ Faren,] *Tilføjeelse i Marginen* 6S. 183³¹ jeg . . . Oppositionen.] *Tilføjeelse i Marginen* 7S. 184¹⁴ I Ideen seet] I Ideen ||vilde jeg forsvare det Bestaaende|| 8S. 184¹⁵ Idee . . . befattet sig med] *rettet fra*: Ideen . . . haft 9S. 184²⁴ dog . . . ²⁵ Forsvaret] *Tilføjeelse i Marginen* 10

S. 184³⁴ det.] det. ||Det vil Dag for Dag (fordi det Dag for Dag 11
bliver tydeligere og tydeligere, at Eeden paa det n: T: er en Meen-
eed) blive bittre og bittre for Lærerne, at fortære de Penge,
Staten er saa god at spendere paa dem; og det vil for Lægmanden
blive utaaleligere og utaaleligere, at det Eneste han har at trøste
og berolige sig med i Liv og Død er at 1000 Meenedere indestaae
ham for hans evige Salighed.||

[Med Blyant, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:

115

III]

U. D.

Hvorfra faaer Staten de Penge, med hvilke den
lønner Christendommens Lærere?

Et andet Sted har jeg peget paa, hvilken rædsom Forvirring, 5
der er afstedkommet derved, at man fik den usalige Idee at an-

¹¹⁴ Eeden paa det n: T:] sml. 102.134.

1855

bringe det Pecuniaire i Forhold til Christendommen, hvorved man frembragte et uhyre Sandsebedrag, der er blevet Christendommens Ruin, foranledigede en Tvetydighed, der har affødt Hyklere eller besværede Samvittigheder. O, naar engang Christendommen faaer rystet alt dette Tvetydige af sig: det vil være den, som naar man vaagner af en svær og tung, urolig Drømme-Søvn!

Imidlertid har jeg bestandigt tænkt mig Statens Forhold i Lighed med f. E. en Millionairs, der fik den Idee af sin egen Lomme at ville lønne Tusinder <af> Christendoms Lærere, og til hvem man saa maatte sige: for Gud i Himlens Skyld lad det være, vov ikke dette Formastelige, viid det er Majestæts-Forbrydelse mod Christendommen, viid, at det er ikke Christendommen Du tjener, men Satan; *§Blyants-Sammenvisning*: thi man kan give sine Penge til de Fattige for saa selv i Armod at tjene Christendommen, men man kan ikke tjene Christendommen ved Penge-Bidrag, det er at forvexle Christendom med hvad den netop ikke er, et almindeligt menneskeligt Foretagende. Og dog kunde en saadan Privatmand ved at lønne Tusinder af Christendoms Lærere ikke afstedkomme saa stor en Forvirring, som Staten gjør, naar den lønner dem; den private Mand har jo ingen Autoritet, han har blot Pengene, men det at Staten lønner Lærerne har tillige saaledes forvirret, at det har afskaffet Christendommens Autoritet og istedetfor den anbragt Statens Autoritet, saa man har meent — uendelige Forvirring! — ikke at kunne være en ret Christendoms Lærer uden at være Embedsmand o: uden at være autoriseret af Staten.

Altsaa jeg har ladet som var Staten, der lønner Christendoms Lærerne, liig en privat Millionair. Nu vil jeg derimod opkaste det Spørgsmaal: hvorfra faaer Staten de Penge, med hvilke den lønner Christendoms Lærerne? Og da skal det fra en ny Side vise sig, hvor uendelig forvirrende og fordærveligt dette Hele er, idet Staten selv faaer disse Penge ved paa een eller anden Maade at forfalske Christendommen; *§Forfalskning af hvad Christendom er*

tilveiebringer Pengene, og for disse Penge kjøbes atter Forfalskningen af hvad Christendom er.}

Egentligen maa man sige: Staten har gjort Christi Lidelse og Død i Penge. Dette at Christus ved sin Lidelse og Død har frelst Menneskene og forhvervet en evig Salighed (hvilket dog i det nye 5 Testamente bestandigt forkyndes saaledes, at det, lige saa meget som det er en Gave til Menneskene, lige saa meget, netop lige saa meget er en Forpligtelse, hvorfor det, istedetfor at blive en Gave, bliver det Fordærligste af Alt for Den, som ikke modtager det paa rette Maade, forholdende sig i Forpligtelsen) dette 10 har man gjort til ene og alene at være en Gave; thi havde man været opmærksom paa den anden Side, Forpligtelsen, kunde det aldrig være faldet noget fornuftigt Menneske ind [*<at>* bære sig ad, som Staten har baaret sig ad. *rettet fra*: uden videre at paa- tvinge Menneskene det.] 15

Man har da gjort Christi Lidelse og Død til blot en Gave; ved at lade alle Forpligtelserne borte, har man faaet alle Notabenerne bort, og Christendommen bliver saaledes ganske ligefrem en Gave, en Præsent. Denne uendelige Gave, dette uhyre Gode har saa Staten overtaget eller bemægtiget sig, og anbragt sig som Mellem- 20 bestemmelse mellem Christus og den Enkelte, hvilket er i dybeste Grund at forvirre Christendommen.

Dog har Staten saaledes overtaget Christendommen; den har sagt omtrent som saa: at dette store uvurdeerlige Gode (Frelsen ved Christus) bliver Menneskene til Deel, paatage vi os at be- 25 sørge; vi raade ikke blot for om I faae et Tivoli, men hos os alene faaes ogsaa en evig Salighed. Det vil i Forhold til Landets Størrelse koste saa og saa mange Tusinder — og nu beregnes, hvor mange tusinde Lærere Landet behøver og hvor mange tusinde Rigsbankdaler Lærerne behøve: paa den Maade tilveiebringes 30 Pengene!

Men dersom man vil antage, at Christi Lidelse og Døds Værd er maalbar (commensurabel) for Penge, saa tilkommer det dog

den Enkelte] sml. 120. XI³ A 434 og Sammenvisninger.

virkeligt ene og alene Christus selv at sige: det koster saa og saa meget. Derimod er det et rædsomt Attentat, at en Trediemand trænger sig ind mellem Christus og den Enkelte og siger: det koster saa og saa meget.

- 5 Dog er det dette Staten har gjort, den har forskyldt hvad man efter det nye Testamentes Begreber maatte kalde et Røver-Overfald eller et Plattenslagerie og i stor Stiil, i stor Stiil, hvor derfor ikke som ellers Røveren, Plattenslageren kommer i Tugthuset, men hvor Den kommer i Tugthuset, som ikke med det Gode vil
- 10 lade <sig> overfalde og slaae Plader. Og det er Staten, der gør det, Staten, hos hvem man jo ellers pleier at søge Bistand mod Røvere og Plattenslagere! Og det er i Christendommens Interesse Staten mener at gjøre det: ja, ganske vist, hvis det kan være Christendommens Interesse fra Grunden at blive forvirret.
- 15 See atter saaledes, hvor uendeligt forvirrende og fordærveligt det er, dette at Staten har villet pecuniært hjælpe Christendommen! Sandeligen det bliver aldrig godt, førend Forholdet atter bliver det naturlige. Lad Christendommen sørge for sig; det kan den charmant, den er |, ved den levende Gud, | ikke i Forlegen-
- 20 hed, det er, høistærede Hr. Stat, det er en fix Idee, at De mener, den behøver Deres Bistand, eller ogsaa er det en Gavtyvestreeg af Dem, at De under Navn af at tjene Christendommen, har villet betjene Dem af Christendommen maaskee til bedre at regjere Menneskene, som raadede Staten ogsaa for eller havde den mind-
- 25 ste Indflydelse paa den Afgjørelse: en evig Salighed. Nei, lad Christendommen skjøtte sig selv. Og skulde der saa være Nogle, der vilde benytte Christendommen til at slaae Folk Plader, afpresse dem Penge: lad os saa kunne henvende os til Staten, til Politiet, for at sikkres mod Plattenslagere.

116 *Kladde til [115]*
U. D.

1 2^f. III] Hvorfra] Hvorfra

2 S. 189¹⁰ forholdende sig i Forpligtelsen] *Tilføjelse i Marginen*

S. 189 ¹⁶ ved . . . ¹⁹ Præsent] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	3
S. 189 ¹⁹ dette uhyre Gode] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	4
S. 189 ²⁰ eller bemægtiget sig] <i>Tilføjeelse</i>	5
S. 189 ²⁶ vi raade . . . ²⁷ Salighed.] <i>Tilføjeelse</i>	6
S. 189 ^{29f.} mange tusinde Rigsbankdaler . . . ³¹ Pengene!] <i>rettet fra: meget hver af dem passende behøve for at kunne føre et sorgfrit Liv med Familie, og da ogsaa saaledes, at der, til [rettet fra: for en] Opmuntring, er en Deel Lære-Pladse brillant aflagte.</i>	7
S. 190 ¹⁹ , ved den levende Gud,], ved den levende Gud [<i>rettet fra: vor Herre Død</i>],	8
S. 190 ²⁴ som . . . ²⁶ Salighed.] <i>Tilføjeelse</i>	9
[I Anledning af en anonym Opfordring til mig i dette Blad N ^o med <i>Blyants-Overkradsning</i> <i>rettet til:</i> Bør jeg angribes anonymt? med <i>Blyants-Overstregning</i> <i>rettet til:</i> Om anonyme Angreb paa mig]	117 1855 April 7.
<p> \lessgtrMed <i>Blyants-Sammenvisning</i>, <i>overkradset</i> 5 <i>med Blyant: Sophisten: „Du siger be-</i> <i>standigt det Samme Socrates“</i> <i>Socrates: „ja, og om det Samme.“</i> \gtr </p> <p>d. [4 <i>rettet til 8 med Blyants-Udslettelse</i> <i>rettet til: med Blyant</i> 7] April 1855. 10 S. K.</p>	
<p>Naar man i den Grad som jeg er traadt personligt frem, i den Grad personligt har udsat sig, i den Grad gjort det kjendeligt, at her kæmper Personlighed; naar man i den Grad som jeg har en heel Samtid, ligegyldig eller endog forbittret, mod sig; naar man</p>	15

¹¹⁷ dette Blad N^o] sml. S. V. XIV, S. 56 f., og se Note dertil. Sophisten osv.] sml. S. V. IV, S. 236, og se Note dertil. Socrates] sml. 55.122. udsat sig] sml. 105.155.

1855

i den Grad som jeg er omgivet af Miskjendelse, Misforstaaelse, forsættelig Fordreielse, Bagtale o: s: v:: saa at ville anonymt angribe En, er, efter mine Begreber — nu hvad det er i Retning af Charakteren vil jeg lade staae uafgjort, men det er (og dette
 5 beskjæftiger mig hovedsageligt) det er: at dømme sig selv, at man dog ikke selv ret troer paa Rigtigheden <og Sandheden> af hvad man har at sige. |Hvo, der ikke er saa lidenskabelig mod mig, at hans Lidenskabelighed forhindrer ham i at dømme sundt, hvo der — Mand eller Kvinde — har Hjertet paa rette Sted vil vist ogsaa
 10 være enig med mig heri. I ethvert Tilfælde beder jeg Enhver, der interesserer sig for mig og den Sag, jeg \lesssim (Æreskjenderen, som besudler Hædersmænds Minde og krænker Gravens Fred) har — Blikket op ad! — har \gtrsim har den Ære at tjene, <: jeg beder ham> at indøve dette: saasnart det er en anonym Artikel da ganske ro-
 15 ligt at lægge den fra sig med de Ord: under saadanne Omstændigheder at ville være anonym er at dømme sig selv.

Min Agt er derfor \lesssim som Regel at følge: \gtrsim ikke at tage Hensyn til nogetsomhelst Anonymt, hvad jeg ogsaa oprindeligen var betænkt paa, om end af en anden Grund. Eet, meente jeg nemlig,
 20 burde jeg dog i ethvert Tilfælde billigt være sikkret mod |*I Marginen*: Dersom man da var klog, vilde man lade være at angribe mig anonymt; hvis alle vare det, vilde Ingen gjøre det; medens nu maaskee Forholdet noget nær bliver, at jeg, just jeg angribes ene og alene anonymt — et ypperligt Epigram.

25 Langtfra mig at besvære mig derover, mig er det ligegyldigt, jeg forlanger ikke engang saa meget som at sikkres mod hvad dog Billighed synes at kræve], at nogen Præst, der jo pecuniairt er interesseret i det Bestaaende[†] [*rettet fra*: Sagen], fik Lov til at skrive anonymt mod mig. Jeg siger derfor ikke, at Det der be-
 30 stemmer en saadan Mand er ene og alene det Pecuniaire, Levebrødet, nei, men jeg siger, at det at han pecuniairt er interesseret hører med til sand Forstaaelse af ham, bør vides med, jeg siger, at hans mulige velskrevne, varme, ||veltalende||, begeistrede, overbevisende Forsvar for det Bestaaende dog forstaaes noget ander-

[†]] se 118. Levebrødet] sml. 99.134.

ledes, naar dette vides med, at han er pecuniært interesseret. Er dette ikke saaledes? Hvis jeg skulde gaae i en Kamp for Gas-Belysning mod Trandlamperne, vilde da ikke Billighed kræve, at jeg sikkedes mod, at Nogen fik Lov til at skrive anonymt mod mig, naar han var pecuniært interesseret i Trandlamperne? Jeg 5 siger derfor ikke, at det ene er det Pecuniaire, der bestemmer ham; men jeg siger, at hans mulige velskrevne, klare, begeistrede, overbevisende Forsvar for Trandlamperne dog forstaaes noget anderledes, naar det vides med, at han er en af Trand-Leverandeurerne. [*Overstreget med Blyants-Streger paaskraa og overkors:* Dette var 10 min Tanke. Men da jeg indsaae Umuligheden af at sikre mig mod, at Præster skrive anonymt, ansaae jeg det for rigtigst at følge det som Princip, som Regel: ikke at tage Hensyn til noget Anonymt.

Da jeg imidlertid ikke hidtil har udtalt dette, skal jeg gjerne 15 med et Par Ord tage Hensyn til den foreliggende anonym Artikel, der forresten i høi Grad kunde behøve et endog meget betydeligt Navn for at faae Betydning, og for at afværge, at ikke den Overlegenheds Tone, i hvilken den er holdt, skal frembringe Indtrykket af En, der anonymt spiller vigtig. 20

Ved at bringe Mynsters Betragtninger i Erindring at ville hentyde til nu, a la Pastor Paludan Müller, at føre Sagen tilbage til en maaskee lærd og vidtløftig Discussion om Mynsters Betragtninger, gjør paa mig Indtrykket af det Barnagtige, eller af at <ville> sætte en Snare for mig, at jeg muligen skulde lade mig lokke ud 25 i det Vidtløftige, glemmende Øieblikket og dets <i Sandhed> brændende Spørgsmaal. Dog selv er jeg sikker nok, og skal derfor blot <gjentaget> advare mod (hvad en vistnok velmenende theologisk Candidat i nordisk Kirketidende muligt kunde have bevirket) advare mod, at man,] 30

<Overkradset med Blyant: {med Rødkridt: NB}

Anmærkningen bliver:

En Efterskrift.>

1855

118 Til 117, i Marginen, overstreget med Blyants-Streger paaskraa
U. D. og overkors:

<[Med Rødkridt: NB]
Anmærkningen bliver:
En Efterskrift>

† Anm. Hvad jeg her skriver, osv. som S. V. XIV, S. 60 Lin.
15—27 bagvendt.

119 Kladde til [117¹—S. 193¹⁴]

1855 April 7.

1 ¹⁰) d. [4 med Blyant rettet til: 7] April 1855.

2 S. 192⁴||staae|| uafgjort] staae hen herover: uafgjort

3 S. 192²⁸ Bestaaende[†]] Bestaaende[†]
Marginaldelen af Bladet fjærnet, øverst paa Siden findes: <[med
Blyant NB] Anmærkningen>

4 S. 192³² bør vides med] Tilføjelse, overført til Texten fra den
fjærnede Marginaldel af Bladet

5 S. 193¹¹ Tanke] rettet fra: Tanke-Gang

120

1855 April 8.

Hvorfor jeg har brugt dette Blad.

d. 8 April 55.

Luther siger etsteds i en af hans Prædikener, at egentligen
skulde der ikke prædikes i Kirker; det siger han i en Prædiken,
5 som vel er holdt i en Kirke, altsaa det bliver ved at sige det, han
gjorde ikke Alvor dermed. Men vist er det, der skulde ikke præ-
dikes i Kirker. Det er i høi Grad skadeligt for og forandrende (alte-
rerende) det Christelige, at det bringes paa det Kunstneriskes
Afstand fra Virkeligheden istedetfor at lyde midt ind i Virkelig-

¹²⁰ dette Blad] o: Fædrelandet. Luther] sml. 105.175. siger etsteds]
sml. VIII B 85, 18, og se Note dertil.

heden og just for Confliktens (Sammenstødets) Skyld; thi al denne Tale om Stilhed og stille Steder og stille Timer som det rette Element for det Christelige er Bagvendthed.

Altsaa i Kirker skulde der ikke prædikkes, men paa Gaden, midt i Livet, det daglige, søgne Livs Virkelighed. Dog selv om dette 5 ikke maatte blive et vor Tid Fortidligt og forsaavidt dog maaskee først forberedes: jeg kan i ethvert Tilfælde ikke gjøre det, af den simple Grund, at jeg mangler physiske Kræfter. Mig er det anviist at tale med de Enkelte, samtale, og <saa> at bruge Pennen.

Imidlertid ønskede jeg dog at naae en Tilnærmelse til det at 10 prædike paa Gaden eller til at bringe det Christelige, Tanken om det Christelige ind midt i Livets Virkelighed og i Conflikt med dets Forskjellige; og til den Ende besluttede jeg at bruge denne Journal. Det er en politisk Journal, den har ganske andre Interesser, beskjeftiger sig forøvrigt med saare meget Andet, men det 15 Christelige er ikke dens Sag.

Ved at lade mine Smaa-Artikler trykke i denne Journal, naaede jeg da, at de kom til at lyde ind i det fra hvad der beskjeftiger dem meest Forskjellige, omtrent svarende til det at høre paa Gaden en Prædiken om det Christelige. Denne Virkning kunde jeg 20 ikke opnaae ved et særskilt Organ.

En anden Fordeel jeg naaede, var at jeg kunde faae Tankerne meddelte i ganske smaae Dosisser. Havde jeg et særskilt Organ, maatte jeg dog give noget Mere ad Gangen, hvilket vilde bevirke at det blev læst paa en anden Maade, stundom maaskee med mere 25 samlet Opmærksomhed, men aldrig vækkende just paa den Maade som naar man uforberedt, uventet støder paa det Christelige.

Fremdeles naaede jeg (hvad vel de Fleste i vor Tid ville ansee for en stor Ulykke, som man da mindst af Alt skulde eftertrægte, men som jeg forstaaer anderledes) jeg naaede paa en nem Maade at 30 bevare mig i Enkeltheden, fri for at kunne blive Partie o: D.:. I en mig og Mit forresten ganske fremmed Journal boer jeg om man saa vil tilleie; den tager ikke Partie for mig, paa ingen Maade, den optager endogsaa (hvad jeg sagde Redaktionen, at jeg alde-

1855

- les Intet havde mod, medens jeg ikke gjerne saa det Modsatte) Artikler, endog anonyme Artikler mod mig. Og derved vandt jeg igjen, at kunne bruge Dag-Presse uden at komme i Modsigelse med mine Anskuelser af Dag-Presse. Det jeg nemlig har imod
- 5 Dag-Presse er deels naar den bruges i Retning af at blive sand-selig Magt, deels naar den bruges anonymt.

*

*

- De af Bladets Læsere, som muligen have slet ingen eller dog kun saare liden Interesse for hvad der saa høiligen beskjeftiger mig, gjør jeg med Fornøielse en Undskyldning, at jeg ved mine
- 10 Artikler har optaget Pladsen for hvad der ganske anderledes vilde interessere dem.

121 *Kladde til [120]*
 1855 April 8.

- 1 ¹ har brugt] *rettet fra*: bruger

- 2 ² 55.] 1855.

S. K.

Overstreget med Blyants-Streger overkors: Naar man i den Grad som jeg har Sag og i Sandhed Noget at sige, synes Intet naturligere end at jeg (hvad jeg længst kunde have gjort) stiftede Skole, skaffede mig Tilhængere, derpaa tilveiebragte et Organ, hvilket, i Betragtning af den Udbredelse mine Skrifter allerede i længere Tid har, og den Attention jeg for Øieblikket er sikkert, let kunde sikkert en betydelig Subscription. Men dette, som vel de Fleste ville ansee for det Klogeste, hvad jeg gjerne indrømmer, vil jeg ikke, ja netop for at undgaae alt Sligt har jeg gjort lige det Modsatte deraf, hvorfor skal jeg nu forklare.

- 3 ⁵ vel] *rettet fra*: altsaa

- 4 ⁵ ved] ||ikke til Andet|| ved

- 5 S. 195 ⁶ maatte blive] ||forsaavidt| maatte blive [*rettet fra*: kaldes]

Dag-Presse] sml. 134. XI³ A 438 og Sammenvisninger.

S. 195 ¹⁰ ønskede] <i>rettet fra</i> : ønsker	6
S. 195 ¹⁷ naaede] <i>rettet fra</i> : naaer	7
S. 195 ¹⁸ kom] komme	8
S. 195 ²¹ Organ.] Organ [<i>overstreget med Blyants-Streger overkors</i> : , med mindre jeg, som jeg for Spøg sagde til Redakteur Giødvad, vilde beslutte mig til at udgive f. E. en Hauge-Tidende og saa faae mine religieuse Artikler blandede ind deri.]	9
S. 195 ²² naaede, var] <i>rettet fra</i> : naaer, er	10
S. 195 ²³ kunde] <i>rettet fra</i> : kan	11
S. 195 ²⁸ naaede] <i>rettet fra</i> : naaer	12
S. 195 ³⁰ naaede . . . Maade] naaede [<i>rettet fra</i> : naaer] \lesssim med <i>Blyants-Sammenvisning</i> : paa en nem Maade \gtrsim	13
S. 196 ² endog anonyme Artikler] <i>Tilføjeelse</i>	14
S. 196 ^{2 f.} vandt jeg igjen] <i>rettet fra</i> : vinder jeg saa endeligen	15
S. 196 ³ kunne] <i>rettet fra</i> : jeg kan	16
S. 196 ⁷ De] Efter saaledes at have, som jeg haaber, gjort tyde- ligt, hvorfor jeg har brugt [<i>rettet fra</i> : bruger] dette Blad, vilde jeg til Slutning gjøre De	17
S. 196 ⁹ gjør . . . Undskyldning,] en Undskyldning , <gjør jeg med Fornøielse en Undskyldning,>	18
S. 196 ¹⁰ har optaget] <i>rettet fra</i> : optager	19
S. 196 ¹¹ dem.] dem. <i>Overstreget med Blyants-Streger overkors</i> : Jeg haaber, at man ikke bliver uvillig mod mig derfor. Der maa jo dog i enhver Journal altid være een og anden Spalte som ikke	20

1855

har videre Interesse, men som man stadig springer over. Og hvo veed det, maaskee kunde man efterhaanden faae Interesse for disse mine Artikler. Og endeligen Sagen jeg tjener er saa vigtig, og jeg tjener den, det maa Enhver indrømme, med saa afgjort Kald, at man vel alene af den Grund kunde finde en Slags Glæde i, at jeg bruger denne Journal.

122

Om det at gjentage.

1855 April April 55.

En af mine Pseudonymer har skrevet en lille Bog kaldet Gjentagelsen, hvori han benægter, at der er Gjentagelse til.

- 5 Uden just i dybere Forstand at blive uenig med ham, kan jeg meget godt være af den Mening, at der dog er en Gjentagelse, ja, at det er en sand Lykke, at der er Gjentagelse, da der gives Tilfælde og Forhold, hvor Gjentagelse er saa yderst fornøden.

- Naar der siges Menneskene Noget, som de ikke gjerne ønske
10 at høre, noget Sandt, saa er dette en ganske almindelig Form, hvorunder de søge at slippe fra Det, som egentligen er dem imod, at lade det Sande afgjørende øve sin Magt over dem og over Forholdene, det er en ganske almindelig Form, at de behandle Talen om det Sande som Dags-Nyt, og nu sige: det har vi hørt engang. Alt-
15 saa som var det Dags-Nyt, hørte de efter, da det første Gang sagdes, og nu ville de være det qvit, som man skiller sig af med Dags-Nyheder, der ikke taale at høres to Gange.

- Dette er listigt nok. At man vilde søge at bruge dette mod mig, var jeg fuldkommen forberedt paa, da jeg jo har Geistligheden
20 mod mig; og hvad en tydsk Forfatter siger om Fruentimmer, at overalt hvor der er Fruentimmer med, er der ogsaa List med, det underskriver jeg i den Grad, at jeg antager, at overalt hvor der er Præster med er der ogsaa List med — blot fordi de gaae i Fruentimmerklæder.

- 25 Mig gjør det imidlertid aldeles intet Indtryk paa, uden forsaa vidt jeg just deraf seer, hvor fornødent det er: at gjentage, gjen-

¹²²en lille . . . Gjentagelsen] o: S. V. III, S. 169 ff. en tysk Forfatter o: Schopenhauer; se Parerga (om Udg. se til XI¹ A 140) 2 Bd., Kap. XXVII § 379. — Sml. XI¹ A 141, S. 99.

tagent at indskærpe. Ja, Gud bevares, der er en talløs Mængde
 Mennesker, hvem man kan imponere, jage ind i et Musehul, bringe
 til ubetinget Taushed ved at sige: det er altid det Samme, Du si-
 ger. Socrates derimod, han var slet ikke bange for den Beskyld-
 ning. I 20 Aar sagde han uforandret det Samme; og da Sophisten 5
 Polos haanligt sagde til ham „det er kjedeligt med Dig, S., Du
 siger altid det Samme“ blev S. saa lidt forskrækket derover, at
 han selv, for Fuldstændighedens Skyld, tilføier „ja, og om det
 Samme.“

Altsaa, i Forhold til hvad der rangerer med Dags-Nyheder, be- 10
 vares, der er een Gang maaskee allerede for meget, i ethvert
 Fald nok. Hvor det derimod gjælder om det Sædelige, det Reli-
 gieuse, om Sandhed, der betyder den Omstændighed, at det Sande
 een Gang er hørt, men uden at det videre er taget til Følge, <den
 Omstændighed betyder,> at der nu er endog mere Grund til at 15
 sige det end da det første Gang blev sagt; da der var det Haab at
 det at det sagdes skulde virke.

Altsaa i Forhold til Dags-Nyheder o: D: er Gjentagelsen med
 hver Gang utaaeligere; i Forhold til Alvoren er Gjentagelsen, for
 hver Gang det Sagte ikke tages til Følge, fornødne, har bestan- 20
 digt een Grund mere end den forrige Gang.

Dette skulde man betænke, og villigen finde sig i, at just jeg
 siger det, jeg der, om jeg end socratisk siger det Samme, dog nok
 næsten forkiæler Læseren ved den æsthetiske Forandring i at sige
 det Samme, medens det unegteligt er det Samme, kun at det be- 25
 standigt er et nyt Synspunkt for det Samme, saa jeg altsaa siger
 det Samme i en lignende Forstand som En, der ad de forskjellig-
 ste Veie stræber at gjøre det indlysende at der er en Gud til, siger
 det Samme, fordi hans Thesis bestandigt er den samme: at der er
 en Gud til, og han ikke — den Forandring og Afvexling man maa- 30
 skee ønsker — taler snart om Gud, snart om America, <om> Kei-
 ser Nicolaus, Veiret, Frue Heiberg o: s: v.; altid interessant, aldrig
 sigende det Samme.

Socrates] sml. 117.136. Sophisten . . . sagde] sml. 117, og se Note
 dertil.

123

1855 April 23

Kladde til [122]

- 1 ¹⁶. Om det at gjentage. [rettet fra: Gjntagelsen.]
23 April

- 2 S. 199¹⁶ da . . . ¹⁷ virke.] < da . . . virke. ||hvilket ikke skete|| >
[Overstreget med Blyants-Streger overkors: Tag et Tilfælde fra det borgerlige Liv. Sæt Usikkerheden uden for Stadens Porte var saa stor, at der hver Nat skete Indbrud, og at der blev stjaaleet saa lang Dagen var — hvis da En ansaae det som sin Pligt, at hende Opmærksomheden derpaa: var det saa (under Antagelse af at med Tyverierne blev det uforandret som da han første Gang talte derom) var det saa rigtigt at indvende mod hans Gjntagelse: det har vi hørt engang? Eller er han ikke meget mere Den, som har Ret, naar han svarede: godt nok, jeg har sagt det engang, dog just det at jeg har sagt det offentligt engang men uden at Tilstanden end i mindste Maade er forandret, gjør jo, at der anden Gang er mere Grund til at tale derom end første Gang, da jeg dog havde det Haab, at det at det sagdes skulde hjælpe Noget.]

124

U. D.

Saligheds Vilkaaret. Dets Forandring.

At det er uforandret.

Lad mig tale i et Billede. Tænk en Fisker. Han er i Besiddelse af et efter Faderen arvet fortræffeligt Garn.

- 5 Aar efter Aar sætter han sit Garn ud — men faaer ingen Fisk.
Hvad kan det være, hvori kan det ligge? „Ja, jeg veed det nok“ siger Fiskeren. „Der er foregaaet en Forandring med Fiskene, de er i Tidens Løb blevene mindre; vil jeg fange af dem, maa jeg skaffe mig et andet Garn, som ikke er beregnet paa stor Fisk.“
- 10 Garnet derimod har ingen Interesse af om der fanges Fiske eller ikke, er sig rolig bevidst at være et fortræffeligt Garn, kunde altsaa ikke falde paa at ville forandre sig fordi Fiskene have forandret sig.

Tænk nu paa Evigheden og Salighedens Vilkaar!

Fra Slægt til Slægt er stadigt væk Prisen paa det at være Christen blevet billigere og billigere, Saligheds-Vilkaaret blevet lettere og lettere. Een Slægt af jublende Millioner, betjente af næringsdrivende Præster, har afløst den anden, ikke blot glade ved den vundne Lethed men stolte af den, thi denne Christendommens Forfængeliggjørelse eller Forfængeligitagelse er skeet under Navn af dens Fuldkommengjørelse.

Roligt har Evigheden seet til, og seet: jeg fanger Ingen.

Men; Evigheden er ikke saaledes subjektiv som Fiskeren, trænger ikke til Menneskene — det var et slemt Notabene. Det er Menneskene der trænge til Evigheden, at fanges er at frelses — ogsaa et slemt Notabene. Og Evigheden er i at være subjektiv objektiv som Garnet, lige saa objektiv som subjektiv, eller Evigheden er i Eet Fiskeren og Garnet — altsaa den forandrer sig ikke; og altsaa har Mennesket kun naaet at narre sig selv.

Kladde til [124]

125
1855 Maj 8.

⁹ uforandret.] uforandret.

1

d. 8 Mai.

¹⁰ har] |er det Objektive,| har

2

S. 201¹ Tænk nu paa]

3

[*Overstreget med Streger paaskraa*: Fiskeren [er den Subjektive, Garnet det Objektive; *rettet fra*: , der ikke er lige saa objektiv som han er subjektiv;] Fiskeren trænger til Fisker [, er ikke lige saa objektiv som han er subjektiv, forandrer altsaa Garnet. *rettet fra*: , maa altsaa forandre Garnet.]]

Tænk nu paa [*rettet fra*: Saaledes med]

S. 201⁹ Ingen] Ingen ||mere||

4

S. 201¹⁰ Men;] Men; ||men men,||

5

1855

- 6 S. 201¹¹ Det . . . ¹³ Og] *Tilføjeelse i Marginen*
- 7 S. 201¹⁴ lige . . . ¹⁵ Garnet] *Tilføjeelse i Marginen*
- 8 S. 201¹⁶ ; og . . . selv.] ; og . . . selv. [*rettet fra*: . Evigheden er af den Mening, at det er Mskene, som trænge til den.]
- [*Overstreget med Streger paaskraa*: Det er jo heller ikke Evighedens Tanke med Chrstd.: i egoistisk Forstand, som Fiskeren vil fange Fiskene, at ville fange Mskene, den vilde: frelse Msk. Saa forandrer den sig heller ikke fordi Mskene foretrække: at narre sig selv og at lade sig narre.

Moralen.

Fiskeren trænger til Fisken: ergo forandrer han Garnet. Er det derimod Fisken der trænger til at blive fangen — og saaledes er det jo christeligt: det at fanges er at frelses — saa er der intet Andet for, saa maa Fisken forandre sig, hvad vel i Billedet er umuligt men ikke i Forhold til Det, Billedet betegner.

Ved at blive mindre kan Fisken narre Fiskeren, hvis han ikke beslutter sig til at forandre Garnet; ved at forandre Saligheds Vilkaaret, naaer Msket kun at narre sig selv — for Evigheden, som ikke forandrer Vilkaaret. Fisken har Ret, handler fornuftigt i paa enhver Maade at undgaae at fanges; Msket er i et Selvbedrag, naar han paa enhver Maade søger at undgaae at fanges, glad ved ikke at være fanget, eller glad ved at være fanget paa en Maade som ikke er den rette — han er i et Selvbedrag thi at fanges er at frelses.]

126
U. D.

[*Med Blyant, overkradset med Blyant*:

I]

„Christelig“: „Stat“
eller

5

Foreningen til gjensidig Ødelæggelse.

[Saaledes maatte det være, hvis Foreningen skulde være til Gavn: *rettet fra*: Saaledes skulde det være, dette var Bestemmel-

sen:] Christendommen, det fra Endeligheden Ueensartede \leq , „Resignationen“ (thi Christendommen i sin høieste Sandhed som Martyriets Utaalmodighed ville vi her lade af Syne) \geq , skulde afgive Modvægten mod Endeligheden, Staten.

Det Endelige, de endelige Formaal, at leve for de endelige For- 5
maal bevirker let en for hastig Svingning, enten i Higen for Dem, der have Lykken med sig, eller i Fortvivelse for de Ulykkelige. Saa skulde Evigheden bestandigt anbringes modvirkende.

Men idet Christendommen blev betjent i Eensartethed med alle endelige Formaal (hvad er naaet især i Protestantismen, især i 10
Danmark), gik Christendommen egentligen ud, \langle gik \rangle Evigheden ud; Det, der skulde forestille det Evige, blev aldeles lige som alt andet Endeligt, en Leven for endelige Formaal.

Følgen heraf blev, at de endelige Formaals Svingninger bleve for stærke, ||at der saa at sige gik Ild i Menneske-Tilværelsen ved 15
en Selvantændelse||, hvilket er Betydningen af Katastrophen i 48, og forklarligt af at Evigheden var gaaet ud, da dens Betjening var blevet endeliggjort.

Den christelige Stat bilder sig jo rigtignok ind, at den har Christendommen \langle med \rangle ; men dette er en Misforstaaelse. Lad mig tale 20
i et Billede. Tænk en Maskine, saaledes indrettet, at der er to Hjul, hvis Bestemmelse og oprindelige Anlæg er, at det ene Hjul skulde svinge modsat af det andet og ved sin Svingning modvirkende gribe ind i det andets Svingninger — hvis nu En vilde paastaae, at han havde en saadan Maskine, paavise, at den jo havde begge 25
Hjulene, men vel at mærke, de svingede ikke omvendt af hinanden men svingede sammen: saa er dette jo en Usandhed; det er ikke den samme Maskine.

Just det for Staten Frelsende er Christendommens Ueensartethed \leq som „Resignation“ \geq . Men saa maa Christendommen virke- 30
lig ogsaa betjenes i Ueensartethed. Statens Ødelæggelse er at optage Christendommen i sig som Eensartethed, betjent af kongelige Embedsmænd, Rangspersoner, Carrieregjørende kort ganske som alt andet Endeligt. \leq „Staten“ er „Politik“; det den trænger til, er noget Andet, som ikke er Politik. Men Christendom betjent 35
i Eensartethed med alt andet Endeligt er — ogsaa Politik. \geq

1855

Foreningen blev derfor Statens Ødelæggelse, og da naturligviis ogsaa Christendommens Ødelæggelse; thi kun i sin Ueensartethed er den hvad den er, Statens Beskyttelse (si placet!) dens Ruin.

Hvor er det da muligt, at denne Forening kan være kommet
 5 istand, en Forening, om hvilken baade simpel christelig Redelighed og sand menneskelig Viisdom maatte dømme: det bliver gjen-
 sidig Ødelæggelse [*rettet fra*: Ruin]?

Ja, see her, hvad menneskelig Klogskab fører til, og see ogsaa her dens Straf!

10 Staten meente, at det var klogt at faae denne Lære om Evigheden og om Anvisninger paa en anden Verden anbragt, for at berolige Folket og desto bedre at kunne styre dem. I dens Sandhed ξ som Charakter-Resignation ξ vilde Staten ξ , maaskee ogsaa af Herskesyge, ξ dog [*rettet fra*: naturligviis] ikke have Christen-
 15 dommen anbragt, den vilde have den til en vis Grad, vilde selv have den i sin Magt, raade for, hvordan den skulde anbringes: Alt Klogskab. Men denne Klogskab er ikke blot kortsynet, den er en Formastelse mod Christendommen.

Og Geistligheden meente fra sin Side, at det var meget klogt
 20 at tage Statens Beskyttelse, Geistligheden forstod nok, at det er ganske anderledes fornøieligt at være Leietjener i Statens Tjeneste end at tjene Christendom i det nye Testaments Forstand. Men denne Klogskab var kortsynet og den var Formastelse mod Christendommen.

25 Derfor kom Straffen [: Endelighedens Svingninger bleve for stærke. *rettet fra*: , der gik ved Endelighedens Utaalmodighed Ild i det Hele, en Art Selvantændelse.]

Thi det de i Utaalmodighed higende Lykkelige havde behøvet at faae at see, var, at der er en Evighed til, et Evigheds For-
 30 maal at leve for: dette er tempererende. Men det havde de ikke faaet at see, de havde blot faaet at see, at man gjorde det at skildre Evigheden og Livet for Evighedens Formaals til endelig Stræben som enhver anden, lønnet med alt Jordisk.

Og det de Fortvivlende havde behøvet at faae at see var, at der
 35 er en Evighed til, et Evigheds Formaals at leve for, og at man glad giver Afkald paa det Jordiske for dette Formaals Skyld. Men det

havde de ikke faaet at see; de havde derimod faaet at see, at man gjorde det at skildre Livet for Evighedens Formaal til endelig Stræben som enhver anden, lønnet med alt Jordisk.

Overhovedet burde Staten dog vistnok ved tidligere Erfaringer have lært saa meget af Guds Styrelse, at det Folket trænger til, egentligen ikke er: at blive holdt for Nar; at det er Synd at benytte sig af, hvad der desto værre er sandt, at Menneskene ville bedrages; og at det tillige er Kortsynethed, thi det ender dog altid \lessgtr , naar Maalet er naaet, \gtrless med frygtelige Omvæltninger, Straffen over Klogskabens Kortsynethed og over det Oprørende i, paa slig Maade at have villet tage sig Christendommen til Indtægt for de endelige Formaal, og statskløgtigt villet „benytte“ — det Guddommelige.

Kladde til [126]

127

1855 Maj 12.

^{3f} I „Christelig“] „Christelig“

1

⁵ Ødelæggelse.] Ødelæggelse.

2

12 Mai 55.

S. 203⁸ modvirkende.] *rettet fra*: recompenserende.

3

S. 203¹² Det . . . ¹³ Formaal.] *Tilføjelse i Marginen*

4

S. 203^{23f}. modvirkende gribe ind i] *rettet fra*: recompensere, moderere,

S. 203³² betjent . . . ³⁶ Politik.] *Tilføjelse i Marginen, i Texten*: || Der maa Evighedens Ueensartethed til, den maa anbringes for at forhindre Statens Selvantændelse.||

S. 203³³ Carrieregjørende] Carrieregjørende, || hvis Levebrød for sig og Familie Forkyndelsen er;||

S. 205^{4f}. ved tidligere Erfaringer] *Tilføjelse i Marginen*

8

1855

128

U. D.

Artikler i „Fædrelandet“
fra Dato 18 Dec. 1854 til Dato 26 Mai 1855.

Af

S. Kierkegaard

Reitzels Forlag.

Til 128:

- 129 Indhold.
U. D. I Var Biskop Mynster et „Sandhedsvidne“, et af „de rette Sandhedsvidner“ — er dette Sandhed?
II Derved bliver det.
5 III En Opfordring til mig fra Pastor Paludan-Müller
IV Stridspunktet med Biskop Martensen; som, christeligt, afgjørende for det i Forveien, christeligt seet, mislige kirkelige Bestaaende.
≤Med Blyants-Sammenvisning:
10 (Feuilleton)
To nye Sandhedsvidner.≥
V Ved Biskop Mynsters Død.
VI Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?
15 [Et Samvittighedsspørgsmaal (for at lette min Samvittighed)]
VII Hvad der skal gøres
— det skee nu ved mig eller ved en Anden.
VIII Den religiøse Tilstand.
20 IX En Thesis
— kun een eneste.
X „Salt“;
thi „Christenhed“ er: Christendoms Forraadnelse; „en christen Verden“^d er: Affaldet fra Christendommen.
25 XI Hvad jeg vil?

¹²⁹ Sml. S.V. XIV, S. 4. Mynster] sml. 117. 134. Martensen] sml. 101. 134.

- XII I Anledning af et anonymt Forslag til mig i dette Blads
N° 79.
- XIII Var det rigtigst nu at „standse med Klemtningen“?
(Feuilleton)
Christendom med kongelig Bestalling 5
og
Christendom uden kongelig Bestalling.
- XIV Hvilken grusom Straf!
- XV Et Resultat.
(Feuilleton) 10
En Monolog. NB
- XVI Angaaende en taabelig Vigtighed lige over for mig og den
Opfattelse af Christendom, som jeg gjør kjendelig.
- XVII Til det nye Oplag af Indøvelse i Christendom.
- XVIII At Biskop Martensens Taushed er ¹⁾ christeligt uforsvar- 15
lig; ²⁾ latterlig; ³⁾ dum-klog; ⁴⁾ i mere end een Henseende
foragtelig.

Paalangs ad Siden, tilhøjre:

- Til Faktor Schou 20
NB Man finder denne Artikel ikke paa første Side, men i
Feuilletonen under 4 og 5 Spalte.

Kladde til [129] 130
U. D.

S. 207 ¹¹ En Monolog. NB] En Monolog. NB 1

S. 207 ²⁰⁻²² *Paalangs ad Siden, tilvenstre:* 2

NB for Sætteren Man finder denne Artikel i Feuilletonen un-
der 4 og 5 Spalte i „Fædrelandet“.

Til 130:

Maaskee vilde <De> have den Godhed at besørge Udgivelsen 131
af en særskilt Udgave af mine Artikler i Fædrelandet, hvilke U. D.
medfølge.

1855

De aftrykkes ordret^[†]. Hver Artikel faaer Pagina for sig og N^o; kun hvor der er en Feuilleton-Artikel trykkes den med paa||samme Pagina og i|| i Flugten af Hoved-Artiklen, dog med en Streeg imellem, og med en mindre Skrift, og saaledes at der under dens Titel kommer til at staae i en Parenthes med ganske lille Skrift: Feuilleton.

Tillige trykkes under hver Artikels Numer i en Parenthes og med ganske lille Skrift: „Fædrelandet“ N^o d. 18 f. E.

N^o I

(„Fædrelandet“ N° 295. 18 Dec. 1854.)

Var Biskop Mynster et „Sandhedsvidne“, et af „de rette Sandhedsvidner“ — er dette Sandhed?
i Febr. 1854.

Et andet Exempel:

N° XV

(Fædrelandet N^o . Dato. Aarstal.)

Et Resultat.

En Monolog
(Feuilleton).

Feuilletonen sættes med Petit.

Til 131, paalangs i Marginen tilvenstre:

132 ^[†]Derimod følger det naturligviis af sig selv, at mit Navn som
U. D. staaer ved hver Artikel gaaer ud.

|Der maatte helst bruges en lignende Skrift som den i „Fædrelandet“.

Til 131, paa langs i Marginen tilhøjre:

133 Det medfølgende Indholdsregister vil De kunne benytte for at
U. D. De ikke skal oversee en Feuilletons Artikel, derimod er De nok saa god for Nøiagtighedens Skyld at corrigere ikke efter dette Skrevne men efter de trykte Titler.

[†] se 132.

Til 128:

Forord.

134
U. D.

Allerede for længe siden har jeg været anmodet om, særskilt at udgive disse Artikler. Nu anseer jeg det for rigtigt at gjøre det. Jeg har i sin Tid ønsket dem, spredt, kastede ud blandt Menne- skene, læste i en Journal, som forresten befatter sig med alt An- det, bragte i de tilfældigste Berøringer med det daglige Livs Virke- lighed: nu læse man Artiklerne, for sig, samlede, selv maaskee mere samlet.

Som man vil see, ender og begynder det med Biskop Marten- sen. Visseligen ikke fordi jeg har villet „foranledige en Discus- sion, menende, at saa vilde vi faae noget meget Vigtigt og Be- lærende at vide“, eller fordi jeg overhovedet tillægger Biskop Martensen qua Tænker noget andet Værd end at benytte Andres Tanker. Nei, men han er jo Landets øverste Biskop, den offici- elle Instants; og det er i denne <hans> Egenskab jeg har taget Sigte paa ham.

Hans høivelbaarne Høiærværdighed har imidlertid iagttaget fuldkommen Taushed, den (til Forskjel fra en Brutus og Oraniens rangerende Taushed) negativt rangerende saakaldte Martensen- ske Taushed, den Art Taushed som en beffipet Fyr, der er kom- met for Skade at gaae i Fløiel og at skulle styre, indtager, naar han uheldigviis hverken veed ud eller ind, og saa regner paa Dag efter Dag at skulke sig fra det. [||<, hvad vistnok vil blive Geist- ligheden en dyr Historie.>|| Han har ingen Hofmester, han kan raadspørge, ingen Hofmester, saa han kan sige til os Andre „spørg min Hofmester“; thi *rettet fra*: , hvad vistnok vil blive Geistlig- heden en dyr Historie. Den pantsatte Bondedreng havde dog den Udvei, at kunne sige: „spørg min Hofmester“; men] i Forhold til Biskop Martensen var uheldigviis just med Biskop Mynster Hof- mesteren død. Saa veed [*rettet fra*: vidste] han ikke Andet, end, [som en klog Styrrer, *rettet fra*: som denne dumme Gottlieb i Even- tyret <eller Fætter Charles i Comedien>], dumt at anvende, hvad

¹³⁴ Martensen] sml. 129.138. Mynster] sml. 129.138. denne Gott- lieb] sml. XI² A 91, S. 99, og se Note dertil. Fætter Charles] sml. S. V. I, S. 22 ff.

1855

- han af den kloge Biskop Mynster havde hørt skulde være det Klogeste — naar det nemlig blev klogt anvendt. Hvor | ξ saare dum-klog, ξ lav-| comisk! |denne Martensenske Taushed, sammenlignet med Mynsters kloge! Af hvor uberegnelig Skade for hele
- 5 det Bestaaende, hvis eneste Frelse var „det første Tab er det bedste“. Og [æsthetisk, hvor uheldigt *rettet fra*: hvor personligt tilintetgjørende] for Biskop Martensen, at denne Taushed indtræder, efterat han, om ikke som den pantsatte Bondedreng ved at snyde sin Næse i Fingrene, saa dog ved [den slagsbroderagtige
- 10 *Tone rettet fra*: at tale om Ørefigen (cfr. hans Artikel i Berlingske Tidende)] <uheldigviis> er kommet til at forraade, hvilken Person det er, vi, efter den ξ , æsthetisk vurderet, ξ skønneste og meest straalende Repræsentation, Danmark maaskee nogensinde har seet i Fløiel, nu har faaet som Efterfølger i Fløiel!
- 15 ξ Dog til det Alvorligere, det ethiske Synspunkt! ξ Altsaa, Biskop Martensen har iagttaget Taushed; ja han er vel endog aldeles uvidende om hele min Arbeiden! Fortræffeligt! Det er derfor man lader sig lønne med Tusinder af Staten, rangerer med Conferentsraader, for at styre: og saa betyder Ens Styren hverken
- 20 mere eller mindre, end at Biskoppens Gaardskarl lige saa godt kunde styre Kirken. Biskop Martensen, en Mand, der godt selv veed min Viden om hele hans Carriere, om alt dette ideeløse Fitterie, alle disse Smaae-Midler, der er brugt: han er nu uvidende om S. Kierkegaards Arbeiden i Ideens Tjeneste, Biskop Martensen er maaskee endog uvidende om, at jeg er til! Og han er uvi-
- 25 dende om en Sag, der afgjort har bemægtiget sig Øieblikket, en Sag, der trods næsten en heel Samtids Modvirken, og uagtet jeg aldeles Intet gjør for at skaffe den Udbredelse, dog har naaet — ja, der er en Styrelse til! — at trænge igjennem, man begriber
- 30 ikke hvorledes, en Sag, der beskjeftiger Nabolandene, læses i i Norge, oversættes i Sverrig, saa tilsidst den Eneste, der er uvidende, er: Kirkens ophøiede Styrer, den med Tusinder af Staten gagerede, i Fløiel udpyntede Conferentsraad.

En praktisk Mand, en Engelænder (og Engelænderne ere jo

[tale om Ørefigen] se S. V. XIV, S. 14 („Maulschellen“). en Engelænder . . . skal have sagt] sml. XI² A 7, og se Note dertil.

praktiske Folk) skal have sagt, at han ansaae det at have Samvittighed for en saa luxuriøs Levemaade, at hans Omstændigheder ingenlunde tillod ham at holde Samvittighed. Nu vel, maaskee ere mine Begreber om det at have Samvittighed upraktiske, saa jeg, et Stakkels upraktisk Menneske, vilde komme til at gjøre 5 Uret ved at anvende mine Begreber om det at have Samvittighed: men Sjellands Biskop er jo dog vel saaledes aflagt, at han nok kunde have Raad til at have Samvittighed. Og naar saa er, er man jo, ogsaa ifølge praktiske Folks Dom, berettiget til at foreholde ham, at en saadan Taushed, en saadan Kirke-Styren, paa den Maade at lade sig lønne for under Rubrikken at styre at gjøre Ingenting, er Samvittighedsløshed — man er berettiget dertil, thi man er jo, ifølge praktiske Folks Dom, i Betragtning af Indkomsternes Størrelse berettiget til at turde forudsætte, at Sjellands Biskop har Raad til at have Samvittighed. Eller skulde Indkomsterne endnu 15 være for smaae, skulde det være fornødent, at han fik de oftere omtalte 300 Tdr. Byg mere, hvis han skal have Raad til at holde Samvittighed: i saa Fald beder jeg Enhver gjøre Sit for at lægge Cultus-Ministeren det saa alvorligt som muligt paa Samvittighed, at hans Høiærværdighed snarest muligt faaer de 300 Tdr. Byg; 20 thi paa Sjellands Bispestol bør man have en Mand, der har Raad til at have Samvittighed.

Forresten vil det hovedsagligen hverken gjøre fra eller til, om Biskop Martensen nu — samvittighedsfuldt eller maaskee cujoneret dertil — tog til Orde; nu er det bagefter. Ved Biskop Martensens vise og samvittighedsfulde Taushed er det naaet, at det Bestaaende vil, om jeg saa tør sige, komme til at købe saa dyrt som muligt.

Jeg har intet Ansvar. Enhver, der har fulgt med og har blot en lille Smule Forstand paa Sligt, vil see, at jeg er gaaet frem efter en bestemt Methode, idet jeg, hvad der var min Pligt, har bragt Geistlighedens Taushed lige over for en saa berettiget Indsigelse som min med i Anslag, og alt som denne Taushed vedblev, skærpet Paastanden.

I tre Artikler — et Forspil til hvad der vilde komme — gjorde 35 eg det med Biskop Martensen færdigt, og saaledes, at jeg, hvis

1855

jeg vilde benytte mig af Sligt, havde haft det i min Magt at give Sagen den Vending, at alt Senere var en Affølge af det Martensenske Misgreb fra Prædikestolen at fremstille Biskop Mynster som Sandhedsvidne, et af de rette, en af den hellige Kjæde.

- 5 Dette gjorde jeg imidlertid ikke. Nei, de tre Artikler var Forspil-
let — nu begyndte jeg.

- Og den første Artikel („Ved Biskop Mynsters Død“) havde et Motto, der saa præcist udtrykte just hvad det skulde, at man vistnok ikke let skal vise et bevidstere <anbragt> Motto. Det var
10 Christi Ord „Seer Du disse store Bygninger, der skal ikke“ —. Det er Tankestregen det kommer an paa. Mottoet udtrykker saa præcist <som> muligt: Begyndelsen, a point. Efter Tankestregen kan følge: rokkes en Steen i det Bestaaende. Dette var jo mit stadige Forslag, lader os gjøre Indrømmelse os selv betræffende,
15 paa den Maade see at faae dog nogen Sandhed ind i det Bestaaende, vore Samvittigheder lettede. Dette var mit stadige Forslag; og det var baade for min egen og for hver Andens Skyld mit Ønske, at man havde besluttet sig til at gjøre det „saa høitideligt som muligt“. I saa Fald betyder Tankestregen: der skal ikke rokkes
20 en Steen i det Bestaaende.

- Vil man derimod ikke det, vil man forhærde sig mod den, christelig, maaskee meest berettigede Indsigelse, der nogensinde er gjort, vil Geistligheden (ved Eed forpligtet til Jesu Christi Efterfølgelse!) iagttage Taushed, maaskee med sin Taushed — fortræffelige
25 Christe Efterfølgelse! — lyse Kirkens hellige Velsignelse over, at anonym Nederdrægtighed i Dag-Pressen søger at faae mig gjort til en Gal eller en Skurk, vil den paa saadan nedrig Maade — fortræffelige Christe Efterfølgelse! — naae at betrygge, hvad jeg dog forresten slet ikke har angrebet, Levebrødene: nu vel! Alt som
30 denne Taushed vedligeholdes, betragter jeg det, som fortæredes der et lille Stykke af hiin Mottoes Tankestreeg, indtil den til Sidst er ganske fortæret.

de tre Artikler . . . den første Artikel] sml. 129, og se Note dertil. Christi Ord] Mk. 13,2. ved Eed forpligtet] sml. 114.144. Efterfølgelse] sml. 57.175. anonym . . . i Dag-Pressen] sml. XI² A 411, og se Note dertil. Dag-Pressen] sml. 120.155. Levebrødene] sml. 117.136.

Saa lyder Mottoet anderledes, ganske som det staaer i det nye Testamente: der skal ikke lades Steen paa Steen, som jo skal nedbrydes.

Nei, der skal ikke lades Steen paa Steen, som jo skal nedbrydes! Disse Bygninger [*rettet fra*: Pesthuler], hvilke Ingen forlader 5 uden at være smittet, jeg mener Kirkerne, der skal ikke lades Steen paa Steen, som jo skal nedbrydes! Dette hele Skrammel, Satans- eller Menneske-Værk, der skal ikke lades Steen paa Steen, som jo skal nedbrydes! Og disse forklædte Mandfolk, Sandhedsvidnerne, der skal for dem ingen Skjulesteder være, in- 10 gen Smuthuller; men, forladte af hvad der har baaret deres Tilværelse, Løgnerne, som maa vige for Sandheden, skal de — den Eed, den Eed den hævner sig! — bringes til Fortvivelse enten foragtede som Meenedere eller udleete som Bedragere, der uheldigviis Ingen kan bedrage; jeg skal vel vogte mig for at hjælpe 15 dem ud af Ornatet, tværtimod skal jeg gjøre mit Bedste for at bevare dem i Ornatet: jo højere gagerede jo bedre, og saa i Ornat — og saa, christeligt, gjorde gennemsigtige, anden Straf forlanger jeg ikke over dem!

Kladde til [134]

135

U. D.

¹] [*I Marginen*: Til Artiklerne i „Fædre- 1 landet.“]

Forord.

⁵ læste . . . Andet,] *Tilføjelse i Marginen* 2

¹⁰ fordi . . . ¹² vide“,] fordi . . . „foranledige Biskop Martensen 3 til en Discussion . . . vide“, *rettet fra*: fordi „jeg fra den Kant venter noget Nyt eller noget Belærende“

¹⁷ Hans . . . Høiærværdighed] *rettet fra*: Han 4

¹⁹ rangerende Taushed] *rettet fra*: berømte 5

¹⁹ negativt rangerende] *Tilføjelse i Marginen* 6

1855

- 7 ²⁸ i . . . S. 210¹⁴ Fløiel!] *Tilføjelse i Marginen*
- 8 S. 210¹⁷ Arbeiden] ||Optræden|| Arbeiden
- 9 S. 210²² min Viden] *rettet fra*: , at jeg ganske ypperligt er vidende
- 10 S. 210^{22f.} alt . . . Fitterie,] *Tilføjelse*
- 11 S. 210²³ brugt] brugt || for at ||, ||, kort om hele den Mynstersk-Martensenske Trafik||
- 12 S. 210²⁴ i . . . ²⁵ er] < der [(hvad hverken Satan eller Sandhedsvidnerne tør negte) *rettet fra*: , trods Satan, Publikum, Bladene] uforandret var [*rettet fra*: var fra Først til Sidst] til helliget ||<i> Ideens Tjeneste, Biskop M. er>
- 13 S. 210³³ Conferentsraad.] Conferentsraad. [*overstreget med Streger paaskraa*: eller som jeg i en Artikel i Fædrelandet betegnede ham og hans Taushed: Manden, der gjør sig usynlig ved Hjælp af at tage en hviid Pind i Munden.]
- 14 S. 211³ Nu . . . ⁶ Samvittighed:] *Tilføjelse i Marginen*
- 15 S. 211¹⁸ beder jeg Enhver] *rettet fra*: maae Enhver jo
- 16 S. 211²³ Forresten . . . ²⁵ bagefter.] *Tilføjelse i Marginen, rettet fra*: [Dette dog ikke forstaaet som skulde det hjælpe Noget, om *rettet fra*: Om] han nu bagefter jammerligt <bryder Tausheden og> kommer med Noget, tvungen af at Sagen har trængt igjennem: nu er det bagefter, og gjør heller ikke Fyldest for hans jammerlige Taushed.
- 17 S. 211²⁶ og samvittighedsfulde] *Tilføjelse*
- 18 S. 212^{24f.} — fortræffelige Christi Efterfølgelse! —] *Tilføjelse*
- 19 S. 212^{27f.} — fortræffelige Christi Efterfølgelse! —] *Tilføjelse*

1855

<Med Blyant, overkradset med Blyant:

136

II>

1855 Juni 1.

„Sandhedsvidnernes“ Taktik.

d. 1 Juni 55.

At jeg i Ideen seet har seiret over „Sandhedsvidnerne“, er No- 5
get Enhver, som kan see, hvis han vil see, maa indrømme. Det
er da heller aldrig noget Øieblik faldet mig ind at tvivle om, at
jeg saaledes forstaaet vilde seire; thi hvad Prof. <R.> Nielsen
sagde om mig i „Fædrelandet“, at jeg har Ideen, er sandt, det
veed jeg efter en ganske anden Maalestok, end Prof. N. veed det. 10

Men Eet er det at seire i Ideen, [og] et Andet at seire sandse- 10
ligt; dette er i den Grad det Forskjellige, at just De, som i aller-
høieste Forstand maae siges at have seiret i Ideen, sandseligt have
maattet ligge under, ja ere blevne ihjelslagne. Eller for at tage et
Exempel (og dog ikke det allerhøieste, om det end er mig meget for 15
høit), maa ikke Socrates siges i Ideen seet fuldkommen at have
seiret over de Samtidige — og dog maatte han tømme Giftbægeret.
Thi det er ikke som en uerfaren Yngling vel vil mene, at den sande
Overlegenhed sikkrer mod at maatte sandseligt ligge under, nei,
den sande Overlegenhed er snarere hvad der gjør, at et Menne- 20
ske kan komme til sandseligt at ligge under, kan blive forfulgt,
slaaet ihjel, hvad et ubetydeligt Menneske aldrig naaer, og hvad
Halvhed og Middelmaadighed ganske er sikkret mod. [Overstreget
med Blyants-Streger overkors: Idee er der overhovedet meget Faae,
som have Øie for; og blandt de ikke Mange, der dog have en 25
Smule Øie, saare, saare sjelden Een, som vedgaaer, at han, i Ideen
seet, har tabt.]

Skjøndt jeg da i Ideen seet maa siges at have seiret, undgaaer
det mig ingenlunde, hvilken sandselig Overmagt, jeg kæmper mod,
ei heller hvor fanatiseret den er — ja, hvor fanatiseret; thi hvad 30
man nærmest forstaaer ved Fanatisme, Fanatisme for noget Ideelt,
forekommer vel sjeldnere i vor Tid, men desto almindeligere Fana-

¹⁸⁶ Sml. 319. Sandhedsvidnernes] sml. 134. 138. Nielsen] sml.
107. 157. i „Fædrelandet“] sml. 101, og se Note dertil. har Ideen] R. N.
skriver: har Ret i Ideen. Socrates] sml. 122. 157.

1855

tisme for noget Jordisk f. E. for Levebrødet, Profiten, hvilken Fanatisme dog er langt mere ondartet end den første, forholder sig til hiin som en Brændeviins-Ruus til en Ruus i Champagne. Naar saa denne Fanatisme paatager sig at fanatisere den skikke-
 5 lige Eenfoldighed, hidser Qvinderne: saa kan, sandseligt, Faren blive stor nok for mig, skjøndt jeg i Ideen seet har seiret.

Mig interesserer det nu aldeles| ikke at undslippe nogensomhelst| Farer, ei heller ønsker jeg nogensomhelst menneskelig Bi-stand| — der er Een, til hvem jeg inderligst forholder mig, som
 10 har lært mig <til> at forstaae mit Liv anderledes, og rørt mig til at ville forstaae det anderledes. Derimod anseer jeg det, religieust, for min Pligt, at belyse, hvad der formodentligen er „Sandhedsvidnernes“ Taktik, at saa hvo der vil, kan see.

Sandhedsvidnerne synes at have følgende Betragtning. „At ind-
 15 lade sig offentlig med Mag. Kierkegaard, hjælper os ikke.“

„Men derfor kan vi meget godt seire. Mag. S. K. er, som han selv siger, bogstaveligt kun et enkelt Menneske, og hvad endnu bedre er for os, med en uforandret Fasthed vil han ikke stifte Par-
 tie, ikke see at blive sandselig Magt, hvad jo vistnok i en meget
 20 høi Forstand <netop> er Lovtalen over ham, men det er vi — „Sandhedsvidner“! — da ikke gale nok til at sige Folket; og ved sig selv kan Folket ikke forstaae det. Saa skal vi nok blive fær-
 dige med ham.“

„Altsaa: offentlig, |ubetinget| Taushed; lad os blot Alle være
 25 enige derom. Saa har vi derimod: Kirkerne. Her samles Folk i høitideligere Stemning, Omgivelsen udøver sin Magt over dem — her er Stedet, her kan vi tale, „vidne“, og her kan han ikke angribe os |, der er jo endog Forbud mod at recensere Prædiker-
 kener, som ikke ere trykte.| Og vi har: Skriftestolene og Be-
 30 søget i Familiernes; her kan han da endnu mindre komme i Kast med os. Saa er vi 1000 Mand med Familie, og Mænd der ved officiel Tjeneste ere vante til behændigt at kunne omgaaes med hvad der ikke just er ganske sandt. Vi kan roligt byde en Paa-
 Paa, at vi maa seire, hvad mere er, vi ere Seiren saa visse,

at vi i Grunden allerede nu kunne, prophetisk, kalde ham et Off-
fer“. Er det ikke det jeg siger: jeg er — ja o, Gud glad og tak-
nemlig! — en Offret, offret paa en Slægt, hvem Idealerne er en
Narrestreeg <, et Intet,> det Jordiske <og Timelige> Alvoren, en
Slægt, hvem verdslig Klogskab i Skikkelse af Christendoms Læ- 5
rer har skammeligt, i christelig Forstand, demoraliseret cfr. Dette
skal siges, saa være det da sagt p. 12.

„I aaben Kamp kan vi ikke seire over ham, det maa gjøres af
med ham i Stilhed, ved Hjælp af de Mange, saaledes at det er In-
gen der gør det, ved Hjælp af det Snigende, som Ingen kan faae 10
fat paa ', han maa snigmyrdes.“ Ah, snigmyrdes! Ja, det er ogsaa
Noget for Præster og Banditer og maaskee allerbedst for Præster
og Banditer i Forening.

Men der gives forskellige Arter Banditer. Der gives ogsaa: li-
teraire Banditer. Saa kunde maaskee de, offentligen, stumme Tje- 15
nere, „Sandhedsvidnerne“, være betænkte paa for en Sikkerheds
Skyld at leie et Par litteraire Banditer til at virke offentligen. Disse
kunde saa maaskee bruges til at hidse Pøbelen paa mig. „At Geist-
ligheden skulde synes godt om Sligt — ih, Gud Fader bevares,
hvor kan Du falde paa det, Geistligheden, disse hellige [*rettet fra:* 20
Guds] Mænd, der jo desuden ere saa tause som Graven, saa man
maa falde i den dybeste Forundring over den christelige Ydmyg-
hed, det christelige Taalmod, hvormed de <offentligen> tie til alt
det Forbittrende Dr. S. K. skriver om dem. Og jeg veed det des-
uden, de siger selv — tænk Dig, hvor smukt! — de siger selv, 25
at det er en Skam, at K. behandles paa den Maade af visse Blade.“

*

*

Da jeg afgjort lagde [*rettet fra:* rykkede *rettet fra:* vovede *ret-
tet fra:* lagde] ud — thi mine tidligere Artikler i „Fædrelandet“
var et Foreløbigt — tog jeg Sigtet paa Cultus-Ministeren: om det
skulde være fra den Kant Faren truede: Retsforfølgelse o: D.: 30
Jeg gjorde det ogsaa, fordi jeg virkelig følte en Trang til engang

offret] sml. 88.144. p. 12] 3: S. V. XIV, S. 92. Cultus-Ministeren]
sml. S. V. XIV, S. 90 f., og se Note dertil.

at faae mit Sind lettet i denne Henseende; der var Noget jeg maatte have sagt. Men | min Mening var, at fra den Kant truede dog vel egentligen [*rettet fra*: neppe] ikke nogen Fare. | medens jeg |derfor| tog Sigte [*rettet fra*: Bestikket] paa Ministeren [*rettet fra*: ham *rettet fra*: Cultus-Ministeren], havde jeg <dog ogsaa> mit Øie rettet andetsteds hen.

Faren for mig, meente jeg, kunde ogsaa [*rettet fra*: vilde *rettet fra*: maatte] komme fra denne Side: hele Middelmaadigheden, hemmeligt styret af Præsterne, vil sammensværge sig mod mig.
 10 |og ved en Art Ostracisme see, om muligt, endog at tvinge mig til at fortrække. | „Skal han“ saaledes omtrent tænkte jeg mig Raisonementet mod mig „skal han være med i det offentlige Liv, og ikke saaledes fjernt, som han hidtil har holdt sig, saa griber han aldeles forstyrrende ind i det Hele, alle de Relativiteter, hvori vi
 15 ere vante til at complimentere og anerkjende hinanden, render han overende, anbringer en Maalestok, som truer med at nedsætte vor Tilværelse til en Ubetydelighed; man betænke blot, vor skønne Høitidelighed med at have Sandhedsvidner, hvem vi Sandheds-Venner ξ gjøre Præsenter, medens de leve, og ξ reise Monumen-
 20 ter for, naar de ere døde, gjør han til en Narrestreeg, og saaledes i alle Forhold. Kort og godt han er utaalelig. I en vis Forstand negte vi ham ikke, at han har ualmindelige Evner, og heller ikke, at han er ualmindelig flittig, og uegennyttig, det er han virkelig; men hvad kan det hjælpe os; han er et Formeget, som fordærver
 25 det Hele for os.“

Dette har jeg meget godt forudseet. Vilde Nogen sige til mig „m'en saa kunde Du jo reise udenlands“, vilde jeg, hvis jeg er oplagt til Spøg, svare med Peer Degn „hvorfor skulde jeg gjøre det, hvorfor skulde jeg forlade en Menighed, som jeg elsker og
 30 agter“; og hvis jeg ikke er oplagt til Spøg vilde jeg svare: særligt som jeg er i Styrelsens Tjeneste, er her mit Sted — her bliver jeg. | „Offret <er jeg> paa en Slægt“: deri har jeg nu engang indvilliget. Jeg seer meget godt, at den sandseligt har efter den største Maalestok Overmagten, saaledes er det ganske i sin

svare med Peer Degn] Erasmus Montanus, Act. I, Sc. 4.

Orden, ellers var jeg jo ikke offret, hvad jeg nu engang har indvilliget i „glad og taknemlig“. — derved bliver det!|

Kladde til [136]

137

1855 Juni 1.

¹⁻³] „Sandhedsvidnernes“ Taktik.

1

²⁶som| som lader den øve Magt over sig, og| <som>

2

S. 216⁴ denne Fanatisme| herudfor i Marginen, overstreget med 3
Streger paaskraa: der fra første af har afgjort paa sin Side Mage-
ligheden, Spidsborgerligheden, Nittengryneriet,

S. 216¹³ see.] see. 'hvad der skjuler sig under Religion, Eeds- 4
Aflæggelse o: D:|

5

S. 216¹⁵ hjælper os ikke.“| ||kan|| |aldeles ikke| hjælper [rettet
fra: hjælpe] os <ikke.“> ||, |hverken een af os eller vi alle Samt-
lige kan faae Bugt med ham, thi det er sandt, hvad han siger:
han er Magt; ved at indlade os offentligen, og for hver Een der
gør det, naaes kun at det bliver tydeligt for Folket hvilken Magt
han har.|

S. 216¹⁸ uforandret Fasthed| rettet fra: djævelsk Stivsindethed 6

S. 216^{20f.} — „Sandhedsvidner“! —| Tilføjelse i Marginen 7

S. 216²⁷, „vidne“,| Tilføjelse 8

S. 216²⁸, der . . . ²⁹trykte.|, der . . . trykte. 9

S. 216³⁴ hvad . . . S. 217⁷ p. 12.| Tilføjelse i Marginen 10

S. 216³⁴ hvad . . . S. 217¹ vi| rettet fra: ja <hvad mere er>, vi har 11

S. 217¹ nu . . . ham| rettet fra: seiret, han er 12

S. 217⁵ hvem . . . ⁷p. 12.] som christeligt er skammeligt demo- 13
raliseret ved verdslig Klogskab i Skikkelse af Chrstds Lærer.

1855

- 14 S. 217⁸ det . . . ¹¹ snigmyrdes.] *Tilføjelse i Marginen, i Texten:*
nei, han er af den Sort Msker, som man snigmyrder!||
- 15 S. 217¹¹ paa . . . snigmyrdes.] paa, kort han maa snigmyrdes.
- 16 S. 217¹³ i Forening] <i Forening>. |med Blyant rettet fra: :|
|overstreget med Blyants-Streger paaskraa: en Bandit til at gjøre
det, og en Prælat som indvier |rettet fra: velsigner| Dolken og
lyser Herrens Velsignelse over Banditen.]
- 17 S. 217¹⁵ de, . . . Tjenere] *Tilføjelse i Marginen*
- 18 S. 217¹⁷ til at virke offentligen] *Tilføjelse i Marginen*
- 19 S. 217²⁶ Blade.“] Blade.“ hertil i Marginen, overstreget med
Blyants-Streger paaskraa: Det forstaaer sig det <at man selv siger
det er en Skam> er ikke altid til Hinder for, at man ikke ogsaa
selv er Den, som har leiet Banditen til at sige det.
- 20 S. 217²⁹ var et Foreløbigt] *rettet fra:* var for foreløbigen at lægge
til Rette og røre Vandene
- 21 S. 218¹⁹ gjøre Præsenter] *rettet fra:* forære broderede Ting
- 22 S. 218²⁶ | Vilde . . . ³² jeg. | *Overkradsning med Blyant*
- 23 S. 218³² jeg.] jeg. |*rettet fra:* ;| og derved bliver det.]

138
U. D.

Provst Block er i en Vildfarelse mig
betræffende. _____

- Provst B. mener, som han siger (i Følgebladet til Berlingske
Tidende for 2^{den} Juni) at maatte „regne sig det til en Ære“, at jeg,
5 skjøndt jeg har sagt, at jeg ikke vilde tage Hensyn til „Vrøvlet og
Raseriet“, endog „strax“ har taget Hensyn til hans Artikel i Fæ-

¹³⁸ har taget Hensyn] se S. V. XIV, S. 66 ff. hans Artikel] se S. V. XIV,
S. 62 ff.

drelandet $\leq N^0 \geq$. Det synes ordentlig at have begeistret ham; thi han er udtømmelig, det gaaer for ham, som var det smurt, med „Resultater og Resultatet“ og „Resultaternes Resultat“ og Resultat og Resultat — en saadan Strøm, at jeg er forvisset om, hvis jeg vilde spørge en Bedemand, der jo er Kjender af geistlig 5 Veltalenheds Værd, hvor høit anslaaer De denne Tale, vilde han svare: den er bestemt i det allermindste til 25rd.

Dog dette ville vi nu lade fare. Derimod skal jeg — af Interesse for min Sag — med et Par Ord oplyse, at Provst B., [naar han, fra at jeg har taget et Hensyn til hans Artikel, slutter, at jeg 10 videre har indladt mig med ham, *rettet fra*: i Henseende til hans [rettet fra: den] Slutning [*i Marginen*: , hvad han slutter] fra at jeg har taget Hensyn til hans Artikel, som betydede dette at jeg videre havde indladt mig med ham,] er i en Vildfarelse, hvad Læseren af min Artikel, endog blot af dens Titel maa kunne vide 15 ikke er saa, og hvad han nu bedre vil kunne forstaae, hvis han har læst, hvad senere er udkommet fra min Haand.

Sammenhængen er dette. Der var Noget, jeg skulde have sagt — da kom Provst B^s Artikel yderst beleiligt, gav mig Anledning til at kunne faae det sagt og just paa den Maade som jeg ønskede. 20 Det forholder sig med Provst B^s Artikel ligesom med Biskop Martensens Tale om „Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, en af den hellige Kjæde.“ Og da — som Noget kan være saa betydeligt, at der af <den> Grund straks maa tages Hensyn til det — |paa den anden Side| Noget kan være saa ubetydeligt, at det, 25 hvis det skal benyttes, maa benyttes strax: blev der „strax“ taget Hensyn til Provst B^s Artikel.

Der var Noget, jeg skulde have sagt. Hvad dette er, veed Læseren jo nu, thi det foreligger paa et trykt Blad betitlet: dette skal siges; saa være det da sagt „ved (hvis Du deeltager i den) at lade 30 være at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse, som den nu er, har Du bestandigt een og en stor Skyld mindre.“ Dette afgjørende Ord er af Dato Dec. 1854. Men saa vist som det er, at det Afgjørende maa anbringes „pludseligt og samlet i Eet“ (cfr. Øieblikket

Martensens] sml. 134.140. Sandhedsvidne] sml. 136.140. ved... mindre] S. V. XIV, S. 85.

1855

Nº 1 Artiklen 2.): saa meget maa man dog ogsaa passe paa, at det ikke anbringes saaledes pludseligt, at det slet ikke kommer ind i Bevidsthederne.

Der maatte altsaa forarbejdes. Dette skete ved hvad der blev
5 Begyndelsen: Attakken paa <Biskop> Martensen, og derpaa ved den hele Række af Artikler i Fædrelandet.

Men dog ønskede jeg saa meget, førend det afgjørende Ord blev offentliggjort, paa en lettere Maade at faae rørt ved det Punkt, at faae Een og Andens Tanke hen i den Retning, om det ikke stod
10 sig saaledes med hele det kirkelige Bestaaende, at det blev, kristeligt, Pligt at afholde sig fra at deeltage.

Da faaer en Provst i Jylland den lykkelige Idee paa Prent at udtale, at Kirkedøren burde lukkes for mig. Fortræffelige Provst; det er fuldkommen lige saa godt gjort, forraader aldeles det samme
15 Blik paa Tidens Forhold, som da Biskop Martensen fra Prædikestolen udraabte Biskop Mynster som Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, en af den hellige Kjæde! Nu var jeg i Fordelen, jeg kunde nu ved en lettere Artikel faae rørt ved dette Punkt, og uden at vække noget Sagen skadende Anstød, thi det
20 var jo Provsten der vilde have Kirkedøren lukket for mig.

Dette er Sagens Sammenhæng. Hans Artikel i „Fædrelandet“ har forresten aldeles ikke interesseret mig, at discutere med ham er aldrig faldet mig ind; derimod nævner jeg <ham> med Taknemlighed blandt dem, der have tjent min Sag. Og da jeg ikke
25 tør være saa ubeskeden at begjere, at Provst B. endnu engang skulde komme mig lige saa beleiligt, saa [kan jeg ikke have Noget imod *rettet fra*: anseer ogsaa jeg det for det ønskeligste], at Provsten gjør, som han siger, han vil: fremtidig forholder sig taus.

139 Kladder til [138]
1855 Juni 2.

1 2 betræffende.] betræffende:

2 Juni.

Artiklen 2] S. V. XIV, S. 107 f. Mynster] sml. 134.142.

³ mener . . . ⁴Ære“,] mener, som han siger, at maatte regne sig 2
det til en Ære *rettet fra*: har, som han siger, følt sig smigret ved

⁶ endog „strax“] *som Tilføjelse i Marginen*: endog strax 3

S. 221⁶ af . . . ⁶Værd] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 221¹⁴ hvad . . . ¹⁷Haand.] *rettet fra*: hvad min opmærksom- 5
me Læser vel ogsaa, især nu, selv kan see.

S. 221²² „Sandhedsvidne . . . ²⁷Artikel.] *rettet fra*: Sandheds- 6
vidner, kun at det i det ene Tilfælde er Landets øverste Geistlige
og i det andet en Provst i Jylland.

S. 222²⁵ være . . . begjere] *rettet fra*: gjøre saa ubeskeden For- 7
dring til Lykken

S. 222³⁶ komme . . . beleiligt] *rettet fra*: lige saa beleiligt komme 8
mig paatvert

Provst Block er i en Vildfarelse mig betræffende.

140

1855 Juni 4.

4 Juni.

Provst B. maa ikke opmærksomt have læst min Artikel i „Fæ-
drelandet“ ¹N^o , ikke engang dens Titel („hvilken grusom
Straf!“) ellers vilde han have seet, at det aldeles ikke er faldet 5
mig ind at indlade mig videre med ham.

Det jeg vilde og det jeg gjorde, var: at benytte den mig og min
Sag tjenende Omstændighed, at en jydsk Provst faaer den \leq lykke-
lige \geq Idee, paa Prent at udtale, at Kirkedøren burde lukkes for
mig, Noget der var fuldkommen lige saa godt gjort, forraadte al- 10
deles det samme Blik paa Tidens Forhold — og kom mig lige saa
beleiligt som Biskop Martensens Tale om Sandhedsvidne, et af
de rette Sandhedsvidner, en af den hellige Kjæde.

¹⁴⁰Sml. 138. Martensens] sml. 138.142. Sandhedsvidne] sml.
138.142.

1855

Men hvorfor hiin Omstændighed, hvorfor Provst B^s Artikel i „Fædrelandet“ kom mig saa beleiligt, vil Den, der har læst „Dette skal siges; saa være det da sagt“, naar han tænker en Smule efter, selv let kunne forstaae.

S. Kierkegaard.

141
1855 Juni 4.

Kladde til [140]

1 S. 224⁵ S. Kierkegaard.]

S. K.

142
U. D.

Dr. Zeuthen.

Fra det Tidligere vil Læseren erindre Følgende. Dr. Z. havde, indblandet i nogle Artikler (i „evangelisk Ugeskrift“), som ikke angik mig, faaet anbragt nogle Strøe-Bemærkninger mig betræf-
5 fende. Dem havde jeg ladet upaaagtede, deels fordi de vare ubetydelige, deels fordi Dr. Z. dog virkelig er for ubetydelig, til at man skulde gjøre videre Væsen af hans <—> Strøe-Bemærkninger. Da var det, at en Anonym i „Kjøbenhavnsposten“, som man kunde vente det, benyttede sig heraf, af at jeg havde ladet dem
10 upaaagtede, til at udgive dem for at være Noget.

Eh bien tænkte jeg, saa lad mig sige et Par Ord i den Anledning, hvad jeg saa gjorde i „Fædrelandet“ N^o . Jeg gjorde det unødigt. Paa mig gjør nemlig Dr. Z. Indtrykket af en Slags Tænker, der stadigt ligger uden Condition, ventende paa, at En vil
15 henvende et Ord til ham, eller at der paa anden Maade udvortes fra maa blive Leilighed for ham til at komme i Virksomhed. Jeg maatte altsaa befrygte at sætte Dr. Z. i Virksomhed, saa meget mere som der mig betræffende har været og er saa megen Tale om Hovmod, Stolthed o: D: . Thi som En, der lever af og for at
20 skære Ligtorne, saasnart han hører Tale om en Mand, der har en slem Ligtorn, uvilkaarligt tænker „her var Noget for mig at gjøre; her kunde min Hjælp behøves“: saaledes synes Dr. Z. (der, som bekjendt og tidligere bemærket, i Egenskab af ξ selvstændig ζ Forfatter hovedsaglig har samlet sig paa den Materie om Beskeden-

¹⁴² Zeuthen] sml. S. V. XIV, S. 77 ff., og se Noter dertil.

hed og Ydmyghed), saasnart han hører Tale om Stolthed, Hovmod strax at mene: her er Noget for mig at gjøre; her vil min Hjælp være fornøden.

Det Eneste, der gjorde, at jeg tænkte mig en Mulighed af, at Dr. Z. dog idetmindste ikke strax kunde komme til at tage fat, 5 var, at han i en senere Tid har været beskjeftiget med Grundtvig, hvem han har haft under Lægebehandling naturligviis for Hovmod, men nok saaledes, at Dr. Z. for at belægge sin Virksomhed med et Skriftsted, dertil kan vælge, hvad der (Mc: 5,26) siges om den blodsottige Qvinde „hun havde lidt meget af mange Læger; 10 men det var blevet værre med hende“ — hvad jeg vil bede de Samtidige at tage sig ad notam for det Tilfældes Skyld, at det skulde vise sig, at det, under Dr. Z^s Lægebehandling blev værre med mig, at de da ikke derfor vredes paa mig eller lægge mig det til Last, men betænke, at det ligger i Lægen Dr. Z., der curerer 15 Folk saaledes, at det bliver værre med dem.

Det viser sig nemlig, at Dr. Z. ikke i den Grad er optaget af at behandle Grundtvig, at han jo mener ogsaa at kunne tage fat paa mig — og nu er han traadt i Virksomhed.

Det er ikke mere Strøe-Bemærkninger i „evangelisk Ugeskrift“, 20 det er hvad der er endnu mere end en ordentlig Artikel i Ugeskriftet, det er et særskilt Arbejde han er begyndt: polemiske Blade mod Dr. Søren Kierkegaard N^o I. Saa alvorligt tager han fat paa den Sag — jeg maa i høi Grad være besat af Hovmod, dog vistnok ikke i den Grad, at det ikke kunde blive værre med 25 mig; thi under Dr. Z^s Behandling vil det vel nok blive værre.

Dr. Z^s Motto er „vi formaae Intet mod Sandhed, men for Sandhed“ — ganske som man kunde vente det; thi skulde det vel være saa, at nogensinde Middelmaadighed har skrevet en religiøs polemisk Artikel uden dette Motto, der formodentligen skal skjule 30 over Sandheden, at Middelmaadighed Intet formaaer hverken for eller imod Sandhed.

Grundtvig] sml. 154. XI² Aog Sammenvisninger. polemiske Blade] Polemiske Blade imod Dr. Søren Kierkegaard. I. Af Dr. Zeuthen; averteret som udk. Adresseavisen 1855, Nr. 135 (14. Juni). Dr. Z^s Motto] polemiske Blade, S. I.

1855

- Og derpaa rykker Dr. Z. i Markén, indrettende sig paa en dobbelt Maade. Som en Borgermand, der en Søndag-Eftermiddag i Sommeren vil til Frederiksberg, som han, i Betragtning af at det jo er en Fornøielses-Tour, tager en tynd, en „kølig“ Stok i Haanden, men dog, for en Forsigtigheds Skyld, ogsaa tager Parapluie med: saaledes Dr. Z. Med om jeg saa tør sige en tynd Lapse-Stok i Haanden spiller Dr. Z. den Overlegne, og nu gaaer det løs paa Stolthed, Hovmod, Uredelighed, Utilforladelighed, Taabelighed, kort jeg bliver en reen Visk lige over for denne Magthaver Dr. Z.,
- 10 der just udtrykker sin Magt ved, at han ikke engang behøver mere end en ganske tynd lille Lapse-Stok — Polemiken mod mig er for Dr. Z. et Smørrebrød, en Fornøielses-Tour. Men noget længere henne seer man til sin Forundring, at Dr. Z. dog ogsaa, for en Forsigtigheds Skyld, har taget Parapluie med. Der erfarer man
- 15 nemlig, at denne Visk Dr. S. K. „endnu ikke mangler Evne eller Villie til at støde sine vittige Ords skarpeste af Foragt og Haan forgiftede Dolk i sine Modstanderes Bryst, at han i denne Henseende vel endnu er Alles Mester her i Landet.“ Ja, Dr. Z. bliver ganske høitidelig ved Tanken om, hvad han, som han mener, „udsætter
- 20 sig for“; fast som gik han sin Død imøde, saa høitidelig bliver han; og han er fuldkommen forberedt paa, at jeg vil beholde Latteren paa min Side. Forønskte Leilighed, som her bydes mig til at vise, at jeg dog ogsaa er beskeden, hvor det er sandt at være det; thi jeg mener virkelig allerede at have Latteren paa min Side —
- 25 men jeg maa beskeden sige, at det er ikke min Fortjeneste, men Dr. Z^s. Lad os antage (thi derpaa kommer det mig ikke an) at Dr. Z. havde større Evner end jeg — paa min Side er en, i een eneste Tankes Tjeneste, gennem 14 Aar fortsat, sammenhængende Anstrengelse, hvis daglige Flid Dr. Z. ikke blot ikke har,
- 30 men vel neppe kan gjøre sig en Forestilling <om>. Denne Flid og Anstrengelse er anvendt for at underminere „Sandsebedraget“; og har jeg ved min tidligere Forfatter-Virksomhed paa ethvert afgjørende Punkt faaet anbragt brændbart Materiale. Og ved min Leven (hvorpaa der er anvendt [rettet fra: ødslet] lige saa [megen
- 35 Eftertanke og Hensigt rettet fra: meget] som paa min Forfatter-

endnu . . . i Landet] polemiske Blade, S. 9.

Virksomhed) har jeg — kjendt af Alle — overalt Rapport. Jeg ventede saa blot paa Øieblikket. Det kom. Jeg slog Ild, tændte Fyr — nu brænder det. Og denne „Ildebrand“ vil Dr. Z. slukke — „med en Pibesprøite“.

At slutte af N° 1 maa man vel sige, at dette hele Foretagende 5
er, i Ideen seet, en spildt Uleilighed, saa et spydigt Menneske kunde fristes til at foreslaae Dr. Z. at kalde N° 1 N° 0, der ikke tæller, og saa lade det blive ved N° 1, eller hvis der skal komme mere slet ikke numerere det, i Betragtning af <at> 0 tæller ikke. De Faae, Studerende o: D:, som have Forudsætninger til 10
efter en større Maalestok at være inde i Sagen, for dem har Dr. Z. intet Belærende at meddele, Intet, som de jo ville kunne læse og vel allerede kjende fra ganske andre Mænd. Og Folket kan Dr. Z's Theologiseren ikke beskjeftige; Folket har ganske anden Interesse for saadanne korte Sætninger som den, at den offent- 15
lige Gudsdyrkelse, som den nu er, er at gjøre Nar af Gud. Det kan beskjeftige Folket, paa Nogle gjøre Indtrykket af, at jeg har Ret, paa Andre af, at jeg har Uret; men det kan beskjeftige, hvad derimod theologisk Lærdom ikke gjør. Ogsaa kan Folket, just den menige Mand i Folket meget godt forstaae, at det at rai- 20
sonere saaledes: selv at sidde længst i kongeligt Embede med Familie, altsaa midt i Sandsebedraget — og da lige over for et Menneske, der gennem en Række af Aar har bragt ethvert Offer for ikke at komme ind i Sandsebedraget, og nu siger „Christendommen er Enten-Eller“ — — lige over for ham at sige: det 25
Samme har jeg allerede **sagt** for mange Aar siden — Folket kan meget godt forstaae, at det er, især hvis man ikke selv seer det, at raisonere som et Støvleskaft. Og skjøndt jeg ikke har saa meget store Forestillinger om Dr. Z., troer jeg dog virkelig, at han ikke kunne være kommet med Sligt, hvis ikke han, ligesom alle 30
vi saakaldte Dannede mere eller mindre vare, christeligt, demoraliserede ved Mynsters Christendoms Forkyndelse, hvad Folket dog maaskee ikke er, og saa da vel heller ikke bliver. Thi jeg haaber, at Himlen nok vil forhindre, at det ikke bliver som

1855

Sandhedsvidnet Biskop Martensen i hans Mindetale var saa god at lade os forstaae, at Mynster vilde lyse som en Stjerne paa Himlen.

- I Ideen seet er det da vistnok en spildt Uleilighed med Dr. Z^s
- 5 Foretagende. Noget Andet er, om Corporationen, de 1000 Actio-
nairer ξ , naturligviis ikke i denne Egenskab men i Egenskab af
Sjelsørgere, hvad de jo tillige ere, \geq skulde faae i Sinde (hvilket
ikke er usandsynligt) at anbefale Dr. Z^s polemiske Blade som noget
aldeles Afgjørende, noget for mig aldeles Tilintetgjørende, og saa
- 10 maaskee faae nogle Anonymer til i et Par Blade at „vidne“, maa-
skee hver Dag at gjentage, at Dr. Z. har aldeles tilintetgjort mig —
uden engang at blive betænkelige ved den Selvmodsigelse, at det
hver Dag skal siges om et Menneske, at han er tilintetgjort, det
bedste Beviis for, at det jo ikke er sandt; og uden engang at være
- 15 opmærksomme paa den Vanskelighed, der er forbunden med at
faae mig tilintetgjort af Dr. Z., at ifølge anonym Artikel i Berling-
ske Tidende har allerede Pastor Paludan Müller og Biskop Mar-
tensen ved sin Artikel „tilintetgjort mig“. Forunderlige Rolle, jeg
kommer til at spille, tunge Skjebne, hvori jeg prøves: jeg er til-
- 20 intetgjort; og naar jeg saa vil beskikke min Sjæl til Ro, taalmodigt
finde mig i, hvad der er overgaaet mig, den fortjente Straf for, at
jeg letsindigt har indladt mig med Overlegne — da skrækkes jeg
pludseligen op derved, at nu er der en Ny, som har tilintetgjort
mig.
- 25 Kun Eet finder jeg værd at bemærke i Dr. Z^s Blade, at han er
kommet til det Resultat, at der maa skrives mere mod mig end
hidtil. Deri kan Dr. Z. have Ret — mod Biskop Martensen, hvis
„christeligt uforsvarlige; latterlige; dum-kloge; i mere end een
Henseende foragtelige Taushed“ maaskee vil blive Geistligheden
- 30 en dyr Historie. Og deri sikkrer Dr. Z. sig paa en egen Maade at
beholde Ret; thi hvad han skriver bevirker blot — at saa maa
der skrives meget mere mod mig. Forresten er lærd Discussion
visseligen ikke hvad jeg indbyder Nogen til, er meget mere hvad

Sandhedsvidnet] sml. 140. Martensen] sml. 140. 155. Artikel i
Berlingske Tidende] se S. V. XIV, S. 22 f., og se Note dertil. christeligt
... Taushed] sml. S. V. XIV, S. 93 ff.

jeg maa see at forhindre. Det er en christelig Criminal-Sag; og i denne Forstand er det, jeg sigter paa Geistlighedens og in specie Biskop Martensens Taushed.

<i>Kladde til [142]</i>	143
² Fra] 11 [rettet fra: 12] Juni.	1855 Juni 11.
Fra	1
¹⁵ eller . . . ¹⁶ komme] <i>rettet fra</i> : at han saa kan komme	2
S. 225 ³⁰ Middelmaadighed] <i>rettet fra</i> : et trivielt Hoved	3
S. 225 ³² Middelmaadighed] <i>rettet fra</i> : de trivielle Hoveder	4
S. 226 ³ Frederiksberg] <i>rettet fra</i> : Fresberg	5
S. 226 ⁹ Visk] Visk [i Marginen, overstreget med Streger paa- skraa: næsten i lige saa høi Grad som jeg er blevet det lige over for Alvorsmænd som I. Levin, Siesby, Davidsen,]	6
S. 226 ¹¹ — Polemiken . . . ¹² Fornøielses-Tour] <i>Tilføjelse</i>	7
S. 226 ¹⁵ Dr. S. K. . . . ¹⁸ Landet.“] Dr. S. K. [<i>rettet fra</i> : dette i en sidste Tid aldeles forulykkede Genie], dog skal være Mesteren for Alle i den Kunst, at støde Dolken i En o: s: v:	8
S. 226 ²⁴ allerede at have] <i>rettet fra</i> : at jeg i Forhold til Dr. Z. <ved Hjælp af hans Attitude> allerede har	9
S. 226 ²⁵ , men], men ene og alene	10
S. 226 ²⁶ Lad . . . S. 227 ⁴ Pibesprøite“.] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	11
S. 226 ²⁶ Lad] Det Latterlige ligger i det Uproportionerede. Lad	12
S. 226 ³³ Og . . . S. 227 ¹ Rapport] <i>Tilføjelse</i>	13
S. 227 ⁶ , i Ideen seet,] <i>som Tilføjelse i Marginen</i> : , i Ideen <seet>,	14

¹⁴⁸ I. Levin, Siesby, Davidsen] sml. S. V. XIV, S. 20. 354, og se Noter dertil.

1855

- 15 S. 227⁶, saa . . . ¹⁰ ikke.] *Tilføjelſe i Marginen*
- 16 S. 227¹⁴ Theologiseren] | Smule.] Theologiseren
- 17 S. 227¹⁹ Ogsaa . . . S. 228⁵ Foretagende.] *Tilføjelſe i Marginen, i Texten:* | I Ideen ſeet er det en ſpildt Uleilighed.]
- 18 S. 228⁸ usandsynligt] usandsynligt, naar man kjender deres Sjelesorg||
- 19 S. 228^{10f.} at „vidne“, maaskee] *ſom Tilføjelſe:* at „vidne“, ||†|| maaskee
||† Anm. Dette er allerede begyndt.||
- 20 S. 228¹⁷ Pastor Paludan Müller og] *Tilføjelſe*
- 21 S. 228¹⁸ Forunderlige . . . ²⁴ mig.] *Tilføjelſe i Marginen*
- 22 S. 228²⁶ mod mig end hidtil] , meget mere.|| mod mig < end hidtil>
- 23 S. 228²⁷ Deri . . . S. 229³ Taushed.] *Tilføjelſe i Marginen og paa Foden af Siden, i Texten, overſtreget med Streger paaskraa:* . Deri kan have Ret; thi ſkal der skrives, maa der skrives mere, meget mere, og Dr. Z^s Skriven kan ikke siges at hjælpe, thi jo mere han skriver, jo mere bliver det egl. fordret, at der ſkrevet mere, meget mere, ellers bliver det reent forkeert for Geiſtlighed, der ſaa ſtaaer ſig bedre ved ſin Taushed. Og han kan mod Biſkop Martensens have Ret i, at der maa skrives mere, meget mere, han kan have Ret i at gjøre et ſaadant Angreb paa Martensens Taushed.

144
U. D.

Er dette dog ikke nederdrægtigt?

Ja, er det ikke i den Grad nederdrægtigt, at Alt hvad man ellers hører og læſer om umenneskelig, oprørende Nederdrægtighed næſten forvandles til Intet i Sammenligning hermed?

Ifølge det nye Testamente er det at være Christen, i dette Liv idel Jammer, Qval. Det lægges der ikke Dølgmaal paa, og derfor formaner der saa ideligt til, ikke at forarges. Christendommens Mening er egentligen denne: Menneske-Slægten, hele Menneske-Tilværelsen er for Gud en fortabt Verden, hjemfalden til evig Fortabelse. Naaden er nu, den uendelige Naade: ved at blive Christen at faae sit Helvede her paa Jorden — og saa evigt at være frelst.

Forkyndt paa den Maade, at Christendom saa ikke bliver nogen Næringsvei, end sige en feed; at der heller ikke bliver Millioner Christne, og selvfølgelig heller ikke det at forkynde Christendom glimrende Carriere: sees let.

Saa have Præsterne, især i Protestantismen, især i Danmark, faaet Christendom gjort til lige det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente, og derved naaet hvad de tilsigtede: Levebrød, fede Levebrød, Carriere, glimrende Carriere; Christendom (Læren om at afdøe) er: leben und leben lassen, at forkynde Christendom er at leve (leben) af dette Leben-lassen.

Heraf bliver nu Følgen, at naar der saa endelig kommer et Menneske, der sandt holder sig til det nye Testamente, til Evangeliet, til Jesus Christus, i de forfærdeligste Anstrængelser og Lidelser holder ved, og ikke slipper — Følgen bliver, at de Tusinde og Tusinde udenvidere maae erklære ham for gal, og at de maae mene sig fuldkommen at være i deres Ret, fordi de ikke vide om Christendom Andet end det Løgn, Præsten bilder dem ind at være Christendom. Saaledes bliver altsaa just sand Christendom af disse Tusinder bona fide, i al Troskyldighed, stemplet som Galskab, og al Raahed anseet for tilladelig mod slig Galskab.

Er dette nu ikke nederdrægtigt? Thi disse Tusinder blive saaledes skyldige i en Forbrydelse, hvori de dog, hvis de vare bedre underrettede, ikke vilde blive skyldige. Og bag efter skal saamaaskee Skylden væltes over paa dem, paa den menige Mand, at Feilen laae i hans Raahed, at kunne ansee sand Christendom for

Naaden] sml. 57.222. Levebrød] sml. 136.146. afdøe] sml. 47.182. Lidelser] sml. 136.150.

1855

topmaalt Galskab. Nei, stop, den menige Mand er egentligen uskyldig, han veed ikke bedre; men Skylden ligger hos disse eedfæstede Lærere, at de have bildt ham noget Løgn ind og lært ham, at det er det nye Testamentes Christendom, hvad han jo maa
 5 antage, siden Lærerne ere — kongelig ansatte og ved Eed forpligtede paa det nye Testamente.

Dog der kommer en Regnskabets Time. Jeg mener ikke med hvad jeg her siger at forfærde Præster, paa ingen Maade. Det vil vistnok kun være en ganske enkelt Præst, hvem man kunde for-
 10 færde ved Tanken om Evighedens Regnskab. De fleste maatte formodentligen grund-omdannes for at lære at frygte Sligt; thi vi har dem vistnok i Sneseviis, Præster, der ikke troe mere paa Evighed og Dom end mine Støvler gjør det. Behøves heller ikke for at være som kongelig Embedsmand Lærer i Christendom. Dertil
 15 behøves blot: 3 Examina; et Par Haandbøger til Søndagstjenersten; at kunne nogenlunde føre Embedsbøger; hvis man er paa Landet at forstaae sig lidt paa Avlsbrug, og hvis man er i Kjøbstad at kunne spille L'hombre og bagtale — videre behøves ikke, med mindre man vil tilføie, en vis Routine i at aflægge Eed og i
 20 at omgaaes Sager, som ere under Eed, og med en let Haand at kunne haandtere ξ , modtage \geq Aflæggelsen af de høitideligste og helligste Forpligtelser, saa man beundrende maa sige, hvad man beundrende siger om en Barbeer: han tager Skjæget saa let af, at man slet ikke mærker det.

145 *Kladde til [144]*

1855 Juli 2.

1

¹ nederdrægtigt?] nederdrægtigt?

2 Juli.

2 S. 231¹⁸, især . . . Danmark,] *Tilføjelse i Marginen*

3 S. 231^{20f} til Evangeliet, til Jesus Christus,] *Tilføjelse i Marginen*
 ved Eed forpligtede] sml. 134.146.

S. 231²² slipper] slipper || Chrstd.||

4

S. 231³¹ Og . . . S. 232⁶ Testamente.] *Tilføjeelse i Marginen med* 5
Blyants-Sammenvisning; i Texten: |Og alt Dette hvorfor? for at eed-
 fæstede Løgnere kunne have Levebrød, fede Levebrød, o: s: v:|

S. 232¹⁸ og bagtale] *Tilføjeelse*

6

„Han stræber dog.“

146

U. D.

Det er denne Vending, ved Hjælp af hvilken man søger at skjule, at Christendommen slet ikke er til; man siger: „jeg tilstaaer, at jeg vel ikke er i strengeste Forstand, i det nye Testamentes Forstand Christen; men jeg stræber.“ Og naar man har 5
 sagt det, eller passer paa Aar efter Aar hver Søndag at sige det, eller høre det sagt, saa regner man paa, ved Hjælp deraf at naae det Samme, som naaes ved en Comites Nedsættelse: at man Intet behøver at gjøre.

Lad mig benytte et Billede. Der tales i vore Tider oftere om en 10
 Nordpols-Expedition, et Foretagende som ansees at være forbunden med den høieste Grad af Anstrengelse og Fare.

Lad os nu antage, at paa een eller anden Maade Menneskeheden havde faaet det sat sig i Hovedet, at det at have deeltaget i en saadan Nordpols-Expedition var Noget, der havde Betydning 15
 for Ens evige Salighed — og lad os saa antage, at Præsterne havde faaet fat i den Sag, og nu skulde (af Kjerlighed!) hjælpe Menne-skene.

Det er da klart nok, at for at En skal deeltage i en saadan Nordpols-Expedition, maa han, hvis han lever i Europa, først forlade 20
 Europa, »sit Hjem.» saa ankomme til America, saa reise et langt Stykke Nord paa, inden der endnu kan være Tale om Nordpols-Expeditionen, der egentligen maa antages at begynde med Farerne og Anstrengelsernes Begyndelse.||

¹⁴⁶ Christendommen slet ikke er til] sml. 105.197.

1855

Heraf vil nu Præsterne benytte sig. De ville naturligviis let see, at Tallet paa Dem, der virkeligen foretage den farefulde og anstrengede Nordpols-Expedition, vil blive uendelig lille, og at dette Antal altsaa ingenlunde vil være istand til at begrunde en
 5 Næringsvei for en Legion Præster med Familie. Det gjælder altsaa om at forandre „Nordpols-Expeditionen“ til „en Stræben i Retning af en saadan Nordpols-Expedition“, og saa at sluddre Menneskene Noget for, hvorved det lykkes at indbilde Enhver, Millionerne, at han ogsaa stræber i Retning af en saadan Nord-
 10 pols-Expedition — thi bliver der ikke Millioner, som stræbe, saa kan Tusinder af Præster umuligt leve med Familie, ergo maa det indbildes Enhver, at han stræber.

Og hvorledes dette lader sig gjøre, ligger nær nok. Der er f. E. en Mand, som boer i Kjøbenhavn. Han reiser yderst beqvemt og
 15 komfortabelt med Dampskib til London og tilbage igjen, „og“ siger Præsten „det var hans Nordpols-Expedition; vel naaede han ikke Nordpolen, men han stræbte dog.“ „Det er“ siger Præsten belærende „jo dog klart nok, at naar man skal foretage en Nordpols-Expedition og boer i Kjøbenhavn, maa man først forlade Kjø-
 20 benhavn. Det gjorde denne Mand. Paa den anden Side, der er jo dog Ingen, som har naaet Nordpolen, selv Den, der kom videst, det var dog kun en Stræben. Men at reise til London er ogsaa en Stræben.“ Herligt, i høieste Grad populairt! Og Søndag-Eftermiddag at tage med en Kildevogn til Dyrehaugen, forladende sit Hjem,
 25 er — ogsaa en Stræben i Retning af at opdage Nordpolen: ergo stræbe vi Alle.

Det er paa den Maade, at Præsterne have faaet gjort os Alle til Christne. Den Kunst de øve under Navn af at udlægge Skriften, er at omsætte Bibel-Ordene i Vrøvl; og jo bedre det lykkes
 30 desto større bliver stedse Antallet af troende eller — hvad der er Hovedsagen — betalende Christne, som troskyldigt ere beroligede ved, at Præsterne jo have aflagt Eed paa det nye Testamente.

	1855
<i>Kladde til [146]</i>	147
	1855 Juli 2
¹ dog.“] dog“	1
<hr/>	
d. 2 Juli. 55.	
⁷ eller høre det sagt,] <i>Tilføjelse</i>	2
¹⁵ Betydning . . . ¹⁶ Salighed] Betydning , var afgjørende for 3 Ens evige Salighed, ligesom nu det at være Chrsten antages for saaledes afgjørende	
S. 234 ⁵ for . . . Familie] <i>Tilføjelse</i>	4
S. 234 ⁶ at . . . ⁷ saa] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	5
S. 234 ⁹ stræber . . . af] <i>rettet fra</i> : havde deeltaget i	6
S. 234 ¹⁰ — thi . . . ¹² stræber.] <i>Tilføjelse</i>	7
S. 234 ¹⁰ stræbe] <i>rettet fra</i> : have deeltaget i en saadan Nord- 8 pols-Expedition	
S. 234 ¹² stræber.] <i>rettet fra</i> : har deeltaget.	9
S. 234 ¹⁶ ; vel . . . ¹⁷ dog.] <i>Tilføjelse</i>	10
S. 234 ¹⁸ belærende] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	11
S. 234 ²³ Herligt . . . populairt!] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	12
S. 234 ²⁴ , forladende sit Hjem,] <i>Tilføjelse</i>	13
S. 234 ³⁰ troende . . . ³¹ betalende] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	14

At have Religion.

148

U. D.

Destoværre leve Menneskene i Almindelighed kun i det Ende-
lige og for det Endelige.

1855

Saa skulde just Religionen løfte dem op af dette for et Væsen, som er i Slægtskab med Guddommen, Uværdige, drage deres Sind op ad bort fra denne nedadvendte Leven, som, ogsaa ifølge Hedningens Dom, kun anstaaer sig Dyret.

- 5 Men snart viser det sig, at dette skeer ikke, at Menneskene, istedetfor at lade sig løfte op ved Religionen, drage denne ned i Endelighed og det Endelige, tale, tænke om den, have den, som man taler, tænker om, og som man haver det Endelige.

- I Forhold til alt Endeligt gjælder ganske rigtigt, at kan man
 10 ikke have det Allerfortræffeligste, kan man ogsaa hjælpe sig med det Ringere. F. E., har man ikke Raad til at drikke den fineste Bordeaux Viin, kan man ogsaa hjælpe sig med en simplere; og saaledes i alt Endeligt, medens der dog selv i Forhold til det Endelige gives en Grændse: den Viin, der sættes frem, kan være saa
 15 slet, at man maa sige, nei saa er det bedre at drikke Vand.

Med Religionen forholder det sig nu omvendt af med det Endelige, just fordi Religionen skal løfte Menneskene.

- I Forhold til Religion gjælder: enten-eller, enten af prima Qualitet, eller ogsaa \leq for Alvor \geq slet ingen; enten af Dit ganske Hjerter,
 20 Dit ganske Sind og af al Din Magt, eller ogsaa \leq for Alvor \geq : slet ingen.

Men saaledes forholder Menneskene sig ikke til Religionen, de behandle den som var den noget Endeligt, ere godt fornøiede med, i Vrøvl og Middelmaadighed at have Religion.

- 25 Dog paa den Maade at have Religion er ikke blot: ikke at have Religion, nei, det er den allerfarligste og strafværdigste Art: Irreligieusitet. Thi see nærmere til, skal Du see, at det egentlig er: Foragt for Religionen. Religionen fordrer at være et Enten-Eller for et Menneske; at behandle den paa en Maade som var den liig
 30 Øl og Mad o: D: er i dybeste Grund at foragte den, ganske anderledes end det: afgjort ikke at ville have den Religion.

Derom dreier det sig egentlig, \langle om \rangle at faae Menneskene dette gjort klart. Men vanskeligt er det i og for sig selv, og dobbelt van-

skeligt, naar 1000 kongeligt autoriserede Næringsdrivende med Familie leve af at indbilde Menneskene, at denne ugudelige Middelmaadighed er: sand Christendom.

Denne ugudelige Middelmaadighed. Jeg har her til Middelmaadighed føiet et Tillægsord, man maaskee vil mene ikke kan bruges, hvad nedsættende der end forresten sandt kan siges om Middelmaadighed. Derfor gjælder det just om, at indøve, at „Religionen“ maa stemple Middelmaadighed som — den strafværdigste Art Ugudelighed, den størst mulige Fornærmelse mod Religionen, en ganske anderledes graverende Skyld end den: afgjort at forkaste Religionen. 10

Ahn, hvad Christus dømmer om Middelmaadighed! Da Apostelen Peder, denne behjertede Mand, da han, velmenende, vil holde Christus tilbage fra at ville offres (og sammenlignet med den Middelmaadighed, jeg taler om, kan dette da ikke kaldes Middelmaadighed) svarer Christus: viig bag mig Satan, Du er mig til Forargelse. Han siger, han er ham til Forargelse, og han kalder ham Satan, at hans Tanke er en Indskydelse af Satan! 15

I Middelmaadighedens Verden, hvori <vi> leve, antages — just det hører med til at betrygge Middelmaadigheden — at kun vild Dristen o: D: er hvad der maa raabes Vee over som det Forargelige, som Satans Indskydelse, at Middelveien derimod er sikkert for enhver Sigtelse i <den> Retning. Christus og Christendommen er af en anden Mening: just Middelmaadighed er det Forargelige, den farligste af alle Djævl-Besættelser, fjernest fra at kunne helbredes. I Middelmaadighed at have Religion, især den christelige, er den visseste Form af Fortabelse, har bedst sikkert sig — hvor frygteligt ironisk! — mod at kunne frelses. 20 25

Kladde til [148]

149

1855 Juli 5.

¹ Religion.] Religion.

1

5 Juli 55.

Næringsdrivende] sml. 146.152. svarer Christus] Matth. 16,23.

1855

- 2 S. 236¹ for . . . ⁴ Dyret.] *Tilføjelse i Marginen*
- 3 S. 236¹⁹ ; enten . . . ²¹ ingen.] *Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 236²³ med . . . ²⁴ Religion.] *rettet fra: med en maadelig Art deraf.*

150
U. D.

Umenneskeligt dumt, hvis det ikke er List!

Christus siger „lader smaae Børn komme til mig.“ Hvor naturligt; Verdens Frelser, som kom for at trøste og hjælpe alle Forurettede, skulde han ikke tage sig af de smaae Børn, disse Forurettede!

Ja, ethvert Barn er, christeligt, en Forurettet. Fordi en Mand og en Kvinde ikke kunde styre deres Lyst, derfor maa saa Barnet blive til, undgælde for Forældrenes Lyst.

- Dog dette forstaaes sjældent eller aldrig i denne (christne!) Verden. Thi inden endnu Barnet har naaet Aands-Modenhed til at forstaae dette, er det allerede selv Fader og i Egenskab af Fader i fuld Virksomhed med at indbanke sine Børn, hvilken uendelig Velgjerning det er, han har øvet ved: at skjenke dem Livet. Superbt; at tilfredsstille den heftigste Brynde er „tillige“ at øve den største Velgjerning! Dersom <f. E.> Tyvene havde dem, de bestjæle, saaledes i deres Magt, som Forældrene den, christeligt, saa himmelraabende forurettede spæde Stakkel: saa vilde Tyvene vistnok ogsaa kudske de Bestjaalne til at forstaae, at det at bestjæle dem „tillige“ er at øve den største Velgjerning mod dem.
- Men tilbage til det vi begyndte med. Christus siger „lader smaae Børn komme til mig.“ Øieblikkeligt griber Mennesket dette og slutter: Christus er en Ven af Børn — han vil have at vi skal skaffe ham smaae Børn, vi maae afsted og avle Børn, for at behage ham og vise os som sande Christne.

- At misforstaae Christus saaledes er enten saa fæisk dumt, at man maa sige: det er umenneskeligt dumt; eller <ogsaa er> det

¹⁵⁰ Christus siger] Matth. 19,14.

List, at man lader som forstod man ikke Christus; og dette er vel det Sande.

Ansaret ligger naturligviis hos Præsterne, disse eedsvorne Lærere, der, især <i> Protestantismen, mere og mere, for at behage Menneskene, have begivet sig ind under Bestemmelsen: 5 Staldmestere, saa man med Føie \leq om Præster \geq afvexlende kan bruge som eenstydigt, hvad Præsterne gjøre eenstydigt: Sjelesørgere og Veterinairer.

Feilen ved Middelalderens Christendom var ingenlunde, at Coelibatet fordredes af Præsterne, paa ingen Maade. Nei, Feilen var, 10 kun at fordre det af Præsterne. Det var en, christeligt, utilladelig Indrømmelse, man feigt og svagt, ogsaa for Profitens Skyld, gjorde de overmægtige Batailloner Navne-Christne. Disse uhyre Batailloner, det saae man jo nok, dem fik man aldrig til at gaae ind paa eenlig Stand. Men disse Batailloner vare Lærerne deels i Men- 15 neske-Frygt bange for, deels vare de Lærerne for Profitens Skyld vigtige. Saa tillod man sig at prutte, at gaae paa Accord. For at tjene Gud vilde man holde over, at dog Præsterne bleve ugifte; for at tjene Menneskene, at det ogsaa blev derved, at det kun var Præsterne. Aha; det er altsaa ikke mere Guds Ord, der ubetin- 20 get bestemmer, hvad Christendom er, nei: Menneske-Tallet. Disse uhyre Batailloner, som man letsindigt, godmodigt, men ogsaa gavtyveagtigt (for Profitens Skyld) har faaet til at ansee dem for at være Christne, bestyrkende dem i at de ere Christne, dem veed man, at man ikke kan faae til at gaae ind paa sand Christendom: 25 ergo forandrer man Christendommen; Det Bataillonerne vil, det er Christendom. Dog holdt man igjen paa Præsterne, indtil saa atter her Menneske-Tallet forandrer, hvad Christendom er: „man faaer ingen Præst mere til at gaae ind paa dette om eenlig Stand“ — ergo er det Christendom at Præsten gifter sig. Aha; dog, det er 30 sandt, nær havde jeg glemt det, Christendommen er jo: perfectibel.

Nei, enhver Christen bør være ugift. At være Christen er at være Salt, Villighed til at offres: saa har man virkelig Andet at

1855

- tage vare end at ligge i Ægteseng og avle Børn. Og Fortabte er der, christeligt, nok af, hele Slægten er jo fortabt, saa den Christne mindst af Alt skal befatte sig med ved at avle Børn at skaffe mere af den Sort. Og, christeligt, har Du kun Eet, ubetinget Eet at holde
- 5 Dig til: Guds Ord. Om 100,000 Millioner Batailloner Titulair-Christne, om 18 Aarhundreder eller 18 Aartusinder have været af den Mening, som Bundtmageren i den politiske Kandestøber „det kan jeg ikke holde“, og derfor faaet Christendom gjort om til hvad de nok have Lyst til at holde: hvis Du vil være Christen,
- 10 det vedkommer ikke Dig i fjerneste Maade, Du har lidende at udholde Alt; men ubetinget skal det staae fast, hvad Christendom er, Guds Majestæt maa ikke dethroniseres til en af den Sort Majestæter, der, naar Undersaatterne ikke ville som han, maa finde sig i, at han vil som de.

151 *Kladde til [150]*

1855 Juli 9.

1 1]

Fæiskhed. *rettet til:*Umenneskelig dumt! *rettet til:*

Umenneskelig dumt, hvis det ikke er List!

9 Juli.

2 ⁷ Lyst] ||dyriske|| Lyst3 ¹⁴ Superbt; at] *rettet fra*: Superbt! Saaledes har Msk.-Slægten bestandigt faaet det vendt: at4 ¹⁴ Brynde] ||dyriske|| Brynde5 ¹⁵ Dersom . . . ¹⁹ dem.] *Tilføjelse i Marginen*6 ²⁰ siger . . . ²¹ mig. ^a] *rettet fra*: tager sig af smaae Børn.7 ²² han . . . ²³ smaae Børn.] *Tilføjelse i Marginen*

Bundtmageren i . . . Kandestøber] 2. Act., 3. Sc.

²⁵ At . . . S. 239 ² Sande.] <i>rettet fra</i> : Dette er Fæiskhed.	8
S. 239 ⁶ saa . . . ⁸ Veterinairer.] <i>Tilføjelse</i>	9
S. 239 ¹³ ogsaa] og vel ogsaa	10
S. 239 ¹³ Disse . . . ^{31 f.} perfectibel.] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	11
S. 239 ³³ Nei, enhver] Chrsteligt Enhver <i>I Marginen</i> : Nei enhver	12

Du bliver evig salig, vær ganske rolig, det er 152
som „Præsten“ siger og beviser, det er ganske U. D.
vist — naar saa blot det ikke bliver næsten det
Værste, der kunde vederfares Dig.

I Almindelighed er Sagen blevet vendt paa denne Maade: Nogle 5
have negtet [*rettet fra* : man har kæmpet mod Dem, som nægtede]
det store Antal Mennesker at blive salig. Striden (hvori de næ-
ringsdrivende Præster, kæmpende for de Mange, have udmær-
ket sig) er saa for, at vi Alle blive salige, hvad Præsterne bevise
og gøre i den Grad vist, at De, om de end ikke ere villige til at 10
dø derpaa eller derfor, dog ere villige til at leve deraf med Fa-
milie — saa vist er det.

For disse Præster bukker saa hele Middelmaadigheden, Mæn-
dene, og Konerne neie, takkende den „Guds Mand“, der saadan
kan berolige dem og bevise, at de blive <evigt> salige, denne 15
menneskekjerlige Guds Mand, som derfor ogsaa redeligt og ær-
ligt har fortjent det bedste Stykke af Stegen o: s: v:

Se nu lidt nærmere efter! Altsaa, Du bliver evigt salig; fra at
have tilbragt hele Dit Liv i Ubetydelighed og Middelmaadighed,
udfyldt med det Jordiske og Endelige, farer [*rettet fra* : føres] Du 20
ved Døden lige ind i Himlen, evigt salig — i Selskab med? ja, i

¹⁵² næringsdrivende] sml. 148.188.

Selskab med Martyrer, med Dem, der have lidt alt muligt Ondt, døiet alt Forbittrende for Sandhedens Skyld; og Saligheden bestaaer i, at Du nu hvert Øieblik, hvert Minut en Evighed igennem skal leve i Selskab med dem: Velbekomme!

- 5 Ikke sandt, dette Præste-Præk [*rettet fra: Præste-Vrøvl*] er dog en herlig Opfindelse! Kun er det med denne Opfindelse som med Elverpigernes Deilighed: beregnet paa at bedrage tager det sig brillant ud seet forfra eller seet flygtigt og paa Afstand; men bagfra eller nærvædt seet er det en Huulhed — og man er narret
10 baade for det Ene og for det Andet, for sine Penge, og betræffende Det, man meente at købe for sine Penge. Thi paa den Maade at blive evigt salig maatte vel ansees for den rædsomste Qval.

- Tag et Tilsvarende fra det hedenske Nordens Forestillingskreds. Man meente, Kæmperne levede saligt i Valhalla, udfyldende Ti-
15 den med at kæmpe og med Erindringen om deres Kamp-Liv. Tænk nu en ægte Spidsborger, der i det Høieste har været Infanterist i Borgervæbningen og seet Blodet af en Pandekages Indhold flyde ned over hans Nabos Pande: tænk, at „Præsten“ beroligede ham Evigheden betræffende ved at bevise ham, at han blev evigt sa-
20 lig, foer i Døden lige til Valhalla, hvad han selv ikke noksom kunde takke disse rare Præster for, og hans Kone endnu mindre paa Mandens Vegne. Jeg siger blot: dette var vel omtrent den grusomst udtænkte Straf over det sølle Skrog.

*

*

- Ved Thronskiftet 1839 holdtes en politisk Generalforsamling i
25 et af vore Hoteller. Man taler i Munden paa hinanden, Alle ivrige, og blandt de Ivrige en Jøde en af de Allerivrigste. Til ham henvender en Ankommende sig med det Spørgsmaal „hvad er det man vil?“ „Vi vil have den norske Constitution.“ „Hvorledes, den norske; veed De da, at den udjager Jøderne af Landet?“
30 „Nei, det vidste jeg ikke; saa vil jeg ikke have den norske Constitution.“

Martyrer] sml. 150.155. en Jøde] sml. 106.161. den norske Constitution] sml. XI² A 155.

1855

Saaledes omvendt med disse Batailloner, som Præsterne leve af at berolige „vær Du ganske rolig, hvad Saligheden angaaer, den er Dig vis nok, det skal Du aldrig videre tænke paa, med den er det vist og afgjort, nei, benyt Livet, æd, drik, avl Børn, vær som de Andre“ — Tyv i Din Næringsvei — „ufortrøden for at skrabe Penge sammen og at blive til Noget i <denne> Verden, og glem saa ikke Præsterne: naar Du dør <farer Du> (der seer Du Præstens Betydning!) Du farer lige lukt ind i Himmerig“ til Selskabet med — Martyrerne.

Kladde ti! [152]

153

1855 Juli 15,

² det . . . ⁴ Dig.] det *Lin.* 2—4 Dig! [*rettet fra*: Du bliver ganske vist evig salig — Velbekomme!]

15 Juli

⁷ Striden . . . ¹² det.] *rettet fra*: Og nu er Striden (hvori de næ- ringsdrivende Præster have udmærket sig) blevet ført om, at de dog bleve det, og Præsterne beviste at de bleve det.

⁹ er saa for] *rettet fra*: blev saa afgjort derhen 3

¹⁶ som . . . ¹⁷ o: s: v:] *Tilføjelse* 4

S. 242⁶ Kun . . . ¹¹ Penge.] *Tilføjelse i Marginen* 5

S. 242²² blot:] blot ||: Velbekomme; thi || <:> 6

S. 242²⁴ Ved Thronskiftet 1839] *rettet fra*: Da Christian d. VIII. besteg Thronen, 7

S. 242⁵⁰ vidste jeg] vidste jeg ||sku|| 8

S. 243⁷, og . . . Præsterne] *Tilføjelse i Marginen; i Texten*: ||—, 9

S. 243⁷ (der . . . ⁸ farer] *Tilføjelse i Marginen* 10

1855

154
U. D.

Grundtvig; Grundtvigianerne; Een af dem.

En Afgjørelse.

Af.

Indhold.

I Er Grundtvig et Slags Apostel; er dette Sandhed?

II Grundtvigianerne.

III Pastor, Lic. theol. P. Chr. Kierkegaard, min Broder.

*Til 154:*155
U. D.

Pastor, Lic: theol: P. Chr. Kierkegaard, min Broder.

Altsaa nu er det fra Conventet, at det dræbende Slag skal komme. Først var det Biskop Martensen, saa Pastor Paludan Müller, saa Provst Victor Block, saa Dr. Zeuthen. Nu er det fra
 5 Conventet, særligen fra Grundtvigianerne, særligen ved Pastor Lic: theol. K., min Broder. Og det driftige Partie er, som jeg seer og som jeg ventede, virksomt, for, vel i Forening med de mange andre mod mig Virksomme, at benytte Tiden førend <man> faaer Foredragene at see, til, mundtligt eller ved Pressen at udbrede,
 10 at det skal være noget Overordentligt.

Min Mening er — dog naar jeg siger det, er det vel et Paradox, men ellers er min Mening den, at man ikke skal tage Hatten af før man seer Manden. Ifølge hvad man hidtil kjender til Convent-Præstationer er der ingen fornuftig Grund til at vente noget
 15 Overordentligt. Hvad Convent-Præstationer angaaer var jeg saa lykkelig — mig kjere Erindring! — at kunne være fuldkommen enig med afdøde Biskop Mynster. Ogsaa han ansaae disse Præstationer for tyndt Øl; og det er virkelig med en vis Tilfredsstil-

¹⁶⁴ Grundtvig] sml. 142. 179. min Broder] sml. 155. XI² A 307 og Sammenvisninger. ¹⁵⁸ min Broder] sml. 154. 182. Conventet] sml. 164, S. 272, og se Noter dertil. Martensen] sml. 142. 157. Paludan Müller] sml. 117. 159. Block] sml. 138. 141. Pressen] sml. 134. 195. Mynster] sml. 142. 159.

lelse jeg for kort Tid siden ganske tilfældigt saae i en Bog, hvad jeg ikke før har vidst, at tyndt Øl hedder Convent-Øl — dersom Biskop Mynster levede, og ikke allerede var vidende derom, vilde det have glædet ham at faae det at vide.

Altsaa lad os vente, til vi faae at see, hvad det er. Jeg venter 5
ikke hverken noget Nyt eller noget Belærende, men derimod, ved at læse det igiennem-at maatte udholde en mig ikke behagelig [rettet fra: modbydelig] Dunst af Hjertelighed. Thi som man taler om ikke at kunne komme en Dranker nær, fordi der staaer en Dunst af Brændeviin om ham, saaledes har det altid haft for mig 10
noget Ubehageligt [rettet fra: Modbydeligt] at nærme mig hvad Grundtvigianerne skrive, fordi det gjerne er indhyllet i en Dunst af Hjertelighed; og Pastor Lic. K. er endog blandt Grundtvigianere en af de stærkere Dunstende.

Da han imidlertid dog nu engang er kommet med, bliver det 15
vel bedst, at jeg, for Sagens Skyld, lægger lidt til Rette, orienterer en Smule — mere vil formodentlig slet ikke behøves.

Den Omstændighed, at Pastor Lic. K. er min Broder, vil man maaskee benytte saaledes mod mig, som var her En, der veed i en ganske anden Forstand Beskeed om mig end alle Andre. Dette 20
forholder sig ikke i fjerneste Maade saaledes; Pastor Lic. K. veed betræffende mit hele indre *«religieuse»* Liv, angaaende hvad jeg vil o: s: v: kun hvad han ligesom enhver Anden kan vide af mine Skrifter; forresten veed han hverken mere eller mindre end enhver Anden, der Intet veed. 25

En anden Maade, paa hvilken man maaskee vil benytte den Omstændighed mod mig, at Pastor Lic. K. er min Broder, skal jeg ligeledes opløse i dens Intet. Man vil maaskee danne følgende Syllogisme: i den Grad har S. K. Uret, at endog — man tænke sig! — endog hans Broder, og (hvad jeg ikke betvivler vil blive 30
tilføiet) en saadan Broder, en saa hjertelig og kjerlig og hjertelig Mand som hans Broder, at endog han har taget til Orde mod ham! Altsaa der skal argumenteres fra denne Broderens, Pastor Lic. K's Hjertelighed, derfra — og saa fra at han har taget til Orde

1855

mod mig skal der argumenteres til: i hvilken himmelraabende Grad jeg maa have Uret. Blot vi ikke snarere her komme ind i Noget, som enkelte Andre (thi jeg [gider ingen Mening have, mir ist Alles ganz egal *rettet fra*: ønsker ingen Mening at have]) i en
 5 anden Forstand vilde kalde himmelraabende.

I en Række af Aar har jeg levet som Forfatter i Danmark, visse-
 ligen ikke af det men for det, paa yderst utaknemligt Vilkaar, be-
 standigt blot bringende Offer, og lønnet med Utak. Jeg har, for
 den gode Sags Skyld, frivilligt udsat mig for Goldschmidt og P. L.
 10 Møllers Rasen mod mig i Spidsen for Grinets talløse Publikum,
 og udsat mig for, at en fornemmere Misundelse benyttede sig
 deraf. Fra den hjertelige Broder er aldrig hørt noget Ord mig be-
 træffende. Endelig tog han for nogle Aar siden Ordet paa Roes-
 kilde Convent og hvorledes? ja saaledes, at det var fast som en
 15 Chicane mod mig. Han drog en Parallele mellem Martensen og
 mig, og fik Martensen til at være: Besindigheden. Altsaa, jeg har
 bragt Offer, givet Afkald paa jordisk Løn — og saa er <det> den
 hjertelige Broder, som er saa god, i Modsætning hertil, at frem-
 stille Martensen, der paa enhver Maade har taget Profitten, som:
 20 Besindigheden. Ah! Thi jeg, det Modsatte af Besindigheden, jeg
 fremstilledes som repræsenterende Extasen, formodentlig en Art
 Galskab, hvorved Pastoren noget nær kom i Forstaaelse med hele
 Foragtelighedens Angreb paa mig, hvilket stedse gaaer ud paa at
 fremstille mit Liv som en Art Galskab. Og de Mange, der ingen
 25 Forestilling have om, hvad Extase er, maaskee aldrig før have
 hørt det Ord, de have vel indskrænket sig til følgende Slutning:
 det er det Modsatte af Det Martensen er, og Det Martensen er er Be-
 sindighed, saa maa det S. K. er være Noget ligesom Galskab, men
 Broderen har ikke nænt at sige det ligefrem. Den udviste Hjer-
 30 lighed var af en saa besynderlig Art, at — thi mir ist Alles ganz
 egal, jeg er fuldkommen enig med mig selv om, at jeg er offret, saa
 mig gjør det hverken fra eller til — at endog Grundtvigianernes
 eget Blad ikke kunde være enig med Pastor Lic: K., hvilket, naar

udsat mig for] sml. 117. Goldschmidt] sml. 99.211. tog han...
 Ordet] sml. X² A 256, og se Note dertil. offret] sml. 152.168

man kjender Noget til Grundtvigianernes Sammenhold, er meget sigende. — Saa kom det Øieblik, da jeg angreb Martensen. Fra den Tid af blev der vel næsten efter den størst mulige Maalestok raset mod mig i det lille Land, Ait sat i Bevægelse for at stemple mig som en Skurk, En der forstyrrer Gravens Fred, eller for at 5
gjøre mig ligefrem til en Slags gal Mand, hvad ideligt og ideligt blev gjentaget i Pressen. Den hjertelige Broder har i den Anledning ikke haft et Ord <at> sige, hvad dog maaskee (thi jeg har hverken ventet eller ønsket Noget) Een og Anden har ventet af saa megen Hjertelighed, da jo det ξ i Sagen \geq at være uenig med 10
Broderen, er noget ganske Andet end det at Broderen behandles saaledes. Dog den hjertelige Broder har ikke haft et Ord at sige. Saa mener han derimod at maatte tale mod mig. Vel. Men han vælger saa ikke at gjøre det som Een mod Een, nei han vælger: paa Conventet at stille sig i Spidsen, at blive Ordføreren for en 15
Mængde, og derved tillige selv igjen dækket. — Jeg antager at Argumentet fra Pastor Lic. K^s Hjertelighed, til: i hvilken Grad jeg maa have Uret, jeg antager at dette Argument kan vi slaae en Streeg over.

Nei, man narrer mig ikke saa let; dette hele Væsen der nu 20
gjøres med denne Broder, seer jeg meget godt er en Intrigue. Der er, med Undtagelse af dumtstroende Grundtvigianere, neppe Noget, som virkelig mener, at Det Pastor Lic. K. har at sige skulde formaae Noget mod mig, nei, men man regner paa, at dette at det er Broderen at det med Held lader sig benytte. passer ind i den 25
danske Smaalighed og derved [rettet fra: saaledes] kunde blive lidt farligere for mig.||

Modparten mener maaskee saaledes med Held at kunne benytte den Omstændighed, at en Broder træder op mod mig, til at bibringe mig et Indtryk i Retning af Livs-Lede, som kunde gjøre 30
mig kjed af Sagen. Den Sag, jeg har den Ære at tjene, er den største Danmark nogensinde har haft, det er Christendommens Fremtid, og det skal begynde her; denne Sag er, som det sømmer sig, fra min Side betjent i Henseende til Iver, Anstrengelse, Flid, Uegennyttighed saaledes, at Danmark ingen anden Sag har, 35

1855

- der i denne Henseende ligner den: og det eneste Svar jeg faaer, er at omtrent hele Dag-Pressen udskjelder mig for: Søren. Dette er beregnet paa at fremkalde Livs-Lede. Men det er ingenlunde lykkedes; har man naaet Noget, har man kun naaet at gjøre Folket
- 5 latterligt som Folk. Maaskee mener nu Modparten, at jeg derved, at man fik min Broder til at blive Ordfører mod mig, kunde faae et nyt Indtryk i Retning af Livs-Lede, saa jeg blev kjed af det Hele. En Sag, som angaaer hele Folket, en Sag, hvori hele Geistligheden er criminelt inddragen, den skulde pludselig, medens Alt
- 10 forresten iagttog Taushed, forvandle sig til et privat Kævl mellem to Brødre, et ønskeligt Motiv for Piat og Bysnak, ret Noget for en Kjøbstad og for et Land, der er ifærd med heelt og holdent at blive en Kjøbstad. Dette er som beregnet paa at udvikle Livs-Lede; vi faae nu at see, om det lykkes.
- 15 Muligt har Modparten ogsaa andre Tanker med, at de ere saa ivrige for at anbringe Broderen. Muligt tænker man: S. K. har Synderligheder; hvo veed det, maaskee er det ham imod at stride med en Broder, saa han forholder sig taus. I saa Fald er Spillet vundet. Ved Hjælp af de 1000 og 1000 Tunger, som staae til vor
- 20 Raadighed, ved Hjælp af Pressen, der jo sees at staae ganske til vor Tjeneste, skal vi snart faae det sat fast: Broderen har aldeles tilintetgjort ham; denne Broder, Pastoren, see det er virkelig et Ingenium, det er Grundighed, det er Dybsind, det Andet kun Sqvalder. Og saa kommer maaskee Pastor K., der jo i en Række
- 25 Aar er noksom indøvet i den Art Praxis, han kommer saa maaskee frem, ||løfter Præstekjolen en Smule||, neier og takker „at Publikum er alt for artigt, langt overvurderer hans Smule Præstation, som han desuden ikke engang havde faaet Tid til at forberede sig paa, det var jo efter Opfordring af Formanden han
- 30 talte“, hvortil saa Publikum naadigst svarer den neiende Pastor „atter en ny, herlig Egenskab hos denne fortræffelige, herlige Mand, den skønne, ægte christelige Beskedenhed; hvilken Forskjel fra Broderen med hans indbildske Hovmod, som blot trakter efter at gjøre Publikum til Latter.“
- 35 Dette hvis jeg forholdt mig ganske taus. Men dersom jeg yttre

mig, regner Modparten dog maaskee paa, at jeg <af dette Hensyn> vil, som man siger, være noget generet i Stødet, saa det dog altid er godt, at Pastor K. er blevet Ordfører. Tager jeg derimod aldeles intet Hensyn, men siger Pastor K. kort og godt, at han er i Grunden en Pialt, at han ved at være kommen ind i dette jam- 5
 merlige <men driftige> Grundtvigske Compagnie egentligen, ved Hjælp af Smaa-Præstationer og Partie-Sammenhold, har tilsneget [rettet fra: tilløiet] sig en Betydning, han slet ikke har, medens han, hvis han havde bevaret sig udenfor alt dette Jux, paa ægte Kierkegaards Viis ene med Gud, kunde have faaet stor Betyd- 10
 ning i Danmark — siger jeg dette, samt at den Vei, han nu er kommet maaskee ogsaa lokket ind paa, let kunde føre ham til reent at demoralisere: ja, saa mener Modparten paa en anden Maade at have Spillet vundet mod mig; der vil blive raabt „Scandale, Scandale, Scandale“ — thi det Pastoren gjorde var herligt 15
 og hjerteligt. Men jeg er slet ikke bange for at vække Scandale. Det nye Testaments Christendom er just idel Scandale, Ordet selv er jo det græske *σκανδαλον*, hvilket bestandigt i det nye Testamente bruges om Christendommen, at den er: *σκανδαλον*.

Kladde til [155]

156

1855 Juli 23.

¹ Broder.] Broder.

1

23 Juli.

⁷ og som jeg ventede,] Tilføjelse i Marginen

2

S. 245⁵ Altsaa] „Men da altsaa dog nu min Broder er rykket i 3
 Marken, er det vel rigtigst||

Altsaa

S. 245⁷ en . . . ⁸ Hjertelighed.] rettet fra: en Dunst af Hjertelig- 4
 hed, der er mig meget imod.

S. 245¹⁵ Da . . . med] rettet fra: Imidlertid, han er jo nu rykket 5
 i Marken

1855

- 6 S. 245¹⁶ , for Sagens Skyld,] *Tilføjelſe i Marginen*
- 7 S. 245^{16f.} orienterer en Smule] *Tilføjelſe i Marginen*
- 8 S. 245^{29f.} — man tænke ſig! — endog] *Tilføjelſe*
- 9 S. 246^{6f.} , viſſeligen . . . for det,] *Tilføjelſe i Marginen*
- 10 S. 246¹⁰ i Spidsen . . . ¹² deraf.] *rettet fra*: og for hvad diſſe Talenter formaaede.
- 11 S. 246¹⁴ faſt . . . ¹⁵ mig] *rettet fra*: mig ſaa chikaneuſt ſom vel muligt
- 12 S. 246¹⁷ bragt] ||paa enhver Maade|| bragt
- 13 S. 246¹⁷ jordisk] ||enhver|| jordisk
- 14 S. 246²⁰ Thi . . . ²¹ repræſenterende] *rettet fra*: man tager Profiten, og min hjertelige Broder forklarer dette at være: Beſindighed, og fremſtiller mig ſom
- 15 S. 246²² Paſtoren . . . ²³ Foragtelighedens] *rettet fra*: han paa en fin Maade ligesom gjorde Miner til hele Nederdrægtighedens
- 16 S. 246²⁴ Og . . . S. 247² ſigende.] *Tilføjelſe i Marginen*
- 17 S. 246^{30f.} mir . . . egal] *rettet fra*: mig er det temmelig ligegyldigt
- 18 S. 246³¹ offret] offret ||paa en Slægt||
- 19 S. 247³ vel næſten] *Tilføjelſe*
- 20 S. 247¹⁶ og . . . dækket.] *Tilføjelſe i Marginen*
- 21 S. 247¹⁷ til . . . ¹⁸ Argument] *Tilføjelſe i Marginen*
- 22 S. 247¹⁹ over.] over. [*overſtreget med Streger paaskraa*: med mindre vi her ſkal have et Tilſvarende til det at være S: V. og

tillige at tage Profiten: at handle noget nær slyngelagtigt og til-
lige være den Hjertelige.]

S. 247²¹ Der . . . ²⁷ mig.||] *Tilføjelſe i Marginen* 23

S. 247³¹ Sagen.] Sagen. Det er overhovedet i den Retning at 24
Modparten, en heel Samtid, søger at modvirke.

S. 247³³ nogensinde] ||maaskee|| nogensinde 25

S. 248³ er ingenlunde . . . ⁵ Folk] *rettet fra*: skal ikke lykkes; 26
i mig er der en Kilde til evigt Liv, medens jeg med Veemod seer,
at der arbeides for at gjøre Folket latterligt som Folk

S. 248⁹, medens . . . ¹⁰ Taushed,] *Tilføjelſe i Marginen* 27

S. 248¹¹, et . . . ¹³ Kjøbstad.] *Tilføjelſe i Marginen* 28

S. 248¹⁴ vi . . . lykkes] *rettet fra*: men det skal ikke lykkes 29

S. 249⁴ Hensyn,] Hensyn, hvad jeg virkelig ikke agter at gjøre||, 30

S. 249¹⁰ Kierkegaards] Kierkegaardsk 31

⟨*Med Blyant, overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: 157
III⟩ *U. D.*

At jeg staaer bogstaveligt ene; og at man
ikke forstaaer Betydningen heraf.

Først skal jeg oplyse, hvor bogstaveligt sandt det er, at jeg bog- 5
staveligt staaer ene — dog allerede at gjøre dette vil stille sig
for de Fleste som uhyre uklogt o: D:. I den nulevende, |usle|,
idee- og gudforladte Slægt |af Dyre-Skabninger| dreier, i ethvert
Forhold, Alt sig, fæisk, om Tallet. At være nogle Stykker, det er

¹⁵⁷Sml. 319. Tallet] sml. 168. XI² A 436 og Sammenvisninger.

1855

- det det kommer an paa, at være rigtig Mange det er det der stiles efter. Hvor uklogt da — det er jo næsten Galskab, at En selv paatager sig at oplyse, at han bogstaveligt staaer ene, istedetfor, hvis han er i det Tilfælde at staae ene, selv at sige, at han er
- 5 Mange o: D: hvad jo enhver averterende Kræmmer, enhver raisonerende Politiker, enhver (si ita dicere licet) styrende Minister, kort Enhver, Enhver veed er Hovedsagen |: Tallet. O, Fortabelse [rettet fra: Fæiskhed], hvori Menneske-Slægten, forladt af Gud, Idee og alt Høiere, længst er sjunken; o, Fortvivlelse, til hvilken
- 10 Slægten længst har overgivet sig og naaet, at der ikke mere ere Individer til men kun Exemplarer!

- Som sagt, jeg staaer bogstaveligt ene. Dog er jeg saa langt som muligt fra at ville sige: jeg er saa uheldig at staae <bogstaveligt> ene; thi Sandheden er, jeg anvender stadigt en Deel af mine Kræfter
- 15 ter [rettet fra: min halve Kraft] paa at opnaae og sikkre mig det store Gode: at faae Lov til at være bogstaveligt [rettet fra: staae] ene, hvilket rigtignok igjen hænger sammen med, at der er en meget høitstaaende Person, som hjælper mig, dog paa Betingelse, at jeg ikke tillader mig at fuske i politisk klogt og kræmmer-,
- 20 journalist-, minister-agtigt at ville styrke mig ved Tallet ||eller som Keiseren af Frankrig og de Berliner Droskekudske at ville legitimere mig ved et Tal paa Hatten|; thi han denne meget høitstaaende Person, er nidkjer paa sig selv, hvad man ikke kan fortænke ham i; og er han af den Mening, <at> naar en Almægtig
- 25 vil hjælpe, saa ønskede han sig fritagen for, at der fuskes i at skaffe nogle Stykker Mennesker til Hjælp. Derfor er det jeg endog har anvendt en Deel [rettet fra: Halvdelen] af mine Kræfter paa at afværge, at jeg ikke fik nogle Stykker til Hjælp — hvad atter for Samtiden stiller sig som en Art Galskab, hvorfor denne Sam-
- 30 tid ogsaa bestandigt er saa god at vende Forholdet om, og lade mig være En, der ligesom Andre higer efter at blive nogle Stykker, men ikke er saa heldig at kunne naae det, medens Sandheden er, at der i Samtiden maaskee neppe er Nogen, der i den Grad har haft det i sin Magt at stifte Partie som jeg, i hvilken
- 35 Retning der næsten hver evige Dag vinkes af mig, ligesom det

ogsaa er Sandheden, at jeg ikke er En, der higer efter det Jordiske og er saa uheldig ikke at kunne naae det, men at jeg frivilligt har stødt Alt fra mig, ja, at hver en Vanskelighed, jeg har haft som Forfatter er en, jeg selv har frivilligt skabt mig, vel endog frivilligt forlangt.

5

Altsaa nu skal jeg oplyse, hvor bogstaveligt sandt det er, at jeg bogstaveligt staaer ene.

Da jeg begyndte med Artiklen mod Biskop Martensen, blev der — ja, jeg vil nu ikke tale om hvad der saadan sluddredes og vrøvledes i Byen, ei heller om hvad Løst og Fast, der saadan skreves af Crethi og Plethi, men der blev blandt Andet af en Mand, som dog vistnok ellers gjør Fordring paa at være en alvorligere Mand, |Rektor Paludan Müller i Nykiøping,| yttret, at han vidste nu ikke hvorledes det Hele ξ (mit Angreb paa Martensen) \geq hang sammen med Coterierne i Kiøbenhavn — altsaa der hentydedes til, der stikledes paa, at jeg var med i Coterierne. Jeg paastaaer derimod roligt, at der med Undtagelse af Socrates maa-skee aldrig har levet noget Menneske saa reen for Alt hvad der hedder Coterie som just jeg, og ganske naturligt, thi just dette er min Opgave, hvortil jeg særligt er bygget, tidligt udseet, langsomt opdraget, at splitte ad, at sprengte, ξ med Blyants-Sammenvisning: at simplificere Menneske-Slægten paa „den Enkelte“, \geq saa det da ikke gik an, at jeg selv var i Coterie, hvorimod det \langle jo \rangle er noget Andet, at jeg, vistnok eet af de meest eensomt staaende Mennesker, der nogensinde har levet, er meget godt underrettet om Coterierne.

15

20

25

Dog lad os see lidt nærmere til betræffende dette, at jeg skulde være i Coterie — og Du, min kjere Læser, Du skal faae curieuse Ting at vide.

At der i sin Tid var Ingen, der kom mig til Hjælp, er jo Noget Enhver maa vide fra den Tid. Den Eneste, der kunde være Tale om, var: Prof. R. Nielsen, der skrev 3 eller (thi den første var

30

frivilligt] sml. 89. Martensen] sml. 155.159. Rektor Paludan Müller] se Berlingske Tidende 1854, Nr. 304. Socrates] sml. 136. den Enkelte] sml. 120.177. R. Nielsen] sml. 136.217.

1855

jo ikke egentlig nogen Artikel, og den sidste jo blot en kort Gjen- tagelse af N° 2) 1 Artikel i „Fædrelandet“.

- Her har vi altsaa formodentligen Coteriet: Nielsen og Kierke- gaard, og Kierkegaard og Nielsen, de To conferere med hinanden, 5 ere uadskillelige, det Hele er et aftalt Spil mellem dem o: s: v.: Sandheden er, at jeg i Løbet af 1854 en tre Gange, naar vi en passant mødtes, har talt med Prof. N.; og den sidste Gang var c. 5 Maaneder før Dec. 1854, da Striden med Martensen be- gyndte. Sandheden er, fra Dec: 1854 og saa i al den Tid, da jeg 10 har kæmpet mod officiel Christendom har jeg bogstaveligt ikke talt med Prof. N. indtil i Begyndelsen af Juli 1855, da vi tilfæl- digviis mødtes uden for Nørre-Port. Denne Forbindelse — hvis den skal kaldes Coterie, saa veed jeg ikke, hvad \leq det Modsatte af \geq Coterie er. Men jeg kan oplyse mere [endnu] , betræffende, 15 hvor sandt det er, at jeg \langle bogstaveligt \rangle staaer ene, saa fjernt som muligt fra at være i Coterie med Prof. N. Det er bekjendt for hvem der er Noget inde i Forholdene, at Biskop Martensen og Prof. N. var gennem en Række \langle af \rangle Aar, som man siger, røde Køer, me- get indgaaede. Det er bekjendt, at det saa kom til en meget for- 20 bittret Adskillelse mellem dem og just i Anledning af, at Prof. N. drog mine \leq pseudonyme \geq Skrifter frem. Og Faktum er nu, at den mig saa overlegne Genius Biskop Martensen, hvis Taushed for- modentlig skal betyde Overlegenhed, at han beqvemmede sig til, i Anledning af mine Artikler mod ham i „Fædrelandet“, at knytte 25 Forbindelsen igjen med — Prof. N., saa, medens jeg maa høre for at være Coterie (og den Eneste om hvem der kunde være Tale er Prof. N., med hvem jeg bogstaveligt ikke har vexlet et Ord, hvem jeg ikke har seet i al den Tid) er den faktiske Sandhed: at Biskop Martensen og Prof. N. confererer, og Artiklen „en god 30 Gjerning“, mod hvilken der blev indvendt, at den var alt for gun- stig for mig, det sande Sammenhæng med den var (hvad jeg strax saae, og hvad der da forresten ogsaa af en Anonym i „Dagbladet“

i „Fædrelandet“ 1855, Nr. 8 (10. Jan.). 13 (16. Jan.). — Sml. XI² A 413, S. 403, og se Note dertil. officiel Christendom] sml. 89.182. Marten- sen] sml. 155.159. en Anonym] sml. S. V. XIV, S.99, og se Note dertil.

blev tydet paa) at den var i faveur af Martensen, var for at hjælpe ham ud af det, hvilket naturligviis ikke kunde falde Nogen ind, som ingen sand Forestilling har om, hvor jammerligt Martensen sidder i det; men Artiklen var i faveur af ham < det var <, hvis Nogen, > Martensen og Nielsen, der confererede >. Det var der- 5
for et besynderligt Træf, at jeg i min tredie Artikel kom til at kalde Martensen: Conferentsraad Martensen, og ved et besynderligt Tilfælde, at jeg kom til at tilføie „med hvem han saa end confererer.“ Er det saa mig, der er i Coterie, eller er det ikke, som jeg siger, at der maaskee aldrig har levet et Menneske, saa 10
reen for Alt hvad der hedder Coterie som jeg?

Dette angaaende Forholdet til Prof. Nielsen.

Til mine Artikler mod Biskop Martensen og saa en Tidlang brugte jeg Bladet „Fædrelandet“ — maaskee var jeg da her i Coterie, i Coterie med denne Journal. Lad os see; og Du, min 15
kjære Læser Du skal see, at der vistnok sjelden eller aldrig er forekommet saadanne Former i Retning af at holde sig reen for Alt hvad der endog blot ligner Coterie.

Da Prof. Nielsens Artikel kom i „Fædrelandet“ spurgte Giød-
vad mig, idet han viste mig Numeret, hvori den staaer, hvad jeg 20
syntes derom, at Bladet havde optaget den, en Artikel han naturligviis betragtede udenvidere som en Artikel for mig. Mit Svar var, at jeg egentligen ikke turde have eller yttre nogen Mening om, hvad Bladet skulde gjøre eller ikke gjøre, meente heller ikke at have nogen Indflydelse derpaa, turde paa ingen Maade gjøre 25
Brug af den, hvis jeg havde nogen saadan; men mig var det ikke kjert, at der optoges Artikler for mig, det kunde saa let frembringe Indtrykket af at der var [rettet fra: vi vare] Flere, at jeg havde Forbindelser med Nogen, og det der ubetinget beskjeftigede mig var at staae ene. Jeg havde derfor Intet mod, at Bladet optog Ar- 30
tikler mod mig; thi det maatte bidrage til at frembringe Indtrykket af, at jeg staaer ene. — Dette skete saa. Om Dette i en anden Forstand var forsvarligt af „Fædrelandet“, om det er angerløst ved at jeg < jo > selv har sagt, at jeg havde Intet derimod, er et

1855

andet Spørgsmaal; men vist er det, at jeg selv har yttret, at jeg havde Intet derimod.

Saaledes har jeg bogstaveligt staaet ene. Dette er just min Magt; og at det er saa, skal jeg oplyse ved hvad senere er skeet.

- 5 Jeg besluttede ikke mere at benytte „Fædrelandet“, men at skaffe mig et eget Organ. Strax greb kloge Politikere dette, og, paanødende mig og min Stræben deres egen Ubetydelighed, vendte de Sagen, som var dette et Tab for mig — man har altsaa troet, at det har været min Tanke at styrke mig ved det Numeri-
- 10 ske, samt at jeg dog har været i et Slags Coterie med „Fædrelandet“.

- Min Opfattelse af denne Forandring var en noget anden. Da jeg en Tidlang havde brugt „Fædrelandet“, blev det mig tydeligere og tydeligere, at der ikke virkedes stærkt nok. Mit Ord til
- 15 Giødvad var: det bliver ikke ret til Noget, saa længe jeg vedbliver at benytte „Fædrelandet“, jeg maa have mig et eget Organ. Jeg har ønsket at faae hvad jeg skriver læst i ganske smaae Dele, paa den meest tilfældige Maade kastede ind i Samfundet: dette naaer jeg ved at bruge „Fædrelandet“. Men i en anden Forstand
- 20 naaer jeg ikke, hvad jeg maa ville, Samtiden faaer ikke det Indtryk af Sagen: vi skal igiennem, vi slipper ikke fra det. Hvad mig angaaer, er Alt i sin Rigtighed; thi af mig har Samtiden det Indtryk: til ham kan det slet ikke hjælpe at tale. Men af Dem og Ploug har Samtiden et andet Indtryk, De, Politikere, som de jo
- 25 ere, kan ikke paa den Maade frigjøre dem for fremmed Indflydelse. Det er det man regner paa. Nei, Samtiden maa have ene og alene med mig at gjøre.

- Saa begyndte „Øieblikket“, og fra det Øieblik har ganske rigtigt Sagen faaet sin Reisning, al Snakken, baade paa Prent og
- 30 mundtligt, om at faae mig til at holde op, forstummede; thi al denne Snakken var ikke beregnet paa mig, men paa Giødvad og Ploug. [Og]||hvad Udbredelse angaaer, har jeg — tilveiebragt i omtrent et Øieblik, og i den Grad uden <at> jeg har gjort deet Mindste derfor, at jeg endog, atter her, har virket modvirkende — vel en
- 35 lignende Udbredelse som jeg kunde have i „Fædrelandet“, kun

med den Forskjel, at saa længe jeg benyttede „Fædrelandet“, kunde jeg <jo> ikke vide, om alle Subscribenter paa „Fædrelandet“ læste mine Artikler, og maatte finde mig i, at Udbredelsen <jeg havde> jo ikke betydede Interesse for min Sag men for „Fædrelandet“.||

5

Men ene, ganske bogstaveligt ene staaer jeg — og dette er ikke et Uheld, der rammer mig, men Noget jeg forsætligt bevirker.

Fra den Tid jeg afgjort begyndte Kampen mod officiel Christendom, er det gaaet Slag i Slag med, at man, fra de forskjelligste Sider, har henvendt sig til mig. Min Methode er følgende. 10 Breve besvarer jeg ikke. For Dem, der mundtligt henvender sig til mig, har jeg eet bestemt Svar, at jeg ikke kan indlade mig. Det er en Formular jeg bruger; og jeg bruger med Forsæt Formular, for ikke at fornærme Nogen, hvad jeg saa uendeligt nødigt <vil> især i Forhold til den menige Mand. Jeg forstaaer [rettet fra: be- 15 griber] meget godt, at de Vedkommende ikke forstaae mig, at de blive fornærmede: det maa jeg finde mig i, jeg er aldeles uskyldig; jeg kan, jeg tør ikke indlade mig med Nogen, og naar jeg ligeligt gennemfører dette mod Alle, er det ingen Fornærmelse.

Og medens jeg saaledes paa en Tid, hvor jeg kæmper med en heel Samtid, og forsaavidt kunde synes at maatte være glad ved enhver Forbindelse, medens jeg støder Alt fra mig: vedbliver den kloge Samtid at paanøde mig sin Ubetydelighed og trøster sig ved, at det Hele med mig er ikke farligt, thi jeg staaer ene, er ikke 20 Partie o: D:.. Det falder Samtiden — bestialske fortabt i Politik som den er — slet ikke ind, at <Det, at> det er mig, der frit forhindrer enhver Forbindelse, forandrer Sagen adskilligt, at det maa have et eget Sammenhæng med mig og min Sag, som det virkelig ogsaa har.

Men derfor vil Straffen ogsaa komme desto alvorligere over 30 Samtiden. Hvad Politikerne angaaer, kan dog altid til Forsvar for dem siges, at de jo heller ikke udgive sig for at være Andet end Politikere og som saadanne intet Høiere kjendende end Menne-ske-Tallet. Men denne gudforladte Besætning af Præster, vi har,

1855

dette Compagnie af Geworbne, de ere da trods Politikerne grund-
demoraliserede ved kun at have Respekt for Menneske-Tallet.
Hvad de selv om Søndagen foredrage, at der er en Gud til, en
Styrelse, et Forsyn, og at det er der, at et Menneske skal søge
5 sin Styrke, det ansee de naturligviis om Mandagen for Galskab.
Og just derfor er det skjult for deres Øine, at den Omstændighed
at jeg vil staae <ene>, at just den varslers et Veier, de ikke be-
høvede at befrygte, hvis jeg stod i Spidsen for 1000. Thi just der-
for staaer jeg ene, just derfor holder jeg ud („i Qvaler, som sjeldent
10 et Menneske oplevede dem, i Aands-Anstrengelse, der i Løbet af 8
Dage vilde berøve en Anden Forstanden“ cfr. Dette skal siges)
enestaaende, fordi den Almægtige, saa nært derefter som muligt,
vil med allerhøieste egne Haand gennemfugtle dette hele Slæng
af eedfæstede og ordinerede Næringsdrivende, der have gjort
15 Christendom til alt Andet end hvad den er i det nye Testamente.

Men dette er, som det vel skal være for at de ret kunne løbe
sig ind deri, skjult for deres Øine. Praktisk øvede i paa Embeds-
vegne at tælle Giæs og Ænder, Sviin og Faar, veed de ikke An-
det end at tælle, Tallet er dem Alt — og de ere Mænd, som ved
20 Eed ere forpligtede paa det nye Testamente! Tallet er dem Alt,
derom troer de Alt dreier sig. Naar en Lægmand som f. E. en vis
Nils Johansen, der udgiver Noget, han kalder „Brevbæreren“,
naar han lader trykke, at han har henvendt sig til mig og faaet
Afslag: saa tæller formodentlig Geistligheden, at dette trækker
25 fra for mig. Naar derpaa samme N. Johansen henvender sig til en
af Cleresiets Creaturer, hvilke bedre forstaae sig paa Tallet, bli-
ver han (maaskee nu af een Grund mere) ganske anderledes mod-
taget, hvad man kan læse i „Brevbæreren“. ||Cand. Hiorth, Re-
dakteur af „evangelisk Ugeskrift“, forærer ham strax en halv
30 Aargang af Ugeskriftet, og kommer i sentimental Forstaaelse med
ham.|| Alt dreier sig om Tallet.

Quem deus perdere vult, primum dementat, den Gud vil styrte,

Dette skal siges] S. V. XIV, S. 92. eedfæstede] sml. 150.164.
lader trykke] Brevbærer mellem Christne, til Oplysning og Forbindelse, 1855,
Nr. 6 (2. Sønd. eft. Trin.).

berøver han først Forstanden eller slaaer ham med Blindhed. Saaledes gaaer det Geistligheden med dens geniale Seer, Biskop Martensen i Spidsen. Demoraliseret som hele Standen er til at være Politikere, troer den ikke paa Gud, men paa: Menneske-
Tallet, og aner derfor ikke, at det Eneste, der i Sandhed er far- 5
ligt for Tallet ikke er igjen: et Tal, men netop en Enkelt, der i
Pagt med Gud just vil staae ene; eller hvem Gud, just for at bruge
ham, tvinger til at staae ene. I Kortsynede, ikke for 100,000 For-
enede kan officiel Christendom falde; thi er der 100,000 Forenede,
saa har vi strax officiel Christendom igjen. Skal den falde, maa 10
det være — det er vist som en Naturlov, er Categorie-Bestem-
melse — for: en Enkelt, medens han rigtignok bliver Offeret, som
jeg er det, „offret paa en Slægt o: s: v:“ cfr. „Dette skal siges,
saa være det da sagt.“

Kladde til [157]

158

1855 Juli 29.

1-3] At jeg staaer bogstaveligt ene; og <at> man

1

4 heraf.] heraf.

2

29 Juli 55.

7|usle|] usle

3

8|af Dyre-Skabninger|] af Dyre-Skabninger

4

S. 252⁷ Fortabelse [rettet fra: Fæiskhed]] Fæiskhed

5

S. 252¹⁷ Betingelse] rettet fra: den Condition

6

S. 252¹⁸ journalist- . . . ²¹ Hatten|] Tilføjelse i Marginen

7

S. 252²² Samtiden . . . Nogen] rettet fra: den hele Samtid maa- 8
skee ikke er <een> Eneste.

S. 253¹³ |Rektor . . . Nykiøping,|] Rektor . . . Nykiøping,

9

1855

- 10 S. 253¹⁸ yttret] *rettet fra*: der blev stiklet paa
- 11 S. 253^{15f} der hentydedes . . . , at] *Tilføjelse*
- 12 S. 253^{17f} maaskee] *Tilføjelse*
- 13 S. 253²⁶ Coterierne.] Coterierne. ligesom jeg jo ogsaa er kjendt af det hele Folkefærd.||
- 14 S. 253²⁷ betræffende . . . ²⁸ Coterie] *rettet fra*: , om der er det mindste Spor af Sandhed i denne Stiklen paa Coterierne, som var jeg En der havde der Tilhold
- 15 S. 254⁶ en tre . . . ⁷ mødtes] *rettet fra*: een eneste Gang
- 16 S. 254⁷ og den sidste Gang] *rettet fra*: da vi en passant mødtes paa Volden, og den ene Gang
- 17 S. 254¹⁴ er.] er. [Overstreget med Blyants-Streger overkors: Men jeg kan oplyse mere endnu, thi det er ikke ganske tilfældigt, at jeg just i den Tid saa lidt har seet Prof. Nielsen, hvem jeg i en tidligere Tid dog oftere har seet, ja der var ogsaa i Tiden før 54 en Aftale mellem os om at træffes paa en Spadseretour hver 14 Dag. Men da jeg saae, at Øieblikket maatte komme da der skulde handles afgjørende, og da jeg altid er et godt Stykke forud og lægger til Rette, modtog Prof. Nielsen omtrent et Aarstid før Dec. 54. et Billet fra mig, der hævdede denne Aftale mellem os. Just fordi jeg var beredt paa at handle afgjørende, just derfor vilde jeg have Alt fjernet, at jeg ganske bogstaveligt kunde staae ene. Er dette Coterie hvad er saa det Modsatte af Cotterie?]
- 18 S. 254¹⁵ saa . . . ¹⁶ Prof. N.] *Tilføjelse i Marginen*
- 19 S. 254²³ bekvemmede] *rettet fra*: ydmygede
- 20 S. 254²⁴ knytte . . . ²⁵ med] *rettet fra*: søge Hjælp hos
- 21 S. 254²⁹ og Artiklen . . . S. 255⁵ confererede.]. *Tilføjelse i Marginen*
- 22 S. 255⁷ ved . . . ⁸ tilføie] *rettet fra*: med Tilføiende

S. 255¹⁶ at] at || jeg ikke blot er reen, men at||

23

S. 255²¹, en . . . ²² mig.] *Tilføjelse i Marginen*

24

S. 255³³ „Fædrelandet“] „Fædrelandet“ | derom kan jeg have 25
en anden Mening||

S. 255³⁴ sagt . . . S. 256¹ Spørgsmaal] *rettet fra*: forlangt det, 26
derom kan jeg have en anden Mening

S. 256² derimod.] derimod. 'Og vist er det ogsaa, at jeg for- 27
resten er, saa længe jeg ønskede at benytte „Fædrelandet“, blevet
af Redaktionen behandlet med en saa distingueret Opmærksom-
hed, føiet saa ubetinget i hvert eneste mit Ønske, at jeg virkeligen
føler en Trang til offentligen at takke derfor, navnlig min person-
lige Ven Giød vad. — Er her nu Noget som <endog blot> ligner
Coterie, med mindre man forstaaer ved Coterie lige det Modsatte
af hvad man ellers forstaaer.||

S. 256¹² Min . . . anden.] *Tilføjelse i Marginen*

28

S. 256²⁵ frigjøre . . . Indflydelse] *rettet fra*: frigjøre dem for Pu- 29
blikums Indflydelse *rettet fra*: give Publikum en god Dag

S. 256³² |Og| . . . S. 257⁵ „Fædrelandet“.||] *Overstreget med Bly-* 30
antsStreger overkors .

S. 256³² — tilveiebragt . . . ³⁵ lignende] *rettet fra*: i dette Øie- 31
blik den samme

S. 257⁴ betydede . . . ⁵ „Fædrelandet“] *rettet fra*: var mit Værk 32
men „Fædrelandets“

S. 257⁹, fra . . . ¹⁰ Sider.] *Tilføjelse i Marginen*

33

S. 257¹⁰ mig.] mig, || Jøder og Katholiker, Mormoner og Med- 34
lemmer af Selskabet for den indre Mission, Fruentimer og Mand-
folk o: s: v:||

1855

- 35 S. 258¹ Compagnie af Geworbne] *rettet fra*: usle Compagnie
- 36 S. 258¹⁶ som . . . ¹⁷ deri,] \lesssom det vel skal være for at de ret kunde løbe sig ind i det, \geq
- 37 S. 258²⁴ saa . . . ²⁸ taget,] *rettet fra*: øieblikkeligt jubler Cleresiet. N. Johansen bliver nu deres Protegè, ganske anderledes modtaget af deres Creaturer, der bedre forstaae sig paa Tallet,
- 38 S. 258²⁸ ||Cand. . . . ³¹ ham.||] Cand. . . . ham.
- 39 S. 259⁸ I . . . ¹⁴ sagt.“] *Tilføjelſe*
- 40 S. 259⁹ officiel Christendom] *rettet fra*: det Bestaaende
- 41 S. 259⁹ thi . . . ¹⁰ igjen.] *Tilføjelſe*
- 42 S. 259¹⁰ den . . . ¹¹ være] *rettet fra*: den falde, maa den falde *rettet fra*: det falde, maa det falde

159
U. D.

<Med Blyant, overkradset med Blyant: IV
Med Blyant, overstreget med Blyants-Streg paaskraa:

III>

At det slaaer til for mig.

- 5 Hvor sandt det end er, hvad jeg har sagt i „Dette skal siges“ om mine Qvaler, at de ere som sjeldent et Menneske oplevede dem, og om min Aands-Anstrengelse, at den i Løbet af 8 Dage vel vilde berøve en Anden Forstanden: saa sandt er det ogsaa, at hvad Sagen angaaer, slaaer det herligt til for mig, ret som jeg
- 10 kunde ønske det.

I

- Der var det Ord „Sandhedsvidne.“ Efter dette Ord havde jeg, i Egenskab af Politie, støvet i en Række Aar, om der ikke skulde være Nogen saa god at anbringe det i Forhold til Geistligheden,
- 15 udsige om den, at den er Sandhedsvidner.

¹⁵⁹Sml. 319. jeg har sagt] sml. 157, S. 258, og se Note dertil. Sandhedsvidne] sml. 142.166.

Enhver der kjender mine Skrifter, vil vide, hvorledes det har beskjeftiget mig, at faae kastet <en> Belysning over dette: at være Sandhedsvidne. Derfor ogsaa den saa høitidelige Erklæring mig selv betræffende, at jeg (skjøndt dog unegteligt min Christendoms Forkyndelse ligger det nye Testamentes Christendom adskilligt 5 nærmere end den af kongelige Embedsmænd, Rangspersoner, hvis Carriere Forkyndelsen er) ikke er noget Sandhedsvidne. Sagen er, jeg har meget tydeligt seet, her ligger Misligheden: Christendommen forkyndes paa den Maade, som den forkyndes hos os, og dog faae vi aldrig nogen nærmere Forklaring om, hvorledes 10 dette er at forstaae, medens dog denne Art Forkyndelse aldeles ikke ligner det nye Testamentes Christendom; ja, uagtet disse Forkyndere aldeles ikke ligne hvad det nye Testamente forstaaer ved Christendoms Forkyndere, gjøre de dog ikke saa smaat Fordring paa at være tillige Sandhedsvidner? Men lige ud at sige 15 dette lod sig paa ingen Maade gjøre. I samme Øieblik havde hele Standen reist sig som een Mand og erklæret det for Usandhed. Og da jeg strengt taget ikke har noget Faktum at holde mig til (medens jeg derfor meget godt kunde i fuldeste Maade have Ret) vilde Følgen være blevet, at jeg var kommet til at staae som En, 20 der har sagt noget Usandt, hvorved jeg kun lidet vilde have gavnnet den Sag, jeg har den Ære at tjene.

Hvad skeer nu? Neppe er Biskop Mynster død — og hans Død ønskede jeg ogsaa at afvente — førend <den Afdødes og> min Ven Prof. Martensen er saa god, paa den Afdødes Bekostning, at tjene 25 mig med at anbringe dette Ord ganske som jeg qua Politie maatte ønske det anbragt.

Han bestiger saa selv Bispestolen — atter hvad jeg ønskede. Han overtager derpaa, eller maaskee nøiagtigere, jeg faaer ham <den>, narret ved at hele Byen rasede mod mig, >til som Biskop at overtage hvad han har sagt som Professor — atter hvad jeg 30 (skjøndt jeg ifølge mit Kjendskab til ham, mistvivlede derom) maatte ønske, for at hans Tale om Sandhedsvidne kunde faae officiel Betydning.

Mynster] sml. 155.168. Martensen] sml. 157.168.

1855

- Nu var Alt i sin Rigtighed. At vise, at naar Biskop Mynster var Sandhedsvidne, at saa enhver Præst er det, Intet er lettere. Martensens Tale om Sandhedsvidne blev da, om man saa vil en Compliment til hele Standen. Hvilken Høitidelighed nu det Hele faaer!
- 5 Det er Kirkens Primas, der, canoniserende Forgængeren (afdøde Biskop Mynster), med det Samme (som da den danske Konge nobiliterede Kjøbenhavns Borgerskab) complimenterer hele Standen, ved sin Regjerings-Tiltrædelse <officielt> promoverer dem alle Samtlige til at være „tillige Sandhedsvidner.“ Vistnok havde (for
- 10 at erindre om Biskop Mynsters Inddeling) Stude- og Lhombre-Præsterne hellere seet en <lille> Gage-Forhøielse; men det er dog altid et Agreement tillige at være Sandhedsvidne, og derhos Noget, man er saa let, at, som det siges om et Overtøi, man mærker det slet ikke, noget endnu Lettere end (hvad denne Væren
- 15 ellers bedst kunde sammenlignes med) en af de Phantasie-Frakker, der falbødes forrige Sommer, men som dog veiede 2¹/₂ Lod, medens denne Phantasie-Frakke (tillige at være Sandhedsvidne) veier aldeles Intet. Men Officialiteten havde det nu faaet. Som i
- 20 Katholicismen den nye Prælat maaskee — til uforgængelig Erindring — skjenker Kirken en kostbar Prydelse: saaledes skjenkede — til uforglemmelig Erindring — den ny Primas hele Standen, hver især, en Phantasie-Frakke. Og har Biskop Martensen maaskee Uret i hver Pagina, hvert Punktum, hver Linie af hiin Erindringstale: Eet sagde han sandt, at det var en Erindringstale.
- 25 For mig var Anbringelsen af det Ord „Sandhedsvidne“ og just paa den Maade som Biskop Martensen gjorde det, en Foræring af uberegnelig Værd; jeg gjorde derfor ogsaa, hvad Taknemlighed fra min Side bød, det Fornødne for at faae dette om Sandhedsvidne sat fast og gjort kjendeligt.

30

2.

Saa var der Noget, der skulde siges.

Hvad dette er, veed Læseren jo nu; thi det foreligger i „Dette

Phantasie-Frakker] sml. 89, S. 137. det foreligger] S. V. XIV, S. 85

skal siges, saa være det da sagt": ved — hvis Du ellers deeltager — at lade være at deeltage i den offentlige Gudstjeneste som den nu er (med Paastand [*rettet fra*: Fordring] paa at være det nye Testamentes Christendom) har Du bestandigt een og en stor Skyld mindre, Du deeltager ikke i at holde Gud for Nar. 5

Men førend jeg udtalte dette afgjørende Ord, ønskede jeg saa gjerne, at Sagen først vendtes omvendt, at det vel endog forundtes mig i en lettere Form at faae rørt ved dette Punkt.

Hvad skeer? Flux er Provst Victor Bloch til Tjeneste med den geniale Tanke at foreslaae, at Kirkedøren lukkes for mig, hvilket 10 var lige saa godt betænkt, forraadte det samme Kjendskab til Tidens Forhold — og kom mig omtrent lige saa beleiligt, som Martensens Erindringstale om Sandhedsvidne.

3.

Nu kunde jeg ξ , for Forretningens Skyld, \geq ønske, at $\langle \text{min} \rangle$ 15 stadig udtrykte Uenighed med ξ Bevægelses-Partiet, \geq Grundtvigianerne ξ , „Vrøvle-Compagniet“, \geq fandt sit sande [*rettet fra*: et nyt] Udtryk, derved, at de angreb mig — og nu skal det jo være skeet.

At Faae, at maaskee Ingen forstaaer, at jeg kan ansee dette for 20 et Gode, en Lykke, ja, at jeg, hvad jeg virkelig gjør, som Gode anslaaer det meget høit: forstaaer jeg godt. Der er naturligviis Ingen, der, som jeg, veed Beskeed om, i hvilken Tilstand af Skarphed Den maa bevares, der skal bruges til at gjøre det dybest indtrængende, det meest afgjørende Snit; og der er vel ikke Mange, 25 der, som jeg, have Forestilling om, hvilke velsignede Gaver enhver Grundtvigianer har til at forvandle Alt hvad der hedder Afgjørelse til hjertelig Vrøvl og Ubetydelighed, saa Alt hvad der skal være og bevares skarpt, uhyre skarpt, maa skye Forstaaelse med disse Saglehoveder, som Ild skyer Vand. 30

Victor Bloch] sml. 155. Grundtvigianerne] sml. 154.179.

1855160
1855 Aug. 11.

Kladde til [159]

1 1-4] At det slaar til for mig.

11 Aug. 55.

2 S. 263¹ Enhver . . . ²² tjene.] *Tilføjelse paa langs i Marginen*3 S. 263¹ kjender] kjender det mindste til|4 S. 263¹ hvorledes . . . ² mig] *rettet fra*: hvilke store Anstrel-
gelser jeg har gjort for5 S. 263²⁵, paa . . . ²⁶ med] *Tilføjelse i Marginen*6 S. 263²⁸ Han . . . ^{33f.} Betydning.] *rettet fra*: Saa ønskede jeg, || at
Martensen maatte blive Biskop, og at man kunde faae ham til
<som Biskop> at overtage sin Yttring. Det Første, for at hans Tale
om S. V. kunde faae officiel Betydning, at det ikke var Ord af en
Professor,|| (for at hans Tale om S. V. kunde faae officiel Betydning,
at det ikke var et Ord af en Professor) at Martensen maatte blive
Biskop, og at man kunde faae ham til som Biskop at overtage sin
Yttring, at han ikke som Biskop (Borgemester) fragik hvad han
som Prof. (Kandestøber) havde sagt. Begge Ønsker opfyldtes.7 S. 264¹⁸ Men . . . faaet.] *Tilføjelse i Marginen*8 S. 264¹⁹ — til . . . ^{19f.} Erindring —] *Tilføjelse i Marginen*9 S. 264²¹ — til . . . Erindring —] *Tilføjelse i Marginen*10 S. 264²² Og . . . ^{23f.} Erindringstale.] *Tilføjelse øverst paa Siden*11 S. 264²⁷; jeg . . . ²⁹ kjendeligt.] *Tilføjelse i Marginen, i Texten*:
|Det vilde være uskjønsomt af mig at forlange Mere af ham. |, og
dog indeholdt hans Artikel i Berlingske Tidende||12 S. 265¹: ved . . . ⁵ Nar.] *Tilføjelse i Marginen*13 S. 265²⁶ Snit] Snit *↯overstreget med Streger paaskraa*: at det er
med ham som med det skarpeste af alle skarpe chirurgiske In-
strumenter, hvor Eggen lægger sig blot der aandes paa det,↯

Religieus Statistik.

161
U. D.

Naar man tager hele Jordens Befolkning, er Forholdet dette: blandt hver Slægts de mange Millioner er der bestandigt kun nogle ganske Enkelte, som virkelig have Religion, denne være nu den christelige, den jødiske, den muhamedanske, eller en af- 5 gudisk, men bestandigt kun nogle ganske Enkelte, som virkelig have Religion.

Paa den anden Side, blandt hver Slægts de mange Millioner er der ligeledes nogle ganske Enkelte, de leve nu blandt Christne eller Muhamedaner eller Chineser, kort i hvilket som helst reli- 10 gieust Samfund, men bestandigt kun nogle <ganske> Enkelte, som virkelig ingen Religion have.

Resten er at betragte som Figuranter og Figurantinder: fødte i China have de den chinesiske Religion, i et christent Land den christne, i et evangelisk-luthersk Land den evangelisk-lutherske 15 Religion, kort de har egentlig ingen Religion, men dog med den uendelige Forskjel fra de ganske Enkelte, som virkelig ingen Religion have, at de bilde sig ind, at have Religion, lade sig det indbilde af Præsterne, der, forklædte som „Herrens Tjenere“ i Egen- skab af Fandens Balletmestere skuffende arrangere med disse Ba- 20 tailloner Figuranter og Figurantinder, som igjen avle Børn, hvilke, i Continuation med det Foregaaende, have den samme Religion, og af Balletmesterne strax opføres som havende Religion.

Formelen for at have Religion er for enhver Religion væsentlig den samme, af Christendommen udtrykte: først Guds Rige. 25 Dette er Formelen for Forhold til det Ubetingede; og al Religion, selv den usandeste, har den Egenskab, at Den, der i Sandhed har denne Religion, han udtrykker dette „Først“, hvori ligger Brudet med alt Andet og den fuldkomneste Isolation.

At have Religion paa 17de Haand er lige saa umuligt og lige saa 30 latterligt som at ville slaae sig Flere-sammen om at blive udødelig i Haab om at det bedre naaes af flere Forenede. At have Religion, fordi det er Skik og Brug, eller at have den, fordi man maa

¹⁶¹ Enkelte] sml. 157.177. jødiske] sml. 152.175.

1855

have den, hvis man vil komme skikkelig gennem Verden, eller at have den, man veed ikke selv hvorfor, kort at have Religion paa disse 1000 forskellige endelige Maader og af de 1000 forskellige endelige Grunde, som Figuranter og Figurantinderne

5 have Religion, er naturligviis: ingen Religion at have.

Dog det faaer naturligviis Millionerne aldrig at vide; derfor er jo Præsterne med, for at forhindre dem i at faae Religion. Der er Intet Præsterne saaledes imod, Intet \lesss saaledes \gtrsim , som En der virkelig har Religion. Som Intet er Toilettets Skjønheder mere imod
10 end virkelig Natur-Skjønhed; som Intet er Industrie-Talenterne, der ved Hjælp af Klogskab og ved Brug af kloge Midler pynte sig ud til at være Noget, de ikke ere, være Ingenier, som Intet er dem mere imod end et virkeligt Ingenium; som overhovedet Intet er
15 end ethvert Samtræf med det Ægte: saaledes er Intet Præsterne (disse Religionens Tjenere!) mere imod end En, der virkelig har Religion.

162 Kladde til [161]

1855 Aug. 17.

1 ¹Statistik.] Statistik.

17 Aug.

2 ¹⁹forklædte . . . ²⁰Balletmestere] *rettet fra*: som Balletmestere

3 ²¹som . . . ²²Religion.] *Tilføjeelse i Marginen*

163
U. D.

Lidt Extra.

Alt trykkes med mindst mulige Petit og uden nye Pagina til hvert Numer.

Indhold

1) Alvorlige Mænds Alvor

2) D^{to} D^{to}

3) En Slump Præster (Convent)

4) At Præster ville virke ved Tallet!

¹⁶³ Tallet] sml. 157.158.

Til 163:

Alvorlige Mænds Alvor.

164

U. D.

Præsterne, det er jo alvorlige Mænd.

Glem nu et Øieblik — men ogsaa kun et Øieblik, hvad jeg ellers taler om, det uendelig Vigtigere, at, christeligt, ere Præsterne Meenedere, Løgnere, at, christeligt, er dette det Eneste, 5 Du har at gjøre, hvis Du i Sandhed vil Dig selv evigt vel, at flye enhver Berøring med „Præsten“, kun at Du prompt betaler ham hvad Penge han skal have, og, hvis Du vil glæde mig, betaler ham rigeligere end før, men forresten flyer end den mindste Berøring med ham, da Enhver, som vi kalder Præst, christeligt, har for- 10 skyldt, hvad Apostelen taler om i Forhold til Nadveren, ikke at gjøre Forskjel paa Herrens Legeme, hvorved man æder sig selv til Dom; ikke at gjøre Forskjel, saa man ikke har taget i Betænkning med Bevidstheden om, at man er Middelmaadighed, og om, at det er det man agter at blive, ved Eed — uden at gjøre 15 Forskjel! — > at forpligte sig paa hvad der er saa forskjelligt fra Middelmaadighed som Godt er fra Ondt, Hvidt fra Sort: vor Herres Jesu, Christi nye Testamente.

Som sagt, glem et Øieblik, men ogsaa kun et Øieblik dette, saa skal jeg fra en anden Side vise Dig, hvilken Jammerlighed 20 det er med disse Præster, hvorledes Det, der beskjeftiger dem, egentlig er paa en hykkelsk Maade under Skin af Alvor at spille deres Tid, og at tillyve sig <en> Betydning.

*

*

Man kjeder sig omkring i Præstegaardene, man synes, det kunde være prægtigt engang imellem at komme sammen. 25

Nu, hvorfor ikke, den Sag er jo ærlig.

Men at tage forenede f. E. i Dyrehaugen, vil man ikke, det er alt for flaut, naar der kommer Nogen og spørger efter „Præsten“, og det da <om hver især> hedder: han er ikke hjemme, han er i Selskab med de andre Præster i Dyrehaugen. Altsaa det er alt- 30 for flaut; og det at: tage i Dyrehaugen er heller ikke Noget saa-

¹⁶⁴ ved Eed] sml. 157.166.

1855

ledes af Vigtighed, at det længe iforveien kan averteres i Avisen flere Gange.

Nei, „Conventer“ det er bedre! „Præsten er ikke hjemme, han er til Convent“ Ah! „Den og den Dag agter Brødrene at holde deres Sommermøde i Roeskilde“. Ah! De Præster, de Præster, 5 det er virksomme Mænd, [er de fede, det er ikke af Dovenskab de ere det, *rettet fra*: de ligger ikke paa den lade Side,] Du har vel seet, at nu skal de samles til Convent i Roeskilde; det bliver af Vigtighed for Kirken og Staten.

10 Saa er der en Kjørsel til Forsamlingen; Bonden paa Landeveien studser „det var jo en Præst der kjørte; og nu igjen en Præst.“ „Ja, min gode Mand, det er ikke for Fornøielsens Skyld, at de hellige Mænd ligger paa Landeveien, der er Convent i Roeskilde.“ Ah, det er til Convent!

15 Og i Roeskilde selv, der er en Travlhed og Opmærksomhed; Borgeren seer med Ærbødighed paa den Skare af Præster „det er nemlig til Convent de ere forsamlede, gudeligt Anliggende.“ Ah, det er til Convent.

I Avisen har det tre Gange været bekjendtgjort, saa hele Landet 20 er vidende om dette Vigtige, at „den og den Dag“ (hvis den ikke før var mærkelig, den vil blive det!) „agter Conventet at samles i Roeskilde, hvortil Brødrene indbydes.“

Tillige har det tre Gange trykte Avertissement bekendtgjort, hvad „Brødrene denne Gang agter at forhandle | §, Sager af Vigtighed. 25 Thi det er ikke for Fornøielsens Skyld, at saadanne Alvorsmænd forlade deres Præstegaarde og kjøre maaskee mange Mile, det er Sager af Vigtighed. |, og derved bevirket, at sætte Snakken om det Vigtige, Conventet denne Gang agter at forhandle, saaledes i Bevægelse, at Præsterne alene derved blive 30 vigtige; man faaer en Forestilling om dem, at de ikke udfylde deres Liv med Tant og Narrestreger, ikke for Fornøielsens Skyld forlade deres Præstegaarde og kjøre maaskee mange Mile: det er jo vigtige Sager de — agte at forhandle.

Saa er der en Sag som f. E. Dr. S. Kierkegaards Optræden. 35 Præsterne ere ved denne Optræden bragte i en vis Forlegenhed;

den Taushed, de indtage, den — „til Forskjel fra en Brutus og Oraniens Taushed“ — saa kaldte „Martensenske Taushed“ bliver mistænkeligere og mistænkeligere, endog for den eenfoldigste Menigmand, mere og mere generende for Præsterne selv, der vel ogsaa ere lidt generede ved, at „Ornatet“ bliver mere og mere gjennemsigtigt; og saa er for visse Folk Ornat ret en piinagtig Paaklædning.

Men nu er Sagen en anden. 3 Gange bekjendtgøres det, at denne Gang agter Conventet at forhandle: Dr. S. K^s polemiske Optræden.

10

Og den Omstændighed, at Bekjendtgjørelsen læses i alle mulige Blade, da man denne Gang er maaskee endog mere travl end ellers for at faae det udbredt, den Omstændighed bevirker saa, at Snakken om, hvad Conventet agter at forhandle næsten kommer til at gjøre Indtrykket, som havde de hellige Alvorsmænd allerede været forsamlede og talt.

15

Endelig holdes Mødet.

Saa kører de hjem, disse Alvorsmænd. Bonden paa Landeveien studser „det var jo en Præst der kørte; og nu igjen en Præst“ „Ja, min gode Mand, det er fra Convent de kommer.“ Ah, fra Convent!

20

Derpaa sættes saa Snakken i Bevægelse om hvad der blev forhandlet, „det var fortræffeligt, Du skulde have været der, det var udmærket.“ Ogsaa Pressen bruges til den Ende; en ledende Artikel løber Landet rundt, optagen i Provinsbladene. Man erfarer heraf, at det vil blive farligt for denne Dr. S. K.

25

Convent-Forhandlingerne pleie saa at trykkes — atter for at faae Vigtighed, dog saaledes, at man mod Critiken kan dække sig med, at det er jo kun et mundtligt Foredrag paa et Convent.

Denne Gang forhaster man sig dog ikke med Trykningen. Maaskee har man en Forestilling om, at man staaer sig bedst ved at leve af Snakken om, at det var fortræffeligt, dybt, sandt, skarpt, Det, der blev sagt paa Conventet, „det siger Enhver, som var tilstede.“

30

til Forskjel fra . . . Martensenske Taushed] sml. S. V. XIV, S. 96. kan dække sig med osv.] sml. X² A 256.

1855

Endelig komme Foredragene paa Tryk.

„Dansk Kirketidende“ optager dem; og „evangelisk Ugeskrift“ faaer hiint Blads Samtykke — tænk hvor vigtigt! — til at lade dette uendelig Vigtige aftrykke.

- 5 Nu vel, saa læs det da selv, hvo Du end er, læs det i Kirketidenden eller i Ugeskriftet, og sand, hvad Pernille fortæller om den Familie, hun besøgte, hvor der var en Løben i Kjøkken og Kjelder, saa hun da ventede idetmindste en halv Snees Retter Mad paa Bordet, og det Hele endte med en klumpet Meelgrød og nogle
10 haardkogte Æg! <Kun at det i Conventet blev til endnu mindre <, at der læstes til Bordet og fra Bordet, som skulde man have og som havde man faaet Noget at spise>: et Foredrag af Lic. Fenger, hvori han siger, at han vil ikke gaae ind paa den Sag, det er blot som Formand han anbringer den; og et Foredrag af en Pastor Andersen, at nu er der talt <(nemlig af Fenger)>, og at det Ønskelige er, at der ikke blev talet mere om den Sag.> Og lær saa at lee af disse Præster og at foragte hele dette ||usle| Compagnie <af Vindmagere>! Jeg negter jo ikke, at denne Jammerlighed, der søger at tillyve sig at være Noget, dog sammenlignet med at Præsten er Meeneder og Løgner, hans Tilværelse det Helliges Vanhelligelse, er noget meget Ubetydeligt; men det er dog demoraliserende for Landet, at just den Sygdom, som hele Tiden lider af, at Præsterne i høieste Grad ere befængte af den, har den i en langt farligere Grad end Andre, fordi med dem Alt har et Skin af
25 Hellighed og Gudelighed.

165 *Kladde til [164]*

1855 Aug. 20.

1 ¹Alvor.] Alvor.

d. 20 Aug. 55.

Foredragene paa Tryk] Dansk Kirketidende 1855, Sp. 545 ff. (5. Aug.) 561 ff. (12. Aug.) 588 ff. (19. Aug.). faaer . . . Samtykke] se Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark VI, S. 84 (17. Aug.). Pernille fortæller] Holberg, Den Stundesløse. I. Akt, 1. Sc. Foredrag af Lic. Fenger] Dansk Kirketidende 1855, Sp. 588. Foredrag af . . . Andersen] Dansk Kirketidende 1855, Sp. 591. — Det meddeles Sp. 592, at P. Chr. Kierkegaard holdt et Foredrag, som senere vil blive meddelt.

- S. 270⁴ Den og den Dag] *rettet fra*: d. 20 Aug. 2
- S. 270⁵ Roeskilde] *rettet fra*: Ringsted og saaledes ogsaa: S. 270^{13f}. S. 270²⁶ S. 270³² 3
- S. 270⁵ De . . . ⁹ Staten.] *Tilføjelse i Marginen* 4
- S. 270²⁰ „den . . . ²¹ det!)] *rettet fra*: d. 20 Aug. 5
- S. 270²⁷ ||Vigtighed.|| ||Vigtighed. Det sees [*rettet fra*: seer man] ogsaa af Fortegnelsen, det er meget vigtige Ting, de agte at forhandle. Og det at det tre Gange bliver bekendtgjort i en Mængde Blade, at Præsterne denne Gang i Conventet agte at forhandle [*rettet fra*: behandle] Det og Det, sætter Snakken i Landet saaledes i Bevægelse,|| 6
- S. 270²⁷ og . . . ²⁹ Bevægelse.] *Tilføjelse i Marginen* 7
- S. 270³¹ ikke . . . ³³ forhandle.] *Tilføjelse* 8
- S. 271¹ den . . . ² „Martensenske Taushed“] *Tilføjelse i Marginen* 9
- S. 271⁴ mere og . . . ⁷ Paaklædning.] *Tilføjelse* 10
- S. 271¹⁵ Alvorsmænd] *herudfor i Marginen*: ||varme, begeistrede, dybe|| 11
- S. 271²² om . . . ²⁴ udmærket.“] *Tilføjelse i Marginen* 12
- S. 271²⁶ det . . . for] *rettet fra*: Conventet har taget alvorligt fat paa 13
- S. 271^{38f}. „det . . . tilstede.“] *Tilføjelse, rettet fra*: „Du skulde blot have hørt det.“ 14
- S. 272² og . . . ⁴ aftrykke.] *udslettet med Blyants-Overstregning* 15
- S. 272⁶ eller i Ugeskriftet] *overstreget med Blyant* 16

1855

*Til 163:*166
U. D.D^{to} D^{to}

- Hvorledes det i Sandhed hænger sammen med Sandhedsvidnerne, har jeg i den Grad gennemlyst og opklaret, at dette vel længst betragtes som godtgjort af Dem, der ville see — thi at
- 5 Sandhedsvidnerne selv, for hvem Sagen er et pecuniært Spørgsmaal, at disses nærmeste Familie ikke see det saaledes, finder jeg ganske i sin Orden; men det beviser Intet, eller det beviser, hvad forresten intet Beviis behøver, at det Pecuniaire er en stor Magt i Samfundet.
- 10 Men naar det træffer sig saaledes, at Modparten selv overtager yderligere at godtgjøre min Paastand, skylder jeg Sagen ikke at lade det ubenyttet.

*

*

I „evangelisk Ugeskrift“ N^o læses følgende Linier*Tom Plads*

- 15 [*I Marginen: Her aftrykkes saa de Linier af den høitagtede Geistlige; det Hiorthske aftrykkes naturligviis ikke.*]
- Ved Hjælp af dette Foreliggende skal jeg nu yderligere indøve, hvor sandt det er, hvad jeg siger, at Sandhedsvidnerne ere Intet mindre, ere lige det stik Modsatte, nogle middelmaadige
- 20 Karle, som ved at have aflagt Eed paa det nye Testamente og ved at give sig selv Mine af at være Sandhedsvidner have gjort sig selv til lige det Modsatte: Meenedere, Usandhedens Redskaber.
- Dog først vil jeg bede Læseren blot i et Nu at gøre sig det nærværende, hvad der forstaaes ved et Sandhedsvidne, at dertil frem
- 25 for Alt fordres Mod, at det Mod, den modigste Kriger viser i Slaget, den meest uforfærdede Sømand i Havsnød, dog kun er et Billede paa Sandhedsvidnets Mod. Han behøver ikke at være ved Eed forpligtet paa det nye Testamente, <ei> heller at være ordineret; men er han det, da gør dette ikke fra men til. Mindende
- 30 sig sin hellige Eed paa det nye Testamente, betænkende, at han

¹⁰⁶Sandhedsvidnerne] sml. 159.168. I „evangelisk Ugeskrift“] Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark VI, S. 164 (14. Sept.). ved Eed] sml. 164.175.

jo har modtaget en hellig Aands Bistand, er han i ethvert Øieblik rede til at bringe Offer, at lide, skyer han ingen Fare, nei Faren er hans Element, Faren være en hvilkensomhelst, være Livet at miste det, eller at beholde Livet, berøvet Alt.

Og nu til Sagen.

5

„Fra en høitaget Geistlig.“ Altsaa det er et Sandhedsvidne vi har for os; og han er: anonym! Paa den Maade modigt at træde frem, er lige saa meningsløst som modigt at gaae i Krigen ved — at blive hjemme, er meningsløst, er feigt. Og af al Feighed er maaskee Anonymitet den ussleste, fordi man, skjøndt man feigt selv 10 bliver hjemme, dog naaer at kunne angribe Andre. Man finder det, indenfor den almindelige Dom om et Mord, feigt, at der bruges en Vindbøsse, blot fordi den ikke gør Allarm. Den Dræbte var jo alligevel blevet dræbt, men man forsones dog mere dermed, naar der høres et Skud, end dette Feighedens, at der ikke høres 15 det Mindste. Man finder det feigt at bruge Gift, og i samme Grad feigere, som der bruges en langsommere virkende Gift; man forsoner sig dog mere dermed, naar Mordet er aabenlyst, voldsomt, end naar det saaledes skjuler sig, maaskee først fuldkommes Aar efter at det blev begaaet. Men hvad der tilsigtes saa vel, efter en 20 ganske lille Maalestok, ved Brug af Vindbøsse, som, efter den større Maalestok, ved Brug af Gift: at vinde Tid til at slippe bort fra sin Forbrydelse, det lykkes dog maaskee ikke altid. Anonymt derimod er Du sikkret. Og denne Afskyelighed, Anonymitet, efter mine Begreber, ogsaa efter Christendommens, den største Ulykke 25 Menneske-Slægten har bragt over sig selv; thi al Frelse forholder sig til Personlighed, og Christendom er just den personlige Sandhed: denne Afskyelighed, langt fordærveligere end den veneriske Syge o: D:, denne Afskyelighed mod hvilken just ethvert Sandhedsvidne, da endog Staten beskytter den, burde af al Magt 30 vidne, og fra hvilken han da frem for Alt burde bevare sig selv reen, denne Afskyelighed vil et Sandhedsvidne selv forskylde, være upersonlig lige over for Personlighed! Altsaa det er et Sandhedsvidne, der optræder saaledes, at han foragtende sig selv, feigt sætter Anonymitetens Slavestempel paa hvad han har at sige. 35

1855

Videre. Men medens dette Sandhedsvidne saaledes ved at være anonym feigt unddrager sig enhver Uleilighed, tillyves der ham derimod Betydning af at have et Navn, et betydeligt Navn. „Høitaget“ er det Prædikat, der bruges. Dette Prædikat
 5 forholder sig til at have et Navn, et betydeligt Navn; at sige om En, der er Ingen, at han er høitaget, er derfor meningsløst, latterligere end om der havde staaet: fra en blond, en middelhøi, en skaldet, en koparret Geistlig have vi modtaget. Thi alle slige Prædikater, som vistnok, ved at udsiges om En der er Ingen, blive
 10 latterlige, forholde sig dog ikke just til det at have et Navn; men det gjør „høitaget“, saa der om En, som intet Navn har, just er brugt det Prædikat, der meest forholder sig til have et Navn. Paa den Maade har altsaa Sandhedsvidnet dobbelt Profit: anonymt er man, feigt, udenfor enhver Uleilighed, og „tillige“ (denne Præsteskabets Categorie!) har man Fordeel af at have endog et betydeligt Navn. Sandt, Virkningen svækkes en Deel, den hele Scene faaer noget Vaudevilleagtigt ved sig derved, at Den, der saaledes introducerer dette Sandhedsvidne, er: Cand. Hiorth, ikke at forvexle med Prof. Hiorth, ei heller med en anden Cand. Hiorth, der er,
 20 snurrigt nok, tre Hjorte i Literaturen. Dette er Redakteuren, En, som de theologiske Professorer en Tidlang brugte til, litterairt at rende Ærender, at springe i Byen, indtil han saa fra <Karl> blev, som man siger, sin Egen, hvad dog ham betræffende altid maa forstaaes uegentlig. „En høitaget Geistlig“ det er ganske vist,
 25 Cand. Hiorth siger det.

Videre. Hvad er det nu dette Sandhedsvidne vil? Han opkaster det Spørgsmaal: om det ikke var rigtigst, at der blev lagt Proces an mod mig. Men den Sag er jo saa uendelig simpel. Naar man er Sandhedsvidne overveier man den Sag med sig selv, med
 30 Gud og sin Samvittighed. Kommer man saa til den Anskuelse, at der bør anlægges Sag mod mig, saa henvender man sig til Ministeren, det falder et Sandhedsvidne aldrig ind at tænke paa den Smule Fare, at det maaskee blev desavoueret af Ministeren, item, at det, naar det blev bekendt i Byen, ikke fandt dens Behag, saa
 35 der maaskee endog blev leet lidt af En. Anderledes med vort

Cand. Hiorth] sml. X⁶ B 125, S. 167, og se Note dertil. 126-127.

Sandhedsvidne. Han er ligesom Zerline: jeg vil og jeg vil ikke. Lad os faae det sagt, og saa see, om det finder Gjenklang i Byen, om maaskee flere Andre yttre sig i samme Retning. Viser saa Tallet sig at være for det, ja, da skrider man dertil; finder det ingen Gjenklang, nu, jeg er udenfor, er Ingen. Hvilken Usling! 5

Videre; og det er Det, der især beskjeftiger mig: han vil, Ministeren skal anlægge Sag mod mig, altsaa juridisk Magt skal der bruges. Fortræffeligt, at ville være Sandhedsvidne, at have den frieste Raadighed til at bruge Aandens Magt mod mig, at være 1000 Sandhedsvidner mod eet bogstaveligt eneste Menneske: og 10 saa at ville have Øvrigheden til Hjælp for at forsvare sig mod — Aands Magt! Hvilket Nonsens!

Kladde til [166]

167

1855 Septbr. 17.

¹] [Quod erat demonstrandum.

1

Med Blyants-Overstregning rettet til:

Dto Dto.]

d. 17 Sep. 55.

⁸dette] dette ||mit quod erat d.||

2

¹⁸Linier . . . ¹⁷Ved] Linier:

3

Fra en høiagtet G. have vi mod

om det ikke var rigtigt at der blev lagt Sag an mod Dr. S. K.

efter For-

Ved

²⁷Han . . . ²⁹ til.] *Tilføjeelse i Marginen*

4

S. 275 ¹⁰ den] ||den foragteligste,|| den

5

S. 275 ¹¹ hjemme] *rettet fra:* i Dagligstuen

6

S. 275 ¹⁶ Mindste.] Mindste. ||, og at der dog styrter et Msk. død 7 om.||

jeg vil . . . vil ikke] sml. XI¹ A 440, og se Note dertil.

1855

- 8 S. 275²⁵ ogsaa efter Christendommens] *Tilføjelse i Marginen*
- 9 S. 275²⁷ og . . . ²⁸ Sandhed] *Tilføjelse*
- 10 S. 275²⁸ langt . . . ²⁹ Afskyelighed] *Tilføjelse i Marginen*
- 11 S. 275²⁸ langt] *rettet fra*: 1000 Gange
- 12 S. 275²⁸ end] end || Kopperne,||
- 13 S. 275³¹ og . . . reen] *Tilføjelse i Marginen*
- 14 S. 275³² være . . . ³³ Personlighed] *Tilføjelse i Marginen*
- 15 S. 276¹⁶ den . . . ¹⁷ derved] *Tilføjelse i Marginen*
- 16 S. 276²² fra <Karl>] *rettet fra*: i Egenskab af Redakteur
- 17 S. 277⁹ Magt] Magt ||— hvis han har nogen mod mig —||
- 18 S. 277¹² Hvilket Nonsens!] At være S. V. og saa at ville have en Anden til at forsvare sig! Hvilket Nonsens!

Umiddelbar Fortsættelse af 167:

- 168 Det er lige som at ville gjælde for en modig Mand, og saa om Af-
 1855 Septbr. 17. tenen, naar det er mørkt, at ville [*rettet fra*: maatte] have En til at følge sig, fordi man ikke tør gaae alene i Mørke. Et S. V., der har Andre til at forsvare sig! Da i sin Tid etsteds i Tydskland man gjorde et Forsøg med borgerligt Militair, <til at holde Orden paa Gaderne,> viste det sig, at de ikke kunde komme ud af at værges sig med Geværret. I den Anledning foreslog en tydsk Humorist, at det tillodes dem: tillige at gaae med Stok, for at have Noget at forsvare sig med. Det er latterligt, at en Mand, der har Gevær, maa have en Stok til at forsvare sig og Geværret; men det havde dog været endnu latterligere, om Forslaget var løbet ud paa, at hver enkelt Borger-Soldat fik to af Linien til at forsvare sig. Man

¹⁰⁸ S. V.] sml. 166.173.

tænke sig et saadant Militair, hvor paa hver een Soldat gik to andre Soldater til at forsvare ham. Og saaledes med, at et S. V. vil have Andre til at forsvare sig.

Hvad forresten Sags-Anlæggelse mod mig, angaaer, da er jeg i al Maade til Tjeneste. Kunde det interessere Præsterne at faae mig dømt, jeg er den høieste Grad af Villighed og Forekommenhed til at finde mig deri, det [tilstaaer jeg dem gjerne *rettet fra*: er det Mindste man kunde tilstaae dem] til Vederlag for, at de ere knuste

Det Snurrige er kun, at det nu først kommer frem om at lægge Sag an mod mig. Man vil erindre, at det var mig, der (i Dette skal siges) begyndte med at henvende mig til Cultus-Ministeren med det Spørgsmaal om Sags-Anlæggelse mod mig. Dette var igjen Præsterne velmeent. Men jeg forvisser mig mere og mere om, at en Styrelse vil disse Præster tillivs, saa jeg forgjeves søger at hjælpe paa dem. Hvorledes det hang sammen med Præsternes Magt, vidste jeg jo meget godt \times og mig beskjeftiger væsentligen kun min Forretning \times . Var der nu den Gang da jeg begyndte og selv henledte Opmærksomhed paa det, af Ministeren blevet lagt Sag an mod mig: saa stod jo Geistligheden uden for; sættende megen Priis paa Skinnet, som Geistligheden gjør, havde den jo endog havt det i sin Magt at give det Udseende af, at den ikke ganske billigede Ministerens Fremgangsmaade, at i Aands-Forhold bør kun bruges Aands-Magt.

Det skete ikke. Og nu kommer — hvor ynkeligt! — Geistligheden selv, og vil have Ministerens Hjælp. Tænk paa hiin Mand, der vil gjælde for modig, Helt, og saa maa have En til at følge sig om Aftenen. Det er nu blevet Aften; <han skal til at gaae hjem.> Men maaskee træffer det sig saa heldig, at der er en anden Mand, der skal samme Vei. Saa kan han jo følge med ham, uden at han behøver at sige Noget; det bliver altsaa ikke aabenbart, hvorledes det hænger sammen med hans Mod. Men tænk, at der Ingen er, som skal den Vei, eller at der maaskee ingen Andre er kommet, saa han er der alene — og han nu, han, den Modige, Helten maa

henvende mig osv.] sml. 136, S. 217, og se Note dertil.

1855

sige til sin Vert: om han ikke har En til at følge ham hjem: hvor ydmygende; det manglede blot, at Verten virkelig Ingen har til at følge ham uden — Pigen, som saa følger Helten hjem.

Ja Styrelsen er Præsterne imod. Thi om Ministeren ikke den Gang \leq da jeg bestemt drog dette Spørgsmaal frem, \geq havde besluttet at anlægge Sag mod mig, dersom dog Geistligheden strax, rask, resolveret havde sagt „det er det Eneste, der er at gjøre“: det havde dog altid været bedre. Vistnok er Samtiden ikke tilbøilig til at gaae ind paa den Betragtningssmaade, Brugen af juridisk Magt i Aands-Anliggender, men enhver Tid lystre uvilkaarligt Resolverethed, og Samtiden havde vel ogsaa ladet sig imponere af Geistligheden, hvis denne havde været resolveret. Nu derimod hvor ynkeligt! Efter i lang Tid \langle at \rangle have fusket i at bruge Tausshed, først trodsende svagt paa Overlegenhed, saadan maaskee slaaende lidt af, men bestandigt brugende Taushed, kommer den nu først, og føler sig anonymt for, om der ikke kunne blive anlagt Sag. Nu først, efterat disse S. V. formdl. har overbeviist sig om, hvad deres Taushed har hjulpet dem til, nu først, da det Hele egl. er afgjort, saa en Sags-Anlæggelse egl. er aldeles bag efter.

Som sagt Styrelsen vil Præsterne tillivs. Det Geistligheden har, som man siger, spillet paa er: Taushed. Sandt nok, min Pligt er det, fra min Side at gjøre hvad jeg formaaer for at det kan blive Msk. tydeligt hvad denne Taushed betyder. Formaaer jeg nu endog i denne Henseende meget, der vil, naar blot Geistligheden havde fastholdt Tausheden, dog altid være et stort Tal, eller rettere det store Tal vil dog lade sig imponere af Geistlighedens Taushed, naar den var fastholdt. Men saa kommer Dr. Zeuthen, begynder Noget, der seer ud som skulde det blive Noget. Han begynder polemiske Blade mod Dr. S. K. N° 1. Og saa ominøst [*rettet fra*: uheldigt] som muligt vælger han til Motto: vi formaae Intet imod Sandhed men for Sandhed. „Vi formaae Intet!“ Ganske vist, Dr. Z. formaaer Intet, hverken for \langle eller \rangle imod Sandhed; og Dr. Z. skulde jo være det Bestaaendes Kæmpe. Da jeg saa N° 2 hen-

Zeuthen . . . polemiske Blade] sml 142, og se Noter dertil. vi formaae Intet osv.] 2. Kor. 13,8. N° 2] averteret som udkommen, Adresseavisen 1855, Nr. 153 (5. Juli).

kastede jeg paa en Lap Papir [*rettet fra*: sagde jeg til mig selv]: det eneste Ønske jeg har, er at han, hvis disse Blade fremtidigens vedblive, ikke forandrer Mottoet. Jeg anseer det for hensigtsmæssigt, at faae det stadigt indøvet, og derfor sat med paa Titelbladet: vi formaae Intet; saa kan vi Andre sige som Fr. VI skal have sagt til en Mand, der knælende modtog det nobiliterende Ridderslag, og fremsagde Formularen „jeg er uværdig“ ja vi veed det nok. Det blev ikke til mere end N° 2. Dette er i alle Henseender til at svække Betydningen af Geistlighedens Taushed, forsaavidt den skal imponere.

Og saa kommer endl. Conventet og vil tale. Conventets Adfærd ved denne Leilighed er i den Grad blottende S. V., at det nu virkelig er ligegyldigt enten de tier eller taler.

Og saa kommer endelig en anonym „høiagtet Geistlig“ og føler sig for, om ikke Ministeren nu kunde ville anlægge Sag.

Nei Præsterne ere, som man siger, væk. „I Qvaler, som et Msk. sjældent oplevede dem, i Aands-Anstrengelser, der vel, i Løbet af 8 Dage, vilde berøve en Anden Forstanden, er jeg Magt“ (cfr. Dette skal siges) — og „Præsten“ er i min Magt. Dog hvad det er at være Magt, Aands Magt, hvilken alle Rædslers Qval, men ogsaa hvilken Magt: er ganske glemt, aner Ingen i disse bestialske Tider, hvor kun Msk.-Tallet er Magten. Derfor trodses der paa at være i Tallet mig saa overlegent. Men Tallet er = 0. Skaf de 1000 Præster 10000 til Hjælp fra Tydskland, sikkre mig blot Eet, at intet Vrøvlehoved paatager sig at ville hjælpe mig: og jeg er rolig som Magt. Som Aands-Magt ere disse Tusinder aldeles afmægtige lige overfor mig; thi jeg er Bærer for Ideen, i den Almægtiges Tjeneste; og det Eneste, der beskjæftiger mig, er i Øieblikket for Evigheden at fuldkomme den mig særligen anviste Gjerning. Vil disse Tusinder virke som Dyre-Magt, ja saa er jo en Land-Soldat nok, thi jeg er, sandseligt, saare svag. Vil de virke aandeligt som Modstand mod Aand, nu ja, det have de naturligvis

Conventet] sml. 164, og se Note dertil. høiagtet Geistlig] sml. 166, og se Note dertil. Qvaler] sml. 155. 175. Dette skal siges] S. V. XIV, S. 92. — Sml. 157. Tallet] sml. 157. 163. 169.

1855

i deres Magt at forbittre mig mit Liv, at forfølge mig, ||at om saa var, at faae mig dømt||, om saa var at slaae mig ihjel: men derfor har jeg lige fuldt seiret, er lige fuldt Magt, thi Ideen, hvilken jeg har den Ære særligen at tjene, afmeier hele denne Befolkning som et Intet. Tag et Billede paa det at være Aands-Magt. Tænk Døden, denne visne, tørre Beenrad — og tænk saa Livets Mangfoldighed, al denne Fylde og Kraft og Svulmen: det er jo afsindigt, at han denne visne, tørre Beenrad, hvem et Pust af Livets Fylde maatte, skulde man synes, kunne blæse bort, at han skulde magte alt Dette. Tænk, om der i Betragtning heraf var Nogle, der vilde hjælpe ham! Nei, denne Magt behøver ingen msklig Hjælp; og det er ikke et Pust fra Livets Fylde, der blæser ham bort, men et Pust fra ham, der udslukker hele Livets Mangfoldighed.

Saaledes med det at være Aands-Magt. Det er den eneste Magt. Det kan jeg gjerne sige. Min Skyld er det ikke, om nu eet eller andet indbildsk Hoved render hen og vil være Aands-Magt, og forulykker; thi jeg siger jo ogsaa, at det er af alle Qvaler den rædsomste, at ethvert andet Msk. end den dertil Udseete og Opdragene, hvis han blot et eneste Øieblik skulde udholde <en saadan Qval>, eller hvis han endog blot skulde see, <i> hvilke Marter-Skruer, Gud den Almægtige, <dog> af Kjerlighed holder et saadant Msk., thi ellers løb han fra ham: han vil ikke behøve mere for at takke Gud som for den største Velgjerning at han ikke er Aands-Magt.

Men Aands-Magt er jeg og Aands-Magt var jeg. Og mere eller mindre tydeligt har <vel næsten> enhver Præst kunnet see det, og enhver burde have kunnet see det, at jeg er det. Samtidens Brøde er, i ussel Middelmædighed at ville benytte sig af, at jeg jo er Eneste.

Mig gjør det hverken fra eller til; thi mig beskjeftiger kun Eet: i Øieblikket for Evigheden at fuldkomme den mig særligen anviste Gjerning. Men hævnnet bliver jeg. Dog er det ikke mig der forlanger det. Tvertimod det er Styrelsen, der vil det saa. Den vil ikke længere taale, at jeg skal behandles saa, hvad jeg, af religiøs Grund har forstaaet det som min Opgave ikke blot at finde mig

i, men saaledes, at tilsidst hele Samtiden bildte sig ind, at den handlede yderst retsindigt og redeligt imod mig. Men nu vil Styrelsen ikke længere taale det. Naar derfor jeg, altid den Godmodige, som jeg er af Naturen, endnu bestandigt gør det saa godt som det efter Omstændighed kan blive, saa krydser Styrelsen mit Anlæg, den vil at der ikke skal skaanes, den vil have denne Midelmaadighed blottet som hvad den er.

Tænk paa Biskop Mynster. Der havde for ham kun været Eet at gøre: at døe angrende, at tilbagekalde hele sit Liv, sin hele Chrstds-Forkyndelse. Dette var min Tanke. Det skete ikke. Nu vel, saa lad hans Bedrag blive i al Stilhed, lader der ikke videre blive talt om ham; det var msklig talt en ganske ualmdl. Lykke, at det gik saa længe han levede, men lad der nu ikke blive rørt videre derved. Saaledes havde jeg tænkt mig at danne Overgangen. Men Styrelsen vil det ikke. Saa kommer Martensen paa Prædikestolen og fremstiller ham som S. V. et af de rette S. V. en af den hellige Kjæde, En der vil lyse som Stjerne paa Himlen. Frygtelige Strengthed! Nu er hans Skjebne afgjort; nu vil hans Forbigangne blive at tage op og under denne Belysning; og det vil for hver Maaned jeg arbejder blive tydeligere at Mynsters hele Chrstds Forkyndelse var: Øienforblendelse, at han vistnok var stor, men ikke christeligt stor, nei, æsthetisk stor som Falskner. Og dette vil saa, som for at fæstne det i Hukommelsen, omtrent samtræffe med, at Monumentet bliver reist ham: frygtelige Strengthed. Sandt nok, det er en stor Sjeldenhed, at det slaar saaledes til for en Mand hele Livet igjennem, som det slog til for Biskop Mynster; stundom forekom det ogsaa mig, hvor megen Hengivenhed jeg end havde for ham, at det var forunderligt at Styrelsen taalte det. Men naar jeg betænker Gjengjeldelsen, som kôm bag efter, hvori jeg, ikke med min Villie, maatte handle: saa gyser jeg!

Mynster] sml. 159.182. Martensen] sml. 159.173. Monumentet] sml. XI³ A 437, S. 436, og se Note dertil.

1855

Til 163:

169
U. D.En Slump Præster.
(Convent).

I alle mulige Forhold gjælder dette som et Udtryk for og et Kjende paa den Væren, der har Betydning: som Een at gjælde
5 [rettet fra: at Een gjælder] noget. Det Ubetydelige maa hjælpe sig til at være Noget ved: Tallet.

Træer paa Roden sælges enkeltviis, Pindebrænde sneseviis; een Hest kan man godt købe, men een Reie kan der ikke være Tale om, Reier sælges Potteviis stundom endog (det stærkeste
10 Udtryk for hvor lidet Værd deres Tilværelse har) uden alt Maal, paa Slump.

Hvor rigtigt derfor af Præsterne, at de (i Analogie med Reier, Pindebrænde, Tørv o: D:) see at faae Betydning ved Hjælp af Tallet.

15 En Slump Præster, et Convent — ja, hvor ubetydelig, hvor intetbetydende end hver især er: en Slump af dem, eller en Pot, skulde man dog synes maatte faae en Betydning.

Dog er dette ikke saa; og det er paa høie Tid, at dette, at det ikke er saa, indøves.

20 I „Sandse-Verdenen“ gjælder det: at man kan blive til Noget ved Hjælp af Tallet. I „Aandens Verden“ trækker Tallet fra

Hvad Betydning Du har som Een: er, aandeligt, Din Betydning, eller Din Betydning qua Aand. Har Du ingen Betydning
25 som Een, saa har Du i Aandens Verden ingen Betydning, eller Du er saa slet ikke Aand.

At forsøge aandeligt at faae Betydning ved at blive nogle Stykker trækker fra; thi det er, lige det Modsatte af Aand, Fæiskhed; og at forsøge at komme til at virke qua Aand ved Hjælp af
30 Fæiskhed; nei det lader sig ikke gjøre.

¹⁶⁹ Tallet] sml. 168.171.

1855

170

1855 Aug. 19.

1

*Kladde til [169]*¹⁻²]

[Smaa-Bemærkninger.
rettet til: En Slump Præster.
 (Convent.)]

d. 19 Aug. 55.

|| Convent: Præsterne eller: i Sneseviis.

rettet til: En Slump Præster
 (Conventet).
 ||

¹⁸, at det . . . ¹⁹ indøves.] *rettet fra*: indøves i vore aandløse 2
 Tider.

²⁴ eller . . . qua Aand] *Tilføjeelse i Marginen*

3

Til 163:

At Præster ville virke ved Tallet!

171

U. D.

At dette, i Betragtning af hver Enkelts Ubetydelighed, maa an-
 sees for det Klogeste, ogsaa, sandseligt, saaledes seet er det Kloge-
 ste, medens det, aandeligt, er Fæiskhed: har jeg andetsteds paa-
 peget.

5

Jeg skal nu fra en ganske anden Side seet vise, at det, at Præ-
 ster ville virke ved Tallet maae betragtes som saa uklogt, at man
 ikke skulde troe det muligt, at det kunde falde dem ind.

Et lille Land belæmres med en heel Besætning af Præster.

Byder nu ikke Klogskab, at disse ere forsigtige nok til, saavidt 10
 muligt, at flye hinanden, at Ingen, endog blot ved Synet af 3 Præ-
 ster sammen, skal komme til at tænke paa, hvilken fordærvelig
 Luxus det dog er, at et Land, til Ødelæggelse for al sand Christen-
 dom, holder en heel, tærende, Besætning af Præster?

¹⁷¹ Tallet] sml. 169. 175. andetsteds] o: 168.

1855

Og saa vil Præster virke ved Tallet, imponere ved at være Mange; Det, hvoraf Een allerede er for Mange, vil styrke sig ved at lade det blive kjendeligt, hvor talrigt det er: hvor uklogt!

172 *Kladde til [171]*

1855 Aug. 20.

1 ¹Tallet!] Tallet!

20 Aug. 55.

2 ²At . . . ⁸ ind.] *Tilføjeelse i Marginen*

3 ⁴andetsteds] *Tilføjeelse*

4 ¹⁰Byder . . . ere] *rettet fra*: Nu skulde man da troe, at disse vare

Til 163:

173
U. D.

[*I Marginen, med Blyant: Bruges ikke*]
En Præst: Hr. Andersen.

Hans Replik (paa „Conventet“) kan man læse i dansk Kirke-
tidende |eller evangelisk Ugeskrift.|

5 Og naar man saa har læst den, kommer man til at tænke paa
Comedie-Plakaten:

	En Kæmpe:	Hr. Due.
	En Harpespiller:	Hr. Enholm.
	En Præst:	Hr. Andersen.
10	≤En Bedemand:	Hr. Fenger
	Et Fæ:	Hr. Andersen≥

Vi ønske denne brave Kunstner til Lykke paa hans fremtidige
Kunstnerbane, og gjøre os en Fornøjelse af at bidrage ogsaa Vort
til, at han maa opnaae, hvad der formodentligen er Hensigten med

¹⁷³ Andersen] sml. 164, og se Note dertil.

1855

hans Fremtræden: at henlede sine høie Foresattes Opmærksomhed paa sig, anbefale ham til Sandhedsvidnet Biskop Martensens christelige Opmærksomhed, hvis det ellers behøves.

Kladde til [173]

174

1855 Aug. 20.

²Hr. Andersen.] Hr. Andersen.

1

d. 20 Aug. 55.

⁸En] En ||blind||

2

At Christendommen ikke er kommet ind i Verden —
hvad „Christenhed“ i sit Tyvesprog udtrykker saaledes:
Christendommen er perfectibel, det gaar fremad.

175

U. D.

Tag Begyndelsen: „Apostelen“ — og det er paa høie Tid, af stor Vigtighed især i Protestantismen, at der siges et Ord om Apostelen, for, om muligt, at modvirke den Forvirring Luther har afstedkommet ved, i berettiget Iver mod Misbrug, dog nok ikke berettiget, at vende Sagen saaledes, at det bliver Discipelen, der afgjør hvad Christendom er, ikke Mesteren, Paulus ikke Christus, hvad man saa i Christenhedens Galimathias ikke har kaldet en Slaaen-af paa Christendommen — saa var der dog Mening deri — men — meningsløst — et Fremskridt. 5 10

„Apostelen“ er der aabenbart vederfaret noget Menneskeligt. I Glæde og Begeistring over Christendommen vil han gjøre saa Mange som muligt til Christne, jo Flere jo bedre — og holder derfor maaskee ikke lige saa urokket igjen paa, hvad der forstaaes ved at være Christen. Dernæst, kæmpende med saa svære Søer som Christendommen i sit Første, med en heel Verdens Modstand, vederfares der maaskee Apostelen dette Menneske-

Sandhedsvidnet] sml. 168.201.

Martensens] sml. 168.182.

¹⁷⁵Luther] sml. 120.

1855

lige, at han selv føler en Trang til, at Christendommens Sag styrkes ved, at der bliver flere Christne — og holder derfor maaskee ikke lige saa urokket, som han urokket kæmper mod Verden, igjen paa, hvad der skal forstaaes ved at være Christen.

- 5 I ganske kort Tid haves saa — Triumph, Triumph, Triumph! — maaskee 30 a 40,000 Christne.

Dialektisk nøiagtigt maa man sige: nu er Christendommen egentlig tabt. 30 a 40,000 kan ikke engang en Apostel magte. Her er den første Spire til: Navne-Christne, al Christendoms

- 10 Ruin.

Følgen maa komme. Dette Menneske-Tal af „Christne“ bliver en Slags Magt lige over for Apostelen. Han, som ikke frygter hele Verden, ikke viger et Haarsbred for hele Hedenskabets og Jødedommets Modstand, har her skabt en Magt, der bliver ham selv

15 og Christendommen farlig; selv har han jo samtykket i, at disse Tusinder ere Christne.

- Nu kommer det. Det bliver nemlig snart aabenbart, at disse 30 a 40,000 Christne ikke just ere beregnede paa at ville efterkomme Christendommens ubetingede Fordring, det gaaer ikke saa nemt
- 20 med at blive Christen som med at antage Navn af Christen, selv naar der er endog Livsfare forbunden med dette Navn, medens der saa ogsaa er Farernes Begeistring, og en Apostels Magt til at gribe Mennesker i Stemning — og dog har man tilladt dem at kalde sig Christne.

- 25 Her ligger det. At cassere dem udendvidere igjen, har Apostelen maaskee ikke engang Idee-Mod til, de ere jo paa en Maade hans eget Værk — og nu øver allerede her Menneske-Tallet sin Magt; allerede her er, ikke for Apostelen selv, men for Apostelen i Forhold til dette Menneske-Tal „Christne“ Guds Villie, hans Ord,
- 30 Forbilledet ikke mere ubetinget afgjørende for hvad Christendom er, men Menneske-Tallet øver en Indflydelse.

Et Par Exempler. „Forbilledet“ (hvad der for ham altid er Eet) lærer og udtrykker eenlig Stand. Om Millioner×Trillioner, ligesom

Menneske-Tal] sml. 171.199. Jødedommets] sml. 161.182. Forbilledet] sml. 57.182.

Bundtmageren i den politiske Kandestøber „ikke kunde holde det ud“, og saa ikke ville være Christne: han forandrer ikke en Tøddel, Millionerne \times Trillionerne ere saa for ham slet ikke til, hvad de Fortabtes Samfund, Publikum, det høistærede dannede Publikum naturligviis aldrig faaer i sit kun med Talstørrelser 5 fyldte Hoved. „Apostelen“, der ikke viger for hele Hedenskabet og Jødedommen, har derimod, frembragt af ham selv, faaet en Magt lige over for sig, som bliver ham farlig: 30, a 40,000 „Christne“ — der ikke kunde beslutte sig, idetmindste en Deel af dem, ikke kunde beslutte sig til at lystre ubetinget. Og dog ere 10 de jo Christne! Her ligger det. Man har tilladt dem at kalde sig Christne, man har frydet sig over det voxende Tal, og nu kommer Regningen for den Glæde, nu øver Tallet sin Magt. Apostelen kan ikke beslutte sig til at cassere dem. Saa begynder alle-rede her det Sophistiske, at Menneske-Tallet af „Christne“ vel 15 ikke bestemmer, men dog har nogen Indflydelse paa hvad Christendom er, det Sophistiske, at vende Forholdet saaledes, at om det bagefter viser sig, at En, som har faaet Lov til at antage Navn af Christen, ikke vil ganske som Christendommen vil, faaer han dog Lov til at kalde sig Christen, og det Mislige fremkommer: 20 Du seer, at der blandt de Christne dog ere mange, som ikke ville gaae ind paa Dette eller Dette, og som dog ere Christne, ergo kan det ikke være Christendom. Sandt er Forholdet: ja, naar han ikke vil gaae ind derpaa, saa er han ikke Christen.

Men Menneske-Tallet af „Christne“ øver sin Magt over Apo- 25 stelen, han giver efter: nu ja „det er bedre at gifte sig end at lide Brynde.“ Det er bedre, thi det at lide Brynde er noget stygt Noget, saa er det bedre at gifte sig, naar galt skal være er det bedre at gifte sig; det er som med Folks Lyst til at spise Jordbær i Choleratiden, hvorom Lægen maatte sige „det er ikke godt at 30 spise Jordbær“, „ja, men vi ville saa gjerne, kunde vi ikke faae Lov til at spise Jordbær“ „nu ja, naar galt skal være, saa spiis dem da, men spiis dem saa uden Fløde; det Gode er, ikke at spise

i den politiske Kandestøber] 2. Act., 3. Sc. det er bedre osv.]
1. Kor. 7,9.

1855

- Jordbær, men naar galt skal være er det bedre at spise dem uden Fløde end med Fløde.“ Dette er ikke Christi Christendoms-Forkyndelse. Hans ubetingede Forkyndelse (som in casu Mtth. 5,28 „det at see paa en Qvinde for at begjere hende er at bedrive
- 5 Hoer“) indrømmer virkelig ikke i fjerneste Maade Menneske-Naturens Umiddelbarhed en raadgivende Stemme; forandrer virkelig ikke for dens Skyld en Tøddel, tværtimod er det jo just den, han frelsende (i Retning af at Mennesket kan blive Aand) dræbende vil tillivs; taaler ikke et Muk i Retning af det Raisonement: jeg
- 10 kan ikke tvinge min Lyst, ergo bliver det Christendom at tilfredsstille den paa den, menneskeligt, skikkeligste Maade. Nei, dette Raisonement, hvori Spiren ligger til Christendommens Undergang, dette Raisonement er ham det Forargelige, Satans Indskydelse, som Peders venskabelige Raad at spare sig selv og de An-
- 15 dre var ham det Forargelige, Satans Indskydelse. Apostelens Forkyndelse derimod gjør Menneske-Tallet en Indrømmelse. Consequentserne heraf ville saa vise sig i Aarhundredernes Løb, hvor man tilsidst, i Betragtning af de Millioner Christne, der finde det Behageligst at gifte sig, vil faae ud, at sand Christendom, det eneste
- 20 Gud Velbehagelige er at gifte sig, jo flere Gange jo bedre. Til den Tid vil saa Christendommen fuldkommen have seiret, der vil produceres Christne i Millionviis, Forbruget af Præster være uhyre, vi vil have christne Riger, Lande, christelige Horehuse, kort Alt vil være christeligt, en christen Verden, og fløielsklædte
- 25 Flæskedragere eller hvad det var jeg vilde sige Korsdragere til som eedfæstede Lærere i Christendom at styre — Christi Kirke.

- Et andet Exempel. „Nyd lidet Viin for Din Mave“, skriver Paulus til Timotheus (1 Tim. 5,23). |Nøiagtigt taget| Dette er ikke Christi Christendoms Forkyndelse, er ud af en anden Livs-Anskuelse,
- 30 har ikke den Lidenskab, som Mesterens Forkyndelse, er ikke: had Dig selv; om Din høire Haand frister Dig, hug den af o: s: vi. Ingen, der ikke forsætlig vil, kan misforstaae mig, som viste jeg ikke Apostelen den ham tilkommende Ærbødighed, hvad neppe Nogen gjør villigere eller promptere end jeg. Nei, men Bemærk-

ningen er sand. Det er med mig, som hvis jeg vilde tænke mig et Menneske, der selv neppe havde det tørre Brød i sit Huus, sat tilbords i et velhavende borgerligt Huus, hvor der endog blev tracteret — hvis da Vertinden sagde til ham, der engang havde spist ved Kongens Taffel „er det nu ikke den samme Beværtning 5 som ved Kongens Taffel?“, og han da svarede „Maden er fortræffelig, og for En, der selv neppe har det tørre Brød i Huset, er det naturligviis Herre-Tractement; men det er ikke samme Beværtning som ved Kongens Taffel“. Og saaledes med denne min Bemærkning (der er saa høist fornøden især i Protestantismen, fordi 10 alle Christenhedens Gavyvestreger ogsaa hænger sammen med en ξ , under Navn af Fremskridt, \geq fortsat Stræben i Retning af at blive Mesteren qvit og holde sig til Discipelen, og saa benytte sig af, at Apostelen, der, for sit eget Vedkommende ikke slog af, har givet et Lidet efter, til, fuldkommengjørende Christendommen, at kaste 15 hele Christendommen bort, at endevende den, at faae lige det Modsatte ud af hvad den er i Christi Forkyndelse) denne min Bemærkning om, at Apostelens Forkyndelse i de anførte Exemp- 20

Men Exempler behøves forresten ikke; thi Intet er lettere at see, end, naar man i Hast faaer maaskee 30 a 40,000 „Christne“, saa er Menneske-Tallet allerede saa overmægtigt, at man, hvis man ikke strax resolverer at cassere omtrent det hele Antal igjen, saa vorder Følgen, at disse Tusinder blive en Magt, som stempler Christendommen om \parallel , idet Apostelen, Læreren, der har Mod nok 25 lige over for Hedenskab og Jødedom, ikke har Mod til at \parallel . Hvad Christendom er, maa jo de Christne vide; men nu er der ikke holdt stærkt nok igjen for at forhindre, at Navne-Christne ikke løbe ind med: saa vil det tilsidst (Ære være de driftige Eedfæstedes Ufortrødenhed!) i Aarhundredernes Løb naaes, at Navne-Christ- 30 nene, Bataillonerne, det svimlende Menneske-Tal afgjør, hvad Christendom er, at Det, de kalde Christendom, bliver erklæret for sand Christendom — ellers kan jo heller ikke Præste-Folket (ad modum Zigeuner-Folket) leve i tusindviis med Familie.

1855

Det der hjalp Christendommens første Tid var den uhyre Modstand udenfra, at maatte paa Liv og Død kæmpe med en heel Verden. Imidlertid bidrog dette ogsaa til at give Christendommen lige ved sin Indkomst en forkeert Stilling, idet Opmærksomheden

5 næsten bortleledes fra, at Christendommen i og for sig er Lidelssens Religion, og det næsten kom til at staae som var det blot Verdens Modstand, der voldte Lidelserne, hvorved Christendommen næsten kom til at kæmpe som politisk Magt, hvilket saa kommer igjen i Aarhundredernes Løb, hvor den bliver triumpherende

10 Politik.

*

*

Kun naar et Menneske urokkeligt fastholder, at Alvoren er: at han bliver Christen, at dette er en Opgave for hele hans Liv, at

<al> hans Virken i Forhold til Andres Bliven-Christen kun er medhenhørende til hans egen Bliven-Christen: kun da kan et

15 Menneske forholde sig til det Ubetingedê. Saasnart det stiller sig saaledes for ham: jeg er nu Christen, og min Opgave er at gjøre Andre til Christne, saa er Christendommen tabt. Han vil det er ikke til at undgaae, blive travl; i menneskelig Glæde vil han juble ved Tanken om at have — tænk Dig! — vundet Tusinder for

20 Christendommen. Det kommer igjen! Thi det er ikke med at fange Mennesker for Christendommen som med at fange Fugle eller Fiske: har Du fanget dem, saa er dermed den Sag afgjort. Men vogt Dig vel for disse Tusinder! Har Du ladet dem kalde sig Christne, maaskee jublende ved Tanken om deres store Tal: Du

25 skal see, det bliver Christendommens Ruin. Selv har Du formodentligen ikke Mod til at cassere dem igjen, naar det viser sig, hvorledes det hænger sammen med, at de ere Christne; saa tager de Magten baade fra Dig og fra Christendommen, og stempeler Christendommen om.

176 Kladde til [175]

1855 Aug. 23.

1 ²udtrykker saaledes] *rettet fra*: skjuler over, ved at sige

⁸fremad.] fremad.

2

23 Aug.

¹⁰Galimathias] Galimathias ||(og i Chrsthed er da Alt Galima- 3
thias)||

S. 288⁸, som . . . Verden,] *Tilføjelse* 4

S. 288⁸ urokket *anden Gang*] *rettet fra*: modigt 5

S. 288¹² Slags] Slags ||Apostle|| 6

S. 288¹⁹ det . . . ²⁸Stemning] *Tilføjelse i Marginen* 7

S. 288²⁶ Idee-Mod] *rettet fra*: Mod 8

S. 288²⁶ de . . . ²⁷Værk] *Tilføjelse i Marginen* 9

S. 288²⁸, ikke . . . ²⁹„Christne“] *Tilføjelse i Marginen* 10

S. 288³² (hvad . . . ³³udtrykker] *rettet fra*: baade lærer og ud- 11
trykker *rettet fra*: ikke blot lærer men udtrykker *rettet fra*: hol-
der urokkeligt paa

S. 288³³ ligesom . . . S. 289², og] *Tilføjelse i Marginen* 12

S. 289⁸ Millionerne . . . ⁶Hoved.] *Tilføjelse i Marginen* 13

S. 289⁸ til,] til, ||naar de ikke vil som han vil||, 14

S. 289¹⁰ at lystre ubetinget] *rettet fra*: at leve eenlig Stand 15

S. 289¹³ man . . . ¹³, nu] *Tilføjelse i Marginen* 16

S. 289¹⁵, at . . . ¹⁷Sophistiske] *Tilføjelse i Marginen* 17

S. 289²¹ Dette eller Dette] *rettet fra*: eenlig Stand 18

S. 289²⁷ Det . . . S. 290³ Fløde.“] *Tilføjelse i Marginen og øverst* 19
paa Siden

1855

- 20 S. 290^{2f}. Christendoms-Forkyndelse.] Chrstds Forkyndelse.
[rettet fra: ,] [her er en Indrømmelse gjort Tallet; rettet til: Rød-
kridts-Dobbeltkors cfr. Hoslagte]
- 21 S. 290³ Hans . . . ¹⁶ Indrømmelse.] Tilføjeelse paa hoslagt Lap
med Rødkridts-Dobbeltkors
- 22 S. 290³ (som . . . ⁵ Hoer“)] Tilføjeelse
- 23 S. 290¹⁸ , i . . . ¹⁹ sig,] Tilføjeelse i Marginen
- 24 S. 290²⁰ Til . . . ²⁶ Kirke.] Tilføjeelse
- 25 S. 290²⁷ Nyd lidet] rettet fra: Drik et Glas
- 26 S. 290²⁸ (1 Tim. 5,23)] Tilføjeelse
- 27 S. 290²⁹ er ud . . . ³⁰ ikke:] rettet fra: det er ikke:
- 28 S. 290²⁹ anden] ||ganske|| anden
- 29 S. 290³² Ingen . . . S. 291¹⁹ Mesterens.] Tilføjeelse i Marginen
- 30 S. 291²⁹ (Ære . . . ³⁰ Ufortrødenhed!)] Tilføjeelse
- 31 S. 291³¹ Bataillonerne . . . Menneske-Tal] <Bataillonerne, ||Le-
gionerne,| det svimlende Msk.-Tal [rettet fra: Tal]>
- 32 S. 291³³ — ellers . . . ³⁴ Familie.] Tilføjeelse
- 33 S. 292¹² at . . . ¹⁵ Bliven-Christen] rettet fra: at han Intet, Intet
har med at gjøre Andre til Chrstne, at al hans Virken i denne Hen-
seende

177
U. D.

Den forbryderske Middelmaadighed.

I een Betydning er, især christeligt, enhver Middelmaadighed
Forbrydelse.

¹⁷⁷ Middelmaadighed] sml. XI² A 435 og Sammenvisninger.

Imidlertid er det dog, desto værre, saa ganske i sin Orden, saa naturligt, at de Mange, Mange, som, kun middelmaadigt udrustede af Naturen, ikke ved Underviisning hjælpes til noget Høiere, at de kun drive det til: Middelmaadighed. Hvo kunde falde paa at ville dømme, det vil da sige, naar denne Middelmaadighed ikke, 5 som i vore Tider, forlokkes af Journalister og Agitatorer til at ville spille: Dommen over hvad Sandhed er o: D:

Altsaa, som sagt, denne Middelmaadighed kan man ikke kalde den forbryderske.

Nei, den er en ganske anden. Der gives bestandigt Enkelte 10 (Flere eller Færre, efter større eller mindre Maalestok) som af Naturen og ved alle andre Betingelser ere saaledes bestedte (situerede) at de kunne arbeide for et Høiere. Men kloge, som de ere, see de snart, at paa den Maade naaer man kun, ved større og større Anstrengelse at støde mere og mere sammen (collidere) 15 med hele Middelmaadigheden, hvis Selviskhed ikke er tjent med, at det Høiere anbringes; og derimod at man ved Magelighed, Smaa-Præstationer paa den allerletteste Maade naaer at blive beundret, elsket, afholdt, paa enhver Maade lønnet af hele Middelmaadigheden, der jo er den store Magt i Samfundet. 20

Saa begaae disse Nedrige Forræderiet mod det Høiere, proclamere Middelmaadigheden, for selv at blive Dux i Middelmaadighedens Classe, istedetfor at de ved i Sandhed at tjene et Høiere, havde faaet hele Middelmaadighedens Spektakel og Modstand og Had. 25

O, det er saa nederdrægtigt! Og tillige saa uendelig Fordærveligt for det Hele; thi just fordi en saadan Forræder mod det Høiere havde det i sin Magt at kunne tjene det Høiere, har Elementerne dertil \leq (medens det rigtignok sees, at han mangler Det, det dog egentlig kommer an paa: Villien) \geq , just derfor styrker saa 30 hans Forræderie mod det Høiere atter Middelmaadigheden, der gjør sig til af, at han hører til deres Compagnie.

Indenfor Bestemmelsen: forbrydersk Middelmaadighed er der

Journalister] sml. XI² A 438 og Sammenvisninger.
157.161.197.

Enkelte] sml.

1855

saa igjen Grads-Forskjel; og Culminations-Punktet er, hvad man kalder: en Kirke-Fyrste. En saadan Fyr, han er, christeligt, en i høieste Grad qualificeret Forbryder. Saaledes er man ikke vant til at betragte ham, og det har naturligt derfor for de Fleste noget

5 næsten Vanvittigt ved sig, naar der skal tales paa den Maade. Især er dette Tilfældet hos os, i vore smaae Forhold, vi som ikke engang have den Analogie fra det borgerlige Liv, hvilken man dog godt kjender paa Fastlandet: at den høifornemme, bestjernede, Hr. Baron, som boer i det pragtfulde Pallads, omgivet af gallo-

10 neredede Tjenere — er, naar Politiet kommer, en borttrømt Galeislave, saa det et Øieblik seer ud, som var Politie-Agenten en gal Mand, hvad den naadige Hr. Baron, dersom han har Frækhed og Aandsnærværelse, maaskee vil forsøge at gjøre ham til. Og saa-

15 ledes, christeligt, med disse Kirke-Fyrster, Spidsen af den forbryderske Middelmaadighed, der, falsknende, vender Religionen forkeert, istedetfor selv i det nye Testamentes Forstand at blive en lidende Christi Efterfølger, sælger det at være Christen ud til en billig Priis, saa hele Middelmaadigheden bilder sig ind at være Christen, og saa benytter Middelmaadighedens Batail-

20 loner til at høine sig selv som det Overordentlige, der ligefrem beundres, prises og lønnes, istedetfor at, christeligt, er det Overordentlige (hvilket dog er det eneste Ordentlige), omvendt, kjendt paa: at lide. Og at saa en saadan bestjernet, i Fyrstestanden op-

høiet, Fløiels Naade, duftende af Fiinhed og Hellighed, at det, naar

25 Politiet kommer, christeligt, er en Galeislave eller noget langt, langt Værre og Afskyeligere: hvad Under, at dette maa stille sig for de Mange, som var Politie-Agenten en gal Mand, medens hans Politie-Blik just kjendes paa, at han kan see, at en Saadan netop derfor er den meest qualificerede Forbryder, fordi han, forklædt

30 i et Væv af Løgn og Hyklerie, af de Mange ansees for at være Helligheden selv.

<Altsaa> Dette er Spidsen af den forbryderske Middelmaadighed. Men med Grads-Forskjel er den overalt, hvor et Menneske, klogt eller i Menneske-Frygt, foretrækker (maaskee endog dæk-

1855

kende sin Forbrydelse mod Gud, Idee, det Høiere, ved at kalde den Kjerlighed til Menneskene) foretrækker <for> at have Profit (Menneskenes Penge eller deres Venskab, Anseelse), at slaae af <paa> det Sandere, istedetfor ved at være det Sandere, det Høiere tro at komme til af Menneskene at lide derfor. 5

Som der er et evigt Fjendskab mellem Ild og Vand, mellem Muus og Kat, saaledes er der et evigt Fjendskab mellem Idee, det Høiere, og Middelmaadighed. Men om Middelmaadighedens Batailloner maa der, til deres Undskyldning siges: de vide ikke hvad de gjøre. Anderledes med Forræderne, den forbryderske Middelmaadighed. 10

Hvor qualificeret denne Forbrydelse er, sees ogsaa deraf, at den egentligen ikke kan straffes i denne Verden. Thi Menneskene (Tallet af dem forholder sig til Forbrydelsens Grads-Forskjel) vinder han jo just for sig ved at forraade det Høie, Ideen. Middelmaadighedens Batailloner kan ikke forstaae det anderledes, end 15 at just han er det Store, de have ingen Anelse om, at det sande Store just seer lige modsat ud. Men desto bedre veed Evigheden Beskeed om, hvordan det hænger sammen med den Fyr.

Kladde til [177]

178

1855 Aug. 24

¹⁾ [Den skyldige (forbryderske) Middelmaadighed. 1

Med Blyants-Overstregning rettet til:

Den forbryderske Middelmaadighed.]

24 Aug.

S. 295⁸ kan . . . ⁹ forbryderske] kan man ikke kalde [*rettet fra*: 2 kalder jeg ikke] ||den skyldige|| den forbryderske.

S. 295²⁸ kunne tjene det Høiere] *rettet fra*: blive noget virkeligt 3 Stort

S. 296¹¹, saa . . . ¹⁸ til.] *Tilføjeelse i Marginen* 4

S. 296²³ Og . . . ³¹ selv.] *Tilføjeelse i Marginen* 5

S. 297¹⁵ kan] kan ||med deres bedste Villie|| 6

S. 297¹⁶ det Store] det ||sande|| Store 7

1855

179
U. D.

|Lad saa Dette hermed være afgjort!|
 Noget for en Gangs Skyld.

|Af|
 |S. K.|

Indhold.

1. Er Grundtvig et Slags Apostel, er dette
 Sandhed?

<Med Blyant: * *>

2. Grundtvigianerne.

3. Dr. Zeuthens Formaaen.

|4. Alvorlige Mænds Alvor.|

|5. En Slump Præster (Convent)|

|6. At Præster ville virke ved Tallet!|

|7. En Præst: Hr. Andersen.|

8. Ja, hvad Nød har jeg saa!

<Med Blyant, 9. Lad saa Dette dermed være afgjort!
 paaskraa: NB>

Til 179:

180
U. D.

At Giødvad husker paa at eftersee, at det just er de
 Ord som ere brugte i Flyveposten April 1855, at
 Grundtvig er et Slags Apostel.

Til 179:

181
U. D.

For Sætteren Alle disse Numere sættes med en ganske lille
 Petit; og kun Numer I og II faaer ny Pagina, fra N° III af tryk-
 kes Artiklerne umiddelbart efter hinanden, blot med en Streeg
 imellem.

¹⁷⁹Sml. 154-156. 163-165. Grundtvig] sml. 154. 159. 180. ¹⁸⁰Flyve-
 posten April 1855] Nr. 87 (16. April). — Sml. S. V. XIV, S. 221, og se Note
 dertil. Grundtvig] sml. 179. 182.

Til 179:

Er Grundtvig et Slags Apostel? er
dette Sandhed?

182

1855 April

April^s 55.

Dette har man da ofte nok maattet høre; men just i de sidste Dage har denne Sandhed fundet et aldeles betegnende Udtryk: 5
sagt i Flyveposten (!) og af en Anonym (!!). Netop som denne Tilforladelighed, netop saaledes er det sandt, at G. er et Slags Apostel.

Hermed er i Grunden nok sagt; men da Pastor G. ved sin Cha-
rakteerløshed har gjort saa stor Skade paa det religieuse Gebeet, 10
er <det> dog vel rigtigst at anbringe i Forhold til ham en sandere Belysning end den, som bruges af Partiet, der speculerer i hans Navnkundighed og ved at lade ham avancere op til Apostel reg-
ner paa selv at avancere. Heldigviis er jeg ogsaa her i det Til-
fælde ikke ved Pietæt mod en afdød Fader at føle mig paa mind- 15
ste Maade bunden. Og den Omstændighed, at jeg har en ældre Broder, <som> — af Naturen fortrinligt begavet, i Besiddelse af sjældent gode Kundskaber — blev forkluddret ved at komme i Berøring med Grundtvig og det Grundtvigske, den Omstændig-
hed kan da ikke paalægge mig noget Pietæts-Hensyn, men maa- 20
skee snarere foranledige Nogen til at forstaae Angrebet paa G. som var det for at hævnne min Broder.

Pastor G. er en Mand af hvem man engang kan have faaet det Indtryk: dette seer jo ud til at blive et Menneske, som i Sandhed kun vil Eet. Men i Tidens Løb er ogsaa G. blevet bedærvet af 25
vor Tids endemiske Onde: „tillige“, ikke at ville Eet, men at ville Det og tillige; christeligt, er han ξ — et eget Slags Apostel! — ζ : karakterløs. Og mener jeg, at han ved sin Charakterløshed har et Ansvar lige over for afdøde Biskop Mynster; thi havde Biskop M. havt en christelig Charakter over for sig, var han maaskee 30
blevet en noget Anden end han blev. ξ Med Blyants-Sammenvis-

¹⁸² Grundtvig] sml. 180.183. §] se 183. i Flyveposten] sml. 180, og se Note dertil. Fader] sml. 99.211. Broder] sml. 155.189. Mynster] sml. 168.186.

1855

- ning: Biskop Mynster oversaae <G.> ikke blot paa Grund af, at han i Klogskab var ham saa uendeligt overlegen, nei, i en langt dybere Forstand. Den fine Kjender Biskop M. var, saa nemlig let, at det Hele med G., om det end oprindeligt kan have været
- 5 noget Mere, i Aarenes Løb var blevet: Bombast; at det at sidde i et statskirkeligt Embede, lønnet med et Par 1000rd., R af D, og saa tillige at ville være et Slags Apostel, at det, mildest talt, var Barnestreger, som ikke blev mere Alvor ved Hjælp af optrukne Bryn, rynket Pande, norsk Accent, Snurren paa R, og al den øv-
- 10 rige Grundtvigske Affectation, der desto værre ikke vil uddøe med ham, da en Suite af apostoliske Disciple med Held have aflært ham Kunsten. Det var derfor ikke at undre sig over, at det i sin Tid kunde mere Biskop Mynster saa meget, at G^s apostoliske Mandighed, om hvilken man havde hørt saa meget, men af hvilken
- 15 man Intet havde faaet at see, opløste sig i den Mandighed: som Olding at blive forlovet paa en Frisk.3

- G^s Paastand er, at Statskirken ødelægger Christendommen — og med denne Paastand, som han declamerende foredrager, har han slaaet sig til Ro i vel omtrent det behageligste og et af de
- 20 fordeelagtigere Embeder i Statskirken; thi Vartou har ingen ministerielle Forretninger, og Vartou har <, saavidt jeg veed,> Tien-der. Dette er, christeligt, Charakteerløshed.

- Men som al Charakteerløshed betaler sig godt i denne Verden, saa ogsaa den her betegnede, Grundtvigs vartouske. Efter mine
- 25 Begreber maa man sige, at Pastor G. raffinerer langt stærkere end nogensinde Biskop Mynster.[†] Han bliver i Embedet, tager hele den jordiske og timelige Vinding og Betryggelse — tillige foredrager han, at det er Statskirken, der ødelægger Christendommen: hvor raffineret! Pastor G. er for fornem til at ville være en sim-

- 30 *Overstreget med Blyants-Streger paaskraa:* [†]A n m. Som jeg derfor medens Biskop Mynster levede, leilighedsviis tog polemisk Sigte paa G., saaledes glemte jeg ikke, trods al Spektaklen og Skriget mod mig her i Byen, at faae det sagt strax i min anden Artikel om Mynster, at jeg vilde bede hans Fjender ikke at juble.

pel, almindelig Præst, der holder sin Mund og i Taushed tager det Jordiske — nei, G. tager det Jordiske og tillige ξ — for at benytte den Martensenske Sprogbrug — ζ „vidner“ han høit om, at det er Statskirken der ødelægger Christendommen. Det var eet Raffinement. Men der er flere. Ved at blive i det kongelige Embede 5 dog declamerende naaer han, at en Stab af theologiske Candidater og Præster, der slutte sig til ham, takke ham som for en Kjerligheds-Gjerning, at han ikke ved at træde ud bragte dem i den Afgjørelse ogsaa at maatte vove ud; han forfærder altsaa, coquet, hiin Stab af Præster og Candidater ved sin Tordentale om Statskirken, men det bliver derved; G. er dog ret en rar, en kjerlig 10 Mand, hvem vi nu dobbelt elske: han bliver i Embedet — hvor raffineret! Og ikke blot Partiet men hele Geistligheden takker paa en Maade G. for at han bliver i Embedet; thi en Udtræden maatte jo bringe hele det Bestaaendes Stilling sin Afgjørelse nærmere. 15 Her er da atter et Raffinement: at forfærde — og saa at være den „godmodige“ der ikke gør Alvor deraf, bliver i Embedet, bliver — i Vartou! ξOg ikke blot hele Geistligheden men hele Samfundet føler sig paa en Maade i en Taknemligheds Gjæld til G., at han, denne truende Skikkelse, at han dog ikke træder ud af Statskirken, stifter fri Menighed, men af Kjerlighed til de Svage bliver 20 i Embedet; thi det er af Kjerlighed til de Svage han bliver i det kongelige Embede, tager <sine> Tiender og (<hvor raffineret; ||thi||> det er mere end andre Præster faaer) Tak til, at dog Alt bliver ved det Gamle, vi Alle — i Vartou.ζ 25

G. er et Genie; men christelig Charakteer er han netop lige saa lidt, som hans Christendom er det nye Testamentes Christendom. Ogsaa saaledes har han afstedkommet uberegnelig Skade i vore Forhold; thi paa Grund af den fjendtlige Stilling han har indtaget til den officielle Christendom er Opmærksomheden ganske 30 blevet bortledet fra, at hans Christendom slet ikke er det nye Testamentes Christendom. G.^s Christendom er: Jødedom. Just den Art Religion, som Christus kom til Verden for at ende, just den

er det som G. foredrager, og som, ved Modsætningen til den officielle Christendom, har gaaet og gjældt for at være det nye Testamentes Christendom.

Hvad Omskærelsen var for Jøderne, det bliver efter G. Daaben
 5 for den Christne; i samme Forstand som Jøderne meente sig ved Omskærelsen at være det, er saa de Christne[†] ved Daaben: det udvalgte Folk. Og saa gaaer det forresten løs paa at udfylde Tiden og Livet med verdenshistoriske Syner, en hjertelig og levende „Snak“ om Slægtens Stordaad og Bedrift — en Klamren sig ved
 10 det Jordiske og ved Forjættelser for dette Liv, hvorfor ogsaa det om at formere sig og vorde frugtbare er Noget, som beskjeftiger Grundtvigianerne aldeles jødisk.

Men just den Art <objektiv> Vished, som Omskærelsen var — og naar Daaben bruges paa samme Maade gjør det ingen væsentlig Forskjel — var det Christus vil have bort, han vil netop ikke
 15 Ro, han vil Uro. Og frydfuld Livsglæde kom han sandeligen ikke til Verden for at forkynde, men Lidelse, Afdøen, Qval, Jammer, om end til at bære ved Forventningen af en evig Salighed. Ei heller er Slægtens Forplantelse og Historien hvad der interesserer
 20 det nye Testamentes Christendom, hvis Charakteristiske <just> er: dens Verdensløshed (Akosmisme) og Aands-Menneskets Slægtsløshed. Endeligen er det nye Testamentes Christendom Intet mindre end hjertelig og levende Snak om hvad Andre have gjort, men er: Efterfølgelse af Forbilledet i Prøvens Tid Evigheds
 25 hedens Regnskab imøde.

*

*

Partiet [*overstreget med Blyants-Streger overkors*]: (med hvilket der forresten i Aarenes Løb er foregaaet en mærkelig Forandring, thi medens det i den Tid, da Regjeringen med Magt vilde forhindre Udtrædelse af Statskirken, raabte nok paa „det gruelige Aag“
 30 o: s: v:, saa falder Talen noget anderledes fra det Øieblik Regjeringen vendte Sagen saaledes „vær saa artig, det staaer Eder gan-

[†]] se 184. Lidelse] sml. 177.188. Afdøen] sml. 144.199. Efterfølgelse] sml. 175.197.

ske frit at træde ud“, thi nu skal det være af Hjertelighed at de
 alligevel blive — i Levebrødene) Partiet] vil maaskee [rettet fra:
 formodentligen] nu faae travlt, <maaskee> hele Squadronen
 <komme til Hest>, hele Sel- eller Interessent-skabet faae Mun- 5
 den paa Gang og ikke glemme at beundre og takke hinanden ind-
 byrdes (Basil og Bartholo). Derom har jeg Intet videre at sige.
 [Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: Hvad jeg derimod vil
 bemærke er Følgende. Just i det Øieblik da jeg selv har angrebet
 ||hele|| den officielle Christendom hersteds, just i det Øieblik —
 istedetfor politisk klogt at see at danne et Slags Sammenhold 10
 med de gammel Orthodoxe — at angribe G. og rette Partiets
 Ufortrødenhed mod mig: det indseer vel Enhver er: uklogt. Det
 er blot det jeg ønsker forstaaet, at jeg selv meget godt seer det
 Ukloge i hvad jeg gjør, men dog gjør det, fordi Christendommen
 foragter meest af Alt politisk Klogskab.] ||Hvad jeg derimod vil 15
 minde om, er et. med Blyants- og Blæk-Overstregning rettet fra:

Dog for ikke ved det hermed Sagte at skulle komme til at sige
 noget Usandt, som var det min Mening, at det Grundtvigske Par-
 tie i Sandhed er af Betydning og Magt, maa jeg minde om, et.||
 Eet er hvad et Partie [rettet fra: Partiet] kan gjælde for i en Deels 20
 Øine, og hvad det forsaavidt formaaer, et Andet hvad det <i> Sand-
 hed er. Og i mine Tanker er det Grundtvigske Partie det af alle
 Partier hersteds, som meest ligner den Corruption, Scribe lykke-
 ligt har givet Navnet: et Selskab for den gjensidige Beundring,
 kun at denne Titel burde gjøres lidt længere, saa den, som man 25
 taler om Selskabet for Musikens Udbredelse, kom til at lyde: Sel-
 skabet for den gjensidige Beundrings Udbredelse. Og hvad G.
 selv angaaer, da er han ved gennem en Række af Aar at være
 opvartet af Partiet, som kun omgaaes ham i Interjektioner, ble-
 vet hvad han har en oprindelig Disposition til: den personifice- 30
 rede Selvbehagelighed [med Blyants- og Blæk-Udslettelse rettet
 fra: personlige Ubændighed], til Bedste — ja er det til Bedste
 for Nogen maatte det vel være: for Ironien.

1855

Slutteligen regner jeg paa, at samtlige Grædekoner og Kjellingepræster nu ville sige det Modsatte af hvad de sagde forrige Gang. Da hylede de over, at Biskop Mynster var død, at jeg havde ventet med at angribe ham til efter hans Død, hvorved dog maa
 5 bemærkes, at det jo ogsaa først var efter hans Død at han blev canoniseret som Sandhedsvidne. Nu regner [*rettet fra*: haaber] jeg paa, at man vil hyle over: at angribe en Olding, ikke at kunne vente den korte Tid han maaskee har at leve. Dog heri har jeg ikke kunnet tjene dem, ogsaa af den Grund, at da G., som han
 10 selv har sagt paa Rigsdagen, i 40 Aar har betænkt sig paa at træde ud af Statskirken, saa kunde det jo — som jeg i sin <Tid> yttrede til Biskop Mynster i en Samtale desangaaende — være muligt, at han havde ogsaa den Mærkelighed at blive 2 a 300 Aar gammel, en Alder der passende vilde forholde sig til at bruge [40 Aars Betænkningstid. *rettet fra*: Aar for at betænke sig.]

Til 182, i Marginen:

183 [§]Anm. Denne Artikel har, som man vil see af dens Dato, lig-
 U. D. get længere Tid. ||færdig; den har ligget, ogsaa fordi den *rettet fra*: færdig. Den] har ||ogsaa *rettet fra*: blot|| afventet Noget, som nu, efter hvad jeg hører, er skeet. Paa sidste Roeskilde-Convent
 5 skal Grundtvigianerne og navnlig en bestemt, af Hensyn til hvem Artiklen saa længe som muligt blev holdt tilbage, have angrebet mig. Hvad der er blevet sagt, veed jeg Intet videre om. Det beskjeftiger mig heller ikke; jeg venter hverken noget Nyt eller noget Belærende fra den Kant, hvorimod jeg er fuldkommen forberedt paa, at <det> virksomme Partie i Forening med de mange
 10 Andre, der ere virksomme mod mig, vil være i Virksomhed for at faae udspredd, ved Pressen eller mundtligt, at det skal være noget Overordentligt.|

Til 182, i Marginen:

184 [†]Anm. Thi <jeg> skal ikke være chicaneus nok til at opholde
 U. D. mig ved, at G. stundom synes at antage, at de Danske er det ud-

selv har sagt] sml. X⁴ A 69. ¹⁸³sidste Roeskilde-Convent] sml. 155, og se Note dertil. Grundtvigianerne] sml. 182.184. ¹⁸⁴G.] sml. 183.188.

1855

valgte Folk. Dette har forresten Dr. Rudelbach taget sig af. Rudelbach maa ogsaa, ikke blot dette Punkt betræffende, men i dybeste Grund være uenig med G. Thi medens sand Christendom forholder sig til „i Frygt og Bæven at forarbeide sin Salighed“ er Det, G. repræsenterer, egentligen hvad man i ældre Tid kaldte: 5
kjødelig Sikkerhed. Det er derfor ogsaa — satirisk nok! — endt med at „Apostelen“, som det synes, befinder sig allerbedst paa Politikens Dandsebod, hvor der hujes og støies, balloteres, klin-kes, skraales og skaales Alt saa gladeligt, saa gladeligt. Overgangen herfra til i Døden at samles med de andre Apostle er ogsaa 10
aldeles passende.

Kladde til [182]

185

1855 April 24.

⁸ April] d. 24 April

1

¹⁶ Og . . . ²³ Broder.] i Marginen

2

²⁶ endemiske] *rettet fra*: epidemiske

3

S. 300⁸ som] som || paa Rigsdagen, ved Gilder, under aaben 4
Himmel, i Vartou||

S. 300^{19f.} og eet af de fordeelagtigere] *Tilføjelse*

5

S. 300²¹ har <, saavidt jeg veed,>] har

6

S. 300²⁴ Grundtvigs vartouske] *Tilføjelse, rettet fra*: den Grund- 7
vigske eller den vartouske

S. 300 *Anm.*] i Marginen

8

S. 300³⁴ juble.] juble. || , at det ikke var umuligt, at jeg kunde 9
komme til paa vanlig Viis at kæmpe mod dem.||

S. 301⁵ flere] ||mange|| flere.

10

Rudelbach] sml. 15. i Frygt . . . Salighed] Fil. 2,12. saa . . . glade-
ligt] sml. S. V. XIV, S. 48, og se Note dertil.

1855

- 11 S. 301⁹, coquet,] *Tilføjelſe i Marginen*
- 12 S. 301¹⁰ hiin Stab] *rettet fra*: hiint Slæng
- 13 S. 301¹⁷ bliver . . . ¹⁸Vartou!]*rettet fra*: : hvor raffineret!
- 14 S. 301³³ ende] *rettet fra*: udrydde
- 15 S. 302⁶ Christne†] Chrſtne [*med Blyant*: †]
- 16 S. 302⁷ at . . . ⁹Slægtens] *Tilføjelſe i Marginen*
- 17 S. 302¹⁴ det] *rettet fra*: Navnet
- 18 S. 302¹⁸ Ei . . . ²⁵imøde.}] *Tilføjelſe øverſt paa Siden, med Rødkridts-Sammenviſning*
- 19 S. 302²⁶ (med . . . S. 303² Levebrødene)] *blyantoverſtreget Tilføjelſe i Marginen, med Blyants-Sammenviſning*
- 20 S. 303³ hele . . . ⁶Bartholo.}] *Tilføjelſe*
- 21 S. 303⁶ ſige] ſige <overſtreget med Blyants-Streger paaskraa: jeg ønſker blot ſaa marqveret ſom muligt at have forſkjelliggjort mig fra Grundtvigianerne thi naar galt ſkal være, vilde jeg da ti Gange hellere holde ſammen med Biſkop Martensen end med Grundtvigianerne.>
- 22 S. 303^{7f.} vil bemærke] *med Blyants-Udſlettelse rett**et fra*: til Slutning vil tilføie
- 23 S. 303³⁰ den . . . ³²Ubændighed] den perſonificerede Selvbeha-
geli-*ghed. [rettet fra*: Ubændighed],
- 24 S. 303³² til . . . ³³Ironien.}] *i Marginen*; *i Texten, overſtreget med Blyants-Streger paaskraa*: at jeg er meget langt fra at betragte ham ſom en farlig Fjende, ſnarere finder det blot i ſin Orden, om det ender med, at han falder i Hænderne paa Ironiens Magiſter, der — ſom en Lækkermund taler om en rigtig delicat Steeg — maatte

betragte denne groteske Ubændighed som en reen Delicatesse. Grundtvig og jeg forholde os i Grunden aldeles rigtigt til hinanden: den grundtvigske Vigtigheds uhyre Omfang og Rumfang, og Ironien, der hverken er mere eller mindre end en forbistret ganske lille bitte Prik.

S. 304¹ regner jeg paa] regner [*rettet fra*: haaber] jeg 25

S. 304¹ Grædekoner] *rettet fra*: Grædekjellinger 26

S. 304¹³ han] *rettet fra*: dette Ur-Msk. 27

Til 185

Kladde til [183] med samme Blyants-Overstregning: 186
U. D.
⁸; jeg . . . ⁹Kant,] *Tilføjelse* 1

¹³ Overordentligt.] Overordentligt. Efter hvad man hidtil kender til Conventets Præstationer er <der> dog nok [*rettet fra*: imidlertid] ingen fornuftig Grund til at vente noget Overordl. Thi deri var jeg saa lykkelig at kunne være — mig |saa| kjere Erindring! — fuldkommen enig med afdøde Biskop Mynster, der ogsaa betragtede Convent-Præstationerne som tyndt Øl, hvorfor det er med en vis Tilfredsstillelse at jeg just i den allersidste Tid ganske tilfældigt i en Bog seer, hvad jeg aldrig før har vidst, at tyndt Øl hedder Convent-Øl.

Til 185, i Marginen:

Kladde til [184] 187
U. D.
^{1†}An m. Thi <jeg>] <Med Blyant: [†]An m.> |—| thi 1

²ved,] ved, ||hvad der da christeligt er aldeles Galimathias||, 2

S.305¹Folk.] Folk — *hertil med Blyant: Dobbeltkors cfr. Hoslagte.* 3

^{186,3}Sml. 155. Mynster] sml. 182.188. Convent-Øl] sml. 155, og se Note dertil.

1855

- 4 S. 305¹ Dette ...¹¹ passende.] *paa vedlagt Lap, med Blyant mærket: Dobbeltkors Til Anmærkningen p. 5*
- 5 S. 305¹ taget ...³G.] taget sig af [*rettet fra*: tilstrækkeligt casset]. || Og det [*rettet fra*: dette] er da noget Glædeligere, at R. || dog || har bragt det til Afgjørelse, bestemt og afgjort erklæret sig uenig [*rettet fra*: grunduenig] med Grundtvig. || Maaskee har han imidlertid en endnu dybere Grund. || Der er virkelig al mulig Grund til dette. *rettet fra*: Dette er der ogsaa al mulig Grund til. || <R. maa *Lin. 1—3* med G.>
- 6 S. 305⁷ „Apostelen“] „Apostelen“ || Grundtvig ||
- 7 S. 305⁹ gladeligt.] gladeligt. ||, rund, rund, rund ||.

Til 179:

188
U. D.

Grundtvigianerne.

- Da jeg i Dec. 1854, efter næsten i 2 Aar at have iagttaget Taus-
hed, brød denne, og (istedetfor som hidtil med en Floret, paa hvis
Ende er en kridtet Prop at vise, hvor der kunde saares dog uden
5 at saare) med skarpt Vaaben rettede Angrebet mod Biskop Mar-
tensen afdøde Biskop Mynster betræffende: var der, det vidste
jeg nok, et Partie her i Landet, hvem dette ingenlunde kom ukjert,
Grundtvigianerne. Havde jeg paa nogen Maade befattet mig med
at bruge verdslig Klogskab, havde jeg vel ogsaa just i det Øieblik
10 søgt en Tilnærmelse, eller indrømmet en saadan, hvis den søgtes.
Dette gjorde jeg imidlertid ikke, tværtimod benyttede jeg just det
Øieblik til, trods al verdslig Klogskab at bede dem ikke at juble.
(cfr. Artiklen i „Fædrelandet“: derved bliver det.).

- [*Overstreges med Blyants-Streger overkors*: Nei, Grundtvigianer-
15 ne ere af Alle Dem, med hvem jeg mindst kan indlade mig, i mine
Tanker, christeligt, det meest Demoraliserede vi har. Dog begynde
med at angribe dem kunde jeg ikke; thi saa vilde jeg slet ikke

¹⁸⁸ Grundtvigianerne] sml. 184. 189. Martensen] sml. 182. 201.
Mynster] sml. 186. 201. bede . . . juble] S. V. XIV, S. 19.

være blevet forstaaet, og desuden har jeg jo hovedsaglig slet ikke med dem at gjøre.

Men det maatte komme; og jeg tilstaaer, at det er med en vis Hoitidelighed jeg seer, at Sagen, under en Styrelses Medvirken, kommer til at vende sig saaledes, som jeg kunde ønske det. 5

Der er Ingen jeg med Sandhed kan siges: at ville tillivs; tværtimod, jeg er, i megen Lidelse men ogsaa understøttet paa anden Maade, mere og mere blevet, stræber mere og mere at blive et villieløst Redskab i Styrelsens Haand. Men i ethvert Tilfælde hvad man kalder Mynsterianerne har jeg aldrig villet tillivs; hvis No- 10 gen, da Grundtvigianerne, der i en langt dybere Forstand ere demoraliserede.

Og formodentligen vilde det vel ende med, at de ||selv|| begyndte Angrebet ||paa mig||, hvad jeg atter helst saa. Usandsynligt] 15

[I *Marginen*: At Grundtvigianerne ogsaa selv snart vilde faae Øinene op og komme til at see anderledes paa mig, vidste jeg meget godt; at det ||vel|| kunde komme dertil, at de angreb mig, var hvad jeg helst saa. Og usandsynligt] var det ikke; thi medens den øvrige Geistlighed mit Angreb betræffende vel har tænkt 20 som saa, der er noget Sandt i hvad han siger, og det kan ikke hjælpe os Noget at indlade os med ham: var der Sandsynlighed for, at disse dybe, alvorsfulde, apostoliske Christne, Grundtvigianerne, der gjensidigen bedaare hinanden i Indbildskhed, vilde mene sig kaldede til at tage Ordet og angribe mig. 25

Uheldigviis er Sandheden Grundtvigianerne betræffende den, at de ere aldeles lige saa verdsliggjorte som hele den øvrige Geistlighed; Forskjellen er kun den — og det er denne Forskel, som [i mine Øine sætter dem saa lavt *rettet fra*: gjør at jeg kunde ville dem tillivs, hvad jeg ikke har villet i Forhold til den øvrige Geist- 30 lighed] — Forskjellen er den, at de for en meget billig Priis gjøre sig bedre end de Andre. En Præst i Almindelighed tager sit Jor-diske, sveder sin Tour hver Søndag paa Prædikestolen, passer sine Kirkebøger — og er saa forresten sømmelig nok til at holde

1855

sin Mund. En Grundtvigianer anderledes. Han tager det Jordiske ligesom de andre, er lige saa gridsk paa Avancement som de andre; men tillige er han den dybe alvorsfulde Christen med Syn og Hjerte for Kirkens Anliggende — som Declamations-Numer
5 paa Conventer og andre Forlystelsessteder.

Der var dette Spørgsmaal om Adskillelse af Kirke og Stat, der var denne yderst alvorlige Sag, at Stats-Kirke ødelægger al Christendom. Dette havde Grundtvigianerne bemægtiget sig — for ved Hjælp deraf at blive: interessante. Ah, interessante! De var
10 ikke som almindelige Præster, aandløse Levebrøds-Folk; de talte om disse vigtige christelige Anliggender. Ah, de talte derom! Imidlertid bleve Dhrr Grundtvigianere roligt i deres kongelige Levebrød, passede godt paa Avancementet — men de talte dog om disse vigtige christelige Anliggender. Ah, de talte derom! Og
15 de laae dem paa Hjertet disse vigtige christelige Anliggender — jeg forsikkrer. Ah, jeg forsikkrer! Imidlertid bleve Grundtvigianerne dog selv Riddere ligesom andre, naar Touren kom. Men det laae dem dog paa Hjertet. Hvilket? Ridderkorset? Nei, nei, disse vigtige christelige Anliggender de laae dem dog paa Hjertet — tilligemed Ridderkorset, som jo bæres paa Brystet. Hvor
20 interessant!

At jeg maatte komme dette Partie saa ubeleiligt som <vel er> muligt vidste jeg meget godt; og ligeledes, at man nok vilde opdage det, naar jeg rykkede længere frem, og Talen ikke mere var
25 om et Angreb paa Mynster.

Ja, det er næsten troer jeg umuligt, at Nogen kunde komme Andre ubeleiligere end jeg maatte komme Grundtvigianerne^[H]. Hvad de havde indrettet dem paa at være interessante ved, vel menende, at det rigeligt vilde strække til for deres Levetid, maaskee for deres Børn og Børnebørn til at være interessante ved: det kommer
30 der En og — gør Alvor af! Dette er noget af det Allerfataleste der kan hænde, at der anbringes Alvor just i Forhold til Det, som Charakterløshed har regnet paa at blive interessant ved.

Lad mig tage et Par Exempler. Man fortæller, at en Mand, der

Levebrød] sml. 182.197. [H] se 189.

stod paa Langebro og med melancholske Blik stirrede ned i de dybe Vande, man fortæller, at han, da en anden Mand stillede sig ved Siden af ham og nogen Tid havde staaet taus, sagde til denne „min Tanke er at styrte mig i Søen.“ „Da vil jeg virkelig raade Dem at gjøre det strax; Sligt skal man aldrig udsætte, ellers bliver det til Skidt.“ Troe mig, den første Mand, han blev, som man siger, tilgavns gal i Skralden; det er det Fataleste der kan hænde [En], naa man har indrettet sig paa at blive interessant ved at tale om at aflive sig selv, at saa En vender Sagen paa den Maade. — I det andet Exempel er jeg selv Part; men derfor kan jeg jo gjerne fortælle det. Det var paa mit Værelse. Vi var i Alt 3 Personer. Den Ene sagde til den Anden og mig „jeg tør jo regne paa Deres Taushed; naa De vil love mig fuldkommen Taushed, skal jeg sige Dem, hvad der siges om den Mand“ (det var naturligtvis noget Ondt, der vilde komme) „men Taushed maa De love mig.“ Da tog jeg Ordet og svarede: naa det beskjeftiger Dem saa meget, at der bevares Taushed, var det saa ikke det Allersimpleste, at De lod være at fortælle os det? Jeg kan bevidne: den Mand blev, som man siger, stødt [*rettet fra*: smækvred]. Det er saa fatalt som muligt, naa man vil gjøre sig ærlig ved at det er — hvor interessant! — i [*rettet fra*: under] Taushed man taler Ondt om Næsten, det er saa fatalt som muligt, at saa Sagen vendes saaledes, at det bliver Alvor med Taushed.

Hvor ubeleiligt maa jeg da ikke komme Grundtvigianerne! Dog er dette mig [ikke imod *rettet fra*: saare kjert]; dette, christeligt, grundfordærvede Partie, som ved Hjælp af Talemaader og Hjertelighed og Vrøvl og Sammenhold har tilløiet sig en christelig Betydning det ikke i fjerneste Maade har, [kan jeg ikke have imod *rettet fra*: kunde jeg ønske] at komme saa ubeleiligt som muligt. Just Grundtvigianerne ere Forræderne mod Christendommen. I et lille Land, hvor Alt desto værre kun altfor let er Middelmaadighed; i et lille Land, hvor Indifferentisme i Grunden er Religionen: benytter et Partie sig af denne Jammerlighed til for en Spot-Priis at blive „dybe, alvorsfulde, hjertelige, sande, apostoliske Christne“. Grundtvigianerne ere i en vis Forstand fremmeligere end de An-

- dre; men istedetfor nu ærligt mod Christendommen at see paa, hvad den fordrer, benytte <de> sig af de Andres Jammerlighed til at gjælde for <i stor Stiil> at være Noget. Dette er den dybere Uredelighed; og derfor er det jeg bestandigt siger, at Grundtvigianerne ere, christeligt, det meest Demoraliserede vi have. Dersom der i en By (vi kan jo tænke det) levede lutter Røvere, kun nogle Faae undtagne, som befattede sig med mindre voldsomme og mindre betydelige Tyverier — dersom da disse vilde benytte sig deraf til at gjælde for ærlige Mennesker: da anseer jeg deres
- 10 Fordærvethed for langt dybere end de Andres, som vare Røvere men ogsaa gjaldt for at være Røvere.

- Det er visseligen ikke min Mening, at det, christeligt, har været gavnligt for Danmark, at Biskop Mynster gennem den lange Aarrække har forkyndt Christendom: men langt fordærveligere
- 15 har dog Grundtvigianerne virket, kun at de jo ikke have haft den Udbredelse. Man kan blandt saakaldte Mynsterske Christne finde dem i Hobetal: Indifferentister, Verdslige o: s: v: o: s: v: . Men den egentlige dybere Bedærvethed, den finder man hos Grundtvigianerne. Det Meste blandt de saakaldte Mynsterske Christne
- 20 er maaskee umoden Frugt; men bedærvet Frugt er Grundtvigianerne i det Hele \lesseqgtr , bedærvet ved at gjøre til Snak, hvad der skulde være Handling \gtrless . Og der er i mine Tanker en meget stor Forskjel mellem umoden Frugt og bedærvet Frugt. Umoden Frugt — nu, hvo veed det, maaskee var det dog muligt at udfinde en
- 25 Maade, paa hvilken den kunde modnes. Men bedærvet Frugt — den kan man kaste bort lige saa godt først som sidst. Der findes blandt alle Mynsterianerne tilhobe maaskee ikke en Eneste, som har fusket i at ville være Salt: hvo veed det, maaskee kan her dog udrettes Noget, naar der kommer Salt til denne Ferskhed.
- 30 Men Grundtvigianerne er en Klump Salt uden Smag, og duer, ifølge Skriften, til Intet uden at kastes ud.

At jeg har Ret, veed jeg meget godt; at Samtiden vil faae det at see, veed jeg ogsaa meget godt; og hvorledes det vil gaae til, veed jeg ogsaa meget godt. Grundtvigianerne ville just derved, at

jeg er kommet med og har taget deres Thesis, forceres ind i en stadig større og større Usandhed, efterat de ikke have haft Sandheds-Mod til at bryde Staven over hele deres forbigangne Leven og gjøre Alvor af med hvad de have talet om, ja efterat de endog have angrebet Den, der har gjort Alvor med deres Thesis. Driftige og virksomme som de ere, tællende idetmindste een øvet Sophist blandt deres, ville de blive udførligere og udførligere|| opfindsommere og opfindsommere i Udflugter, Vendinger — men det vil ikke hjælpe dem, Samtiden vil bestandigt mere og mere gennemskue dem, deres Vendinger kun blotte mere, ligesom En, 10 der vil indhulle sig i en Kappe, som er meget for lille, i Grunden gjør bedst i at lade den ganske rolig hænge i een Stilling, og ikke forsøge at skjule ved at kaste den nu paa een Maade om sig nu paa en anden; thi hver saadan dækkende Vending giver en ny, hidtil ikke seet Blottelse. 15

*

*

Tiden er en farlig Magt; den gjør aabenbar: giv blot Tid, saa kommer Sandheden nok for Dagen, og der skeer en vis Retfærdighed. Hvad der i de senere Aar overgaaer Grundtvigianerne er jeg saaledes ikke utilbøielig til at betragte som en Slags Retfærdighed, der skeer Prof. Clausen og derved Dem, som i ham have seet noget Betydeligt. I Aarene 25, 26, 27 blev der fra Grundtvigianernes Side slaaet stort paa, at det var svagt af Clausen ikke at nedlægge sit Embede. Saa — det gaaer rundt! — saa kom Touren til Grundtvigianerne, og det viste sig, ja, det viste sig, at de 25 blev ogsaa i Embederne. Men saa er jo det Clausenske langt at foretrække; thi han havde ikke slaaet paa den større Tromme i Retning af det Apostoliske, ikke ladet sig complimentere som Apostel.

Forresten kan jeg naturligviis ikke paa nogen Maade ville indlade mig i udførligere <særlig> Discussion med Grundtvigianerne; [udslettet med Blyants-Indramning og Blyants-Streger overkors: det interesserer mig slet ikke, og, hvad der er afgjørende, det vilde

- være at bortlede Opmærksomheden fra Hovedsagen. Jeg forholder mig til det Bestaaende. Men Grundtvigianerne repræsentere <jo> ikke det Bestaaende, ville jo ikke have fælles Sag med det Bestaaende, erklære sig selv at være et Partie: saaledes forstaaet
- 5 maatte Partiet jo fordre at behandles særskilt; men dette interesserer mig, som sagt, slet ikke, og vilde være at bortlede Opmærksomheden fra Hovedsagen. Forsaavidt derimod] *med Blyants-Sammenvisning*: behøves heller ikke. Thi vil> Partiet, hvis Thesis var Adskillelse mellem Kirke og Stat, nu maaskee, da det
- 10 skulde til at blive Alvor, dog, Profiten betræffende, ||vil|| have fælles Sag med det Bestaaende, endog paatage [*med Blyant rettet fra*: paatager] sig at forsvare det Bestaaende det vii da sige Levebrødene: taler jeg jo ogsaa om dem, naar jeg taler om det Bestaaende, kun at deres Situation unegteligt, fortjent, er saa kostelig,
- 15 at man kunde ønske afdøde Biskop Mynster at have oplevet dette. Der kjøres i vore Tider besynderligt omkring med Menneskene; men der er dog Ingen, med hvem der er blevet kjørt saaledes omkring som med disse apostoliske Mænd, Grundtvigianerne. Naar den øvrige Geistlighed forsvare det Bestaaende, maa den finde
- 20 sig i, at man — thi det er sandt — minder om, at de jo tillige ere pecuniært interesserede. Men Grundtvigianerne have tillige den Thesis Adskillelse af Kirke og Stat, saa det altsaa ene og alene er det Pecuniaire, der i inderlig Kjerlighed fængsler dem til og varmt begeistrer dem for <—> det Bestaaende. I Mangel af et
- 25 passende Skriftsted, som maaskee vil være vanskeligt at finde, foreslaaer jeg dem som Motto Niels Vognmands Ord (i det lykkelige Skibbrud) „Du kjere Brændeviin, forlader Du ikke mig, jeg skal aldrig forlade Dig.“

- [*Overstroget med Blyants-Streger overkors*: Slutteligen er der en
- 30 Yttring af en Grundtvigianer, paa hvilken jeg vil henlede Opmærksomheden. Den er af Dr. Pastor Boisen paa Lolland. I en Artikel mod mig (i nordisk Kirketidende) siger han: at det er hans fuldkomne Overbeviisning, at naar man ikke har Andet

i det . . . Skibbrud] 3. Act, 6. Sc. Artikel mod mig] sml. XI² A 408, og se Note dertil.

end det nye Testamente, er det Bestaaende uholdbart endog blot lige over for Mormonerne end sige lige over for S. K. Mere forlanger jeg ikke; hvad han tilføier har for <mig> intet Værd. Han tilføier: just derfor er det saa glædeligt, at man har Grundtvig. Fortræffeligt! Man seer hvilken Rolle Grundtvig spiller, han træder istedetfor det nye Testamente. Man seer tillige, hvordan en vistnok forresten samvittighedsfuldere || Præst | Mand forstaaer Præste-Eden. Man aflægger Eed paa det nye Testamente. Saa erklærer man, at naar man kun har det nye Testamente, er det Bestaaende uholdbart. Men man nedlægger ikke sit Embede, seer ikke at komme ud af denne Eed. Nei, man lever ganske roligt i det Bestaaendes Tjeneste og trøster sig ved, at man har — Grundtvig. Tilsidst kommer Præsternes Ugenerethed til at gaae ud over Cultus-Ministeren, det bliver jo næsten latterligt at være Cultus-Minister. Det kan allerede være beesk nok at skulle gjøre gode Miner til slet Spil, at maatte lade som har det sin hellige Alvor og Sandhed med denne Præste-Eed. Men saa længe dog Præsterne selv understøtte i Retning heraf, søge at opretholde et Skin: kan det gaae. Men naar Præsterne selv sige: det Bestaaende er, naar man kun har det nye Testamente, uholdbart, bliver det for galt med denne Præste-Eed paa — det nye Testamente. Præstens Tilværelse bliver en Latterlighed; men det er man maaskee ham betræffende tilbøiligere til at forlige sig med, thi Herre Gud det er jo hans Levebrød, det er derved han har Opholdet; der er jo saa mangan Anden, der maa finde sig i at tjene Udkommet ved at være til Latter, hvorfor saa ikke ogsaa, at ernære sig ved som Præst at være til Latter. Dette hjælper Præsten; han bliver Gjenstand for Deeltagelse, man nænner ikke at lee af ham, og Latteren vender sig fra ham mod — Staten, den anden Part i dette Maskepie, at den vil gjælde for et Fornuftigt og saa finde sig i saadan religieus Tilstand.]

Efterskrift.

Hertil benyttes Anmærkningen som findes i Marginen p. 4.5.6.

Præste-Eden] sml. 175.199. Anmærkningen] o: 189.

Til 188, i Marginen:

189

U. D.

<paaskraa: NB Anmærkningen bliver:

Efterskrift.>

- ||[†]Anm.|| || At jeg || <Hvor sandt det end er, at jeg maa komme Grundtvigianerne saa ubeleiligt som muligt, forstaaer jeg dog nok, at det> i en anden Forstand dog kunde synes at <jeg> kommer [rettet fra: komme] Partiet beleiligt, forstaaer jeg nok||; <jeg> seer ogsaa at det sjelebekymrede, driftige Partie allerede er virksomt i den Retning: S. Kierkegaard bibringer den officielle Christendom et ulægeligt Saar; han trænger ind i de Kredse af
- 10 Samfundet, vi aldrig have formaaet at interessere — men han gjør det saa afgjørende, at han forbittrer; han støder bestandigt personligt fra; han vil paa ingen Maade stifte Partie: her er Noget at gjøre for Partiet, hvad der saaledes taber Tilliden til det Officielle maa kaste sig i Armene paa vort Partie. Og skulde der
- 15 være Nogen, som i den Grad hænger fast ved Navnet Kierkegaard, at han ikke kan løsrive sig fra det, saa seer Partiet, ved et lykkeligt Tilfælde, sig istand til at kunne tilfredsstille endog denne den særligste Tilfældighed; thi Partiet har i sin Midte ogsaa en Dr. K., der, i samme Grad som S. K. har det Kolde, det Hjerte-
- 20 løse, det Frastødende, har [de modsatte Egenskaber *rettet fra*: det Fugtig-varme, det Hjertelige, det Klæbrige].

- Men dette Hele er kun en Tilsyneladelse, der ikke kan holde sig mange Øieblikke. Snart vil Samtiden see, at hvad Grundtvigianerne har forud for det Bestaaende kun er nogle Talemaader, en Charakteerløshed, ved Hjælp af hvilken de søge at gjøre
- 25 sig bedre, hvilket just gjør dem ringere end det Øvrige. Den Overgang derfor: indenfor det Bestaaende (thi Grundtvigianerne ere jo ikke traadte ud) at gaae over fra det Almindelige til det Grundtvigske vil snart af Samtiden sees at være taabelig og bag-
- 30 vendt.

¹⁸⁹ Grundtvigianerne] sml. 188. Dr. K.] sml. 182.

1855

190

1855 Juli 16.

1

Kladde til [188]

^{1]} [Med Blyant: Grundtvigianerne.]

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: En ledende Artikel.]

<Overstreget med Blyants-Streger paaskraa:
 Der maa etsteds i Artiklen bemærkes, at jeg
 ingenlunde interesserer mig for at discutere
 med Partiet, at det blot er min Pligt, kort og
 godt at blotte deres Charakterløshed. At de
 saakaldte mynsterske Christne i en ganske
 anden Forstand beskjeftige mig.>

d. 16 Juli 55.

^{3]}(istedetfor...⁵ mod] I Marginen: og (istedetfor Lin. 3—5 saare) 2
 med Lin. 5 mod i Texten: |med skarpere Vaaben end jeg hidtil
 nogensinde have brugt — thi Forandringen er virkelig som naar
 En, der har staaet og gesticuleret med en Floret, paa hvis Ende
 er en Prop, lægger denne fra sig og tager en skarp slebent Klinge
 — rettede Angrebet mod|

¹⁴Nei] ||Overskuelse skal man ikke beskyldte mig for at mangle; 3
 og jeg manglede derfor heller ikke i det Øieblik Overskuelse nok
 til at see, at|| <Nei,>

S. 309¹ og ... ² gjøre.] Tilføjelse i Marginen 4S. 309⁸ vis] vis ||stille|| 5S. 309⁹ villieløst] rettet fra: villieløst 6S. 309¹¹ vel] vel ||<naar jeg blot holdt mig rolig>|| 7

S. 310¹⁵ Anliggender ... ¹⁶ forsikkrer!] Anliggender — [rettet 8
 fra:!] <jeg forsikkrer. Ah, jeg forsikkrer!>

S. 310²⁰ — tilligemed ... Brystet.] Tilføjelse i Marginen 9S. 310²⁷ ||||] Med Blyant: † 10

1855

- 11 S. 311¹⁹ stødt [*rettet fra*: smækvred]] smækvred
- 12 S. 311²⁵ ikke . . . kjert]] saare kjert ||, saare kjert||
- 13 S. 311²⁸ har, . . . ²⁹ muligt.] har <kunde jeg ønske at komme saa ubeleiligt som muligt>.
- 14 S. 312¹⁸ Bedærvethed] *rettet fra*: Fordærvethed
- 15 S. 313¹⁶ Tiden . . . ²⁸ Apostel.] *paalangs i Marginen*
- 16 S. 313⁸⁹ det interesserer . . . afgjørende,] *Tilføjelse*
- 17 S. 314⁴: saaledes . . . ⁷ Hovedsagen] *Tilføjelse i Marginen*
- 18 S. 314⁷ Forsaavidt derimod] ||Og|| Forsaavidt [*rettet fra*: forsaavidt] derimod *rettet fra*: Det Latterlige, at det
- 19 S. 314⁸ Partiet] *rettet fra*: Partie
- 20 S. 314¹⁰ dog, . . . ¹¹ endog] *Tilføjelse i Marginen*
- 21 S. 314¹⁸: taler . . . ¹⁴ at] *Tilføjelse i Marginen, i Texten*: ||forandrer ikke væsentlig deres Stilling. Derimod er||
- 22 S. 314¹⁴ deres Situation] *rettet fra*: Situationen
- 23 S. 314¹⁶ Der . . . ¹⁸ Grundtvigianerne.] *Tilføjelse i Marginen*
- 24 S. 314¹⁸ disse apostoliske Mænd,] *Tilføjelse*
- 25 S. 314²¹ have . . . ²⁴ Bestaaende.] *rettet fra*: ere aldeles blottede, at det ene og alene er det Pecuniaire, der beskjeftiger dem <i deres Begeistring for det Bestaaende>, thi deres Thesis er jo Adskillelse af Kirke og Stat.
- 26 S. 314²⁴ I . . . ²⁸ Dig.“] *Tilføjelse i Marginen*
- 27 S. 314²⁴ I . . . ²⁶ Motto] *rettet fra*: Jeg foreslaaer dem derfor som Motto *rettet fra*: Deres Begeistring for det Bestaaende erindrer derfor om

S. 315³ har . . . Værd.] *rettet fra*: skjenker jeg ham gjerne. 28

S. 315¹³ Tilsidst . . . ¹⁴bliver] ||Tilsidst falder der næsten en lat- 29
terlig Belysning over <det at være> Cultus-Minister — || <|| Mig
synes, at om en Præst end ikke generer sig for sin egen Skyld,
skulde han genere sig en lille Smule for Ministerens Skyld; thi
tilsidst|| Tilsidst *Lin. 13—14* Cultus-Ministeren. >. ||Præsten aflæg-
ger Eed paa det n: T:; erklærer derpaa: det Bestaaende er uhold-
bart lige over for det n: T:, men vi har Grundtvig. Saa bliver||
det <bliver>

S. 315^{19f.} er, naar . . . uholdbart] *rettet fra*: er uholdbart lige over 30
for det n: T:

S. 315²¹ paa — det nye Testamente] *Tilføjelse* 31

S. 315²⁶ hvorfor . . . ²⁷Latter] *Tilføjelse i Marginen* 32

S. 315²⁷ han . . . ²⁹mod] *rettet fra*: vender Latteren bort fra ham 33
og retter den mod

S. 315²⁹ Staten,] || Ministeren,|| Staten, [*i Marginen*: ||at den ikke 34
seer itide at komme ud af det, førend det er naaet, at ogsaa det at
være Cultus-Mi||]

S. 315³¹ religiøs Tilstand] *rettet fra*: Gudsdyrkelse 35

S. 315³³ som . . . 6.] *fra* det andet Læg. 86

Til 190:

Kladde til [189] 191
U. D.

³||†Anm.||] [*Med Blyant: †*] Anm. 1

¹⁶ikke kan løsrive sig fra] *rettet fra*: høist unødigt slipper 2

²³hvad . . . ²⁴Bestaaende] *rettet fra*: væsentligen er Grundt- 3
vigianerne ikke et Haar bedre end det øvrige Bestaaende, at hvad
de har forud

1855

Til 179:

Dr. Zeuthens Formaaen.

192

1855 Juli 5.

5 Juli 55.

Polemikeren Dr. Zeuthens Motto [*rettet fra*: Feltraab] er „vi formaae Intet mod Sandhed, men for Sandhed“.

Ganske sandt, ganske sandt; Dr. Zeuthen formaaer Intet — hverken for eller imod Sandhed.

Blot han nu ikke gaaer hen og forandrer Mottoet, saa begjerer jeg ikke mere. Jeg anseer det <nemlig> for hensigtsmæssigt at det bliver stadigt indøvet, og derfor hver Gang trykt med paa Titelbladet „vi formaae Intet“, hvortil man saa kan svare, som Fredrik VI. skal have svaret En, der knælende modtog det nobiliterende Skulderslag og fremsagde Formularen „jeg er uværdig, Deres Majestæt“ „ja, vi veed det nok“.

Til 179:

Ja, hvad Nød har det saa!

193

U. D.

Min kjere Læser, tænk Dig min Glæde, at Pastor Birkedal (i dansk Kirketidende) finder, at der er Noget i hvad jeg siger!

„Hvem er Pastor Birkedal?“ Hvorledes, Du kjender ham ikke; 5 da bør Du lære ham at kjende, det er en meget formaaende Mand. Og jeg troede virkelig, Du kjendte ham, da han, just for ganske kort Tid siden har givet et herligt Beviis paa sin Formaaen ved Noget, som jeg meente kunde være kommet til Din Kundskab.

Der er det af Dr. Steenstrup redigerede Maanedskrift. Det har 10 indeholdt mange læseværdige Artikler ξ , det erkjendte man. ζ . Men stadigt besværede man sig over, at Redakteuren ikke havde skaffet en eneste original filosofisk || Afhandling || Artikel. Den leverer saa Pastor Birkedal, og gjør det saa fortræffeligt, at Subscribenterne paa hiint Maanedskrift vistnok ville have nok for

¹⁹² Zeuthens Motto] sml. 142, og se Note dertil. Frederik VI...svaret] sml. 168, S. 281. ¹⁹³ i dansk Kirketidende] 1855 (26. Aug.), Sp. 593 ff.

lang Tid, og i lang Tid ikke uleilige Redakteuren med Ønske om flere filosofiske Artikler. Seer Du, en saadan Mand er Pastor Birkedal!

Tænk Dig da min Glæde, at denne Mand ikke ubetinget vil bryde Staven over mig, at han finder, at der er Momenter af Sandhed, noget Sandt i hvad jeg siger! At jeg skulde have hele Sandheden — og lige over for Pastor Birkedal: nei, det var for meget forlangt. Men alene det, at Pastor B., som naturligviis har hele Sandheden, dog finder, at der er noget Sandt i hvad jeg siger: hvilken Glæde!

Ogsaa er Pastor B. saa god med sin Autoritet at bekræfte Rigtigheden af hvad jeg har sagt om mig selv, at jeg har med Gud at gjøre, forholder mig til ham, at Styrelsen bruger mig. Hvilken Vished jeg herved faaer i et for mig saa uendelig Vigtigt! Dog vil jeg kun til en vis Grad kunne fortrøste mig til og beraabe mig paa, at Pastor B. med sin Autoritet bekræfter mit Udsagn om mig selv. Ifølge Pastor B. er det nemlig ganske sandt, at Styrelsen bruger mig — men ikke paa den Maade, som jeg mener. En saadan Mand er Pastor B.! Jeg har været og er af den Mening, at det Høieste et Menneske kan drive det til, er, om det kan lykkes ham at gjen- nemtrænge sin Bevidsthed saaledes, at han virkelig tør troe, at have med Gud at gjøre; mig har dette ξ , under hans Opdragelse, ζ kostet gennem en lang Række af Aar de forfærdeligste Kampe og Lidelser, hvilke ville vedblive; thi efter min Mening er at have naaet dette ikke som et Resultat een Gang for alle, men kun til at naae ved den samme Lidelse. Men at være saaledes indgaaet med Gud, at man veed Beskeed om, hvorledes det egentlig hænger sammen med Andres Forhold til Gud, veed — selvfølgeligt fra Gud — hvorledes han bruger andre Mennesker: det svimler for mig, idet jeg, forgjeves, vil søge at tænke det!

Men naar man er saaledes indgaaet med Gud, i en ganske anden Forstand end vi Andre Duus med Gud, hvad Under saa, at man er i høieste Grad nidkjer for hans Ære — som Pastor B. er

med Gud at gjøre] sml. 105.199. Lidelser] sml. 188.195.

1855

det. I en Tordentale bliver jeg af Pastoren kaldet til Orden, mindet om, at jeg ikke maa indbilde mig at være saa vittig, at jeg kan gjøre Gud latterlig, at sammenlignet med Gud er jeg — ganske sandt ξ , naar det kan falde Nogen ind at sammenligne Gud og et

5 Menneske under Synspunktet: hvor godt Hoved. γ — kun et Kyllingehoved. Hermed hænger det saaledes sammen. I et Numer af „Øieblikket“ findes en Artikel, hvis Indhold er: dersom vi ere Christne, saa er Gud det grinagtigste af alle Væsener. Selv et Skolebarn kan forstaae den Artikel: Gud kan ikke være det grin-

10 agtigste Væsen, ergo ere vi ikke Christne. Men Pastor B. faaer ud, at jeg har villet gjøre Gud „grinagtig“. See, det er Nidkjerhed for Guds Ære! Jeg kunde ogsaa sige, at det (da Talen nu engang er om Hoved) er at læse som „et Hoved“, saa dosmeragtigt, at det kunde være nok for en Mands hele Levetid, een Gang at have

15 præsteret et saadant Beviis paa Duelighed til at læse. Men jeg foretrækker at see i Pastor B^s Harangue et Beviis paa hans mageløse Nidkjerhed for Guds Ære.

Og en saadan Mand, saa formaaende som vi have seet, saa nidkjer for Guds Ære, han har den Godhed at protegere mig: ja, hvad

20 Nød har jeg saa?

194 Kladder til [193]

1855 Aug. 27.

1 1] Ja, hvad Nød har jeg saa!

27 Aug. 55.

2 S. 321¹⁴ vil ... ¹⁶ med] med Blyants- og Blæk-Overstregning rettet fra: for at jeg ikke skal blive overmodig, er det med en vis Restrinction han saaledes med

3 S. 321⁸¹ i ... ⁸² Gud] Tilføjeelse

4 S. 322¹⁹ (da ... ¹⁸ saa] rettet fra: er at læse saa

5 S. 322¹⁹ han] han ||fordrer, at||

I ... „Øieblikket“) S. V. XIV, S. 133.

Til 179:

Lad saa Dette dermed være afgjort!

195

U. D.

Det er, som jeg har sagt, Aarhundreders Vildfarelser, der skal tages op, eftersees, berigtiges: dette er min Forretning, hvortil jeg ganske særligen af Styrelsen er beskikket.

Men selv om dette ikke var saaledes, alene min 14 aarige ⁵ ~~menhængende~~ Forfatter-Virksomhed, at jeg bestandigt har et Tilbagelagt at henvise til, gjør, at Enhver, der ikke vil forhærde sig, maa indrømme, at det er meningsløst, at jeg paa aldeles lige Vilkaar skal begyndende forfra indlade mig med enhver Præst o: D.; eller med Enhver, der selv sætter Slave-Stemplet paa sin Artikel: ¹⁰ Anonymitet.

Det Samtidens Ubetydelighed vil, er naturligviis at trække mig ned i den Art Kævl, hvorved jeg i Ideen egentlig vilde blive latterlig (fordi jeg havde indladt mig med Mennesker, som i Ideen seet aldeles ikke ere til) og (hvad der hovedsaglig beskeftiger ¹⁵ mig) forkluddre min Sag, bortlede Opmærksomheden fra den.

Nei, med slig Ubetydelighed tør jeg ikke indlade mig. Jeg maa finde mig i, at alle disse mig saa Overlegne (thi de Ubetydelige elske især at optræde i Skikkelse af Overlegenhed) sige om mig, hvad de saadan kunne hitte paa, ogsaa om min Redelighed, sigte ²⁰ mig for Uredelighed, og [— bevise den. *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: (fortiende min Artikels Dato, i hvilken jeg siger det) bevise,] det f. E. deraf, ¹⁹⁵ [udslettet ved Overkradsning med Blyant: at jeg siger, at Geistligheden har iagttaget Taushed — medens dog enkelte Præster (NB senere) have yttret sig; og selv om en ²⁵ ganske enkelt havde yttret sig tidligere, skulde man da ikke kunne forstaae, at det jeg taler om, naar jeg siger, at Geistligheden har iagttaget Taushed, er, at der intet officielt Svar er kommet fra den, det Eneste jeg forholder mig til. Eller lad dem bevise min Uredelighed deraf, at jeg, paa samme Tid, som jeg taler om, at Geistlig- ³⁰ heden har iagttaget Taushed, dog taler om den Modstand, der gjø-

¹⁹⁵ at jeg siger] S. V. XIV, S. 70 f.

1855

res mig — ret som var Præster de eneste Mennesker, eller er ikke Dag-Pressen f. E. til, og er den ikke blevet brugt saa raat og pøbelagtigt og bestialsk mod mig som vel muligt; og desuden, om Geistligheden iagttager Taushed paa Prent, følger deraf, at den
 5 ellers er taus, eller skulde der være noget Uredeligt i at kalde det Modstand der gjøres mig, naar Kirkerne bruges mod mig, naar der efter stor Maalestok gjøres Alt for at sætte Snakken mod mig i Bevægelse?] [*I Marginen*: Min kjere Læser, dersom det beskjef-
 10 ikke er, som disse Redelige sige: vil Du, [hvis Du vil] <ved at> gjøre Dig lidt Uleilighed, selv let forvisse Dig derom — og for min Skyld skal Du ingen Uleilighed gjøre Dig, ei heller agter jeg for Din Mageligheds Skyld at gjøre mig nogen Uleilighed.]

Som sagt, den Sag, jeg har den Ære at tjene, byder mig at iagt-
 15 tage den strengeste Diæt med Hensyn til ikke at indlade mig videre i alt Sligt, bestandigt mindende mig selv om, hvad Sagen kræver, at det bliver derved, at jeg er en Offret, bestemt til (hvad jeg glad og taknemlig indvilliger i) at være offret paa en Slægt (cfr. „Dette skal siges“); og mindende Dig min kjere Læser om,
 20 at jeg er af den Sort Mennesker, som maa fordre Tro. Kan Du ikke faae et saa stærkt Indtryk af min Sags Rigtighed, et saa stærkt Indtryk af, at det gjælder om Evigheden, saa Du bruger Din Villie til at værge Dig mod at komme ind i alt det Ubetydelige, der siges og bevises om mig og min Charakter: saa kan Du ikke
 25 følge mig; og saa gjør Du rigtigst i at slippe mig jo før jo hellere.

196 *Kladde til* [195]

1855 Aug. 27.

1 ¹]

Lad [saa Dette dermed være afgjort
rettet fra: det saa blive derved!]

27 Aug.

2 ⁶at . . . ⁷til,] *rettet fra*: giver mig en Betydning, som

Dag-Pressen] sml. 155. Offret] sml. 193. 199. offret paa en Slægt] sml. 157, S. 259, og se Note dertil.

⁹ begyndende forfra] <i>Tilføjeelse</i>	3
²⁴ at jeg . . . S. 324 ⁸ Bevægelse?] <i>Udslettelse ved Blyants-Streger overkors</i>	4
S. 324 ¹⁶ hvad . . . ¹⁷ derved,] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	5
S. 324 ¹⁹ (cfr. „Dette skal siges“)] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	6

Kortere Bemærkninger.

197

U. D.

I

Fritænkeren — og jeg.

Fritænkeren vil have „Præsten“ bort; thi mener han, kortsynet og hildet, saa er vi ogsaa Christendommen qvit. 5

Jeg vil have „Præsten“ bort — for at Christendommen kan komme frem; saa længe „Præsten“ er, er Christendom en Umulighed.

I sit blinde Had til Christendommen er Fritænkeren høflig nok til at antage, at det, christeligt, er i sin Rigtighed med Præsten; 10 jeg seer, at „Præsten“ og Fritænkeren ere Allierede, kun at Præsten er den farligste Fjende.

2

„Præsten“ som Grændse.

Saaledes leves der i Christenhed af disse Millioner Christne: 15 „Præsten“ ansees for at afgive et Høieste af det at være Christen; indenfor denne Grændse er man saa Christen, vilde maa-skee endogsaa ansee det for formasteligt at ville være bedre Christen end Præsten.

Nei, Enhver, der bilder sig ind, at være Christen indenfor 20 „Præsten“ som Grændse; at være Christen ved at løbe med i den Flok eller Drift, som „Præsten“ begrænder: han bedrager kun sig selv. En Christen fra Christendommens første Tid vilde derfor strax (istedetfor indenfor Plankeværket at lege at springe i Høiden ved at springe over <et> Halmstraae) forstaae, at Op- 25

1855

gaven for det første er, at springe over det, forresten forsaavidt det skal være Maalestok for Høidespring, meget lave Plankeværk, „Præsten“ afgiver; og han vilde forstaae, at dette da kun er den aller allerførste, svageste og letteste Begyndelse.

5

3.

Hvor Gud bygger en Kirke, bygger Fanden et Capel.

Var dette sandt, saa var det jo næsten en rar Verden vi leve i.

Men det er ikke sandt; nei, hvor Sandhed har lidt, bygger Fan-
10 den Kirker og Capeller.

Det er just en af Fandens Kunster, at faae det Rygte sat i Om-
løb: at Kirkerne ere Guds Bygninger, hvad der er lige saa vist,
som at Præsterne ere Guds Tjenere.

4.

15 „Christenheds“ Stræben efter Idealet.

Man leer ved at see en Mand travlt søge efter sine Brillor, som
sidder paa hans Næse.

Men „Christenheds“ Stræben er paa sin Maade mere latterlig.

Sandheden med det christelige Ideal er: det har været til, Chri-
20 stus har jo levet, Forbilledet er viist. Og dette Ideal forholder sig
til: den Enkelte; kun som Enkelt kan der være Tale om at stræbe
efter det; og skal den Enkelte stræbe efter det, maa han selvfølge-
ligt vende sig i Retning af, at Idealet har været til, vende sig til-
bage efter det, hvis han virkelig skal stræbe efter det.

25 Christenhed har faaet Sagen vendt saaledes: Idealet for det at
være Christen er et i en Fremtids uendelige Fjerne liggende
Maal, mod hvilket der stræbes — Christenhed vender altsaa i sin
Stræben efter Idealet Ryggen mod det sande Ideal, som jo har
været til, stræber altsaa (under Navn af at stræbe efter) bort fra
30 Idealet. Og for at det ret skal kunne blive til Noget med denne

Forbilledet] sml. 182.222. den Enkelte] sml. 177.199.

1855

Stræben efter hiint i den fjerne Fremtid liggende Ideal maa (saaledes forstaaer Christenhed Sagen) Alle forene sig, for med forenede Kræfter at stræbe, thi saa lykkes det nok — ja, det lykkes nok med forenede Kræfter i Forhold til en Stræben, hvor Sandheden er, at kun den Enkelte, hver Enkelt men <kun> som Enkelt, kan 5 stræbe. „Frisk Mod“ raaber derfor Christenhed begeistret „lader os stræbe forenede; det lykkes nok; kun ikke tabe Modet men styrke vore Hjerter ved Tanken om, at Christendommen er perfectibel, og at det gaaer fremad. Derfor fremad, fremad mod hiint i det uendelige Fjerne foran os liggende Maal, Idealet“ — og, 10 christeligt, har Idealet været til for 1800 Aar siden.

5.

„Skulde Christendommen ikke være til?“

„Det er jo dog den urimeligste Galskab at paastaae, at Christendommen slet ikke er til; alene det, at der er 1000 Lærere i 15 Christendom er jo tilstrækkeligt for at modbevise dette Nonsens: naar der er 1000 Lærere i Christendom, saa maa dog vel ogsaa Christendommen være til.“

Maaskee er da ogsaa med dette Samme beviist, at den Stundesløse har mange Forretninger, thi han holder jo fire Skriverskarle: 20 og naar En holder fire Skriverskarle, saa maa han dog vel ogsaa have mange Forretninger.

Nei, de 1000 Christendoms Læreres Tilværelse beviser, at der er 1000 Levebrød for Lærere i Christendom, hvilket jeg jo aldrig har benegtet, saa lidet som jeg betvivler noget eneste 25 Øieblik, at hvis der var 10,000 Levebrød, var der 10,000 Christendoms Lærere, hvilket jeg betvivler lige saa lidet, som at Christendommen slet ikke er til, og at den Stundesløse ingen Forretninger har.

Christendommen . . . ikke er til] sml. 146.262. Levebrød] sml. 188.199.

1855

198

1855 Septbr. 3.

Kladde til [197]

1 ¹] Kortere [*rettet fra*: Korte] Bemærkninger.
3 Sept.

2 ⁹I . . . ¹²Fjende.] *Tilføjelse i Marginen*

3 ²⁰Nei,]

[*Overstreget med Streger overkors*: Tænk indenfor et halvanden Alen høit Plankeværk vise nogle Heste deres Kunst <ved> at springe i Høiden over en paa Jorden liggende Kjep eller over et Qvarteer [høie Bredder *rettet fra*: høit Bræt]. Da fører man en øvet Kunstberidder-Hest derind, som strax forstaaer, at Opgaven er at springe over Plankeværket, hvad den ||strax|| gjør.]
<Nei,>

4 ²⁴strax] strax, ||ligesom hiin ægte Kunstberidderhest,|

5 ²⁴(istedetfor . . . ²⁵Halmstraae)] *Tilføjelse i Marginen*

6 S. 326 ¹det, . . . ³afgiver] *rettet fra*: Plankeværket

7 S. 326 ⁹Sandhed har lidt,] Sandhed [*rettet fra*: Sandheden *rettet fra*: et Sandhedsvidne] har lidt, |, eller for hvert S.V., der har lidt, >||der||

8 S. 326 ¹⁰Kirker] ||10|| Kirker

9 S. 326 ¹²der . . . ¹³at] *rettet fra*: de ere netop lige saa lidet, som

199

U. D.

Ideen — Tallet.

Dette er Polerne. Og dette er den uendelige Forskjel mellem Menneske og Menneske, at føle Trang til Idee og at kunne beroliges ved Menneske-Tallet.

Kun hvo der følte Trang til Idee, og trængte igjennem til Ideen,

¹⁹⁹Tallet] sml. 175.

og udholdt den Lidelse at bære Ideen: kun han havde Trang til Udødelighed og trængte igjennem til

Men saadanne Individuer [forekomme vel længst slet ikke mere *rettet fra*: synes slet ikke mere at forekomme], og have til alle Tider været en Sjeldenhed, hvis Maalestok er Slægter: en sjelden Gang i en enkelt Slægt. Millionerne behøve ikke mere end Tallet, ere: Exemplar-Mennesker.

Saa er der naturligviis Grad-Forskjel: de aldeles ubetydelige Exemplar-Mennesker kunne beroliges ved Menneske-Tallet i den Kjøbstad, hvori de leve; de noget betydeligere behøve en større, en stor Stad, et Land, en Samtid, Historien: men det er alle Exemplar-Mennesker, beroligede ved Menneske-Tallet. Thi i Ideen seet betyder 17,000 Aarhundreders Millioner qua Tal ikke mere end en halv Snees, hvilket igjen er $= 0$.

Ved Menneske-Tallet beroliger Exemplar-Mennesket sig. Om Noget er Sandhed, derfor behøves for ham intet høiere Beviis, end at (alt i Forhold til hans Grad-Forskjel som Exemplar-Menneske) et saa og saa stort Antal af Mennesker har anseet det for Sandhed. Paa den anden Side, naar En vil fremstille Idealerne for Exemplar-Mennesker, ere disse sidste strax til at kjende paa den Indvending: dette er Overspændthed, det faaer man Ingen til at gaee ind paa. Altsaa Menneske-Tallet afgjør, hvad Sandhed er. I Ideen seet er det naturligviis det aldeles Uvedkommende, om Mange, eller Faae, eller Ingen ville gaee ind derpaa. Og Idee-Mennesket kjendes just paa, at Sligt aldeles ikke beskjeftiger ham. For Idee-Mennesket er Menneske-Tallet $= 0$; for Exemplar-Mennesket: Alt. Han er i den Grad i denne Tankes Vold, at det derfor beskjeftiger ham saa meget, at blive hyggeligt begravet, paa et Sted, hvor der ligge mange Andre begravede; han vilde maaskee mistvivle om sin Udødelighed, hvis han skulde død kastes hen paa et afsides Sted, hvor ingen Andre laae. Kort Exemplar-Mennesket bilder sig ind (hvad der er saa bagvendt som muligt) at Udødelighed forholder sig til at være Flok \circ : han har sit Liv i Tallet \circ : han har ingen Trang til Udødelighed, høist Trang til en

Indbildning, hvilken Trang den Samfunds-Classe af Næringsdrivende som man kalder „Præsten“, for en passende Godtgjørelse tilfredsstiller, „stedse stræbende ved Eed paa det nye Testamente, og ved prompt Betjening og reel Behandling at tilsikre sig sine
5 ærede Kunders“ o: s: v:.

Men medens Exemplar-Mennesket Intet har med Idee at gjøre, saa har han rigtignok igjen det Gode, at hans Liv er uendelig lettere end Idee-Menneskets. Ja, 5 Minutter at skulle udholde de Lidelser, hvori Idee-Mennesket dagligt aander, vilde være nok for
10 at tilintetgjøre ethvert Exemplar-Menneske, det er for ham som <at> oversættes i et ham fremmed Element. Nøiagtigt talt maa man sige, at Exemplar-Mennesket ikke kan lide; thi til den egentlig kvalfulde Lidelse hører just Ideen. Det er hermed, som naar vi Mennesker om Planten dømme, at den egentligen ikke kan lide;
15 thi til at lide hører Bevidsthed. Og til den egentlig intensive Lidelse hører: Idee.

Alene den Lidelse, der dog hører til de kvalitativt intensive, i hvilke Idee-Mennesket dagligt lever, den Lidelse: at være forskjelliggjort fra det at være Menneske, sat aldeles udenfor Flokken, blot endog den Lidelse kjender Exemplar-Mennesket naturligviis ikke, har ingen Forestilling om den, han som jo just er i Flokken. Og dog hører den Lidelse, og i sin kvalfuldeste Form afgjort med til at være Idee-Menneske. Kun, om jeg saa tør sige, Menneske-Biddet isolerer et Individ saaledes, at han kan blive
25 Idee-Bærer. Menneske-Biddet, at være bidt af Menneskene! Den Isolation nemlig som oprindeligt Hovmod, eller Særhed, eller Menneske-Fjendskab giver, isolerer ingenlunde nok. Nei, elskende Menneskene, hvad Idee-Mennesket altid gjør, maa han være stødt saaledes sammen med dem, at han f. E. til Tak for den uegennyttigste, den dem meest velmeente Handling, er blevet lønnet med
30 det Bestialske, have oplevet, at maatte dagligt erfare, at Menneskene ere, naar det kommer til et vist Punkt, paaklædte Dyr. Vraget, forskudt af Menneskene maa Idee-Mennesket være. Dette hører med til, at han ret kan blive Idee-Mennesket. Exemplar-

Menneskene maae derfor siges ikke at vide, hvad de gjøre, naar de behandle ham saaledes; thi just denne Isolation er Betingelsen for, at han bringes til det Menneske-Tilværelsens Yderste, at han kommer til at forholde sig til Ideen, eller, for at tale religiøst, at Gud kan faae fat paa ham, og han virkelig komme til at indlade sig med Gud, hvad der ikke i hver Generation findes eet Individ, som gjør, hvorimod der i hver Generation findes Tusinder af Næringsdrivende, som med Familie leve af for Millioner at vrøvle om, at der have levet Mennesker, som have gjort det, og saa bestyrke sig selv og Millionerne i, at denne Vrøvlen om Andre er: virkelig at indlade sig med Gud. 10

Ja, det at være Idee-berørt (elverskudt), Idee-Menneske, Idee-Bærer, eller for at bruge religiøse Udtryk, som jeg hellere bruger, det at være den af Gud Udvalgte, er i den Grad Qval, at det, blot menneskelig talt, ubetinget, ubetinget er den af alle rædsomme rædsomste Ulykke, der kan vederfares et Menneske. Og i ethvert <svagt> Øieblik er det ogsaa saaledes for den Udvalgte selv. Dog stille, stille, fortvivl ikke, forspild ikke i eet eneste Utaalmodighedens Øieblik hvad der i Evigheden er grændseløs Salighed! 15 20

Men blot menneskelig talt er det, at være den Udvalgte, af alle rædsomme den rædsomste Ulykke.

I samme Øieblik Gud udvælger et Individ spærrer han af for ham, anbringer Vanvid mellem ham og de Andre, for at forhindre Forstaaelsen. Thi Gud er ingen Ven af det hjertelige Vrøvl eller af disse Batailloner Arm i Arm, han vil have Menneskene Enkelte. Og for at sikkre sig, at den Udvalgte ikke i et ubefæstet Øieblik skulde vrøvle sig ind i det Hjertelige, er der sat Vanvid mellem ham og de Andre. At være Bærer for Idee, at være et Aarhundrede, maaskee to, tre forud for sin Tid er omtrent det Samme som at være med Vanvid afspærret Forbindelsen. Overhovedet, hvad der i Menneske-Slægtens Barndom taltes om det at have seet Gud, er, rigtigt forstaaet ganske sandt. Følgen af at have seet Gud er: at døe; men ikke i fysisk Forstand, nei, men afdød fra 25 30

1855

alt Naturligt og Menneskeligt at leve som Afdød. Følgen af at have seet Gud er: Vanvid; men ikke saaledes forstaaet, at den Udvalgte bliver vanvittig, nei, men der bliver sat Vanvid mellem ham og de Andre; de kan ikke forstaae ham.

- 5 Saaledes lever han i den qvalfuldeste Isolation. Døier saa Menneskenes bestialske Behandling; thi naar Idee skal anbringes blive Menneskene saa forbittrede, at Dyre-Siden kommer ret frem.

- Forstaae ham er der bogstavelig ikke en Eneste, der kan.
- 10 Hjælpe Nogen kan han heller ikke; thi at hjælpe Nogen til Efterabelse kunde han jo ikke ville, og i den Forstand som han at forholde sig til Idee, veed han meget godt han faaer Ingen til. Glæde sig med ham kan Ingen; thi naar et Menneskes Arbeiden forholder sig til timelig og jordisk Løn, naar han tjener Tusinder, <og>
- 15 udmærkes ved Titler og Rang, bliver til Noget, noget Stort i denne Verden, saa kan han indbyde Slægt og Venner til at glæde sig med sig; men hvad der — christeligt, for Evighedens Skyld! — er uendelig langt glædeligere, at lønnes med at udgrines, forhaanes, forfølges, dette Glædelige kan han maaskee have vanskeligt
- 20 nok ||ved|| selv at fastholde, at det er det Glædelige, uendelig Glædeligt, men i ethvert Tilfælde paa den Art Glæde kan der ikke gjøres Selskaber, hverken store Klub-Selskaber eller smaae Familie-Selskaber. Sørge med ham kan Ingen, Ingen forstaaer, hvor og hvorledes han lider; og forhadet, afskyet, forbandet som ha-
- 25 dede han Menneskene (hvad han dog ingenlunde gjør, fordi han, elskende Gud, rigtignok ligesom tilintetgjør Det, alt Det, hvori Menneskenes Mængde have deres Liv <, hvorfor de leve>) er Skadefryd hvad Deeltagelse han kunde vente af Menneskene i Almindelighed. Ietvæk martres han i denne Qval, at medens
- 30 han forholder sig til Slægt, lever han blandt Exemplar-Mennesker, som, sandseligt, jo ere ganske det Samme som han. Og hos Gud kan han ingen Lindring ligefrem vente; tværtimod Gud er just Den, som med den meest udtænkte Grusomhed matrer ham, hvor ikke Menneskene formaae det — dog i Kjerlighed indøvende

1855

det med ham, at det maa han gjøre <af> Kjerlighed, at ellers lader han sig ikke bruge, at han i Evigheden vil takke ham for det som for den ubeskriveligste Velgjerning.

Saaledes lever han. Saa længe han lever, i Samtidighed, hvor han intensivt er samlet heel, er han Menneskene uendelig for stærk, som en dræbende Gift, derfor hadet, forbandet, afskyet, tilsidst vel ogsaa ihjelslagen. Det er med ham i Samtidighed som med en Essents. Et Glas af den — ih bevares, vil Kogekonen sige, det kunde jo slaae hele Befolkningen ihjel, nei en Draabe deraf i 30 Potter Vand det er den meest vederqvægende og lifligste Smag, som kunde faae en Død til at leve op igjen. Saaledes ogsaa med ham. I levende Live er Alt hvad der hedder Præster, Professorer, alle disse eedfæstede Dyre-Skabninger, de ere de ivrigste til at slaae ham ihjel, og til (for at tage det Høieste) som i sin Tid i Forhold til Verdens Frelser, at frelse Verden fra denne Gift. Naar han er død, naar Docenter, Præster, Professorer for-tynde ham først i deres eget Vand og saa i de Tusindes, hvem de lære: det er herligt.

I Menneskehedens dybest sjunkne Udskud, I eedfæstede Løgnere — dog jeg føler det, det er forgyeves, ja det var endog formasteligt, om jeg indbildte mig at skulle formaae at afværge, at det ikke fremtidigen bliver som det er. Det vilde endog være formasteligt, naar jeg ved at betragte „Christenhed“ betænker, hvad Du, Verdens Frelser, har udrettet, hvilke talrige Slægter af trivelige, spækkede, stærkt ynglende Christendoms Lærere, Du har tilveiebragt, Du, som, baade mildt og strengt, med Ord der maatte kunne røre Stene og knuse Klipper, har talet mod, at dette skulde være Christendom.

Kladde til [199]

200

1855 Septbr. 14.

¹Tallet.] Tallet.

1

14 Sept. 55.

S. 329¹til] til Udødelighed [rettet fra: Ideen]

2

1855

- 3 S. 329⁸³ ɔ: . . . ⁸⁴ ɔ:] *Tilføjelſe i Marginen*
- 4 S. 330¹ hvilken . . . ⁵ o: s: v:] *Tilføjelſe i Marginen*
- 5 S. 330⁶ Idee] *rettet fra: Udødelighed*
- 6 S. 331^{81 f.} Overhovedet . . . S. 332⁴ ham.] *Tilføjelſe i Marginen*
- 7 S. 332¹² Glæde . . . ^{22 f.} Familie-Selskaber.] *Tilføjelſe i Marginen*
- 8 S. 333¹⁰ 30 Potter Vand] *rettet fra: Peblingesøen*
- 9 S. 333¹⁸ Dyre-Skabninger] *rettet fra: Bæſter*
- 10 S. 333¹⁴ (for . . . Høieſte)] *Tilføjelſe*
- 11 S. 333²⁶ baade mildt og ſtrengt] *Tilføjelſe*

TIL:

ARTIKLER I „FÆDRELANDET“

1854 18. Decbr.—1855 16. Maj.

**Var Biskop Mynster „et Sandhedsvidne“, et
af „de rette Sandhedsvidner“ — er dette Sandhed?**

201
U. D.

I den osv. (bortset fra *Ortografi og Interpunktion*) som S. V. XIV, S. 5 Lin. 5—8 den nu ledige Bispestol — i denne Tale fremstilles Biskop M. først og fornemlig som Lin. 9—12 „Udgangen af hans Vandel“ (p. 5) for Lin. 12—18 o: s: v:

Er dette Sandhed? Og er det at tale saaledes om Biskop M. er maaskee det ogsaa at vidne for Sandhed, og Prof. M. ved denne Tale *z*som Afløsning*z* selv traadt i Charakter af Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner? Er dette Sandhed — og er dette Guds-Tjeneste? At en Mand, der ved hellig Eed er forpligtet paa det nye Testamente — og det er De jo Prof. Martensen! — at han i en Bygning, der kaldes Guds Huus — altsaa „for Gud“ — fremtager en Bog, som kaldes Guds-Ord, i en Bøn henvender sig til Gud — at vi ret maae fornemme hans Tilstedeværelse — derpaa forelæser et Par Linier af dette Guds-Ord — og saa begynder at tale saaledes om Biskop M.: er dette Gudstjeneste, hvad er saa det at gjøre Nar af Gud? Er dette at være Lærer for Menneskene, hvad er saa det at bedrage dem? er det at veilede, hvad saa det at vildlede?

Biskop M. et Sandhedsvidne! Der lader sig om Biskop M. sige, nær havde jeg sagt, usigeligt meget til Lov, Priis og Berømmelse; jeg for mit Vedkommende lægger ikke Dølgemaal paa (hvad jeg forresten christeligt ikke skal rose mig af) at jeg har været tung-

²⁰¹ Mynster] sml. 186.202. Sandhedsvidne] sml. 173.202. Prof. M.] sml. 188.202. Charakter] sml. 82.211. ved . . . Eed] sml. 199.208.

1854

sindigt forgabet i denne Mand; jeg forpligter mig til at skrive hele Bøger til hans Priis. Men hvis det sattes mig til Opgave: at fremstille Biskop M. som Sandhedsvidne, da maatte jeg fatte mig kort: nei, det var han ikke; herom er ikke videre at sige, han var det
5 ikke.

Et Sandhedsvidne! Du som læser dette, Du veed jo hvad der christeligt forstaaes ved et Sandhedsvidne, og nu, som Prof. M. skærpene siger et af de rette Sandhedsvidner; men lad mig dog gjøre Dig det nærværende. Et *S. 7 Lin. 17—S. 8 Lin. 14* det ene
10 [rettet fra: eet] *Lin. 14 f.* tilsidst — ||thi|| *Lin. 15—17* — ||og|| saa *Lin. 17 f.* Prof. M. taler om — ||og|| saa *Lin. 18—20* hen- slængt [rettet fra: henkastet] *Lin. 20—23* udslettes: dette er et Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner — — og det var Biskop M^s Liv og Død.

15 Saaledes Prof. M. Thi Biskop M. var af en anden Mening, det er jeg fuldt forvisset om. Just det [rettet fra: dette] var i mine Tanker det Gode hos Biskop M., hvad jeg holder mig forvisset om, at han i Inderlighed for Gud villigt tilstod, at han ingenlunde var et Sandhedsvidne. [Indklammet med Blyant: Hvor ønskeligt
20 det kunde have været, at han havde endt med ogsaa at gjøre os Mennesker denne Tilstaaelse: jeg negter det ikke.

Dog det skete ikke, nei, desto værre, det skete ikke! Du Af-døde; fra at have nydt Livet gennem en saa lang Række af Aar, som kun undtagelsesviis indrømmes et Menneske, fra at have
25 nydt Livet efter en Maalestok og i en Grad som sjældent, sjældent et Menneske: er Du nu indgaaet til Regnskabet og Dommen — med et stort Ansvar! Ved en lille Tilstaaelse kunde Du vistnok have gjort Dig det lettere. Sandt, naar man vel endog fromt mener, at man just for at tjene Christendommen maa bruge Sandse-
30 bedragene, thi ellers faaer man slet Ingen til at gaae ind paa Christendommen; sandt, naar man erfaren og verdensklog som Du var det, i den Grad veed Beskeed om, hvorledes det gaar til i det praktiske Liv og den virkelige Verden, og derfor vel endog gudeligt er af den Mening, at der maa slaas lidt af, thi ellers
35 flygte Alle tilbage for Christendommen; sandt, naar man i den

Grad som Du var det, er Mester i at kunne bruge Sandsebedragene; sandt, naar man er blevet saa gammel i Brugen af dem, som Du var blevet det, og naar man saa derhos er den Mægtige, den Anseete, den Indflydelsesrigeste i en Samtid — sandt, saa falder det tungt at gjøre en saadan Tilstaaelse. Men er den gjort, 5
gjør den igjen Evighedens Regnskab lettere; saaledes er det jo, hvad der falder let for En, ender gjerne med at falde tungt over En, og hvad der begynder med at falde tungt ender gjerne med at gjøre let.]

Du Afdøde, hvem jeg — hvad vel forresten kun meget Faae, 10
muligt Ingen er vidende om — hvem jeg maaskee mere <end> een Gang eller nok rettere hvem jeg <i> lang Tid stadigt har vol-
det Uro og Bekymring, medens Du dog nok ogsaa mere end een Gang har gjort mig ikke liden Uret, Du Afdøde, [dette maatte jeg
sige *rettet fra*: saaledes maatte jeg sige *med Blyants-Overstregning* 15
rettet fra: anderledes kunde jeg ikke tale] ved Din Grav! Du har
medens Du levede havt Nok, der bøiede sig for Dig — for at op-
naae Noget: jeg har Intet opnaaet, dog har Ingen bukket dybere
for Dig. Ved Din Grav er der nu ogsaa blevet noksom basunet, og,
som Du selv engang skjemtstomt — hvo kunde glemme [*rettet fra*: 20
har glemt] Din Skjemt saalidet som alt det Andet der var udmærket
hos Dig! — som Du skjemtstomt sagde „lidt basunes maa der“,
som Du sagde det, saaledes maa det vel være: o, men, ikke sandt,
lidt Sandhed maa der ogsaa høres ved en Grav, lidt Sandhed —
og uden Basuner, ja uden Basuner, thi de almindelige Basuner 25
ere ikke for Sandhed [*rettet fra*: er for verdsligt [*rettet fra*: lidt]],
og Dommens-Basune [*rettet fra*: Doms-Basunen] for overmen-
neskeligt [*rettet fra*: guddommeligt *rettet fra*: gudeligt].|| ikke for
Mennesker.

Til 201:

Biskop M. et Sandhedsvidne, nei det var han i Sandhed ikke, 202
medens der derimod vistnok, og med Sandhed, kunde skrives hele 1854 Febr. 30

²⁰² Biskop M.] sml. 201. 205. Sandhedsvidne] sml. 201. 205.

- Bøger om denne udmærkede, høitfortjente, kunstnerisk vurderet i sjelden Maade berømmelige Mand ||; men Sandhedsvidne: nei!!
- 5 Sandhedsvidne, nei det var han ikke. Den i sig selv ikke betydelige Stilling, i hvilken han begyndte, forvandlede han strax ved sin Personlighed til en betydningsfuld, og var fra det Øieblik en mægtig Mand, overalt ikke blot vel seet, men an seet, seet med Beundring, overalt ikke blot hørt, men hørt med Underkastel-
- 10 sens Opmærksomhed, overalt ikke blot af Indflydelse, men af næsten afgjørende Indflydelse; Livet igjennem paaskjønnet, hædret, æret af Mændene, i Besiddelse af denne Verdens Goder, blev ogsaa Qvinders næsten tilbedende Beundring, ikke ødslet, *[rettet fra: (ikke ødslet, thi Gjenstanden var jo værdig)]* ham i fuldeste
- 15 Maal til Deel: Sandhedsvidne, nei det var han ikke. — > Som Landets øverste Geistlige, de kongelige Ordeners Biskop, Storkors af Dannebroke, blev han (hvad hidtil ikke var Brug for Sjellands Biskop) Excellence. Mig glædede dette overordentligt; ja jeg erindrer det endnu ganske tydeligt, at den Afdøde næsten gav
- 20 mig en lille Tilrettevisning, fordi jeg altfor barnligt glædede mig derover — i den Grad glædede det mig. Altsaa han blev Excellence. I mine Tanker var dog dermed hans Fortjenester ingenlunde noksom paaskjønnede; han burde ogsaa have været Ridder af Elephanten. Og hvis jeg (o, *[rettet fra: man]* tilgiver *[rettet fra:*
- 25 *tilgive]* mig en digterisk Frihed<!) hvis jeg var den Mand, der afgjør Sligt, saa <var> han blevet nobiliteret, derpaa ophøiet i Fyrstestanden, — visseligen paa Grund af hans Fortjenester, men tillige <ogsaa for min egen Skyld> for at glæde mig selv, for <ret> at frydes ved Synet af denne med al Føie beundrede, om man saa
- 30 vil, fyrstelige Skikkelse: men Sandhedsvidne, nei, det var han ikke. — > Han døde, han blev begravet; og Begravelsen den var, efter hvad jeg hører, som hans Liv fortjente den: man holdt Vagt ved hans Kiste, en Æresvagt — ja for Dem, som havde den Ære at holde Vagt ved denne Kiste, hvor Ærens Tegn, der vel hvilede

1854

paa den, ret egentligen kom til Ære; i talrig Skare fra By og Land samledes man for at vise ham den sidste Ære — ja, og dog nei, sæt et Skilletegn efter „ham“ og læs saa, er det ikke, om end sørgeligt, dog saa sandt, han var vel noget nær <selv> den sidste Ære, maaskee for lang, lang Tid Danmarks sidste Ære: men blandt 5 Sandhedsvidner var han hverken den første eller den sidste; thi Sandhedsvidne var han ikke. —> Man er nu betænkt paa at reise ham et Monument; det finder jeg naturligviis aldeles i sin Orden, item om man vil gjøre det pragtfuldt. Men hvis der paa dette Monument endog kun paa et skjultere Sted skulde anbringes en lille 10 Krølle eller Deslige, som skulde betyde en Brøksdeel af det første Bogstav, hvormed det Ord Sandhedsvidne begynder, og dette Hele skulde betyde, at saa Meget af et Sandhedsvidne var dog Biskop M.: saa vilde jeg protestere. Det vilde vel ikke, staae i min Magt at forhindre det, men paa den anden Side kan vel heller Ingen 15 forhindre mig i at protestere. Sandeligen, Den har ikke gjort <Biskop> M. en Tjeneste, som bragte ham ind under Belysningen: Sandhedsvidne, eller ind i Selskabet: „den hellige Kjæde af Sandhedsvidner, der fra Apostlernes Dage strækker sig til vore Tider.“ <med Blyants-Sammenvisning> Den strengeste Dom over Biskop 20 M. vil blive den, der bruger „Sandhedsvidnet“ som Maalestok; men den vil man jo nu være foranlediget til at bruge, da Prof. M. officielt har anlagt den.

i Febr. 1854.

S. Kierkegaard.>

[Med Blyantsklamme i Marginen, overstreget med Blyants-Stre- 25 ger overkors: Min Mening er: det ene Menneske har ikke Lov til at fordre af det andet, at han skal være Sandhedsvidne; Biskop M. udgav sig ikke for at være et Sandhedsvidne: saaledes var jeg glad i min Beundring over det hos ham Beundringsværdige. Da kommer Prof. M. og skal gjøre det saa overordentligt godt, 30 og — for at bruge et her passende skjøndt lidt plat Udtryk — smøre tykt paa, gjør ham til Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner: derimod maa jeg gjøre Indsigelse. Dersom den Af-

1854

døde havde levet, dersom Prof. M. havde viist ham den Tale: jeg er <fuldkommen> forvisset om, at Biskop M. havde sagt: brug ikke det Ord, Mag. K. gjør Indsigelse; han bukker for mig i dyb Ærefrygt trods Nogen, det gjør han, det maa jeg lade ham; men
 5 siger De om mig, at jeg er et Sandhedsvidne, saa gjør han Indsigelse.

Og dertil kan jeg kun svare: ganske rigtigt, det gjør han. Du Afdøde, Du sagde engang skjemtsomt til mig — hvo kunde glemme Din Skjemt, saa lidet som alt det Andet, der sundt og sandt
 10 var udmærket hos Dig! — Du sagde skjemtsomt: „lidt basunes maa der“; men at stille Dig frem som Sandhedsvidne det er for meget.]

203 *Kladde til [201]*

U. D.

1 S. V. XIV, S. 5⁵ Martensen] M., |som det hedder paa Titelbladet|

2 S. V. XIV, S. 5⁶ Jordefærd“] Jordefærd“ (der er Søndag baade for og bag)|

3 S. V. XIV, S. 5^{7f.} den bringer Prof. Martensen] *rettet fra*: det synes at Prof. ved en Deel af den bringer sig selv

4 S. V. XIV, S. 5¹¹ Med . . . ¹⁸ osv.] *Tilføjelse i Marginen, i Texten*: |at tale om et af de rette Sandheds-Vidner — saaledes er Alt i sin Rigtighed, dersom det blot er vist, at Biskop M. var et Sandheds-Vidne.|

5 201¹⁸ Er . . . ²⁰ vildlede?] *Tilføjelse i Marginen*

6 201²⁴ tungsindigt] *rettet fra*: som

7 S. V. XIV, S. 7²² — ak, . . . 8² indviet.] *rettet fra*: Ja i alle Lidelserne, indviet

8 S. V. XIV, S. 8¹¹ for . . . ¹³ Skridt.] *Tilføjelse*

S. V. XIV, S. 8¹⁵ — sidste . . . ¹⁷ Sandhedsvidner —] *Tilføjelſe* 9
i *Marginen*

S. V. XIV, S. 8²² dette . . . ²³ bleven,] *Tilføjelſe i Marginen* 10

S. 338¹⁵ Saaledes . . . ¹⁶ om.] *rettet fra*: Nei, lad os være Msker, 11
lad os ikke gjøre Nar af hinanden.

S. 338¹⁹ Hvor . . . ²¹ ikke.] *Indklammet med Blyant* 12

S. 338²¹ ikke.] ikke. || Det skete ikke.|| 13

[*Overstreget med Blyants-Streger paaskraa og overkors*: Dette bliver hans Ansvar. Men hvad Prof. M. angaaer, maatte man vel sige, at hvis det er den Mands Agt at blive Sandheds-Vidne et af de rette Sandheds-Vidner, gaaer han [*rettet fra*: er han gaaet] forkeert, og har svinget forkeert af; thi ad den Vei han gaaer, kan han komme meget vidt ||og meget høit op||, men ikke i Retning af at være Sandheds-Vidne. Og er det sandt, <som det er,> hvad Prof. M. i Talen tyder paa at der er Ingen blandt os der kan erstatte Biskop M. hvori jeg er fuldkommen enig med Prof. M.: i Egenskab af Sandheds-Vidne lader Biskop M. sig snarest [*rettet fra*: dog lettest] erstatte og (for at jeg dog ogsaa skal sige Prof. M. en Høflighed) af Dem selv Hr. Prof. M.!, vær ganske [*rettet fra*: De] ubekymret [*i Marginen*: vær De uden Bekymring], De kan i denne Henseende meget godt erstatte ham. Hans Kunst, hans Veltalenhed, hans Klogskab, hans mageløse Virtuositet som Verdens-Mand som Selskabs-Mand, hans Lune, hans Vid, hans Sarcasme, hans Bøielighed i alle Former, hans sikre Holdning som Embedsmand som Forretningsmand, hans Stemnings-Inderlighed, alt Dette er maaſkee uerstatteligt tabt. Hvad derimod Sandheden angaaer da haaber jeg, at den skal vinde derved, at Biskop M. gik bort, ikke som meente jeg, at Biskop M. elskede Usandhed, nei, men han var bange for at lade Sandheden komme frem.]

S. 338²² Dog . . . 339⁹ let.] *Med Blyantsklamme i Marginen* 14

1854

15 S. 339¹⁰ Du ...¹⁶ Grav!] *med Blyants-Overstregning rettet fra:*
Anderledes kunde jeg ikke tale ved Din Grav.

16 S. 339²² som ...²³ være] *Tilføjelse i Marginen*

17 S. 339²⁷ Dommens-Basune ...²⁸ ikke] Dommens-Basune [*ret-*
tet fra: Doms-Basunen] || uendelig for Meget. || || for guddommeligt
[*rettet fra:* gudeligt] overmenneskeligt || ikke

Til 203:

204 *Kladde til [202]*
1854 Febr.

1 S. 340¹⁴ (ikke ... ham] ham

2 S. 340²⁷ visseligen ...²⁸ selv,] *rettet fra:* det [*rettet fra:* dette]
havde jeg \leq paaskjønnende hans Fortjenester \geq gjort tillige [*rettet*
fra: blot] for at glæde mig selv,

3 S. 341⁹ item ... det] *rettet fra:* jeg vil, trods Nogen, glæde
mig om det bliver

4 S. 341¹³ et] et ||christeligt||

5 S. 341¹⁵ kan ... Ingen] *rettet fra:* skulde heller ingen msklig
Magt

6 S. 341¹⁸ Sandhedsvidne] ||christeligt|| Sandhedsvidne

7 S. 341²⁸ var] *rettet fra:* er Alt i sin Orden,

8 S. 341²⁹ over ... Beundringsværdige.] *Tilføjelse i Marginen*

9 S. 342⁷ rigtigt] vist

205 *Tryk-Manuskript til Artikel i Fædrelandet Mandag 18. Decbr.*
U. D. 1854. Nr. 295: Var Biskop Mynster et „Sandhedsvidne“, et af

²⁰⁵Mynster] sml. 202. 208. Sandhedsvidne] sml. 202. 208.

„de rette Sandhedsvidner“ — er dette Sandhed? *Hovedstykket*
[S. V. XIV, S. 5³—9⁴]

S. 5⁸ ledige] |nu| ledige 1

S. 5⁹ stilles . . . frem] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: frem- 2
stilles Biskop M. først og fornemligt

S. 5¹² Udgangen af hans Vandel] *med Blyants-Udslettelse ret-* 3
tet fra: „Udgangen af hans Vandel“ (p. 5)

S. 6¹ Dette . . . ⁴ indtog.] *Med Blyants-Overstregning rettet fra*: 4

Dette foranlediger eller |vel| endog nødsager mig til at gjøre
Noget, som jeg, Gud være lovet, dog slap for saa længe den gamle
Mand levede, og som jeg dog maaskee ellers kunde have undgaaet:
at reise en christelig Indsigelse mod hele| Biskop M.^s Christen-
doms-Forkyndelse, hvad forøvrigt lader sig gjøre meget kort.

S. 6⁵ Naar] |¹⁾| Naar 5

S. 6⁶ (for . . . ⁷ Eet)] *Tilføjelse i Marginen* 6

S. 6¹¹ selv,] selv, |om at korsfæste Kjødet|, 7

S. 6¹² osv.: behøver] o: s: v::; 8

[*Overstreget med Blyants-Streger overkors*: ; at hans Forkyn-
delse gjør det Christelige dog kun til et Slags aller aller
høieste Superlativ af det ligefremme Menneskelige, derved ud-
vidsker Omvendthedens Mærke, svækker Forargelsens Mulighed
som Kjendet, derved igjen ikke tilstrækkeligt afspærre „Troen“
som Sphære for sig selv;

; at hans Forkyndelse (som Kunstværk betragtet stor, som saa-
dan vel endog eneste i Danmark) ikke er med christelig Myndig-
hed, Frimodighed, Hensynsløshed, men forsigtig, klogt bereg-
nende, i utallige Hensyn, diplomatisk, næsten som var det et
Publikum, der skulde afgjøre, hvad der er Christendom, eller

1854

som var Gud i Himlene dog kun en aller aller allerhøieste menneskelig Majestæt ikke den guddommelige Majestæt:

: at dette er saaledes]: behøver

- 9 S. 6¹⁵ Forsaavidt] ^[2] Forsaavidt
- 10 S. 6²⁰ ikke var i Charakter] *rettet fra*: var charakteerløs
- 11 S. 6²⁴ hvis . . . ²⁸ vente.] *Tilføjelse i Marginen med Blyants-Sammenvisning*
- 12 S. 6^{30f.}, især for et Sandhedsvidne.] *Tilføjelse i Marginen*
- 13 S. 6^{31f.}, meente jeg.] *rettet fra*: i mine Tanker
- 14 S. 6³⁵ Sande.] Sande.
 [Med Blyantsklamme i Marginen, overstreget med Blyants-Streger overkors: Det lader sig vistnok ikke negte, at Biskop M. i Forhold til Det, hvilket netop karakteriserer „Sandhedsvidnet“, den frivillige Forsagelse, det at lide for Læren, omtrent forholdt sig saaledes: „Sligt har jeg hverken Lyst eller Leilighed < til >; det er et Menneske det naturlige at ønske at glæde sig ved Livet og at ville nyde det paa bedste Maade — og jeg er et Menneske, hverken mere eller mindre, og dermed Punktum.“ Og dette var i mine Tanker atter det Sande ved Biskop M. ||; hos hvem jeg meente at finde saa megen Sandhed netop i Retning af at give Afkald paa at være Sandhedsvidne.||]
- 15 S. 6^{38f.}, canoniseres] *Tilføjelse i Marginen*
- 16 S. 7² (der . . . ⁴ Forkjøbet)] *Tilføjelse i Marginen*
- 17 S. 7^{3f.} kommer Begravelsen og saa ogsaa Monumentet i Forkjøbet] *rettet fra*: anticiperer Begravelsen og saa ogsaa Monumentet
- 18 S. 7⁹ (for Prof. Martensen)] *Tilføjelse i Marginen*
- 19 S. 7¹¹ Sandhedsvidne*)] Sandhedsvidne \leq med Blyants-Sammenvisning, med Blyant: cfr. Hoslagte Anm. >

Martensen] sml. 202. 208.

Anm. S. 7¹⁻¹⁴] Paa hoslagt Blad med Blyants-Sammenvisning 20

Anm. S. 7^{1 *}) Dog] Anm. Dog 21

Anm. S. 7³ Embedsmand, ...⁴ fra —] Embedsmand ||, høit paa 22
Straae, og|| &|| — misligt nok —|| — christeligt trækker dette fra
—> <og>

Anm. S. 7⁴ paa Nydelser rige] Tilføjelse i Marginen 23

Anm. S. 7^{5f} Forkyndelse] Forkyndelse |(den af Embedsmænd 24
og Rangspersoner, hvis ligefremme Carriere Forkyndelsen er)|

Anm. S. 7⁶ , i Fortielse,] Tilføjelse i Marginen 25

Anm. S. 7¹³ ingenlunde ... Trods! —] ingenlunde, ||ingenlunde 26
([selv naar det kun repræsenteres meget middelmaadigt sammen-
lignet rettet fra: allermindst naar det repræsenteres] med en saa
afgjort Dygtighed som Biskop M.^s [rettet fra: af Biskop M.)]|| &—
alle falske Reformatorer til Trods! —>

Anm. 7¹⁴ respecteres.] &respekteres.>||, alle falske Reformatorer 27
til Trods, af al Magt hævdes og opretholdes som saadant, men
vel at mærke kun saaledes forstaaet og kun som saadant.|| [Over-
streget med Blyant: Det jeg i ||sand|| Beundring <for de store Ga-
ver>, i |baade| uskrømtet |og dog nok ogsaa uegennyttig| Hengiven-
hed for den gamle Mand stred med ham <om> &skjult for hans
Fjender — thi mod dem kæmpede jeg for ham —> skjult for de
Mange &, som vel Intet anede,> & |— thi mod dem kæmpede jeg
for ham —|| var om en Tilstaaelse, en lille Tilstaaelse, |der offi-
cielt skal og maae gjøres, og| som jeg for mit Vedkommende har
gjort og saa høitideligt [med Blyants-Udslettelse rettet fra: officielt]
som muligt. |men som den gamle Mand for ingen Priis vilde gjøre,
hvorved hans Christendoms-Forkyndelse med hvert Aar blev,
christeligt, mere og mere Usandhed.])

S. 7¹³ naar ... siges] rettet fra: naar Prof. M. (forresten me- 28
ningsløst) skærpene siger

1854

29 S. 7¹⁴ Sandhedsvidner] Sandhedsvidner |(er det i Modsætning til de urette?)||

30 S. 7¹⁵ antyde] *rettet fra*: udføre

31 S. 8^{29f.} Sandhedsvidner?] Sandhedsvidner? *≤Med Rødkridts-Sammenvisning: cfr. Hoslagte.*

|i Febr. 1854.

S. Kierkegaard.|>

[*Overstreget med Blyants-Streger overkors:*

Du Afdøde; Du har, medens Du levede, haft Nok, der bøiede sig for Dig — for at opnaae Noget; jeg har Intet opnaaet, dog har Ingen bukket dybere for Dig! Ved Din Grav er der nu ogsaa noksom blevet basunet; og som Du engang skjemtsomt — hvo kunde glemme Din Skjemt, saa lidet som alt det Andet, der, sundt og sandt, var udmærket hos Dig! — som Du skjemtsomt sagde „lidt basunes maa der“, som Du sagde det, saa maa det vel være: o, men ikke sandt, lidt Sandhed maa der ogsaa høres |ved en Grav|, lidt Sandhed — og uden Basuner, ikke sandt, det var Din Mening Du Afdøde, hos hvem jeg har meent just at finde den Sandhed, at Du, nydende Livet som sjældent et Menneske, saa ogsaa var sand nok til end ikke i fjerneste Maade at ville gjælde for Sandhedsvidne.]

32 S. 8³⁰ Sandeligen . . . 9⁴ Tider.] *paa hoslagt Blad med Rødkridts- og Blyants-Sammenvisning*

Til 205:

206 Tryk-Manuskript til: Efterskrift. Første Stykke [S. V. XIV, S. U. D. 9⁵⁻²⁴].

1 S. 9²³ Indsigelsen] Indsigelsen |i Forhold til noget saa Øieblikkeligt som en Tale over en nys Afdød|

Til 206:

Tryk-Manuskript til: Efterskrift. Andet Stykke [S. V. XIV, S. 207
 9²⁵—10] 1854 Decbr

S. 9²⁵ Men] * * |Til Efterskriften.| 1
 Men

S 10⁶ medtog] *rettet fra*: havde fundet Smag paa 2

S. 10⁸ foranledige] *rettet fra*: frembringe *rettet fra*: fremkogle 3

S. 10¹² svag,] svag, |feig|, 4

Kladde til [205] 208
 U. D.
 S. V. XIV, S. 5⁴⁻¹⁸] 1

[I Marginen: den første Passus af det Tidligere om Martensens
 Prædiken paa 5te Søndag e: H. t. K.]

205,4^{4f}. undgaaet: at reise] <undgaaet> ||sluppet for, dersom 2
 Prof. M. ikke havde gjort dette|| : at ||gjøre|| reise

205,8²—S. 346² Majestæt:] Paa hoslagt Blad med Blyants- 3
 Sammenvisning, overstreget med Blyants-Streger overkors

205,14¹² Sandhedsvidne.]] Sandhedsvidne|| 4

[Med Blyantsklamme i Marginen: Sandt, jeg er mange, mange,
 mange Gange blevet betænkelig, det har gysset i mig: om dette
 virkelig ogsaa lader sig gjøre, om man kan være saa sorgløs, naar
 man vel at mærke ved hellig Eed har forpligtet sig — ikke paa øn-
 kelte Partier af det N. T., men paa hele det N. T., naar man der-
 næst er ordineret, og ved at lade sig ordinere givet sit Samtykke
 <til> at forstaae, hvad der officielt forstaaes ved „Ordination“, at
 en hellig Aand meddeles — som sagt det har gjort mig betænkelig

²⁰⁸ Martensen] sml. 205.211. Sandhedsvidne] sml. 205.211. ved
 ... Eed] sml. 201.

1854

og jeg har gyset derved; men jeg fandt dog det Sande hos Biskop M. at han [vistnok var villig til at tilstaae *rettet fra*: ikke gav sig Udseende af at være et Sandhedsvidne], at han ikke var et Sandheds-Vidne, end ikke i fjerneste Maade.]

5 205,27⁸ Mange] Mange, ||< — thi jeg ønskede at være ene med Biskop M. —>||

6 S. V. XIV, S. 7¹⁵ Lad . . . antyde] | Saa lad | Lad [*rettet fra*: Til-lad] mig da [med nogle faae Træk forsøge at antyde [*rettet fra*: forsøge at udføre *rettet fra*: at udføre] *rettet fra*: at udføre med nogle faae Træk]

7 S. V. XIV, S. 7¹⁷ Et . . . 8²³ udslettes.]
Saa den Passus om et Sandhedsvidne, som findes i det Tidligere.

8 S. V. XIV, S. 8²⁴ Dette . . . ²⁶ Sandhedsvidner.] i *Marginen*, i *Texten*:

||—————||

209 *Kladde til* [206]
U. D.

1 S. V. XIV, S. 9¹⁴ Med . . . Udnævelse] *rettet fra*: Da derpaa Prof. M. blev udnævnt

2 S. V. XIV, S. 9¹⁷ Desuden . . . ²¹ vente] *Tilføjeelse i Marginen*

3 S. V. XIV, S. 9¹⁹ dette . . . med] *rettet fra*: det Tidspunkt vilde jeg høist unødigt benytte

4 S. V. XIV, S. 9²² at der . . . finde] *Tilføjeelse*

5 S. V. XIV, S. 9²⁴ I Efteraaret 1854.] *Tilføjeelse*

210 *Kladde til* [207]
1854 Decbr.

1 S. V. XIV, S. 9²⁸ en . . . ²⁹ Umulige] *rettet fra*: umuligt

Biskop M.] sml. 205.211.

S. V. XIV, S. 9²⁹ Klarhed] ||end den mindste|| Klarhed 2

S. V. XIV, S. 10¹ Sandheden . . . Forkyndelse] *rettet fra*: den, 3
christeligt, sørgelige Usandhed Biskop Mynsters Chrstds Forkyn-
delse var

S. V. XIV, S. 10² hvad . . . ¹⁸ den.] *Tilføjeelse i Marginen* 4

S. V. XIV, S. 10⁹ han] han ||, netop han||, han 5

S. V. XIV, S. 10¹² svag] svag, feig, |blødagtig| 6

S. V. XIV, S. 10¹³ (hvad . . . ¹⁵ var,) *Tilføjeelse* 7

S. V. XIV, S. 10¹⁶ ogsaa] *Tilføjeelse* 8

S. V. XIV, S. 10¹⁷ Vexel] Vexel, ||Sandheden af Biskop M.^s Liv,|| 9

S. V. XIV, S. 10^{30f.} Sandhedsvidne;] Sandhedsvidne, |at gjøre 10
det, naar man i den Grad som Biskop Martensen veed Beskeed
om det sande Sammenhæng, hvad jeg — en lille Politie-Forsig-
tighed! — igjen veed med Biskop Martensen.|

Tryk-Manuskript til Artikel i Fædrelandet Lørdag 30. Decbr. 211
1854. Nr. 304: Derved bliver det! [S. V. XIV, S. 15²—21⁸⁵ med 1854 Decbr. 28.
Undtagelse af Anm.: S. 15 f.]

S. 15³] <d. 28 Dec.> <Med Blyant: S. Kierkegaard.> 1

S. 16⁹ med . . . Børneflokk] *rettet fra*: , der har tre Børn 2

S. 18³¹ og] |der skulde ikke stikles paa nogle skikkelige Lands- 3
bypræster (som dog altid ere mindst fjernede fra Christendommen)
at de blot prædike for deres Smør-Æske, nei| <og>

S. 18²² Hovedet, . . . ²⁸ Hovedet.] ||dem i Fløiel. [*i Marginen*: 4
— og nu har vi jo Biskop Martensen i Fløiel; thi <om> den af-

³¹¹ Martensen] sml. 208.217.

1854

døde Biskop har jeg bestandigt sagt, hvad ogsaa staaer i Artiklen: det Sande hos ham er <i mine Tanker> ||just||, at han <vistnok> ikke gjør Fordring paa at være Sandhedsvidne.] ||<Hovedet — og [inden Artiklen udkom, var jo Prof. Martensen længst *rettet fra*: nu er jo Biskop Martensen] Hovedet. |og vilde fra Prædikestolen canonisere Biskop Mynster som Sandhedsvidne.||

5 S. 18²⁶ . . . „Ogsaa]

<Med Blyant: * *

[Overkradset med Blyant: Derved bliver det!

S. K.]

. . . „Ogsaa

6 S. 18²⁷ det . . . ^{27f.} Charakter-Menneske] ||Biskop Mynster|| <det Skin, at Biskop Mynster var ||<christeligt,>|| et Charakter-Men- neske

7 S. 19⁵ og . . . ⁶ ikke] *rettet fra*: saa det ikke var

8 S. 19⁷ (kjære . . . ⁸ Glæde!)] *Tilføjelse i Marginen*

9 S. 19⁹ Mynster . . . Præst.] Mynster <min afdøde Faders Præst.>. | Men derved bliver det: ogsaa af Pietæt for en afdød Fader har jeg honoreret denne falske Vexel istedetfor at protestere den. |

10 S. 19¹⁵ , ironisk . . . ¹⁶ egen] *rettet fra*: Biskop Mynsters

11 S. 19¹⁶ ; og . . . ²² ud.] *Tilføjelse i Marginen*

12 S. 19³⁰ den.] den.

<Med Blyant: * *

[Overkradset med Blyant:

Et Følgeblad.

En Anmærkning]

13 S. 20⁵ giver fra sig] ||eller for at erindre om Digterens lykke- lige Riim enhver „Flab“] giver fra sig [*rettet fra*: udspyer]

afdøde Biskop] sml. 208.215. Sandhedsvidne] sml. 208.215.
 Charakter-Menneske] sml. 201. afdøde Faders] sml. 182.

S. 20⁴ eller . . . ⁵ Alvor.] *Σ med Blyants-Sammenvisning*: eller 14
 til hvad en Alvorsmand fra „Nørrebro“ med „Flyvepostens“ Al-
 vor oplyser Folk om, at jeg mangler Alvor. [*overstreget med Bly-*
ants-Streger paaskraa: — ja ganske vist, jeg har i min Stræben
 paa enhver Maade glemt at tage Profitten med, mangler (Gud være
 lovet!) den Mynstersk-Martensenske dybe (christelige?) Alvor og
 Viisdom. <*med Rødkridts-Sammenvisning*: var ogsaa i sin Tid let-
 sindig nok til, (med Biskop Mynsters Prædiken ved min Side!)
 at erklære mig mod Corsarens Goldschmidt, hvorimod det, som
 bekjendt endte med, at den dybe, alvorsfulde, christelige Biskop
 Mynster <(der formodentligen ikke havde sin Prædiken ved Haan-
 den)> protesterende erklærede sig for Corsarens Goldschmidt, et
 Faktum med blandt de flere, som følge den Afdøde med til <Al-
 voren> Regnskabet [*rettet fra*: det Regnskab], til hvilket han nu
 er indgaaet, hvor Dommeren er den Fornedrede, den Bespottede,
 Bespyttede, Korsfæstede, hvis Lære („følg mig efter“) Biskop
 Mynster med saa vidunderlig Fremgang gennem mere end en
 Menneske-Alder forkyndte i Danmark.>]Σ

S. 20⁸ Misforstaaelse,] Misforstaaelse, |er Vaas|, 15

S. 20¹³ ved . . . ²¹ Klogskab.] *Tilføjelse i Marginen* 16

S. 21⁵ omtrent] *Tilføjelse* 17

S. 21^{11f.} med min Tilværen,] *rettet fra*: som hele min Tilværelse, 18
 saa ogsaa

S. 21¹⁸ dog . . . ¹⁵ Forsvar.] *Σ dog Lin. 13—15 Forsvar.* |hvor- 19
 ved jeg naaede, ukjendt at faae Alt lagt til Rette, til hvis jeg skulde
 overleve Biskop Mynster, og til hvad jeg da under Styrelsens Bi-
 stand maatte forstaae betræffende min Opgave.|Σ

S. 21¹⁸ af flere . . . ¹⁹ Præst“] *med Blyants- og Blæk-Overstreg-* 20
ning rettet fra: saa gjerne, hvorledes skulde jeg ikke vilde det i
 Forhold til min afdøde Faders Præst!

Alvorsmand] se til S. V. XIV, S. 20. Goldschmidt] sml. 155. Myn-
 ster... erklærede sig] sml. X⁴ A 195, og se Note dertil.

1854

21 S. 21²² undgaaet.] undgaaet. |, medens jeg derimod havde Alt i Beredskab til, efter hans Død at rykke frem som Den, jeg er i mine Skrifter.|

22 S. 21²⁷ ud.] ud.

[*Overstreget med Blyants-Streger overkors og paaskraa*: Blot et Ord endnu, som vel gjøres fornødent: |sandeligen| jeg er noget ganske Andet end jeg synes at være; jeg har selv af mange Grunde hensigtsfuldt < i den forsigtigste Ukjendelighed > indhyllet mig og hvad jeg er, hvad jeg vil, hvad jeg skal — af mange Grunde, deriblandt ogsaa just af Omsorg for den gamle Biskop, thi i samme Secund jeg er kjendt, er Biskop Mynster svækket, og det skulde han af mange Grunde („ogsaa af Pietæt for en afdød Fader“) ikke, hvis det var muligt, nei han skulde „leve ud, begraves med fuld Musik“.

Til 211:

212 Tryk-Manuskript til: *Anmærkningen* [S. V. XIV, S. 15 f.]
U. D.

1 Anm. S. 15¹ *) Denne] Anm. Denne

213 Kladde til [211]

1854 Decbr. 28.

1 S. V. XIV, S. 15³] <med Blyant: 28 Dec.>

2 S. V. XIV, S. 16¹ derimod . . . Indsigelse] *hertil i Marginen*: „det vil jeg ikke tie til“

3 S. V. XIV, S. 17²³ Sandhedsvidne.] Sandh: V., |hvad jeg paa ingen Maade kunde falde paa at forpligte noget Msk. til, jeg, en Digter uden Myndighed.|

4 S. V. XIV, S. 17²⁵ og . . . ²⁸ Tjeneste] *Tilføjelse i Marginen*

5 S. V. XIV, S. 17²⁹ den] ||hele Geistligheden, og in specie|| den

S. V. XIV, S. 17³⁵ ved ... ³⁶ Modsætning] ξ ved den mest ||grelle 6
 Anthitese|| skærende Modsætning ξ

S. V. XIV, S. 18¹⁶ og ... ²¹ Indsigelse] *Tilføjelse i Marginen* 7

211,3¹ der ... stikles] *rettet fra*: og istedetfor at gaee og stikle 8

211,12] den. 9

ξ Med Blyant: * * ξ

|En Anmærkning| |Med Blyant: Et Følgeblad|

S. V. XIV, S. 19³¹ „Jeg ... ³⁶ Lykke“] *indklammet med Blyant*, 10
Klammerne igen overstreget med Blyants-Streger

S. V. XIV, S. 19³¹ „Jeg ... thi] |Anm. | ||Og|| ξ „Jeg ... thi ξ 11

S. V. XIV, S. 20⁶ Og ... 21³⁵ det!] *paa hoslagte Ark med Bly-* 12
ants-Sammenvisning

S. V. XIV, S. 21³¹ Og ... ³⁵ det!] *Tilføjelse i Marginen* 13

Kladde til [212] 214
 U. D.

Anm. S. V. XIV, S. 15¹³ hvor ... 16² i Artiklen] *Tilføjelse paa* 1
Foden af Siden

Anm. S. V. XIV, S. 16^{13f}, temmeligt ... Tone,] *Tilføjelse paa-* 2
langs i Marginen

Tryk-Manuskript til Artikel i Fædrelandet Fredag 12. Jan. 1855. 215
Nr. 10: En Opfordring til mig fra Pastor Paludan-Müller. [S. V. 1855 Jan. 11.
XIV, S. 22³—25].

S. 22⁴ Pastor] 1

[*Overkradset med Blyant*: En tydsck Forfatter har sagt om-
 trent: overalt hvor der er Fruentimer med, er der ogsaa altid lidt

²¹⁵ Paludan-Müller] sml. 159. 216. En tydsck Forfatter] sml. 122, og
 se Note dertil.

1855

List [rettet fra: Løgn] med. Dette har jeg i den Grad lagt mig paa Sinde, at jeg (vistnok en overdreven Forsigtighed) yderst forsigtigt indlader mig endog hvor der kun er Præster med — blot fordi de gaae i Fruentimerklæder.]

Pastor

- 2 S. 22⁵ en] en | ξ , ligeledes for Biskop Mynster som Sandhedsvidne enthusiastisk, ξ |
- 3 S. 22⁸ Jfr.] <| ξ Figaros Moder, ξ | Jfr.>
- 4 S. 22¹⁶ maaskee . . . 23¹ Taushed.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 5 S. 23^{25f.} Nei Tak!] *hertil i Marginen, overkradset med Blyant: Nei Tak Jfr. Müller eller hvad det var jeg vilde sige Pastor Müller.*
- 6 *Anm. S. 23¹] Paa hoslagt Lap med Blyants-Sammenvisning*
- 7 *Anm. S. 23¹² for . . . ¹³ velbetænkte] rettet fra: maaskee for hele det Bestaaende farlige*
- 8 *Anm. S. 23¹³ Friskhed] Uforskammethed*
- 9 S. 24^{3f.} især den Enfoldige] *Tilføjeelse i Marginen*
- 10 S. 24⁴, mere dannet,] *Tilføjeelse i Marginen*
- 11 S. 24⁶ eller . . . ⁸ Cur] *Tilføjeelse i Marginen*
- 12 S. 24¹¹ (hvad . . . Radicalt)] *Tilføjeelse i Marginen*
- 13 S. 24¹³, hvis . . . ²¹ Børneflokk.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 14 S. 25⁴ Mange] *rettet fra: mange Bartholo'er og Basiler*

216
1855 Jan. *Kladde til [215]*

1	S. V. XIV, S. 22 ³] d.	J.	S. K.
Mynster] sml. 211.216. Sandhedsvidne] sml. 211.219.			

S. V. XIV, S. 22⁷ Figaro] Figaros Giftermaal

2

Anm. S. V. XIV, S. 23] Tilføjeelse i Marginen

3

S. V. XIV, S. 24²² Dog . . . ²⁵ af.] <Dog Lin. 22—25 af.> |Dog 4
vil blot føie en Smule til, fordi det, mildest talt, er moersomt. I
den samme Piece, hvori Opfordringen til mig, siger <altsaa> den
samme Pastor P. M. selv om Mynsters Prædiken, han siger om-
trent det Samme som jeg siger. Han siger|

Paalangs i Marginen: |NB Det forekommer mig, hvis jeg ikke
husker mærkelig fejl, at det stod i
P. M.^s Piece, men maa eftersees.|

S. V. XIV, S. 24²⁶ Men . . . ²⁷ Mislighed] med Blyants-Overstreg- 5
ning rettet fra: |Ja,| men det er en Feiler, Deres Velærv.

S. V. XIV, S. 24²⁹ Men . . . Mislighed:] med Blyants-Overstreg- 6
ning rettet fra: ||ja,|| men Deres Høi, eller hvad det var jeg vilde
sige, Deres Velær. det er en Feiler

S. V. XIV, S. 24³⁰ — han . . . ³⁶ „Fred“] med Blæk- og Blyants- 7
Udslettelse rettet fra: Christus var nemlig ikke kommet for at nyde
dette Liv & som den, christeligt vurderet, nydelsessyge Biskop My,
som derfor elskede Fred&

S. V. XIV, S. 25⁵ indbyrdes.] indbyrdes.

8

[Med Blyantsklamme i Marginen:

Efterskrift.

I samme Artikel af B. T: findes et Ord <, ret forstaaet,> saa vid-
underligt at jeg vil tage Hensyn til det — fast troer jeg der skeer
Tegn og Under, og den B. T: propheterer mod sin Villie.

Der staaer, at ved mine to Artikler i Fædl. har jeg tilintetgjort
mig selv som opbyggelig Forf.

Som B. T: forstaaer det, er det uforkammet og Vaas — men,
nu kommer det Vidunderlige, i en ganske anden Forstand kunde

Opfordringen til mig] se til S. V. XIV, S. 22.
Mynsters] sml. 215. 221.

P. M.] sml. 215. 218.

1855

jeg selv fristes til at sige det Samme: just saaledes har jeg selv forstaaet hine to Artikler, jeg har tilintetgjort mig selv som opbyggelig Forfatter; thi ved den levende Gud, jeg er ikke bestemt til at bygge op men til at rive ned; kun takker jeg atter Styrelsen, at den Formildelse blev mig til Deel, at jeg fik gennemført min første mig saa kjere Tanke, at det kunde holdes hen saa længe den gamle Biskop levede, og han blive begravet med fuld Musik. Og da jeg sagde til gamle Grundtvig: Biskop Mynster skal leve ud, begraves med fuld Musik, da føiede jeg til: men i samme Time man tager hjem fra Begravelsen begynder jeg at gjøre Alt rede til Angrebet.]

217 Tryk-Manuskript til Artikel i Fædrelandet Mandag 29. Jan. 1855
[1855 Jan. 26.] Nr. 24: Stridspunktet med Biskop Martensen [S. V. XIV, S. 26³—30]

1 S. 26³⁻⁴] *rettet fra*:

Stridspunktet med Biskop Martensen;
som graverende [*rettet fra*: kritisk *rettet fra*: afgjørende]
for hele det kirkelige Bestaaende.

rettet fra:

Stridspunktet, nu som
Indsigelse mod hele det kirkelige Bestaaende.

2 S. 26⁶]

d. [med fremmed Haand, med Blyant: 26. Jan.]

S. K.]. [med fremmed Haand, med Blyant:
jerkegaard]

3 S. 26⁶ fra] ||Protest mod|| fra

4 S. 26⁸ Kjæde.] Kjæde || \leq , hvorimod jeg har protesteret \geq ||.

5 S. 26¹⁵ fræk Uanstændighed.] fræk Uanstændighed [*rettet fra*: Umulighed |< eller til en fræk Uanstændighed.>|] |, render hele det kirkelige Bestaaende overende|.

²¹⁷ Martensen] sml. 211.214.

S. 27 ⁹ „for Intet“] „for Intet“ [(„giver det for Intet“)]	6
S. 27 ¹⁶ i ... ²¹ nærmere.] <i>med Blyants-Overkradsning rettet fra</i> : 7 vi gjøre Indrømmelser, Tilstaaelser, vi henflye til Naaden.	
S. 27 ²⁵ fræk Uanstændighed] <i>rettet fra</i> : Umulighed	8
S. 27 ²⁶ yderligste ... ²⁷ sig] <i>rettet fra</i> ; uendelig svag, svag, svag	9
Tilnærmelse	
S. 27 ³⁵ Tusinder] <i>med Blyants-Overkradsning rettet fra</i> : 15,000	10
S. 27 ³⁸ og ... 28 ⁴ Andre;] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	11
S. 28 ⁸ med ... confererer] <i>rettet fra</i> : der nok ikke confererer	12
med Gud i Himlene	
S. 28 ²⁸ ; ja ... 29 ¹⁷ Prædikestolen.] <i>paa hoslagt Blad med Blyants-Sammenvisning</i>	13
S. 30 ²³ ikke] ikke [som Prof. Nielsen bukke og]	14
<i>Kladde til [217]</i>	218
	U. D.
S. V. XIV, S. 26 ⁵] d.	S. K. 1
S. V. XIV, S. 27 ¹⁶ i ... ²¹ nærmere.] <i>med Blyants-Overstregning</i> 2 <i>rettet fra</i> : men som jeg dog nu har mine Betæneligheder ved, ene paa den Maade: vi gjøre Indrømmelser, Tilstaaelser, vi henflye til Naaden.	
S. V. XIV, S. 28 ³⁰ sige ... ³¹ Dig“] <i>med Blyants-Overstregning</i> 3 <i>rettet fra</i> : pege Fingre, vrænge Næse, række Tunge af ham	
S. V. XIV, S. 28 ³² hellig.] hellig, neier for ham,	4
S. V. XIV, S. 29 ³¹ Hebr. ... ³² Tro“,] Hebr.: <i>tom Plads</i>	5
Nielsen] sml. 217.	

1855

- 6 S. V. XIV, S. 30¹⁸ forstaaet:] forstaaet: |aldeles ligegyldigt, og hvad kunde jeg ogsaa vente Andet i en Slægt der ikke veed mere om Chrstd. end fra, hvad der ved en lykkelig Trykfeil kaldes i i Paludan Müllers Bog, den Mynsterske „Fortyndelse“ — at jeg ikke vil blive forstaaet:|

219 Tryk-Manuskript til Feuilleton-Artikel i Fædrelandet Mandag
[1855 Jan. 26.] 29. Jan. 1855: To nye Sandhedsvidner. [S. V. XIV, S. 31—33]

- 1 S. 31⁸] d. [med fremmed Haand med Blyant: 26. Jan.]
S. K. [med fremmed Haand med Blyant: jerkegaard]

220 Kladder til [219]
U. D.

- 1 S. V. XIV, S. 31⁸] d. S. K.
- 2 S. V. XIV, S. 31¹⁴ Dog . . . muligt:] med Blyants-Overstregning rettet fra: Dog saaledes er det vel Styrelsens Tanke:
- 3 S. V. XIV, S. 32⁶ osv.] |, at udsende nye Vidner| o: s: v:
- 4 S. V. XIV, S. 32²⁰ eller . . . ²⁹ Sandhedsvidner.] Tilføje i Marginen
- 5 S. V. XIV, S. 33⁵ er comisk.] <, æsthetisk,> er comisk, „<christeligt, en Frækhed [rettet fra: uanstændig].>||
- 6 S. V. XIV, S. 33¹⁰ Noget] et [Noget rettet fra: Sammensurium]

221 Kladder til Artikel i Fædrelandet Tirsdag 20. Marts 1855. Nr. 67:
1854 Marts 31. Ved Biskop Mynsters Død. [S. V. XIV, S. 34²—35]

Paludan Müllers] sml. 216. ²¹⁹Sandhedsvidner] sml. 215.226.
²²¹Mynsters] sml. 216.224.

S. 34² Ved] *Med Blyant rettet fra*: Replik ved

1

S. 34³⁻⁴] *Tilføjeelse øverst paa Siden, med Blyants-Sammenvisning*

2

Anm. S. 34] *Tilføjeelse paa Foden af Siden*

3

S. 34⁶ Saaledes . . . ⁸ repræsenteret] *rettet fra*: Du Afdøde! Saaledes havde jeg [, ønskende, forestillet mig det *rettet fra*: forstaaet Dig], at det vilde ende med, at Du, og saa høitideligt som muligt, tilstod for hele Folket, at det Du har forkyndt \lesssom Chrstdom \gtrsim

S. 34¹⁰ paa . . . ^{10f.} Sandsebedrag.] *rettet fra*: en — om man saa vil — velmeent Øienforblindelse, Skuffelse.

S. 34¹² Det skete ikke!] *I Marginen, med Rødkridt understreget og ovenover et Rødkridts-Spørgsmaalstegn*: Det skete ikke! *i Texten*:

||At Du da kunne døe, eller, at det kunde skee saaledes, at Du kom til at døe uden en saadan Tilstaaelse, har fyldt og fylder min Sjæl med Gysen!||

S. 34²³ Tilstaaelse] Tilstaaelse|| — end mere naar [*rettet fra*: og især jo mere] der anvendes Kunster for at skjule og tilsløre den sande Tilstand, —||hvad i den Grad er Styrelsen imod, at den derfor aldrig, forbarmende, indlader sig med Sligt, ikke engang straffende, men straffende ignorerer|| —||

S. 35² Christendommen . . . ⁶ er.] , og den offentlige Gudsdyrkelse hver Søndag forvandles, christeligt, til et Fælledsforetagende i Retning af — [fromt, om man saa vil *rettet fra*: maa-skee til Bedste for Præsten] — at have Gud til Bedste.] $\lesss Med Rødkridts-Sammenvisning$: |Min Mening er ikke, at Staten ikke kan være tjent dermed, min Mening er, at| Chrstd. kan ikke [*rettet fra*: ikke kan] være *Lin. 2—4* Chrstd.; ||Jeg mener ikke, at Menigheden ikke, mskligt, kan være tjent dermed,|| jeg mener, at| <og>, christeligt, kan *Lin. 4—6* er. \gtrsim

1855

9 S. 35¹³ Evighedens Eftersyn] *rettet fra*: Evighedens Regnskab
rettet fra: Evigheden

10 S. 35²² Du ikke er . . . ²³ blive det] *rettet fra*: det N.T. skal afgjøre Sagen *rettet fra*: det efter det N.T. skal afgjøres, om Du var det

222 *Kladde til Artikel i Fædrelandet Onsdag 21. Marts 1855. Nr. 68:*
(1854 Maj) Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?
[S. V. XIV, S. 36²—38]

1 S. 36^{2f.} Er dette christelig Gudsdyrkelse eller
er det at gjøre Nar af Gud?|
|<bliver staaende.>|

<Er dette christelig Gudsdyrkelse
eller er det at [holde Gud for Nar
med Blyants-Udslettelse *rettet fra*: gjøre Nar af Gud]?>
|<Et Samvittigheds-Spørgsmaal.
(For at lette min Samvittighed)>|

2 S. 36⁴] Tilføjelse i Marginen, med Blyants-Sammenvinsning

3 S. 36²⁶ holde Gud . . . ham for Nar] med Blyants-Udslettelse
rettet fra: gjøre Nar af Gud, at gjøre Nar af ham

4 S. 37⁸ <Til Oplysning>
|<Et Melleblad.>|
|Anmærkninger|

5 S. 37¹⁰ Familie] Familie,||— avancerende — [*rettet fra*: hyggeligt og confortabelt,]||

6 S. 37¹³ Udkommet] *hertil i Marginen*: ||sit Visse||

7 S. 37¹³ ernærer sig] ernærer sig ||<— avancerende —>|

8 S. 37¹⁵ (denne . . . Efterfølgelse“?)] Tilføjelse *paalangs i Marginen*: |med Indtægter, Avancement, Børne-Avlen| (denne „Jesu Chrsti Efterfølgelse“?)

S. 37¹⁸ det uagtet . . . ²⁰ siger] *rettet fra*: ikke mindre vist, at 9
 det <da> ikke er ham ||som|| Christus ||atter og atter|| <, baade hos
 Marcus og Lucas,> advarer mod naar han siger *rettet fra*: og ikke
 mindre vist, at Christi gjentagne Formaning nu er uden Anven-
 delse: vogter Eder,

S. 37²¹ Klæder“.] Klæder.“

10

*Indklammet med Blyant og overstreget med Blyants-Streger paa-
 skraa:*

Til Det [*rettet fra*: det Sted] om Læren.

For dog at fremhæve nogle Punkter blot [*rettet fra*: bemær-
 kes] Følgende. Læren om „Kirken“ forkyndes ikke chri-
 steligt men enten <halvt> hedensk <halvt christeligt,> eller
 ≤halvt≥ jødisk ≤halvt christeligt≥; Læren om „Naaden“
 forkyndes ikke christeligt men forvirrende, halvt [*rettet fra*:
 endog] demoraliserende; ||sløvende ikke opvækkende;|| Læ-
 ren om „Christi Efterfølgelse“ forties [ikke ganske men
 det var vistnok mere christeligt om den ganske fortiedes
 end som den forkyndes *rettet fra*: enten ganske eller for-
 kyndes ||løgagtigt|| uredeligt]; ||Læren om „Dommen“ for-
 bigaaes eller forfalskes;|| <og> Læren om „Helvedstraf-
 fene og deres Evighed“ Christendommens egl. Spring-
 fjeder, er [blevet et Problem, et Uafgjort, *rettet fra*: ganske
 afskaffet,] hvorved Chrstds Forkyndelsen bliver lige saa
 uegentlig Chrstd. som 1200 Mand ridende paa Træheste
 <egentligen> kunne kaldes et Cavallerie-Regiment. [*paa-
 langs i Marginen*: ||<kort>|| Rettroenheden osv. som S. 38
Lin. 10—12 Chrstd.]

S. 37²⁷ (og . . . ²⁸ troe)] *Tilføjeelse paalangs i Marginen*

11

S. 38³ Hvor . . . ⁴ hvor] ||I Christenhed|| ≤*paalangs i Marginen*: 12
 Hvor derimod Alt er christeligt |(det at være Præst og det at holde
 Horehuus begge <anerkjendte> christelige Næringsveie <dog den
 første anseet for en pænere Næringsvei>)| hvor≥, hvor ||vi||

Naaden] sml. 144. Efterfølgelse] sml. 197. Næringsveie] sml.
 199. 232.

1854

- 13 S. 38⁴ endogsaa Fritænkerne] *Tilføjelse*
- 14 S. 38⁸ („hvem . . . ⁹ declamere] *Tilføjelse paalangs i Marginen*
- 15 S. 38¹⁰ og . . . ^{12f.} Christendom.] 222,10 ^{20f.} , med Rødkridts-Sammenvisning
- 16 S. 38¹¹ ingen Kjætterier, ingen] *rettet fra*: vi ere frie for Kjætterier,

223 *Kladde til Artikel i Fædrelandet Torsdag 22. Marts 1855. Nr. 69:*
 (1854) Hvad der skal gøres. [S. V. XIV, S. 39²—40]

- 1 S. 39^{2f.}] *rettet fra*: Hvad der skal gøres og hvad der vel, med Guds Bistand, skal blive gjort.
- 2 S. 39⁵ Der . . . ⁷ opretholder] *rettet fra*: For det Første skal der, efter den størst mulige Maalestok, gøres en Ende paa hele den officielle ||Løgnagt|| Uredelighed, der anvender Alt for at fremkole og opretholde
- 3 S. 39⁹ gjælder . . . skaane.] *rettet fra*: er jeg fuldt forvisset om Styrelsens Samtykke, og skal der, hvis fornødent gøres, ikke blive skaanet; Eet hader afskyer Gud ubetinget: Usandhed [*rettet fra*: Uredelighed]
- 4 S. 39⁹ Have . . . ¹³ Side.] ≍ Have *Linie 9 f.*, det maa [*rettet fra*: vil *rettet fra*: skal] <— hvis man ikke [vil det anderledes *rettet fra*: er redelig nok til at ville lade sig sige] —> kun blive eftertrykkeligere [*rettet fra*: som en Ubetydelighed mod hvad der vil komme], naar Den, der bekæmper denne Usandhed [*rettet fra*: den officielle Uredelighed], ikke *Linie 12 f. Side.* ≧
- 5 S. 39¹⁸ kun] kun ||<— men meget indbildske —>||
- 6 S. 39²¹ ja . . . ²² tilfredsstiller] *Tilføjelse i Marginen*
- 7 S. 39²² usle . . . Snese-Mennesker] *Tilføjelse i Marginen*

S. 40¹³ al] al ||uredelig||

8

S. 40^{21f}. — velmente — Usandhed.] < — velmeente — > Usand- 9
 hed [rettet fra: Uredelighed].

Kladde til Artikel i Fædrelandet Mandag 26. Marts 1856. Nr. 224
 72: Den religieuse Tilstand. [S. V. XIV, S. 41²—44] 1855 Jan.

S. 41²] Den religieuse Tilstand [rettet fra: Status] 1

[Med Blyants-Overkradsning rettet fra:

Skrivelse til Høivelbaarne Højærv. Hr.

Biskop Dr. Martensen R af D o: s: v:

fra

S. K.]

S. 41³] <Med Blyant:

2

[d.] Januar 1855.

S. K.)

S. 41⁴ Den]

3

„Kaldet og indviet til Biskop“, som det hedder i Deres „Hyrdebrev“ er De altsaa nu Landets øverste Geistlige: saa [maa jeg tillade mig med Blyants-Udslettelse rettet fra: vilde De tillade mig] ||, et af Faarene, *øverstreget med Streger overkors*: An m. Hvad Deres Hyrdebrev end forresten kan have gjort for Gavn eller Skade: mig har det hjulpet ud af en stor Forlegenhed. Jeg var nemlig ret i Forlegenhed betræffende i hvilken Egenskab jeg skulde træde op ligeover for dem; og jeg tilstaaer oprigtigt, det var aldrig faldet mig ind, at træde op i Egenskab af Faar. Og dog er det i den Grad det ene Rigtige, at jeg ordentlig kan blive misundelig paa Dem, at De ved Deres Hyrdebrev gav mig Ideen.⌘ at henvende følgende Spørgsmaal til Dem:

Mener De, Biskop M., [overkradset med Blyant: i god Forstaaelse] med mig at kunne gaae ind paa følgende Opfattelse af [Den [rettet fra: den]

²³⁴ Martensen] sml. 217.225.

1855

- 4 S. 41⁷ hvad . . . ⁸ jeg.] | det Hele er Skuffelse, Sandsebedrag, Øienforblindelse, deelviis ogsaa menneskelige Gavtyvestreger. | <hvad vel næsten Enhver [rettet fra: hvad De jo naturligviis] maa kunne see lige saa godt som jeg.>
- 5 S. 41¹⁰ lærde, udmærket . . . ¹² slet —] Tilføjelſe i Marginen
- 6 S. 41¹⁸ saa . . . ¹⁵ Christendom.] Tilføjelſe i Marginen
- 7 S. 42¹⁷ naar . . . ²⁸ Timelige.“] Tilføjelſe i Marginen
- 8 S. 42²⁹ hvilken . . . ³⁰ fortalt] Tilføjelſe i Marginen
- 9 S. 42³¹ have . . . sig] rettet fra: indeholde noget meget Dybsindigt [i Marginen: ||noget meget Lærerigt||]
- 10 S. 43¹³ dannet . . . ²¹ christeligt.] Tilføjelſe i Marginen
- 11 S. 43²² Men . . . ³⁵ Hovedet.] Paa hoslagt Blad, med Rødkridt-Sammenvisning; i Texten, overstreget med Blyants-Streger overkors:
- Mener De nu Biskop M., i god Forstaaelse med mig at kunne gaae ind paa denne Opfattelse af den religieuse Tilstand i Landet? [Svar herpaa, <— velbetænkt! —> saa bestemt, saa afgjørende, saa energisk som muligt, at jeg, da den gamle Biskop er død, dog engang kan rettet fra: saa agter jeg at vedblive som hidtil, paa det mildest mulige Vilkaar, som Digter at hæve Sandsebedragene.
- Er De ikke af den Mening, saa [veed jeg altsaa det rettet fra: maa jeg tage mine Forholdsregler]; men, da nu den gamle Biskop er død, vil jeg dog engang] have noget Bestemt at holde mig til, betræffende, hvorledes jeg forholder mig til det Bestaaende, hvis Primas De nu er Biskop M.
- 12 S. 43³⁶ Denne . . . 44²² Religion.] Paa hoslagt Blad med Blyants-Sammenvisning
- 13 S. 44¹⁴ en] en ||Løgn o: s: v: o: s: v: ||
-
- gamle Biskop] sml. 221.

Fortsættelse til det overstregede Stykke 224, 11, overstreget med Blyants-Streger paaskraa og overkors:

225
U. D.

Efterskrift

Da jeg ikke er en Yngling, hvad jeg unter uns gesagt maaskee aldrig har været, vil De holde mig til Gode, at jeg ||tager|| præcaverer mig en Smule. Jeg, <for en Ordens Skyld> maa forlange, at denne Artikel besvares i Løbet af 8 Dage i den Berlingske Tidende, det er jo Deres Journal. Kommer der intet Svar inden <den> Tid, betragter jeg det som et Nei, [og har saaledes dog opnaaet min Hensigt. *[rettet fra: og agter saa at tage mine Forholdsregler.]* Det der ved denne Skrivelse beskjeftiger mig, er at jeg ikke gaaer videre, førend jeg har indfriet det Ansvar, at affordre det Bestaaende bestemt Dom, og [forsøgt om *rettet fra: gjort det*] muligt for mig at kunne ||vedblive at|| være i Forstaaelse med det Bestaaende.

Kiøbh.

[Med Blyant: S. K.]

Rettet til:

men veed saa, at jeg har indfriet det Ansvar, at fordre bestemt Dom af det Bestaaende i hvilket jeg [ikke med min gode Villie kan *rettet fra: mener slet ikke at <skulle>*] komme til at gribe forstyrrende ind; <thi> efter min Mening vil Alt kunde blive aldeles uforandret, Alt, Alt, Alt — kun ||een Forandring foretages,|| at vi tilstaae: dette er ikke det nye Testaments Chrstd.]

Paa hoslagt Blad, med Blyants-Sammenvisning:

Blot Eet endnu. Skulde De kunne mene at finde en Uhøflighed i, at jeg med et saadant Spørgsmaal henvender mig til Dem, da maa jeg dertil svare: dette er ikke min Mening; jeg anseer det for høfligt at antage om en Mand at han er redelig og ærlig nok til at <ville> vedgaae det sande Sammenhæng, uhøfligt derimod, ja fornærmeligt at antage om en Mand, at han paa nogen Maade vil sætte sig mod at det sande Sammenhæng bliver aabenbart, eller gjøre Kunster for at skjule det. Og henvende mig til Dem

1855

maatte jeg, for fra min Side at gjøre Alt for at forebygge, at De ikke — tilfældigviis — skulde forblive uvidende om hvad jeg skriver.

Kbhn.

S. K:

[I Marginen: NB Bruges ikke.]

Kjere Biskop M.! I Frygt og Bæven og megen Anfegtelse er jeg, selv ulykkelig, det blot Msklige saa sympathetisk hengiven som muligt. Vov at have Tillid til mig; befael Dem Gud i Vold og lad mig raade — og De skal see en Vending, for hvilken baade De og mange Andre engang ville takke mig. Men, men bruges der endog blot en Million-Deel verdslig Klogskab mod mig, i samme Øieblik er jeg uendelig forandret, saa kan jeg ikke vide, om det ikke maa skee det Forfærdelige, hvad jeg, ogsaa for min egen Skyld, gyser mere for end for Døden. See Dem da vel for Biskop M.! Kunde dette hjælpe, jeg er villig nok til ydmygt nedkastet at bede til Gud, at det ikke maa skee, at det ikke maa falde Dem ind at ville være verdslig klog. Jeg vil gjøre mere, jeg beder Dem, hører De Biskop M., jeg beder Dem lad det fare. Men saa, ja ved den levende Gud, saa ikke eet Ord mere. Kun jeg har ikke Ansaret; hvad der saa end skeer, vil jeg, forstaaet af de Samtidige, vise bort fra mig og sige: gaaer til Biskop M., han bærer Ansaret.

226 Kladde til Artikel i Fædrelandet Onsdag 28. Marts 1855. Nr. 74:
1855 Jan. 26. En Thesis — kun een eneste. [S. V. XIV, S. 45²—46]

1 S. 45^{2f.}] **En** [rettet fra: Min] |christelige| **Thesis**
— kun een eneste.

[Overkradset med Blyant: Men („da Alle vare sovede ind“) ved Midnat skete der Anskrig. Mtth: 25,6.]

Biskop M.] sml. 224.

Paalangs i Marginen, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:

Titelbladet bliver

Min |christelige| Thesis

— kun een eneste.

Og paa Bagsiden af Titelbladet kommer
til at staae paa Foden:

Mod „Christenhed“ [*med Blyants-
Udslettelse rettet fra:*

For Chrstd. — mod „Chrsthed“];
ved Idealerne — mod Sandsebedra-
gene: for Evigheden!

S. 45⁴] *Med Blyant:* d. 26 Januar 1855. 2

S. 45⁵ O, . . . ⁷ Thesis.] *Tilføjelſe øverst paa Siden tilhøjre* 3

S. 45⁷ forførdeligere] forførdeligere, 95 Gange forførdeligere 4

S. 45⁸ Her . . . ¹⁴ Testamente.] *Tilføjelſe paa Foden af Siden* 5

S. 46⁷ fortsættes . . . ⁹ Criminal-Sag.] *i Marginen; i Texten:* |er 6
den officielle Chrstd. — og er det end nok saa velmeent — et
Forsøg i Retning af at holde Gud for Nar ved at kalde det nye
T.^s Chrstd. hvad der ikke er det nye T.^s Chrstd.|

S. 46¹⁰ Og . . . ¹⁶ Sandhedsvidner“.] *Tilføjelſe i Marginen; i 7
i Texten, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:*

Naar saa er, er at deeltage deri Forbrydelse, og just den Art
Forbrydelse som sidst tilgives i Evigheden: Majestæts-Forbry-
delse mod Chrstd.

At det ikke er [*rettet fra:* dette ikke kan være] Veien til at
komme vel an i Evigheden: slet ikke at tænke paa Evigheden,
seer <vel> Enhver let; men lige-saa let maa ogsaa Enhver kunne
see, at det endnu mindre kan være Veien til at komme vel an i
i Evigheden: at berolige sig her i Livet ved || \leq under Navn af

christelig Gudsdyrkelse> at deeltage i|| <hvad der, christeligt, er> at ||<Præsterne — velmeent—>|| holde Gud for Nar.

*

*

Altsaa, den officielle Christendom er i Retning af at holde Gud for Nar. Og derfor være det da sagt, det skal siges: hvo Du end er, hvilken Dit Livs Skyld forresten — ved at lade være at deeltage i den Art Chrstd. har Du dog een, og en stor Skyld mindre, ikke at deeltage i at holde Gud for Nar.

227 Kladder til Artikel i Fædrelandet Fredag 30. Marts 1855. Nr. 76 :
1855 Febr. „Salt“ [S. V. XIV, S. 47²—51]

1 S. 47²⁻⁴] *rettet fra*:

||Lidt|| Salt, som gjøres fornødent.

[*I Blyants-Parenthes*: Christelig Indsigelse.]

I Marginen: Salt mod Forraadnelse

2 S. 47⁵] *Med Blyant*: Febr. 1855.

S. K.

3 S. 47⁶ Førend . . . ^{7f} Tilfælde.] *I Marginen*; *i Texten*, indklammeret med Blyant: Ikke just med Fornøielse — det begriber vel Enhver — gør jeg dette Skridt; sandeligen Styrelsen maa forfærdeligt tvinge et Msk., førend han lader sig bruge saaledes. Dette er mit Tilfælde.

4 S. 47⁸ en . . . Uredelighed,] — <en Usandhed>, en Uredelighed, ||en Løgn||,

5 S. 47⁹ der . . . ¹⁰ Livs-Anskuelse,] *rettet fra*: Om Catholicismen kan der maaskee med Sandhed siges, at den er en jammerlig Chrstd. [*i Marginen*: kun maadeligt udtrykker Chrstds Lære]; men den har ikke forfalsket Chrstd.^s Princip, hvilket Protest. gjør

S. 47 ¹³ Derfor at]	6
Jeg udtræder herved af den protestantiske Kirke.	
Derfor at ville [rettet fra: At jeg derfor skulde]	
S. 48 ² og . . . ³ Halvbefarne.] Tilføjelse i Marginen	7
S. 48 ⁴ Og . . . ⁷ bedre!] Tilføjelse i Marginen	8
S. 48 ⁸ baade . . . ⁹ Christenhed] Tilføjelse i Marginen	9
Anm. S. 48] Paa vedføjet Lap med Blyants- og Rødkridts-Sam- menvisning	10
S. 48 ¹⁵ Gjælder . . . ¹⁹ Christen.] Tilføjelse i Marginen	11
S. 48 ²⁵ i den . . . ^{25f.} Middelmaadighed.] Tilføjelse i Marginen	12
S. 49 ¹¹ Hvad . . . ²² Gjenkomsten.] Paalangs i Marginen	13
S. 49 ²⁷ Snedige.] rettet fra: Løgnere,	14
S. 50 ³⁸ fremad] fremad <— i Forstand paa Penge>	15
S. 50 ^{38f.} perfectibel] perfectibel, den gjør Fremskridt — i Af- skyelighed	16
S. 51 ⁵ Hvad . . . ⁶ Uegennyttighed] rettet fra: Blandt dem, der virkelig have elsket Mskene, var endda vel ikke saa saare Mange, hvis Kjerlighed var uegennyttigere end min; men <ak,>, som sagt	17

Kladde til Artikel i Fædrelandet Lørdag 31. Marts 1855, Nr. 77: 228
Hvad jeg vil? [S. V. XIV, S. 52²—55] 1855 Marts

S. 52 ³] <Med Blyant: Martz 1855.>	S. K. 1
S. 53 ²² Altsaa . . . ³⁰ Christendommen.] Tilføjelse i Marginen	2
S. 53 ⁸⁰ — Eller . . . S. 54 ¹⁶ Christendommen.] Tilføjelse paa hoslagt Lap, med Blyants-Sammenvisning	3

1855

- 4 S. 54⁵ og ...⁹ Christendommen.] *Tilføjeelse med Rødkridts-Sammenvisning*
- 5 S. 54¹⁷ men ...¹⁹ mig.] *rettet fra*: og da hidtil det Bestaaende ikke har af egen Drift villet gaae ind paa den Art Redelighed, og heller ikke har ladet sig paavirke af mig: saa frasiger jeg mig naturligviis al Forbindelse med det Bestaaende.
- 6 S. 54²¹ Redelighed.] Redelighed.
[Paalangs i Marginen, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:
 At man ved Hjælp af den offic. Chrstds Forkyndelse kan som Chrstds Forkynder komme prægtigt gennem denne Verden, gjøre Carriere: det veed jeg; men jeg benægter at denne Carriere ender godt i Evigheden — og for Evighedens Skyld er det dog egl. at Chrstd. beskjeftiger mig. Og hvo Du end er — dersom det er for Evighedens Skyld at Chrstd. beskjeftiger Dig, saa lade Du ikke den Hjælp ubenyttet som tilbydes Dig i Skikkelse af: en msklig Redelighed.]
- 7 S. 54³⁰ et ...³³ dertil.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 8 S. 55⁶ der ved ...⁷ Christendom] <[en af Staten arrangeret Christendom]>|| der *Lin. 6 f. n: T: Chrstd.*>
- 9 S. 55⁹ i.] i |, hvad der er min Sjæl æklere end Fnæt og hvad der har grundfordærvet Msk.-Slægten mere end hiin Pest som man kalder de veneriske Sygdomme|.
- 10 S. 55¹² Redelighed.] Redelighed. |, og indtil det Yderste.|
- 11 S. 55¹³ vove.] vove |Alt, den er mig Livet|.
- 12 S. 55¹⁵ blev ...¹⁶ vilde] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: bliver dog ikke et Offer for Chrstd., det er ikke kæmpende for Chrstd. jeg bliver Offer, nei, jeg falder, under denne Antagelse, som Offer, fordi jeg har villet
- 13 S. 55²³ vove.] vove. |Alt ogsaa Livet.|

 offic. Chrstds] sml. 226.232. Offer] sml. 199.

1855

Kladde til Artikel i Fædrelandet Onsdag 11. April 1855. Nr. 83: 229
 Var det rigtigst nu at „standse med Klemtningen“? [S. V. XIV, 1855 April 7
 S. 58³—60]

S. 58³

[I Marginen med Blyants-Sammen- 1
 visning: Sophisten „Det er kje-
 deligt med Dig, Socrates, Du siger
 altid det Samme“

Socrates „ja, og om det Sam-
 me.“]

d. 7 April 1855.

S. K.

S. 58⁶ Men . . . ¹⁵ Sandsebedrag]

2

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: det Kogende af Kog
 — udkom og nu blev Anledning til en vidtløftig lærd Kamp. \leq Med
 Blyants-Sammenvisning: Nei, ||saa havde der dog været mere Me-
 ning i, om den anonyme Forf. istedetfor ||at opfordre mig til at
 skrive et nyt Værk, ||havde|| <skulde den anonyme Forf. hellere
 have> opfordret osv. som S. V. XIV, S. 57 Lin. 7—11 Oplag.>

||Men|| <Er her da Snare> jeg skal nok vogte mig. <jeg forstaaer
 mine Ting bedre>||; jeg er <overhovedet> ikke god at narre, det
 er bogstavelig sandt, hvad jeg har sagt om mig, jeg er i ganske
 sjelden Grad et afgjort Politie-Talent <hvad i een Forstand synes
 <aldeles> overflødigt i en anden Forstand maaskee just er det
 Fornødne i „Sandhedsvidnernes Periode“, og |Det [med Blyant
 rettet fra: det] er en christelig Criminal-Sag, |i hvilken jeg har
 Forretningen |<der foreligger>; og Øieblikket er der; og Øieblík-
 kets Spørgsmaal er brændende, ||skal blive endnu mere bræn-
 dende.|| Og [rettet fra: og] derfor kan jeg umuligt tjene den ano-
 nyme Forf. i \leq — hvis det er mig der klemter — \geq at |kime af|
 <høre op med Klemtningen>, det vilde jo være uforsvarligt at lade
 være at klemte, saa længe det brænder. [i Marginen: ||og det er
 urimeligt at forlange af mig||] Og det brænder, ja og det bliver en
 frygtelig Ildebrand, kun at sammenligne med en Skovbrand, det

²²⁹ Sophisten . . . om det Samme.“] sml. S. V. IV, S. 236, og se Note der-
 til. den anonyme Forf.] se til S. V. XIV, S. 56.

er ikke i Pistol-Stræde der er Ild i et Gardin eller i en Kakkellovn, det er „Christenhed“ der er sat Ild paa. [rettet fra: i „Christenhed“ der vil gaae [rettet fra: er gaaet] Ild.]]

[Som sagt, jeg skal nok vogte mig for at komme ud i det Vidtløftige, min Opgave er det just at skaffe Vidtløftigheder | [I Marginen og paa Foden af Siden: Men [rettet fra: Og] nøiagtigt taget er det ikke mig der klemter, det er mig, der <, for at ryge | Ræven ud,|| Sandsebedrag og Gavtyvestreger ud,> sætter S. 58 Lin. 8—14 Vidtløftighederne] <der skal> bort, |> at svie det af>| dette uhyre vidtløftige Sandsebedrag [rettet fra: hele denne uhyre Vidtløftighed]

3 S. 58¹⁶ den . . . ¹⁷ Indbildning] *rettet fra*: |<at svie den af>| |hele| denne uhyre Vidtløftighed

4 S. 59³ Det . . . ⁵ Øieblikkets] *rettet fra*: Just Vidtløftighederne er det vi skal have bort, for at komme til Sagen, til der hvor det brænder og vel at mærke en Ild [i Marginen: eller for <ret> at faae tændt Ilden, den Ild], som ikke skal slukkes, |til| det

5 S. 59¹⁶ og . . . ²⁸ avancerede.] *Tilføjelse i Marginen og paa Foden af Siden*

6 S. 59²⁰ i Hundredevis] Læsseviis

7 S. 59²¹ efter,] efter, med Familie, jævnt avancerende, ernære sig af, at J. Chr. blev korsfæstet, Apostelen kagstrøgen, Martyren stegt, kort Msk., som

8 S. 59³¹ ikke . . . 60¹³ dandse.] *Tilføjelse i Marginen, med Blyants-Sammenvisning; i Texten, overkradset med Blyant:*

saa den Passus af Anskriget kun at de sidste Linier om det at være Chrsten ikke bruges.

9 S. 59³⁰ de . . . 60⁴ Øster; og] og

Passus af Anskriget] se 60, S. 110.

S. 60¹⁴ Efterskrift. . . .²⁷ bagvendt.]

10

Slutteligen < blot en Bemærkning. > [*overstreget med Blyants-Streger overkors*: maa jeg takke den anonyme Forf., at jeg ved at læse hans Artikel er blevet yderligt overbeviist om Fornødenheden af at gjøre hvad jeg hidtil har forsømt, at foranstalte || Tid efter anden|| særskilte Aftryk af mine Artikler i Fædrelandet; ||thi|| det gjøres virkelig behov, at have mine Artikler ved Haanden for ved at læse de enkelte Udtryk ind i deres Sammenhæng atter at faae det Indtryk af dem, som de endda nok ikke forfeile der|, men som de naturligviis aldeles maae forfeile naar de skulle sammenhobes og vilkaarligt kastes imellem hinanden|. At man ved at sammendynge det vilkaarligt Udrevne kan frembringe Indtrykket af noget Convulsivisk, Krampeagtigt, indrømmer jeg gjerne; men det er jo ikke mig der gjør det. Derimod er dette min Mening, at det at ville betegne hvad < der >, naturligt kun tilnærmelsesviis, dog sandt forholder sig til den Grad af Uro, som er det nye Testaments, det er min Mening, at det at ville betegne det som det Convulsiviske er at forgude Middelmaadighed, og er som hvis den tamme Fugl [*rettet fra*: de tamme Gæs] vilde kalde sin [*rettet fra*: deres] Vralten og intetbetydende Slaaen med Vingerne det sande Høie og den vilde Fugls Flugt mod Himlen det Convulsiviske.]

Anmærkningen fra den Artikel: bør
jeg angribes anonymt
anbringes her som:

En Efterskrift.

230

Kladde til Feuilleton-Artikel i Fædrelandet Onsdag 11. April 1855 April 8.
1855. Nr. 83: Christendom med kongelig Bestalling og Christendom uden kongelig Bestalling. [S. V. XIV, S. 61^a—62]

S. 61¹³ deres . . .¹⁵ Værd.] Tilføje i Marginen

1

S. 61¹⁷ Tid.] Tid. [*i Marginen, overstreget med Blyants-Streger* 2
overkors: efterat han aldeles uforvarende var styrtet 70,000 Favne

den Artikel] s: 117—118.

1855

ned under Jorden, og der, om muligt endnu mere uventet end hans Fald var uforvarende, <var> røget sammen med mig |, „Thersites“ |.

3 S. 61¹⁸ (mod . . . ¹⁹ Christendom“)] <(saa [rettet fra: at] jeg kun har „en privat Chrstd.“)>

4 S. 62¹⁸ just det, jeg gjentager, just det] med Blyants-Overstregning rettet fra: just det just det, jeg gjentager, just fordi, just fordi eben weil [rettet fra: darum]

5 S. 62¹⁹, christeligt, afgjørende] med Blyants-Overstregning rettet fra: dræbende

6 S. 62²⁰ hvad . . . ²³ i] med Blyants-Overstregning rettet fra: er det at sige det maaskee statsborgerligt dræbende for mig, saa maa jeg finde mig deri

7 S. 62²⁷ Utro] rettet fra: Forræder mod Chrstd.,

8 S. 62²⁸ eller . . . ²⁹ Christendom.] Tilføjelse med Rødkridts-Sammenvisning

231 Kladder til Artikel i Fædrelandet Fredag 27. April 1855. Nr. 97:
1855 April 25. Hvilken grusom Straf! [S. V. XIV, S. 66²—69]

1 S. 66¹¹ kunde] rettet fra: burde

2 S. 66²⁸ Gyseligt!] rettet fra: Ih Gud Fader bevare os!

3 S. 67⁷ geistligt-verdsligt foranstalte] rettet fra: arrangere med beundret Virtuositet

4 S. 67⁸ Ak . . . ¹² mig!] Tilføjelse i Marginen

5 S. 67²⁶ at . . . ²⁷ Forandring.] i Marginen

6 S. 67²¹ paa,] paa, [i Marginen: |eller, om man saa vil, løftet So-
pranen saa høit,|]

S. 67⁸¹ skal . . . anbringe] *med Blyants-Udslettelse rettet fra:* 7
 ||er det i min Opgaves <Medfør> at maatte trykke lidt stærkere
 end hidtil [*rettet fra: før*]; billedligt vilde jeg sige: Sopranen er
 blevet løftet saa høit, at jeg|| maa <jeg> ||trykke|| sætte Basen no-
 get dybere.

Altsaa

S. 68¹¹ Men . . . ¹⁵ Knaldboden.] *i Marginen* 8

Kladde til Artikel i Fædrelandet Torsdag 10. Maj 1855. Nr. 107: 232
 Et Resultat. *Hovedstykket* [S. V. XIV, S. 70²—72²⁶] 1855 April 23.

S. 70⁴ Ved . . . ⁵ levende] 1

[Som <, efter hvad> man i denne Tid læser i Aviserne ||om||,
 ||at|| de Allierede <nu> have aabnet en <levende> Ild mod Seba-
 stopol, saaledes kan jeg med Sandhed siges| Ved [*rettet fra: ved*]
 en Række af Artikler i dette Blad ||at have aabnet|| \leq har *Lin. 4 f.*
 vedligeholdte \geq en <levende>

S. 70^{20f.} den officielle Christendom] *rettet fra: hele det Reli-* 2
 gieuse

S. 71²⁵ Kjøbmandsstand.] Kjøbmandsstand |, eller nøiagtigere 3
 ||jeg mener, at|| dens Taushed betyder, at den forstaaer sig selv
 at være: Kjøbmands-Stand|

S. 71²⁹ med . . . ³⁰ Geistligheden] . Og det Resultat mener jeg 4
 virkelig er vundet: ved at vise sig at være Kjøbmandsstand (og
 dette viser dens betydningsfulde Taushed) er Geistligheden, [*ret-*
tet fra: den] med Paastanden paa at være Sandhedsvidne <er just
 Geistligheden>

S. 72¹ ind.] ind. |Lad os tænke, at den Samfunds-Classe, som 5
 har Barbeer-Skilt ude, lad os tænke, at de ikke kunde barberè:
 saa vilde maaskee Andre tage Sagen saaledes: de bør forpligtes

¹¹² officielle Christendom] sml. 228. 233.

1855

til at kunne barbere. Jeg vilde foreslaae det langt Simplere: lad dem ||forpligtes til at|| tage Skiltet ind.

6 S. 72¹ et] et |andet|

7 S. 72⁶ Det . . . ¹¹Verden] *i Marginen; i Texten:* |mig kunde det aldrig falde ind at ville forpligte Geistlighed til at være det, jeg indskrænker mig til det Simplere, |at gøre hvad jeg formaaer for at faae det Skildt bort||

8 S. 72¹⁸ Sandhedsvidner.] S: V:

[*Overstreget med Blyants-Streger overkors:* Denne Fordring er mig saa jævn, saa simpel, saa naturlig, saa sund, at jeg med Visshed tør paastaae, at Repræsentanten for det danske Folks Sundhed: Fader Holberg, og Repræsentanten for den holbergske Sundhed: Holbergs Henrich ubetinget ville give mig Ret. Dog er det derom der raabes: Fanatisme, Fanatisme, ||Fanatisme||. Men anderledes bliver det ikke i denne Verden. Fremstillet i en Comedie vilde Enhver kunne see og lee ad det Comiske i det Forsøg at blive en træffende Satire qvit under Paaskud at den er Fanatisme; i Virkeligheden derimod skeer Det, ja Det, Comedien fremstiller som det Latterlige. Det er ikke mig der er Fanatikeren; men det er blind Fanatisme at kæmpe saa fanatisk for Levebrødet, at man for en Forsigtigheds Skyld mener det rigtigst at faae mig, der dog ikke angriber Levebrødet, sigtet for Fanatisme.]

Til 232:

233 *Kladde til:* Efterskrift. [S. V. XIV, S. 72²⁶—73].
1855 Maj 6.

1 S. 72²⁶] *hertil, foroven paa Siden tilhøjre:* Til et Resultat.

2 S. 72²⁹ Noget . . . læste] *rettet fra:* i store Bøger, som Ingen læste, jeg talte

Levebrødet] sml. 222. 234.

S. 72⁸⁰ Journal.] Journal |, hvad der forresten er mig saa me- 3
get imod. Og har jeg talet saaledes, saa afgjørende, at det ||var
muligt||, at <muligt> Regjeringen kunde have fundet fornødent at
tage Forholdsregler; ||mod mig som Retsforfølgelse, hvad vistnok
for et Msk. med mit svage Helbred kunde skrække ham tilbage
fra at tale saaledes||; selv om den Mulighed ikke var sandsynlig,
har den dog [rettet fra: det har dog] for mig været et Anstrengende.]

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: Hvad jeg har ud-
rettet beskjeftiger mig ikke; [rettet fra: Om jeg har udrettet me-
get, noget, lidet, intet, er mig uendeligt ligegyldigt;] derimod be-
skjeftiger det mig uendeligt, at jeg ved at have handlet saaledes,
har indfriet mit Evigheds Ansvar: Gud være lovet at jeg har gjort
det!]

S. 72⁸² var] var, |udrustet med store Evner og Gaver, hvad ikke 4
Satan selv skal kunne negte|

S. 72⁸² have . . . 73² det.] i Marginen; i Texten overstreget med 5
Blyants-Streger overkors: vide, at, hvis Præsterne havde haft end
den mindste Lighed med Lærere i Chrstd., maatte de have i mit,
vistnok vel meente, Angreb seet det farligste der <er skeet> maa-
skee i Aarhundreder. Men lige saa godt veed jeg, hvad jeg jo har
sagt, at naar Præsterne ikke ere hverken mere eller mindre end
Kjøbmænd, hvem Omsætningen beskjeftiger, er mit Angreb det
Ligegyldigste af Alt, just beregnet paa ikke at røre dem.

S. 72⁸⁸ sørgeligt] rettet fra: usselt 6

S. 72⁴⁰ sørgeligste] rettet fra: ussleste 7

S. 73³ Det . . . 4 er] rettet fra: Hvad jeg <for det Første> har 8
villet er naaet, | jeg har villet | at Befolkningen skulde være vi-
dende om, at der føres Beviset for, at officiel Chrstd. ikke er

S. 73^{4r}, og . . . 6r. Omsætningen.] |Min [rettet fra: Denne min] 9
Thesis agter jeg ikke at slippe, men yderligere at forfølge, kun

1855

ikke i en udbredt, politisk Journal. || Nei vil man videre følge mig, maa || Man [rettet fra: man] komme < nu > til mig, jeg agter ikke saaledes at søge Mskene, som jeg ansaae det for min Pligt at gjøre det een Gang. || [Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: Men lad saa Forholdet kun blive dette, at Alle ere vidende om, at der — og dog vel ikke af den mindst begavede Mand i Landet, og dog nok ikke for jordisk Vindings Skyld — yderligere og yderligere oplyses, at off. Chrstd. ikke er det n: T^s Chrstd., medens „Præsten“ ganske roligt fortsætter sin Kjøbmands-Forretning. ξ med Blyants-Sammenvisning: < med Blyant:; > | og [med Blyant rettet fra: Og] hvad jeg for det Første har villet er naaet: | < og > at Befolkningen ||skulde være|| < er > vidende Lin. 5 f. da |han i Sandhed er Kjøbmand, til hvem man ganske rolig kan betroe sig i sin Saligheds Sag, thi | < det > der beskjeftiger ham er: Omsætningen. ξ

10 S. 73⁸ Dette |

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: At faae dette bragt [rettet fra: Det var dette jeg vilde have bragt] til almindelig Kundskab ξ saa man ikke kunde sige det er Noget Ingen har læst, ξ , || at faae det almindeligt bekjendt || var det Første || jeg vilde ||: derfor brugte jeg en politisk, udbredt Journal |, hvad ellers er mig saa meget imod|.]

Dette

234 Kladde til Feuilleton-Artikel i Fædrelandet Torsdag 10. Maj 1855.
1855 Maj 6. Nr. 107: En Monolog. [S. V. XIV, S. 74²—75]

1 S. 74²¹ Præsterne] |disse brave Mænd,| Præsterne |,|

2 S. 74²⁴ Vilkaaret] Vilkaaret |, angivende hvad der forstaaes ved at være Chrsten |

3 S. 75¹ det er sandt, der] med Blyants-Udstregning rettet fra: ja, hvor stærk og hvor riig jeg end ellers kan have følt mig i Udtrykket, her

1855

S. 75¹⁶ studerede Mænd] med Blyants-Udstregning rettet fra: 4
Næringsdrivende

Kladde til Artikel i Fædrelandet Tirsdag 15. Maj 1855 Nr. 111: 235
Angaaende en taabelig Vigtighed lige over for mig og den Opfat- 1855 April 29.
telse af Christendom, som jeg gjør kjendelig. Første Stykke [S. V.
XIV, S. 76²—78¹⁸]

S. 76⁴ Skjønt] 1
|29 April 55.|
Skjøndt

S. 77¹⁴ læst] læst |muligt ogsaa har læst| 2

S. 77¹⁶ altsaa . . . 78² Overensstemmelse.] ||, som bekjendt, qua 3
Forf. isærdeleshed har kastet sig paa den Materie: om Ydmyghed
og Beskedenhed.|| [i Marginen: ||synes at finde en Tilfredsstillelse
i at lade Folk forstaae, at han er Manden, som|| <altsaa> Lin. 16 f.
Fornøielse, |som jeg vilde kalde den,| om Lin. 17—S. 78 Lin. 2
Overensstemmelse.]

S. 78¹⁷ Løgner] Løgnebøtte 4

S. 78¹⁸] 29 April 55. 5

Til 235:

Kladde til Artiklens Andet Stykke [S. V. XIV, S. 78¹⁹—79] 236
1855 Maj 13.

S. 78¹⁹ Disse] 1
|13 Mai 55.|
Disse

S. 78^{24f.} vil afvæbne mig med] rettet fra: gjør stort Væsen af 2

S. 79¹² i een Forstand] med Blyants-Overstregning rettet fra: 3
væsentligen

Næringsdrivende] sml. 232.

1855

237
1855 April 30. *Kladde til Artikel i Fædrelandet Onsdag 16. Maj 1855. Nr. 112:*
Til det nye Oplag af „Indøvelse i Christendom“. [S. V. XIV, S.
80²—81]

- 1 S. 80² Til . . . af] *rettet fra: Angaaende*
- 2 S. 80³ Denne]
|30 April 55.|
Denne
- 3 S. 80¹¹ selvfølgelig . . . ¹³ Forordet.] *Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 80²⁰ Paa . . . ²⁵ Naaden.“] *i Marginen*
- 5 S. 81⁶ lade . . . ⁸ værd“] *Tilføjelse i Marginen*
- 6 S. 81⁹ stemple . . . ¹¹ Christendom] *Tilføjelse i Marginen*
- 7 S. 81²⁰ Angrebet] *rettet fra: det dødbringende Angreb*
- 8 S. 81²⁰] 30 April 55.

TIL:

„DETTE SKAL SIGES; SAA VÆRE
DET DA SAGT“

1855 MAJ

<i>Kladde til: Dette skal siges; saa være det da sagt. Første Stykke</i>	238
[S. V. XIV, S. 83—86 ⁵]	<i>Decbr. 1854</i>
S. 83 ³⁻⁷] S. K.	1
S. 84 ¹ „Men] I Øieblikket;	2
Ved Idealerne — mod Sandsebedragene:	
for Evigheden!	
„Men	
S. 85 ¹] Men (da Alle vare slumrede ind) ved Midnat	3
skete der Anskrig. Mtth: 25,6.	
Dette skal siges; saa være det da sagt	
„Anskriget ved Midnat“	
(Mtth: 25,6.).	
[I Marginen: Paa Bagsiden af Titelbladet kommer	
til at staae:	
I Øieblikket; osv. som 238, 2. Lin. 1—3]	
S. 85 ³ Dette . . . ¹⁰ siges.] Tilføjeelse paa Foden af Siden med	4
Rødkridts-Sammenvisning	
S. 85 ¹³ Hvo . . . ¹⁹ Christendom.] Hertil i Marginen:	5
For Sætteren	
Med stor Skrift.	
S. 85 ¹³ , min Ven,] Tilføjeelse	6
S. 85 ¹⁸ (hvis . . . den)] Tilføjeelse i Marginen	7
S. 85 ²⁰ Hermed osv.] hertil i Marginen: For Sætteren	8
Med en mindre Skrift	

1855

9 S. 85²¹ talet] talet |, hvor alvorligt, hvor afgjørende det kan blive veed intet Msk. [*i Marginen*: og ved at have talet udsat mig.]

10 S. 86² ikke Faa] ikke Faae *rettet fra*: Mangfoldige

Til 238:

239 *Kladde til: Andet Stykke* [S. V. XIV, S. 86⁶⁻³⁵]
1855 Maj

1 S. 86¹⁰ Christen] *rettet fra*: Mand i Folket

2 S. 86¹⁰, gennemsnitviis taget,] *Tilføjelse*

3 S. 86¹¹ i] ||hvilende|| i

4 S. 86¹⁹ Saa . . . ²¹ den)] *rettet fra*: Dog skal det nu standses. Og Forretningen begynder saaledes: betænk det vel, Du er ansvarlig ved at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse som den nu er, Du har (hvis Du ellers deeltager i den) ved at lade være at deeltage

5 S. 86²⁶ eller at Du er fanget] *Tilføjelse*

6 S. 86^{27f.} Menneskene] || Dig || Mskene

7 S. 86²⁹ Du] <Du> || Du lader Dig bedaare, saa Du ||

8 S. 86³¹ skønne] *rettet fra*: <selv> forstaae

9 S. 86³⁵ opmærksom.] opmærksom.

Følgeblade. [*i Marginen*: For Sætteren
Følgebladene sættes med Petit.]

Til 238:

240 *Kladde til første Følgeblad* [S. V. XIV, S. 89—91]
1855 April 9.

1 S. 89¹] [*Med Blyant*: * *]

| Skrivelse til Hs Excellence

Cultus-Ministeren.]

d. 9 April 55

| S. K. |

²⁴⁰ Cultus-Ministeren] se til S. V. XIV, S. 90.

S. 89 ³ kunde blive] <i>rettet fra</i> : egl. er	2
S. 89 ³ forsigtigt] omhyggeligt forsigtigt	3
S. 89 ⁶ om . . . Spørgsmaalet] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	4
S. 89 ^{7f.} Sammensmeltningen eller Sammenholdet] <i>rettet fra</i> : det Spørgsmaal om en Sammensmeltning	5
S. 89 ¹² lever.] lever.	6
Der er et Ord, jeg < i Sandhedens Interesse <i>rettet fra</i> : , christeligt, > forstaaer det som min Opgave at sige:	
Dette skal siges: hvo Du end er, hvilket Dit Liv forresten, ved at lade være osv. som S. 85 Lin. 13—18 < det n: T ^s > Chrstd. hvad der ikke er < det n: T ^s > Chrstd. ikke ligner det mere end Firkanten ligner Cirkelen. Nei, ikke mere; det er gennem Tidernes Løb, ved at slaæ af og slaæ af, ved Sandsebedragenes stigende Væxt baade i Antal og Styrke tilsidst naaet, at det vi kalde Chrstd. er lige stik det Modsatte af hvad det n: T: forstaaer ved Chrstd. At holde [<i>rettet fra</i> : Hver Søndag der holdes] < christelig > Gudstjeneste paa den Maade er, intellectuelt og æsthetisk, latterligt, christeligt forargeligt; at deeltage i en saadan Gudsdyrkelse hjælper En sandeligen ikke ind i Evighedens Salighed men giver Æen blot een Skyld mere.	
S. 89 ²¹ at . . . Slægt,] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	7
S. 89 ²³ Mening] <i>rettet fra</i> : Overbeviisning	8
S. 89 ²⁴ maaskee] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	9
S. 89 ²⁴ og . . . ²⁵ Slægt,] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	10
S. 89 ^{27f.} Modsætningens] Contra-Punktets	11
S. 90 ³ Eneste . . . ⁴ Regjeringen er] <i>med Blyants-Udstregning</i> <i>rettet fra</i> : , betræffende hvilket jeg da herved tager mig den ærbødige Frihed at henvende mig til Deres Exc., er om De Hr. Mi-	12

1855

nister, og saaledes med Dem den Regjering, i hvilken De har den Ære at repræsentere Kirken, er

- 13 S. 90⁴ (eller . . . ⁶ Christendom)] *Tilføjelse i Marginen*
- 14 S. 90⁸ Man . . . ⁹ ville] *med Blyants-Udstregning rettet fra: Deres Exc. misforstaae ikke dette <mit> Spørgsmaal, som var det min Tanke, || at|| hvis De nu svarede ja, || at jeg|| saa [at ville rettet fra: vilde]*
- 15 S. 90¹⁰ min . . . ¹¹ Svaghed] *rettet fra: et saa svageligt Helbred som jeg, der ved en høist ulykkelig legemlig Organisme,*
- 16 S. 90¹⁴ Kræfter] ||<det Overordentliges>|| Kræfter
- 17 S. 90¹⁴ ubetinget . . . ¹⁶ Signalet.] *i Marginen*
- 18 S. 90¹⁷ Man] *med Blyants-Overstregning rettet fra: Deres Exc.*
- 19 S. 90¹⁹ contra demonstrere] *rettet fra: værge mig*
- 20 S. 90²⁰ langt fra, at] langt fra, at |hvis Deres Exc. forresten skulde være af den Mening, at der burde bruges juridisk [rettet fra: fysisk] Magt mod mig, men havde Betænkeligheder ved Forestillingen [rettet fra: Tanken] om mulige Folke-Bevægelser, beder jeg dem <være forvisset>|, at
- 21 S. 90²⁸ Særskilthed.] Særskilthed, og gyser for at slippe den som en Pige sin Uskyldighed.
- 22 S. 90²⁴ Men . . . blive] *med Blyants-Overstregning rettet fra: Det jeg ønsker er blot at faae at vide, om Sagen vil komme til at staae saaledes, at der vil blive brugt juridisk Magt mod <mig>, og min Opgave altsaa bliver i denne Henseende*
- 23 S. 90²⁵ i . . . D.] < i Retning | heraf | <af Proces, Arrest o: D:> >
- 24 S. 90²⁷ Præster med Familie] *rettet fra: kongelige Embedsmænd*

S. 90²⁹ end . . . ³⁰ Afgjørelse] *med Blyants-Overstregning rettet* 25
fra: hverken naar jeg taler om mit Livs største Afgjørelse, eller naar
 jeg taler med en Minister \leq om mulige Regjeringshandling \geq

S. 90³¹ formene . . . mig] *Tilføjeelse i Marginen* 26

S. 90³² naar . . . ³³ Vrøvl,] *Tilføjeelse i Marginen* 27

S. 90³³ Spørgsmaalet] *rettet fra*: Kampen 28

S. 90³⁴ afgjort ved Aand] *rettet fra*: en Aands-Kamp 29

S. 90³⁵ Cultus-Ministerens . . . undgaae] *med Blyants-Over-* 30
stregning rettet fra: Deres Exc. have nu den Godhed at besvare
 dette Spørgsmaal. Det vil ikke undgaae Deres, som jeg vurderer,
 sunde Blik

S. 90³⁸ Anden] Anden || til Præsten; havde tænkt paa — men 31
 det forekom mig at kunne synes affecteret derfor opgav jeg det
 — just nu at tegne mig for det Dobbelte ||

Til 238;

Kladde til andet Følgeblad [S. V. XIV, S. 92] 241

1855 April 11.

S. 92¹] [I Marginen, med Blyant: Ny Pagina] 1

[Med Blyant: * *

[Med Blyant: d. 11 April] 1855.

S. 92⁴ ogsaa] ogsaa ||, i den alleregentligste Forstand || 2

S. 92⁵ ofte . . . ⁶ Begjering] *rettet fra*: jeg kun har eet Ønske 3
 Døden, een Længsel Graven, een Begjering

S. 92¹¹ det] det modbydelige 4

S. 92¹¹ og . . . ¹² misforstaaende] <og ikke mindst> af deres 5
 | \leq piankede Middelmaadighed, deres \geq raae Indbildskhed og hvad
 der er allervæmmeligst deres| dumme dumme

1855

- 6 S. 92¹⁶ — under ... ¹⁷ være] <— [under Muligheden af almægtigt at tvinges *rettet fra*: almægtigt tvungen] —> glad og taknemlig at ville være>
- 7 S. 92¹⁹ det . . . Alvoren] *Tilføjelſe i Marginen*
- 8 S. 92²⁰ Lærer] Lærer || <lønnet i Livet med alt Jordisk og efter Døden med Monumenter>||
- 9 S. 92²¹ , i christelig Forstand,] *Tilføjelſe*

TIL:

„ØIEBLIKKET“ NR. 1

1855 24 MAJ

Øieblikket.

N^o I.

1855

242

U. D.

Indhold: ¹⁾ Stemning (det er den Artikel, som hedder til Læserne);
²⁾ <til dette skal siges; eller> hvorledes anbringes et Afgjørende? (et af Følgebladene fra det oprindelige Anskrig); ³⁾ er det forsvarligt af Staten, den christelige Stat, om muligt, at umuliggjøre Chrstd.; ⁴⁾ tag et Brækmiddel.

Til 242:

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 1: Stemning [S. V. XIV, 243
 S. 105—106] 1855 April 20.

S. 105¹⁾ || 20 April 55.||

1

Stemning [rettet fra: Til Læserne]

S. 105²⁾ imod] imod |— ja, Gud veed det, han veed det allerbedst, veed ogsaa allerbedst, hvorledes jeg tvinges.| 2

S. 105²⁴ har] ||næsten|| har

3

S. 106⁴ Udtrykkene] rettet fra: Toner

4

S. 106¹⁰ Lumperie] Lumpenhed

5

S. 106¹⁸ til.] til. Anderledes derimod, om jeg paa nogensomhelst Maade skal være forpligtet at tage Hensyn til Dette [med Blyant rettet fra: dette] Piat, denne Grinen, eller dette Løgn denne Bagvaskelse: Intet er min Sjæl mere imod. 6

²⁴⁾ hvorledes . . . Afgjørende] se 64. 65.

1855

- 7 S. 106²³ til . . . ²⁹ sammensværgе.] *rettet fra*: til hvad Løgn og Bagvaskelse der udbredes om mig.
- 8 S. 106³⁰ Øieblikket] Øieblikket < ; mon for at udrette Noget >]
- 9 S. 106³¹ og . . . ³³ vil] *med Blyants-Overstregning rettet fra*: [Men jeg < mener > visseligen ikke i afgjørende Forstand at udrette Noget for Mange *rettet fra*: Mener Du da at udrette Noget? Nei, aldeles Intet, ikke det Allermindste]. Den Slægt af Msker som nu lever ville i det Høieste
- 10 S. 106³⁶ Christendom.] ||ogsaa|| Chrstd. ||: længere rækker denne Slægts Alvor ikke.|| [*med Blyant indrammet og overstreget med Blyants-Streger paaskraa*: Og rykker jeg den |saa| Chrstdommen noget nærmere paa Livet, for at afværge, at det bliver derved, at det er interessant og mærkeligt: saa vil dette være Signalet til, at de i Vrede og Forbittrelse ville vende sig mod mig. At jeg Intet vil udrette er mig lige saa vist, som at <jeg> aldeles upaavirket heraf agter at gjøre hvad jeg har at gjøre, at gjøre det, fordi jeg evigt vil fortryde, om jeg lod det være. Som en Blomst, der skyder op paa Marken midt i Vinteren, som en Sydens Frugt her i Nordens Skove: saaledes er jeg det Fremmede, og Opgaven: [*rettet fra*: hvis Opgave er,] at gjøre det kjendeligt, hvilket Non-sens det, christeligt, er med „Christenhed“.
- &Med Blyants-Sammenvisning: „Men med hvad Ret gjør Du hvad Du gjør og med hvilken Magt?“ Min Ret er, at der er en Bog, som hedder det nye T. Og hvad min Magt angaaer, da er den rigtignok af en egen Art, men dog nok den eneste sande, ||da|| al anden Magt kun ||er|| sammenlignelsesviis Magt; thi endog det, i Spidsen, om saa var for 500,000 Mand og 1500 Kanoner <at øve Magt>, er dog kun sammenlignelsesviis Magt, sæt der kom En mod ham i Spidsen for 600,000 Mand og 2000 Kanoner. Min Magt derimod er Villighed til at bringe Offere ||og|| <, Villie> til at lide; og jeg dølger det ikke, jeg føler mig som Magt uendeligt stærkere og sikkrere end i Spidsen, om saa var, for de 600,000 Mand og de 2000 Kanoner.⌘]

Til 242:

Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 1: Er det forsvarligt af Staten — den christelige Stat! — om muligt, at umuliggjøre Christendom? [S. V. XIV, S. 109—112] 244 U. D.

S. 109^{1f.}] *rettet fra*: Har Staten Lov til, om muligt, 1
at gjøre Chrstd. umulig?

S. 109³ Spørgsmaalet] d. S. K. 2
Spørgsmaalet

S. 109⁴ det . . . ⁵ forsvarligt] *rettet fra*: det kan Staten ikke have 3
Lov til

S. 109¹⁵ (der . . . ¹⁶ Christendom)] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 109²¹ — jo . . . ²³ bedre —] *Tilføjelse i Marginen* 5

S. 109^{26f.} Medens . . . 110² er,] *rettet fra*: Hvis de nu skulle 6
forkynde hvad Chrstd. er, saa vilde det

S. 110⁸ Præstens egen] *rettet fra*: disse Embedsmænds 7

S. 110⁴ af . . . ⁶ Avancement.] [*Overstreget med Blyants-Streger* 8
paaskraa: Saaledes er Præsten [*rettet fra*: ere de] pecuniært interesseret i, at Mskene <antage Navn af Chrstne og i at de> ikke faae at vide hvad Chrstd. <i Sandhed> er.] ≤saa <<at> om end Læreren |maaskee| i Chrstd. faaer [*rettet fra*: fik] Noget at leve af> ||han af den Grund ikke fik Noget at leve af, eller saa da det [*rettet fra*: det da] at være Præst ||da, ikke kan [*rettet fra*: kunde] blive: *Lin. 5 f. Avancement.*≥

S. 110¹¹ Mellem . . . ¹⁸ Bonitet.] *Tilføjelse i Marginen og paa* 9
Foden af Siden

S. 110¹⁴ Alvor] Alvor; „Præsten“ er en Æquilibrist, og mang- 10
ler sandeligen ikke som saadan Alvor

S. 110¹⁹ Allerfarligste] Allersindrigste 11

S. 110²² (per . . . Comissionair)] *Tilføjelse i Marginen* 12

1855

- 13 S. 110²⁴ — men ...²⁷ er.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 14 S. 110³⁰ vel ...³¹ Embeder] *rettet fra*: maaskee hele Næringsveien
- 15 S. 110³¹ — men ...³⁴ Christen.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 16 S. 110³⁸ holde ...³⁹ Nar] *rettet fra*: gjøre Nar af ham og saaledes ogsaa i det Følgende
- 17 S. 111⁹ — Betingelsen ... det —] *Tilføjeelse i Marginen*
- 18 S. 111¹³ der ...¹⁴ holdes.] *rettet fra*: her maa luftes ud, hvad, christeligt, er langt fornødne end i sin Tid paa almindelig Hospital, officiel Chrstd. er en Gift.
Ulykken er afstedkommet derved, at man statskirkeligt vender Sagen forkeert.
- 19 S. 111¹⁹ saa ...²⁰ slutter] *rettet fra*: ||derpaa|| gaaer det charmant i følgende Slutnings-Formel
- 20 S. 111^{40f.} Interessenter] *rettet fra*: Actionairer
- 21 S. 112¹⁸ vittigt] *rettet fra*: snildt

Til 242:

245 Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 1: „Tag et Bræk-Middel!“
1855 April 2. [S. V. XIV, S. 113—114]

- 1 S. 113² Vistnok er der] d. 2 April [med Blyant: 55.] S. K.
Vistnok [rettet fra: Maaskee] er der ||dog||
- 2 S. 113¹⁶ Tænk ...²⁸ saa] *rettet fra*: Og her <er> Bræk-Midlet.
Gjør Dig det
- 3 S. 114¹⁸ christelig ...¹⁹ Menneske] *rettet fra*: Dommen om denne Mand ξ gjentaget 17 Gange paa Prent af Jøder og Christne ξ
officiel Chrstd.] sml. 233.

S. 114²⁷ Sandhedsvidner.] Sandhedsvidner <.> ||, saa vor Tid 4
er Sandhedsvidnernes Periode.||

Til 242:

Kladde til Et Følgeblad til Øieblikket. Nr. 1 [S. V. XIV, S. [114 246
cd]] 1855 Marts

S. 114 c¹ I] Subscriptions-Plan. 1
I

S. 114 c⁸ Samtiden . . . ¹⁰ ikke.] Samtiden. 2

Til den Ende agter jeg at begynde nogle Blade [rettet fra: et
Flyveblad rettet fra: et Flyveskrift] kaldede [rettet fra: kaldet]:

I] Øieblikket

paa hvilke [rettet fra: hvilket] der kan subscriberes i Bogladerne.

S. 114 c¹¹ Jeg . . . ¹³ Sandsebedragene.] Jeg kalder dem [med 3
Blyant rettet fra: det]: |<i>| Øieblikket. | Dog er det i en meget
alvorlig |Forstand|| Betydning jeg tager dette Ord. Derfor var det
min Tanke efter Ordet „Øieblikket“ at sætte et Udraabstegn. Men
da et saadant ideligt gjentaget Udraabstegn vel vilde blive trættende,
lod jeg det falde bort; af samme Grund forkortede jeg ogsaa
Titlen fra, hvad der først var paatænkt „I Øieblikket: for Evigheden“. Dog
er det visseligen ikke noget Ephemært jeg vil, saa lidet som det er
noget Ephemært jeg har villet, nei, det var og er noget Evigt: ved
Idealerne — mod Sandsebedragene. | *Med Blyants-Sammenvisning*:
Dog Lin. 11—13 Sandsebedragene<.> |, for Mandags-Chrstd. mod
Søndags-Chrstd. | <, mod Søndags-Chrstdommen, der er: Affaldet fra
Chrstd., men — heri det Crimelle, og derfor er jeg et Politie-Talent —
Affaldet er>||>

S. 114 c¹⁵ kommet . . . ¹⁷ derimod] kommet; | Dog nu | *med 4*
Blyants-Sammenvisning: [jeg Lin. 15—17 Hensigt rettet fra: jeg
har || ikke || ligget Samtiden || < fjernere > || saa nær, at jeg kunde
bruge Øieblikket||]. Nu *med Blyant rettet fra*: ; nu] derimod>

1855

5 S. 114 c ⁸⁰ Jeg . . . 114 d ⁵ Baade-Og.]

Det følger af sig selv (anderledes kan jeg det ikke), at jeg forbeholder mig i enhver Henseende Ubestemthed: maaskee kommer der et Blad, maaskee et Ark, maaskee hver Dag, maaskee i længere Tid Intet o: s: v.: Men Subscriptionen er i ethvert Fald kun bindende for et Qvartal. Naar Qvartalet er omme, faaer Subscribenten et Titelblad og et Indholdsregister; og beregnes Betalingen for hvad han har faaet i Qvartalet til 8 Skilling Arket.

[I Marginen og paa Foden af Siden, med Blyants-Sammenvisning: Jeg Lin. 20—25 ikke |som den afdøde Biskop og heller ikke som den nulevende| tjene Lin. 20—S. 114 d Lin. 5 Baade-Og<.> |; thi den vil at man ikke blot ikke maa eftertragte et Baade-Og, men at man, om det bødes, ikke engang maa tage mod det, ja, at man med det Frivilliges Lidenskab skal støde det fra sig, hidsende Verden mod sig.]

i Martz 1855.

S. Kierkegaard

Udarbejdelse til 246:

Subscriptions-Indbydelse.

247

U. D

I min osv. som S. V. XIV, S. 114 c Lin. 1—3 til || de || || Medlevende. || || Samtidige. || || Læsere. || <Samtiden>

Til den Ende agter jeg at begynde et Flyveskrift kaldet: Øieblikket.
5 blikket. [rettet fra: „Øieblikket“!] paa hvilket der kan subscriberes i Bogladerne.

≤ Med Blyants-Sammenvisning: Jeg kalder det: Øieblikket. Dog er det i en meget alvorlig Betydning osv. som 246,3 Lin. 3—10 Sandsebedragene. Men S. V. XIV, S. 114 c Lin. 14 f. kommet.
0 [Dog nu maa [rettet fra: Men nu skal „Øieblikket“ bruges eller] <jeg> i ethvert Lin. 17 f. bruge || det. || Øieblikket med Blyants-Udslettelse rettet fra: Nu derimod, nu er „Øieblikket“. Altsaa: i Øieblikket <og> — for Evigheden, dette forstaaet ogsaa saaledes, at jeg derved tænker reent personligt paa min egen Evig-

afdøde Biskop] sml. 224. 251. den nulevende] sml. 225. 251.

hed, mit Evigheds Ansvar, om og hvorledes jeg har benyttet Øieblikket.]>

Det osv. som 246,5 Lin. 2—8 Arket.

*

*

Jeg overtaler sandeligen Ingen til at subscribere, tvertimod jeg advarer. Er det ikke <(for blot at tage Sagen ||saaledes)|| paa denne 5 Maade) er det ikke> saaledes med Dig, er det ikke det Du osv. som S. V. XIV, S. 225, Lin. 13—15 Indbildning“ <||og i en Indbildning at gaae et Evighedens Regnskab imøde||>: saa Lin. 15—24 og |den kongelige autoriserede og privilegerede Øienforblindelse.| den officielle Lin. 24—S. 226 Lin. 2 paa <klogt og smagfuldt> 10 ret at nyde Lin. 2—6 <ved sin Død> ||at have stiftet|| (Eens Død en Andens Brød!) at have <(som en sand Velgjører!)> mulig-gjort [rettet fra: aabnet] en ny Lin. 7—10 er |for en passende Godtgjørelse| <||for en (i Lin. 10 f. Ankomst-Stedets [rettet fra: 15 Stedets] Herlighed <Opholdets Langvarighed>) fast utroligt bil-lig Godtgjørelse> at Lin. 12 f. der ||tillige|| <||, eneste i sin Slags,> har [, sammenlignet med alle Udskibninger til rettet fra: det uvurderlige Fortrin i Sammenligning med alle Forretninger paa] Ame-rica, Australien o: s: v:, <||den uvurdeerlige Fordeel, som sikkrer Rhederiet [rettet fra: de Vedkommende] mod Lin. 15 f. Miscre- 20 dit,> at Lin. 16 f. Udskibede<.> [overstreget med Blyants-Streger paaskraa: , saa det Eneste [rettet fra: eneste] ||Visse er Betalingen, som Præsten fik.|| der vides og med Vished er, at Præsten fik sin Betaling, om det Øvrige vides ubetinget, ubetinget, ubetinget ikke det Mindste.]

Har Du derimod dog Mod

Til 242:

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: At „Øieblikket“ faaer 248 et Blad for sig til Titelblad, og Indholdet trykkes der paa men U. D. hver Artikel i Linie for sig.] ‘‘

Reitzels Forlag.

Subscriptions-Planen bliver et Følgeblad til N^o I, og kommer ikke til at hedde Subscriptions-Plan.

1855*Til 246:*

249 Den første Udgang kommer saa til at ende:
U. D. hvilket jeg har kaldet:

Øieblikket.

|og paa hvilket man kan subscribere hos Forlæggeren.|

Skulde Nogen hvem Sagen interesserer [*rettet fra*: , af Interesse for Sagen] for sin egen <Beqvemmeligheds> Skyld osv. som S. V. XVI, S. 117 Lin. 7—10 ikke.

Til 243:

250 I den første Artikel „Til Læserne“ skal istedetfor Mskenes
U. D. Middelmaadighed og Lumpenhed staae M. og „Lumperie“.

TIL:

ARTIKEL I „FÆDRELANDET“

1855 26. MAJ

Kladde til Artikel i Fædrelandet Lørdag 26. Maj 1855. Nr. 120: 251
 At Biskop Martensens Taushed er ¹⁾ christeligt uforsvarlig; ²⁾ lat- 1855 Maj 16.
 terlig; ³⁾ dum-klog; ⁴⁾ i mere end een Henseende foragtelig. [S.
 V. XIV, S. 93²—100]

S. 93⁵ ¹⁾ At] 1
 16 Mai 55.

¹⁾ At

S. 93^{6f} at forsvare ... ⁸ Christendom.] *rettet fra*: at gjøre Rede 2
 for sin Tro \leq eller sit Haab \geq .

S. 93¹³ Biskop!] Biskop, der [*rettet fra*: som] ovenikjøbet har 3
 anmeldt sig som: Sandhedsvidne.

S. 93²¹ i ... ²² og] *rettet fra*: at see sit Snit, da jeg ved at tale 4
 om en Afdød havde foranlediget en Mængde Misforstaaende til
 at rase mod mig, han meente at see sit Snit og

S. 94¹¹ (der ... ¹² er)] *Tilføjelse i Marginen* 5

S. 94²⁰ Ondt,] Ondt, || være ædel, fornuftig, viis, lav, uklog, taabe- 6
 lig o: s: v: ||

S. 95⁸ Vinden] Vinden, veed hverken ud eller ind 7

S. 95¹⁸ Det ... ¹⁸ Anseelse.] *Tilføjelse i Marginen* 8

S. 95¹⁸ Det ... ¹⁶ men] *rettet fra*: Naar der er Noget en Læ- 9
 rer ikke veed, hvilket jo meget godt kan hænde — saa lad ham
 sige det selv ligefrem „jeg veed det ikke“, men vee ham, om han

²⁶¹ Martensens] sml. 246.263. Sandhedsvidne] sml. 245.257. en
 Afdød] sml. 246.263.

1855

- 10 S. 95¹⁹ det . . . med] *med Blyants-Overstregning rettet fra*: da den uheldigviis taler, ||saa|| er den <det> Dumme man kan gjøre. Her passer Ordet: at dryppes i sit eget Fedt. Med
- 11 S. 95^{20f.} [Anseelse.] Anseelse. |, og medens han lever i den Indbildning at handle klogt, kan det snart — just ved Hjælp af hans Taushed — naaes, at hans Anseelse er forvandlet til en Indbildning|.
- 12 S. 95²⁸ Ligeberettiget] ligeberettiget *rettet fra*: ebenbürtig
- 13 S. 96¹¹ saa . . . ¹³ ud.] ||da|| ogsaa senere er blevet sagt paa Prent <ganske lige ud>:
- 14 S. 96²⁸ Taushed.] Taushed. |, Mænd, der ved Taushed overvandt Modparten, medens Martensen ved Taushed ødelægger sig selv.|
- 15 S. 96²⁴ ikke . . . ²⁵ Mand] *rettet fra*: at bære sig ad som et Fruentimmer
- 16 *Anm. S. 97]*
 †Anm. Dette kan man læse i „Indøvelse til Chrstd.“, ||Ja, som En [*rettet fra*: Goldschmidt] i sin Tid bemærkede, at hvad der blev skrevet i den Clara Raphaelske Tid, ogsaa det han skrev, kunde man læse i en af mine Bøger: saaledes gjælder det, at hvad der nu saadan siges <imod mig>, det kan man læse i „Indøvelse af Chrstd.“ ||[*I Marginen, udfor det Overstregede, med Blyant: NB*], hvilken Bog ||ret|| beleiligt er udkommet [*herover*: nu foreligger] i 2^{det} Oplag.
- 17 S. 97¹³ uheldigt] høist uheldigt
- 18 S. 97^{24f.} betydet! S. Kierkegaard.] betydet!
- 19 S. 97²⁶ Efterskrift.] *hertil øverst paa Siden, tilhøjre*:

Til Artiklen om Martensens Taushed.

Goldschmidt] sml. 211.234. 2^{det} Oplag] avtereret som udkommet
 Adresseavisen 1855, Nr. 112 (16. Maj). — Sml. S. V. XIV, S. 30 f.

S. 98 ⁷ Velfærd] timelige Velfærd	20
S. 98 ¹² (thi . . . ¹⁴ tale)] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	21
S. 98 ¹⁷ uforskammet] ξ, feigt og usselt, uforskammetξ	22
S. 98 ²¹ Flid] Flid , glemmende „det Øvrige“ (Mtth:)	23
S. 98 ²¹ — maaskee . . . ²³ osv. —] <i>Tilføjeelse i Marginen</i>	24
S. 99 ⁸ ogsaa en Forskjel] <i>med Blyants-Udslettelse rettet fra:</i> just Forskjellen	25
S. 99 ¹¹ , maaskee . . . Norge,] , istedetfor Artikel af Biskop M., ξ, maaskee endog [<i>rettet fra:</i> endogsaa] fra Norge,ξ	26
S. 99 ²³ Man] [Øverst tilhøjre paa Siden med Blyant: Til Efterskriften om Martensens Taushed.] Endeligen; Man [<i>rettet fra:</i> man]	27
S. 99 ^{26f.} væsentligen] <i>rettet fra:</i> længst	28
S. 100 ⁶ hvorvidt] at	29
S. 100 ^{7f.} stoler paa „Sandhedsvidnerne“.] til disse Sandhedsvidner. [<i>rettet fra:</i> betroe sig]	30
S. 100 ²⁰ hvad . . . fortjent.] hvad han ikke blot ved denne Sag men ved saa meget Tidligere ærligt har fortjent.	31

TIL
„ØIEBLIKKET“ NR. 2
1855 4. JUNI

1855

Øieblikket.
N° 2.

252
U. D.

Indhold

¹⁾ osv. som S. V. XIV, S. 115 Lin. 4—11

⁸⁾ Ere vi virkeligen [rettet fra: Naar vi ere] Lin. 12—15

Til 252:

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 2: Til „min Læser!“ [S. 253
V. XIV, S. 117—118] 1855 April 27.

S. 117¹⁾ Til „min Læser“. 1
27 April 55.

S. 117⁹ være . . . ¹⁰ tilladt.] rettet fra: blive antastet. 2

Til 252:

Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 2: At Opgaven er i en dobbelt Retning. [S. V. XIV, S. 119—120] 254
1855 Maj 17.

S. 119¹⁾ At Opgaven [rettet fra: min Opgave] er i en dobbelt Retning 1
17 Mai. 55.

S. 119¹⁵ Dette er Opgaven] rettet fra: Her har jeg nu min Op- 2
gave

S. 119¹⁵ denne] denne || min|| 3

S 119¹⁶ der] der ||, i Forhold den mig forundte Gave,|| 4

1855

- 5 S. 119²⁰ Opgaven] *rettet fra*: min Opgave og saaledes ogsaa i
det Følgende
- 6 S. 120⁷ Staten . . . ⁸ bort.] *rettet fra*: der maa arbeides for om
muligt at faae det bort.
- 7 S. 120⁹ Staten til at tage] *Tilføjelse i Marginen*

Til 252:

255 *Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 2*: Det Comfortable og
1855 April 11. — Bekymringen for en evig Salighed. [S. V. XIV, S. 121—123]

- 1 S. 121¹] Det Comfortable <og> — ||og|| Bekymringen for en
evig Salighed.

11 April 55.

- 2 S. 121⁶ og med samme Sindsro] *rettet fra*: og, omtrent
- 3 S. 121²⁷ Verden] Verden; ||saa Fremgangsmaadens Chrstlighed
ikke kan betvivles da den omtales i det n: T: *rettet fra*: og det
kan vel lærde Theologer bevise at høre med til sand Chrstd., da
det staaer i det n: T:||
- 4 S. 122⁷ (hvad . . . ⁹ Knæe)] *Tilføjelse i Marginen*
- 5 S. 122¹³ som . . . ¹⁶ Ubluhed.“] *Tilføjelse i Marginen*
- 6 S. 122³⁰ — og . . . ³³ een Maade,] *Tilføjelse i Marginen*
- 7 S. 123¹⁰ hav . . . uhyre] *rettet fra*: for al det Satans
- 8 S. 123¹⁶ Samtlige] Samtlige ||, det hele Arrangement er en Chi-
maire, paa den Maade vindes ingen evig Salighed hisset.||

Til 252:

256 *Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 2*: Det Menneskelige be-
1855 April skytter (protegerer) det Guddommelige! [S. V. XIV, S. 124—126]

²⁵⁵ Det Comfortable osv.] sml. 271.

S. 124^{1f.} ||Abracadabra 1
eller||

[Det Msklige beskytter (protegerer) *rettet fra*:
Staten protegerer] det Guddommelige!

April 55.

S. 124³ protegerer] *rettet fra*: maa protegere 2

S. 124²⁴ Musicanterne] *rettet fra*: Processens Omkostninger, 3

S. 125^{1b} at] at ||Apostelen Peter|| 4

S. 126² Belysning.] Belysning | ved at belønne Iver for Chrstd. 5
med Rang <,> ||og|| Titler og Ordner|.

Til 252:

Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 2: Lovtale over Menne- 257
ske-Slægten eller Beviis for, at det nye Testamente ikke mere er U. D.
Sandhed. [S. V. XIV, S. 127—128]

S. 128⁴ Faget] Faget, ||ret indstændigt bedende dem at anstille 1
Iagttagelser||

S. 128⁵ noget christeligt], at ogsaa disse nærme sig til at blive 2
Chrstne

S. 128^{9f.} Sandhed og Sandhedsvidner] *Tilføjeelse i Marginen* 3

S. 128¹¹ og . . . ¹³ Afkommet.] *Tilføjeelse i Marginen* 4

S. 128²⁰ i „Christenhed“] <i „Christenhed“ > [*i Marginen*: | ved 5
intet Andet at see end „Sandheds-Vidner“|]

S. 128²⁸ Sandhed.] Sandhed, naar endog Husdyrene ere Chrstne 6
— ligesom alle vi Andre.

1855

7 S. 128²⁴ Du Verdens . . . ³¹ Frelser!] *Tilføjelse paalangs i Marginen, med Blyants-Sammenvisning*

8 S. 128²⁹ Din . . . ³⁰ tvivlsom] *rettet fra: Du næsten overflødig*

Til 252:

258 *Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 2: Vi ere alle Christne.*
U. D. [S. V. XIV, S. 129—130]

1 S. 129⁶ saa . . . ⁹ Christne.] *Tilføjelse i Marginen*

2 S. 129¹⁸ er] er, Fanden gale mig,

3 S. 129^{18f.} han kan . . . ²⁰ han.] *Tilføjelse i Marginen*

4 S. 129¹⁹ Andet,] Andet, ||endog paa Livet||,

5 S. 130²; slig . . . ⁴ det.“] *Tilføjelse i Marginen*

6 S. 130⁶ ligeledes . . . Mænd] *med Blyants-Udslettelse rettet fra: og den Guds Mand Bedemanden og de flere andre Guds Mænd*

7 S. 130^{7f.} han er] han er, vor Herre Død,

8 S. 130¹⁶ Fast . . . ¹⁹ Christne.] *Tilføjelse paa Foden af Siden*

Til 252:

259 *Kladde til Stykke 7 af Øieblikket. Nr. 2: En Vanskelighed ved*
U. D. *det nye Testamente. [S. V. XIV, S. 131—132]*

1 S. 132⁷ eller . . . ⁸ Lave.] *Tilføjelse i Marginen*

2 S. 132²¹ hvis . . . ²⁴ Verden.] *i Marginen*

3 S. 132^{21f.} „Sandhedsvidner“] *rettet fra: Præste-Gøglere*

Til 252:

Kladde til Stykke 8 af Øieblikket. Nr. 2: Ere vi virkeligen Christ- 260
ne — hvad er saa Gud? [S. V. XIV, S. 133 — 134] U. D.

S. 133¹] Ere vi <virkeligen> Chrstne — hvad er saa Gud? 1

|Enten—Eller.|

[I Marginen: |Omredigeres saa Formen
enten—eller bortfalder.]]

d.

S. K.

S. 133³ Hvis . . . ³ er] *rettet fra*: Enten er det vi forstaae ved 2
at være Chrsten

S. 133^{4f}: en uhyre Øienforblindelse] *hertil i Marginen*: en Art 3
Dyrehavs-Commerce

S. 133⁶ — hvis . . . ⁷ Fald] *rettet fra*: , men hvis saa, saa 4

S. 133⁹ — — hvis . . . ¹³ er] *rettet fra*: Eller ogsaa er det vi 5
forstaae ved at være Chrsten, virkelig det at være Chrsten, og i
saa Fald er Gud i Himlene

S. 133¹³ latterligste] grinagtigste 6

S. 133²⁴ ; thi . . . ²⁷ det.] *Tilføjelse i Marginen* 7

S. 134^{8f}. og den osv.] *herudfor i Marginen; overstreget med Bly-* 8
ants-Streger paaskraa: den frygteligste Majestæts-Forbrydelse
mod Gud er den at gjøre ham og hans Ord til en Latterlighed, ikke
ved Spot, nei ved i Middelmaadighedens Vrøvl at paadutte ham
at han ogsaa er et Vrøvl;

S. 134¹⁰ aandløser . . . ¹¹ Alt] *∫aandløser Lin. 10 f. et Insekt, 9*
en Lort [rettet fra: Dalai Lamas Excrementer], aandløser end Alt∫

Til 252:

Kladde til Stykke 9 af Øieblikket. Nr. 2: Dersom vi virkeligen 261
ere Christne; dersom det, christeligt, er i sin Rigtighed med „Chri- U. D.

1855

stenhed“, „en christen Verden“: saa er eo ipso det nye Testamente ikke mere Veiledning for den Christne, kan ikke være det. [S. V. XIV, S. 135—136]

- 1 S. 135¹⁰ naar . . . ²¹ Caffee.] *med Blyants-Overstregning rettet fra:* (hvilken indeholdt nøiagtig Angivelse af alle Besværlighederne og Farerne) vilde kun meget uegentlig kaldes Haandbog for Reisende i det Land, naar Alt i det samme Land var forandret, overalt de bekvemmeste og fortræffeligste Veie, Alt Comfor, ingen Røvere, ingen Rædsler o: D:

- 2 S. 136⁸ saaledes] saaledes Grusomhed

Til 252:

- 262 *Kladde til Stykke 10 af Øieblikket. Nr. 2:* Hvilken Lykke, at vi
1855 Maj 11 ikke Alle ere Præster. [S. V. XIV, S. 137—138]

- 1 S. 137² Tænk] 11 Mai.
Tænk

- 2 S. 137¹⁸ Tjeneste!] Tjeneste! ||vil saa ikke det Selskab være en Meningsløshed.||

- 3 S. 137²² anbragt.] anbragt. Dertil antager den saa et vist Antal Talere.

- 4 S. 134⁴ hvor . . . ⁶ saligt!“] <hvor saligt det er, ||ene|| at faae Anvisning ene paa en anden Verden, at det er Alt, saligt, saligt, ||Amen, Halleluja, Amen.||“>

- 5 S. 138⁷ Præster!] Præster! |Skal jeg have Uret i, at Chrstd. slet ikke er til: vist er det, at dersom Alle vare Præster, saa var det da hævet over al Tvivl.|

- 6 S. 138¹⁸ Traaden] Traaden ||og hefte Ende||

²⁶² Chrstd. . . ikke er til] sml. 197. 271.

TIL:

„HVAD CHRISTUS DØMMER OM
OFFICIEL CHRISTENDOM“

1855 5. JUNI

1855

Kladde til: Hvad Christus dømmer om officiel Christendom. 263
{S. V. XIV, S. 141—149} 1855 Juni 5.

S. 141¹] *hertil øverst paa Siden tilhøjre:* Skal udgives særskilt. 1

S. 141¹ Christendom.] Chrstd. 2

5 Juni.

S. 141³ dette;] dette, ||som jeg kunde synes at burde være be- 3
gyndt med||;

S. 141¹⁶ at... Sagen] og Du skal faae noget høist Besynderligt 4
at see

S. 141^{17f.} underfundigt ... 142⁶ Idealet.] *Tilføjelse i Marginen* 5
og paa Foden af Siden

S. 141¹⁸ paa] paa Hoved-Punktet 6

S. 142¹⁵ Indblik] Indblik i et Falsknerie 7

S. 142¹⁸ Kjendskab] Politie-Kjendskab 8

S. 142³⁰ denne ... ³¹ brugt?] *Tilføjelse i Marginen* 9

S. 143³; og ... ⁴ „afgjort Politie-Talent“.] *Tilføjelse i Marginen* 10

S. 143¹⁸ hvad ... ²⁰ af.] *som Tilføjelse øverst paa Siden og i* 11
Marginen: hvad ogsaa <er> lykkedes mig, men hvad det [egl.] ikke
kunde falde mig ind at rose mig af. |Ja havde endda den gamle
Biskop levet, han havde dog virkelig en fin Næse, men <om> den

²⁶⁸ gamle Biskop] sml. 251.334.

nye Biskop maa enten siges at han ingen Næse har, eller for at erindre om et Ord af den gamle Biskop, at han har „en god Næse — til at blive taget ved“.

- 12 S. 143²¹ bestandigt . . . ²⁴ det;] *Tilføjelse i Marginen*
- 13 S. 143³¹ Modparten] Modparten [*rettet fra*: dem] ||(sammenlig-
net med den Fare i hvilken de i Sandhed ere)||
- 14 S. 144³⁶ Barnagtigheder] Barnagtigheder ||(hvilke dog Oldtidens
ædle Vise satte saa stor Priis paa)||
- 15 S. 145² De . . . ¹⁴ Grave.]
De findes: Mtth: 23,29—33. aftrykkes, og Luc: 11,47. 48. aftryk-
kes.
Tom Plads [I Marginen: med stor Skrift.]
- 16 S. 145⁸⁶ han foredrager . . . 146¹³ Gravsteder.] *Tilføjelse øverst
paa Siden og i Marginen*
- 17 S. 146³⁶ det . . . ⁸⁸ Hykler.] *Tilføjelse i Marginen*
- 18 S. 148¹ Kjøbmændene . . . ³ Fjællebod,] *rettet fra*: disse Gøg-
lere og Kjøbmænd,
- 19 S. 148¹²; og . . . ¹³ simpelt;] *Tilføjelse i Marginen*
- 20 S. 148²⁵ Bøssen . . . ²⁸ Menneskene.] Bøssen, [*rettet fra*:.] <||og||
fremfor *Lin. 25—28* Mskene. >
-
- nye Biskop] sml. 251.336.

TIL:

„ØIEBLIKKET“ NR. 3—5

1855 27. JUNI—27. JULI

Indhold.

| 1. „Christelig“: „Stat“ eller Foreningen til gjensidig Opløsning.|

1. [med Blyant rettet fra: 2.] Stat — Christendom.

|| 3. Hvorfra faaer Staten de Penge, med hvilke den lønner Christendommens Lærere?||

2 [med Blyant rettet fra: 3. rettet fra 4.] Er det forsvarligt af Staten <, christeligt,> osv. som S. V. XIV, S. 151 Lin. 5 f.

3 [med Blyant rettet fra: 4 rettet fra: 5]. Er Lin. 7 f.

4 [med Blyant rettet fra: 5 rettet fra: 6]. Er Lin. 9 f.

5. [med Blyant rettet fra: 6 rettet fra: 7]. Lad Lin. 11 f.

6. [med Blyant rettet fra: 7 rettet fra: 8]. Vil Lin. 13 f.

|| 9. At vi, at „Christenhed“ slet ikke kan tilegne sig Christi Forjættelser; thi vi, „Christenhed“, ere ikke der, hvor Christus og det n: T: fordrer at man skal være for at være Chrsten.||

d.

1855.

S. K.

 Reitzel.

Til 264:

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 3: Stat — Christendom. 265

[S. V. XIV, S. 153—154]

U. D.

S. 153⁵ sig . . . ⁷ forholder] Tilføjelse øverst paa Siden tilhøjre 1

S. 153¹³ saa . . . ¹⁵ Forfølgelse.] Tilføjelse paa Foden af Siden 2

³⁶⁴ „Christelig“: „Stat“ osv.] sml. 126. Hvorfra faaer Staten osv.] sml. 115. At vi, at „Christenhed“ osv.] sml. 297.

1855

- 3 S. 153¹⁷ ved ... Christne.] *med Blæk- og Blyants-Overstregning rettet fra*: Først rasede Verden mod Chrstd. forgjæves. Da hittede den og de feige blødagtige Christne i Forening paa: lader os alle være Christne, saa er alle Vanskeligheder borte. Og saaledes lykkedes det at afskaffe Chrstd.

Til 264:

- 266 *Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 3*: Er det forsvarligt af
U. D. Staten, christeligt, at forlokke en Del af den studerende Ungdom?
[S. V. XIV, S. 155—156]

- 1 S. 155¹, christeligt,] *Tilføjelse*

Til 264:

- 267 *Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 3*: Er det forsvarligt af
U. D. Staten at modtage en Eed, som ikke blot ikke holdes, men hvis
Aflæggelse er en Selvmodsigelse? [S. V. XIV, S. 157—158]

- 1 S. 157²⁴ en ...²⁶ Øienforblindelse.] *rettet fra*: en Eed 3: en
Øienforblindelse.

- 2 S. 158¹⁴ Og ...¹⁷ Christendommen!] *Tilføjelse i Marginen*

Til 264:

- 268 *Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 3*: Er det forsvarligt af
1855 Maj 18. Staten, christeligt, at vildlede Folket, eller at vildlede Folkets Dom
om hvad Christendom er? [S. V. XIV, S. 159—160]

- 1 S. 159¹⁻³] Er det forsvarligt af Staten, christeligt, at vildlede
Folket [*rettet fra*: den menige Mand], eller at vildlede
Folkets [*rettet fra*: den menige Mands] Dom om hvad Chrstd. er?

18 Mai 55.

²⁶⁷ en Eed] sml. 208.

S. 159 ⁷ Folket . . . i Folket] <i>rettet fra</i> : Den menige Mand	2
S. 159 ¹⁴ et Folk] <i>rettet fra</i> : Folket <i>rettet fra</i> : den menige Mand	3
S. 159 ¹⁶ saaledes . . . Folk] <i>rettet fra</i> : han lever saaledes	4
S. 159 ¹⁷ den Enkelte i Folket] <i>rettet fra</i> : han	5
S. 160 ³ Folket] Den menige Mand, Folket	6
S. 160 ⁵ Folket] <i>rettet fra</i> : Han	7
S. 160 ¹¹ (som . . . ¹² Sprog)] <i>rettet fra</i> : virkelig som	8
S. 160 ^{18f.} bagvende den, at] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	9
S. 160 ¹⁸ eller . . . ^{14f.} Hedenskab!] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	10

Til 264:

Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 3: Lad „Staten“ gjøre 269
 Prøve paa Regningen, og det skal snart vise sig, at Regningen er 1855 Juni 1°.
 grundforkeert. [S V. XIV, S. 161—163]

S. 161 ³ Prøven] d. 16. Juni. 55.	1
Prøven	
S. 161 ¹⁰ 100] <i>rettet fra</i> : 50	2
S. 161 ¹⁴ dette] dette saa ud som en Lettelse, men	3
S. 161 ¹⁷ andet Alvorligt] anderledes Alvorligt og Sandt [<i>rettet fra</i> : sandt]	4
S. 162 ² Interessenter] <i>rettet fra</i> : Actionairer	5
S. 162 ⁴ 900 . . . ⁵ 100] <i>rettet fra</i> : 950 . . . 50	6
S. 162 ⁷ den . . . med] <i>med Blyants-Udslettelse rettet fra</i> : det med jævnt	7
S. 162 ⁹ At . . . ²⁰ christeligt“.] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	8

1855

270

Til 264:

1855 Mai 12.

Kladde til Stykke 6 af Øieblikket Nr. 3: Vil Staten i Sandhed tjene Christendommen, saa lad den tage de 1000 Levebrød bort. [S. V. XIV, S. 164—165]

1 S. 164³ Saa] 12 Mai 55.

Saa

2 S. 164¹¹ ene . . . ¹² egen] \leq ene i Tillid til Gud \geq for ||egen Regning og|| <egen>

3 S. 165² Risico] ||Regning og|| Risico

271

U. D.

[Med Blyant: Øieblikket

Nº 4. [rettet fra: 3.]]

Indhold

<¹) Læge-Skjønnet>

[¹) Abracadabra ell. det Msklige protegerer det Guddl.

<Med Blyant: udtaget>|

²) Det der er det Oprørende [rettet fra: oprører mig].

³) Sandhed og Levebrød.

[⁴) Det Comfortable — og Bekymringen for en evig Salighed
<med Blyant: Udtaget>|

⁴ [rettet fra: ⁵]) Sande Chrstne: Mange Chrstne.

⁵ [rettet fra: ⁶]) I „Chrsthed“ ere Alle Chrstne; naar Alle ere Chrstne er eo ipso det n: T^s Chrstd. ikke til, ja, den er |gjort| umulig.

⁶ [rettet fra: ⁷]) Min Opgaves Vanskelighed.

⁷) ||Skilsmisse|| Det Officielle det Personlige.

Til 271:

272

1855 April 7.

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 4: Læge-Skjønnet. [S. V. XIV, S. 169—171]

²⁷¹ Abracadabra osv.] sml. 256.
Chrstd. ikke til] sml. 262. 276.

Det Comfortable osv.] sml. 255.

S. 169²] |d. 7| April 55.

S. K. 1

1S. 170¹¹ Alterbog] *rettet fra*: Dogmatik

2

S. 170¹⁷ ak...¹⁹ Sygeligt.] *Tilføjelse med Blyants-Sammenvisning* 3S. 170²⁰ Lad . . . 171⁷ Politie - Magt.] *Tilføjelser og Blyants- og Rødkridt-Sammenvisninger* 4S. 170²¹ Boutiquer] Boutiquer |eller Theatre| 5S. 170²² undtog] ||tillod at have aabent om Søndagen|| undtog 6

Til 271:

Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 4: Det der er det Oprø- 273
rende. [S. V. XIV, S. 172—173] 1855 April 10.

S. 172¹] Det der er det Oprørende [*rettet fra*: Det der oprører 1
mig].

d. 10 Aril 55.

S. K.

S. 172²⁰ er] |forstaae det i den Grad, at han maaskee selv fin- 2
der det oprørende| er

S. 173⁴ i . . . ⁶ Ulven.] *rettet fra*: naar i Kortspil f. E. Ruder er 3
bedste Couleur, at ville stikke et Es med f. E. Hjertersyv.

S. 173⁷ Oprørende] *rettet fra*: jeg finder oprørende 4S. 173¹¹ Lidelsernes . . . ¹² uforandret.] *Tilføjelse* 5S. 173¹³ Oprørende] *rettet fra*: jeg finder oprørende 6

Til 271:

Kladde til Stykke 3 af Øieblikket Nr. 4: Sandhed og Levebrød. 274
[S. V. XIV, S. 174—176] 1855 April 13

S. 174² Etatsraad] d. 13 April.

1

Etatsraad

S. 176⁴ Spørgsmaalet . . . ⁶ Og] *Tilføjelse i Marginen* 2

1855*Til 271:*

275 *Kladde til Stykke 4 af Øjeblikket. Nr. 4: Sande Christne: Mange*
 1855 April 9. Christne. [S. V. XIV, S. 177—179]

1 S. 177² Christendommens] d. 9 April 55. S. K.
 Christendommens

2 S. 177¹⁰ flere . . . Silde-Tiden,] \lessgtr flere Christne end der er Sild
 [rettet fra: Blommer] i Silde [rettet fra: Blomme]-Tiden, \gtrless

Til 271:

276 *Kladde til Stykke 5 af Øjeblikket. Nr. 4: I „Christenhed“ ere*
 1855 April Alle Christne; naar Alle ere Christne, er eo ipso det nye Testa-
 mentes Christendom ikke til, ja den er umulig. [S. V. XIV, S. 180
 —181]

1 S. 180⁸ umulig.] |gjort| umulig.

April 55. —————

Til 271:

277 *Kladde til Stykke 6 af Øjeblikket. Nr. 4: Min Opgaves Vanske-*
 1855 April 18. lighed. [S. V. XIV, S. 182 — 184]

1 S. 182² At] d. 18 April 55.
 At

2 S. 182¹⁹ som . . . ²² Christen.] i *Marginen*

3 S. 183¹⁷ Fremgangsmaaden] ||her hjælper man sig med hiint
 Ord af den romerske Consul: vil de hellige Høns ikke æde, saa
 lad dem drikke.|| Fremgangsmaaden

4 S. 183³¹ maa] maa \lessgtr ||tillaves som Børnemad med Slik og Godt-
 Godt,|| \gtrless

²⁷⁶ Christendommen ikke til] sml. 271. ²⁷⁷ romerske Consul] ω :
 Publius Claudius Pulcher; se Valerius Maximus, Sammlung merkwürdiger Reden
 und Thaten, übers. von Fr. Hoffmann (Stuttg. 1829. — Ktl. Nr. 1296), S. 32 (1, 4,
 3); sml. ogsaa K. F. Beckers Verdenshistorie, overs. af J. Riise (Ktl. Nr. 1972-83).
 3. Deel (Kbh. 1823), S. 109, Note *).

Til 271:

Kladde til Stykke 7 af Øieblikket. Nr. 4: Det Officielle — det 278
Personlige. [S. V. XIV, S. 185—186] U. D.

S. 185¹] *rettet fra*: Et Feidebrev. 1

Til min Læser.

S. 185² Du . . . følgende] *rettet fra*: Tænk Dig dette 2

S. 185³ bibringe . . . ⁴ om] *rettet fra*: gjøre Indtrykket af 3

S. 185¹⁶ af en . . . ¹⁷ Spilledaase] \leq ||maaskee||, af en Formular- 4
bog eller af en ||gudelig|| Spille-Daase \geq .

S. 185²² den.] den. Imidlertid er dog nok kun altfor <meget> 5
det Officielle den Art Chrstd., som haves her i Landet.

S. 185²³ engageret] *rettet fra*: hyret 6

S. 186^{1f}. formodentligen] *rettet fra*: som jeg seer af hans Hyrde- 7
brev

S. 186³ og . . . ⁵ af] *med Blyants-Indklamning rettet fra*: saa har 8
jeg (ligesom min Pseudonym Joh. Climacus i sin Tid \leq , da Systemet florerede, \geq sagde til sig selv) jeg har sagt til mig selv: Du maa see, at Du ogsaa kan hitte paa at gjøre Noget; Du gaaer og bliver et gammel Msk., bliver til Ingenting, medens alle de Andre ere i velsignelsesriig Virksomhed.

Saa har jeg tænkt som saa: nu vel, saa vil jeg tage mig af

S. 186⁷ mellem os sagt] *rettet fra*: unter uns gesagt 9

S. 186¹³ Ja . . . ¹⁶ Formularbog.] *med Blyants-Streger overkors 10*
og Rødkridts-Sammenviisning rettet fra:

Tag et menneskeligt Forhold. En Kvinde vil finde sig i den Elskedes mange Feil; hun vil oversee det, om han maaskee udtrykker sin Elskov saa fatalt klodderagtigt som muligt. Men Eet tilgiver

²⁷⁸hans Hyrdebrev] se til S. V. XIV, S. 186. Joh. Climacus . . . sagde] S. V. VII, S. 155.

1855

hun aldrig — og var han end den største Virtuoso deri, hun tilgiver ham aldrig, naar hun fatter den mindste Mistanke om, at hans Elskov er officiel at Det han siger er Formular. Nei, det tilgiver hun aldrig, thi hun forstaaer ganske rigtigt, at det, just Det er personlig Fornærmelse, da det er at behandle hende som en Ting, hvilket er meget meget — værre endog end det personligt at behandle hende som Ingenting.

279
U. D.

Øieblikket.
N° 5.

Indhold.

¹⁾ Vi ere Alle Christne — uden engang o: s: v:

²⁾ osv. som S. V. XIV, S. 187 Lin. 5—8

⁶⁾ Et Oprør i Trods — et Oprør i Hyklerie.

⁷⁾ Lin. 10 f.

⁹⁾ „Vogter Eder for dem, som gjerne gaae i lange Klæder“.
d. S. K.

Reitzel.

Til 279:

280
1855 April 29. Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 5: Vi ere Alle Christne — uden engang at have Anelse om, hvad Christendom er. [S. V. XIV, S. 189—191]

1 S. 189³ Lad] 29. April 55.
Lad

2 S. 190²⁴ Antaget] Et Skilsmissebrev. til Præsterne.
| „Men („da alle vare sovede ind“) ved Midnat, skete der Anskrig.“|

[Med Blyant: * *]

Antaget

²⁸⁰ Men ... Anskrig] sml. 59.

S. 190²⁵ er... Christendom] med Blyants-Udslettelse rettet fra: 3
anseer jeg den her i Landet almdl. den officielle Chrstd. for at være

S 191¹ (denne . . . ² o. s. v.)] Tilføjelse i Marginen 4

S. 191¹¹ Præsten . . . ¹² Evige.] <Præsten Lin. 11 f. Evige.> 5

[Overstreget med Blyants-Streger paaskraa: ||At|| <Hvis Sagen ikke var saa alvorlig maatte man sige, at> deeltage i den Art Gudsdyrkelse eller ikke at deeltage ||anseer jeg <ikke for et Hamletsk Spørgsmaal, men> for|| <er> en Smags Sag, aldeles ligesom det er en Smagssag om En vil gaae paa Maskerade ell. ikke. ||Men hvis Nogen — for sin Sjels Frelse |skulde ville| deeltage, da [er jeg af en anden Mening jeg mener rettet fra: mener jeg rigtignok], at det omtrent var det Sidste man — for sin Sjels Frelse — skulde gjøre; thi ||<Dog Sagen er kun altfor alvorlig; derfor skal det siges:> ved at lade være at deeltage har Du [rettet fra: har man] dog altid een ||Skyld||, og en stor Skyld mindre, den ikke alt deeltage i at holde Gud for Nar.]

Til 279:

Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 5: Et Genie — en Chri- 281
sten. [S. V. XIV, S. 192—194] 1855 April 29.

S. 192³ At] d. 29 April 55. 1
At

S. 192² er,] er, ||at der meget mere gaaer Msker i Millionviis 2
paa eet Genie||,

S. 192⁸ eller . . . ¹⁰ være.] Tilføjelse i Marginen 3

S. 192¹⁸ det Ordentlige, er] Tilføjelse i Marginen 4

S. 193³ paa . . . ³ o. s. v.] Tilføjelse i Marginen 5

S. 193¹⁴ og om . . . ¹⁵ perfectibel] Tilføjelse i Marginen 6

S. 193¹⁹ Thi . . . ³⁴ her.] Tilføjelse i Marginen 7

1855

- 8 S. 193²⁹ 11 . . . ³⁰ 3000] *rettet fra*: 12 . . . 5000
- 9 S. 193³⁷ Kun . . . 194⁹ Markeds-Priis.] *Tilføjelser paa Foden af Siden*
- 10 S. 193³⁷ Gud-Mennesket] *rettet fra*: Guddommen
- 11 S. 194¹² expellas . . . igjen] *rettet fra*: pellas ex hun kommer dog kommer dog igjen den Hex

Til 279:

282 *Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 5: Aands-Menneskets*
 1855 April 19. Christendom; vi Menneskers Christendom. [S. V. XIV, S. 195—197]

- 1 S. 195^{1r}] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*:
 Det n: T^s (Aands-Mskets) Chrstd.;
 „Christenheds“ (Dyre [*rettet fra*: Hedninge *rettet fra*:
 Dyre]- Mskets) Chrstd.
- 2 S. 195³ Naar] d. 19 April 55.
 Naar
- 3 S. 196¹ os Mennesker] *rettet fra*: Dyre-Msk. og saaledes ogsaa
overalt i det Følgende
- 4 S. 196¹⁹ anbringer . . . ²⁰ Ligefremme] *Tilføjelse i Marginen*

Til 279:

283 *Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 5: Det nye Testamentes*
 1855 Maj 19. Christendom; „Christenheds“ Christendom. [S. V. XIV, S. 198—199]

- 1 S. 198³ Christendommens] 19 Mai 55.
 Christendommens
- 2 S. 198¹⁵ En] ||Skjøgen er en „christelig“ Skjøge.|| En
- 3 S. 198²⁴ eller . . . vidne.] *Tilføjelse i Marginen*

pellas . . . Hex] se Jens Baggesens danske Værker (Ktl. Nr. 1509-20). 1. Bd. (Kbh. 1827), S. 241.

- S. 199³ lyser . . . ⁶ Christendom.] *rettet fra*: blev Hæler. 4
- S. 199²² i . . . indhyllede] *Tilføjelse i Marginen* 5
- S. 199²⁶ faaer] faaer <||— [er denne Indtægt svarende *rettet* 6
fra: en Indtægt, der vel nærmest maa svare] til de Penge, som
 „erlægges i Stalden“? —||>
- Til 279:*
Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 5: Naar Alle ere Christne, 284
 er eo ipso Christdommen ikke til. [S. V. XIV, S. 200—202] 1855 Maj 23.
- S. 200⁸ Dette] 23 Mai 55. 1
 Dette
- S. 200^{9f}. Menneske-Tilværelsen] Msk.-Tilværelsen, ||i Sam- 2
 funds Livets Historie||
- S. 201⁴; ikke . . . ⁵ Intet.] *Tilføjelse i Marginen* 3
- S. 201²³ eller . . . ²⁴ Kirke-Parade,] *Tilføjelse i Marginen* 4
- Til 279:*
Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 5: Et Oprør i Trods — 285
 et Oprør i Hyklerie eller Om Affaldet fra Christdommen. [S. V. U. D.
 XIV, S. 203—205]
- S. 203¹⁻³] Et *Lin. 1* Hyklerie. 1
 || ————— ||
 <eller
 om Affaldet fra Christdommen.
 ————— >
- d. S. K.
- S. 203²¹, blot . . . idel Qval] *rettet fra*: den rædsomste af alle 2
 Qvaler
- S. 204⁴ Menneske. Derfra] *rettet fra*: Msk. 3
 See det er ikke Noget for

1855

- 4 S. 204¹² ikke] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: ugjerne
- 5 S. 204³³; ved . . . ³⁴ det.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 6 S. 204³⁵ er . . . ³⁸ Tvetydighed.] *rettet fra*: undgaaer jeg en Kirke mere ængsteligt end et Horehuus. Thi vistnok kalder man dette [*rettet fra*: et Horehuus] et tvetydigt Sted; men det er det ikke, det er jo eenstydigt hvad det er: et Horehuus.

Til 279:

286
1855 Maj 28. *Kladde til Stykke 7 af Øieblikket. Nr. 5*: En Eeds Af læggelse eller Det Officielle: Det Personlige. [S. V. XIV, S. 206—207]

- 1 S. 206⁴ Lad] 28 Mai 55.
Lad
- 2 S. 206⁷ det . . . evigt] *rettet fra*: forunderlig Udtryk, at frie sig ved Eed det vil sige
- 3 S. 206²³ da . . . ²³ om;] *Tilføjeelse i Marginen*
- 4 S. 206²⁴ Kunsten . . . ²⁶ Brev.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 5 S. 207³; det Hele . . . officio.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 6 S. 207⁷ (for . . . ⁸ Verden)] *Tilføjeelse i Marginen*
- 7 S. 207¹² eller . . . ¹⁴ Overbeviisning“.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 8 S. 207²⁶ En] ||O, hvilket Dyb af Forvirring her skjuler sig!|| En

Til 279:

287
1855 Juni 10. *Kladde til Stykke 8 af Øieblikket. Nr. 5*: Nymodens religiøse Betyggelser (Garantier). [S. V. XIV, S. 208—210]

- 1 S. 208³ Engang] 10 Juni
Engang
- 2 S. 208⁶ har . . . ⁷ Objektive] *i Marginen*

S. 208 ¹⁵ eller . . . ¹⁶ ind.] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	3
S. 208 ²⁴ eller . . . S. 209 ² derved.] <i>i Marginen</i>	4
S. 209 ⁷ eller . . . ⁸ Personlighed.] <i>Tilføjelse i Marginen</i>	5
S. 209 ³⁰ føle . . . ²² Livet.] <i>i Marginen</i>	6
S. 209 ²⁶ løber . . . ²⁹ Penge.] <i>rettet fra</i> : er Commerce.	7
S. 209 ³⁵ Ja . . . S. 210 ¹⁰ letsindige.] <i>i Marginen og paa Foden af Siden; i Texten, overstreget med Blyants-Streger paaskraa</i> : En berømt Søndagstaler siger etsteds, at han vil samle de Taarer, som hans Tilhørere have udgydt i hans Prædikener, og med dem vil han træde anklagende frem paa Dommens Dag, at disse Taarer have været usande, at de dog ikke have gjort efter hvad han sagde — sæt Tilhørerne havde samlet de Søndags-Taarer han <har> udgydet, saa kunde vel altid det Ene gaae op mod det Andet.	8

Til 279:

Kladde til Stykke 9 af Øieblikket. Nr. 5: „Vogter Eder for dem, 288
som gjerne gaae i lange Klæder!“ [S. V. XIV, S. 211—214] 1855 Juni 15.

S. 211⁵] *Tilføjelse med Blyant* 1

S. 211⁷ virksommere] virksommere || og paa Maader, som ogsaa 2
bedst [*rettet fra*: ene] lade sig bruge i Skjulthed||

S. 212⁵ Paaklædning] Paaklædning ||; og Enhver, der ikke ved 3
Lidenskab var slagen med Blindhed i Forhold til mig, vilde ogsaa
kunne see, at det ikke var af den Grund, at jeg <i sin Tid> frem-
drog disse Skriftord||

S. 212¹³ (thi . . . ¹⁴ Lærer)] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 212²⁴ saaledes] saaledes ≡||, „Sandheden“ kom ikke til Ver- 5
den for at gøre trivielle Bemærkninger.||>

S. 213¹¹ Det . . . ¹⁷ den.] *Tilføjelse i Marginen* 6

1855

- 7 S. 213³² Usandhed] *rettet fra*: Løgn
- 8 S. 213³³ Usandhed . . . ³⁴ Usandhed.] *rettet fra*: Løgn for at skjule Grund-Løggen.
- 9 S. 213³⁷, i Qvinden ubevidste,] *Tilføjelse i Marginen*
- 10 S. 213³⁸ utilgivelige] *Tilføjelse i Marginen*
- 11 S. 213⁴² og fede] *Tilføjelse i Marginen*
- 12 S. 213⁴² hvilke . . . S. 214⁴ En] *Tilføjelse i Marginen*
- 13 S. 214¹² betegnende . . . ^{15f.} Tvetydige.] *Tilføjelse i Marginen*
- 14 S. 214¹⁸ Christus] *rettet fra*: Chrsti Efterretning
- 15 S. 214²¹ med . . . ²² mindre] *Tilføjelse i Marginen*

TIL:

„GUDS UFORANDERLIGHED“

1855 AUG.

1855

Til den Tale om Guds Uforanderlighed.

Forord

289

(1854 Maj 5.)

Denne osv. som S. V. XIV, S. 281 Lin. 2—4 den. [Udslettet med Streger paaskraa: Jeg kunde kalde denne Text min første Kjerlighed — og til den vender man jo altid tilbage.]

[Indrammet med Blyant og udslettet med Blyants-Streger paa-skraa: Hvis det var [rettet fra: er] et Menneske tilladt at gjøre Forskel paa Bibelord, ||da|| kunde jeg kalde denne Text min første Kjerlighed[†] — [udslettet med Streger paaskraa: ||og|| til den vender man jo altid tilbage; <og> jeg kunde kalde den min eneste Kjerlighed — hvad Under at jeg altid vender tilbage til den!]

[†], til hvilken man <jo> almindeligviis („altid“) engang i Tiden vender tilbage; og jeg kunde kalde denne Text min eneste Kjerlighed, til hvilken man atter og atter og atter og „altid“ vender tilbage.]

d. 5te Mai 1854.

S K.

d. 18 Mai 1851. 290

(1851 Maj 18.)

Guds Uforanderlighed

|Prædiken.|

Reenskrift.

Til 290:

Tryk-Manuskript til: Guds Uforanderlighed [S.V. XIV, S. 277— 291]
294] 1855 Aug.

S. 277² En Tale.] med Blyants-Overkradsning rettet fra:

1

Tale holden i Citadellets Kirke.

²⁸⁹ „altid“ vender tilbage] se til S. V. XIV, S. 281. ²⁹¹ Tale holden osv.] 18. Maj 1851.

1855

- 2 S. 277⁵⁻⁸] *med Blyant: Reitzel*
[Paalangs ad Siden tilhøjre, overkradset med Blyant: Kunde
dediceres til Fader.]
- 3 S. 281] *hertil øverst tilhøjre paa Siden, overkradset med Blyant:*
Til den Tale om Guds Uforanderlighed.
- 4 S. 281⁴ den.] den.
 ||Hvis det var et Menneske tilladt at gjøre Forskjel paa Bibel-
 ord, kunde jeg kalde denne Text min første Kjerlighed, til hvil-
 ken man jo almindeligviis („altid“) engang i Tiden vender tilbage;
 og jeg kunde kalde denne Text min eneste Kjerlighed, til hvilken
 man atter og atter og atter og „altid“ vender tilbage.||
- 5 S. 283¹] *hertil øverst tilhøjre paa Siden, overkradset med Blyant:*
Trykkes som „To Taler ved Altergangen om Fredagen“.
- 6 S. 283¹⁷—284⁵] Jacob.
 Epistelen paa 4de Søndag efter Paaske
 trykkes som i Alterbogen.
- 7 S. 287²⁸ Blot . . . ^{34f.} forfærdeligt!] *Tilføjelse i Marginen*
- 8 S. 292⁴ — min . . . ⁵ for,] *rettet fra:* , vi see os dog vel for,
- 9 S. 292⁸ som . . . ¹¹ gjort;] *rettet fra:* o, egentligen er det ||alle-
 rede|| gjort,

TIL:

„ØIEBLIKKET“ NR. 6—9

1855 23. AUG.—24. SEPTBR.

1855

Øieblikket.

Nº 6.

292

U. D.

Indhold. 1. Kort og Spidst.

2. Stemning fra min Samtidighed med Biskop Mynster;
i to [rettet fra: tre] Billeder.]

3. Afstands-Maal osv. som S. V. XIV, S. 215 Lin. 5 f.

4. ||Af|| Frygt Lin. 7

5. At Lin. 8—10

6. Hvad Lin. 11

7. Smaa-Bemærkninger.

d.

S. K.

Reitzel.

Til 292 :

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 6 : Kort og Spidst. [S. V. 293
XIV, S. 217—219] 1855 Mai 29.

S. 217¹] Kort og Spidst 1

|| Korte Sætninger.]
Aphoristisk og Epigrammatisk. rettet fra: Aphorismer.||
||Gnister.||

29 Mai 55.

S. 217²] 1 2

|Vi ere Alle Præster.|

S. 218¹¹] 5. 3

|Vi ere Alle Præster.|

²⁹²Stemning osv.] sml. 108-109.

18554 S. 218²¹

6.

[Vi ere alle Præster.]

5 S. 219⁵ Og . . . ⁶ alvorligere.] *rettet fra*: ||Det|| Hjælper [*rettet fra*: hjælper] ikke, maaskee lykkes det een, to tre Gange, men det hjælper ikke. Det næste Tordenveier bliver <kun> desto værre.

6 S. 219⁶ alvorligere] | forfærdeligere|| alvorligere

Til 292:

294 *Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 6*: Afstands-Maal; og her-
1855 Mai 30. ved igjen om den egentlige Vanskelighed jeg har at kæmpe med.
[S. V. XIV, S. 220—224]

1 S. 220⁵ Min] 30 Mai 55.

Min

2 S. 221⁴ (der . . . ⁵ Verden)] *Tilføjelse i Marginen*

3 S. 221⁶, der . . . ⁷ Verden] *Tilføjelse i Marginen*

4 S. 221¹³ Lunkenhed] *med Blyants-Overstregning rettet fra*: Halv-
hed

5 S. 221²¹ Begeistring . . . kæmper] Begeistring, ||kæmpende|| *i Marginen*: Troes-Mod, som kæmper

6 S. 221³³ en Fornærmelse en Majestæts-Forbrydelse] *rettet fra*:
den afskyeligste Fornærmelse

7 S. 222¹ tilhøre sin Familie,] *rettet fra*: avle Børn,

8 S. 222¹¹ holde . . . Nar] *rettet fra*: gjøre Nar af ham

9 S. 222^{34f.} Lunkenhed,] |Halvhed <— Indifferentisme>, Lun-
kenhed, [*med Blyant rettet fra*: Lunkenhed —]

10 S. 223³³ Publikum.] Publikum. ||Dette gjælder fra øverst til
nederst. Cultusministeren, forsaavidt jeg vilde tænke mig at have
med den Mand at gjøre — for det er egl. ikke et Msk. jeg har for
mig.||

³⁹⁴ Cultusministeren] sml. S. V. XIV, S. 91, og se Note dertil.

S. 223³⁶ beskjeftiger] beskjeftiger ||ham. Redaktionen af Fæ- 11
drelandet for at tage dette Eksempel; Redaktionen af Færdr., det
er ikke Mske jeg har for mig; dette Msklige, om en Mening <i
og for sig> er den sande, beskjeftiger den ikke, nei, hvor Mange
har denne Mening? Aha. Saaledes [rettet fra: Aha! Og saaledes]]

S. 224¹, for . . . ² Religion,] Tilføjeelse i Marginen 12

S. 224^{3f} hjerteligt takke Regjeringen] rettet fra: med Tak qvittere 13

S. 224⁵ — Offeret] ||Offer|| — Offeret. 14

S. 224¹¹ begeistret . . . ¹² den.] begeistret ||for mig, <ja> han vo- 15
ver anonymt at tilegne|| vil ogsaa udtrykke den, han vover —
anonymt at ||tilegne mig et Par trykte Blade|| <yttre den>.

S. 224¹⁴ noget] meget 16

S. 224¹⁶ oprøres . . . ¹⁸ Religionen.] ||larmer over al den|| <op- 17
røres ved den ||almdl.||> Lunkenhed og Ligegyldighed ||der vises
<mod> mig og Sagen af|| saa Mange <vise>, der ||ikke engang læse
hvad jeg skriver <helst slet Intet ||ville|| høre om Religionen>.

S. 224¹⁹ ivrer] rettet fra: larmer 18

Til 292:

Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 6: Frygt meest af Alt at 295
være i en Vildfarelse! Begyndelsen [S.V. XIV, S. 225—226¹⁸ dog U.D.
Mod]

S. 225¹] Frygt [rettet fra: At frygte] meest af Alt at være i 1
en Vildfarelse!

Hertil i Marginen, overkradset med Blyant: Her kunde bruges:

Den Passus af det første Udkast til <en>
Subskriptions-Plan |<øverst paa Siden ved
Sammenviisning: NB ligger i Pulten blandt
Det under Bronze Med. i blaat Papir.>|: bliv
hos Præsten.

og

1855

det sidste af de oprindelige Følgeblade
til det første „Anskriget“ |, som ligger
i Pulten i den brede Skuffe nærmest
Vinduet.|

2 S. 225⁹ først ... ¹⁰ Dig] *rettet fra*: for at blive opmærksom paa
det n: T^s Chrstd. er det nok, at Du har

3 S. 225¹³ det Du ... S. 226¹⁸ dog Mod] [det|| Du vil, vil Du ikke
stræbe at vinde|| *fortsat med Manuskriptet* [247, S. 399⁶ det Du
... S. 399²⁶ Mod] *med Blyants-Udslettelse af den øvrige Text*

Til 295:

296 *Kladde til Anm. [S.V. XIV, S. 226 f.]: Manuskript [70.71] med*
U. D. *Blyants-Udslettelse af Texten 70*

Til 292:

297 *Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 6: At vi, at „Christenhed“*
1855 Maj 12. *slet ikke kan tilegne sig Christi Forjættelser; thi vi, „Christen-*
hed“ ere ikke der, hvor Christus og det nye Testamente fordrer,
at man skal være for at være Christen. [S.V. XIV, S. 228—230]

1 S. 228¹⁻⁴] *Herover med Blyant, overkradset med Blyant:*
V rettet fra: IX

2 S. 228⁵ Tænk] 12 Mai 55.
||Sæt|| Tænk

3 S. 228¹⁵ brydende ... ¹⁷ Liv.] *Tilføje i Marginen*

4 S. 228²⁰ saa ... ²¹ elsker,] *Tilføje i Marginen*

5 S. 228²² eller ... ²³ forevrøble] *Tilføje i Marginen*

6 S. 229¹⁰ saa ... ¹¹ Første,] [saa (dette er Chrstds Lære): saa,
rettet fra: — (dette er Chrstds Lære): saa skal Gud ikke slippe
Dig,] det er det Første, saa vil Du

det sidste ... Følgeblade] sml. 70.

- S. 229¹⁹ „Christenhed“] „Chrsthed [rettet fra: Chrstenheden]“ 7
 ||er omkommet i Vrøvl, at Christenheden||
- S. 229²³ mindre rart Noget] *rettet fra: Skidt* 8
- S. 229²³ Christne] *rettet fra: Vrøvle-Chrstne* 9
- S. 229³⁶ (Mc. . . . S. 230⁴ helbredes.“) , at De, som troe ville 10
 følgende Tegn ledsage (Mc: 16,17.).
- S. 230⁷ Præste-Snyderiet . . . ⁸ Christne] *rettet fra: det Dværge-* 11
 Folk som er Chrsthedens Batailloner

Til 292:

Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 6: Hvad siger Brand-Ma- 298
 joren? [S. V. XIV, S. 231—234] 1855 Juli 24.

- S. 231¹] *Herover med Blyant, overkradset med Blyant: VI* 1
- S. 231² At] 24 Juli 55. 2
 At
- S. 232³⁷ et . . . ⁴⁰ Alvor.] *Tilføjelse i Marginen* 3
- S. 233³⁰ oprindeligt manglende] *Tilføjelse* 4
- S. 233²¹ ved . . . ²³ Samvirken] *Tilføjelse* 5
- S. 233²⁸ , som . . . ³⁰ Tilhold] *Tilføjelse i Marginen* 6
- S. 233³⁹ som . . . S. 234² Compagnie] *Tilføjelse i Marginen* 7

Til 292:

Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 6: Smaa-Bemærkninger. 299
 [S. V. XIV, S. 235—236] 1855 Juni 26.

- S. 235¹] Smaa-Bemærkninger [rettet fra: Smaa-Ting.] 1

26. Juni 55.

- S. 236⁶ Det . . . ⁹ skjult.] *Tilføjelse i Marginen* 2

1855

300

U. D.

<Med Blyant: Concept.>

Øieblikket.

N° 7.

Indhold.

1. som S. V. XIV, S. 237 Lin. 4 f.
2. Lin. 6
3. Lin. 7
4. Lin. 8
5. Lin. 9 f.
6. Lin. 11
7. Lin. 12 f.
8. Lin. 14
9. Lin. 15

d.

Reitzel.

S. K.

Til 300:

301 *Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 7: Hvorfor elsker „Menne-*
 U. D. *sket“ fremfor Alle „Digteren?“ og Hvorfor er, gudeligt, just „Dig-*
teren“ den Allerfarligste? [S. V. XIV, S. 239—241]

- 1 S. 239⁴ Svar] *rettet fra*: Det er ganske simpelt
- 2 S. 239⁶ Og . . . ¹⁴ Alle.] *rettet fra*: Men hvorfor elsker „Menne-
sket“ „Digteren“ fremfor Alle?
- 3 S. 239¹⁵ Digteren . . . kun] *rettet fra*: Fordi Digteren kun for-
holder sig
- 4 S. 239¹⁸ Og] *rettet fra*: O, og
- 5 S. 240¹⁷ Det . . . ²¹ Pestilents.] *Tilføjelse i Marginen*
- 6 S. 240²⁷ han . . . takker!)] *Tilføjelse i Marginen*

Til 300:

302 *Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 7: Menneske-Fiskeriet.*
 U. D. *[S. V. XIV, S. 242—243]*

S. 342¹]

#

1

Menneske-Fiskeriet.

S. 242² Ord: . . . ³ Mtth. 4,19.] Ord || til Apostlene || „| fra nu af || 2
 <følger efter mig, saa> vil jeg gjøre Eder til Msk.-Fiskere.“
 <Mtth: 4,19.>

S. 242¹⁰ Eller . . . ¹⁶ spiist.“] *Tilføjelse i Marginen* 3

S. 242¹⁹ trodsende . . . ²¹ fiske.] *Tilføjelse paa Foden af Siden; 4*
Tilføjelse i Marginen, overstreget med Blyants-Streger paaskraa:
 Skal kun det være Chrstd., saa det at forkynde den, bliver at of-
 fres: det gaaer aldrig.

S. 242²², at . . . ²⁴ Fiskerie.“] *Tilføjelse i Marginen, rettet fra: 5*
 , saa det bliver Chrstd. der forkyndes saaledes, at det kan blive
 profitabelt at forkynde den.“

S. 243¹⁵ en . . . Profiten,] *Tilføjelse i Marginen* 6

Til 300;

Kladde til Stykke 3 af Øjeblikket. Nr. 7: Hvad man saadan kal- 303
 der en Christen. [S. V. XIV, S. 244—247] 1855 Juli 3.

S. 244²] 3 Juli. 1

1ste Billede.

S. 244¹⁰ og . . . ¹¹ latterlig.] *rettet fra:* at læse i Guds Ord gjør 2
 han lige saa lidt.

S. 245¹ Jordemoderen . . . ² Barnet;] *Tilføjelse i Marginen* 3

S. 245² nogle . . . ⁵ Opdragelse;] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 245⁷ Haandklæde] Haandklæde || <gør sine Ting saa ypper- 5
 ligt, at Jordemoderen med triumpherende Mine tilnikker ham Bi-
 fald, thi hun har anbefalet just ham som den eneste Præst, der
 virkelig har „Gave til at døbe Børn“ >||

 offres] sml. 242.

1855

- 6 S. 245²⁸ en comisk Ynkelighed.] *med Blyants-Overkradsning rettet fra*: lige saa ynkeligt som hvad sandselige Msker ere saa angst for — at være Hanerei.
- 7 S. 245³¹ Omstændigheder] Omstændighederne
- 8 S. 245^{31 f.} Omstændighederne] Omstændigheden
- 9 S. 246³¹ kun . . . ³³ Næringsdrivende.] *Tilføjelse øverst paa Siden*
- 10 S. 247⁵ en Ceremonie] *rettet fra*: et Maaltid

Til 300:

304 *Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 7: „Først Guds Rige.“ Et*
1855 Juli 13. *Slags Novelle. [S. V. XIV, S. 248—251]*

- 1 S. 248³ Cand.] 13 Juli 55.
Cand:
- 2 S. 249¹⁵ , saa . . . ¹⁷ Forløsning] *Tilføjelse i Marginen*
- 3 S. 250¹⁴ — under Eed! —] *Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 250²⁵ maaskee . . . ²⁶ lumpe)] *Tilføjelse*
- 5 S. 250³¹ først . . . S. 251⁶ videre“.] *Tilføjelser i Marginen og paa Foden af Siden*
- 6 S. 251¹ Taxten] ||<Texten — eller hvad det var jeg vilde sige>||
Taxten
- 7 S. 251⁹ Syge;] Syge, ||først Pengene, som skal klappe Ægtefolkene sammen|| o: s: v:.

305 *Til 300:*

1855 Juli 25. *Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 7: At „Christenhed“ er fra Slægt til Slægt et Samfund af Ikke-Christne; og Formelen, hvorefter dette foregaaer. [S. V. XIV, S. 252—256]*

- 1 S. 252³ Formelen] 25 Juli.
Formelen

S. 252²⁸ Abracadabra;] Abracadabra; | Kurie eleison; Amen 2
Hallelujah;|

S. 253⁴ tvetydige] *rettet fra: væmmelige* 3

S. 253⁹ de . . . ¹² tilfælles] *Tilføjelse i Marginen* 4

S. 253^{16f.} geskjeftige som Koblersker,] *Tilføjelse i Marginen* 5

S. 253²⁴ et . . . ²⁵ Jordemødre)] *rettet fra: med Præster og Jorde-* 6
mødre

S. 254⁶ hvad . . . ¹¹ saaledes] *Tilføjelse i Marginen* 7

S. 255⁸ han . . . ⁸ den.] *Tilføjelse i Marginen* 8

S. 255¹² dette . . . ¹⁴ paastaae Præsterne] *Tilføjelse i Marginen* 9

S. 255¹⁴ Præsterne, disse . . . ¹⁷ Næringsvei.] *Tilføjelse i Mar-* 10
ginen

S. 255²⁴ Det . . . ³⁰ Christne.] *Tilføjelse i Marginen* 11

S. 255³³ der . . . ³⁶ -Slik] *Tilføjelse paa Foden af Siden* 12

S. 256^{7f.} stærkt ynglende Præster] *rettet fra: Avls-Præster* 13

S. 256⁸ Desuden . . . ¹⁵ Gud.] *Tilføjelse i Marginen* 14

S. 256¹⁴ Slægtsforplantelsen,] Slægtsforplantelsen ||; at sylte 15
dem ned i alt dette Ubetydelige — for derved at være dem qvit.||

Til 300:

Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 7: Confirmationen og Viel- 306
sen; christeligt Comedie-Spil eller det som værre er. [S. V. XIV, 1855 Juli 28.
S. 257—263]

S. 257⁸ Samvittigheden] 28 Juli 55. 1

Confirmationen.

Samvittigheden

1855

- 2 S. 258⁵ ja, . . . bemærket,] ja, naar, som sagt,|| ||≤forsaavidt
Præsteskabet, hvis Afgjørelsen udsattes til Mandens modne
Alder, maaskee maatte befrygte, at miste en Mængde Faar, at
Mange slet ikke bleve Chrstne; og den meest passende,|| naar,
som tidligere bemærket,≥
- 3 S. 258⁶ kan . . . ⁷ Maade] *rettet fra*: man <kan> ikke engang
kalde det fiin Maade <— paa en> plump Maade
- 4 S. 258¹⁸ Derimod . . . S. 259² betræffende.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 5 S. 259³⁷ Det der bevirker . . . S. 260² dannes] *i Marginen*
- 6 S. 261⁷ med . . . Ord)] *Tilføjeelse i Marginen*
- 7 S. 261⁸⁶ De . . . S. 262² Nærværelse.] *i Marginen*
- 8 S. 262⁹ høist respeceteret] ||høist respektabel|| i høi Grad respek-
teret
- 9 S. 262²⁰ ikke . . . ²¹ tabt] *rettet fra*: som tabt
- 10 S. 262^{25f.} ideligt] *Tilføjeelse*
- 11 S. 263¹⁰ de . . . ¹³ (Luc. 11,52.).] *rettet fra*: Pharisæerne og de
Skriftkloge „at I have taget Himmeriges Nøgle; selv gaae I ikke
derind, og Dem, som vide gaae ind formene I det.“
- 12 S. 263¹⁶ gjør . . . Bedste] *rettet fra*: præsterer saa „Præsten“
Alt hvad man kan forlange
- 13 S. 263¹⁸ Viin] *rettet fra*: Cognac

Til 300:

- 307 *Kladde til Stykke 7 af Øieblikket. Nr. 7: At den, især i Prote-*
1855 Aug. 3. *stantismen, saa meget priste det christelige Familie-Livs christe-*
lige Børne-Opdragelse er, christeligt, baseret paa en Løgn, idel
Løgn. [S. V. XIV, S. 264—266]

S. 264¹ At ...³ christeligt] *rettet fra*: At det, især i Protestant- 1
ismen, saa meget anpriste christelige Familie-Liv, og den chri-
stelige Børne-Opdragelse er, christeligt, ligefrem en Nederdræg-
tighed

S. 264⁴ I] d. 3 Aug. 55. 2

I

S. 264⁸ end ...⁹ christelig] *Tilføje* 3

S. 264¹⁰ end ...¹¹ Forestillinger.] *Tilføje* 4

S. 264¹⁵ Her ...¹⁷ Christendom.] *Tilføje* 5

S. 264¹⁹ Familie-Livs christelige Børne-Opdragelse] *rettet fra*: 6
Familie-Liv og den christelige Børne-Opdragelse i Familielivet

S. 264²⁰ christeligt] christeligt, [ligefrem en Nederdrægtighed] 7

S. 265⁸ eller ...⁹ bort)] <eller det er <den Art> Jødedom, ||hvis 8
Vedhængen ved dette Liv ved Slægts-Forplantelse og Slægt-Re-
gistere||, Chrstd. just vilde have bort)>

S. 265^{12f.} og maaskee evigt fortabes.] *Tilføje* 9

Til 300:

Kladde til Stykke 8 af Øieblikket. Nr. 7: Sandheden af „Præ- 308
stens“ Betydning for Samfundet. [S. V. XIV, S. 267—272] 1855 Juli 30.

S. 267¹ Samfundet.] „Christenhed“. || Samfundet. 1

30 Juli 55.

S. 268³⁹ lige ... 269⁴ Sandhedsvidne.] *Tilføje* 2

S. 271¹⁰ Exempel.] Exempel. | ganske i det Smaa, saa jeg kan 3
bruge mit eget Liv til at oplyse hvad jeg vil sige.|

S. 271¹⁵ Leven.] Leven. || Sandt || Det har jeg maattet finde mig i. 4

Jødedom] sml. 182.

1855

- 5 S. 271¹⁶ Leven] Leven |<dog>|
- 6 S. 271¹⁷ Lad . . . leve] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: Lad nu en Saadan leve *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: Men [rettet fra: Og] jeg har jo levet
- 7 S. 271¹⁸ en heel Besætning af] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: 1000
- 8 S. 271¹⁹ Lærere: saa kommer] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: Lærere. See nu kommer ||først||
- 9 S. 271²⁸ som den beskrevne] *med Blyants-Udslettelse rettet fra*: som f. E. min Forfatter-Tilværelse
- 10 S. 271^{85f.} lade være at prædike] *rettet fra*: holde deres Mund
- 11 S. 272⁷ dog . . . ⁸ hans] *Tilføjelse i Marginen*

Til 300:

309 Kladde til Stykke 9 af Øieblikket. Nr. 7: Om den Interesse, der
1855 Juli 25. vises min Sag. [S. V. XIV, S. 273—275]

- 1 S. 273² Paa een Maade] 25 Juli.
Paa een Maade [*rettet fra*: I een Forstand]
- 2 S. 273⁴ (naturligviis . . . ⁶ Kunster)] *rettet fra*: (men visseligen ikke af endelig Grund eller i endelig Hensigt)
- 3 S. 273⁹ maaskee . . . Mange] *rettet fra*: saa
- 4 S. 273¹⁹ Dog . . . ²⁵ Christendommen.]
Dog med den Interesse ||kan jeg egl. ikke være tjent; den er egl.|| <er ikke egl. glædelig,> snarere bedrøvelig <||for mig.||> <, et Lin. 20—25 da Chrstd.≥
- 5 S. 273²⁶ jeg . . . S. 274⁶ selv.] *rettet fra*: og lad mig <tage det> fra Noget, jeg ellers ikke gjerne taler om; ||men|| jeg gjør det her med velberaad Hu.

S. 274⁶ utro] utro; |han er, som det hedder — just dette Ord 6
er det jeg vil have frem — Hanerei|

S. 274⁷ — et . . . ⁸ sige —] *rettet fra*: (nu om det kan kaldes 7
et Venskabs-Stykke afgjør jeg ikke)

S. 274²¹ at] ||at være Hanerei|| at 8

S. 274²⁶ Man . . . ³⁴ selv.] *I Marginen*: |Og, aandeligt forstaaet, 9
er det svarende til at være Hanerei, |hvad Alle ere saa angst
og bange for, hvad Alle vide fnise af, at spotte over, og stikle paa,
medens det jo dog aldeles uskyldigt kan overgaae en Mand, han
ikke have den mindste Skyld i hans Kones Utroskab.|| |[kun at
Ingen bliver religiøs Hanerei *rettet fra*: Religiøs Hanerei der-
imod, bliver Ingen], ubetinget Ingen uden ved egen Skyld.| Man
finder det foragteligt, [hvad *Lin. 27 f.* ikke være *rettet fra*: at en
Mand paa Grund af Konens Utroskab, gjælder for at være Mand
og dog ikke er] det; *Lin. 28—34* selv.

10

S. 275⁶ Derfor] *rettet fra*: O,

Øieblikket.

310

N° 8. [*Med Blyant rettet fra*: 5.]

U. D.

Indhold.

¹⁾ osv. som S. V. XIV, S. 295 *Lin. 4—10* narre!

|⁵⁾ „At kige Stjerner“

⁹⁾ „Jeg er, naar det fordres af mig, villig til at offre Alt for
Chrstd.“|

||d.||

||S. K.||

|¹⁰⁾ „Jeg er det endnu ikke, men jeg stræber“|

|| ————— ||

d.

S. K.

Reitzels Forlag.

⁸¹⁰At kige Stjerner] sml. 43. Jeg er . . . Chrstd.] sml. 45. Jeg er . . .
stræber] sml. 47.

Til 310:

- 311 *Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 8: Samtidigheden; hvad*
U. D. Du gjør i Samtidighed er det Afgjørende. [S. V. XIV, S. 297—302]

- 1 S. 297¹⁻² *med Anm.* ‡ |1853.
 Samtidigheden; hvad Du gjør i Samtidighed,
 er det Afgjørende.
- 2 S. 297³ „Hvo ...⁹ 42.] *senere Rettelse fra:* „Den som skjenker
 en Prophet ikkun et Bæger Vand, fordi han er Prophet, skal faae
 Prophets Løn“, siger vor Herre J. Chr.
Hertil i Marginen paaskraa: Med stor Skrift.
- 3 S. 297¹⁴ , mod Discipelen.] *senere Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 297¹⁴ giver ...¹⁵ koldt] *senere Rettelse fra:* skjenker ham
 ikkun et Bæger
- 5 S. 297¹⁶ Discipel, en Prophet.] *senere Rettelse fra:* Prophet.
- 6 S. 297¹⁸ en Discipel] *senere Tilføjelse, og saaledes ogsaa i det*
Følgende
- 7 S. 298¹⁴ Det ...²⁶ an.] *senere Tilføjelse i Marginen*
- 8 S. 298³⁷ , hvilken ... S. 299³ Længsel.] *senere Tilføjelse*
- 9 S. 299⁵ Discipel ... Løn, han] *senere Tilføjelse*
- 10 S. 299⁷ og ...⁹ Blod-Skyld.] ||og siger „havde jeg levet sam-
 tidigen med ham, det skulde ikke have gaaet ham saaledes“|| <*se-
 nere Tilføjelse:* og siger „dersom ...“:> han er ifølge Jesu Chrsti
 Dom en Hykler, ||og hans Hyklerie atter ifølge Jesu Chrsti Dom
 just lige saa stor en Forbrydelse som Dens Blodskyld, der slog
 Propheten ihjel. Christus siger selv: I fuldkomme Eders Fædres
 Gjerninger, thi de sloge dem ihjel og I bygge deres Grave.|| [*I Mar-
 ginen med Blyant:* Luc. 11,48 og Paralelsteder.] <*senere Tilføjelse:*
 hans Skyld Blod Skyld, hvorom jeg andensteds har talet.>
- 11 S. 299²² ; eller ...²⁸ Lidelse] *Tilføjelse i Marginen, fra Lin. 25*
i Slægt senere

S. 300² ja . . . ³ ihjel.] *senere Rettelse med Blyants-Overstregning* 12
fra: og Dit Hyklerie, ifølge Jesu Chrsti Dom, en Blodskyld.

S. 300⁶ Christendom“) Chrstd. ξ Anm. Og som nu foreligger 13
i andet Oplag. Juni 55. ξ

S. 300¹² ligefrem] *rettet fra; heelt og fuldt* 14

S. 300²¹ Øienforblindelse] Øienforblindelse, Blændværk, Gøgle- 15
spil

Anm. S. 300] 16

†Anm. cfr. „Frygt og Bæven“ | p. || <*senere Tilføjelse*: hvor der
første Gang blev taget Sigte paa „Docenterne“.>

S. 301²¹ hvad . . . imod.] *senere Tilføjelse i Marginen* 17

S. 301²⁸ som „en Stræben“) *senere Tilføjelse i Marginen*: som 18
[*rettet fra: være*] „en Stræben“

S. 301²⁹ Fisk] *senere Rettelse fra: Gaas* 19

S. 301³⁰ og . . . ^{33f} Christendom] *senere Tilføjelse* 20

S. 301³⁰ delicateste] *rettet fra: fedeste Gaas* 21

S. 301³⁴ hvor . . . S. 302² Baand.] 22

|Dog skal dette være Alvoren [*senere rettet til: Livets Alvor*],
Du min Gud og Fader, da har jeg kun een Bøn, men af inderste
Hjerte, at Du jo før jo heller vilde forbarme Dig over mig og skabe
mig om til en Ko eller en Hest, det var dog at foretrække frem-
for [*senere rettet til: for*] dette ||Bestialske||, ||især hvis jeg maaskee
ved ||Hjælp af det Bestialske|| ξ [— naar jeg, *senere rettet til: hvor*
saa Præsten,] som Gaasen [*senere rettet til: den stegte Fisk*] paa
sin Viis, paa lignende Maade, f. E. ved deilig Tale, bidrog [*senere*
rettet til: bidrager] til at forhøie Dagens ||og Gaasestegens| Fest-
lighed | —|| ξ <*senere Tilføjelse paa Foden af Siden*: sikkrende Lin.
36—S. 302 Lin. 1 glimrende,> |endog kunde drive det til ||at <*se-*
nerer Tilføjelse: han> iklædes Silke og Fløiel, behænges med Stjer-

andet Oplag] sml. 251,16, og se Note dertil.

1855

ner og Baand; |ophøies i Fyrstestanden og ifølge [rettet fra: efter]
kongelig Ordre hædres af Enhver ved Knæfald.]

23 S. 302¹⁸ lide, som] lide i Lighed med hvad Du vilde være kommet til at lide,

24 S. 302²² hvad . . . ²³ : er] senere Rettelse fra: det var,

Til 311:

312 [Med Blyant: NB] Denne Anmærkning anbringes strax paa
U. D. første Side forholdende sig til, hvor ellers Dato staaer.

Anm. Denne osv. som Anm. S. 297 Lin. 1 f. ind; men Artiklen selv er fra 1853. [Hvorledes jeg dømmer | om|| dens Slutning betræffende, vil Læseren rettet fra: Dens Slutning kan jeg || derfor|| ikke nu samtykke, hvad Læseren vil] vide Lin. 3 f. Christendom“.

Til 310:

313 Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 8: Man lever kun een
U. D. Gang. [S. V. XIV, S. 303—305]

1 S. 303¹⁹ Hans . . . ²⁸ Alt.] Tilføjelse i Marginen

2 S. 304² Og . . . ⁴ Fremtid!] Tilføjelse i Marginen

3 S. 304²² hvis . . . ²⁸ Time,] Tilføjelse i Marginen

4 S. 304²⁵ vil] som han vil, vil

5 S. 304²⁷ det . . . ²⁹ lide.] Tilføjelse i Marginen

6 S. 304²⁹ lide] lide || af Mskene||

7 S. 304³³ hvor . . . ³⁴ elsket!] Tilføjelse i Marginen

8 S. 305² det er fordi . . . ⁴ Dig] Tilføjelse i Marginen

Til 310:

Kladde til Stykke 3 af Øieblikket Nr. 8: En Evighed til at fortryde! [S. V. XIV. S. 306—308] 314
U. D.

S. 307³⁰ Husk . . . S. 308⁸ fortryde!] paa et vedlagt Blad, istedet- 1
for Slutnings-Tilføjelse i Marginen, overstreget med Blyants-Streger
paaskraa: Husk da vel paa dette: Du kan maaskee undgaae Li-
delse og Gjenvordighed, Du kan maaskee naae det Modsatte, Ny-
delse og alle jordiske Goder og saa — en Evighed til at fortryde.
En Evighed til at fortryde, nemlig til at fortryde, at Du ikke brugte
Tiden til hvad der evigt lader sig erindre.

Til 310:

Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 8: Hvad der evigt lader sig erindre? [S. 309—311] 315
1855 Juni 8.

S. 309³ Kun] 8 Juni 55. 1

Kun [rettet fra: Saa kun]

S. 309¹⁷ med] med ||en Prophet|| 2

S. 309²² ; eller . . . ²⁶ derved.] i Marginen 3

S. 310⁷ De . . . ¹⁴ evigt.] Tilføjelse i Marginen og paa Foden af 4
Siden

S. 310²³ Seddel] rettet fra: Lap 5

S. 310²⁵ : hans . . . ²⁷ erindre.] Tilføjelse 6

S. 311² bliver . . . ⁴ høirøstede.] Tilføjelse i Marginen 7

Til 310:

Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 8: Et Billede paa Livet, 316
og Et Billede af Livet. [S. V. XIV, S. 312—314] U. D.

S. 312¹⁹ Pokkers] rettet fra: Satans og saaledes ogsaa Lin. 24 1

1855

- 2 S. 313²⁶ dog ikke . . .²⁷ umuligt!] dog ikke < . . . > ㄴ . . . og dog nei, nei, det er umuligt! ㄴ *rettet fra*: det dog ikke er et Bedrag ㄴ— og dog nei, nei, det er ikke muligt — ㄴ

Til 310:

- 317 *Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 8*: Den guddommelige
U. D. Retfærdighed. [S. V. XIV, S. 315—317]

- 1 S. 315⁶ Indgreb . . .⁸ Verden;] *rettet fra*: De af alle dog maa-
skee uskyldigste Forbrydelser, Tyverier, Vold, o: s: v:, det straf-
fes, straffes strengt i denne Verden, ||ja||
- 2 S. 315⁹ Forbrydelse] Forbrydelse [*i Marginen*: ||(især i Sam-
menligning med hvad der ikke straffes men lønnes med Tusinder,
at en anonym Bagvasker Aar efter Aar overfalder eller rettere
bruger hele Befolkningen til at overfalde Dag ud og Dag ind En-
keltmand) selv det||
- 3 S. 315¹⁶ en . . .¹⁷ maaskee] *Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 315²² den er . . .²⁵ Mindste.] *Tilføjelse i Marginen*

Til 310:

- 318 *Kladde til Stykke 7 af Øieblikket. Nr. 8*: Skjælv — thi Gud er
1855 Juni 16. det i een Forstand saa uendeligt let at narre! [S. V. XIV, S. 318
—319]

- 1 S. 318² narre!] narre! [*med Blyant rettet fra*: narre,] |men det
straffer sig frygteligt, thi det er: at narre sig selv!

16 Juni. 55.

- 2 S. 318¹¹ Intet] *rettet fra*: trængende
- 3 S. 318¹⁶ Derfor . . .²⁴ gjort.] *Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 318²⁰ vidende] vidende om Din Tilværelse, vidende

S. 319 ^{10f} . Borgermandens . . . ¹⁵ gjort!] <i>Tilføjelse</i>	5
S. 319 ¹⁸ fordi . . . ²¹ Snak,] <i>Tilføjelse paa Foden af Siden</i>	6

Øieblikket.

319

N° 9.

U. D.

Indhold.

- ¹) Altsaa saaledes staaer Sagen.
²) „Sandhedsvidnernes“ Taktik.
³) At jeg staaer bogstaveligt ene; og at man ikke forstaaer Betydningen heraf.
⁴) At det slaaer til for mig.
² [med Blyant rettet fra: ⁵)] som S. V. XIV, S. 321 Lin. 5 f.
³ [med Blyant rettet fra: ⁶)] Lin. 7
⁴ [med Blyant rettet fra: ⁷)] Lin. 8
⁵ [med Blyant rettet fra: ⁸)] Lin. 9
⁶ [med Blyant rettet fra: ⁹)] Lin. 10 f.
d.

S. K.

Reitzel.

Til 319:

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 9: Altsaa saaledes staaer Sagen. [S. V. XIV, S. 323—325] 320
1855 Mai 31.

S. 323¹² men . . . ¹³ snaksommere.] *z*men Lin. 12 f. snaksommere, og, selv skjørte-klædte vel især bearbejdende de Skjørteklædte. >

S. 323¹⁴ — til . . . ¹⁵ Skue —] *Tilføjelse i Marginen* 2

S. 323¹⁶ „Kjøbenhavnsposten“ og „Flyveposten“] ||de tvende|| 3
Blade som [rettet fra: :] Kbsposten ||og|| Folkets Nisse <Flyve-P.>

S. 323¹⁹ — hvis . . . ²¹ Snit“ —] *rettet fra:* — hvad hans Artikel i Berlingske T. ikke gjør umuligt at vente — 4

⁸¹⁹ „Sandhedsvidnernes“ Taktik] sml. 136. At jeg . . . heraf] sml. 157. At det . . . mig] sml. 159. ⁸²⁰ hans Artikel] se til 82.

1855

- 5 S. 324⁴, i Ideen seet,] *Tilføjelse i Marginen*
- 6 S. 324⁵ det] det |, som sjælden Nogen|
- 7 S. 324⁷ finde . . . Arrigskab.] *Tilføjelse i Marginen*
- 8 S. 324¹⁵ er] er, ||Høi eller Ringe||
- 9 S. 324²⁸ Lad . . . ³⁴ er.] *Tilføjelse*
- 10 S. 325²⁷ hvordan . . . ²⁸ Christendom.] *øverstreget med Blyants-Streger paaskraa: hvordan det hænger sammen med* „Sandhedsvidnernes [rettet fra: „Sandhedsvidnerne“] *med Blyants-Sammenvisning: Forkyndelse af Chrstd. > [overstreget med Blyants-Streger paaskraa: hvis [rettet fra: . Deres] Taushed, især efter den første Snaksomhed, allerede, er [rettet fra: er allerede,] dømmende nok, men [<dog> ret stilles til Skue ved, at „Folkets Nisse“ „Kbhsposten“ „Flyveposten“ paatage rettet fra: det er som var der en høiere Magt der ret vil have denne deres Taushed stillet til Skue, og derfor paatager „Folkets Nisse“ „Kbhsposten“ „Flyveposten“] sig <— til Bedste for ||Chrstd., det kirkelige Bestaaende,|| Sandhedsvidnerne! —> at tale. ||paa den Maade kæmpes der i Danmark for Chrstd. og det kirkelige Bestaaende!|| <at „vidne“ mod mig.>]*

Til 319:

321 *Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 9: At Idealerne skulle*
 1855 Juli 16. *forkyndes — ellers er Christendommen i dybeste Grund forfal-*
sket. [S. V. XIV, S. 326—327]

- 1 S. 326³ Tag] 16. Juli 55.
 Tag
- 2 S. 326²⁷ er . . . ^{27 f.} imodstaaer)] *Tilføjelse i Marginen*
- 3 S. 327^{8 f.}, commanderet af Meenederne,] *Tilføjelse i Marginen*
- 4 S. 327¹⁴ og anførte . . . ¹⁶ Testamente.] *Tilføjelse i Marginen*
- 5 S. 327, hvad . . . ²⁰ beqvemt?] *Tilføjelse i Marginen*

Sandhedsvidnerne] sml. 257.327.

Til 319:

Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 9: En Dosis Livslede. 322
[S. V. XIV, S. 328—329] *U. D.*

S. 328¹ En . . . ⁷ Dosis.] *Tilføje øverst paa Siden og i Marginen* 1

S. 328⁸ Gud-Mennesket] || Maa man ikke væmmes ved at være 2
Msk.!|| Gud-Msket

S. 328⁹ ikke een Eneste, . . . ¹⁰ tro] *Tilføje i Marginen* 3

Til 319:

Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 9: Vær Piat — og Du skal 323
see, alle Vanskeligheder forsvinde! [S. V. XIV, S. 330—332] *1855 Aug. 3.*

S. 330⁸ Dersom] d. 3 Aug. 55. 1

Dersom

S. 331²³; vær . . . ²⁷ Klubben] *Tilføje øverst paa Siden* 2

S. 331³⁹ og . . . ⁴⁰ fortvivle.] *Tilføje i Marginen* 3

S. 331⁴¹ Piat;] Piat, eller vær Squat, 4

S. 331⁴² — i . . . 332¹ Testamente —] *Tilføje i Marginen* 5

S. 332³ piatter noget Høit] sqvatter noget Høit fra sig 6

S. 332⁴ piatter] sqvatter fra sig 7

Til 319:

Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 9: At Præsterne ere 324
Menneske-Ædere, og paa den afskyeligste Maade. [S. V. XIV, S. 333—335] *1855 Aug. 23.*

S. 333^{1 f.}] At Præsterne ere Msk.-Ædere <, og paa den 1
afskyeligste Maade.>

[I Marginen, overstreget med Blyants-Streger
paaskraa: Det at leve af at Andre bleve ihjel-
slagne, at avle Børn, som ernæres deraf.]

||25 Juli.||

23 Aug.

2 S. 334⁵ I . . . ¹⁰ Eder!] *Tilføjeelse i Marginen*
3 S. 334^{12f.} han, den Afdøde] han dernede i Tønden
4 S. 334¹⁴ hvor Du er] nede i Tønden
5 S. 334³⁸ (som . . . græder)] *Tilføjeelse i Marginen*
6 S. 335⁵ ham] *rettet fra*: den Korsfæstede
7 S. 335²⁰ Bolig, ogsaa] Residents, Alt smilende ogsaa

325

Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 9: Præsten ikke blot beviser Christendommens Sandhed, men han modbeviser den med det Samme. [S. V. XIV, S. 336—337]

- 1 S. 336¹ Præsten] ||Beviis og Modbeviis||
Præsten
- 2 S. 336⁸ Der] d. 8 Sept. 55.
Der
- 3 S. 336⁸ aabenbaret] *rettet fra*: religiøs
- 4 S. 336²³ Ved . . . ²⁷ Sandheden.] <Ved at see de Herlige, S. V.,
vove Alt for Chrstd., foranledigedes Verden til *Lin. 24—27* ikke
Sandheden, ||siden man ikke agter den høiere end at gjøre den i
Profit, saa for Præsten er nok|| <men> Profiten <er> Sandheden.>
- 5 S. 337⁸ Tyv.] Tyv. | — og til den Ende er jeg med, „et afgjort
Politie-Talent“. || [*i Marginen, overstreget med Streger paaskraa*:
som for at gjøre det aabenbart, at Præsten, christeligt, er en Tyv,
ganske simpelt en Tyv.]
- 6 S. 337⁹ saa, . . . ¹⁰ seer,] *Tilføjeelse*
- 7 S. 337¹⁸ Trafik] ||Gavtyvestreger.|| Trafik
- 8 S. 337²⁰ at det . . . ²¹ Galimathias,] *Tilføjeelse i Marginen*
- 9 S. 337²⁴ og . . . ²⁶ lide.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 10 S. 337²⁸ fordi . . . ²⁹ eller] *Tilføjeelse i Marginen*

⁸²⁵et... Politie-Talent] sml. S. V. XIV, S. 46.143.352.

TIL:

„ØIEBLIKKET“ NR. 10

1855 SEPTBR.

Øieblikket.

326

N° 10.

U. D.

Indhold.

osv. som S. V. XIV, S. 341 Lin. 4—11

d.

Reitzel.

S. K.

Til 326:

Renskrift til Stykke 1—7 af Øieblikket. Nr. 10. [S. V. XIV, S. 327
343—364] U. D.

S. 343¹ [Med Blyant: I] 1

||Et Exempel paa|| Det, jeg kalder Øienforblindelse.

S. 344¹⁰, den . . . ¹¹ Paradigma,] Tilføjelſe i Marginen 2

S. 344¹⁹ sandsynligere] rettet fra: mulig 3

S. 345⁶ Epicurærens . . . ⁷ Nydelsessyges“:] Tilføjelſe i Mar- 4
ginen

S. 345¹⁰] herover med Blyant: II 5

S. 345²⁰ at . . . ²¹ Menneskene.] Tilføjelſe i Marginen 6

S. 346⁷ efter dette Paradigma] rettet fra: paa denne Melodie 7

S. 346²⁷ i Søndags . . . ²⁸ Eedfæstedes] Tilføjelſe i Marginen 8

S. 346³⁰ [Med Blyant: III] 9

Hvad Gjensvaret [rettet fra: Eccho] svarer.

S. 347³ Gjensvaret] rettet fra: Eccho 10

S. 347⁶ ophøies i Fyrstestanden] rettet fra: være Excellence 11

1855

- 12 S. 347³⁶ Forkynderen] Forkynderen ||ikke er i Charakter af
hvad han siger, vel endog||
- 13 S. 347³⁷ saa . . . ^{37f.} Modsatte,] *rettet fra*: som personligt holder
sig udenfor,
- 14 S. 348^{15f.}] [Med Blyant: IV]
At „Christenheds“ Forbrydelse [er at *rettet fra*:
bedst lader sig] sammenligne med [det, uberet-
tiget at ville tilvende sig en Arv. *rettet fra*: en
Testament-Forfalskning.]
- 15 S. 349⁴ (thi . . . ⁶ Arvingen)] *Tilføjelse i Marginen*
- 16 S. 349¹⁸ Falsk] *rettet fra*: at forfalske Testamentet
- 17 S. 349¹⁹ uberettiget . . . ²⁰ Arv.] |Arve-Sviig; Testament-For-
falskning, |<uberettiget at <ville> tilvende sig en Arv.>
- 18 S. 349²¹] *herover med Blyant: V*
- 19 S. 350²⁸] *herover med Blyant: VI*
- 20 S. 351³ hvem . . . ⁴ mig.] *rettet fra*: der dog er saa fremmelig
som jeg.
- 21 S. 354⁹ Siesby] Siesby,|| eller saa modnede Aander som Re-
dakteur Bille||
- 22 S. 357⁸ En] En [*rettet fra*: en] ||mildest talt kaad Dreng||
- 23 S. 357¹⁹ bestandigt . . . Enkelte,] *rettet fra*: maaskee blandt
Millioner ikke er Een,
- 24 S. 358¹] *herover med Blyant: VII*
- 25 S. 359¹³ en reen Form] *Tilføjelse i Marginen*
- 26 S. 360⁸ evigt] *rettet fra*: Livet
- 27 S. 361³⁰, der . . . ³¹ By,] *Tilføjelse i Marginen*
- 28 S. 363⁸³ muligviis] muligen
- 29 S. 364⁹ Sandhedsvidne.] Sandhedsvidne. || — et fornøieligt Sny-
derie.||

Sandhedsvidne] sml. 320.

Øieblikket.

N° 10.1855

328

U. D.

Indhold.

*osv. som S. V. XIV, S. 341 Lin. 4—11**Til 328:*

Kladde til Stykke 1 af Øieblikket. Nr. 10: Det, jeg kalder Øien- 329
forblindelse. [S. V. XIV, S. 343—345⁹] 1855 Aug. 25.

S. 343¹ Det] ||< Et Exempel paa >|| Det [rettet fra: det] 1

S. 344⁵ (hans . . . ⁶ Frygt)] <(hans Fjender [vare tilbøilige til 2
at forstaae rettet fra: forstode] det som Frygt)>

S. 344¹⁰ den . . . ¹¹ Paradigma,] Tilføjelse 3

S. 344¹⁹ sandsynligere] rettet fra: mulig [rettet fra: muligt] 4

S. 344³⁵ hvor . . . ³⁸ Ordet.] Tilføjelse i Marginen 5

S. 345⁶ var . . . ⁷ après] var apres 6

Til 328:

Kladde til Stykke 2 af Øieblikket. Nr. 10: Hvorledes kunne I 330
tro, I, som tage Ære af hverandre? [S. V. XIV, S. 345¹⁰—346²⁹] 1855 Juli 15.

S. 345¹⁴ Dette . . . ¹⁸ umuligt.] i Marginen; i Texten overstreget 1
med Streger paaskraa: Officiel Chrstd. er denne Legen med Mil-
lioner Chrstne, og gjensidig Anerkjendelse i msklig Middel-
maadighed.

S. 345²⁰ at . . . ²¹ Menneskene.] Tilføjelse i Marginen 2

S. 345²⁶ hvorfor . . . ²⁹ v. 44.] Tilføjelse øverst paa Siden 3

S. 346⁶ Christendommen . . . ⁷ Paradigma] rettet fra: det paa 4
den Melodie

S. 346¹⁰ Ridderen . . . ¹¹ Conferentsraadens] rettet fra: hans 5

S. 346²⁷ i Søndags . . . ²⁸ Eedfæstedes] Tilføjelse 6

1855

Til 328:

331 Kladde til Stykke 3 af Øieblikket. Nr. 10: Hvad Gjensvaret svarer. [S. V. XIV, S. 346³⁰—348¹⁴]
1855 Juli 9.

- 1 S. 346¹ Gjensvaret] *rettet fra*: Eccho og saaledes overalt i det Følgende
- 2 S. 347² Tilværelsen] ||Gud den Almægtige, hvis Opfindelse Chrstd. er, er ogsaa Tilværelsens Ophav; og er af ham denne Tilværelse||
Tilværelsen
- 3 S. 347⁶ ophøies i Fyrstestanden] *Rettelse som 327,11*
- 4 S. 347⁷ Det . . . ¹⁶ forbandet.] *Tilføjeelse i Marginen*
- 5 S. 347²⁰ Han . . . ²⁴ Christendom.] *Tilføjeelse i Marginen og paa Foden af Siden*
- 6 S. 347^{29f.} at den . . . ³⁴ paa] *Tilføjeelse paa Foden af Siden*
- 7 S. 347³⁵ At . . . ³⁹ Verden.] *Tilføjelser med Rettelser som 327,12 og 13*
- 8 S. 348⁵ — der . . . forfølge.] *Tilføjeelse*

Til 328:

332 Kladde til Stykke 4 af Øieblikket. Nr. 10: At „Christenheds“ Forbrydelse er at sammenligne med det, uberettiget at ville tilvende sig en Arv. [S. V. XIV, S. 348¹⁵—349²⁰]
1855 Aug. 24.

- 1 S. 348^{15f.}] At |Criminal-Sagen| „Christenheds“ [*rettet fra*: „Christenhed“] <Forbrydelse> [er at *rettet fra*: bedst lader sig] sammenligne med [det, uberettiget at ville tilvende sig en Arv. *rettet fra*: en Testament-Forfalskning.]
- 2 S. 348²⁵ ellers . . . ²⁶ Menneske.] *Tilføjeelse*
- 3 S. 349⁴ eller . . . ⁶ Arvingen)] ||og|| <eller Lin. 4—6 Arvingen>
- 4 S. 349¹⁸ Falsk] *Rettelse som 327,16*
- 5 S. 349¹⁹ uberettiget . . . ²⁰ Arv.] ||Arve-Sviig. Testament-Forfalskning|| <uberettiget at ville tilvende sig en Arv.>

Til 328:

Kladde til Stykke 5 af Øieblikket. Nr. 10: Naar er „Øieblikket“? 333
[S. V. XIV, S. 349²¹—350²⁷] 1855 Aug. 29.

S. 349³¹ Ny.] Ny. ||, som naar Skyggerne suge Blodet ud af de 1
Levende||.

S. 349³⁵ og . . . 350¹ undgaae)] Tilføjelse i Marginen 2

Til 328:

Kladde til Stykke 6 af Øieblikket. Nr. 10: Min Opgave. [S. V. 334
XIV, S. 350²⁸—357] 1855 Septbr. 1.

S. 351³ hvem . . . ⁴ mig.] Rettelse som 327,20 1

S. 351¹⁵ som . . . ¹⁷ Christne.] < som Lin. 15 f. have ||< tilveiebragt, 2
hvad de leve flot af,>|| faaet <for Næringsbrugets Skyld> Millioner
og Millioner Chrstne.>

Anm. S. 351 f.] paalangs i Marginen 3

Anm. S. 351¹ jeg] jeg || en eneste Gang|| 4

Anm. S. 351¹² gjort] gjort || hiin eneste Gang|| 5

Anm. S. 352¹ dialektisk sand] rettet fra: sand 6

S. 352^{3f.} holdende Idealet frit] rettet fra: det er for at holde 7
Idealet frit, at jeg da ikke forvexles med Idealet

S. 352²⁸ jeg er næsten osv.] hertil i Marginen || (af Biskop Myn- 8
ster, af Goldschmidt, af Journalen Fædrelandet, af Prof. R. Niel-
sen o: s: v:)||

S. 354⁵ har sagt et sandere] , || og blandet i Meget, som ikke er 9
rigtigt||, har sagt et sandere [rettet fra: et Par sande]

S. 354⁷ mig.] mig. ||, og ikke just ganske redeligt, udgivet for 10
Sit, som han i Forholdet til mig overhovedet ikke udmærker sig
ved Redelighed.||

| * |

²⁸⁴ Mynster] sml. 263. Goldschmidt] sml. 251. R. Nielsen] sml. 217.

1855

- 11 S. 354⁹ Siesby] Siesby, *Udslettelse som 327,21*
 12 S. 354²³ Prent)] Prent) ||mine Kundskaber, hvilke jeg jo har
 legitimeret,||
 13 S. 355¹⁰ i Ungdommens Dage] *rettet fra*: naar man er 16 Aar,
 og 18, 20, 22, 27:
 14 S. 355³⁰, i . . . ³¹ Mennesker,] *Tilføjelse i Marginen*
 15 S. 355³² — af Kjerlighed —] *Tilføjelse i Marginen*
 16 S. 357³ (og . . . ³ vil)] *Tilføjelse i Marginen*
 17 S. 357⁸ En . . . Penge,] En [*med Blyant rettet fra*: en], |mildest
 talt kaad [*rettet fra*: letsindig] Dreng|, der ξ tjenende Dine Penge ξ
 18 S. 357¹⁷, naar . . . ^{17 f.} Samtid,] *Tilføjelse i Marginen*
 19 S. 357¹⁹ bestandigt . . . Enkelte] *Rettelse som 327,23*
 20 S. 357³⁰ skyede] flyede

Til 328:

335 *Kladde til Stykke 7 af Øieblikket. Nr. 10: Smaa-Bemærkninger.*
 1855 Aug. 2. 1—7. [S. V. XIV, S. 358—362¹²]

1 S. 358²⁻⁴)

1

Præsternes Gudsdyrkelse.

d. 2 Aug.

- 2 S. 358²⁴ maaskee . . . ³⁰ Millionairer.] *Tilføjelse i Marginen*
 3 S. 359¹¹] *rettet fra*: „Præstens Betydning for Samfundet er at
 betrygge Hykleriet.
 4 S. 359³² Samfundet Hykleriet] Samfundets Hyklerie
 5 S. 360¹ Eller . . . ⁵ o. s. v.] *Tilføjelse*
 6 S. 360¹⁷ det Første . . . ¹⁸ Afholdenhed.] *Tilføjelse*
 7 S. 360¹⁹ 5.] *6 med Blyant rettet til: 5*
 8 S. 360²⁸ Sandhed.] Sandhed. [*I Marginen: N° 6 findes paa fore-
 gaaende Side.*]

S. 360 ²⁹ 6.]	5. med Blyant rettet til: 6.	9
S. 361 ⁸] Den raffinerede [rettet fra: egentlige] Nederdrægtighed		10
S. 361 ¹³ det Raffinerede] rettet fra: den egl. Nederdrægtighed		11
S. 361 ¹⁷ saa . . . ¹⁹ Himmelraabende.] Tilføjelse		12
S. 361 ²⁰ Exempel] Exempel paa det Raffinerede [rettet fra: den egl. Nederdrægtighed]		13
S. 361 ²⁵ en Fremmed . . . ²⁶ Papir] Tilføjelse		14
S. 361 ²⁷ , som . . . Ven,] Tilføjelse i Marginen		15
S. 361 ²⁸ — og . . . ²⁹ Værd.] rettet fra: 50 pc.		16
S. 361 ²⁹ raffineret] rettet fra: Nederdrægtighed		17
S. 361 ³⁰ , der . . . ³¹ By,] Tilføjelse		18
S. 361 ³² Men . . . ³³ o. D.] Tilføjelse		19
S. 361 ³⁷ der . . . over] da <selvfølgelig> intet [at opholde sig over rettet fra: Nederdrægtigt]		20
S. 362 ² jeg . . . ⁴ ham.] med Blyants-Overstregning og Blyants-Sammenvisning rettet fra: jeg udbyder Dem for 50 pc.		21
S. 362 ⁴ raffineret] rettet fra: den egl. Nederdrægtighed		22
S. 362 ⁶ sjældent Mod og Begeistring] Tilføjelse		23
S. 362 ⁶ der . . . ⁹ skaffer] rettet fra: at være Den, der lod den Miskjendte vederfares Ret, og dog gjorde ham den størst mulige Skade, ved at skaffe		24
S. 362 ¹⁰ Men . . . ¹² Begeistring.] med Blyants-Overstregning rettet fra:		25

Forsaavidt der ikke er nogen Profit forbunden med <saaledes> at skaffe en Misforstaaet halv Anerkjendelse: i ethvert Tilfælde er det en nederdrægtig Feighed, der feigt ikke tør vove heelt, og dog vil benytte Modsætningen til de Andre for at gjælde som uegennyttig Begeistring, sandt Mod.

1855*Til 338:*

336 *Kladde til Stykke 7 af Øjeblikket. Nr. 10: Smaa-Bemærkninger.*
 1855 Juli 7. 8—10. [S. V. XIV, S. 362¹⁸—364]

1 S. 362^{13f.} Smaa-Bemærkninger.

7. Juli 55.

8 rettet fra: 1

2 S. 362¹⁹ betales] *rettet fra: koster Noget*

3 S. 362²¹ Men . . . ²² Sagen.] *Tilføjeelse i Marginen*

4 S. 362²⁴ det maaskee . . . ²⁵ er] *rettet fra: det ingenlunde*

5 S. 362²⁹ Saa . . . ³⁰ Skyld!] *Tilføjeelse i Marginen*

6 S. 363⁸ Altsaa . . . ²⁴ Eftermanden.] *Tilføjeelse i Marginen og ind paa Siden*

7 S. 363²⁵ 9.] [*Overstreget med Blyants-Streger overkors:*

9 rettet fra: 2

Biskop Martensens Kirke-Styrelse

= ingen Kirke-Styrelse.

Da jeg for nogle Dage gik og tænkte herover, og fra Langebrøsvingede op paa Christianshavns Vold blev jeg Vidne til en Samtale mellem to Mænd.

Strax paa venstre Haand er der et stort Brædeskuur ved hvilket der staaer et Skilderhuus. Den ene Mand sagde nu til den anden „det jeg ikke kan begribe, er, hvorfor den Soldat skal staae der.“ Den Anden svarede: „men der staaer jo ingen Skildvagt, der staaer blot et Skilderhuus.“ „Ja det er noget Andet“ svarede han, og dermed var han beroliget ||. Paa mig gjorde denne Forklaring ikke noget beroligende Indtryk, jeg kom til at tænke paa || [*i Marginen: forfulgte ikke den Sag videre, saa han kom til at spørge*]: men hvorfor staaer saa det Skilderhuus der, naar der ingen Skildvagter.

²²⁶ Martensens] sml. 263.

Saaledes er Biskop M. <qua Kirke-styrer> ikke <at betragte> som en Soldat men som et Skilderhuus <— men hvorfor skal saa det Skilderhuus staae der?>]

10. [rettet fra: 3.] med Blyant rettet til 9.

S. 363²⁷ Det ...³⁴ vide.] i Marginen; i Texten, overstreget med 8
Blyants-Streger overkors:

Ganske tilfældigviis seer jeg forleden Dag i en Bog at man har en egen Art tyndt Øl som man kalder: Convent.

Curieust nok, jeg har altid anseet den Passiar som føres paa disse Conventer at være at sammenligne med tyndt Øl, men jeg har aldrig vidst, at tyndt Øl kaldes Convent-Øl.

S. 364¹ 10.] 11. med Blyant rettet til: 10 9

S. 364⁵ Al ... Jordiske] rettet fra: Alt det Lurvede man tillader 10
sig

S. 364⁹ Sandhedsvidne.] S. V. || <— [rettet fra: ; Ens Liv er] et 11
fornøieligt Snyderie >||

Convent-Øl] sml. 186 og Sammenvisning.

2. *Amor. Pan. R. incisa.*

4

Frühling - 18.

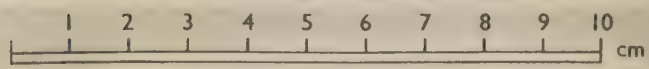
Flourish mit zwei "Nylon" und 1/2 "Nylon"
für, 1/2 "Nylon", 1/2 "Nylon", für es 1/2 "Nylon" und 1/2 "Nylon"
für. Zwei "Nylon" und 1/2 "Nylon" und 1/2 "Nylon"
im linken Hand, 1/2 "Nylon" und 1/2 "Nylon" und 1/2 "Nylon"
für, 1/2 "Nylon" und 1/2 "Nylon" und 1/2 "Nylon".

[illegible]

三

"Signe" in Greek

Vindere, hvor de i England og andre Mellem-
 Egnene: "Englen" siges at opføre sig ligesom
 at den "Englen" indtager alle Grønt og grøn
 fra Englen, og det siges endog at de siges
 siges at ville at de siges at siges.

KILDE-ANGIVELSE,
MANUSKRIFT-BESKRIVELSE
OG TEXTKRITISKE
OPLYSNINGER

Med B-Fortegn.	betegnes:	Fortegnelse over de efter Søren Aabye Kierkegaards Død forefundne Papirer. 1865 optaget af H. P. Barfod. Manuskript.
— L-Fortegn.	—	Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard. Optaget efter hans Død af Henr. Lund. d. 17 Januar 1856. Manuskript. (Se Fortale I, S. VIII).
— U-Fortegn.	—	Universitets-Bibliotekets Fortegnelse over Søren Kierkegaards Manuskripter.
— * ved Stykkernes Numre	—	de Stykker, som tidligere enten sletikke eller kun delvis har været trykt.
— Tal med \times imellem	—	Tvær- og Længdemaal i Millimeter.
— 1 S., 2 SS. osv	—	at en Side, to Sider osv. er helt eller delvis beskrevet.
— <i>Kursiv</i>	—	Udgiver-Bemærkninger i citeret Text.

\perp betyder: vinkelret(te) paa

4. — Kvart

8. — Oktav

< — fremkommet ved S. K.s Rettelse af udslettet af S. K. med Blyant

| | — — — — Blæk

|| || —

Forøvrigt er brugt følgende Forkortelser:

adsk.	adskillige	Overskr.	Overskrift(en)
Anm.	Anmærkning(er)	Pag.	Pagineret
Beg.	Begyndelse(n)	pag.	pagineret
beg.	begyndende	Pap.	Papiret
Bl. Bll.	Blad Blade	Rett.	Rettelse(r)
efterh.	efterhaanden	S. SS.	Side(n) Sider(ne)
enk. St.	enkelt(e) Sted(er)	S. K.	Søren Kierkegaard
f. ff.	og følgende Side(r)	sign.	signeret
	Nummer (Numre) osv.	Skr.	Skriften
Forgyldn.	Forgyldning	sl.	sluttende
forøvr.	forøvrigt	Slutn.	Slutning(en)
gennemg.	gennemgaaende	Slutn.-Tilf.	Slutnings-Tilføjelse(n)
gull.	gullig	sml.	sammenlign
indv.	indvendig	spr.	sprængt
Kt. Ktt.	Kant Kanter	Tilf.	Tilføjelse(n)(r)
Lin.	Linie	ubeskr.	ubeskrevet
Læsn.	Læsningen	udv.	udvendig
Marg.	Marginen	upag.	upagineret
Marg.-Tilf.	Marginal-Tilføjelse(n)(r)	uregelm.	uregelmæssig
mrk.	mærket	Vb.	Vælskbind

Umiddelbart efter de Tal, der giver Optegnelsernes Numre i Udgaven følger for en Del af disse Numres Vedkommende Henvisninger til Manuskript-Stykkernes Plads i B-Fortegn.; i de Tilfælde, hvor Identificeringen ikke er umiddelbart givet, men helt eller delvis beroer paa Slutninger, er dette i Henvisningerne tilkendegivet ved Hjælp af skarpe Klammer, med Tilføjelse af Spørgsmaalstegn hvor Identificeringen helt eller delvis er tvivlsom. Ved et: = L-Fortegn. føjet til Henvisningen til B-Fortegn. angives, at det paagældende Nummer hører til den Afdeling af Papirerne, hvorover ogsaa Henrik Lund har optaget Fortegnelse, hvis Nummerering indtil Nr. 382 er den, der følges i B-Fortegn.

Efter en Del af Numrene følger umiddelbart kun en Streg; herved angives, at de paagældende Numre hører til den Afdeling af Udgavens Materiale, der falder udenfor Lunds og Barfods Fortegnelse.

I de tekstkritiske Oplysninger henviser Brøktal til Linie i Stykket (altid talt fra oven); almindeligt Tal med Brøktal ved angiver Stykkets Nummer og Linien; hvor vedkommende Stykke strækker sig over to eller flere Sider indskydes (med et S. foran) Sidetallet foran Linietallet, som da gælder vedkommende Side. Til venstre for skarp Klamme anføres med spærret Tryk hvad den trykte Text har, og til højre følger hvad Kilden har, eller med Tegnet < foran hvad Manuskriptet oprindeligt har haft,

som saa af S. K. selv er bleven rettet til det i den trykte Text optagne. Tilføjelsen af manglende Forkortelses-Punktum, Prik over i, Tøddel over ö eller ä eller ü, samt Gengivelsen ved Chr (chr) af det af S. K. ret hyppigt benyttede χ i Forkortelser for Christus, Christendom, Christne, christelig er der ikke taget Hensyn til i de textkritiske Oplysninger; Overstregninger meddeles kun, hvis de sikkert kan tydes og menes at være af Interesse for Texten; men ellers vil enhver Afvigelse fra Kilden findes anført.

B.

- *1: [ad 140, se 4]² — Et Blad, 4. (165 × 202); en Kt. afrevet. Pap.: Konzept. Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere. — 2 SS.

Anm.: Bladet brækket med ydre Margen; sl. lidt under Midten paa anden Side af Bladet.

⁵Noget] < noget ⁹ikke]
||i m|| ikke ¹⁰naar] ||d|| naar
¹¹at] at ||dette||

- *2: [ad 140, se 4]² — Et Ark, 4. (167 × 199); 2 Bll. Pap.: Konzept, svært. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig tildels sirlig, et Par St, hurtigere. — 3 SS.

Anm.: Arket brækket med ydre Margen; sl. paa første Side af Bl. 2, hvis anden Side er ubeskr.

- *3: se VII B 235.

- *4: 140 (= L-Fortegn.). — To Blade, 4. (169 × 208); hvert Blad med en Kt. afrevet. Pap.: Konzept. Skr.: stor; gennemg. flygtig, i enk. Ord roligere. — 4 SS.

Anm.: Bladene brækket med ydre Margen; Texten optager begge Blade.

S. 7¹⁰de] < den S. 7¹⁵af-]
||tj|| af- S. 7³³være] være
||mine|| S. 8¹den] < det S. 8³
i] ||ikke|| i S. 8 ⁴¹-tion. Ny

Linie Hvad] < -tion. Hvad S. 8⁷Og] Og ||hvad betyder dette||

- *5: 140 b (= L-Fortegn.). — Et Blad, 4. (169 × 205); en Kt. uregelm. afrevet, med smalle Rester af Arkets andet Blad. Pap.: Vellin; svagt ribbet. Skr.: efterh. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtig tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: Brækket med ydre Margen; sl. øverst paa anden Side, hvis nederste ³/₄ er ubeskr.

⁹den] < det

- *6: 140 a (= L-Fortegn.). — Et Blad, 4. (169 × 208); en Kt. afrevet. Pap.: Konzept. Skr.: stor; flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen; sl. lidt under Midten paa Bladets anden Side, som forøvr. er ubeskr.

⁵sand] < sandt ⁹kunde
... ¹⁰-ficere] < , christeligt,
qualificerer ¹⁰kan] < kunde

- 7: 139 (= L-Fortegn.). — Et Ark, 4. (169 × 208); 2 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen; sl. nederst paa første Side af Arket som forøvr. er ubeskr.

³Enten] ||Forordet|| Enten
⁶baade] ||som jeg saavel|| baade

8: 125 (= L-Fortegn.). — Et Ark, 4. (165 × 203); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. flygtig, i Marg.-Tilf. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen; Texten optager begge Blade.

⁴-ske,] < -ske; ⁵talent-] ||betj|| talent- ⁶For-] ||L|| For-¹⁰Der] < Det hvad] ||som dog|| hvad ¹²Had] Had ||;|| S. 14²¹Offret] ||o|| Offret S. 14²⁷gjorde?] < gjorde,

9: 128 (= L-Fortegn.). — Sammenhæftning paa to Ark + et Ark (Hæftesnor af hvid Silke), 4. (169 × 208); 6 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: hurtig, tildels flygtig, enk. St. roligere. — 12 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. midt paa det løse Arks sidste Side, som forøv. er ubeskr.

⁹galante, elegante] < elegante, galante S. 16¹⁴-gyndende] < -gyndels S. 16¹⁵-skjeldt,] < -skjeldt; over-] ||hvorpaa|| over- S. 16²¹Cand.] ||H|| Cand. S. 16²⁷er] ||og den Tiltalte|| er S. 17³paa] ||bleve|| paa trukne] < udtrukne S. 17²⁸han tør] < turde S. 17⁸⁰hjælpe] ||tje|| hjælpe S. 18⁹-sigte] -sigte ||at ville|| S. 18¹⁰eller] < og S. 18¹⁸efterat] < at svaret] svaret og S. 19¹⁸den] den ||med en|| S. 20⁷være] < været S. 20²⁸-saren] -saren ||,|| ja] ||thi|| ja S. 20³¹med] med ||at|| S. 21¹⁵blev... forundt] < forundtes mig

10: 128 (= L-Fortegn.). — 1 Ark + 1 Bl. + 1 Ark som 9; 5 Bll. Skr.: flygtig. — 10 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. nederst paa sidste Side af Blad 5.

2¹-lig.] < -lig, 5⁴størst] < største 5⁶skriger] < raaber 7¹min] ||f|| min 7⁴gjør] ||nei|| gjør

11: 124 (= L-Fortegn.). — To Ark, 4. (165 × 202); 4 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sir- lig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere. — 8 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen; sl. i Ark 2, et Stykke under Midten paa sidste Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

⁸ifjor] ifjor ||;|| ¹⁰det] < den ¹¹viis] < paaviis ¹⁰Navn] Navn ||o: D:] -maade] -maade ||o: s: v:] ¹⁹f. — naar... forresten] < især naar denne Mand ²⁰jo] jo ||blive|| S. 24⁹det] ||er faldet|| S. 24¹⁰De] ||det|| De S. 24¹⁸satte] < sattes S. 24¹⁶Det] < Angrebet S. 24¹⁹blive] < bliver S. 24²⁰maa] maa ||see nøje|| S. 25²¹til] ||til|| til S. 25²⁸Aar.] Aar. [< —/||hvad saa?] S. 26⁸blanke] blanke ||,|| S. 26¹⁹næsten] ||vær|| næsten S. 26²⁵Og] Og ||tilsidst vil|| S. 26²⁶paa] paa ||Regningen|| S. 26³¹det an- den Gang] ||,|| det S. 27¹to] to ||M||

12: 234 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (168 × 206). Pap.: gull. Koncept. Skr.: flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Bladet, sl. i Margenen paa Bladets anden Side med Lin. beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

⁵havde] ||v|| havde

13: 29 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (164 × 198); 2 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. nederst paa tredje Side af Arket, hvis sidste Side er ubeskr.

⁸min Taushed] < den Taushed, jeg <denne Sag betræffende> hidtil har iagttaget ||som|| ⁹Skrifter] ||s|| Skrifter ||efter 4|| S. 29¹dog] ||er|| dog S. 29²for] ||blot|| for ||at forhindre|| S. 29³misforstaaet] < urigtigt forstaaet S. 29⁶ Hvor-] ||M|| Hvor- / < hvor- / jeg] jeg ||ikke|| S. 29⁷jeg] jeg ||her|| S. 29⁸Des-] ||Og|| Des- / <des- / S. 29¹⁰har... ¹¹dertil] < bedst vilde kunne forstaae mig S. 29¹³kan] ||og|| kan S. 29¹³kan] ||kunde jeg ønske|| kan S. 29¹⁷at] < saa S. 29¹⁹Iver] Iver ||i længere|| S. 29²⁰af . . . besat.] < af hvilke han i sproglig og stilistisk Henseende er som besat. < hvilket jo Enhver kan see deraf, at han i sproglig og stilistisk Henseende er som besat af dem; S. 29²⁸-skop] -skop ||>|| S. 29³⁶da] da ||maa bet|| S. 29³⁸hvor] i hvilken S. 29³⁸at] at ||ogsaa||

14: 24 (= L-Fortegn.). — Sammenhæftning paa to Ark (hvoraf første Arks Blade er løse; Hæftesnor af rød Silke; i Hjørnet foroven tilvenstre med et sammenbundet Stykke Snor til Ophængning), som 13; 4 Bll. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterhaanden gennemg. flygtig, hist og her igen roligere. — 8 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. paa sidste Side, hvis nederste ¹/₄ er ubeskr.

²¹han første Gang] < hans ²²Kan... Byen] < Hvis en af Lærerne ved Skolen i Byen kan ²³-bause] < -bauser ²⁰Belt.“] Belt S. 31¹⁹Død og] Død S. 31²¹saa anden Gang] ||. . . Ja, Forfatteren lades os ikke|| saa S. 31²⁵sagde] ||skrev|| sagde S. 32⁶-nytte] -nyttet S. 32⁷og] ||me|| og S. 32⁹men] men ||,|| S. 32¹¹jeg] jeg ||jo|| S. 32¹³Alt] ||a|| Alt S. 32¹⁵i... gift] < han er gift i mange Aar S. 32²⁰-ligt.] < -ligt, S. 32²³fik det] < hardetfaaet S. 32²⁶alt] < Alt sammen] sammen ||og siig|| S. 33¹⁸, be-] < og be-

15: 7 (= L-Fortegn.). — Sammenhæftning paa 5 Ark (hvoraf de fire første Ark er løse og Arkenes andet Blad fjernet paa smalle Strimler nær; af femte Arks første Blad er nederste ¹/₄ af Marginaldelen fjernet; Hæftesnor af rød Silke; gennemhullet med Naal i Hjørnet foroven tilvenstre (sml.

14)), 4. (166 × 202); 10 Bll.(÷).
Pap.: gull. Konzept. Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig
tildels sirlig, i enk. Ord hur-
tigere. 12 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen,
sl. paa Bl. 6 anden Side, hvis neder-
ste $\frac{2}{3}$ er ubeskr. ligesom de smalle
Strimler af Bl. 7—10.

⁴til] til ||at|| ²⁸det] det ||kun||
S. 38¹⁰] jeg første Gang] < Du
jeg anden Gang] < Du S.
38¹³ med.] < med S. 38¹⁸
tager] tager ||den Side af||
S. 38²⁴ forlangt] < ønsket
S. 39⁸ siger] siger ||,|| S. 39⁹
en anden] < endnu en S.
40¹ Alt] < Christendommen
S. 40¹⁴ skulde] < skal S.
40³² det...tilhører] < Alt
S. 40³⁸ -ende.] < -ende; S.
41⁵ vov] ||og siig saa|| vov S.
41¹¹ -ne.“] -ne. S. 41¹⁸ men]
men men S. 42¹ Comple-
mentets Tilværelse] <
Complementet Plage,] <
Plage; S. 42⁸ han] ||s|| han
S. 42⁷ med] med ||Corsarens||
S. 42¹⁴ jo] jo ||dog|| S. 42²⁰
det er...²¹umuligt] < saa
gjør han det ikke, og selv om
han gjorde det, blev det jo
ikke frivilligt og altsaa mindre
betydningsfuldt S. 42³⁰ -men,]
< -men; S. 43²⁸ Christen-
doms-Forkyndelse] <
Forkyndelse S. 43³⁵ før] før
||sin Død|| S. 43³⁶ Det] < det

16: [ad 7, se 15]. — Blad som
15; en Kt. uregelm. afrevet,
med smal Rest foroven af
Arkets andet Blad. Skr.: til-

dels stor; gennemg. rolig i
Tilf. tildels sirlig, i enk. Ord
hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen,
paa første Side af Bladet, hvis anden
Side er ubeskr.

17: [ad 36] (= L-Fortegn.). — Ark
som 15; 2 Bll. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. rolig, adsk.
Steder hurtigere i enk. Ord
flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hels Arket.

18: [ad 7, se 15]. — To Ark som
15; 4 Bll. Skr. i Hoved-
texten: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig i enk. Ord flyg-
tig, hist og her roligere; i
Rett. og Tilf.: tildels stor;
gennemg. rolig hist og her
sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. i Ark 2, midt paa sidste
Side, som forøvr. er ubeskr.

32⁸ døde;] < døde!

19: 2 (= L-Fortegn.). — Blad som
15; en Kt. uregelm. afrevet,
ubetydelige Rester af Arkets
andet Blad. Skr.: hist og her
stor; rolig hist og her sirlig.
2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen,
sl. foroven paa anden Side, hvis ne-
derste $\frac{2}{3}$ er ubeskr.

²¹ikke] ||fra|| ikke til] til
||,||

20: 2 (se 19). — Blad som 15.
Skr.: i enk. Ord stor; gen-
nemg. sirlig, enk. St. hur-
tigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. lidt over Midten paa anden Side, som forøvr. er ubeskr.

3⁴-skytter] -skytter ||,||

21: [ad 2, se 19]. — Blad som 15; en Kt. uregelm. afrevet, med smalle Rester af Arkets andet Blad; øverste Hjørne af Marginaldelen foroven afrevet med uregelm. afrevne Ktt. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her (især i Tilf.) sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Bladet.

22: 35 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (166 × 204); 2 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa tredje Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

9¹den . . . den] < dette omtrent er den Dom . . . Stræben S. 52⁹ud-] ||er|| ud- S. 52¹⁰ og . . . ¹¹Viisdom] < og naar denne verdslige Middelmaadighed drives i det Store da sand christelig Viisdom < ja, sand, christelig Viisdom < ja, hvad S. 52¹¹Saa . . . ¹²samtidigen] < Naar der saa i saadanne Forhold lever < Naar der saa lever S. 52¹⁶hvor] hvor ||mange|| S. 52¹⁷han udkaster] < ligeledes udkaster han S. 52²¹stille] stille ||, naar|| der] der ||(| S. 53⁴af . . . lært] faaet sørgelig Erfaring betræfende < sørgelig

23: 21 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (164 × 202); gennemhullet som 15; nederste ¹/₃ af andet Blad fjernet; 2 Bll. (÷). Pap.: Konzept. Skr.: hist og her stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa første Side af den bevarede Del af Bl. 2, som forøvr. er ubeskr.

¹⁶enhver] enhver ||†||
¹⁰hans] ||sit|| hans S. 54¹⁰
bragt] brakt

24-26: 21 (se 23). — Ark som 11; 2 Bll. Skr. 24: tildels stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig. 25: i Overskriften stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere. 26: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, enk. St. hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen. 24: paa første Side. 25: foroven i Marg. paa første Side. med de første Linier beg. i Textkolonnen. 26: beg. med en Linie nederst paa første Side, sl. forneden paa sidste Side, paa hvis nederste Del er anbragt Slutn. af Anm. i to Lin. beg. i Marg. sl. inde i Textdelen.

24⁷Ønske] Ønske ||,|| 24⁸-tes] -tes ||,|| 24¹⁸Per-] per- 24¹⁷-stisk"] -stisk S. 56⁴⁴-stand. Linieskifte Skeer] < -stand. Skeer S. 56⁶¹-sigelse†, der gjøres] < sigelse, der gjøres† S. 56⁸³ikke,] < ikke; S. 57²⁰vil] < vilde S. 57²²jeg] jeg ||for at|| S. 57⁶om jeg] om jeg Sideskifte om jeg S. 57¹⁰

-ning. Og] < -ning; S. 58¹
-bragt] -brakt S. 58³ jeg]
jeg ||,

27: 22 (= L-Fortegn.). — Blad som
11; en Kt. uregelm. afrevet;
gennemhullet som 15. Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, enk. roligere
i Beg. i enk. Ord sir-
lig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager første Side af Blad-
et, hvis anden Side er ubeskr.

⁵jeg] jeg ||ikke|| ⁸gjør]
< gøre

28: 23 (= L-Fortegn.). — Blad som
11; gennemhullet som 15.
Skr.: gennemg. stor; beg.
sirlig, efterh. hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager første Side af Bladet,
hvis anden Side er ubeskr.

29: 23 (se 28). — Blad som 11:
en Kt. uregelm. afrevet. Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. lidt over Midten paa an-
den Side, som forøvr. er ubeskr.

³Nok] < nok

30: 25 (= L-Fortegn.). — Ark som
23; 2 Bll. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. hurtig tildels
flygtig, hist og her roligere.
— 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. lidt over Midten paa tre-
die Side, som forøvr. er ubeskr. lige-
som hele sidste Side af Arket.

¹⁶foran-] ||giv|| foran- ¹⁹
-tes] -tets

31: 30 (= L-Fortegn.). — Ark som
15; 2 Bll. Skr.: gennemg.
stor; beg. rolig, efterh. gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
enk. St. igen roligere. — 4 SS.

Anm.: Arket brækket, den Indre
Halvdel Textkolonne, den ydre Mar-
gen, optager hele Arket, sl. forneden
i Marg. paa sidste Side.

⁸Fransk] Fransk ||o: s:|
S. 62⁸Rabbi⁴] Rabbi S. 62⁸¹
Fløiel] ||Stj|| Fløiel S. 62⁸³
til-] ||beund|| til- S. 63¹
Regn-] Reng- S. 63⁸,den]
den

32-33: 36 (= L-Fortegn.). — [I] 2
Blade; hvert Blad med en Kt.
uregelm. afrevet + [II] Sam-
menhæftning paa 2 Ark (Hæf-
tesnor af rød Silke), som 15;
gennemhullet som 15. Ialt 6
Bll. Skr. 32: i enk. Ord stor;
gennemg. sirlig, i enk. Ord
hurtigere. 33: tildels stor;
gennemg. rolig tildels sirlig,
i enk. Ord hurtigere. — 12
SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; 32 optager I, sl. i II foroven
paa første Side af Bl. 4; 33 i II beg.
paa første Side af Bl. 4 efter Slutn.
af 32, sl. lidt under Midten paa anden
Side, som forøvr. er ubeskr.

S. 64⁴-stand)] -stand ||er||
S. 64³⁸Andet] Andet ||,|| S.
64²⁹selv] selv ||,|| S. 65³⁵
-nem] -nem ||,|| S. 65²⁹An-
liggende] < Andragende S.
66³⁵desto] desto ||værr|| S.
66³⁸hvilkén] ||som|| hvilkén
S. 66³⁰-ligt] -ligt ||,|| S. 67⁸
selv] ||off|| selv S. 67²⁸-re]
-re ||,|| S. 67³⁰-ende] -ende

||,|| S. 67³⁵er] ||,|| er S. 68³ selv.] < selv; S. 68²⁸at] |a| at S. 69⁴at] < At S. 69²⁷Skyld] Skyld ||—|| Stærke] Stærke ||—|| S. 70²⁴blev] |v| blev S. 71¹Gud] ||,|| Gud S. 71¹¹paa] paa ||— og Gud veed, det er kun|| 33³ den] den ||mere end|| 33³ -sens]-sens ||,|| 33⁹-ning,]-ning, ||at hvad der dog nok er et Moment||

- 34: 36 (se 32 f.). — [I] 4 Ark som 11 + [II] 1 Blad, 4. (167 × 202; en Kt. uregelm. afrevet med enkelte Rester af Arkets andet Blad. Pap.: Koncept); 9 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, adsk. St. (især i Tilf. og Rett.) roligere i enk. Ord sirlig. — 17 SS.

Anm.: I brækket med bred ydre Margen; Texten sl. i Ark 4 lidt under Midten paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr. II med Margen til begge Sider, Texten (34, 34-36) optager hele første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

43³som] som ||Gud||

- 35: [ad 36, se 32 f.]. — Blad som 34 II; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig enk. St. i Tilf. sirlig, enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele første Side med talrige Tilf. i Marg. (tildels med Linier paa langs beg. ↓ Sidens øverste Kt.) og en Tilf. (med Rødkridts-Sammenvisning) øverst paa Siden tilhøje for Overskriften; nederst paa Siden et „verte“, og sidste Textstykke anbragt foroven paa anden Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

¹⁷gaae] ||k|| gaae S. 76³ -ligt] < -lig

- 36: [ad 36, se 32 f. og ad 7, se 15]. — Arket 17 og de to Ark 18. Skr. i første Stykke: gennemg. stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig; i Resten: se 17 og 18. — 12 SS. ¹²usandt.] < usandt;

- 37: 8 (= L-Fortegn.). — Ark som 15; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: enk. St. stor; gennemg. sirlig enk. St. hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. forneden paa sidste Side, hvis nederste 1/5 er ubeskr.

S. 77¹⁰Magt] Magt ||,|| S. 77¹⁸-igste] < -igst S. 77²¹ til] til ||en Art offentlig|

- 38: 8 (se 37). — Ark som 15; 2 Bll. Skr. Beg. (til S. 79¹⁰): tildels stor; gennemg. sirlig, enk. St. hurtigere; Resten i Hovedtexten: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere; i Rett. og Tilf.: tildels stor; gennemg. rolig tildels sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. forneden i Marg. paa sidste Side med Tilf. med Linier ind i Textdelen paa Foden af Siden.

⁷Bespot-] ||den|| Bespot-¹²mig] < mit ²⁸hed.] < -hed, Rett. m. Blyant S. 79¹

-skop] < -skops S. 79¹¹
 Andre] Andre [f] S. 79¹⁸
 -staaer] -staaer ||mit Liv|| S.
 79¹⁶skjøndt jeg er] < jeg
 er, ak kun D kun] ||jeg er||
 kun S. 79¹⁷vil] vil ||røre||
 -erne"] -erne" ||;|| ||dog|| S.
 79¹⁸dog . . . Standsning]
 < er jeg Standsningen -lig]
 < -ligt S. 79¹⁹maa] < skal
 S. 79²⁰mig,] < mig; S. 79²⁰
 en Standsning] < Stands-
 ningen S. 79²¹mig,] < mig;
 en Standsning] < Stands-
 ningen S. 79²⁶Dette] < Det
 samme] samme ||er min|| S.
 79²⁷Men] < Og S. 79³⁰
 Standser] < O, standser S.
 80⁴, men] < ; men sig] sig
 ||paa|| S. 80⁶er] er ||den Ind-
 bildning|| S. 80¹¹man] man
 'har|| S. 80¹³-satte. Ved]
 -satte. [< ;] ||der indføres||
 Ved [< ved] S. 80¹⁶indfø-
 res] ||der|| indføres ||ved den||
 S. 80¹⁸Landet. Enden] <
 Landet, den offentlige Guds-
 tjeneste. *Ny Linie med Ud-
 gang* Enden S. 80²³Flere og
 Flere] < flere og flere En-
 kelte S. 80²⁸privat viden-
 de] < medens man privat
 veed noget Andet S. 80³⁰Læ-
 rerer] < Lærerne S. 80³³
 nei] < men stik] ||lige|| stik
 den] < hans S. 80³³-Ord]
 -Ord |||| S. 81¹³officiell] <
 officielle -else] -else ||.|| S.
 81¹⁸ind] ind i

39-40: 8 (se 37). — Ark som 15;
 2 Bll. Skr. 39: gennemg. stor;

gennemg. hurtig tildels flygtig,
 i Rett. og Tilf. roligere enk.
 St. sirlig. 40: gennemg. stor;
 beg. rolig, snart gennemg.
 hurtig i enk. Ord flygtig, hist
 og her roligere, enk. St. i Tilf.
 sirlig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen; 39 sl. lldt over Midten paa
 tredie Side, 40 sl. paa sidste Side,
 hvis nederste 1/4 er ubeskr.

40⁴Stærke] Stærke ||—||
 40⁷som . . . -seer] < kun
 altfor tydeligt indseende 40¹⁰
 som . . . var] < og 40¹⁶
 den anden Gang] < dem
 40¹⁷den] < dem 40¹⁹egl.]
 ||Ja,|| egl. 40²²Side!]< Side;
 40²⁸ved] ved ||den|| i] i ||Bi||
 40³⁰for-] ||b|| for- 40³⁰
 -Mand?] -Mand? |||| S. 84³
 sig] sig ||u|| S. 84⁶Noget]
 Noget ||som|| S. 84⁶han . . .
 fra] < han ikke, hvad jeg
 'har|| ikke har glemt, saa langt
 fra i sin Tid S. 84⁸-satte.]
Punktum tilføjet m. Blyant
 S. 84⁹nok] nok ||—||

41: 8 (se 37). — Blad som 15; en
 Kt. uregelm. afrevet, med
 smalle Rester af Arkets an-
 det Blad. Skr.: tildels stor;
 gennemg. rolig enk. St. sirlig,
 i enk. Ord hurtigere tildels
 flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen, sl. lidt under Midten paa
 anden Side, som forøvr. er ubeskr.,

⁸agter] 'v agter ⁵Billig-]
 ||Mig synes Billighed kræver,
 at jeg burde sikres mod, at
 nogen Præst skrev anonymt
 mod mig. Lad os see, hvor-

for?|| Billig- ²⁰Nogen] < De S. 85⁶ -lamperne.] -lamperne. ||Og||

- 42: 34 (=L-Fortegn.). — Ark som 15; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. et Stykke over Midten paa anden Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele andet Blad af Arket.

¹-skop] < -skops ⁸Thi hans] < Hans ¹²-meent--] < meent;

- 43: 185 (= L-Fortegn.), 3. — [I] 1 Blad med Spor af Hæftning + [II] 1 Ark (med Hæftesnor af rød Silke), 4. (169 × 202); gennemhullet som 15. Ialt 3 Bll. Pap.: Velin; svagt ribbet. Skr.: tildels stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere. — 5 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. i II forneden paa tredje Side, hvis nederste ¹/₃ er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

¹⁷død] ||D|| død S. 87¹⁰ Hvis] „Hvis S. 87¹⁶ Ønske] < Ønskes S. 87²⁰ Det] < det S. 88³ Hvis] „Hvis S. 88⁷ et Land] < Landet S. 88¹⁹ en Familie er] < nu er der en Familie

- 44: ad 185,3 (se 43). — Sammenhæftning paa 3 Ark (hvoraf næstsidsste Blad er fjernet paa en smal Rest nær, og af sidste Blad Marginaldelen med uregelm. Afrivning), 4. (163 × 199; Hæftesnor af rød Silke);

6 Bll. (÷). Pap.: Konzept. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, hist og her igen roligere. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa Bl. 4, lidt under Midten paa anden Side, hvis nederste ¹/₃ er ubeskr. ligesom Resterne af de to sidste Blade.

2³U i Uerfarenhed] < u 4⁴ „Nei] Nei Dit] < dit

- 45: 185 (se 43), 2. — Ark som 43; gennemhullet som 43; 2 Bll. Skr.: tildels stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med 3 Linier foroven paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

S. 90⁸fordres] fordres ||,|| S. 90⁸jeg] „jeg S. 90¹⁰ noget] < Noget S. 90¹⁴-teer.] -teer, S. 90¹⁸paa,] < paa: fordret:] < fordret, S. 90²³ det. Linieskifte Dersom] < det. Dersom S. 91¹⁴nei!] < nei,

- 46: ad 185,2 (se 45). — Ark, 4. (161 × 199); 2 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere; kun faa Rett. og Tilf. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket.

- 47: 185 (se 43), 1. — Ark som 43; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Arket. sl. paa langs for-

neden i Marg. paa sidste Side med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

⁴-færd,] < -færd: S. 92²¹
at] at ||kalde sig|| S. 92²⁰og]
||,|| og S. 92²⁰bringer] ||og||
bringer S. 92²⁴Forsikkring
om] < Navn af S. 93⁴skaffe]
skaffe ||s|| S. 93⁷den sam-
me] ||i|| den [⁴de/ samme
||Dage|| S. 93¹⁴Nei,] Nej, ||o,
Gud,|| Gud] < Dig S. 93¹⁵
efter.]< efter, S. 93²⁸Sandt]
< sandt

- 48: ad 185,1 (se 47). — Ark som
46; 2 Bll. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. hurtig tildels
flygtig, enk. St. roligere; kun
faa Rett. og Tilf. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Arket, sl. paa-
længs forneden i Marg. paa sidste
Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øver-
ste Kt.

- 49: 5 (= L-Fortegn.). — Ark, 4.
(165 × 198; gennemhullet som
15); 2 Bll. Pap.: Konzept.
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig hist og her i enk.
Ord sirlig, hist og her hurtigere
i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Arket, sl. for-
neden i Marg. paa sidste Side.

¹⁰chri-] ||at|| chri- S. 95⁶
Re-] ||P|| Re- S. 95⁹-dig] <
-digt S. 95²⁰vil] ||er|| vil

- 50: 5 (se 43). — Ark som 49;
2 Bll. Skr.: gennemg. stor;
beg. rolig, snart gennemg. hur-
tig tildels flygtig, i Tilf. roli-
gere enk. St. sirlig; en Del
Rett. og Tilf. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen,
optager hele Arket, sl. forneden i
Marg. paa sidste Side, med tilføjet
Stykke (se 50,1a) paa længs i Marg. for-
oven med Linier beg. ⊥ Sidens øver-
ste Kt.

S. 97³Bi-] ||det var|| Bi-

- 51: 136 (= L-Fortegn.). — Læg paa
2 Ark (opr. Sammenhæftning),
4. (165 × 203); gennemhullet
som 15; 4 Bll. Pap.: Kon-
cept. Skr.: tildels stor; gen-
nemg. rolig, adsk. St. hurti-
gere i enk. Ord flygtig. —
6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. nederst paa anden Side
af Bl. 3, hele sidste Side ubeskr.

¹²vil] < vilde ¹⁴afdøde
Biskops] < Afdødes ¹⁰Bi-
skop Mynster] < Biskop-
pen ²⁰jo ganske] < uneg-
teligt ret S. 98⁴Dette] <
dette F i Fuld-] < f S. 98⁶
-virke.] -virke S. 98¹⁸det
er] er det S. 98¹⁴den Lø-
ver-...¹⁵da] < Løver-...
og S. 98¹⁹men...²⁰ikke,]
derimod kan jeg virkelig ikke
tage Hensyn til hvad han si-
ger mod mig, S. 98²²-dat]
< -dats S. 99¹nu] nu ||,||
S. 99⁸at] at ||her|| S. 99⁹
min... afkræftet] < af-
kræftet min Paastand S. 99¹¹
er-] ||husk|| er- S. 99¹⁶,] jeg]
jeg S. 99¹⁹Tidende-] <
Tidende, S. 99²⁹(thi] < —
thi S. 99³⁰-ver)] -ver — S.
99²²af anden Gang] ||et|| af

- 52: 136 (se 51). To Ark som 51;
4 Bll. Skr.: stor; meget flyg-

tig; en Del Rett. og Tilf. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark 2 med en Linie øverst paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

53: 26 (= L-Fortegn.). — Ark som 51; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side.

¹⁵derved] ||de|| <derved>
S. 101⁶mod mig] mod ||,|| S.
102¹²den] < der

54: 55 (= L-Fortegn.) — Strimmel af Blad 4. (. . . × 205, Pap.: Koncept), hvorpaa med Barfod's Haand er skrevet: „Herpaa stod kun Mit Program. Enten—Eller af S. Kierkegaard.“ — E. P. IX, S. 410.

55: ad 55 (se 54). — Lap 8. af Blad 4. (167 × . . .). Pap.: Koncept. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: med smal Margen til begge Sider, optager den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappens anden Side ubeskr.

56: ad 55 (se 54). — Lap som 55. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: optager uden Margen den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappens anden Side ubeskr.

⁴saa] saae

57: [ad 55 (se 54)]. — 1 Blad + 2 Ark, 4. (168 × 205); 5 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, hist og her (især i Tilf.) roligere. — 9 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, beg. øverst paa første Side af Bladet, sl. i Ark 2 med to Linier øverst paa tredje Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

³mod] ||om|| mod ⁸-tryk-
ker] trykker|| ¹³det] |||| det
¹⁴Læren] Læren |||| ¹⁵Dette]
<detto ¹⁹-handle] <-hand-
lende ²³der-] ||og|| der- ²⁷kun]
||paa ingen|| kun ²⁸Mand.]
Mand ||, nei jeg gl] S. 106²³
den] ||Xstd.]] den S. 107¹er]
||maa|| er S. 107⁷-ser] <
-ser] S. 107¹⁴Og] ||Og var
det muligt|| Og det anden
Gang] < dette S. 107¹⁶
„Naaden“,] < „Naaden“:
S. 107²⁴ind-] ||k|| ind- S.
107²⁹gaaer] ||udraaber|| gaaer
S. 108⁸Sølvto i anden Gang]
< Sølv

58: [ad 55 (se 54)]. — Blad som 51. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtig tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, beg. paa anden Side af Bladet, sl. midt paa første Side, som forøvr. er ubeskr.

⁵Naar] < Og naar ⁷os]
||er|| os nu] ||man|| nu ⁸ti-]
||sig|| ti-

59: [ad 12 (=L-Fortegn.)]. — Lap. 8. af Blad Fol.; en Kt. ure-

gelm. afrevet, med ubetydelig Rest af Arkets andet Blad. Pap.: Koncept. Skr.: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig. — 2 SS.

Anm.: Lappen er beskrevet som 8., brækket med bred ydre Margen; Lin. 1—7 som Titel paa den ene Side, Lin. 8 f. paa den anden Side, lidt under Midten tilhøjre, Lappen forøvr. ubeskr.

60: [ad 12 (se 59)]. — Blad som 13; en Kt. uregelm. afrevet, med smalle Rester af Arkets andet Blad; med Spor af Hæftning; med Blyant pag. 1—2. Skr.: hist og her stor; gennemg. sirlig, enk. St. hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, beg. et Stykke nede paa første Side (pag. 1), sl. nederst i Marg. paa anden Side (pag. 2).

⁸let] let || ⁸ikke er] < er ikke ⁶-else] < -elser S. 110¹ved] ved || at deeltage|| S. 110⁹Cirkelen.] < Cirke- len, Rett. foretaget m. Blyant S. 110¹⁰ikke mere] < eller S. 110³⁰stræ-] || g|| stræ- S. 110³³det] ||, || det S. 111⁹Een, et Offer] < Een, < Een, et Offer

61-63: 12 (se 59). — Læg paa to Ark som 13 (opr. en Sammenhæftning), hvorefter sidste Blad er bortklippet paa en smal Strimmel nær; med Blyant pag. 3—8 (som Forts. til 60); andet Ark gennemhullet som 15; 4 Bll. (÷). Skr. 61: stor; sirlig. 62—63: tildels stor; gennemg. rolig tildels sirlig, i

enk. Ord hurtigere; paa begge Sider af den smalle Strimmel af sidste Blad findes Ord- og Bogstavrester. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; 61 som Smudstitel paa første Side (pag. 3) af Bl. 1, som forøvr. er ubeskr.; 62 beg. lidt nede paa første Side (pag. 5) af Bl. 2, sl. med en Linie øverst paa anden Side (pag. 8) af Blad 3; 63 optager Resten af anden Side af Bl. 3.

S. 112⁴Viis-] || i|| Viis- S. 112²³thi] || at|| thi S. 112²⁴bleven] < blevet S. 112²⁸der] || som|| der

64-66: [ad 12 (se 59)]. — [I] 1 Ark, paa første Side med Blyant pag. 5—9 (som Forts. til 61), paa tredje Side + 11 [II] 1 Ark, med Blyant mrk.: „ad pag. 11.“, som 13. Ialt 4 Bll. Skr. 64: hist og her stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. 65: gennemg. stor; hurtig tildels flygtig; med adsk. Rett. 66: hist og her stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. hurtig tildels flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; 64: i I, beg. øverst paa første Side (pag. 5-9), sl. foroven paa tredje Side (p. 11); 65: i II, sl. foroven paa tredje Side, hvis nederste 2/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket; 66: i I, beg. paa tredje Side (pag. 11) umiddelb. efter Slutn. af 64, sl. forneden paa sidste Side.

64⁹tale] taler S. 114¹⁹løs] < løst 66⁴-som.] < -som; 66⁵Jeg] < jeg 66³¹-ende.] < -ende S. 116⁹har] || lev|| har lever] < levet

- 67: [ad 12 (se 59)]. — Ark som 13, med Blyant pag. 13-16 (som Forts. til 66); 2 Bil. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. tildels sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket.

⁸kjert] kjert ||. S. 117²¹, frygte-] <; frygte- S. 117²⁴ for] for||Forvildelser|| S. 117²⁹ byde] byde ||—|| S. 117³² mig,] < mig: S. 118¹ ikke:] < ikke,

- 68: [ad 12 (se 59)]. — Blad som 13; en Kt. uregelm. afrevet; med Blyant paa første Side pag. 17 (som Forts. til 67), paa anden Side 18—20. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med den opr. Text foroven paa anden Side, hvis nederste ²/₄ er ubeskr., med den endelige Text tilføjet paa Foden af første Side med Linier ud i Marg.

¹⁶jeg] < dig ¹⁷sammen-
ligne] < ligne ~ S. 119^{9f}.
ham.] Linieskifte Men] <
ham.] Men

- 69: [ad 12 (se 59)]. — Ark, 4. (166 × 208), med Blyant paa første Side pag. 19 (som Forts. til 68); 2 Bil. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; de to første Linier anbragt henholdsvis for oven og ved Midten paa første Side (pag. 19), som forøvr.

er ubeskr. ligesom hele anden Side; Texten beg. et Stykke nede paa tredje Side, sl. paalangs forneden i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

⁶-gaaet,] < -gaaet:

- 70-71: [sml. 296]. — Ark, 4. (167 × 207), med Blyant pag. 20—22 (som Forts. til 69); 2 Bil. Pap.: Koncept. Skr. 70: stor; beg. roligere, efterh. hurtigere. 71: hurtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; Overskriften af 70 paa Arkets første Side (pag. 20), Texten paa Arkets tredje Side (pag. 22), 71 anbragt forneden paa Arkets anden Side (pag. 21), hvis øverste ²/₃ er ubeskr. ligesom Arkets sidste Side.

- 72: [ad 12 (se 59)]. — Ark som 13, paa første Side med Blyant pag. 13 (som Forts. til 66); 2 Bil. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, paa øverste Halvdel af første Side (pag. 13), som forøvr. er ubeskr. ligesom hele Resten af Arket.

³de] < det

- 73: [ad 12 (se 59)]. — Ark som 13, paa første Side med Blyant pag. 14 (som Forts. til 72); 2 Bil. Skr.: tildels stor; hurtig for en stor Del flygtig; med en Del Rett. og enk. Tilf. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket.

⁷det] ||e|| det ¹⁰spændt —]
< spændt, < spændt!

- 74: [ad 12 (se 59)]. — Blad som 13, med Blyant pag. 18—19

(som Forts. til 73). Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord i Tilf. roligere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med et Par Linier af den opr. Text foroven paa anden Side (pag. 19), som forøvr. er ubeskr., med den endelige Text tilføjet paa Foden af første Side med Linier ud i Marg.

75-77: 12 (se 59). — Ark som 13; 2 Bl. Skr. 75: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. 76: gennemg. stor; rolig. 77: som 75. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.; 75 i Midten tilhøjre, 76 forneden under 75, 77 foroven over 75.

78-81: [ad 12 (se 59)]. — [I] 1 Ark som 13, med Blyant paa første Side pag. 1 paa sidste Side 4. + [II] 1 Blad med Blyant foroven tilvenstre i Marg. mrk.: „ad pag. 2“; en Kt. uregelm. afrevet. Ialt 3 Bl. Skr. 78: i den opr. Text stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. 79 i Hovedtexten: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere; i Rett. og Tilf.: gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere. 80: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i Rett. roligere. 81: tildels stor; gennemg. rolig et enk. St. sirlig, adsk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 5 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; 78: i I, øverst paa første Side (pag. 1), Linie 4 f. tilhøjre for Linie 2 f., med Linier ud i Marg. 79: i I, beg. paa første Side under 78. sl.

lidt under Midten paa anden Side med Tilf. i Marg. 80: i II, paa første Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet. 81: i I, beg. efter Sl. af 79 paa anden Side, sl. paalangs i Marg. paa sidste Side (p. 4), med Linier beg. \perp Sidens øverste Kl.

79⁷Dit] < dit 79⁹-len.] < -len, Rett. m. Blyant 79¹⁷-ting:] < -ting, 81¹⁸Dele.] < Dele;

82: 138 (= L-Fortegn.). — [I] 1 Ark, 4. (165 × 204), med Blyant paa første Side pag. 1 + [II] 2 Ark, 4. (165 × 204), med Blyant paa første Side pag. henholdsvis 5 (med Blyants-overkradsning rettet fra 2) og 9 + [III] 1 Blad som II, med Blyant paa første Side pag. 13 + [IV] 1 Ark som I, med Blyant paa første Side pag. 15. Ialt 9 Bl. Pap.: Konzept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, enk. St. roligere. — 15 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i IV paa første Side (pag. 15), hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele Resten af Arket.

¹Biskop] ||Pr|| Biskop
²Biskop] ||Pr|| Biskop S. 125³jeg første Gang] jeg ||fuld|| -men] < -ment S. 125³M.] M³ ||Ei|| en lignende] < den S. 125⁴-hed] -hed, ||at|| i... til] < som var ham til Hinder for gjøre] ||b|| gjøre S. 125⁹jeg anden Gang] ||s|| jeg S. 125¹¹sige det] sige S. 125¹³sandt] sandt ||,|| jeg] jeg ||havde ven-

tet|| S. 125¹⁵er] er ||m|| S. 125²⁰Chrstd.:] < Xstd. — S. 125²¹T:] T: ||Alt er om|| S. 125⁸⁰een] < en S. 126⁷er] ||var|| er S. 126⁹jeg] ||K: skal jeg S. 126¹⁶V:; V:; ||og først|| udviste] < viste S. 126²⁴et anden Gang] < eet S. 126²⁷SV.] SV. ||og Blodvidne|| S. 126⁸¹eens-] ||og|| eens- S. 126⁸²der] der ||intet til Hinder for|| S. 126⁸⁸S:] ||V|| S: S. 127¹¹ved] ||som|| ved S. 127²¹klar.] < klar, S. 127⁸¹at] ||hvis|| at S. 128³at] at ||Bi|| S. 128⁶4] < 5 S. 128¹²-lige.] < -lige; S. 128¹³Ah] ||den|| Ah S. 128¹⁴Anden] < anden S. 128²⁹den...⁸⁰have] < jeg ved en Arikel i Fædrelandet har S. 128⁸⁰kommet til] kommet S. 128⁸¹mig] mig ||ved en|| S. 129³Skinnet] < det Skin at] ||af|| at S. 129¹⁰for] < mod S. 129¹⁴sig] ||ved|| sig S. 129³¹om] om ||den Kj|| -ledes] -ledes ||om Biskop < om en || S. 129om] om ||den|| S. 129²⁷Ja] ||Jeg|| Ja S. 130³Moral.] < Moral, S. 130⁵til] til ||at tale|| S. 130¹⁴i,] ||,|| i, ||at jeg altsaa saaledes|| S. 130¹⁵alt-] ||har|| alt- S. 130¹⁶som] ||at|| som S. 130²⁷-ent] < -et S. 130⁸²Spidsen] Spidsen ||skulde|| S. 130⁸⁴Tiden.] < Tiden, S. 131⁷den] ||en|| den

83: 11 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (165 × 203); gennemhullet

som 15. Pap.: Koncept. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. lidt under Midten paa anden Side, som forøvr. er ubeskr.

¹retter] < har man at rette

84: 11 (se 83). — Blad som 83. Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis nederste Side er ubeskr.

85: 189 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (169 × 205); 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: rolig. — 1 S.

Anm.: anbragt som Overskrift foroven paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

86-88: ad 189 (se 85). — Ark, 4. (168 × 208); 2 Bll.; opr. Pag. med Blyant 5-8, med Blyants-Overkradsning rettet til Pag. 1-2 med Blyant henholdsvis paa anden Side af Bl. 1 og første Side af Bl. 2. Pap.: Koncept. Skr. 86-87: gennemg. stor; gennemg. flygtig, i Tilf. roligere i enk. Ord sirlig. 88: i enk. Ord stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket. 86 slutter øverst paa anden Side (pag. 1, opr. 6) af Bl. 1, umiddelbart fortsat af 87; 88 paa første Side (pag. 2, opr. 7) af Bl. 2 paalangs i Marginen, med Linier beg. ⊥ Sidens nederste Kt.

86*blive] ||v|| blive 86⁷Du] < du -lig] < -ligt 86⁸¹Liv. Linieskifte Og] < Liv. Og S. 133⁷Tanke] <

< Tak S. 133^{9f} holde . . .
 ud] < udholde S. 133¹⁴
 deels] ||og|| deels 87⁴ Som]
 ||Lad mig betræffende dette
 Sidste! Som 87⁹ Lad] ||Blot||
 Lad 87^{11f} (atter Veemod!)]
 < — atter Veemod! — 87¹²
 er] ||per|| er 87¹⁸ det] det
 ||vil|| S. 134¹⁵ Thi hvad] <
 Hvad ifølge det n: T:] <
 nemlig S. 134¹⁷ -hed] -hed ||,
 S. 134²² -hed] -hed ||,|| an-
 der-] ||at ville bl|| ander- S.
 134²⁵ høist er] < er høist
 S. 134²⁷ siger] < saa siger
 < siger 88³ kan] ||h|| kan
 88³ kun] ||og|| kun S. 135⁷
 skille os] < skilles S. 135⁹
 mindre!] mindre! ||—||

- 89: 135 (= L-Fortegn.). — [I] 1
 Sammenhæftning paa 3 Ark,
 4. (165 × 204; Hæftesnor af
 rød Silke) + [II] 1 Ark, 4.
 (164 × 204); gennemhullet
 som 15; med Blyant pag. 1
 —13. Ialt 8 Bll. Pap.: Kon-
 cept. Skr.: gennemg. stor;
 gennemg. rolig hist og her i
 enk. Ord sirlig, adsk. St. hur-
 tig tildels flygtig. — 14 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen sl. i II, foroven paa anden
 Side, hvis nederste $\frac{3}{4}$ er ubeskr. lige-
 som hele sidste Blad af Arket.

⁵Mand] Mand ||,|| ¹¹der]
 < dog ¹⁴en] < et ¹⁷-dom]
 -dom ||langt|| ²³paa] ||af|| paa
 S. 136⁶ -ere] < -else S. 136¹²
 kan] < kunde S. 136¹⁸ jeg]
 jeg ||saa igjen|| S. 136¹⁸ at]
 første Gang] at ||at|| S. 136²⁴
 dette,] < dette — S. 137¹⁶

Stude-] Stude eller] < og
 S. 137¹⁸ at] ||saa aldeles|| at
 S. 137¹⁹ noget . . . Lettere]
 < Noget . . . lettere S. 137²¹
 der] < som men] ||thi en
 saadan|| men S. 137²² -vid-
 ne"] -vidne S. 137²⁶ en] <
 et S. 137²⁸ især:] < især,
 S. 137³² der] der ||længst||
 leve] < leved S. 138³ over-
 ordentlig . . . passer] an-
 vendelig . . . er S. 138⁹ ikke]
 ikke ||sagt|| S. 138²⁸ her let]
 < let her S. 138²⁶ som f. E.]
 < f. E. som S. 139¹ Sagen,]
 < Sagen. da] ||S|| da S. 139¹⁹
 har kun] < kun har S. 140⁹
 dog] dog ||ikke|| S. 140¹²
 hans] < „hans -ken] <
 -ken“ jeg] ||just|| jeg S. 140¹⁵
 vi] ||han|| vi S. 140²¹ -ne]
 -ne ||,|| S. 140³⁴ usand,]
 usand, ||en pri|| S. 140³⁵ -for
 Folket] -for S. 140²⁸ kan
 anden Gang] kan ||kun|| S.
 140³⁰ nyt] ||N|| nyt ind i]
 ind S. 141¹³ i] ||,|| i S. 141¹⁷
 der-] ||men derimod|| der-

- 90: 135 (se 89). — Fem Ark som
 89 II, med Blyant pag. 1-17;
 10 Bll. Skr.: gennemg. stor;
 gennemg. meget flygtig, enk.
 St. (især i Rett. og Tilf.) ro-
 ligere. — 19 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen, sl. i Ark 5 paa tredje Side,
 hvis nederste $\frac{3}{4}$ er ubeskr. ligesom
 hele sidste Side af Arket.

⁵mangeaarige] < man-
 ge aarige 23² mod] ||f af mig||
 mod S. 144¹ -dagen,] -dagen,
 ||: nei h||

- 91: 133 (= L-Forsegn.). — Sammenhæftning paa 2 Ark som 89 I; Hæftesnor af rød Silke; gennemhullet som 15; 4 Bl. Skr.: tildels stor; gennem. rolig enk. St. sirlig, enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa næstsiste Side, hvis nederste $\frac{2}{3}$ er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

¹¹-ing] -ing ||til|| ²⁰der] der [< det/ | er,|| S. 145¹⁰ kunne] kunne ||holde|| S. 145²⁶ ved . . . sagt] < Sagt S. 146⁶ der] der ||,|| S. 146⁷ mindste] < Mindste S. 146¹⁸ kjert] kjert ||,|| S. 146³⁶ en-] ||E|| en- S. 146³⁹ gavne] gavne ||mig|| S. 147¹ Mynster] Mynster ||,|| S. 147⁶ bliver „tilintetgjort“ < „tilintetgjøres“

- 92: 133 (se 91). — To Ark som 89 I; 4 Bl. Skr.: gennemg. stor; gennemg. meget flygtig, enk. St. i Rett. og Tilf. roligere, i Rett. 92,17 i enk. Ord sirlig. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark 2 forneden paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{3}$ er ubeskr.

7⁴U-] < u- 10⁸end] end ||aldrig burde have brugt|| 11⁸ en] ||En|| en 11⁴Intet] < intet

- 93: 132 (= L-Forsegn.). — Ark, 4. (168 × 207); 2 Bl. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa tredje Side, hvis nederste $\frac{2}{3}$ er ubeskr. ligesom hele sidste Side. Manuskripterne til 132 er anbragt i et Ark, 4. (167 × 207; Pap.: Koncept).

⁸-tale] -tale ||,|| ⁴ofte] ofte ¹²nei!] < nei, ¹⁸villet] villet ||angribe|| ¹⁴-gribe] < -grebet ¹⁹gjør] ||endog] gjør, endog oprørende] < oprørende S. 150⁶ Verden] Verden ||,)|| S. 150⁶ øie-] ||,|| øie-

- 94: [ad 132 (se 93)]. — Ark, 4. 165 × 204; 2 Bl. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i Rett. og Tilf. roligere; en Del Rett. og Tilf. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa tredje Side, hvis nederste $\frac{1}{3}$ er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

- 95: 131 (= L-Forsegn.). — Ark som 89 II; gennemhullet som 15; 2 Bl. Skr.: gennemg. stor; i første Stykke rolig tildels sirlig, forøvr. gennemg. rolig enk. St. sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa sidste Side, hvis nederste $\frac{3}{4}$ er ubeskr.

⁶for . . . ⁸Børn] < for (allarmende . . . Børn & og befrygtende . . . sagt) S. 151²⁶ en] < een S. 151³³ al] |det at| al S. 151³³ som] < der S. 152¹ og] og ||som||

- 96: 131 (se 95). — Ark som 89 II; 2 Bl. Skr.: gennemg. stor; gennemg. meget flygtig, enk.

St. i Rett. og Tilf. roligere.
— 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. paa sidste Side, hvis
nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

2³hvilket] hvilket ||igj||

- 97: 132 (se 93). — Ark, 4. (167 ×
207); 2 Bll. Pap.: Konzept.
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig i Beg. i enk. Ord
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
— 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. foroven paa sidste Side,
hvis nederste $\frac{3}{4}$ er ubeskr.

⁸af] ||,|| S. 154¹den] den
||Bog|| Bogen] < Den Bog S.
154²Aandsfrihed] < Aands-
og anden Frihed < Aands-
frihed S. 154¹⁰Og] < Men
S. 154¹⁹hiin Dom] < Dom-
men S. 154²³det] ||j|| det S.
154²⁹hvad dog] < hvilket
S. 154⁸⁰lade] la- *Linieskifte*
S. 154⁸¹ikke] ||dog|| ikke

- 98: [ad 132 (se 93)]. — Ark, 4.
(164 × 204); 2 Bll. Pap.:
Konzept. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. hurtig for en
stor Del flygtig, enk. St. ro-
ligere; adsk. Rett. og Tilf. —
4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. nederst paa sidste Side;
hele Slutn. (fra 98,7, beg. midt paa
anden Side) anbragt som Anm., øver-
ste $\frac{1}{2}$ af tredie og af sidste Side
ubeskr.

- 99: 137 b. (=L-Fortegn.). — Sam-
menhæftning paa 4 Ark (165 ×
204; Hæftesnor af rød Silke),
8 Bll. Pap.: Konzept. Skr.:

gennemg. stor; gennemg. ro-
lig hist og her (særlig i Beg.)
sirlig, enk. St. hurtigere. —
12 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. paa Bl. 6, lidt under Mid-
ten paa anden Side, som forøvr. er
ubeskr. ligesom de to sidste Blade af
Sammenhæftningen. — Manuskrip-
terne til 137 er anbragt i et Ark som
99.

¹⁰virke] < virkelig d i
derfor] < D ¹¹den ikke]
den [< Virkningen/ ikke
||bliver and|| ¹⁹Sagen] < Sa-
ger ⁸¹h i han] < j S. 157¹
med] med ||den|| S. 157⁸
-ken] -ken ||ved sin|| S. 157⁸
roest,] < roest og S. 157²¹
kan] kan ||paa|| S. 157²¹den]
||førend|| den S. 158⁵h i her]
< H S. 158⁷T i Tusinder] < t
S. 158¹⁸Mynster,] < Myn-
ster; S. 158²³dette] dette ||,||
S. 159², Sand-] Sand- S.
159¹⁰hen] hen ||,|| -ser] -ser||
S. 159¹⁸svækket.] svækket.
||Og derfor I|| S. 159¹⁶-hed]
-hed ||for den|| S. 159¹⁷trods]
trods [< tiltrods/ ||for|| S.
159¹⁸trods] trods [< tiltrods/
||for|| S. 159²⁴Og derfor] <
Og derfor saa < Men, lar-
mer] < Larmer ikke] < dog>||
ikke S. 159²²saa lad] < Lad
S. 160⁴s i skulde] < S S.
160⁸medens] < og S. 160⁹
der] ||som|| der S. 160¹⁴
Den] < den S. 160¹⁷Af-
ten] Aften ||,|| S. 160¹⁸Gam-
le,] < Gamle? S. 160²⁸har]
har ||hexet|| S. 160²⁸Gamle]
Gamle ||,||

100: 137 (se 99). a. — Fire Ark som 99, hvoraf Arkene 2—4 med Blyant paa første Side er pag. henholdsvis 5, 9 og 13; 8 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, hist og her (især i Rett. og Tilf.) roligere; en Del Rett. og Tilf. — 14 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark 4 foroven paa anden Side, hvis nederste $\frac{3}{4}$ er ubeskr. ligesom hele andet Blad.

101: 130 (= L-Fortegn.). — Ark som 89 II; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. meget flygtig, i sidste Stykke og i Tilf. og Rett. roligere i enk Ord sir- lig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sidste Stykke dels nederst dels øverst i Marg. paa sidste Side; Anm. paalangs i Marg. paa sidste Side, midt imellem de to Dele af sidste Stykke, med Linier beg. \perp Sdens øverste Kt.

‘min] min || Frygt, om ||
 ‘han] < Prof. N. ¹⁷jeg] jeg
 ||allerede|| ¹⁹lavt] < høit
 ‘Der er] Der ³⁴at have]
 < har ²⁸just]||f|| just ³¹var]
 var ||min Handl|| ³³ikke]
 ||var m|| ikke S. 163¹jeg]
 ||den|| jeg S. 163⁵-geren.]
 -geren. f< ,J||som man tager
 Anledning|| S. 163¹⁰og] ||—||
 og S. 163¹¹og] ||— og jeg||
 Linieskifte og S. 163¹⁶Kir-
 kens Hi-] Kirkenshi- fore-]
 ||is|| fore- S. 163²⁷til] ||for|| til
 S. 163³⁰at] < af

102: 127 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (168 × 203); gennemhullet som 15; 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig tildels sir- lig, i enk. Ord hurtigere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. nederst paa tredje Side af Arket, hvis sidste Side er ubeskr.

¹²den] ||,|| den ¹⁷Men]
 Men ||der var|| S. 165⁴anden]
 < andet S. 165¹⁸anbringe]
 < anvende

103: 127 (se 102). — Ark, 4. (164 × 204); 2 Bll. Pap.: Kon- cept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, hist og her (især i Tilf.) roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen optager hele Arket; Anm. anbragt paalangs i Marg. paa første Side med Linier beg. \perp Sdens nederste Kt., ved Tilf. paa Foden af Siden til- højre med Linier ud i Marg.

6⁴som G⁵] < hans 6⁵
 efter hvad] < som 6⁶til]
 til ||hvad|| 6⁸Det] < det 8⁸
 blot] blot ||giø||

104: 134 (= L-Fortegn.). — Ark som 51; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, i Beg. og Slutn. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side.

¹-nemlige < -nemme- lige
 ‘om[||<||om ¹⁰jeg]jeg||og-
 saa|| ¹⁷den første Gang]saare
 let for|den ¹⁷saare... for]
 < ligeoverfor S. 168¹deri]

men|| deri S. 168¹¹-nem-
lige] <-nemme] lige S. 168¹⁹
man] ||h|| man S. 168³⁴
Vrøvl] Vrøvl |||| S. 169¹
Msk.-Tallet] < Tallet S.
169⁷Modstand;] Modstand;
thi

105: 51 (= L-Fortegn.). — [I] 1
Ark + [II] 1 Blad (en Kt.
uregelm. afrevet), 4. (162 ×
199); 3 Bll. Pap.: gull. Kon-
cept. Skr.: gennemg. stor;
snart rolig enk. St. i enk. Ord
sirlig, snart hurtigere tildels
flygtig. — 6 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen,
beg. i I et Stykke nede paa første
Side sl. i II lidt over Midten paa an-
den Side, som forøvr. er ubeskr.

^{2f}den Gang var der] <
der var ⁴til.] til. /<./ ||men
vi mere eller mindre|| ⁸-drag,]
<-drag. ¹¹Præst] Præst
||derimod|| S. 170⁵Higen]
Higen ||s|| Linieskifte S. 170⁶
Meget] < meget S. 170¹⁴
denne] ||hvis|| denne S. 170¹⁵
Døds-Angest] < Dødsan-
gest S. 170¹⁶Tro] Tro ||til at
løfte|| S. 170³¹nogen-)] ||i||
nogen- S. 171⁹verdslig]
verds- S. 171¹⁶Liv] ||s|| Liv
S. 171²¹enkelt Msk.] en-
kelt

106: 119 (= L-Fortegn.). — Blad,
4. (166 × 202); en Kt. ure-
gelm. afrevet. Pap.: Kon-
cept; svært. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig.
— 1 S.

Anm.: med smal Margen til begge
Sider, optager første Side (med Tilf.
paalangs i Marg.; tilvenstre med Li-
nier beg. ⊥ Sidens øverste Kt., til-
højre i to Kolonner med Linier beg.
⊥ Sidens nederste Kt.), anden Side
af Bladet ubeskr.

³vee] ||forband|| vee ⁶at]
||objekt|| at ¹²Børn] Børn,
||vilde ikke|| ¹⁸Prise-] <
prise- ²³saa] saa ||skulde

107: 129 (= L-Fortegn.). — [I] 1
Ark, 4. (167 × 207); gennem-
hullet som 15 + [II] 1 Ark,
4. (169 × 207) + [III] Omslag
af 1 Ark, 4. (169 × 268); 6
Bll. Pap.: Koncept. Skr.:
gennemg. stor; gennemg. flyg-
tig tildels meget flygtig, i Anm.
og enk. St. i Hovedtexten ro-
ligere. — 8 SS.

Anm.: I-II brækket med bred ydre
Margen, Texten optager begge Ark, sl.
paalangs forneden i Marg. paa sidste
Side af II, med Linier beg. ⊥ Sidens
øverste Kt.: Anm. i I paalangs for-
neden i Marg. paa sidste Side, med
Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt. III
er ubeskr.

⁵en] en ||f isæ|| S. 173⁶
-hed er] -hed S. 173¹⁸tale]
tie S. 173¹⁴Forson-] Fornso-
S. 173¹⁷som] ||der|| som S.
173²⁸-sen ikke] -sen S.
173³⁸en] en ||mang|| S.
178⁸⁰og] og saa S. 173³⁴
-sen sig] -sen S. 174¹Prof]
||N|| Prof S. 174³læst] læst
||a|| S. 174⁶Larm] ||A|| Larm
S. 174⁸bedst] ||meest] bedst
S. 174¹¹Det] ||Og|| Det /<
det/ han] ||den høivelb. høi-
ærv.|| han S. 174¹⁸Masse]
Masse ||af|| sig.] < sig, S.
174¹⁹Over-] ||Hoved|| Over-

S. 174²⁰ Strudsen] Strudsen
||—mener|| S. 174²⁸noget]
[No|| noget S. 175²-vidne.]
-vidne S. 175⁷Siig] ||Døm
selv|| Siig S. 175¹³en] ||den||
en S. 175⁸¹-Kirke.] -Kirke
S. 176²³holdes] holde S.
176²⁴vil] ||lige overf|| vil
nødes] ||selv|| nødes

108: 192 (= L-Fortegn.). — 1 Blad,
4. (166 × 202); en Kt. ure-
gelm. afrevet. Pap.: som 43.
Skr.: rolig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, paa øverste Halvdel af første
Side; Bladet forøvr. ubeskr.

²Mynster.] < Mynster;

109-110: 192 (se 108). — 4 Blade
(uregelm. afrevne Ktt.) som
108; 4 Bll. Skr.: gennemg.
hurtig, enk. St. roligere. —
8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen. De to sidste Blade sammen-
hæftet med Hæftesnor af rød Silke.
109 beg. øverst paa første Side
af Bl. 1 sl. nederst paa første Side af
Bl. 4; 110 optager hele anden Side af
Bl. 4.

S. 178⁶selv] ||jeg|| selv S.
178⁸stort] Stort stort S.
178²³der:] < der; S. 178²⁶
-geer] < -ger S. 179⁷at
første Gang] < af S. 179¹⁰
Veier] ||Uveir|| Veier S. 179¹⁵
ret] ||hvad|| ret S. 180⁴det
første Gang] det ||jo|| S. 180²⁰
. Men]; men S. 180²⁸han]
han ||var lige saa stor|| S.
181⁶Punkt første Gang]
Punkt ||holder|| (eller] <
, eller S. 181⁷Punkt)] <
Punkt, S. 181¹⁷-ner.]" -ner.

S. 181²⁶den] < det S. 181²²
vilde] ||hvis Du] vilde 110¹²
Den] < den 110¹⁴lige] ||det||
lige

111: 192 (se 108). — Ark, 4. (169
× 206); 2 Bll. Pap.: som 43.
Skr.: som 109-110. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. øverst paa fjerde Side,
som forøvr. er ubeskr.

⁴ende] ende ||.|| S. 183¹⁸
hans] hans ||Angreb|| S. 184¹⁰
-ende,] < -ende. S. 184²¹
-hed] -hed ||,||

112: 192 (se 108). — [I] 2 Blade
+ [II] 1 Ark (I og II sam-
menhæftet med Hæftesnor af
rød Silke) + [III] 1 Blad (ure-
gelm. afrevet Kt.), 4. (165 ×
197); 5 Bll. Pap.: som 43.
Skr.: flygtig. — 10 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. nederst paa anden Side
af III.

1¹min] < mit 13¹-ligst.]
< -ligst

113: 192 (se 108). — 1 Blad som
111; en Kt. uregelm. afrevet.
Skr.: beg. hurtig efterh. flyg-
tig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, paa første Side af Bladet,
hvis anden Side er ubeskr.

114: 192 (se 108). — 1 Ark som
111; 2 Bll. Skr.: beg. rolig,
efterh. hurtig tildels flygtig.
— 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Arket.

11⁸for] ||at|| for 11⁶blive]
||,|| blive trøste] trøste ||sig||

115: [208 (= L-Fortegn.) — Ark, 4. (167 × 205); med Blyant opr. pag. 8-11 (overkradset med Blyant); gennemhullet som 15; 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, enk. St. hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Arket, sl. paalangs i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

S. 188¹⁴Satan;] < Satan. Rett. m. Blyant S. 188¹⁹Tusinder af] < tusinde -doms] -dom S. 188²⁰gjør,] < gjør; S. 188²¹den] ||thi|| den S. 188²²s i saa-] < f S. 188²⁹-nair.] < -nair, S. 185²¹Chri-] ||d|| Chri- S. 188²³idet] idet ||det skal vise sig, at|| S. 188²⁴-dommen;] < -dommen. S. 189⁴Død] ||Blod|| Død S. 189²²Grund] ||F|| Grund S. 189³⁰Landet] < det S. 190⁵Dog] ||Og|| Dog S. 190⁷hvor] ||hvorfor|| hvor S. 190⁷Platten-] Platten- S. 190¹²være] ||interessere|| være S. 190²⁷-presse] < -perse

116: 208 (se 115). — Ark som 49; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. paalangs i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ paa Sidens øverste Kt.

117-118: 231 (= L-Fortegn.). — 2 Blade, 4 (169 × 207). Pap.:

Koncept. Skr.: hurtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; 117 optager Textdelen af begge Blade. sl. nederst paa sidste Side af Bl. 2; 118 i Marg. paa anden Side af Bl. 1 og første Side af Bl. 2.

S. 192²¹g i angribe] < b S. 192¹⁵fra sig] < til Side med] ||, sigende,|| med S. 192¹⁷at første Gang] ||ikke|| at ||følge|| S. 192²²noget] ||bliver|| noget an-] ||bl|| an- S. 193²⁰-tig] < tigt S. 193²²Pastor] ||Pal|| Pastor S. 193²⁹i] ||da|| i

119: 231 (se 117). — Ark som 117-118; 2 Bll. Skr.: flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket sl. nederst paa sidste Side; Marginen paa Arkets andet Blad afrevet.

120: 201 (= L-Fortegn.). — Ark, 4 (167 × 208), øverste Hjørne af Bl. 2 uregelm. afrevet; gennemhullet som 15; 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: hist og her stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. øverst paa sidste Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

²i] ||, at|| i ¹Kirker.] < Kirker, S. 195¹og] ||,|| og S. 195⁶For-] < for- S. 195⁷-des:] < -des, S. 195¹⁷denne] dette S. 195²¹-gan.] -gan. ||med mindre jeg,|| S. 195²⁵paa . . . Maade] < anderledes S. 195²⁹-tragte] -tragte ||)|| S. 195³⁰paa] ||,||

paa S. 196³ at første Gang] at ||jeg|| -Presse] <-Pressen

121: 201 (se 120). — Ark som 86 ff.; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. paa langs forneden i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

2⁷ jeg] ||f|| jeg 13³ paa] ||,|| paa 17³ De] < de

122: 228 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (168 × 203); 2 Bll. Pap.: som 43: Skr.: gennemg. rolig, hist og her hurtigere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. lidt under Midten paa tredie Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

⁸ hvor] hvor ||en|| 17 der] ||hø|| der S. 199¹³ nok] ||mere end|| nok S. 199¹⁸ betyder] < er S. 199¹⁷ virke.] < virke, S. 199²¹ Gang. Linieskifte Dette] Gang. Dette

123: 228 (se 122). — Ark som 122; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Marg. paa sidste Side.

2¹ virke.] < virke, 2³ Usikker-] < Sikker- var] < blev 2⁶ at] at ||Tyv|| 2⁷ med . . . uforandret] < Tyverierne bleve uforandrede 2⁹ er] < han 2¹¹ det] det /< den/ ||G||

124: 225 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (168 × 206); 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: rolig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa anden Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom Arkets andet Blad.

S. 201¹⁸ og-] ||det|| og-

125: 225 (se 124). — Ark som 122; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. lidt under Midten paa sidste Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

3² Fiskeren] ||Men|| Fiskeren 8⁶ den] < det 8¹³ Det] < det 8¹⁶ selv] selv, ||thi|| 8²¹ rette] rette ||,||

126: 209 (= L-Fortegn.). — Ark som 115, med Blyant overkradset Pag. 1—4, gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig tildels sirlig. et enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket.

S. 203³ ville] < vilde S. 203⁶ Dem,] Dem, ||hvem det lykkes,|| S. 203²⁸ og] ||,|| og S. 203³⁰ Re-] ||S|| Re- S. 203³⁴ den] < Staten S. 204¹³ dens] < sin S. 204¹⁷ Alt] < alt S. 204²⁵ Der-] ||O|| Der- S. 204³⁴ at første Gang] at Linieskifte at S. 205⁶ meget] meget ||,||

127: 209 (se 126). — To Ark som 102; 4 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels

flygtig, enk. St. (især i Rett. og Tilf. rolig); adsk. Rett. og Tilf. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. nederst paa anden Side i Ark 2, hvis nederste Blad er ubeskr.

128: 174 (= L-Fortegn.). — Ark som 85; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; rolig. — 1 S.

Anm.: anbragt som Titel paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

129: [ad 174 (se 128)]. — Blad som 115; en Kt. uregelm. afrevet med ubetydelige Rester af Arkets andet Blad. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: med smal Margen til begge Sider, beg. et Stykke nede paa første Side af Bladet, sl. nederst paa anden Side, S. 207 Lin. 20 ff. paa anden Side, med Linier beg. ⊥ Sidens nederste Kt.

⁸En] ||Stridspunktet med||
En ²⁴fra] fra fra

130: [ad 174 (se 128)]. — Ark, 4. (168 × 205); 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: med smal Margen til begge Sider, beg. et Stykke nede paa første Side, sl. paa anden Side, med 130,2 med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt., Arkets andet Blad er ubeskr.

S. 208⁶en] en ||Cirkel||

131-133: [ad 174 (se 128)]. — Blad som 85; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i enk.

Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: med smal Margen til begge Sider; 131 beg. et Stykke nede paa første Side, med et: „verte“ i nederste Hjørne tilhøjre, sl. lidt under Midten paa anden Side, som forøvr. er ubeskr.; 132-133 paa første Side, 132 med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt., 133 med Linier beg. ⊥ Sidens nederste Kt.

³at] ||selv|| at

134: [ad 174 (se 128)]. — [I] 1 Ark, 4. (166 × 205; Pap.: som 43) + [II] 1 Blad som 130; med Blyant pag. 1-6; gennemhullet som 15. Ialt 3 Bll. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig for en stor Del sirlig, enk. St. hurtigere. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, beg. et Stykke nede paa første Side (pag. 1) i I, sl. i II foruden paa sidste Side (pag. 6), hvis nederste ¹/₈ er ubeskr.

⁷man] man ||, for sig,||
¹¹faae] faae||No|| *Linieskifte*
¹⁶jeg] ||at|| jeg taget] taget
||sigtet|| ²¹og] ||,|| og ²³det.]
< det *Rett. m. Blyant* S. 210¹⁰
-figen] -fingen S. 210¹⁵⁶.
Biskop Martensen] < han
S. 210²¹godt] < bedst S.
210⁸⁴Engelænder] < Eng-
gellænder S. 211¹⁷Biskop]
< Bispestol S. 211¹⁷Byg]
Byg ||,|| S. 211¹⁹-hed] <
-heden S. 211²⁸det] det ||nu||
S. 211²⁹med] med ||,|| S.
212¹⁰ikke —.] ikke —. ||⁶||
S. 212²⁸-heden] -heden ||—||
S. 212²⁶-hed] < -heden S.
213¹⁸-else] -else||,|| S. 213¹⁶

-drage;] < -drage! S. 213¹⁸
gjen-] || G || gjen-

- 135: [ad 174 (se 128)]. — To Ark som 85; 4 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her (især i Rett. og Tilf.) roligere; talrige Rett. og Tilf. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paalangs i Marg. paa sidste Side af Ark 2, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kr.

12⁸Først] < Første 13⁸
Manden] || en || Manden 16⁸
jammer-] || skulde || jammer-
16⁶efter,] < -efter;

- 136: 178 (= L-Fortegn.). — Sammenhæftning paa 2 Ark som 115, med Blyant pag. a—g (med Blyants-Overstregning rettet fra 5-11 <-22>); Hæftesnor af rød Silke; 4 Bll. Skr.: hist og her stor; rolig for en stor Del sirlig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. lidt under Midten paa første Side (pag. 11-22.) af sidste Blad, som forevr. er ubeskr.

¹⁰-stok,] *Komma m. Blyant*
¹¹Ideen,] Ideen, || noget ||
²⁰gjør,] *Komma m. Blyant*
²⁵der] || som || der ²⁰Over-]
|| Magt || Over- S. 216⁸en anden Gang] en || Champagne ||
S. 216⁷-erer] -er S. 216²³
til] til til S. 217¹nu] nu ||,
S. 217³jeg anden Gang] || „ ||
jeg S. 217³er] < ere blevne
S. 217⁴-streeg] -streeg, S.
217⁶-eret] -eret || „ || Dette]
|| „ || Dette S. 217¹sagt] sagt

|| „ || S. 217¹⁰der] „, der S.
217¹²allerbedst] < bedst
S. 217¹⁷lite-] || B || lite- S.
217²¹der] < som S. 218³
medens] < Medens S. 218⁹
mig.] < mig, S. 218¹⁷vor]
< hvor S. 218¹⁹gjøre] || for-
ære broderede || gjøre S. 218²⁸
uegen-] uege-

- 137: 178 (se 136). — To Ark som 115; med Blyant pag. a—g; 4 Bll. Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere; talrige Rett. og Tilf. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. 1 Ark 2 lidt over Midten paa tredje Side (pag. g), som forevr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

⁴see.] < see, sig] sig || f ||
14³S i Sort] < s 15kort]
kort || da man arbejder i Ret-
ning af at faa ham snig ||

- 138: 212 (= L-Fortegn.). — Ark som 115; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, enk. St. hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa sidste Side, hvis nederste ¹/₈ er ubeskr.

⁴det] || t || det S. 221¹⁸nu]
nu || end || S. 221²¹-skop] <
-skops S. 221²⁴det] det ||,
S. 221¹1] < 1 Rett. m. Blyant
S. 225⁵-elsen] -elsen ||,

- 139: 212 (se 138). — Blad som 115. Skr.: hist og her stor; gennemg. hurtig i enk. Ord

flygtig, hist og her roligere;
kun faa Rett. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Bladet, sl. paa-
langs forneden i Marg., med Linier
beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

140: 211 (= L-Fortegn.). — Ark,
4, (167 × 205); 2 Bll. Pap.:
som 43. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager første Side af Arket,
som forøvr. er ubeskr.

⁸jydsk] ||jy|| *Linieskifte*
jydsk

141: 211 (se 140). — Blad som
140. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager første Side af Bladet,
som forøvr. er ubeskr.

142: 200 (= L-Fortegn.). — [I] 1
Ark, 4. (170 × 202) + [II] 1
Blad, 4. (168 × 202); med
Blyant pag. a-f; gennemhullet
som 15. Ialt 3 Bll. Pap.: som
43. Skr.: hist og her stor;
gennemg. rolig hist og her
sirlig, hist og her hurtigere i
enk. Ord flygtig. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Manuskriptet,
sl. i II paa langs forneden i Marg. paa
anden Side (pag. f.), med Linier beg.
⊥ Sidens øverste Kt.

⁵ladet] ladet ||ubemærk||
S. 225²⁷er] er ||: || S. 226¹¹
end en] end S. 226¹⁶vit-
tige] < vittigste S. 226²⁴
Side] Side ||,|| S. 227³nu]
||det|| nu S. 227⁵-ende]-ende
||,|| S. 227⁸ved] ||der|| ved
S. 227¹⁵den første Gang] <
denne S. 227¹⁹Og-] ||Dog
kan|| Og- S. 227²³-draget]

-draget ||,|| S. 227³⁰kunne]
< kunnet ligesom] < lige
som S. 227³¹Dannede] Dan-
nede ||,|| S. 228⁷hvilket] <
hvad S. 228³⁰taalmødigt]
< taaligt S. 228³¹blot-] <
blot,

143: 200 (se 142). — To Ark som
115; 4 Bll. Skr.: gennemg.
stor; beg. rolig i enk. Ord
sirlig, snart gennemg. meget
flygtig, i Rett. og Tilf. for en
stor Del roligere enk. St. sir-
lig. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Manuskriptet,
sl. paa sidste Side af Ark 2 i Marg.
og paa Foden af Siden.

⁸være] være ||i|| 23⁴thi]
||just Det har||

144: 186 (= L-Fortegn.). — Ark
som 43; gennemhullet som
15; 2 Bll. Skr.: enk. St. stor;
gennemg. sirlig, hist og her
hurtigere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. paa tredje Side, hvis ne-
derste ³/₄ er ubeskr. ligesom hele sid-
ste Side af Arket.

⁸-hed] -hed ||,|| S. 231⁹
Christendom saa] <
saa Christendom S. 231¹⁶
Læ-] ||denne|| Læ- S. 231¹⁷
leben anden Gnag] < leben-
S. 232¹⁷Avls-] ||Als|| Avls-

145: 186 (se 144). — Ark som
142 II; 2 Bll. Skr.: gen-
nemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, enk. St. (især i
Rett. og Tilf.) roligere i enk.
Ord sirlig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket.

- 146: 188 (= L-Fortegn.). — Ark som 134 I; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor; rolig for en stor Del sirlig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. forneden paa tredje Side, sidste Side ubeskr.

⁴vel ikke er] < er vel ikke ⁷sagt,] < sagt: ¹⁹er] er ||kl|| S. 234⁴dette Antal] < Tallet S. 234⁷-ion] < -ionen

- 147: 188 (se 146). — Ark som 134 I; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, hist og her (især i Rett. og Tilf.) roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa sidste Side, hvis nederste ¹/₄ er ubeskr.

- 148: 187 (= L-Fortegn.). — Ark som 85; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor; rolig for en stor Del sirlig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa sidste Side, hvis nederste ¹/₄ er ubeskr.

S. 236⁷tænke] tænke ||,|| S. 236¹¹F] < f S. 236¹⁹medens] < om S. 236³⁰for Alvor:] < : for Alvor:] S. 236²³-skene] < -sket S. 236³⁶straf-] < straff- S. 236²⁰en] < den S. 237²³-veien] < -ma

- 149: 187 (se 148). — Ark, 4. (169 × 203); 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. paa langs i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

- 150: 176 (= L-Fortegn.). — Ark som 134 I; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig for en stor Del sirlig, sl. hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. paa sidste Side, hvor nederste ¹/₄ er ubeskr.

⁶-rettet] < -rettede S. 240⁶Aarhund-] ||o|| Aarhund-

- 151: 176 (se 150). — Ark som 149; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, i Rett. og Tilf. tildeles roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket.

- 152: 190 (= L-Fortegn.). — Ark som 134 I; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor; gennemg. sirlig, enk. St. hurtigere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. forneden paa tredje Side, sidste Side ubeskr.

⁵denne] < den ⁷Striden] ||Og| Striden ||,|| ¹¹døe] døe ||derf|| ¹⁶efter] ||ti|| efter ²¹i] i i S. 242¹⁷og] |,|| og S. 242³⁸Vi] < Vil S. 243⁶

— Tyv] < , Tyv -vei —]
< -vei,

- 153: 190 (se 152). — Ark som 149;
2 Bll. Skr.: gennemg. stor;
gennemg. hurtig tildels flyg-
tig, enk. St. (især i Rett. og
Tilf.) roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Morgen, optager hele Arket.

2³de] < det det anden
Gang] < de

- 154: 191 (= L-For tegn.). — Ark
som 148; 2 Bll. Skr.: tildels
stor; gennemg. sirlig, i enk.
Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: Lin. 1—3 som Titel for-
oven paa første Side, Lin. 4-7 foroven
paa anden Side, Arket forøvr. ubeskr.

- 155: 191 (se 154). — Sammen-
hæftning paa 2 Ark (hvoraf
første Arks Blade er løse),
som 149; Hæftesnor af rød
Silke; gennemhullet som 15;
4 Bll. Skr.: tildels stor; gen-
nemg. rolig for en stor Del
sirlig, enk. St. hurtigere. —
8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Morgen, optager hele Sammenhæft-
ningen, sl. paalangs i Marg. paa sid-
ste Side, med Linier beg. ⊥ Sidsens
øverste Kt.

⁶seer] seer ||, ⁹see] ||h||
see S. 245¹⁰ham,] < ham:
S. 245²⁹— man] < (man S.
245³⁰sig! —] < sig!) S.
245³²Orde] < Ordet S.
246²Blot . . . snarere] <
Blot at vi ikke er her] her
||i en anden Forstand komme
ind i Noget, som næsten bli-
ver himmelraabende|| S. 246¹⁰

tal-] ||uh|| tal- S. 246¹¹at] <
hvorledes S. 226³³hvorved]
< hved S. 247³⁵nytte.] <
-nytte, S. 248⁶blive] < være
S. 248⁷det] ||Sagen.|| S. 248¹⁰
til] til- Linieskifte Kævl]
< Kiævl S. 248¹⁷stride] <
angribe S. 249⁷Hjælp af]
Hjælp

- 156: 191 (se 154). — Tre Ark som
149; 6 Bll. Skr.: gennemg.
stor; beg. rolig, snart gen-
nemg. hurtig for en stor Del
flygtig, hist og her (især i
Rett. og Tilf.) roligere. — 12
SS.

Anm.: Ark 1 brækket med ydre
Morgen, Ark 2-3 brækket med bred
ydre Morgen, optager hele Manuskrip-
tet, sl. i Ark 3 paalangs i Marg. paa
sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidsens
øverste Kt.

22¹over.] < over,

- 157: 170 (= L-For tegn.). — Sam-
menhæftning paa 3 Ark som
115; pag. med Blyant 12-20
overstreget med Blyant; Hæf-
tesnor af rød Silke; 6 Bll.
Skr.: hist og her stor; rolig
for en stor Del sirlig. — 11
SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Morgen, sl. forneden paa første Side
(pag. 22) af sidste Blad, hvis anden
Side er ubeskr.

S. 252¹⁴jeg] ||at|| jeg S.
252³⁰stiller] < vil stille S.
253¹-heden] -heden ||er|| S.
253³Jordiske] Jordiske ||,||
S. 253¹¹Crethi] < Creti S.
253¹⁸ligere] < lig S. 253¹⁴
det] < dette S. 253³⁴er] er
||i|| S. 254¹⁴den] < dette

kaldes] kaldes ||,|| saa veed jeg] *herover* ||hvad er saa det|| S. 254¹⁴Coterie] < Cotterie be-] ||thi det var ikke ganske tilfældigt|| be- S. 254¹⁵er,] er, ||at jeg bogstaveligt. det er||, S. 254²¹Skrifter frem] Skrifter S. 254²²skal] < skulde S. 254²⁵saa,] < saa (S. 254²⁶(og] < , og S. 254²⁹-rerer] -rer S. 255³⁰Numeret] < Bladet S. 255³²Dette anden Gang] < dette S. 255³⁴er] ||derom kan|| er S. 256¹³-fundet] -fundet ||,|| S. 256²⁴de] ||de|| *Lineskifte* de S. 257²paa] ||læste|| paa S. 257¹⁹Alle] ||Enhver|| Alle S. 257²³-else,] < -else: S. 257³⁴denne] < den S. 258¹⁷grunddemoraliserede] < demoraliserede S. 258⁴Styrelse] Styrelse ||,|| S. 258⁵de] ||det|| de for] < som S. 258⁹jeg ud] jeg ||,|| S. 258¹¹Dette] < dette S. 258¹⁸Giæs] Giæs ||,|| *Ænder*] ||S|| *Ænder* S. 258¹⁹tælle,] < tælle. S. 258²⁸taget,] < taget. -bæreren"] < -bæreren"; S. 259⁶netop] just S. 259¹¹det første Gang] < der

158: 170 (se 157). — Fire Ark som 102; med Blyant pag. a-q; 8 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, hist og her i Rett. og Tilf. roligere; talrige Rett. og Tilf. — 16 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Manuskriptet, sl. i Marg. paa sidste Side (pag. q).

13¹Coterierne.] < Coterierne, 17⁶at] at ||Tiden|| 17⁸om-] ||modtog|| om- 17⁹der] ||at|| der 17¹¹jeg] jeg ||b|| 17¹³Cote-] < Cotte- 29¹dem] ||sig||

159: 177 (= L-Fortegn.). — [I] 1 Ark + [II] 1 Blad; en Kt. uregelm. afrevet, med ubetydelig Rest af Arkets andet Blad, som 85; med Blyant pag. a-f (med Blyants-Overstregning rettet fra 25-28); 3 Bll. Skr.: hist og her stor; rolig for en stor Del sirlig. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i II med to Linier øverst paa anden Side (pag. f.) som forøvr. er ubeskr.

⁵Hvor] ||Saa|| *Lineskifte* Hvor hvad] ||at|| hvad ⁶ere] ere ||,|| ¹⁸var] var ||nu|| S. 263¹hvor-] ||hvilke An|| hvor- S. 263⁴,at] , [< :/ ||,||Jeg|| at S. 263⁷ikke er] < jeg er ikke S. 263⁹hos] ||f|| hos S. 263¹⁶dette] dette ||,|| S. 263²⁴-vente —] < -vente) S. 264¹²til-] ||at|| til- S. 265¹⁸Erindringstale] Erindringstale < Erindringstale S. 265¹⁶Skyld,] Skyld, ||for om muligt at|| S. 265¹⁸stadigt] < < afgjort < særl S. 265¹⁷fandt] ||,|| fandt S. 265¹⁸-tryk,] < -tryk: S. 265²⁰Faae] < faae S. 265²⁰-ing] < -ingen

160: 177 (se 159). — [I] 1 Ark som 134 I + [II] 1 Blad som

85; en Kt. uregelm. afrevet med ubetydelige Rester af Arkets andet Blad; med Bly-ant pag. a-f; 3 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. (især i Rett. og Tilf.) roligere; talrige Rett. og Tilf. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i II midt paa anden Side (pag. f.), hvis nederste $\frac{1}{3}$ er ubeskr., 160,² paa første Side i I, med Linier beg. \perp Sidens nederste Kt.

13³ham] ham ||,||

161: 163 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (166 × 203); gennemhullet som 15; 2 Bll. Pap.: som 43. Skr.: hist og her stor; rolig hist og her sirlig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. lidt under Midten paa tredje Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

⁶gudisk] gudisk ||o: s: v:||
²⁰Ballet-] Balle- S. 268⁹
imod] ||I|| imod S. 268¹⁰
som] ||I|| som

162: 163 (se 161). — Ark som 148; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa sidste Side, hvis nederste $\frac{4}{5}$ er ubeskr.

163: 159 (= L-Fortegn.). — Ark som 161; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: Lin. 1 som Titel midt paa første Side, Lin. 2-8 foroven paa anden Side med Linier lidt paaaskraa, Arket forøvr. ubeskr.

164: [159 (se 163)]. — [I] 1 Ark som 134 I + [II] 1 Blad som 115; en Kt. uregelm. afrevet; gennemhullet som 15. Ialt 3 Bll. Skr.: enk. St. stor; gennemg. rolig for en stor Del sirlig, sl. hurtigere. — 5 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i II forneden paa første Side, hvis nederste $\frac{1}{3}$ er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

¹⁰for-] ||be|| for- ¹³Legeme,] < Legeme; ³⁷vil] ||det|| vil S. 270⁵Ah!] < Ah, De] < Ja, de S. 270⁷de første Gang] ||,|| de S. 270¹⁷-ende] -ende ||,|| S. 270²⁰og] < , S. 270²¹Liv] ||Tid|| Liv S. 270²²det] de S. 271²⁶at] at ||Conventet har taget|| det] det ||b|| S. 272³; og . . .⁴aftrykke.] < . < ; og . . . aftrykke. S. 272⁴-lig] -lige S. 272⁶tidenden . . . skriftet] < tidenden < tidenden eller Ugeskrifter S. 272¹¹som] ||man|| som S. 272¹⁷disse Præster] < dem S. 272¹⁸denne] < den S. 272²²har ||og|| har

165: [159 (se 163)]. — [I] 1 Ark som 148 + [II] 1 Ark som 134 I. Ialt 4 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, i Rett. og Tilf. tildels roligere. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Manuskriptet.

166: [159 (se 163)]. — Sammenhæftning paa 2 Ark som 161

(Hæftesnor af rød Silke); gennemhullet som 15; 4 Bll. Skr.: enk. St. stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere. — 5 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa Bl. 3 første Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet og hele sidste Blad.

³-lyst] -lyst ||, dette] dette || mit Quod / < quod/ || ⁶ikke] ikke || betragte || ²⁰og ||, || og ²³Nu] < Mo- S. 275⁴ miste] < tabe S. 275¹³om] om | den Forbrydelse, || S. 275¹⁸Mordet er] Mordet S. 275²⁸langt] | (|| langt S. 275³⁰D:] D:] ||, denne] || mod hvilken ||, denne S. 276⁹En] En ||, || S. 276¹³altsaa Sandhedsvidnet] < Sandhedsvidnet altsaa S. 276¹⁴tillige] < tillige < tillige S. 276²⁷-maal:] < -maal, S. 276³⁸Proces] < Sag S. 276³⁰og] og || med || S. 277²sagt, og] < sagt; S. 277⁶han] || Hvad er det || han S. 277⁹frieste] < høieste

167-168: [159 (se 168)]. — [I] 1 Ark, som 161 + [II] 1 Ark, 4. (167 × 203; Pap.: som 43) + [III] 1 Ark som 161 + [IV] 1 Ark som 161 + [V] 1 Ark som II. ialt 10 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, i Beg. og enk. St. (især i Rett. og Tilf.) roligere. — 20 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Manuskriptet: 167 sl. i III foroven paa første Side, umiddelbart fortsat af 168, sl. i V

paalangs forneden i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

167,³Sag] < Sagt 168⁵-ligt] -ligt || Gend|| 168⁶de] || Geværet| de 168¹²hver] hver | af || S. 279¹⁰Snurrige] < snurrige S. 279¹³om] ||, || om S. 279¹⁴en Styrelse] < der er en Styrelse, S. 279¹⁵søger] søger || at gjøre det saa godt som jeg efter Om|| S. 279²⁶og] || og — hvor ynkeligt! — | og S. 279³³hans Mod] < ham S. 279³⁸eller] eller || at han maaskee || S. 280¹hjem] hjem ||, || S. 280²det] || det || det at || den || S. 280⁴Ja] < Men S. 280⁶mod mig] mod S. 280⁷sagt,,] < sagt: S. 280¹¹og] og || ha || S. 280¹⁶og] || efter at || og S. 280²⁰-livs.] -livs. / < ; / || det kan jeg vide deraf, || S. 280²⁸betyder] < formaaer S. 280²⁵det] ||, || det S. 280²⁷-holdt.] -holdt. † herudfor i Marginen † S. 280³⁰Og] || N ||. Og S. 280⁴⁰imod] || for || imod S. 281²disse Blade] < det S. 281⁸Dette] ||; det har || Dette S. 281³¹til at svække] < svækkende S. 281¹⁶Præsterne] < Præsterne“ S. 281²⁶Magt.] < Magt; S. 281³⁰T i Tusinder] < t S. 281³²Aand,] < Aand: S. 282⁴af-] || har || af- S. 282⁸af] < fra S. 282¹⁸sige.] sige. / < , / || og || S. 282³⁴-eus] < -euse S. 283⁷hed] < -hedens S. 283¹⁰Det] || Nu vel ||

Det S. 283¹⁸ at[at ||han le-
vede|| S. 283¹⁴ at] at ||t|| S.
283³³ det] < sig S. 283³⁴
bliver] ||at|| bliver S. 283²⁶
Bi-] ||M|| Bi- S. 283²⁷ mig]
||f|| mig

169: [159 (se 164)]. — Ark som
134 I; gennemhullet som 15;
2 Bl. Skr.: i enk. Ord stor;
gennemg. sirlig, i enk. Ord
hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. lidt over Midten paa an-
den Side, som forøvr. er ubeskr. lige-
som hele andet Blad.

¹⁷skulde] ||det|| skulde
²⁵Verden] Verdens ²⁹vir-
ke] < virkes

170: [159 (se 163)]. — Ark som
134 I; 2 Bl. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. hurtig tildels
flygtig, i enk. Ord roligere.
— 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager de to første Sider,
Arkets andet Blad ubeskr.

1⁴⁵⁵.] midt i Linien ||1 [<
2].||

171: [159 (se 163)]. — Blad som
134 I; en Kt. uregelm. afre-
vet med smal Rest foroven af
Arkets andet Blad (opr. sam-
menhørende med Bladet 173);
gennemhullet som 15. Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
sirlig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, paa første Side, hvis neder-
ste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele anden
Side af Bladet.

S. 280² Mange;] < Mange!

172: [159 (se 163)]. — Blad som
135 I. Skr.: gennemg. stor;
gennemg. hurtig tildels flyg-
tig, i Tilf. roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, paa første Side, hvis neder-
ste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele anden
Side af Bladet.

173: [159 (se 163)]. — Blad som
134 I; en Kt. uregelm. afre-
vet (opr. sammenhørende med
Bladet 171); gennemhullet
som 15. Skr.: tildels stor;
gennemgaaende rolig enk. St.
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
— 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, paa første Side, hvis neder-
ste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele anden
Side af Bladet.

S. 287¹⁶. Foresattes Op-
mærksomhed] < Foresatte
S. 287³ hvis] ||hvad dog maa-
skee ikke|| hvis

174: [159 (se 162)]. — Blad som
134 I. Skr.: tildels stor; gen-
nemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, paa første Side, hvis neder-
ste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele anden
Side af Bladet.

175: 169 (= L-Forategn.). — 2 Blade
som 115 + 1 Ark som 157 f.
II, med Blyant pag. a-h; gen-
nemhullet som 15. Ialt 4 Bl.
Skr.: hist og her stor; gen-
nemg. tildels sirlig, hist og
her hurtigere. — 8 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen,
optager hele Manuskriptet sl. paa sid-
ste Side af Arket paalangs i Marg.,
med Linier beg. ⊥ Sidens øverste
Kt.

⁴-len“]-len“ ||,|| af] ||og||
af ¹⁷med] < mod S. 288¹⁴
en] ||M|| en S. 288²¹er end-
og] < endog er S. 288²⁸
-trykker]-trykker ||,|| S. 288¹⁴
en] |M| en S. 288²¹endog]
< endog er S. 288²⁸-tryk-
ker]-trykker ||,|| S. 289⁸Tril-
lionerne] < Quintillionerne
S. 289¹⁵vel] ||,|| vel S. 289¹⁸
det...som] < En, der S.
289²⁰-kommer]-kommer ||,||
S. 289²²Dette første Gang]
< dette S. 290⁵Hoer“] Hoer
S. 290¹⁷sig] sig ||,|| S. 290²⁰
Til] : Den| Til S. 291⁴der]
||s|| der S. 291¹⁵fuldkom-
men-] fuldkommend- S. 291²⁰
thi] thi i S. 292⁸⁴-kommer]
< kom S. 292¹³hans] hans
[< han] ||Intet| S. 292¹⁹om]
om ||,|| S. 292²¹som] ||,|| som

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Manuskriptet,
sl. med to Linier nederst i Marg. paa
sidste Side.

²¹, især -else]
< enhver Middelmaadighed
Forbrydelse, især christeligt
S. 295¹¹(Flere] < , Flere
-stok)] < -stok, S. 295²⁸
Classe] < Classer S. 296¹⁸
-heden] < -hedens S. 296²⁰
ligefrem] < ligefrem S.
296²⁵-slave] -slave ||,|| S.
297⁵tro] ||,|| tro S. 295¹⁸den]
< det

178: 175 (se 177). — To Ark som
130; 4 Bll. Skr.: gennemg.
stor; gennemg. hurtig tildels
flygtig, hist og her roligere.
— 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. i Ark 2 paa anden Side,
hvis nederste 1/4 er ubeskr. ligesom
hele andet Blad af Arket.

176: 169 (se 175). — [I] 2 Ark
som 148 med Blyant pag. α-η
+ [II] Lap af Blad (Pap.:
Koncept). Ialt 5 Bll. (÷).
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig for en stor Del
flygtig, hist og her (især i Rett.
og Tilf.) roligere. — 10 SS.

Anm.: I brækket med bred ydre
Margen, optager I helt, 176, II i II
uden Margen paa begge Sider af Lap-
pen, med den nederste Del af anden
Side ubeskr.

179: 172 (= L-Fortegn.). — Ark
som 134 I; 2 Bll. Skr.: hist
og her stor; gennemg. rolig i
enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere. — 2 SS.

Anm.: Lin. 1-4 som Titel paa før-
ste, Lin. 5 ff. midt paa anden Side,
Arket forøvr. ubeskr.

¹²5] < 8 ¹⁶8] < 2

180: [172 (se 179)]. — Blad som
134 I. Skr.: rolig i enk. Ord
sirlig. — 1 S.

Anm.: anbragt foroven tilhøjre
paa første Side af Bladet, som for-
øvr. er ubeskr.

177: 175 (= L-Fortegn.). — To
Blade (opr. 1 Ark) som 130;
gennemhullet som 15. Skr.:
hist og her stor; gennemg.
rolig tildels sirlig, i enk. Ord
hurtigere. — 4 SS.

181-184: [172 (se 179)]. — Sam-
menhæftning paa 2 Ark som
102 (Hæftesnor af rød Silke),

med Blyant pag. a-h; gen-
nemhullet som 15; 4 Bll.
Skr. 181: tildels stor; gen-
nemg. rolig, i enk. Ord
hurtig tildels flygtig. 182:
tildels stor; gennemg. rolig
tildels sirlig, hist og her hur-
tigere; i sidste Afdeling i enk.
Ord flygtig. 183: i enk. Ord
stor; rolig tildels sirlig. 184:
som 183. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; 181 øverst paa første Side
(pag. a); 182 beg. under 181 paa før-
ste Side (pag. a) sl. forinden paa sid-
ste Side (pag. h), hvis nederste $\frac{1}{2}$ er
ubeskr.; 183 foroven i Marg. paa før-
ste Side (pag. a); 184: i Marg. paa
femte Side (pag. e).

181¹Alle] alle 182⁶Net-
op] < Ja, netop 182¹²som
... Partiet] < Partiet brug-
ger 182¹⁷som] < der 182¹⁹
-ske,] < -ske: 182²¹sna-
rere] ||f|| snarere S. 300²¹
-ielle] -tielle S. 300²²den-
ne] < dette S. 300²⁴juble.]
< juble, S. 301⁷som] ||for
det|| som S. 301¹⁰sin] < sine
S. 301¹⁶saa] saa ||dog|| S.
301¹⁷ikke] ikke ||bliver|| S.
301²¹Menighed] Menighed
||og dermed|| S. 301²⁷det] det
||n. Ts.|| S. 301³²Art] Art
||Christendom|| S. 302⁸-hi-
storiske Syner] < -histo-
risk Snak S. 302¹⁵vil første
Gang] < vilde S. 302¹⁶-fuld]
-fyld S. 302²¹Sagen] ||s|| Sa-
gen S. 304⁴hvor-] ||hvad||
hvor- S. 304⁶som] ||til|| som
183¹af] ||,|| af 183³Tid.] <
Tid Rett. foretaget m. Blyant
183¹³Pressen] Pressen ||,

184¹være] være ||saa|| 184²
at første Gang] ||hvad|| at S.
305⁵-erer] -er

185-187: [172 (se 179)]. — [I] Ark
som 167 f. II, med Blyant
pag. 1-4. + [II] Ark som I,
med Blyant pag. 5-8 + [III]
Lap (Pap.: Koncept); 5 Bll.
(÷) Skr. 185: gennemg. stor;
gennemg. hurtig for en stor
Del flygtig, i Tilf. og Rett. til-
dels roligere, enk. St. sirlig.
186: i enk. Ord stor; gen-
nemg. hurtig i enk. Ord flyg-
tig, i enk. Ord roligere. 187:
hist og her stor; gennemg.
hurtig i enk. Ord flygtig, hist
og her roligere. — 10 SS.

Anm.: I og II brækket med bred
ydre Margen; 185: i I og II, sl. ne-
derst paa sidste Side (pag. 8.) af II;
186: i I øverst paa første Side (pag.
1) med de første Linier beg. i Text-
delen oven over Titlen til 185 fortsat
ud i Marg., sl. i Marg. alene; 187
Beg.: i II foroven i Marg. paa før-
ste Side (pag. 5.), Slutn.: i III uden
Margen, sl. med to Linier øverst paa
Lappens anden Side, som forøvr. er
ubeskr.

S. 307⁴-bistret] -bittrest
187,⁵har] har ||gjort det||

188-189: [172 (se 179)]. — Sam-
menhæftning paa 3 Ark som
149 (Hæftesnor af rød Silke),
med Blyant pag. 1-12.; gen-
nemhullet som 15; 6 Bll.
Skr. 188: hist og her stor;
gennemg. rolig for en stor
Del sirlig, enk. St. hurtigere.
189: tildels stor; gennemg.
rolig hist og her sirlig, enk.
St. hurtigere. — 12 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; 188 beg. foroven paa første

Side (pag. 1), sl. nederst paa sidste Side (pag. 12); 189 i Marg. beg. forneden paa fjerde Side (pag. 4), sl. foroven paa sjette Side (pag. 6).

188⁴Prop] Prop ||, 188¹¹ det] < dette 188¹²bede dem] bedem 188¹⁵Dem] < dem S. 309⁷i] ||, i S. 309¹²-rede.] -rede. ||O|| S. 309²⁸den] den ||, S. 309³⁰lavl] lavt ||, S. 310²andre] < Andre an- anden Gang] An- S. 310⁴-ende] < -ender S. 310⁶Stat,] < Stat; S. 310¹¹disse] disse ||al|| S. 310¹³i] i ||Der|| S. 310¹⁶bleve] bleve ||dog|| S. 310³⁰som] som ||jeg|| S. 311⁹paa] s paa S. 311¹⁸De] < de S. 311²²et] ||sig|| et S. 312⁵ere, christeligt,] < , christeligt, ere S. 312⁹(vi] < — vi det)] < det — S. 312¹⁸finder] < findes S. 312²⁸Salt:] < Salt — Rett. m. Blyant S. 313³-Mod] -Mod ||, S. 313³¹-ligere] -ligere ||, S. 314³⁰af en] af S. 315³intet] ||ing|| intet S. 315⁷-fuldere] < -fuld S. 315⁹at] at ||lige over for det|| 189¹⁰vi] < som vi < som -sere —] < -sere, < -sere — S. 189²²dette] < det < dette der] < som

beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere. — 16 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; 190 beg. øverst paa første Side (pag. a) af Ark 1, sl. nederst paa sidste Side (pag. p) af Ark 4 (190, is paalangs i Marg. paa sidste Side (pag. l) af Ark 3, med Linier beg. ⊥ Sidsens øverste Kt.); 191 beg. øverst i Marg. paa anden Side (pag. f) af Ark 2 (med Tilføjelse fortsat ind i Textdelen øverst paa Siden), sl. forneden i Marg. paa tredje Side (pag. g).

190,2¹og] og ||, saare] saare ||, 190,2³lægger] ||pludseligt|| lægger en anden Gang] < et

192: [172 (se 179)]. — Blad som 149; en Kt. uregelm. afrevet; gennemhullet som 15. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, paa første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

⁸mere.] < mere;

193: [172 (se 179)]. — Ark som 148; gennemhullet som 15; 2 Bll. Skr.: hist og her stor gennemg. rolig hist og her sirlig. i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. lidt over Midten paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

²Læser,] < Læser! ⁵da] ||ja|| da S. 321¹⁶mig] < sig S. 321¹⁸mig] mig ||, S. 321²⁸Kampe og Lidelser] < Lidelser og Kampe S. 321²⁹Gud] < Gud! S. 322¹det.] < det! S. 322⁴naar] < hvis S. 322⁶af alle Væ-

190-191: [172 (se 179)]. — Fire Ark som 149, med Blyant pag. a—p; 8 Bll. Skr. 190: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, hist og her (især i Rett. og Tilf.) roligere. 191: tildels stor;

sener] < Væsen S. 322¹⁵
et] ||dette|| et

194: [172 (se 179)]. — Ark som 148; 2 Bl. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, i Rett. og Tilf. tildels roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optagende hele Arket, sl. paa langs i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

195: [172 (se 179)]. — Ark som 148; gennemhullet som 15; 2 Bl. Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig for en stor Del sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. et Stykke under Midten paa tredje Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

¹være] være ||af|| ⁹begyndende] < begynde ¹⁵og] og ||,|| ¹⁶fra] fra ||min Sag S. 324¹ mig —] < mig, S. 324¹⁴ Som] ||Dog,|| Som [< som] S. 324¹⁶ hvad ... ¹⁷det] < at det, hvad Sagen kræver, < hvad Sagen kræver: S. 324¹⁹ Dette] < dette S. 324²⁰ ind i] ind

196: [172 (se 179)]. — Ark som 134 I; 2 Bl. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, i Rett. og Tilf. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa sidste Side, hvis nederste ¹/₄ er ubeskr.

197: [173 (= L-Fortegn.)]. — Ark som 115; med Blyant pag. a-d; gennemhullet som 15;

2 Bl. Skr.: i enk. Ord stor; rolig for en stor Del sirlig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. med en Linie nederst i Marg. paa sidste Side (pag. d).

⁷længe] længe ||Chr|| ¹³2] < 3 ¹⁵disse] < disses ¹⁹Præsten.] Præsten. *Linieskifte* ||Tænk indenfor et halvanden Alen høit Plankeværk vise nogle Heste|| ²³Flok] Flok ||,|| S. 326⁹ hvor] hvor ||et Sandhedsvidne har lidt eller for hvert Sandhedsvidne, der|| S. 326¹⁸ -heds] < -hedens -lig] < -ligt S. 326²³ efter det *anden Gang*] efter S. 327³ stræbe,] < stræbe; S. 327¹⁵ slet ikke] slet S. 327²⁰ har] havde S. 327²³ 1000] 1000 ||Præst||

198: 173 (se 197). — To Ark som 85; med Blyant pag. 1-6; 4 Bl. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere; en Del Rett. og Tilf. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark 2, forneden paa anden Side (pag. 6), Arkets sidste Blad er ubeskr.

³som strax] < den at ||Sagen saaledes|| at

199: 168 (= L-Fortegn.). — Sammenheftning paa to Ark som 167 f. II (hvoraf første Arks Blade er løse; Heftesnor af rød Silke); gennemhullet som 15; 4 Bl. Skr.: hist og her

stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Manuskriptet, sl. paalangs i Marg. paa sidste Side, med Linier beg. \perp Sidens øverste Kt.

S. 329⁹Menneske-Tallet] < Tallet S. 329¹⁶ behøves for ham] < behøver han S. 329²⁷Alt.] < Alt; S. 330⁵Kunders["] Kunders S. 330²⁰den] < denne S. 330²⁴-Biddet] -Biddet ||, || S. 330²⁹med dem] med S. 331³²det] |a| det S. 331³⁸Følgen af at] < At S. 332²⁸Ingen, Ingen] Ingen S. 333⁸den] |det| den S. 333⁸Koge-] Konge- S. 333¹⁰liflig-] < liflig- S. 333¹³-fæstede] -festæde S. 333¹⁴Høieste)] < Høieste: S. 333¹⁸Verdens] Verdens ||Ve|| Frelser] Frelser |||| S. 333¹⁷-des] < -ders

200: 168 (se 199). — 2 Ark som 115 + 1 Ark som 167 f. II; 6 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere. — 12 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa sidste Side af Ark 3, hvis nederste $\frac{1}{2}$ er ubeskr.

201: 6 (= L-Fortegn.). — 2 Ark + 1 Blad, 4. (169 \times 206); 5 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: beg. rolig, efterh. hurtigere. — 9 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager begge Ark, sl. Ildt over Midten paa første Side af Bladet, som forev. er ubeskr.

¹⁷M.] < M, Gudstjeneste] < Guds-Tjeneste S. 338³-hedsvidne] < heds-Vidne S. 338¹⁰eet] < dette S. 338¹⁷hos] < for S. 338²⁰k i kunde] < h S. 338²⁶Regn-] Reng- S. 338³³Liv] Liv ||, ||

202: 6 (se 201). — Ark som 201; 2 Bll. Skr.: gennemg. hurtig, enk. St. roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa tredje Side af Arket, som forev. er ubeskr.

S. 340⁸men] < nei S. 340⁹men] < nei S. 340¹⁰men] < nei S. 340¹⁶Stor-] |St. af D.| Stor- S. 340¹⁷han] han ||—|| S. 340¹⁸Ex-] ||—|| Ex- S. 340²⁴jeg] jeg ||—|| S. 340²⁵hvis] ||—|| hvis S. 340²⁷visseligen...men] < det havde jeg, paaskjønnende hans Fortjenester, gjort S. 340³⁰-else] -else ||—|| S. 340³⁴Ærens] ||vel|| Ærens S. 341¹¹eller] < ellers S. 341²⁰over] < , der kan overgaae S. 341²¹blive] < være S. 341²²den] < dette

203: 6 (se 201). — 3 Ark som 201; 6 Bll. Skr.: hurtig, tildels flygtig; enk. St. roligere. — 12 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. øverst paa sidste Side af Ark 3, Siden forev. ubeskr.

13³Ansvar] < Svar 13⁴hvis] ||d|| hvis 13⁶af;] < af — kan han] kan Linieskifte 13¹⁰hvori] < hvad Prof. M.] Prof. M. ||i|| i] i ||Ret-

ning|| 13¹²og]||—||og -hed)]
-hed)]||—|| 13²⁰tabt.] < tabt;
13²²Biskop M.] Biskop 17²
Meget] < meget

204: 6 (se 201). — Ark, 4. (167
× 203); 2 Bll. Pap.: Kon-
cept. Skr.: som 203. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. øverst paa Arkets sidste
Side, som forøvr. er ubeskr.

205: 6 (se 201). — 2 Ark + 2 Blade,
4. (166 × 203); 6 Bll. Pap.:
Koncept. Skr.: gennemg. ro-
lig, enk. St. hurtigere. — 11
SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; Arkene (med Blyant pag.
1-8) er fuldt beskrevne; første Blad
(med Blyant mærket: „ad pag. 5.“ (se
205,18)), er beskrevet paa første Side
og øverste Halvdel af anden Side;
andet Blad (med Blyant mærket: „ad
pag. 8.“ (se 205,31)) er beskrevet paa
første Side, anden Side er ubeskr.

4⁵-skop] < -skops S.
346⁸: be-] Kolon med Blyant
14⁶Sligt] < det 27⁵ogsaa]
< saa 27⁷ham —] ham —
||sk|| 27¹²-ligt.] < -ligt,

206: 6 (se 201). — Blad, 4. (164
× 208); med Blyant pag. 9-
10 (se 205). Pap.: Koncept.
Skr.: gennemg. rolig, enk. St.
hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. foroven paa anden Side
(pag. 10), hvis nederste 2/3 er ubeskr.

207: 6 (se 201). — Blad som 206;
med Blyant pag. 11-12. Skr.:
lille; beg. roligere. senere
hurtig tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Bladet.

208: 6 (se 201). — 1 Ark + 4
Blade som 201; 6 Bll. Skr.:
hurtig til dels flygtig. enk. St.
roligere. — 10 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; Arket og to Blade er fuldt
beskrevet, paa to Blade er kun første
Side beskrevet.

4⁸at første Gang] at ||der||
4⁹Aand] < Mand mig] ||be||
mig S. 350¹det] < dette

209: 6 (se 201). — Blad, 4. (165
× 198). Pap.: Koncept. Skr.:
gennemg. rolig — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager første Side af Blad-
et, som forøvr. er ubeskr.

210: 6 (se 201). — Blad som 209.
Skr.: hurtig tildels flygtig. —
2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. midt paa anden Side,
som forøvr. er ubeskr.

211-214: — Sammenheftning paa
2 Ark (Heftesnor af rød Silke)
+ 5 Ark + 3 Blade + 1 Ark
(Omslag, med Blyant paa Ar-
kets første Side paaskrevet:
„Derved bliver det!“), 4. (163
× 205); 19 Bll. Pap.: Velin.
Skr. 211: hurtig tildels flyg-
tig, enk. St. roligere. 212: gen-
nemg. rolig, enk. St. hur-
tigere. 213-214: hurtig tildels
flygtig. — 36 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen. 211 optager Sammenheftnin-
gen, hvis sidste Side er ubeskr. + 1
Ark + 2 Blade, pag. 1-15. 212 op-
tager 1 Blad, sl. i Marginen paa Blad-
ets anden Side. 213 optager 3 Ark,
pag. 1-12 + 3 Sider af sidste Ark
(med Blyant mærket: „ad pag. 12“).

211,3³-præster] -præster
 [,|| S. 352⁸Hovedet] Hovedet
 ||,|| 211,9³for] ||mod|| for
 211,14⁸Alvor.] *Punktum med Blyant* 211,14⁴vist] vist
 ||mangler|| 211,14¹⁸følge] < følger 211,19¹-svar.] <-svar,
Rett. med Blyant 211,22⁸
 Grunde] Grunde ||indhyllet||

- 215: — Sammenheftning paa 2 Ark (hvid Heftesnor), som 211-214 + Lap, 8. af Blad, 4. (165 × ...); 5 Bll. Skr.: gennemg. hurtig, enk. St. roligere. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen (med Blyant pag. 1-6), sl. midt paa andet Arks anden Side (pag. 6), hvis nederste $\frac{1}{2}$ ligesom Arkets andet Blad er ubeskr. Lappen (med Blyant mærket: „ad pag 4²“), sl. øverst paa anden Side.

1¹⁴: sagt omtrent:] < omtrent sagt: < sagt, at S. 356² jeg (| < jeg — < jeg -hed) | < -hed —

- 216: — 2 Ark, 4. (165 × 203); 4 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager begge Ark.

4⁸Op-] ||For|| Op- 6³ Høi,] < Høi — 8¹⁰-lige,] < -lige — S. 358³jeg] ||der|| jeg ||skal|| S. 358⁴til at første Gang] til *Linieskifte* S. 358⁸til] til ||Biskop M|| Biskop] ||De|| Biskop

- 217: — 1 Ark + 5 Bll. som 215; 7 Bll. Skr.: gennemg. hurtig, enk. St. roligere. — 11 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen (med Blyant pag. 1-11), sl. paa Arkets tredje Side, der forev. ligesom fjerde Side er ubeskr., 1 Blad med Blyant mærket: „ad pag. 7⁴“.

5²render] < rendt

- 218: — 3 Ark (paa Arkenes første Side nummererede 1—3) + 1 Blad som 216; 7 Bll. Skr.: flygtig. — 14 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Manuskriptet; Tilf. paa Bladet.

6²veed] veed ||Andet||

- 219: — 2 Blade, 4. (163 × 203). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. rolig enk. St. sirlig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager begge Blade.

- 220: — Ark som 219; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. i Marginen nederst paa sidste Side.

5¹-misk,] < -misk.

- 221: — Ark, 4. (165 × 203); 2 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: gennemg. flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa Arkets sidste Side, som forev. er ubeskr.

4⁴har] har *Linieskifte* har 8¹og] ||den|| og 8²for-] ||,|| for F i *Fælleds-*] < f

- 222: — 2 Blade, 4. (165 × 197). Pap.: Koncept. Skr.: beg. rolig, efterh. hurtigere, sl. flygtig. — 4 SS.

Anm.: Blad 1 brækket med bred ydre Margen, Blad 2 uden Margen, optager begge Blade.

1^oholde] at holde 1^oFor]
 < for 9³mod] mod ||naar
 han siger:] 10¹⁸hvor-] ||og
 dermed har man naaet si||
 hvor-

223: — Ark som 222; 2 Bll.
 Skr.: gennemg. flygtig. — 4
 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen, optager hele Bladet.

3²der] ||,|| der 4⁵Den] <
 den

224-225: — Sammenheftning paa
 2 Ark (Heftesnor af rød Sil-
 ke; med Blyant pag. 1-7) +
 3 Blade som 222; 7 Bll.
 Skr.: hurtig tildels flygtig,
 enk. St. roligere. — 14 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen, optager hele Manuskriptet.
 224 sl. forneden paa Sammenheftnin-
 gens næstsiste Side (pag. 7) med
 Tilføjelser paa to af de løse Blade;
 225 beg. umiddelbart efter 224, sl.
 nederst paa anden Side af det tredje
 Blad.

224,3¹¹De] < de Deres]
 < deres 224,11^opaa] ||at|| paa
 224,11¹²men] men||jeg|| 225⁷
 8] < 8te 225¹²ikke] ||, før-
 end jeg] <ikke> 225³⁵kun-
 ne . . . ³⁶ij] < være af den
 Mening, at det er en Uhøf-
 lighed af mig 225³⁶med . . .
 -vender] < kan falde paa
 med et saadant Spørgsmaal at
 henvende 225³⁸om . . . er]
 < at en Mand vil være 225³¹
 sig] < mig 225³²Kunster]
 < Kunstner S. 368⁷given]
 < -givent S. 368⁹for] ||som||
 for S. 368¹¹mod] < imod
 S. 368¹⁷at] at ||begynde paa||

226: — Ark, 4. (165 × 203); 2
 Bll. Pap.: gull. Konzept.
 Skr.: som 224-225. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen; sl. nederst paa tredje Side
 af Arket, hvis fjerde Side er ubeskr.

1^oMen] „Men 6³det] <
 den 7¹-heden første Gang]
 -heden , S 370⁵-ken] <
 -ket

227: — 2 Ark, 4. (165 × 198); 4
 Bll. samt vedføjet Lap. Pap.:
 gull. Konzept. Skr.: flygtig,
 enk. St. roligere. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen; sl. i Marginen paa andet
 Arks sidste Side, Lappen, som kun
 er beskrevet paa den ene Side, er
 vedhæftet første Arks anden Side (se
 227,10).

3²Ikke] ||At jeg ikke igen||
 Ikke 6³skulde] skulde ||sk||

228: — 2 Ark, 4. (168 × 208) +
 Lap (105 × 170); 4 Bll. Pap.:
 gull. Konzept. Skr.: flygtig,
 enk. St. roligere. — 8 SS.

Anm.: Arkene brækket med bred
 ydre Margen; sl. midt paa andet Arks
 sidste Side, Lappen (se 228,8), slut-
 ter øverst paa anden Side, som for-
 øvr. er ubeskr.

6⁴Verden] Verden det
 veed jeg] 6⁶er det] er

229: — 2 Bll. + 1 Ark som 228;
 4 Bll. Skr.: flygtig. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
 Margen; af Bl. 1 er første Sides ne-
 derste Halvdel og hele anden Side
 ubeskr.; sl. nederst paa tredje Side
 af Arket, hvis fjerde Side er ubeskr.

1^oSocrates] Socrates ||:]
 2¹⁴er] er ||en|| S. 374³Ild.]
 < Ild, 10⁴yderligt] yderligt

||bestyrket i,|| 10¹⁸hvis] <
naar

230: — Blad som 228. Skr.:
flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; sl. i Marg. paa Bladets an-
den Side.

231: — 2 Ark, 4. (168 × 203);
4 Bll. Pap.: gull. Koncept.
Skr.: hurtig, tildels flygtig.
— 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; sl. nederst paa sidste Side
af Ark 2.

7^asige] sige ||,|| 7⁶Alt-
saa] ||Jeg|| Altsaa

232-233: — 3 Ark som 231; 6
Bll. Skr.: som 231. — 12
SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen. 232: i de to Ark (med Bly-
ant pag. 1-7), sl. midt paa andet Arks
sidste Side, hvis nederste Halvdel er
ubeskr. 233: i Ark 3, sl. midt paa
Arkets sidste Side, hvis nederste
Halvdel er ubeskr.

232,5^aSagen] ||s|| Sagen
S. 378¹Jeg] Jeg ||for|| 232,7¹
mig] < jeg 232,7^adet] ||at||
det Simp-] ||s|| Simp- 232,8²
er] < forekommer mig 232,8⁶
hol-] < hold- 232,8⁶Ret.]
< Ret, Dog] < Og dog
232,8⁷raabes] < udskrives
at det er Men] < Dog 232,8⁸
Verden.] Verden; 232,8⁹
lee] < leed 232,8¹⁰under]
under ||det|| 232,8¹¹Det før-
ste Gang] Det < Det Det,
anden Gang] Det, ||som||
232,8¹³blind Fanatisme]
< Geistligheden, der fana-
tisk kæmper for Levebrødet,

at kæmpe saa] < at ville
kæmpe saa < der saa 232,8¹⁴
man] man ||, der|| det] <
at det er 233,8¹⁵at] ||ogsaa||
at angribe] < sigter efter
sigtet] ||sig|| ||beskyldt|| sig-
tet 233,3⁵et] en 233,3¹⁰er]
||b|| er 233,3¹¹handlet ||g||
handlet

234: — Ark, 4. (167 × 203); 2
Bll. Pap.: gull. Koncept.
Skr.: flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; sl. midt paa Arkets sidste
Side, hvis nederste Halvdel er ube-
skr.

235-236: — 1 Ark + 1 Blad som
234; 3 Bll. Skr.: hurtig, til-
dels flygtig; enk. St. roligere.
— 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; 235 sl. nederst paa Arkets
sidste Side; 236 optager hele Bladet.

235,3^aen] en ||S||

237: — Ark som 234; 2 Bll.
Skr.: hurtig, tildels flygtig.
— 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; optager hele Arket, sl. ne-
derst paa Arkets sidste Side.

238-239: — Blad, 4. (167 × 203).
Pap.: Velin, svagt ribbet +
Ark, 4. (168 × 208). Pap.:
Koncept. Ialt 3 Bll. Skr. 238:
beg. rolig, efterh. hurtig til-
dels flygtig. 239: gennemg.
roligere. — 5 SS.

Anm.: paa Bladets første Side
Titel; forneden til højre mærket „ver-
te“, paa Bladets anden Side forneden
til højre 238,2 fortsættende paa Arkets
(med Blyant pag. 1-4) første Side, sl.
forneden paa anden Side (pag. 2).

239 efter 238 beg. forneden paa pag. 2, sl. øverst paa pag. 3, hvis nederste $\frac{2}{3}$ ligesom Arkets sidste Side er ubeskr. Arket brækket med bred ydre Margen.

240-241: — 2 Ark + 1 Blad som Arket 238-239; 5 Bll. (med Blyant pag. 5-14, som Fortsættelse af 238-239). Skr. 240: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. 241: hurtig tildels flygtig. — 10 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen. 240 optager de to Ark, sl. forneden paa sidste Side af andet Ark (pag. 12). 241 optager Bladet, sl. forneden paa anden Side (pag. 14).

240,6⁴ Dette] < dette 240,6⁶ Fir-)]|Cirk| Fir- 240,12³ De] < de 240,20¹ Deres] < deres 240,20³ ved] ||der|| ved 240,20⁴ beder] ||forsikk|| beder

242: — Blad, 4. (167 × 203). Pap.: Velin. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: optager øverste Halvdel af første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

⁴dette] „dette ⁶er] ||har|| er af] af ||St|| Stat] Stat ||at|| gjøre|| ⁷om] om om

243: — Ark som 242; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side.

7³der] ||hvad|| der 10⁶At] < Men at 10⁸har at] har 10¹⁴„Men . . . Magt?“] < Med hvad Ret jeg gjør hvad

jeg gjør og med hvilken Magt 10²¹Mand] < Mands 10²³ og] og ,tryggere||

244: — 3 Ark, 4. (169 × 208); 6 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: gennemg. flygtig. — 10 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Ark 3 midt paa anden Side, som forøvr. ligesom Arkets andet Blad er ubeskr.

18⁴man] man ||han|| 19² følg-)]|F| følg-

245: — Ark som 244: 2 Bll. Skr.: som 244. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. lidt under Midten paa Arkets sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{3}$ er ubeskr.

246: — Blad som 244. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Bladet, sl. i Marg. paa anden Side.

3¹¹Dog] < dog 5⁶kun] kun ||f|| 5¹¹Baade-Og] < baade-og 5¹²Baade-Og] < baade-og 5¹⁶i] <i> ||I||

247: (sml. 295). — Ark som 244; 2 Bll. Skr.: som 244. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

¹Sub-)]|Ø|| Sub- S. 399⁹ autoriserede og privilegerede] < privilegerede og autoriserede S. 399¹⁹som] < der S. 399²⁰mod] ||mod|| at|| mod S. 399²³det] < den

248-250: — Blad som 242. Skr.: hurtig, enk. St. roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; paa første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.; 250 paa langs i Marg. med Linier beg. \perp Sidsens nederste Kt.

249^a-ket.] < -ket,

251: — 4 Ark + 1 Blad, 4. (167 \times 203); 9 Bll. Pap.: Velin, svagt ribbet. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 17 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; Hovedtexten sl. i Ark 3 foroven paa tredje Side, hvis nederste $\frac{2}{3}$ er ubeskr. ligesom Arkets sidste Side. Efterskriften optager hele Ark 4, sl. nederst paa sidste Side med Rødkrittsammenvisning (med Blyant): „cfr. Hoslagte“, der optager hele Bladet.

26¹-for] -for ||Mar||

252: — Blad som 251. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

253: — Ark som 251; 2 Bll. Skr.: som 252. — 4 SS.

Anm.: brækket med -bred ydre Margen; sl. forneden paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

254: — Ark som 251; 2 Bll. Skr.: som 252. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. midt paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

255: — Ark, 4 (169 \times 203); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Marg. paa sidste Side med Linier beg. \perp Sidsens øverste Kt.

256: — 1 Ark, 4. (168 \times 208); Pap.: Koncept + 1 Blad som 251; 3 Bll. med Blyant pag. 1-6. Skr.: som 251. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. midt paa anden Side (pag. 6) af Bladet, hvis nederste $\frac{1}{2}$ er ubeskr.

257: — Ark, 4. (164 \times 207); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: som 252. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. med Tilf. i Marg. paa sidste Side med Linier beg. \perp Sidsens øverste Kt.

258: — Blad som 257. Skr.: som 252. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Bladet.

259: — Ark som 257; 2 Bll. Skr.: som 252. 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

260: — Ark, 4 (164 \times 203); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: som 252 — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. midt paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{2}$ (med Undtagelse af Marg.-Tilf.) er ubeskr.

261: — Ark, 4. (168 \times 207); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: som 252. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. med 3 Linier foroven paa sidste Side, som forøv. er ubeskr.

1⁴Alt] ||alle|| Alt

262: — Ark som 251; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig, sl. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

263: — 5 Ark, 4. (167 × 205), paa Arkenes første Side m. Bly-ant numm. 1-5; 10 Bll. Pap.: Velin, svagt ribbet. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 20 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Ark 5 forneden paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{5}$ er ubeskr.

14¹dog] dog ||Soc||

264: — Ark, 4. (167 × 204); 2 Bll. Pap.: Velin, svagt ribbet. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

265: — Blad, 4. (164 × 203). Pap.: Konzept, Skr.: hurtig tildels flygtig, sl. roligere. — 2 SS.

Anm.: optager hele Bladet, sl. i Marg. paa anden Side.

3⁵-skaffe] < -skaffed

266: — Ark som 264; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

267: — Ark som 264; 2 Bll. Skr.: som 266. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

268: — Ark som 264; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

1¹Staten,] < Staten: 6 Mand ||I|| Mand

269: — Ark som 264; 2 Bll. Skr.: som 266. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. forneden i Marg. paa sidste Side.

270: — Blad som 264. Skr.: som 266. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Bladet.

271: — Blad, 4. (170 × 209). Pap.: Konzept. Skr.: i Overskriften rolig, forøvr. flygtig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

272: — Ark, 4. (169 × 208); 2 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side med Linier beg. ⊥ Sidens overste Kt.

273: — Ark som 272; 2 Bll. Skr.: som 266. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. forneden paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

274: — Ark som 272; 2 Bll. Skr.: som 266 — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side.

275: — Ark som 272; 2 Bll. Skr.: som 266. — 4 SS.

Anm.: som 274.

276: — Ark som 272; 2 Bll. Skr.: hurtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. nederst paa anden Side at Arket, hvis andet Blad er ubeskr.

277: — 2 Ark, 4. (168 × 203); 4 Bll.
Pap.: Velin. Skr.: som 266.
— 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Ark 2 foroven paa tredie Side, hvis nederste $\frac{3}{4}$ ligesom hele sidste Side af Arket er ubeskr.

4¹⁴. Godt-Godt] < Godt-godt

278: — Ark, 4. (165 × 197); 2 Bll.
Pap.: Koncept. Skr. som 266. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. forneden i Marg. paa sidste Side.

S. 428⁸ da] ||er|| da

279: — Ark, 4. (168 × 203); 2 Bll.
(som Omslag for 280-288).
Pap.: Velin. Skr.: hurtig, enk. St. roligere. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

*Alle] < alle

280: — [I] Ark som 279 + [II] Ark, 4. (169 × 207); Pap.: Koncept. Ialt 4 Bll. Skr.: flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele I, sl. i II paa tredie Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ ligesom hele sidste Side er ubeskr.

5⁷ Sjels] ||s| Sjels skul de] derover ||mener|| 5¹³ altid] altid ||<at have>||

281: — Ark som 279; 2 Bll.
Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side med Lin. beg. \perp Sidens øverste Kt.

282: — Ark som 279; 2 Bll.
Skr.: hurtig tildels flygtig, sl. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

283: — Ark som 279; 2 Bll.
Skr.: beg. roligere, snart hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: som 282.

284: — Ark som 279; 2 Bll.
Skr.: hurtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket sl. i Marg. paa sidste Side med Lin. beg. \perp Sidens øverste Kt.

285: — 2 Ark, 4. (164 × 203). 4 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. flygtig, enk. St. roligere. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Ark 2 med 5 Linier foroven paa tredie Side, der forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

286: — Ark som 279; 2 Bll.
Skr.: i Overskriften rolig, i Resten hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. forneden paa Arkets sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

287: — Ark som 279; 2 Bll.
Skr.: flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. og paa Foden af Arkets sidste Side.

288: — 3 Ark som 279; 6 Bll.
Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 11 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Ark 3 midt paa tredie Side, hvis nederste $\frac{1}{2}$ er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

3³kunne] < kunde

289: 233 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (169 × 206); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Konzept. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

290-291: [273 (= L-Fortegn.)]. — [I] Blad, 4. (167 × 206). Pap.: Konzept + [II] Blad, 4. (168 × 206). Pap.: Velin + [III] Blad, 4. (169 × 206). Pap.: Konzept + [IV] 8 Blade (uregelm. afrevet Ktt.) samt Sammenhæftning paa 2 Ark (Hæftesnor af rød Silke) som III, med Blyant pag. 1-22. Ialt 15 Bll. Skr. 290 stor; rolig. 291; I-II: stor; rolig. III: hurtig. IV: gennemg. rolig, hist og her hurtigere. — 25 SS.

Anm.: 290 i Marg. paa sidste Side af IV; 291: Titel i I paa første Side, Tilegnelse i II paa første Side, Forord i III paa første Side, Texten i IV (brækket med bred ydre Margen), sl. nederst paa femte Side (pag. 21) i Sammenhæftningen, hvis sjette (pag. 22) og syvende Side er ubeskr.

292: — Ark, 4. (168 × 206); 2 Bll. (som Omslag for 293-299). Pap.: Velin. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket, som forev. er ubeskr.

⁷F i Frygt] < f ¹⁰Smaa-]
< Smaae

293: — Ark som 292; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side.

294: — 4 Ark som 292; paa første Side af hvert Ark m. Blyant numm. 1-4; 8 Bll. (Indlagt i afklippet Del af Berlingske Tidende, hvorpaa med Blyant skrevet: „Afstands-Maal“). Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 14 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. i Ark 4 paa anden Side, nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom Arkets sidste Blad.

295: se 247. (Omslag som 294, hvorpaa med Blyant skrevet: „At frygte mest af Alt en Vildfarelse“.)

296: se 70—71.

297: — Ark, 4. (167 × 203); 2 Bll. Pap.: Velin. Skr.: beg. roligere, snart hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. paa sidste Side med Lin. ⊥ Sidens øverste Kt.

298: — 2 Ark + 1 Blad, 4. (168 × 202); 6 Bll. Pap.: Velin. Skr.: hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 10 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Manuskriptet.

299: — Ark, 4. (169 × 202); 2 Bll.
Pap.: Velin. Skr.: hurtig
tildels flygtig.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; sl. paa Arkets tredie Side,
hvis nederste $\frac{1}{3}$ er ubeskr. ligesom
Arkets sidste Side.

300: — Ark, 4. (169 × 205); 2 Bll.
(som Omslag for 301—309).
Pap.: Velin. Skr.: gennemg.
rotig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket,
som forøvr. er ubeskr.

301: — Ark, 4. (168 × 206); 2 Bll.
Pap.: Konzept. Skr.: beg.
roligere, snart hurtig tildels
flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; optager hele Arket, sl. for-
neden i Marg. paa sidste Side.

302: — Ark som 301; 2 Bll. Skr.:
gennemg. flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. nederst paa tredie Side
af Arket, hvis sidste Side er ubeskr.

303: — 2 Ark, 4. (166 × 208); 4
Bll. Pap.: Velin. Skr.: beg.
rolig, efterh. hurtig tildels
flygtig. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; optager hele Manuskriptet,
sl. i Marg. paa sidste Side med Lin.
beg. \perp Sidsens øverste Kt. og paa Si-
dens modsatte Led.

5⁴til] til ||At||

304: — 2 Ark, 4. (168 × 202);
4 Bll. Pap.: Velin. Skr.:
flygtig, enk. St. roligere. —
8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Manuskriptet.

305: — 3 Ark som 304; 6 Bll.
Skr.: hurtig tildels flygtig; i
Marg.-Tilf. gennemg. roligere.
— 12 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; sl. i Ark 3 foroven paa sid-
ste Side, hvis nederste $\frac{2}{3}$ er ubeskr.

306: — 4 Ark som 304; 8 Bll.
Skr.: som 305. — 16 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; sl. i Ark 4 foroven paa sid-
ste Side, hvis nederste $\frac{2}{3}$ er ubeskr.

2⁴Mange] ||s|| Mange 11^a
Dem] < dem

307: — 2 Ark som 304; 4 Bll.
Skr.: hurtig tildels flygtig. —
8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; optager hele Manuskriptet.

8²ved anden Gang] ved
||Slægten||

308: — 3 Ark som 304; 6 Bll.
Skr.: som 307. — 12 SS.

Anm.: som 307.

309: — Ark som 304; 2 Bll.
Skr.: som 307. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen; optager hele Arket, sl.
Marg. paa sidste Side.

9⁸for] for ||at||

310: — Ark som 304; 2 Bll.
(som Omslag for 311-318).
Skr.: rolig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket,
som forøvr. er ubeskr.

311-312: — Sammenhæftning paa
3 Ark, 4. (168 × 206); 6 Bll.
(Hæftesnor af rød Silke).
Pap.: Konzept. Skr.: hur-

tig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 12 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; 311 optager hele Manuskriptet, sl. i Marg. paa sidste Side; 312 i Marg. paa sidste Side med Lin. beg. \perp Sidens øverste Kt.

313: — Ark, 4. (164 \times 203); 2 Bll. Pap.: Konzept. Skr.: gennemg. hurtig, tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. i Marg. paa Arkets sidste Side.

314: — Ark som 313 + Blad, 4. (168 \times 205); Pap.: Velin. Ialt 3 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 5 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket og første Side af Bladet, hvis sidste Side er ubeskr.

315: — Ark, 4. (167 \times 205); 2 Bll. Pap.: Velin. Skr.: gennemg. hurtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

316: — 1 Ark + 1 Blad som 313; 3 Bll. Skr.: hurtig, enk. St. roligere. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket, sl. foroven paa Bladets anden Side, hvis nederste $\frac{1}{2}$ er ubeskr.

317: — 2 Ark som 313; 4 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. med 4 Linier foroven paa tredje Side i Ark 2, som forøvr. er ubeskr.

318: — Ark som 315: 2 Bll. Skr.: beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket; mange Rett. og Tilf.

319: 155 (= L-Forsegn.). — Ark, 4. (167 \times 205); 2 Bll. (som Omslag for 320-325). Pap.: Velin. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

320: 155 (se 319). — 2 Ark som 319; 4 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. midt paa tredje Side af Ark 2, som forøvr. er ubeskr.

321: 155 (se 319). — Ark som 319; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

322: 155 (se 319). — Blad, 4. (167 \times 203). Pap.: Konzept. Skr.: flygtig. — 2 SS.

Anm.: optager første Side, sl. paa anden Side, hvis nederste $\frac{1}{2}$ er ubeskr.

323: 155 (se 319). — 2 Ark som 319; 4 Bll. Skr.: beg. rolig, snart hurtig tildels flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Ark 1, sl. midt paa tredje Side af Ark 2, som forøvr. er ubeskr.

324: 155 (se 319). — 2 Ark som 319; 4 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; oplægt hele Ark 1, sl. i Ark 2 med 6 Linier foroven paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

325: 155 (se 319). — Ark som 319: 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; sl. lidt under Midten paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

326: 156 (= L-Forsegn.). — Ark som 167 f. II; 2 Bll. Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: midt paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

327: [156 (se 326)]. — [I] 1 Ark som 115 + [II] 1 Ark som 85 + [III] 1 Ark som 85 + [IV] 1 Ark som 85 + [V] 1 Ark som 85 + [VI] 1 Sammenhæftning paa 3 Ark (hvoraf første Arks Blade er løse) som 85 (Hæftesnor af rød Silke) + [VII] 1 Ark som 85 + [VIII] 1 Ark som 85 + [IX] 1 Blad som 115 + [X] 1 Blad som 115; med Blyant pag. 1-36; gennemhullet som 15 (i VII findes et Stykke hvid Snor i Gennemhulningen). Ialt 22 Bll. Skr.: hist og her stor; rolig for en stor Del sirlig. — 36 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen. Texten i I sl. øverst paa sidste Side (pag. 4), hvis nederste $\frac{2}{3}$ er ubeskr.; Texten i III sl. nederst paa anden Side (pag. 6), Arkets andet Blad ubeskr. og upag.; Texten i III sl. paa tredje Side (pag. 9), hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr. ligesom hele

sidste Side, der er upag.; Texten i IV sl. nederst paa anden Side (pag. 11), hele andet Blad er ubeskr. og upag.; Texten i V sl. nederst paa anden Side (pag. 13), hele andet Blad er ubeskr. og upag.; Texten i VI sl. foroven paa sidste Side (pag. 25), hvis nederste $\frac{3}{4}$ er ubeskr.; Texten i VII-X sl. i X midt paa første Side (pag. 36), som forøvr. er ubeskr. ligesom hele anden Side, der er upag.

I: S. V. XIV. S. 343-345⁹
 II: — , S. 345¹⁰-346²⁰
 III: — , S. 346³⁰-348¹⁴
 IV: — , S. 348¹⁸-349²⁰
 V: — , S. 349²¹-350²⁷
 VI: — , S. 350²⁸-357
 VII: — , S. 358-364

328: 156 (se 326). — Ark som 115; 2 Bll. Skr.: i enk. Ord stor; rolig i enk. Ord sirlig. — 1 S.

Anm.: paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

329: [ad 156 (se 326)]. — [I] 1 Ark som 115 + [II] 1 Blad som 85; 3 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. rolig; enk. Rett. og Tilf. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i II paa sidste Side, hvis nederste $\frac{1}{4}$ er ubeskr.

330: [ad 156 (se 326)]. — Blad som 43. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her (især i Rett. og Tilf.) roligere; talrige Rett. og Tilf. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, beg. foroven paa anden Side, sl. paalangs i Marg paa første Side, med Linier beg. \perp Sidens nederste Kt.

331: [ad 156 (se 326)]. — Ark som 43; 2 Bll. Skr.: gen-

nemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, hist og her i
Rett. og Tilf. roligere; adsk.
Rett. og Tilf. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. paa sidste Side, hvis ne-
derste $\frac{1}{2}$ er ubeskr.

- 332: [ad 156 (se 326)]. — Ark
som 85; 2 Bll. Skr.: gen-
nemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, enk. St. roli-
gere; enk. Rett. og Tilf. —
3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. forneden paa tredie Side,
sidste Side ubeskr.

- 333: [ad 156 (se 326)]. — Ark
som 115; 2 Bll. Skr.: gen-
nemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, enk. St. i Rett.
og Tilf. roligere; enk. Rett.
og Tilf. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. paa sidste Side, hvis ne-
derste $\frac{1}{2}$ er ubeskr.

- 334: [ad 156 (se 326)]. — [I] 1
Ark som 130 + [II] 2 Ark
som 134 I, med Blyant paa
første Side mrk. henholdsvis
2 og 3 + [III] 1 Ark som 85,
med Blyant paa første Side
mrk. 4 + [IV] 1 Ark som
134 I, med Blyant paa første
Side mrk. 5. Ialt 10 Bll. Skr.:

gennemg. stor; gennemg. hur-
tig for en stor Del flygtig, enk.
St. (især i Rett. og Tilf.) ro-
ligere; en Del Rett. og Tilf.
— 20 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, sl. i IV med to Linier øverst
paa sidste Side, som forev. er ube-
skr. Anm. 334, s. i I paa tredie Side,
med Linier beg. \perp Sidens nederste
Kt.

- 335: [ad 156 (se 326)]. — [I] 1
Ark som 43 + [II] 1 Ark
som 134 I; 4 Bll. Skr.: gen-
nemg. stor; gennemg. hurtig
for en stor Del flygtig, enk.
St. (især i Rett. og Tilf.) ro-
ligere; talrigere Rett. og Tilf.
— 8 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Manuskriptet
med Tilf. i Marg. tildels paa langs.

- 336: [ad 156 (se 326)]. — Ark
som 149; 2 Bll. Skr.: gen-
nemg. stor; gennemg. hurtig
for en stor Del flygtig, enk.
St. (især i Rett. og Tilf.) ro-
ligere; talrige Rett. og Tilf.
— 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre
Margen, optager hele Arket.

7¹⁰den] < det 7¹¹, men]
men 7¹⁸Paa] ||Ja det|| Paa
S. 473²-huus] -huus ||.

3 2400 00285 6668

DATE DUE

GAY-ORIG.	PRINTED IN U.S.A.

GAY (HF)

PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

← Barcode (over)

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

